

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

AKSARAY VE YÖRESİ AĞIZLARI
(İNCELEME - METİNLER - SÖZLÜK)

Hazırlayan
Muammer DOĞAN

Danışman
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Doktora Tezi

Mart 2012
KAYSERİ

T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

AKSARAY VE YÖRESİ AĞIZLARI
(İNCELEME - METİNLER - SÖZLÜK)
(Doktora Tezi)

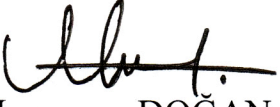
Hazırlayan
Muammer DOĞAN

Danışman
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Mart 2012
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığım ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Muammer DOĞAN

İmza:

YÖNERGEYE UYGUNLUK

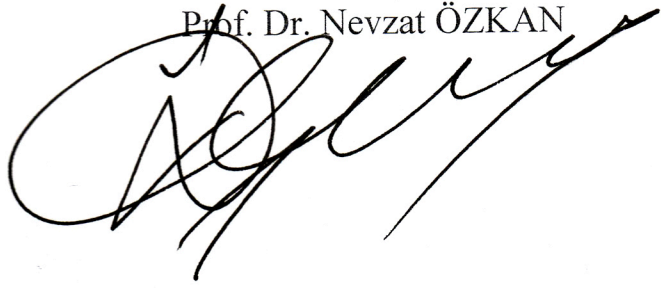
Aksaray ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük) adlı Doktora tezi Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Muammer DOĞAN

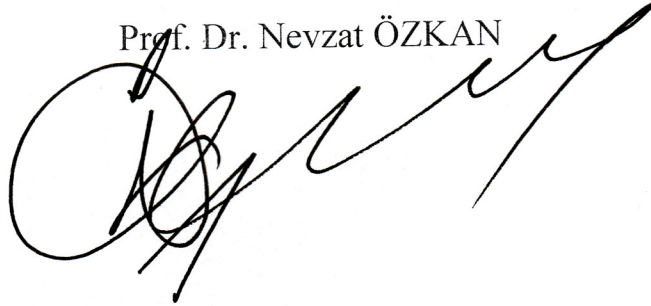
Danışman

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Türk Dili ve Edebiyatı ABD Başkanı

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

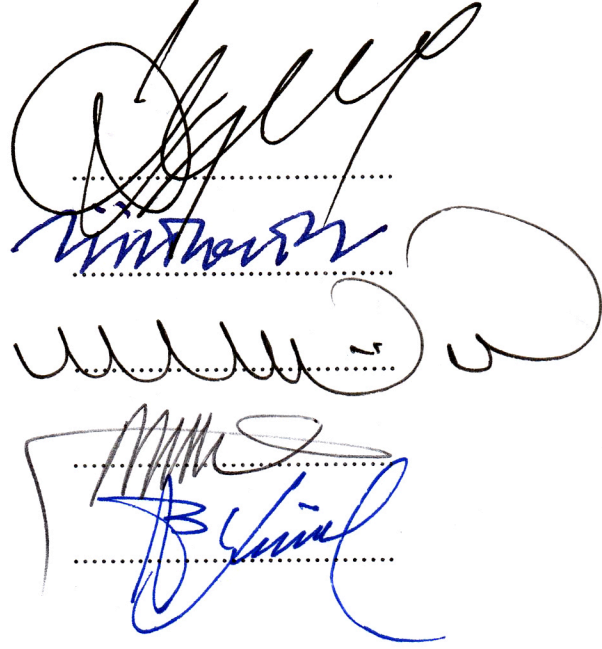

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN danışmanlığında Muammer DOĞAN tarafından hazırlanan **Aksaray ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)** adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında **Doktora** tezi olarak kabul edilmiştir.

02 / 03 / 2012

JÜRİ:

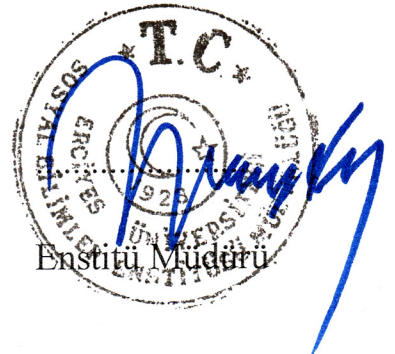
Danışman : Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN
Üye : Prof. Dr. Ümit TOKATLI
Üye : Prof. Dr. Mustafa ÜNAL
Üye : Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH
Üye : Prof. Dr. Bilal YÜCEL

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 16.03.2012 tarih ve 6 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

16 / 03 2012

ÖN SÖZ

Bir dilin tarihî gelişimini yazacak olan bir dil uzmanı için ağız araştırmacılarının derleyip değerlendirdiği malzeme kadar değerli başka bir canlı kaynak düşünülemez. Türk dilinin zenginliği ve tarihî gelişiminin takibi, Türkiye Türkçesi ağızlarında görülmektedir.

Türkiye Türkçesi ağızları ile ilgili bugüne kadar pek çok ciddi çalışma yapılmıştır. Buna karşın henüz üzerinde çalışma yapılmamış bölgeler de bulunmaktadır. Bir an önce yapılacak çalışmalarla dilimizin bu hazineleri kayıt altına alınmalıdır. Çünkü hızla gelişen kitle iletişim araçları, yöresel ağız özelliklerini günden güne yok etmektedir. Birkaç yıl önce derlenen bir metin günümüzde derlenemeyeceği gibi bugün yapılmayan derlemelerin de birkaç yıl sonra yapılamayacağı aşîkârdır.

Aksaray yöresi ağızları ile ilgili bugüne dek herhangi bir ciddi çalışma yapılmamıştır. Hem Aksaraylı olmam hem de yöredeki ağız özelliklerine vâkıf olmam bende yöre üzerinde bir çalışma yapılabileceği hissini uyandırdı. Danışmanım Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN'ın da teklifi ile yöre ağızı üzerine çalışmamın uygun olacağına karar verdik.

Aksaray ağızları ile ilgili bu çalışmamız; giriş, inceleme, metinler ve sözlük olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde önce çalışmanın konusu, amacı ve yöntemi üzerinde durulmuştur. Sonrasında Aksaray ili ilgili genel bilgiler başlığı altında yörenin tarihî, coğrafi özellikleri ve etnik yapısı ele alınmıştır.

Dil incelemesi bölümünde; yörenin ağız özellikleri, eş zamanlı ve karşılaştırmalı metot kullanılarak ses ve şekil bilgisi yönlerinden incelenmiştir. Bu bölümün sonunda yer alan sonuç kısmında ise incelenen yöre ağzının dikkat çeken ağız özellikleri sunulmuş ve ortaya çıkan ağız grupları özellikleri ile birlikte gösterilmiştir. Çalışma alanının net bir biçimde görülmesi adına bu bölümün sonuna haritalar eklenmiştir. Metinler bölümünde, yöre ağzından yapılan derlemeler neticesinde elde edilen metinler sıralanmıştır.

Sözlük bölümünde, yazı dilinde bulunmayan veya farklı anlamda kullanılan kelimelere ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Fonetik değişikliğe uğramış kelimelere sözlükte çok fazla yer verilmemiştir.

Aylarca süren derlemeler esnasında burada isimlerini sayamadığım pek çok kişinin destek ve yardımını aldım. Öncelikle ilmî araştırmalara her fırsatta destek veren ve bu çalışmayla yakından ilgilenen eğitim sevdalısı değerli Aksaray valisi Sayın Orhan ALİMOĞLU'na, çalışma esnasında kapılarını her seferinde bizlere açan Aksaray yöresi insanına bilhassa da derlemeleri aldığımız kaynak kişilere ve onlara ulaşmamıza vesile olan tüm dostlara şükranlarımı sunmak isterim.

Böyle bir çalışmanın ortaya çıkması için beni teşvik eden, çalışma boyunca bana yol gösteren, samimi ilgisini ve yardımını hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN'a teşekkür ederim.

Doktora eğitimi boyunca bizlere Türkçenin zenginliklerini ve güzelliklerini her fırsatta ifade eden muhterem hocam Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH'a, görüşlerinden istifade ettiğim saygıdeğer hocam Prof. Dr. Ümit TOKATLI'ya, Aksaray yöresinin yerleşim alanları hakkında bilgisine başvurduğum Mehmet Sadık OTURANÇ'a, il merkezindeki derlemelerde bana yardımcı olan Jale ÖZDAL'a, çalışmanın çeşitli bölümlerine katkıda bulunan arkadaşlarım Mustafa Şaban KESER, Muharrem AKKOÇ ve Mustafa Fırat GÜL'e de teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma süresince her türlü fedakârlığı yapan, desteğini üzerimden eksik etmeyen, sevgili hayat arkadaşım Sultan DOĞAN'a teşekkür ederim.

Muammer DOĞAN

Kayseri - 2012

**AKSARAY VE YÖRESİ AĞIZLARI
(İNCELEME- METİNLER- SÖZLÜK)**

Muammer DOĞAN

Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Tezi, Mart 2012

Danışman: Prof.Dr. Nevzat ÖZKAN

KISA ÖZET

Aksaray yöresinin ağızları üzerine hazırlanan bu çalışmada, yöre ağzına ait metinlerin derlenmesi, yazıya geçirilmesi, söz varlığının tespiti ve Aksaray ağzının Türkiye Türkçesi ağızları içerisindeki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Dört ana bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde Aksaray iline ait tanıtıcı bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümde yöre ağzına ait derlenen metinlerin gramer incelemesi yer almaktadır. Bu bölümde Aksaray ili ağızlarının ses ve şekil bilgisi özellikleri incelendi. Ses bilgisi bölümünde yöre ağzında tespit edilen sesler, ses uyumları ve ses değişimleri üzerinde duruldu. Şekil bilgisi bölümünde genel hatlarıyla kelime çekimi ve kelime türleri incelendi. Sonuç bölümünde ses ve şekil bilgisi bakımından dikkat çeken karakteristik ağız özellikleri ve ağız gruplarını belirleyen özellikler gösterildi.

Üçüncü bölüm, derlenen metinlerin yer aldığı bölümdür. Dördüncü bölüm, anlamı bilinmeyen ya da farklı anlamda kullanılan kelimelerin yer aldığı sözlük bölümüdür. Ekler bölümünde Aksaray yöresi ağızları ile ilgili hazırlanan haritalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağız bilimi, Türkiye Türkçesi, Derleme, Orta Anadolu ağızları, Aksaray.

**THE DIALECTS OF AKSARAY AND ITS ENVIRONS
(TEXT ANALYSIS- TEXT- VOCABULARY)**

Muammer DOĞAN

Erciyes University, Social Sciences Institute

PhD Thesis, March 2012

Supervisor: Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

ABSTRACT

In this study, which was prepared on the dialects of Aksaray region , it was aimed to compile and transcribe the texts of the local dialect, detect the vocabulary and determine the situation of the Aksaray dialect among the Turkish dialects.

In the first chapter of this four-chapter study, introductory information was offered about Aksaray Province and its environs. The second chapter includes the grammatical examination of compiled texts within the region dialect. In this chapter, it was focused on the phonetic and morphologic study of Aksaray province dialects. In the phonetics part, sounds, euphonies and sound changes that were detected in the region dialects were examined. In the morphology part, word inflection and word types were examined in general terms. In the conclusion chapter, striking phonetic and morphological explications were given about the common characteristic dialect features which determine the dialect divisions.

The third chapter is the part where compiled texts are studied. The fourth chapter includes a dictionary that consists of unknown vocabulary or vocabulary that have different meanings.

Key words: Dialectology, Turkey Turkish, Anatolian dialects, Collecting, Central Anatolian dialects, Aksaray.

İÇİNDEKİLER

AKSARAY VE YÖRESİ AĞIZLARI (İNCELEME- METİNLER- SÖZLÜK)

ÖN SÖZ	V
KISA ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ	XXIX
KISALTMALAR.....	XXXIV
TABLolar.....	XXXVI

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı	2
1.2. Çalışmada Kullanılan Materyal ve Yöntem	3
1.3. Malzemenin Yazıya Geçirilmesi ve İncelenmesi	5
1.4. Aksaray İlinin Coğrafi Yapısı.....	7
1.4.1. Aksaray İlinin Genel Coğrafyası ve Yeryüzü Şekilleri.....	7
1.4.2. Aksaray İlinin İklimi ve Bitki Örtüsü	9
1.4.2.1. İklimi	9
1.4.2.2. Bitki Örtüsü	9
1.4.3. Aksaray İlinin Su Kaynakları	10
1.4.4. Aksaray İlinin Nüfusu	11
1.4.5. Aksaray İlinde Tarım ve Hayvancılık	12
1.4.5.1. Tarım	12
1.4.5.2. Hayvancılık	12
1.5. Aksaray İlinin Tarihçesi	12
1.5.1. Aksaray Adının Kökeni	12
1.5.2. Selçuklular Dönemine Kadar Aksaray	13
1.5.3. Selçuklular Döneminde Aksaray	14
1.5.4. Anadolu Beylikleri Döneminde Aksaray	17

1.5.5. Osmanlı Devleti Döneminde Aksaray.....	18
1.5.6. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Aksaray	20
1.5.7. Aksaray İlinin Etnik Yapısı	20
1.5.7.1. Yerli Halk Dışındaki Etnik Unsurlar.....	22
1.5.7.1.1. Kırım Tatar Göçmenleri.....	22
1.5.7.1.2. Yeşilova Türkmenleri	22
1.5.7.1.3. Balkan Göçmenleri.....	22
1.5.7.1.4. Kürtler	23
1.5.7.2. Oğuz Boy Adlarını Taşıyan Yerleşim Birimleri	24
1.5.7.2.1. Alayund (Alanyurd)	24
1.5.7.2.2. Avşar	25
1.5.7.2.3. Bayındır	25
1.5.7.2.4. Bekdik	25
1.5.7.2.5. Cerid	25
1.5.7.2.6. Karkın.....	26
1.5.7.2.7. Peçenek.....	26
1.5.7.2.8. Yıva.....	26
1.5.7.2.9. Atçeken.....	26
1.5.7.3. Yer Adı olarak Kullanılan Diğer Boy Adları.....	26
1.5.7.3.1. Oymaklar	27
1.5.7.3.2. Cemaatler	27

İKİNCİ BÖLÜM

DİL İNCELEMESİ

2. SES BİLGİSİ	29
2.1. ÜNLÜLER.....	29
2.1.1 Ünlü Türleri	29
2.1.1.1. Yarı Kalın Ünlüler	30
2.1.1.1.1. á Ünlüsü.....	30
2.1.1.1.2. í Ünlüsü.....	32
2.1.1.1.3. ó Ünlüsü.....	32
2.1.1.1.4. ú Ünlüsü.....	33
2.1.1.2. Yarı Dar Ünlüler.....	34

2.1.1.2.1. â Ünlüsü.....	34
2.1.1.2.2. ê Ünlüsü.....	34
2.1.1.2.3. ö Ünlüsü.....	35
2.1.1.2.4. ô Ünlüsü.....	36
2.1.1.2.5. û Ünlüsü.....	36
2.1.1.3. Yarı Yuvarlak Ünlüler.....	36
2.1.1.3.1. ă Ünlüsü.....	36
2.1.1.3.2. ȧ Ünlüsü.....	36
2.1.1.3.3. ĩ Ünlüsü.....	37
2.1.1.3.4. ĭ Ünlüsü.....	37
2.1.1.4. Yarı Kısalmış Ünlüler	37
2.1.1.4.1. ǣ Ünlüsü.....	37
2.1.1.4.2. ǣ Ünlüsü.....	37
2.1.1.4.3. ĭ Ünlüsü.....	38
2.1.1.4.4. ĭ Ünlüsü.....	38
2.1.1.4.5. ū Ünlüsü.....	39
2.1.1.4.6. ū Ünlüsü.....	39
2.1.1.5. Uzun Ünlüler.....	39
2.1.1.5.1. Birincil Ünlü Uzunlukları	39
2.1.1.5.1.1. Alıntı Kelimelerde Birincil Uzun Ünlüler	40
2.1.1.5.2. İkincil Ünlü Uzunlukları.....	40
2.1.1.5.2.1. Ses Hadiselerinden Doğan İkincil Uzun Ünlüler	41
2.1.1.5.2.1.1. Ünsüz Düşmesinden Doğan İkincil Uzun Ünlüler	41
2.1.1.5.2.1.1.1. /f/ Ünsüzünün Düşmesiyle	41
2.1.1.5.2.1.1.2. /h/ Ünsüzünün Düşmesiyle.....	41
2.1.1.5.2.1.1.3. /k/, /ğ/ (<k) Ünsüzlerinin Düşmesiyle.....	41
2.1.1.5.2.1.1.4. /n/ Ünsüzünün Düşmesiyle.....	41
2.1.1.5.2.1.1.5. /r/ Ünsüzünün Düşmesiyle.	41
2.1.1.5.2.1.1.6. /v/ Ünsüzünün Düşmesiyle.....	42
2.1.1.5.2.1.1.7. /y/ Ünsüzünün Düşmesiyle.....	42
2.1.1.5.2.1.2. Ünsüz Erimesinden Doğan İkincil Uzun Ünlüler.....	42
2.1.1.5.2.1.2.1. /g/ Ünsüzünün Erimesiyle	42

2.1.1.5.2.1.2.2. /ğ/ Ünsüzünün Erimesiyle	42
2.1.1.5.2.1.3. Hece Kaynaşmasından Doğan İkincil Uzun Ünlüler.....	43
2.1.1.5.2.1.3.1. -ağa- > -ā- Kaynaşması İle	43
2.1.1.5.2.1.3.2. -ağı- > ā Kaynaşması İle	43
2.1.1.5.2.1.3.3. -aha- > ā Kaynaşması İle.....	43
2.1.1.5.2.1.3.4. -ahı- > ā Kaynaşması ile.....	44
2.1.1.5.2.1.3.5. -ahi- > ā Kaynaşması ile.....	44
2.1.1.5.2.1.3.6. -aka- > ā Kaynaşması ile	44
2.1.1.5.2.1.3.7. -aki- > ā Kaynaşması ile.....	44
2.1.1.5.2.1.3.8. -ayı- > ā Kaynaşması İle	44
2.1.1.5.2.1.3.9. -efe- > ē Kaynaşması ile.....	44
2.1.1.5.2.1.3.10. -eğe- > ē Kaynaşması ile	44
2.1.1.5.2.1.3.11. -eği- > ē Kaynaşması ile.....	44
2.1.1.5.2.1.3.12. -ehi- > ē Kaynaşması ile.....	45
2.1.1.5.2.1.3.13. -eye- > ē Kaynaşması İle.....	45
2.1.1.5.2.1.3.14. -eyi > ē Kaynaşması İle.....	45
2.1.1.5.2.1.3.15. -ığa- > ā Kaynaşması ile.....	45
2.1.1.5.2.1.3.16. -ıgı- > ī Kaynaşması ile	45
2.1.1.5.2.1.3.17. -iği- > ī Kaynaşması İle.....	45
2.1.1.5.2.1.3.18. -ihi- > ī Kaynaşması İle.....	45
2.1.1.5.2.1.3.19. -iyi- > ī Kaynaşması ile	45
2.1.1.5.2.1.3.20. -ıyo->ō Kaynaşması ile	46
2.1.1.5.2.1.3.21. -ıyo- > ō Kaynaşması ile	46
2.1.1.5.2.1.3.22. -ıyo- > ȫ Kaynaşması ile	46
2.1.1.5.2.1.3.23. -oğu- > ō Kaynaşması ile	46
2.1.1.5.2.1.3.24. -oğu- > ū Kaynaşması ile	46
2.1.1.5.2.1.3.25. -öğü- > ȫ Kaynaşması ile	46
2.1.1.5.2.1.3.26. -övü- > ȫ Kaynaşması ile	46
2.1.1.5.2.1.3.27. -övü- > ȫ Kaynaşması ile	46
2.1.1.5.2.1.3.28. -uğa- > ā Kaynaşması ile.....	47
2.1.1.5.2.1.3.29. -uğu- > ū Kaynaşması ile	47
2.1.1.5.2.1.3.30. -uyo- > ō Kaynaşması ile	47

2.1.1.5.2.1.3.31. -üğe- > ē Kaynaşması ile.....	47
2.1.1.5.2.1.3.32. -üğü- > ū Kaynaşması ile	47
2.1.1.5.2.1.3.33. -üğü- > ū Kaynaşması ile	47
2.1.1.5.2.1.3.34. -ünü- > ū Kaynaşması ile	47
2.1.1.5.2.1.3.35. -üyo > ō Kaynaşması ile.....	48
2.1.1.5.2.1.4. Ünlü Kaynaşmasından Doğan İkincil Uzun Ünlüler.....	48
2.1.1.5.2.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Uzun Ünlüler	48
2.1.1.5.2.3. Şimdiki Zaman Ekinden Önce Ortaya Çıkan Uzun Ünlüler.....	49
2.1.1.5.2.4. Aitlik Eki +ki'den Önce Ortaya Çıkan Uzun Ünlüler	49
2.1.1.5.2.5. Ünlem Edatlarında Uzun Ünlüler.....	49
2.1.1.6. Kısa Ünlüler.....	50
2.1.1.6.1. Alıntı Kelimelerde Uzun Ünlülerin Kısılması.....	51
2.1.1.7. Geniz Ünlüsü.....	51
2.1.1.7.1. ā Ünlüsü	52
2.1.1.8. İkiz Ünlüler.....	52
2.1.1.8.1. Eşit İkiz Ünlüler	52
2.1.1.8.2. Yükselen İkiz Ünlüler.....	53
2.1.1.8.3. Alçalan İkiz Ünlüler	54
2.1.2. Ünlü Uyumları	54
2.1.2.1. Kalınlık İncelik Uyumu	55
2.1.2.1.1. Eklerde Kalınlık İncelik Uyumu	55
2.1.2.1.1.1. -iken Zarf-Fiil Eki.....	55
2.1.2.1.1.2. +ki Aitlik Eki.....	55
2.1.2.1.1.3. ki Bağlama Edatı	56
2.1.2.1.1.4. ile Son Çekim Edatı.....	56
2.1.2.1.1.5. -yor Şimdiki Zaman Eki	56
2.1.2.1.1.6. i- Ek Fiili	57
2.1.2.1.1.7. STT'de Kalınlık İncelik Uyumuna Girmeyen Kelimeler	57
2.1.2.1.2. Alıntı Kelimelerde Kalınlık İncelik Uyumu	58
2.1.2.1.2.1. Kalınlık İncelik Uyumuna Giren Alıntı Kelimeler.....	58
2.1.2.1.2.1.1. İlerleyici Ünlü Benzeşmesi Yolu ile.....	58
2.1.2.1.2.1.2. Gerileyici Ünlü Benzeşmesi Yolu ile	58

2.1.2.1.2.2. Kalınlık İncelik Uyumu Dışında Kalan Alıntı Kelimeler	58
2.1.2.1.3. Kalınlık İncelik Uyumunun Bozulması	59
2.1.2.1.3.1. Kalınlaştırıcı Ünsüzlerin Etkisi	59
2.1.2.1.3.1.1. g > ğ, k > k Değişmeleri ile.....	59
2.1.2.1.3.1.2. ñ Ünsüzünün Tesiri ile.....	60
2.1.2.1.3.1.3. ğ (<k) Ünsüzünün erimesiyle	60
2.1.2.1.3.2. Şimdiki Zaman Eki.....	60
2.1.2.1.3.3. İnceltici Ünsüzlerin Tesiri.....	61
2.1.2.1.4. Uyum Değişmesi	61
2.1.2.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu	62
2.1.2.2.1. Düz Ünlülü Kelimelerde Düzlük Yuvarlaklık Uyumu.....	62
2.1.2.2.2. Yuvarlak Ünlülü Kelimelerde Düzlük Yuvarlaklık Uyumu.....	64
2.1.2.2.3. Düzlük Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması	65
2.1.2.2.4. Alıntı Kelimelerde Düzlük Yuvarlaklık Uyumu.....	65
2.1.3. Ünlü Değişmeleri	66
2.1.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	67
2.1.3.1.1. a > á Değişmesi	67
2.1.3.1.2. a > e Değişmesi	67
2.1.3.1.3. a > i Değişmesi.....	68
2.1.3.1.4. ı > í Değişmesi	68
2.1.3.1.5. ı > i Değişmesi	68
2.1.3.1.6. o > ó Değişmesi.....	68
2.1.3.1.7. u > ú Değişmesi.....	68
2.1.3.1.8. u > ü Değişmesi.....	68
2.1.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması	69
2.1.3.2.1. e > á Değişmesi	69
2.1.3.2.2. e > ě Değişmesi	69
2.1.3.2.3. e > a Değişmesi	70
2.1.3.2.4. i > í Değişmesi	70
2.1.3.2.5. i > ı Değişmesi	71
2.1.3.2.6. ö > ó Değişmesi.....	71
2.1.3.2.7. ö > o Değişmesi.....	71

2.1.3.2.8. ü > ú Değişmesi.....	72
2.1.3.2.9. ü > u Değişmesi.....	73
2.1.3.3. Geniş Ünlülerin Daralması.....	73
2.1.3.3.1. a > á Değişmesi	73
2.1.3.3.2. a > ı Değişmesi.....	73
2.1.3.3.3. e > i Değişmesi.....	74
2.1.3.3.4. o > u Değişmesi.....	75
2.1.3.3.5. ö > ü Değişmesi.....	76
2.1.3.3.6. o > ü Değişmesi.....	76
2.1.3.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi.....	76
2.1.3.4.1. ı > a Değişmesi.....	76
2.1.3.4.2. i > e Değişmesi.....	76
2.1.3.4.3. i > è Değişmesi.....	77
2.1.3.4.4. u > o Değişmesi.....	77
2.1.3.4.5. ü > ö Değişmesi.....	77
2.1.3.4.6. ü > o Değişmesi.....	78
2.1.3.4.7. ü > ó Değişmesi.....	78
2.1.3.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	78
2.1.3.5.1. a > å Değişmesi	78
2.1.3.5.2. a > o Değişmesi	78
2.1.3.5.3. a > u Değişmesi	78
2.1.3.5.4. e > ê Değişmesi	79
2.1.3.5.5. e > ü Değişmesi.....	79
2.1.3.5.6. i > u Değişmesi.....	79
2.1.3.5.7. i > ü Değişmesi.....	79
2.1.3.5.8. e > o Değişmesi.....	79
2.1.3.5.9. e > ö Değişmesi	79
2.1.3.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	80
2.1.3.6.1. o > a Değişmesi	80
2.1.3.6.2. o > e Değişmesi	80
2.1.3.6.3. ö > e Değişmesi	80
2.1.3.6.4. ö > ê Değişmesi	80

2.1.3.6.5. o > ı Değişmesi.....	80
2.1.3.6.6. u > ı Değişmesi.....	81
2.1.3.6.7. ü > i Değişmesi.....	81
2.1.3.6.8. ü > e Değişmesi	81
2.1.3.7. Ünlü Düşmesi	82
2.1.3.7.1. Orta Hecede Ünlü Düşmesi	82
2.1.3.7.2. Son Seste Ünlü Düşmesi.....	83
2.1.3.7.3. Ünlü Çakışması	83
2.1.3.7.4. Ödünç Kelimelerde Ünlü Düşmesi.....	84
2.1.3.8. Ünlü Türemesi	84
2.1.3.8.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi	84
2.1.3.8.1.1. ı Türemesi	85
2.1.3.8.1.2. i Türemesi	85
2.1.3.8.1.3. u Türemesi.....	85
2.1.3.8.1.4. ü Türemesi.....	85
2.1.3.8.2. Kelime İçinde Ünlü Türemesi.....	85
2.1.3.8.2.1. -a- Türemesi	86
2.1.3.8.2.2. -ı- Türemesi.....	86
2.1.3.8.2.3. -i- Türemesi.....	86
2.1.3.8.2.4. -u- Türemesi	86
2.1.3.8.2.5. -ü- Türemesi	86
2.1.3.8.3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi.....	86
2.1.3.8.3.1. -a Türemesi	87
2.1.3.8.3.2. -e Türemesi	87
2.1.3.8.3.3. -i Türemesi	87
2.1.3.8.3.4. -u Türemesi	87
2.1.3.9. Yöre Ağzında Korunan Ünlüler	88
2.2. ÜNSÜZLER	88
2.2.1. Ünsüz Çeşitleri.....	89
2.2.1.1. Ara Ünsüzler	89
2.2.1.1.1. Ç Ünsüzü.....	89
2.2.1.1.2. Ç Ünsüzü.....	89

2.2.1.1.3. K Ünsüzü	90
2.2.1.1.4. K Ünsüzü	90
2.2.1.1.5. P Ünsüzü	90
2.2.1.1.6. T Ünsüzü	90
2.2.1.2. İnce Ünsüzler	91
2.2.1.2.1. d' Ünsüzü	91
2.2.1.2.2. g Ünsüzü	91
2.2.1.2.3. k' Ünsüzü	91
2.2.1.2.4. l Ünsüzü	92
2.2.1.2.5. n Ünsüzü	92
2.2.1.2.6. ñ Ünsüzü	93
2.2.1.2.7. r Ünsüzü	93
2.2.1.2.8. t' Ünsüzü	93
2.2.1.3. Yarı Belirsiz Ünsüzler	93
2.2.1.3.1. f Ünsüzü	94
2.2.1.3.2. g Ünsüzü	94
2.2.1.3.3. h Ünsüzü	94
2.2.1.3.4. r Ünsüzü	94
2.2.1.3.5. y Ünsüzü	95
2.2.1.4. Arka Damak Ünsüzleri	95
2.2.1.4.1. g Ünsüzü	95
2.2.1.4.1.1. Kelime Başında	95
2.2.1.4.1.2. Hece ve Ek Başında	96
2.2.1.4.2. k Ünsüzü	96
2.2.1.4.2.1. Kelime Başında	96
2.2.1.4.2.2. Kelime İçinde	97
2.2.1.4.2.3. Kelime Sonunda	97
2.2.1.4.3. ñ Ünsüzü	97
2.2.1.4.3.1. Kelime Kök ve Gövdelerinde	98
2.2.1.4.3.2. Eklerde	98
2.2.1.5. Dip Damak Ünsüzleri	98
2.2.1.5.1. g Ünsüzü	99

2.2.1.5.2. ƙ Ünsüzü	99
2.2.1.5.3. ɣ Ünsüzü	99
2.2.1.6. Diğer Ünsüzler	100
2.2.1.6.1. ̄ Ünsüzü	100
2.2.1.6.2. ̄ Ünsüzü	100
2.2.2. Ünlü Ünsüz Uyumunun Bozulması	101
2.2.3. Ünsüz Uyumu	102
2.2.3.1. Tonsuz Ünsüzlerden Sonra Tonsuz Ünsüzlerin Gelmesi	102
2.2.3.2. Tonlu Ünsüzlerden Sonra Tonlu Ünsüzlerin Gelmesi	103
2.2.3.3. Ünsüz Uyumunun Bozulması	105
2.2.4. Ünsüz Değişmeleri	107
2.2.4.1. Tonlulaşma.....	108
2.2.4.1.1. ƙ > ğ Değişmesi.....	108
2.2.4.1.1.1. Kelime Başında	108
2.2.4.1.1.2. Kelime İçinde	109
2.2.4.1.2. k > g Değişmesi.....	109
2.2.4.1.2.1. Kelime Başında	109
2.2.4.1.2.2. Kelime İçinde	110
2.2.4.1.2.3. Kelime Sonunda	110
2.2.4.1.3. Ƹ > c Değişmesi	110
2.2.4.1.3.1. Kelime Başında	110
2.2.4.1.3.2. Kelime İçinde	111
2.2.4.1.3.3. Kelime Sonunda	111
2.2.4.1.4. t > d Değişmesi.....	111
2.2.4.1.4.1. Kelime Başında	111
2.2.4.1.4.2. Kelime İçinde	112
2.2.4.1.4.3. Kelime Sonunda	113
2.2.4.1.5. s > z Değişmesi	113
2.2.4.1.5.1. Kelime Başında	113
2.2.4.1.5.2. Kelime İçinde	113
2.2.4.1.5.3. Kelime Sonunda	113
2.2.4.1.6. p > b Değişmesi.....	114

2.2.4.1.6.1. Kelime Başında	114
2.2.4.1.6.2. Kelime İçinde	114
2.2.4.1.6.3. Kelime Sonunda	114
2.2.4.2. Tonsuzlaşma	115
2.2.4.2.1. g > k, ğ > k̇	115
2.2.4.2.1.1. Kelime Başında	115
2.2.4.2.1.2. Kelime İçinde	115
2.2.4.2.2. b > p Değişmesi	115
2.2.4.2.2.1. Kelime Başında	115
2.2.4.2.2.2. Kelime İçinde	116
2.2.4.2.3. c > ç Değişmesi	116
2.2.4.2.4. d > t Değişmesi	116
2.2.4.2.4.1. Kelime Başında	116
2.2.4.2.4.2. Kelime İçinde	116
2.2.4.2.5. z > s Değişmesi	116
2.2.4.2.5.1. Kelime İçinde	116
2.2.4.2.5.2. Kelime Sonunda	116
2.2.4.2.6. v > f Değişmesi	117
2.2.4.2.7. c > j Değişmesi	117
2.2.4.3. Süreklileşme	117
2.2.4.3.1. Sızıcılaşma	117
2.2.4.3.1.1. k̇ > ħ Değişmesi	117
2.2.4.3.1.1.1. Kelime İçinde	117
2.2.4.3.1.1.2. Kelime Sonunda	118
2.2.4.3.1.2. k̇ > ğ Değişmesi	118
2.2.4.3.1.3. ç > ş Değişmesi	118
2.2.4.3.1.3.1. Kelime Başında	118
2.2.4.3.1.3.2. Kelime İçinde	119
2.2.4.3.1.3.3. Kelime Sonunda	119
2.2.4.3.1.4. c > j Değişmesi	119
2.2.4.3.2. Akıcılaşma	119
2.2.4.3.2.1. ğ > y Değişmesi	119

2.2.4.3.2.2. b > m Değişmesi.....	119
2.2.4.4. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	120
2.2.4.4.1. ğ > v Değişmesi.....	120
2.2.4.4.2. h > y Değişmesi.....	120
2.2.4.4.3. l > n Değişmesi.....	120
2.2.4.4.4. m > n Değişmesi.....	120
2.2.4.4.5. n > l Değişmesi.....	120
2.2.4.4.6. n > ñ Değişmesi.....	121
2.2.4.4.7. ñ > y Değişmesi.....	121
2.2.4.4.8. r > l Değişmesi	121
2.2.4.4.9. s > ş Değişmesi.....	121
2.2.4.4.10. ş > h Değişmesi	121
2.2.4.4.11. ş > s Değişmesi.....	122
2.2.4.4.12. v > m Değişmesi.....	122
2.2.4.5. Süreksizleşme.....	122
2.2.4.5.1. j > c Değişmesi.....	122
2.2.4.6. Art Damaklılaşma	122
2.2.4.6.1. g > ğ Değişmesi.....	122
2.2.4.6.2. k > k Değişmesi.....	123
2.2.4.7. Dip Damaklılaşma	123
2.2.4.7.1. ğ > ğ, k > k Değişmeleri	123
2.2.4.7.1.1. ğ > ğ Değişmesi.....	123
2.2.4.7.1.2. k > k Değişmesi.....	124
2.2.4.7.1.2.1. Kelime Başında	124
2.2.4.7.1.2.2. Kelime İçinde	124
2.2.4.7.1.2.3. Kelime Sonunda	124
2.2.4.8. Diğer Ünsüz Değişmeleri.....	124
2.2.4.8.1. ğ > ñ Değişmesi.....	124
2.2.4.8.2. ç > j Değişmesi.....	124
2.2.4.8.3. f > p Değişmesi	124
2.2.4.8.4. v > ñ Değişmesi.....	124
2.2.4.8.5. v > y Değişmesi.....	125

2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi	125
2.2.5.1. İlerleyici Benzeşme	125
2.2.5.1.1. İlerleyici Tam Benzeşme	125
2.2.5.1.1.1. -ly- > -ll- Benzeşmesi	125
2.2.5.1.1.2. -nl- > -nn- Benzeşmesi	126
2.2.5.1.1.3. -nm- > -nn- Benzeşmesi	126
2.2.5.2. Gerileyici Benzeşme	126
2.2.5.2.1. Gerileyici Yarı Benzeşme	126
2.2.5.2.1.1. -md- > -nd- Benzeşmesi	126
2.2.5.2.1.2. -nb- > -mb- Benzeşmesi	126
2.2.5.2.1.3. -ñl- > -ñn- Benzeşmesi	128
2.2.5.2.2. Gerileyici Tam Benzeşme	127
2.2.5.2.2.1. -ğn- > -nn- Benzeşmesi	127
2.2.5.2.2.2. -hm- > -mm- Benzeşmesi	127
2.2.5.2.2.3. -ld- > -ll- Benzeşmesi	127
2.2.5.2.2.4. -ls- > -ss- Benzeşmesi	127
2.2.5.2.2.5. -ml- > -mn- Benzeşmesi	127
2.2.5.2.2.6. -rs- > -ss- Benzeşmesi	127
2.2.5.2.2.7. -rl- > -ll- Benzeşmesi	127
2.2.5.2.2.8. -rl- > -rn- Benzeşmesi	128
2.2.5.2.2.9. -rn- > -nn- Benzeşmesi	128
2.2.5.2.2.10. -şs- > -ss- Benzeşmesi	128
2.2.5.2.2.11. -tc- > -çc- Benzeşmesi	128
2.2.5.2.2.12. -td- > -dd- Benzeşmesi	128
2.2.5.2.2.13. -ts- > -ss- Benzeşmesi	129
2.2.5.2.2.14. -yl- > -yn- Benzeşmesi	129
2.2.5.2.2.15. -zç- > -çç- Benzeşmesi	129
2.2.5.2.2.16. -zs- > -ss- Benzeşmesi	129
2.2.5.2.2.16.1. Kelime İçinde	129
2.2.5.2.2.16.2. Komşu Kelimeler Arasında	129
2.2.6. Aykırılışma	129
2.2.7. Ünsüz İkizleşmesi	130

2.2.7.1. -c- > -cc- İkizleşmesi	130
2.2.7.2. -ç- > -çç- İkizleşmesi	130
2.2.7.3. -k- > -kk- İkizleşmesi	131
2.2.7.4. -l- > -ll- İkizleşmesi	131
2.2.7.5. -m- > -mm- İkizleşmesi	131
2.2.7.6. -n- > -nn- İkizleşmesi	131
2.2.7.7. -s- > -ss- İkizleşmesi	131
2.2.7.8. -ş- > -şş- İkizleşmesi	132
2.2.7.9. -z- > -zz- İkizleşmesi	132
2.2.8. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi	132
2.2.9. Ünsüz Düşmesi	133
2.2.9.1. /d/ Düşmesi	133
2.2.9.2. /f/ Düşmesi	133
2.2.9.3. ğ < g Düşmesi	133
2.2.9.4. /ğ/ Düşmesi	133
2.2.9.5. /h/ Düşmesi	134
2.2.9.6. /k/ Düşmesi	134
2.2.9.7. /k/ Düşmesi	134
2.2.9.8. /l/ Düşmesi	135
2.2.9.9. /m/ Düşmesi	135
2.2.9.10. /n/ Düşmesi	135
2.2.9.11. /r/ Düşmesi	135
2.2.9.12. /t/ Düşmesi	135
2.2.9.13. /v/ Düşmesi	135
2.2.9.14. /y/ Düşmesi	136
2.2.10. Ünsüz Türemesi	136
2.2.10.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi	136
2.2.10.1.1. /h/ Türemesi	136
2.2.10.1.2. /y/ Türemesi	136
2.2.10.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemesi	136
2.2.10.2.1. /v/ Türemesi	136
2.2.10.2.2. /y/ Türemesi	137

2.2.10.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi	138
2.2.10.3.1. /k/ Türemesi	138
2.2.10.3.2. /k/ Türemesi	138
2.2.10.3.3. /m/ Türemesi	138
2.2.10.3.4. /n/ Türemesi	138
2.2.10.3.5. /ñ/ Türemesi	139
2.2.10.3.6. /t/ Türemesi	139
2.2.11. Ünsüz Göçüşmesi.....	139
2.2.11.1. Yakın Göçüşme.....	139
2.2.11.2. Uzak Göçüşme	141
2.2.12. Hece Kaynaşması.....	141
2.2.12.1. /g/ Ünsünün Erimesiyle	142
2.2.12.2. /ğ/ Ünsüzünün Erimesiyle.....	142
2.2.12.3. /h/ Ünsüzünün Erimesiyle	142
2.2.12.4. /k/ Ünsüzünün Erimesiyle	142
2.2.12.5. /ñ/ Ünsüzünün Erimesiyle	143
2.2.12.6. /y/ Ünsüzünün Erimesiyle	143
2.2.12.7. Alıntı Kelimelerde Hece Kaynaşması	143
2.2.13. Hece Düşmesi	143
2.2.14. Hece Türemesi	144
2.2.14.1. Ø > -na / -ne Türemesi	144
2.2.14.1.1. -ca / -ce Eşitlik Hâl Ekinden Sonra	145
2.2.14.1.2. ki Bağlama Edatından Sonra.....	145
2.2.14.2. Ø > -ma Türemesi	145
2.2.14.3. Ø > -macıma Türemesi	145
2.2.14.4. Ø > -mesine Türemesi	145
2.2.14.5. Ø > -mına Türemesi	145
2.2.14.6. Ø > -ne Türemesi	145
2.2.14.7. Ø > -iñ Türemesi	146
2.2.15. Yakıştırma.....	146
2.2.15.1. /ñ/ Ünsüzünde Yakıştırma	146
2.2.15.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Teklik 2. Şahıs Ekinde Yakıştırma	146

2.2.16. Eski Şekillerin Korunduğu Örnekler.....	147
2.2.16.1. b’li Şekiller.....	147
2.2.16.2. k’li Şekiller.....	147
2.2.16.3. ñ’ li Şekiller.....	147
2.2.16.4. t’ li Şekiller.....	147
2.2.17. Vurgu.....	148
2.2.17.1. Kelime Vurgusu.....	148
2.2.17.2. Cümle Vurgusu.....	150
2.3. ŞEKİL BİLGİSİ.....	151
2.3.1. Kelime Yapımı.....	151
2.3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri.....	151
2.3.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri.....	157
2.3.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri.....	162
2.3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	164
2.2.1.4.1. Fiilden Herhangi Bir Fiil Yapan Ekler.....	164
2.3.1.4.2. Çatı Ekleri.....	165
2.3.1.5. Kuvvetlendirme Ekleri.....	167
2.3.2. İsimler.....	168
2.3.2.1. İsim Çekimi.....	168
2.3.2.1.1. Çokluk Eki +lAr (+nAr).....	168
2.3.2.1.2. İyelik Ekleri.....	169
2.3.2.1.2.1. İyelik Eki Yığılması.....	171
2.3.2.1.3. Hâl Ekleri.....	171
2.3.2.1.3.1. İlgi Hâli Eki +(n)İn.....	171
2.3.2.1.3.2. Belirtme Hâli Eki + (y)I, + (n)I.....	173
2.3.2.1.3.3. Yönelme Hâli Eki +(y)A / +(n)A.....	173
2.3.2.1.3.4. Bulunma Hâli Eki +DA.....	175
2.3.2.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki +dAn.....	176
2.3.2.1.3.6. Vasıta Hâli Eki +(I)lA(n) / +InAn / +(I)n.....	178
2.3.2.1.3.7. Eşitli Hâli Eki +CA.....	180
2.3.2.1.3.8. Aitlik Eki +ki / +kı.....	182
2.3.2.1.3.9. Soru Eki mİ.....	183

2.3.3. Zamirler	183
2.3.3.1. Kişi Zamirleri.....	183
2.3.3.2. İşaret Zamirleri	184
2.3.3.3. Dönüşlülük Zamiri	187
2.3.3.4. Belirsizlik Zamirleri	188
2.3.3.5. Soru Zamirleri.....	189
2.3.4. Sıfatlar	190
2.3.4.1. Niteleme Sıfatları	190
2.3.4.2. Belirtme Sıfatları	190
2.3.4.2.1. İşaret Sıfatları.....	191
2.3.4.2.2. Sayı Sıfatları.....	192
2.3.4.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	192
2.3.4.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	193
2.3.4.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları	193
2.3.4.2.2.4. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	193
2.3.4.2.3. Belirsizlik Sıfatları	193
2.3.4.2.4. Soru Sıfatları	196
2.3.4.3. Sıfatlarda Pekiştirme	197
2.3.5. Zarflar.....	197
2.3.5.1. Durum Zarfları	197
2.3.5.2. Zaman Zarfları	201
2.3.5.3. Yer ve Yön Zarfları.....	207
2.3.5.4. Miktar Zarfları (Azlık-Çokluk)	208
2.3.5.5. Soru Zarfları	210
2.3.6. Edatlar.....	211
2.3.6.1. Bağlama Edatları	211
2.3.6.1.1. Sıralama Edatları	211
2.3.6.1.2. Denkleştirme Edatları.....	212
2.3.6.1.3. Karşılaştırma Edatları.....	213
2.3.6.1.4. Cümle Başı / Sonu Edatları.....	214
2.3.6.1.5. Kuvvetlendirme Edatları.....	217
2.3.6.2. Son Çekim Edatları	219

2.3.6.3. Ünlem Edatları	222
2.3.6.3.1. Ünlemler	222
2.3.6.3.2. Seslenme Edatları	224
2.3.6.3.3. Cevap Edatları	226
2.3.6.3.4. Gösterme Edatları	227
2.3.6.3.5. Ses Yansımali Edatlar	227
2.3.7. Fiiller	228
2.3.7.1. Basit Çekimler	228
2.3.7.1.1. Bildirme Kipleri	228
2.3.7.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman -DI	228
2.3.7.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	231
2.3.7.1.1.2.1. -mİş	231
2.3.7.1.1.2.2. -İk	234
2.3.7.1.1.3. Şimdiki Zaman	235
2.3.7.1.1.3.1. -(I)yo(r) (1. Ağız Grubu)	236
2.3.7.1.1.3.1.1. -yuru(r)	240
2.3.7.1.1.3.1.2. -(I)yİr, -(I)yUr	240
2.3.7.1.1.3.1.3. -ō(r)	241
2.3.7.1.1.3.2. -yİ(r) (2. Ağız Grubu)	242
2.3.7.1.1.3.3. -(I)yA(r) (3. Ağız Grubu)	245
2.3.7.1.1.3.4. Bitişken Şimdiki Zaman İşaretleyicileri	247
2.3.7.1.1.3.4.1. -İp batır	247
2.3.7.1.1.4. Gelecek Zaman Eki -(A)cAk	248
2.3.7.1.1.5. Geniş Zaman Eki -Ar	251
2.3.7.2. Tasarlama Kipleri	256
2.3.7.2.1. Emir Kipi	256
2.3.7.2.2. Dilek-Şart Kipi -sA	258
2.3.7.2.3. Gereklilik Kipi -mAlI	261
2.3.7.2.4. İstek Kipi -A	261
2.3.7.3. Ek Fiil (Cevheri Fiil)	262
2.3.7.3.1. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı +(y)dİ	262
2.3.7.3.2. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı +(y)mİş, +mİs, +İK	263

2.3.7.3.2.1. Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi +mİşdl.....	265
2.3.7.3.2.2. Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti +mİşİmlİş	265
2.3.7.3.3. Ek Fiilin Geniş Zamanı (Bildirme Ekleri)	265
2.3.7.3.4. Ek Fiilin Şartı	267
2.3.7.4. Birleşik Çekimler	268
2.3.7.4.1. Hikâye +(y)dl.....	268
2.3.7.4.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi -dİydl.....	268
2.3.7.4.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi -mİş(I)dl.....	269
2.3.7.4.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi -(I)yo(r)du, -(I)yAdİm, -(I)yİrdİm, -(I)yUdU.....	269
2.3.7.4.1.4. Geniş Zamanın Hikâyesi -Ardİ, -İrdİ, -UrdU	271
2.3.7.4.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi -(A)cĀdl.....	273
2.3.7.4.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi -Aydİ.....	274
2.3.7.4.1.7. Şart Kipinin Hikâyesi -sAydİ.....	274
2.3.7.4.2. Rivayet +(y)mİş.....	275
2.3.7.4.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti -mİş(I)mİş.....	276
2.3.7.4.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti -(I)yo(r)müş	276
2.3.7.4.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti -cĀmİş, -cĀmİs, -cAkmİş.....	276
2.3.7.4.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti -Arİmİş, -İrİmİş, -İrİmİs	277
2.3.7.4.3. Şart +sA	278
2.3.7.4.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı -dİysA, -dUysA	278
2.3.7.4.3.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı -mİşsA.....	279
2.3.7.4.3.3. Şimdiki Zamanın Şartı -Iyo(r)sA, -IyursA.....	279
2.3.7.4.3.4. Gelecek Zamanın Şartı -cĀsA.....	280
2.3.7.4.3.5. Geniş Zamanın Şartı -ArsA, -İrsA.....	281
2.3.7.5. Katmerli Birleşik Çekim	283
2.3.7.5.1. Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti	283
2.3.7.5.2. Geniş Zamanın Rivayetinin Hikâyesi.....	283
2.3.7.5.3. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Hikâyesi.....	284
2.3.7.5.4. Gelecek Zamanın Rivayetinin Hikâyesi	284
2.3.7.6. Fiilimsiler	284
2.3.7.6.1. İsim-Fiil (Mastar) Ekleri.....	284
2.3.7.6.2. Sıfat-Fiil Ekleri (Partisip)	285

2.3.7.6.3. Zarf-Fiil Ekleri	287
2.3.7.6.3.1. Asıl Zarf-Fiil Ekleri	288
2.3.7.6.3.2. Birleşik Zarf-Fiil Ekleri	294
2.3.7.7. Birleşik Fiiller	296
2.3.7.7.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar	297
2.3.7.7.2. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar (Tasvirî Fiiller)	298
2.3.7.7.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik fiiller	300
2.3.7.8. Farklı Kullanımlar	301
SONUÇ	302
HARİTALAR	311
KAYNAKÇA	316
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
METİNLER	324
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
SÖZLÜK	757
ÖZ GEÇMİŞ	787

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

ÜNLÜLER	
Uzun Ünlüler	
ā	Uzun a
ē	Uzun e
ī	Uzun ı
	Uzun i
ō	Uzun o
ō̄	Uzun ö
ū	Uzun u
ū̄	Uzun ü
ǣ	Uzun (a-e arası) açık e ünlüsü
ū̄	Uzun u-ü arası ünlü
ō̄	Uzun o-ö arası ünlü
Yarı İnce Ünlüler	
á	a-e arası ünlü
í	ı-i arası ünlü
ó	o-ö arası ünlü
ú	u-ü arası ünlü
Yarı Dar Ünlüler	
ǣ	a-ı arası ünlü
è	e-i arası ünlü (kapalı e)
ò	o-u arası ünlü

ô	ö-ü arası ünlü
Yarı Yuvarlak Ünlüler	
â	a-o arası ünlü
ê	e-ö arası ünlü
î	ı-u arası ünlü
ï	i-ü arası ünlü
Kısa Ünlüler	
ă	Kısa a
ě	Kısa e
ĩ	Kısa ı
ï	Kısa i
õ	Kısa o
ũ	Kısa u
ű	Kısa ü
ö	Kısa ö
Genzel Ünlüler	
ã	Genzel a
ē	Genzel e
ā	Genzel Uzun a
ē	Duruluğunu kaybetmiş uzun genzel e
ō	Genzel o
ÜNSÜZLER	
Ara Ünsüzler	
Ç	ç - c arası ünsüz

K	k - g arası ünsüz
Ğ	ğ - ğ arası ünsüz
P	p - b arası ünsüz
T	t - d arası ünsüz
Ç	ç-ş arası ünsüz
İnce (Palatal) Ünsüzler	
đ	Ön damak d ünsüzü
ǵ	Ön damak g ünsüzü
ǵ	Ön damak k ünsüzü
ǵ	Ön damak l ünsüzü
ń	Ön damak n ünsüzü
ñ	Ön damak ñ ünsüzü
ř	Ön damak r ünsüzü
ť	Ön damak t ünsüzü
Yarı Belirsiz Ünsüzler	
ƒ	Yarı belirsiz f ünsüzü
ǵ	Yarı belirsiz g ünsüzü
ħ	Yarı belirsiz h ünsüzü
ř	Yarı belirsiz r ünsüzü
ȝ	Yarı belirsiz y ünsüzü
Arka Damak Ünsüzleri	
ǵ	Arka damak g ünsüzü
ǵ	Arka damak k ünsüzü

Dip Damak Ünsüzleri	
ğ	Gırtlak g'si
k	Gırtlak k'si
h	Gırtlak h'sı
Diğer Ünsüzler	
ñ	Genzel n ünsüzü
ṽ	Uzatılan v ünsüzü
z̄	Uzatılan z ünsüzü
Diğer İşaretler	
—	Ünlüler üzerinde uzunluk işareti
ˊ	Ünlüler üzerinde yarı incelme işareti
˙	Ünlüler üzerinde yarı daralma işareti
◦	Ünlüler üzerinde yarı yuvarlaklaşma işareti
˘	Ünlüler üzerinde kısalık işareti
˜	Ünlüler üzerinde genzellik işareti
ˋ	Ünsüzler üzerinde incelme işareti
˚	Ünsüzler altında yarı belirsizlik işareti
◌̣	Ulama işareti
◌̤	Diftong (ikiz ünlü) işareti
ˈ	Vurgu işareti
<	Sonraki şekil
>	Önceki şekil
...	1. Metinde anlaşılmayan yerleri gösterir.

...	2. Yazılmayan kaba ifadeler için konur.
-	Fiil kök ve gövdelerini gösterir.
+	İsim kök ve gövdelerini gösterir.
Ø	Düşme veya kaybolma işareti
*	Farklı konulara geçiş işareti

KISALTMALAR

A	: a, e (Eklerde)
Ar.	: Arapça
AKÜ	: Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi
Alm.	: Almanca
AÜ	: Ankara Üniversitesi
bkz.	: Bakınız
C	: ç, c (Eklerde)
°C	: Santigrat derece
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D	: t, d (Eklerde)
DTCF	: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
ET	: Eski Türkçe
F	: Fiil
Far.	: Farsça
FEF	: Fen Edebiyat Fakültesi
Fr.	: Fransızca
G	: k, g (Eklerde)
GÜ	: Gazi Üniversitesi
Hızl.	: Hazırlayan/lar
I	: ı, i, u, ü (Eklerde)
İng.	: İngilizce
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İt.	: İtalyanca
km²	: Kilometre kare
m	: Metre
mm	: Milimetre
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı

MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
MÜ	: Muğla Üniversitesi
PÜ	: Pamukkale Üniversitesi
Rum.	: Rumca
s.	: Sayfa
STT	: Standart Türkiye Türkçesi
SÜ	: Selçuk Üniversitesi
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten
TDEB	: Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
U	: u, ü (Eklerde)
V	: Ünlü (vokal)
vb.	: ve benzeri
Yay.	: Yayını, yayınları / Yayınlayan
Yun.	: Yunanca

TABLOLAR

Tablo 1 : Aksaray İlinin Genel Coğrafi Özellikleri.....	7
Tablo 2 : Aksaray İli Yerleşim Alanları.....	7-8
Tablo 3 : Aksaray İli ve İlçelerinin Nüfus Gelişimi.....	11
Tablo 4 : Aksaray ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler.....	54
Tablo 5 : Aksaray ve Yöresi Ağızlarında Ünsüzler.....	100
Tablo 6 : Kişi Zamirlerinin Hâl Ekleriyle Çekimleri.....	184
Tablo 7 : İşaret Zamirleri.....	185

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Çalışmamızın konusu; Aksaray ili sınırları içerisinde konuşulan yöresel ağzların derlenmesi, yapılan derlemelerden hareketle Aksaray ve yöresi ağzlarının dil bilgisi özelliklerinin tespit edilmesi ve yöreye ait söz varlığının ortaya çıkarılması esaslarına dayanır.

Son zamanlarda ulaşım imkânlarında ve iletişim araçlarındaki gelişmeler, hızlı bir sanayileşmenin beraberinde getirdiği köylerden büyük şehirlere yönelen iç göçler, ağız özelliklerinin korunmasını güçleştirmektedir. Bu yüzden ağız özelliklerinin bir an önce incelenmesi ve bilimsel metotlarla yazıya geçirilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Günümüzde birçok ülkenin ağız araştırmalarını tamamladıkları ve dil atlaslarını hazırladıkları bilinmektedir. Türkiye Türkçesinin bu alandaki eksikliğin giderilmesi adına Türkiye Türkçesi ağzlarının tamamıyla ele alınıp işlenmesi, bu ağzlara ait ses bilgisi özellikleri, şekil özellikleri ve söz varlığı ile ilgili çalışmaların tamamlanması, daha sonra da ağız özellikleri açısından birbirleri ile ortaklaşan ve ayrılan yerlerin belirlenmesi gerekir. Bu şekilde ortaya çıkarılacak bir dil atlası, toplumumuzun dil özelliklerini ve bu özelliklerin dağılımını net bir biçimde görmemizi sağlayacaktır.

Ağız araştırmaları alanında ülkemizde epeyce bir mesafe alınmıştır. Buna karşın ciddi düzeyde ağız araştırması yapılmayan yörelerin bulunduğu da bir gerçektir. Aksaray ili de üzerinde kapsamlı bir ağız araştırması yapılmamış yörelerden biridir. Lisans düzeyinde yapılan birkaç çalışma¹ ve halk edebiyatı incelemeleri dışında Aksaray yöresi ağzları ile ilgili günümüze kadar kayda değer bir çalışmanın yapılmamış olması bizim bu araştırmayı yapmak istememizdeki temel sebebi.

¹ Aksaray Ağzı ile ilgili tespit edilebilen lisans tezleri şunlardır: GÜLYAĞDI, Turgut; Aksaray Ağzı, AÜ DTCF Lisans Tezi, Ankara, 1973.; MUN, Cihat; Aksaray ve Yöresi Ağzları, Niğde Üni. FEF TDEB Lisans Tezi, Niğde, 1999.; KÖSE, Serap; Aksaray ve Yöresi Ağzları, Niğde Üni. FEF TDEB Lisans Tezi, Niğde, 2001.

Bu çalışmanın amacı, Aksaray ve yöresi ağızlarını dil bilgisi ve kelime hazinesi açısından derinlemesine ele alıp incelemek ve Aksaray ilindeki ağız gruplarını tespit etmektir.

1.2. Çalışmada Kullanılan Materyal ve Yöntem

Çalışmamıza kaynak teşkil eden metinler, 2008-2010 yılları arasında Aksaray ili sınırları içerisinde derlenmiştir. Derleme sahamız; Aksaray il merkezi, merkeze bağlı köy ve kasabalar, Ağaçören, Eski, Gülağaç, Güzeyurt, Ortaköy ve Sarıyahşi ilçeleridir.

Derleme çalışmalarının ilk bölümünü derleme yapılacak yerlerin belirlenmesi teşkil eder. İlk iş olarak Aksaray yöresine ait haritalar temin edilmiştir. Bu haritalardan hareketle yöreye ait bütün yerleşim birimleri ayrıntılı bir biçimde belirlenip tasnif edilmiştir. Farklı etnik gruplara ait köy ve kasabaların derleme sahasının dışında tutulması kararlaştırıldıktan sonra ön araştırmalar yapılmıştır.

Ön araştırmalarda, derleme yapılması düşünülen yerler ile ilgili bilgi alabileceğimiz ve bu yerlerdeki kişiler ile bizim aramızda irtibatı sağlayacak referans kişilerin listesi çıkarılmıştır. Bu kişilerle yapılan görüşmeler neticesinde bir yol haritası çizilmiş ve derleme yapılacak yerleşim birimleri net olarak belirlenmiştir. Aynı ağız özelliklerine sahip köy ve kasabalardan bazıları elenmiştir. Bununla zaman ve emek kaybının önüne geçilmek istenmiştir. Derleme yerlerinin seçiminde, farklı ağız özellikleri ile ön plana çıkan köy ve kasabalara öncelik verilmiştir.

Yapılan derlemelerde sağlıklı sonuç alabilmek için bazı hususlara dikkat edildi. Bunların başında derleme yapılacak kişinin özellikleri yer almaktadır. Derleme yapılacak kişi belirlenirken, kişinin okuryazar olmaması, bulunduğu yerden hemen hemen hiç ayrılmamış olması, genellikle kadın olması ve derleme yapılacak yörenin ağızını iyi örneklemesine özellikle dikkat edilmiştir.

Kadınların yöre ağızını en iyi yansıtan kişiler olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu gerçek, öteden beri ağız araştırma yöntem ve tekniklerine ait çalışmalarda belirtilen bir husustur. Bu husus dikkate alınmış ve kaynak kişi olarak genellikle kadınlar tercih edilmiştir. Özellikle elli yaş ve üstü kadınların derleme hususunda en sağlıklı kaynak kişi

olduğu açık bir şekilde görülmüş ve derleme metinleri çoğunlukla bu gruptaki kişilerden yapılan derlemeler ile oluşturulmuştur.

Derleme çalışmaları esnasında referans kişiler, çalışmanın sıhhatli yürütülmesi için önemli bir role sahiptir. Çoğu kişiye bu referans kişiler aracılığı ile ulaşılmıştır. Derlemeler esnasında sıkıntıya düşmemek için yöre ağzının kullanılarak konuşulması, gizli kayıt yapılması, kaynak kişinin daha önce amaç anlatılarak bilgilendirilen başka bir hemşehrasi aracılığıyla konuşturulması gibi yöntemler kullanılmıştır. Bununla birlikte derleme yapılacak kaynak kişilerin konuşurken sıkıntıya düşebilecekleri, çekingen davranabilecekleri önceden hesap edildiğinden kaynak kişiler ile ilgili ön bilgiler alınarak onların ilgi alanlarına ait konular belirlenmiştir. Derleme yapılırken kaynak kişilere yön verilmiş ve derleme süresi imkânlar ölçüsünde uzun tutulmaya ve gerekli konuşmanın böylelikle elde edilmesine çalışılmıştır.

Her ne kadar derlemeler sistematik bir plan ve program çerçevesinde yürütülse de bazı yerleşim bölgelerinde derleme yapılırken çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bunların başında çekingenlik gelir. Bu çekingenlik, güvensizlikten kaynaklanan bir durum olmayıp kişilerin bu duruma yabancı olmalarından kaynaklanan şahsî bir yaklaşım tarzıdır. Bununla birlikte yapılan ikna çalışmaları çoğunlukla olumlu sonuçlanmış ve derlemeler başarılı bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Bu tür sorunlar daha önceden beklendiği için derleme sayısı istenilenin üç katı kadar alınmış ve içlerinden en nitelikli olanlar metnin oluşturulmasında kullanılmıştır.

Derleme sırasında ağırlıklı olarak soru-cevap yöntemi kullanılmıştır. Yöre ağzı kullanılmaya çalışılarak kaynak kişiye yöneltilen sorular neticesinde sohbet başlatılmış ve onun ilgisine, bilgi birikimine ve yaşam şartlarına göre karşılıklı sohbet havasında konuşma devam ettirilmiştir. Kaynak kişi doğal konuşma akışına girdiğinde ona müdahalede bulunulmamış ve konuşma normal seyrine bırakılmıştır. Derlemeler, kimi zaman birebir kaynak kişi ile konuşulması bazen de referans kişimizin kaynak kişi ile konuşması neticesinde gerçekleştirilmiştir. Genellikle bulunulan ortamın durumuna ve kaynak kişinin tavrına göre pozisyon alınmıştır. Yörenin insanı olmamız ve pek çok nitelikli referansa ulaşmamız, derlemelerin sağlıklı olması açısından avantaj sayılabilecek hususlardır.

Derleme konuları belirlenirken, yapılan ağız araştırmaları incelenmiş ve bir konu listesi çıkarılmıştır. Bu konulardan en uygun olanları seçilmiştir. Açıkçası, konu seçimi hususunda ne kadar titiz davranılsa da benzer konular sıklıkla çalışma içerisinde yer almıştır. Çünkü belli bir noktadan sonra tıkanan konuşmanın açılması ve geliştirilmesi adına bazı konulara özellikle girmek mecburiyetinde kaldık. Mesela, evlilik ve düğün âdetleri konusu buna örnek gösterilebilir.

Erkek kaynak kişilerden; askerlik anıları, hayat hikâyeleri, yerleşim alanının tarihçesi ve çeşitli konularda şiirler derlenmiştir. Kadın kaynak kişilerden ise; evlilik ve düğün âdetleri ağırlıklı olmak üzere, halk hikâyeleri, masallar, şiirler, yöreye has yemekler, tarım faaliyetleri, yörede meydana gelen kıtlık hadiseleri, geçmiş yaşama dair sıkıntılar, günlük işler, cenaze adetleri, çocuk oyunları vb. konularda derlemeler elde edilmiştir.

Derlemeler esnasında yüksek kalitede dijital ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Bu cihazdan elde edilen mp3 formatındaki ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılmış ve bunlar dinlenerek deşifre işlemleri gerçekleştirilmiştir. Aksaray ve yöresi ağızlarına ait 254 adet derleme elde edilmiştir. Bunlardan 87 tanesi seçilmiş ve yazıya geçirilmiştir. Dolayısıyla 87 adet derleme metni elde edilmiştir. Bu derleme metinleri 54 farklı yerleşim biriminden alınmıştır.

1.3. Malzemenin Yazıya Geçirilmesi ve İncelenmesi

Derlemeler bilgisayar ortamında dinlenip yazıya geçirilirken Ahmet Bican Ercilasun'un "*Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri*" adlı çalışmasında teklif ettiği transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır (Ercilasun, 1999: 43-44).

Metinler yazıya geçirildikten sonra yerleşim bölgelerine göre sıralanmıştır. Metinler sonra numaralandırılmıştır. Metnin üst kısmındaki numara ile metnin kaçınıcı sırada olduğu, sol tarafındaki numaralar ile de satır sayıları belirtilmiştir. Her metnin başında kayıt alınan kaynak kişi ve yaşı, derleme yeri ve derleme konusu belirtilmiştir.

Metinler oluşturulduktan sonra gramer incelemesine kaynak teşkil edecek fişlemeler yapılmıştır. Fişlenen her örneğin sonuna parantez içinde metin ve satır numarası verilmiştir. Parantez içine yer alan metin ve satır sayısı birbirinden / işareti ile ayrılmıştır. /

işaretinin solundaki rakamla metnin sırası, ikinci rakam ile de satır numarası gösterilmiştir. Mesela (1/15) şeklindeki bir gösterim, birinci metnin on beşinci satırını ifade eder.

Gramer incelemesi, ses ve şekil bilgisi bölümlerinden oluşmaktadır. Yöre ağzına ait ses ve şekil bilgisi özellikleri ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bu bölümlerde ulaşılan karakteristik özellikler izah edilmeye çalışılmış ve bunlar örneklerle desteklenmiştir.

Ses ve şekil bilgisi incelemelerinde *eş zamanlı dilbilgisi yöntemi* kullanılmış, karşılaştırmalarda Standart Türkiye Türkçesi ölçüt alınmıştır. Yer yer işlenen konuya açıklık getirmek için Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi ile mukayeselere de başvurulmuştur.

Aksaray yöresine ait bu çalışmanın son kısmında metinlerde geçen kelimeleri içeren bir sözlük oluşturulmuştur. Bu sözlükte STT’de yer almayan ve STT’de yer alsa bile farklı anlamda kullanılan kelimelere ağırlıklı olarak yer verilmiştir. Fonetik değişikliğe uğramış kelimelere sözlükte çok fazla yer verilmemiştir.

1.4. Aksaray İlinin Coğrafi Yapısı

1.4.1. Aksaray İlinin Genel Coğrafyası ve Yeryüzü Şekilleri

Aksaray, Kuzey yarım küresinde 37° - 38' paralelleri ile doğu yarım küresinde 33° - 35' meridyenleri arasında yer alır. Aksaray'ın deniz seviyesinden yüksekliği 980 metredir.

İç Anadolu Bölgesinin Konya bölümünde yer alan Aksaray ili; doğuda Nevşehir, güney doğuda Niğde, batıda Konya, kuzeyde Kırşehir ve kuzey doğuda Ankara ile çevrilmiştir. Aksaray, 7997 km² yüzölçümü ile geniş bir alana sahiptir.² Aksaray'a ait ana coğrafi veriler Tablo 1'de özetlenmiştir:

Tablo 1: Aksaray İlinin Genel Coğrafi Özellikleri

Rakım	980 m
Boylam	33° - 35' Doğu
Enlem	37° - 38' Kuzey
Komşu iller	Nevşehir, Niğde, Konya, Kırşehir, Ankara
Coğrafi bölge	İç Anadolu Bölgesi
İlin yüzölçümü (Km ²)	7997

Merkez İlçesiyle birlikte Aksaray'ın yedi İlçesi bulunmaktadır. Bunlar; Ağaören, Güzelyurt, Gülağaç, Eski, Ortaköy ve Sarıyahşi ilçeleridir. Bu yedi yerleşim birimleriyle ilgili bilgiler tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2: Aksaray İli Yerleşim Alanları

İLÇELER	Belde	Köy	Mezra	Yayla
Merkez	20	70	-	58
Ağaören	1	27	4	-

² http://www2.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/aksarayicd2008.pdf

Eskil	1	8	-	14
Gülağaç	5	8	-	-
Güzelyurt	3	8	-	-
Ortaköy	7	24	-	-
Sarıyahşi	1	5	-	-
TOPLAM	38	150	4	72

İlin bulunduğu bölge, Tuz Gölü güney kıyılarıdır. Dağlar, yüksek tepeler ve vadilerle çevrilidir. Hasan (3.268 m), Küçük Hasan (3.040 m), Melendiz (2.963 m) ve Ekecik (2.033 m) volkanik dağlardır ve Hasan Dağı'nın etrafı geniş bir volkanik tabaka ve doğal termal kaynaklarla kaplanmış durumdadır. Bu kaynaklar kireçtaşı ve ısı basıncıyla oluşmuş çatlaklardan gelmektedir. Yaprakhisar ve Ihlara arasındaki Ziga Kaplıcası da aynı hareketler sonucu oluşmuştur. Ihlara Vadisi dünya çapında bir üne sahiptir. Bölgedeki seyahat güzergâhları eski kervansaray kalıntılarıyla doludur. Ihlara Vadisi'nin ortasından geçen Melendiz Çayı, vadiyi 100 ilâ 120 metre arasında oyarak ortadan ikiye ayırmaktadır. Melendiz, daha sonra Tuz Gölü'ne dökülür. Aksaray ilinin yakınındaki akarsu "Uluırmak" adıyla anılır. Ancak eski dönemlerde "Potamas Kapadokus" veya "Kapadokya Nehri" adıyla bilinirdi.

İkinci zamanın uzun süren durgunluk dönemini takip eden üçüncü zaman birçok orojenik, volkanik hareketlerin olduğu dünyanın fiziki ve biyolojik görünümünün bugüne süratle yaklaştığı zamandır. Bu zamanda Alp-Himalaya sistemine giren genç dağlar oluşurken, Türkiye de bu hareketlerden etkilenmiştir. Kuzeyde Karadeniz Dağları oluşmuş, İç Anadolu fazla etkilenmemiş ve sadece bazı kıvrımlar ve volkanik hareketler meydana gelmiştir.

Aksaray, İç Anadolu Bölgesi'nin güney doğu kısmında, Kızılırmak Platosu'nun ortasında ve Tuz Gölü toplama sahasında kurulmuştur. Orta Kızılırmak Platosu, Tersiyer çağda meydana gelen kalkerli volkanik tüfle kaplıdır. Özellikle güney ve doğu olmak üzere volkanik kompozisyonu yüksektir. Hasan ve Melendiz bölgedeki en önemli dağlardır. Aksaray şehir merkezi fay hattının güneyinde, Kızılırmak Platosu'nun Tuz Gölü toplama

sahasından ayrıldığı noktada yer alır. Ulırmak Nehri, Melendiz Dağı'ndaki kaynağından başlayarak Tuz Gölü'ne dökülür. Şehir merkezi, Ulırmak Nehri vadisi üzerinde kurulmuştur. Vadi, Ulırmak ve kollarının getirdiği alüvyal birikintilerin toplanmasıyla oluşmuştur.³

1.4.2. Aksaray İlinin İklimi ve Bitki Örtüsü⁴

Aksaray ili, İç Anadolu Bölgesi'ne özgü soğuk ve yarı karasal bir iklime sahiptir. En soğuk ay olan ocakta ortalama sıcaklık -3°C 'dir. Yazlar kurudur. Temmuz ayı, en kuru geçen aydır. En sıcak ayın ortalama sıcaklık değeri 24°C 'dir. Kışlar kısa, ama toprağı donduracak kadar soğuktur.

1.4.2.1. İklimi

Aksaray ilinin yıllık sıcaklık ortalaması $11,5^{\circ}$, Ocak ayı ortalama sıcaklığı -2°C , ağustos ayında ölçülen en yüksek sıcaklık $38,4^{\circ}\text{C}$, kaydedilen en düşük sıcaklık ise şubat ayında ölçülen -29°C 'dir. En düşük yağış temmuz ayında olmak üzere yılın her ayında yağış alınabilmektedir. Yıllık yağış ortalaması 351,6 mm'dir. Günlük en yüksek yağış ortalaması 52 mm ile haziran ayında meydana gelmiştir. Kar yağışı kasım ayında başlar, haziranda sona erer. Aksaray'da ortalama kar yağışlı gün sayısı 13, karın toprakta kalma süresi 24 gündür.

1.4.2.2. Bitki Örtüsü

Aksaray'ın iklimine bağlı olarak tabii bitki örtüsü, ilkbaharda yeşeren çayırlar, gelincik, papatya, keven ve diğer otlarla, yaprakları dikensi bir görünüme sahip, yarı kurakçıl bitkilerdir. Yazları sıcak ve kurak iklim yapısı hâkim olduğundan ilkbaharda yeşeren otlar, sonbaharda kurur ve arazi bozkır yapısını alır.

³ http://www2.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/aksarayicd2008.pdf

⁴ http://www.aksaray.gov.tr/default_B0.aspx?content=1070

Hasan Dağı ve Ekecik Dağları üzerinde meşe koruluklarına rastlanır. Ayrıca bölgede palamut, alıç, kızılıç, kavak, söğüt, yabancı armut ve meyve ağaçları yanında keven ve deve dikenini çok sık rastlanan bitki türleridir.

1.4.3. Aksaray İlinin Su Kaynakları

Aksaray ve çevresinde iki tip su kaynağına rastlanır. Kuzey ve doğu bölümünde çok sayıda fay ve vadi kaynakları yer alır. Bunlar Hasan Dağı'nın kuzeyindeki vadilerde, Melendiz Dağları'nın batı yamaçları ile eteklerini teşkil eden bölgelerdedir. Bu kırık kaynaklardan çıkan sular önce gölleri oluşturur. Göller birleşerek Ulırmak'ın kaynağını teşkil eder. Hasan Dağı çevresindeki kaynaklar genellikle vadi kaynaklarıdır.

Yöredeki akarsular, Melendiz (Ulırmak) ve Karasu çaylarıdır. Her iki çay da Tuz Gölü kapalı havzası içerisinde kalır. Kuzeybatıya doğru sürdürdükleri akışları Aksaray ovasında yer altı sularına karışarak sonlanmaktadır.

Melendiz çayının debisi, beslenme miktarına bağlı olarak değişmektedir. Karasu çayı ve bu çaylara karışan pek çok ufak dere yağışlı mevsimlerde aktiftir, kurak dönemlerde ise akış gözlenmemektedir.

Tuz Gölü ve Konya Ovası bölümünde yer alan kaynaklar ise daha çok artezyen kuyuları şeklindedir. Obruk Platosu'nun kuzeyindeki Eski ve Yenikent yöresinde ise büngüldek tipi kaynaklar birleşerek geniş bataklıklar oluşturur.

Aksaray sınırları içerisinde yer alan Mamasın Barajı, kaya dolgu tipinde yapılmış bir barajdır. Bu baraj, Aksaray şehrinin içme ve sulama suyu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Devlet Su İşleri tarafından inşa edilmiştir. Mamasın Barajının dışında Aksaray ilinde Helvadere, Sarıbük, Güzelyurt, Balcı ve Çiftevi göletleri yer alır.⁵

Aksaray'da Türkiye'nin ikinci büyük gölü olan Tuz Gölünden (2400 km²) başka göl yoktur. Kapalı bir havzada yer alan göl, jeolojik olarak tektonik kökenlidir. Büyüklüğüne karşın ülkemizin en sık göllerinden biridir. Derinliği pek çok yerde 0,5 metreyi dahi bulmaz. Suyun bol olduğu ilkbahar aylarında göl alanı 164.200 hektara ulaşır.

⁵ <http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi4/aksaray.htm>

Yaz aylarında aşırı buharlaşmanın da etkisiyle gölün tamamına yakını kurur. Kuruyan bölgelerde 30 santimetreyi bulan tuz tabakası oluşur. Tuz Gölü, sadece ülkemizin değil dünyanın da en tuzlu göllerindendir. Gölün tuz oranı % 32,4'tür. Gölde tuz oranının yüksekliğinden sucul bitkilere rastlanmaz. Göl çevresinde, akarsu etkisinde kalan bölgelerde tuza dayanıklı, seyrek bitki örtüsüne raslanır. Türkiye'nin tuz ihtiyacının büyük bir bölümü buradan karşılanır.⁶

1.4.4. Aksaray İlinin Nüfusu

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2007 yılında yürütülen Adrese Dayalı Nüfus Sayımı sonucuna göre, Aksaray ilinin toplam nüfusu 366.109'dur. Aksaray merkezinin toplam nüfusu ise 2007 yılı için 151.164 olarak belirlenmiştir. Tablo 3'te Aksaray ilinin son üç döneme ait nüfus verileri gösterilmiştir:

Tablo 3: Aksaray İli ve İlçelerinin Nüfus Gelişimi

1990 (1)				2000			2007		
İl ve İlçeler	Toplam	Kent	Kırsal Alan	Toplam	Kent	Kırsal Alan	Toplam	Kent	Kırsal Alan
Merkez	189 792	90 698	99 094	236 560	129 949	106 611	244 036	151 164	92 872
Ağaçören	18 515	3 543	14 972	15 869	4 983	10 886	11 870	4 005	7 865
Eskil	22 110	16 462	5 648	28 952	22 125	6 827	26 286	18 276	8 010
Gölağaç	23 275	4 111	19 164	26 874	4 672	22 202	21 906	4 993	16 913
Güzelyurt	17 182	3 795	13 387	16 836	3 775	13 061	14 188	2 347	11 841
Ortaköy	48 675	19 612	29 063	58 873	26 961	31 912	40 477	18 628	21 849
Sarıyahşi	11 020	5 996	5 024	12 120	7 751	4 369	7 346	5 395	1 951
Aksaray Toplam	330 569	144 217	186 352	396 084	200 216	195 868	366 109	204 808	161 301
Türkiye TOPLAM	56 473 035	33 656 275	22 816 760	67 803 927	44 006 274	23 797 653	70 586 256	49 747 859	20 838 397

Aksaray ilinin nüfusu ile ilgili en son istatistik, TÜİK tarafından yayınlanan 2011 yılı nüfus verileridir. 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre Aksaray ilinin toplam nüfusu, 378.823 olarak tespit edilmiştir.⁷

⁶ <http://www.aksaraykulturturizm.gov.tr/dosya/1-226047/h/ilcelertoplu.pdf>

⁷ <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

1.4.5. Aksaray İlinde Tarım ve Hayvancılık

1.4.5.1. Tarım

İlde, arazilerin %54,4'ü (420.430 hektar) tarım için uygun, geri kalan % 45,6'sı ise uygun değildir. İlde tarıma uygun arazilerin %86'sı çorak, geri kalan %14'ü ise sulanmaktadır. Sulanan arazilerin hemen hemen tümü Karasu çayından su almaktadır. Yerel kaynaklar sulanan arazilerin bir kısmı için kuyuları kullanmaktadırlar. Tahıl (özellikle buğday) Aksaray'da yetiştirilen ana tarımsal üründür. Ayrıca baklagiller, sanayi bitkileri, her tür meyve ve sebze bölgede yetiştirilmektedir.

1.4.5.2. Hayvancılık

Aksaray ilinde genel olarak süt ürünleri işletmeciliği ve sığır yetiştiriciliği yapılmaktadır. Hayvancılık bölgedeki önemli ekonomik faaliyetlerden birisidir. Tarım İl Müdürlüğü'nün 2003 yılı verilerine göre 72.055 büyükbaş hayvan ile 334.401 koyun ve keçi bulunmaktadır. Aksaray Belediyesi'nden alınan bilgiye göre Aksaray merkezinde yalnızca bir mezbaha bulunmaktadır. Yılda 23.468 büyükbaş, 28.705 koyun ve keçi kesimevinde işlenmektedir.

Üretilen hayvansal ürünlerin içinde süt, yoğurt, peynir (Toplam 13.000 ton/yıl ve bu miktarın %46'sı ihraç edilir.) yumurta üretimi minimum seviyededir.⁸

1.5. Aksaray İlinin Tarihçesi

1.5.1. Aksaray Adının Kökeni

Aksaray ve çevresinde hâkimiyet kuran medeniyetler değiştikçe, Aksaray'a atfedilen isimler de zaman içinde değişmiştir. Assur Ticaret Kolonileri döneminde *Buruşattum*, Hititlerde *Neneşsa*, Perslerde *Cappadocia*, Kapadokyalılarda *Garsaura*, Romalılar'da *Colonea* veya *Colonea-Archelais* ve Bizans'ta da hem *Archelais* hem de

⁸ http://www2.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/aksaray04.pdf

Táxara ismini alan şehrin adı, İbn Battuta Seyahatname'sinde de Aksarâ diye adlandırılmaktadır (Temel, 2008:7).

Evliya Çelebi, II. Kılıç Arslan'ın şehirde yaptırdığı sarayın uzaktan bembeyaz görünmesinden buraya Aksaray denildiğini ifade eder ve bu şehre Rumlar'ın *Pigahelena* dediğini söyler.

Anadolu Selçuklu Devleti'nde her bir şehre, önemli bir özelliğine istinaden bir unvan verilmiştir. II. İzzeddin Kılıçarslan şehri fethettikten sonra yeniden imar ederek askerî üs haline getirdiği, daha sonra da devletine başkent yaptığı için Aksaray; *Dârü'z-Zafer*, *Dârü'l-Cihad* ve *Dârü'r-Ribat* adlarını da almıştır (Konyalı, 1974/I:234-311).

II. İzzeddin Kılıçarslan'ın bu faaliyetlerinden dolayı bütün tarihi kaynaklar şehri kendisinin yaptırdığını söyler ve şehre Kılıçarslan şehri der. Ayrıca şehrin fethinden sonra buraya büyük bir şeyh, derviş, âlim ve sanatkâr akını olmuş; daha sonraki yıllarda da burada büyük evliyalar yetiştiğinden şehir, *Dârü's-Süleha* olarak adlandırılmıştır (Yörük, 2005:291).

1.5.2. Selçuklular Dönemine Kadar Aksaray

Aksaray ili, önemli medeniyetleri sinesinde barındıran kadim bir yerleşim merkezidir. Aksaray, Orta Anadolu'nun en eski yerleşim yeri olan Aşıklı Höyük'e sahip olması ve bölgeye ait yerleşim izlerinin MÖ 8500'lü yıllara kadar uzanması sebebiyle kadim bir şehirdir. Arkeolojik kazılardan elde edilen bilgiler, Aksaray ve çevresinin Neolitik çağdan (MÖ 8000–5500) günümüze kadar kesintisiz iskân sahası olduğunu göstermektedir. Antik devirde “*Garsaura*” diye anılan şehrin Hititler döneminde önemli bir merkez olan “*Kursaura*” ile aynı yer olduğu kabul edilmektedir. Antik dönemde Garsauritis bölgesinin başkenti olan Aksaray, Anadolu'yu doğu batı ve kuzey güney yönlerinde kat eden antik yolların düğüm noktasını oluşturur. Hitit metinlerinde Aksaray'dan “*Kurşaura*” olarak bahsedilir (Topal, 2009:35).

Asur ticaret kolonileri zamanında “*Şinuhti*” kentinin Aksaray şehri ile alakalı olduğu ileri sürülmektedir. MÖ 713 yılından itibaren bölgenin Asur hâkimiyetinde olduğu görülmektedir. Sonra ise bölgenin Friglerin hâkimiyetine girdiği, MÖ 595 yılından itibaren

Lidya ve Medlerin MÖ 547 yılında ise Perslerin bölgede hüküm sürdüğü görülmektedir. Yaklaşık iki asır süren Pers hâkimiyetine ait Aksaray'da bulunmuş mimari eserler ve sanat eserleri mevcut değildir. Makedonya Kralı İskender'in 333 yılında, tüm Anadolu'da Pers hâkimiyetine son vermesi üzerine, başkenti Kayseri (Mazaka) olan Kapadokya krallığı kurulmuştur. Aksaray bölgesi de MÖ 332-322 yıllarında Kapadokya Krallığı'na, MÖ 322-301 yılına kadar Makedonya Krallığı'na, MÖ 301-MS 17 yılına kadar yeniden kurulan Kapadokya Krallığı'na bağlı kalmıştır. Şehir, MS 17 yılında Son Kapadokya Kralı Archelaos (MÖ 36 – MS 17) tarafından “*Archelais*” adıyla yeniden kurulmuştur. 17 yılından itibaren ise şehrin Roma İmparatorluğu'na geçtiği görülür. Roma imparatoru Cladius (41-54) zamanında Roma kolonisi olmuş ve adı “*Colonia Archelais*” olmuştur. MS 17-395 yılları arasında Aksaray bölgesi Roma imparatorluğu'na bağlı kalmış; 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılması üzerine şehir Doğu Roma (Bizans) hudutları içerisinde kalmıştır. VII. asrın ortalarından itibaren bölgenin Arap akınlarına maruz kaldığı görülmektedir. Anadolu'ya yapılan ilk Arap akınının 641-642 yıllarında gerçekleştiği bilinmektedir. 664 yılında ise Halid bin Velid'in oğlu Abdurrahman tarafından yapılan bir akında Arapların Ankara'ya kadar ilerledikleri ve Aksaray'da kışladıkları bilinmektedir. Bu akınlarda şehir, Araplarca tahrip edilmiştir. Bölgeye yapılan ilk Arap akınlarını diğer akınlar takip etmiştir. 965 yılına kadar devam eden akınlar neticesinde bölge sürekli olarak Arap-Bizans kuvvetleri arasında el değiştirmiştir. 965 yılından sonra ise bölgeye yeniden Bizans hâkim olmuştur.

1.5.3. Selçuklular Döneminde Aksaray

Malazgirt Savaşı'ndan önce Anadolu'ya Türk akınlarının yapıldığı biliniyorsa da, kalıcı yerleşmenin 1071'den sonra gerçekleştiği bilinmektedir. Aksaray'ın fethi ile ilgili olarak İbnü'l-Erzak; Alparslan'ın ölümünden sonra hükümdar olan Melikşah'ın Süleyman Şah ve kardeşlerini serbest bıraktığı ve onların Anadolu'ya geçerek 1072 tarihinde Malatya, Kayseri, Aksaray, Konya, Sivas bütün Rum'u fethedip oralara hâkim oldukları bilinmektedir (Komisyon, 2004:14).

Aksaray, 1072-1080 tarihleri arasında Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. 1086 yılından itibaren Anadolu Selçuklularında görülen fetret devirleri, I. Kılıç Arslan

zamanında ortadan kaldırılmıştır. Sultan I. Kılıç Arslan'ın 1106 yılında Konya, Aksaray ve Anadolu'daki diğer şehirlerin hâkimi olduğu görülmektedir. Konya merkez olduktan sonra, Aksaray doğuya giden yol üzerinde kurulan en önemli iskân merkezi durumuna gelmiştir. Sultan Mesud, (1116-1155) askeri üs olarak kullandığı Aksaray'ın kalesini tamir etmiş, cami ve sosyal müesseseler yaptırmıştır. Aksaray Ulu Camii minberindeki tarihsiz kitabede Selçuklu sultanı olarak adı zikredilmektedir. Sultan Mesud öldüğü zaman (1156) memleket üç kısım halinde idare edilmekte olup; Konya, Aksaray ve Niğde oğlu II. Kılıç Arslan tarafından idare edilmekte idi (Topal, 2009:43).

Sultan Mesud'un ölümü üzerine tahta çıkan oğlu II Kılıç Arslan, Aksaray'a çok önem vermiştir. Camiler, kervansaraylar, bedestenler yaptırmış ve şehrin kalesini tahkim ettirmiştir. Şehre seyitler, gaziler, âlimler, tüccarlar getirterek yerleştirmiş ve adeta şehri yeniden kurmuştur. Şehre gayrimüslimlerin, hüviyet ve asaleti belirsiz kimselerin girmesine müsaade etmemiştir. Şehir bundan ötürü Darü'z-Zafer, Darü'l-Cihad unvanlarıyla anılmaya başlanmıştır (Konyalı, 1974/I:234-311).

II. Kılıç Arslan devrinde siyasi gelişmeye paralel olarak ticaretin de geliştiği ve büyük ticari yollar üzerinde kervansaraylar kurulduğu görülür. Sultanlara ait ilk kervansarayın Aksaray civarında yapıldığı bilinmektedir. Kılıç Arslan'ın şehirde kale, saray, saray hamamı, yaptırarak şehri tamamen mamur hale getirdiği görülmektedir. II. Kılıç Arslan son günlerinde ülkeyi on bir oğlu arasında paylaştırmış, Aksaray'ı Sivas ile birlikte oğlu Kutbeddin Melikşah'a vermiştir. Taksimattan bir kaç yıl sonra kardeşler arasında saltanat mücadelesi başlamıştır. Sivas ve Aksaray meliki Kutbeddin Melikşah Konya'yı işgal ederek babasını esir etmiş ve kendisini veliaht ilan ettirmiştir. Babasını yanına alan Melikşah, Kayseri meliki Sultanşah üzerine yürüyerek Kayseri'yi kuşatmıştır. II. Kılıç Arslan bir fırsat bularak Kayseri'ye sığınmıştır. Konya'ya dönen Kutbeddin Melikşah istiklâlini ilan etmiştir. II. Kılıç Arslan bu gelişme üzerine Uluborlu meliki küçük oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev'in yanına giderek O'nunla birlikte Konya'yı kuşatmıştır. Konya'da tutunamayacağını anlayan Kutbeddin Aksaray'a çekilmiştir. Kılıç Arslan ve Keyhüsrev Aksaray'ı muhasara ettikleri sırada II. Kılıç Arslan öldü (1192). Gıyaseddin Keyhüsrev de kendisini Konya'da Sultan ilan etmiştir (Topal, 2009:45).

Bir müddet sonra Kutbeddin Melikşah'ın hastalanıp ölmesi üzerine, kardeşleriyle de ittifak kuran Tokat meliki II. Rükneddin Süleymanşah; Sivas, Kayseri ve Aksaray'a gelerek hâkim olmuştur. Daha sonra Konya'yı da işgal eden Rükneddin 1196-97 yıllarında şehri teslim alarak tahta oturmuştur. 1204 yılında II. Rükneddin Kılıç Arslan'ın ölümü üzerine III. İzzeddin Kılıç Arslan tahta çıkmıştır. Kılıç Arslan'ın 6 yaşında küçük bir çocuk olması devlet adamları arasında ihtilâfa sebep olmuştur. Atabek Ertokuş, Yağıbasan oğulları, Pervane Müzaftereddin, Bedreddin Yusuf ve Zekeriya gibi devlet adamları I. Gıyaseddin Keyhüsrev'i çağırdılar. Keyhüsrev, Konya'yı kuşattı ise de tazyike uğrayarak şehri alamadı. Konya yakınında bulunan Ilgın'a çekildi (Topal, 2009:45).

Konya ile sürekli rekabet halinde bulunan Aksaraylılar durumdan istifade ederek şehrin mevcut valisini kovarak Keyhüsrev adına hutbe okuttu. Bu gelişme üzerine Konya ahalisi Keyhüsrev'i Konya'ya davet etti. I. Gıyaseddin Keyhüsrev (1205-1211) Konya'ya 1205 yılında ikinci kez tahta oturdu. Yeğeni III. Kılıç Arslan'a da Tokat'ı mülk olarak verdi. Konyalı'da, Keyhüsrev'in bu gelişmelerden sonra Muzaffereddin Mahmud'u Aksaray valiliğine getirdiği şeklinde bir kaydı bulunmakla beraber bu konuda dönemin kaynaklarında bir kayda rastlanmamaktadır (Konyalı, 1974/I-318).

I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ölümünden sonra Kayseri'de tahta oturan I. İzzeddin Keykavus şairliği olan, kültür seviyesi yüksek bir sultandı. Âlim ve şairleri himaye ederdi. Bundan dolayı Selçuklu ülkesine onun zamanında birçok âlim geldi. I. İzzeddin Keykavus'tan sonra Sivas'ta tahta oturan I. Alaaddin Keykubad'ın da Konya'ya gelmeden önce Aksaray'a uğradığı, şehir halkının sultanı, Pervane Kervansarayı'nda karşıladıkları ve sultanın şehirde birkaç gün kaldığı görülmektedir. Erzurum'un Anadolu Selçuklu Devleti'ne katılmasından sonra, Alaaddin Keykubad topraklarını kaybetmiş olan Erzurum emiri amcazadesi Rükneddin Cihanşah'a kayıplarını karşılamak üzere Aksaray'ı kardeşi Davud'a da Eyübhisar'ı vermiştir (Topal, 2009:47).

Moğol tehlikesi karşısında birçok şehrin kalesini tahkim ettiren I. Alaaddin Keykubad'ın bu tarihlerde Aksaray Kalesi'ni de tahkim ettirdiği görülmektedir. Konya Aksaray arasına Sultan Hanı, Aksaray Nevşehir arasına Alayhan ve Ağzıkarahan (Hoca Saadeddin Hanı), şehir merkezinde; Kızıl / Eğri Minare, Yıkık Minare, Cincıklı Mescid,

Ebubekiriyye Medresesi, Seyfiyye Medresesi, Darü's-sıfa, Başköprü ve Ervah Tepe Türbesinin bu dönemde yapıldığı görülmektedir (Konyalı, 1974/I:1321-1322).

1237 yılında I. Alaaddin Keykubad'ın ölümünden sonra II. Gıyaseddin Keyhüsrev tahta çıkmıştır. Daha önce yapımına başlanan Ağzıkarahan, 1241 yılında bu dönem içerisinde tamamlanmıştır (Konyalı, 1974/I:340). Yalnız bu dönemin asıl önemli olayı 1243 yılında meydana gelen Köseadağ Savaşı'dır. Bu savaşta Moğollar, Selçuklu ordusunu Köseadağ'da büyük bir hezimete uğratmıştır.

II. Gıyaseddin 1246 yılında Alanya'da ölmüş, yerine II. İzzeddin Keykavus tahta çıkmıştır. Güyük Han'ın tahta çıkışı münasebetiyle yapılan törene II. İzzeddin Keykavus katılmayarak yerine kardeşi IV. Kılıç Arslan'ı göndermiştir. Bunun üzerine Güyük Han tarafından IV. Kılıç Arslan Selçuklu sultanı yapılmıştır. 1249'da Aksaray yakınlarındaki Ruzbe ovasında iki kardeş arasında meydana gelen savaşta IV. Kılıç Arslan yenilmiştir. Daha sonra ülkenin Moğollar tarafından üç kardeş arasında paylaştırılmasıyla üç kardeşin ortak yönetimi başlamıştır (Topal, 2009:48).

Selçukluların 1318 tarihinde tamamen yıkılmasından sonra şehrin Eretnalıların kontrolüne geçtiği görülür. 1333 tarihinde Aksaray'a gelen İbn Battuta, şehrin Emir Eratnanın naibi Şerif Hüseyin'in kontrolünde olduğunu ifade etmektedir. Eretnalılar zamanında önemli bir şehir olan Aksaray'da Sultan Alaadin Eratna ve Sultan Gıyaseddin Mehmed adına gümüş sikkeler kestirilmiştir.

Aksaray'ın önce Karamanoğulları; 1397 tarihinde ise Yıldırım Beyazid döneminde Osmanlıların eline geçtiği görülür (Topal, 2009:54).

1.5.4. Anadolu Beylikleri Döneminde Aksaray

Anadolu beylikleri içerisinde en önemli rolü oynayan Karamanoğulları, merkezin Konya olması dolayısıyla Aksaray ve civarında egemen olmuşlardır (1312). Karamanoğulları döneminde Aksaray, yine eskiden olduğu gibi önemli bir bilim ve kültür merkezi özelliğini sürdürmüştür. Çeşitli hayır müesseseleri, sosyal tesisler bu dönemde de gelişmesini devam ettirmiştir. Ayrıca deprem dolayısıyla yıkılan ve önemli ölçüde hasar gören kale, Ulu Cami gibi yapılar Karamanoğulları döneminde yeniden inşa edilmiştir.

Karamanoğullarının son yıllarında hüküm süren Karamanoğlu Alaaddin Bey dönemi, Osmanlı Devleti'nin de bu beylikten rahatsızlık duyması dönemine rast gelmiştir. Alaaddin Bey çeşitli saldırılarla Osmanlı topraklarına seferler düzenlemiş; bu durum, Yıldırım Beyazıt'ın kendi üzerine yürümesine neden olmuştur. Yıldırım Beyazıt ordusuyla Konya önlerine gelince Alaaddin Bey müttefikleri Kadı Burhaneddin ile anlaşmak yerine önce Taşeli'ne kaçmış, daha sonra da Osmanlılarla anlaşmayı tercih etmiştir (Konyalı, 1974/I:423).

Bu anlaşma üzerine Sivas ve yöresinin hâkimi olan hatta bir dönem hâkimiyeti Ankara'ya kadar uzanan Kadı Burhaneddin, Karamanoğulları üzerine sefer düzenleyerek Yaprakhisar, Zincirli, Selime ve Aksaray kalelerini zapt etmiş ve Aksaray yöresi Kadı Burhaneddin ve dolayısıyla Anadolu'da 46 yıl kadar hüküm süren Eratna Beyliği emrine girmiştir. Daha sonra Yıldırım Beyazıt 1396'da Aksaray'ı diğer illerle birlikte almıştır. Bu dönem, Yıldırım Beyazıt'ın Anadolu'da Türk birliğini sağlamak amacıyla giriştiği fetihlerin dönemi olup 1402'de Ankara Savaşı'nda Timur'a yenilmesine kadar devam etmiştir. 1402'de Timur, Osmanlı topraklarını eski beylere dağıtınca Aksaray tekrar Karamanoğulları Beyliği'nin yönetimine girmiştir (Yörük, 2005:25).

1.5.5. Osmanlı Devleti Döneminde Aksaray

Konya'yı kendi merkezi yapan Karamanoğulları Beyliği, Anadolu'da kurulan beylikler içerisinde en güçlü olanı idi. Aksaray da o dönemler bu güçlü beyliğin sınırları içinde bulunmaktaydı. Anadolu'da beylikler devri bir iç mücadeleye sahne olmuştur. Osmanlı Beyliği kendisini mümkün olduğu kadar bu mücadelenin dışında tutmuştur. Hedef olarak Bizans ve küffar illerini kendine mücadele alanı olarak seçmiştir. Bu tutumuyla kısa zamanda Anadolu halkının sevgi ve saygısını kazanmış, önemli bir güç olarak kendisini göstermiştir. Karamanoğulları, kendilerine rakip olacak Osmanlı Beyliği'nin güçlenmesini kırmak için Bizansla işbirliğine girmiştir. Bu ilişkiyi sezen Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid, Anadolu Türk Birliği siyasetine hız vermiştir. 1390 yılında Germiyan, Aydın, Menteşe ve Saruhan Beyliklerinin ilhâkı gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'daki nüfuzunun güçlendiğini gören Karamanoğlu Alaeddin Ali Bey, Osmanlı topraklarının bir kısmını ele geçirmiştir. Bunun üzerine Sultan Yıldırım Bayezid ikinci

Anadolu seferine çıkmak zorunda kalmıştır. Doğunun cihangiri olan Timur ile batının cihangiri Yıldırım arasında 1402 yılında yapılan Ankara Savaşı'na kadar, Osmanlı idaresinde kalan Aksaray, Yıldırım'ın savaşı kaybetmesi sonucunda, tekrar bağımsızlıklarına kavuşan beyliklerden Karamanoğullarının idaresine girmiştir. Bu durum Fatih zamanına kadar sürmüştür (Yörük, 2005:24).

1451 yılında Osmanlı tahtına geçen Fatih, ilk seferini Karaman üzerine yapmıştır. Fatih'e karşı koyamayacağını anlayan Karamanoğlu İbrahim Bey, Taşeli'ne çekilmiş, Molla Veli'yi padişaha göndererek bağışlanmasını istemiştir. Beyşehir, Akşehir ve Seydişehir'in Osmanlılara geri verilmesi şartıyla sulh yapılmıştır. Daha sonra Fatih 1461'de Karaman üzerine düzenlediği seferde Konya'ya girerek Karamanoğulları Beyliği'ni ortadan kaldırmıştır. Bu beyliği, merkezi Konya olmak üzere bir beylerbeylik (eyalet) şeklinde Devlet-i Âli'ye bağladığını bildirmiştir. Karamanoğlu Pir Mehmet Bey ve kardeşi Kasım Bey güneye çekilmişler, ellerinde sadece İçel, Taşeli, Niğde ve Silifke kalmıştır (Yörük, 2005: 41).

Fatih, Konya'da sikke bastırarak, beylerbeyliğine oğlu şehzade Mustafa'yı tayin etti. Aksaray henüz Osmanlı idaresine geçmemiştir. 1470 yılında Aksaray ve çevresi Vezir-i Azam İshak Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu tarafından fethedilmiş ve Osmanlı topraklarına katılmıştır. Fatih'in emriyle İstanbul'un fethinden sonra binlerce Müslüman Türk ailesi Aksaray'dan ve Ortaköy'den İstanbul'a getirilmiş, bugünkü Aksaray ve Ortaköy semtlerine iskân edilmişlerdir. Semtler, bu ismini buraya yerleştirilen Aksaraylılardan ve Ortaköylülerden almıştır (Tekeli, 2008:22).

Bu dönemde Aksaray, henüz Anadolu Selçuklu dönemindeki parlaklığını kaybetmemiş, sancak merkezi olarak mühim bir şehir özelliğini korumuştur. Aksaray, Osmanlı döneminde yapılan 1501 tarihli yazıma göre 5000-5500 civarında Türk nüfusa sahiptir. Şehrin nüfusu 1525'te yine 5000 dolaylarında iken 1584'te 9500'e çıkmıştır. XVII. ve XVIII. yüzyılda bu durumu koruyan Aksaray, XIX. yüzyılda önemini büyük ölçüde kaybetmiştir. Nitekim 1867'de nüfusu 3000-3500 kadardır. XIX. yüzyıldan sonra ancak 4000-5000'e yükselmiştir. Aksaray'ın 1501'de otuz altı, 1525'te otuz yedi, 1584'te kırk bir, XVII. yüzyılda ise otuz iki mahallesi vardı (Yörük, 2005:44).

1.5.6. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Aksaray

Cumhuriyetin ilk yıllarında (1920) yapılan ilk teşkilatlanmada, daha önce sancaklara bağlı olan mutasarrıflıklar vilayete dönüştürülmüştür. Aksaray Mutasarrıflığı da bu teşkilatlanma içerisinde müstakil vilayet yapılmıştır. O gün Aksaray Mutasarrıfı olan Abdullah Sabri Karter ilk Aksaray Valisi olmuştur⁹. 1923 yılına kadar bu görevde kalan Karter 15 .11.1923'te görevi Ziya Güner' a devretmiştir. Güner, 01.06.1932'de görevi Arif Hikmet Onat'a bırakmıştır. Arif Hikmet Onat bu görevde iken TBMM tarafından çıkartılan 20.05.1933 gün ve 2197 sayılı "Bazı Vilayetlerin ilgası ve Bazılarının Birleştirilmesi Hakkında Kanun" ile Aksaray ilçe olmuştur. Bu kanunun 3. maddesine istinaden Aksaray, daha önce kendisine bağlı olan Arapsun (Gülşehir) kazası ile birlikte Niğde'ye bağlanmış, Şerefli Koçhisar ise Ankara'ya bağlanmıştır.

Aksaray, Cumhuriyetin ilk yıllarında sanayi hamlesine başlamış, ülkenin kalkınmasına o günkü şartlar içerisinde katkıda bulunmuştur (Komisyon, 2004:14).

Bunun ilk örneklerinden bir tanesi, o günkü Aksaray mebusu Vehbi Çorakçı'nın teşebbüs ve büyük gayretleri ile Azm-i Millî Un Fabrikası'dır. Yine 1926'da henüz ülkenin üç beş şehri elektrik enerjisi ile aydınlatılırken, kurulan hidroelektrik santrali ile şehir aydınlatması sağlanmıştır (Altınpınar, 2001:25).

1933'te kaza olan Aksaray, bu yıldan sonra hak ettiği hiçbir yatırımdan faydalanamamıştır. Aksaray, elli altı yıl aradan sonra 15.06.1989 gün ve 3578 sayılı kanunla yeniden il olmuştur (Tekeli, 2008:25).

1.5.7. Aksaray İlinin Etnik Yapısı

Aksaray, Anadolu Selçuklu Devleti ve Karamanoğulları zamanında özellikle II. İzzettin Keykavus ve Karamanoğlu II. İbrahim Bey tarafından yoğun bir imari gelişim göstermiştir. Pek çok dinî, ticari ve sosyal tesis inşa edilmiş ve şehir fiziki yönden gelişmiştir.

⁹ <http://www.aksaraykulturturizm.gov.tr/belge/1-32800/tarihce>.

Aksaray, Selçuklular tarafından fethedildikten sonra şehre çok sayıda şeyh, derviş ve âlim yerleşmiştir. Bu durum aynı zamanda şehrin kültürel açıdan da kalkınmasına vesile olmuştur. Şehre bu özelliğinden dolayı *Sâlihler yeri* anlamına gelen *Şehr-i sülehâ* denilmiştir.

Aksaray, 1471 yılında Osmanlı topraklarına kesin olarak katıldıktan sonra sancak olarak gelişimini sürdürmüştür. XVI. yüzyılda Aksaray sancağının idari merkezi Aksaray, kaza merkezi ise Aksaray ve Koçhisar şehirleridir. Asrın sonlarına doğru ise Eyyübili kazasıdır. 1500’de 8147; 1522’de 11.713 olan Aksaray sancağının nüfusu, 1584’te 23.570 nefere çıkmıştır. Sancak nüfusunun büyük bir kısmını Müslümanlar oluşturur. Yüzyıllar boyunca gayri Müslim nüfusun oranı toplam nüfusun %5’ini geçmemiştir (Yörük, 2005:291).

TÜİK tarafından 2011 yılında yürütülen Adrese Dayalı Nüfus Sayımı Sonucuna göre, Aksaray ilinin toplam nüfusu 378.823’tür.

Yöre ağız ile ilgili yapılan derlemeler esnasında, gidilen yerleşim alanlarında kişilere kökenleri ile alakalı neler bildiklerine dair sorular yöneltildi. Bu sorular neticesinde “Yörük, Türkmen ve Türk” ifadeleri cevap olarak sunuldu. Buna örnek olarak şu diyalog sunulabilir:

“Gözlükuyu köyü nasıl kuruldu? (25/1)

“*acı duyğunum var göca heriflerden. bizim bu kıoy yörük. yörük_ölu yörük. adanadan gelmiş*” (25/2-3).

Çoğu yerleşim alanında bu konuda herhangi bir malumat sahibi olunmadığına dair bilgiler de verildi.

Aksaray yöresine vâkıf kişilerden, derleme bölgelerinde bu konularla ilgili araştırmacı kişilerden ve yöre ile ilgili kaynaklardan elde edilen bilgiler ışığında Aksaray ilinde yerli halk dışında şu etnik unsurlar mevcuttur:

1.5.7.1. Yerli Halk Dışındaki Etnik Unsurlar

1.5.7.1.1. Kırım Tatar Göçmenleri

Kırım Tatar göçmenleri, Aksaray ilindeki şu an merkeze bağlı iki mahalle haline getirilmiş olan Hamidiye Alaca kasabası sakinleridir. 1999 yılında kasaba olan Hamidiye Alaca, iki dönem belediye olduktan sonra 2009 yılında Aksaray merkeze iki mahalle olarak bağlanmıştır. Bu mahalleler, Kırımlı ve Bahçesaray mahalleleridir.

Hamidiye Alaca, 1899 yılında Kırım'ın Bahçesaray şehrinden gelen muhacirler tarafından meydana getirilmiş bir yerleşim birimidir (Konyalı, 1974/I:1944). Hamidiye Alaca, Abdulhamid zamanında kurulmuştur. Yöre halkı, Rus mezaliminden kaçarak Türkiye'ye gelmiş olan Kırım Tatar Türkleridir.

1.5.7.1.2. Yeşilova Türkmenleri¹⁰

Yeşilova Türkmenleri, Aksaray ili Yeşilova kasabası halkıdır. Çaldıran zaferinden sonra Türkmenler, Anadolu'ya göç etmeye başladılar. Yeşilova Türkmenleri de Güney Azerbaycan'ın Hoy şehrinden Anadolu'ya göç ettiler. Osmanlı Devleti'nin iskân politikasına uygun olarak 1515-1520 yıllarında kaynaklarda Bulargu olarak geçen bugünkü Yeşilova kasabasına iskân edildiler (Aydın, 2008:6). Uzun yıllar Azerbaycan'ın Hoy şehrinde yaşamış bulunan Yeşilova Türkmenleri, Anadolu'ya göç edip Yeşilova'ya yerleştirildiklerinde Azeri Türkçesi'nin hususiyetlerini taşıyorlardı. Bu kasaba halkının ağzında Azeri Türkçesinin izleri hala yaşamaktadır (Aydın, 2008: 97).

1.5.7.1.3. Balkan Göçmenleri

Aksaray ili Sağlık kasabası, Aksaray'ın 10 km kuzeyinde yer alan bir yerleşim birimidir. Sağlık kasabası, 1936 yılında Romanya ve Bulgaristan'dan gelen göçmenlerin yerleştirilmesi ile kurulmuş bir kasabadır (Konyalı, 1974/I:2032).

¹⁰ Yeşilova Türkmenlerinin tarihi ile ilgili Orhan Aydın, nitelikli ve ayrıntılı bir eser hazırlamıştır. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Aydın, 2008.

1.5.7.1.4. Kürtler

Aksaray ilinde Kürt kökenli köyler de mevcuttur. Kürt yerleşim alanları ile ilgili bilgiye sahip kişilerden derlenen bilgiler ışığında Kürtler, yaklaşık yüz yıl önce Diyarbakır, Ağrı ve Elazığ illerinden gelerek Aksaray'a yerleşmişlerdir. Aksaray merkez ve Ortaköy ilçesi sınırları içinde yaşamaktadırlar. Kürt kökenli vatandaşlarımız, toplumla bütünleşip kaynaşmışlar ve Aksaray ilinin bir parçası haline gelmişlerdir.

Kürt kökenli nüfus şu köylerde ikamet etmektedir: Akın, Alayhan, Babakonağı, Bayındır, Bebek, Borucu, Büyükpörnekler, Cankıllı, Çağıl Çavdarlı, Çekiçler, Ekecikgödel, Ekecikşeyhler, Ekeciktol, Ekecikyeniköy, Gökkaya, Hatibağatolu, İsmailağatolu, Kalebalta, Karakuyu, Kazıcık, Küçükpörnekler, Sağırkaraca, Salarığödel, Salmanlı, Sariağıl, Seleciköse, Ulukışlatolu, Yanyurt.

Yukarıda belirtilen bu etnik unsurların ağız özellikleri farklı bir çalışmaya konu olabilir. Dolayısıyla bu çalışma içerisinde bu unsurlara ait derleme metinleri yer almamıştır.

Aksaray ve Yöresi ağızları incelenirken yöre halkının “*Yörük, Türkmen ve Türk*” şeklinde ifade ettiği unsurların farklı ağız özelliklerine mensup olduğu görülmüştür. Mesela Yörük yerleşim alanlarından olan Kargın kasabası ağız özellikleri (3. Ağız grubu) ile Türkmen olarak ifade edilen Sarıyahşi ilçesi ağız özellikleri (2. Ağız grubu) birbirinden farklıdır.

Tarihî kaynaklarda da belirtildiği üzere Oğuzlar, özellikle 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra yavaş yavaş Anadolu topraklarında varlıklarını hissettirmeye başlarlar. Oğuz boylarının XI. yüzyıldan itibaren bölgeye göç etmesiyle birlikte Anadolu, yavaş yavaş Türk yurdu haline gelmeye başlar. Oğuzlar, Anadolu'ya XI.- XV. yüzyıllar arası göç etmiş ve Anadolu'yu ağız özelliği açısından etkileyerek pek çok ağız çeşidinin oluşmasına zemin hazırlamışlardır. Tarihî veriler, 24 Oğuz boyundan 23 tanesinin Anadolu'nun XI.- XV. yüzyıllar arasındaki fetih ve iskânına katıldığını göstermektedir.

Oğuzların dil özellikleri, XIII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da hâkim unsur olarak dikkat çeker. Çünkü bu yüzyıl, siyasi gelişmelerin yanı sıra Oğuz Türkçesine dayalı yeni bir yazı tarihinin de başlangıcını oluşturur.

Anadolu'nun hemen her bölgesindeki pek çok ilde Oğuz boylarından herhangi birinin adını taşıyan pek çok köy ya da yerleşim yeri olduğu bilinmektedir. Bu durum; elbette o yöreye verilen Oğuz boyunun adını, yine o boyun dil özelliklerini taşıması açısından kesin bilgi vermez; ancak bugün Anadolu'da bulunan pek çok ağız özelliği, bazı Oğuz boylarıyla benzer dil özelliklerini yansıtması bakımından önem taşır.

Etnik yapı faktörü, ağızlar üzerinde yapılan incelemelerde gerek o bölgede kullanılan dilin gerekse ait olduğu ana dilin özelliklerini, gelişimini, yönünü göstermesi bakımından önemli bir unsurdur. Zeynep Korkmaz'a göre bu durum, ağızların ortaya çıkışında ve birbiriyle farklı özelliklere sahip olmasında çok önemli yere sahiptir (Korkmaz, 1995b:180).

Zeynep Korkmaz, "Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile ilişkisi Sorunu" adlı makalesinde, Anadolu'da bulunan bazı Oğuz boylarını tespit ederek yine bu Oğuz boylarının bir takım dil özelliklerini ayrıntılı biçimde işler. Burada; Salur, Kınık ve Avşar boylarının ağız özelliklerini tek tek açıklayan Korkmaz, bu boylar hakkında da geniş bilgiler verir (Korkmaz, 1995b:179-187).

Osmanlı kaynakları, Aksaray şehri ve civarındaki Türklerin hangi Oğuz boyuna mensup oldukları hakkında önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Doğan Yörük'ün *16. Asrın Başlarında Aksaray Kazası ve Kazanın İskânı* adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, o dönemde Aksaray ili sınırları içerisinde yer alan yerleşim birimleri sıralanmıştır. Hem o dönemde hem de günümüzde Aksaray ilindeki yerleşim alanlarının pek çoğu Oğuz boy adlarını taşımaktadır (Yörük, 1996: 17-68).

1.5.7.2. Oğuz Boy Adlarını Taşıyan Yerleşim Birimleri

1.5.7.2.1. Alayund (Alanyurd)

Alayund boyu, Doğan Yörük'ün çalışmasında Bekir Nahiyesi İskân Merkezleri içinde yer alır (Yörük, 1996:24). Alayund (Alanyurd) bugün de Güzelyurt ilçesi sınırları içerisinde bir köydür.

1.5.7.2.2. Avşar

Avşarlar, XI. yüzyıldan itibaren önemli roller üstlenmiş ve adını zamanımıza kadar yaşatmış önemli bir Oğuz boyudur. Cevdet Türkay, tarih boyunca Aksaray'a gelen Oğuz boyları içerisinde Aksaray sancağına bağlı bir cemaat olarak Avşar'ı işaret eder.¹¹ Günümüzde de Aksaray ili Ağaçören ilçesine bağlı Avşar köyü mevcuttur.

1.5.7.2.3. Bayındır

Tarihi çalışmalarda yer alana Bayındır boyu Oğuzların Üçok koluna mensuptur. Türkay'ın çalışmasında cemaatlar içerisinde gösterilir. Bu boy, Aksaray sancağına bağlı *Türkman yörükân taifesi* içerisinde *Bayındır*, *Bayındırlı* olarak geçer. Günümüzde bir ören yeri ismi olarak bir de Kürt kökenli vatandaşlarımızın yaşadığı bir köy olarak yer alır.

1.5.7.2.4. Bekdik

Kaynaklarda Beğdik, Beğdiki, Begdik, Bekdik, Bekduk, Bekdük, isimleriyle de anılan ve Oğuzların Bozok kolundan olan bu büyük boy, Aksaray sancağına bağlı *Konargöçer Türkmân Yörükânı* taifesindendir. Günümüzde de Sarıyahşi ilçesine bağlı Bekdik köyü mevcuttur.

1.5.7.2.5. Cerid

Oğuzların Beydili ve Avşar boyları içerisinde gösterilen Ceridliler, bir Türkmen aşiretidir. Türkay'ın eserinde Aksaray sancağına bağlı *Konargöçer Türkmân taifesi* içerisinde bir aşiret ismi olarak yer alır. Cerid, günümüzde de Aksaray merkez ilçeye bağlı bir köy iken Acıpınar kasabasına bağlı bir mahalleye dönüştürülmüştür.

¹¹ Tarih boyunca Aksaray'a yerleşen Oğuz boyları Cevdet Türkay'ın eserinde ayrıntılı olarak işlenmiştir. Türkay, 1979

1.5.7.2.6. Karkın

Bozoklara bağı Oğuz boylarından birisidir. Aksaray ili merkez ilçe sınırları içerisindeki Karkın kasabası bu boyun adını taşımaktadır.

1.5.7.2.7. Peçenek

Oğuzlara ait mühim bir boydur. Kaşgarlı'da da Türk Peçenek Eli ifadesiyle Oğuz Peçenek boyu kastedilir. Aksaray il sınırları içinde Peçenek özü (Peçenek vadisi deresi) diye tabir edilen bir bölge mevcuttur. Aynı zamanda Peçenek yaylası isimli bir yerleşim birimi de bulunmaktadır.

1.5.7.2.8. Yıva

Kaynaklarda Oğuzlara ait bir boy olarak gösterilen Yıva, tarihte Hasan Dağı nahiyesi iskân merkezine bağı bir köy olarak gösterilir (Türkay, 1996:40). Günümüzde de Merkez ilçeye bağı bir Yuva kasabası bulunmaktadır.

1.5.7.2.9. Atçeken

Atçekenler; Peçenek, Çepni, Alayuntlu Oğuz varlığını bünyesinde barındıran bir Oğuz oymağıdır (Sümer, 1992: 238-256). Bunlar, önceleri vergilerini yetiştirdikleri atlardan verdiklerinden kendilerine Atçeken denilmiştir. Akşehir ve Koçhisar Gölü (Tuz gölü) arasındaki bölgede yaşıyorlardı. Bu yörenin merkezi Eski köyü bugün de mevcut olup günümüzde Aksaray iline bağı bir ilçedir. Konya ve Aksaray arasındaki eski Selçuklu anayolu üzerinde bulunan Eşmekaya köyü, Atçeken beylerinin oturdukları yerlerden idi ve bu beylerin nesli zamanımıza kadar gelmiştir (Karadeniz, 2000: 183-193).

1.5.7.3 Yer Adı olarak Kullanılan Diğer Boy Adları

Yukarıda ifade edilen Oğuz boyları dışında tarih boyunca Aksaray ve yöresini mesken tutmuş pek çok Oğuz boyu mevcuttur. Cevdet Türkay'ın çalışmasını temel alarak bugün de yerleşim yeri ismi olarak bulunan diğer Oğuz boyları şu şekilde sırlanabilir:

1.5.7.3.1. Oymaklar

Armudlu, Harbrendeli, Şeyhler, Yalman.

1.5.7.3.2. Cemaatler

Acem, Ahmet köyü, Çeçeli, Çimeli, Daptık, Demirci, Durhasanlı, Üveysfekihli.

Tarih kaynaklarının verdiği bilgiler ışığında Aksaray yöresinin Oğuz boylarının en çok yerleştiği yerleşim alanlarından birisi olduğu açıktır. Oğuz boylarının pek çoğunun izlerini taşıyan Aksaray ilinde zaman içerisinde pek çok boy, aşiret ve cemaatin kaynaşarak Türk, Türkmen ve Yörük isimleri altında bir birliktelik oluşturdukları görülür.

İKİNCİ BÖLÜM
DİL İNCELEMESİ

2. SES BİLGİSİ

Bu bölümde Aksaray ili ağızlarında yer alan ünlü ve ünsüz çeşitleri incelenecek. Bunlarla ilgili ses olayları ele alınacaktır.

2.1. Ünlüler

Aksaray ili ağızlarında Türkiye Türkçesi yazı dilinde kullanılan sekiz ana ünlünün dışında şu ünlüler vardır:

á, ā, á, ā́, à, ă, â, ã, è, ē, ě, ê, ë, ê, í, ī, ĭ, ĭ̇, ĭ̈, ĭ̉, ó, ō, ô, ȯ, õ, õ̂, õ̃, ȭ, õ̅, õ̆, õ̇, ṏ, õ̉, ú, ū, ũ, ŭ, ū̂, ū̃, ū̄, ū̅, ū̆, ū̇, ṻ, ū̉

2.1.1 Ünlü Türleri

Standart Türkiye Türkçesinde ünlüler; çene açısının durumuna göre (geniş-dar ünlüler), ağız boşluğunun art ve ön bölümünde oluşmasına göre (kalın-ince ünlüler), dudakların düz ya da yuvarlak oluşuna göre (düz-yuvarlak ünlüler), ünlülerin boğumlanma süresine göre (uzun-kısa ünlüler) dört ana başlık altında sınıflandırılır.

Bu ölçütler ışığında Aksaray ve yöresi ağızlarındaki ünlüler, şu şekilde sınıflandırılabilir:

Çene açısının durumuna göre:

Geniş ünlüler: a, á, ā, á, ā́, à, ă, â, ã, e, è, ē, ě, ê, ë, ê, í, ī, ĭ, ĭ̇, ĭ̈, ĭ̉, o, ó, ō, ô, ȯ, õ, õ̂, õ̃, ȭ, õ̅, õ̆, õ̇, ṏ, õ̉, ũ, ŭ, ū̂, ū̃, ū̄, ū̅, ū̆, ū̇, ṻ, ū̉

Yarı geniş ünlüler: à, è, ô, õ̂

Dar ünlüler: ı, í, ī, ĭ, ĭ̇, ĭ̈, ĭ̉, i, ũ, ú, ū, ŭ, ū̂, ū̃, ū̄, ū̅, ū̆, ū̇, ṻ, ū̉

Dilin devinimine göre:

Kalın ünlüler: a, á, ā, à, ă, â, ã, ı, ī, ĭ, ĭ̇, ĭ̈, ĭ̉, o, ō, ô, ȯ, õ, u, ū, ũ, ŭ

Yarı kalın ünlüler: á, á, ā́, í, ó, ú, ū̂

İnce ünlüler: e, ě, ē, ě, ě, ě, ě, i, ī, i̇, ĩ, ö, Ȯ, Ō, ȯ, ü, ū, ŭ

Dudakların biçimine göre:

Düz ünlüler: a, á, ā, â, ã, ä, å, Æ, œ, e, è, ē, ë, ð, ñ, ı, í, ī, ĭ, i, î, į

Yarı yuvarlak ünlüler: â, ê, î, ï

Yuvarlak ünlüler: o, ó, ō, ò, ô, õ, ö, ô, õ, ö, u, ú, ū, ù, ŭ, ū, ü, ū, ŭ

Ünlülerin boğumlanma süresine göre:

Normal süreli ünlüler: a, á, à, â, ã, e, è, ê, ë, ã, ı, í, î, ï, o, ó, ô, õ, ö, ð, u, ú,
 ü, û

Uzun ünlüler: $\bar{a}$, $\acute{a}$, $\bar{a}'$, $\bar{e}$, $\bar{i}$, $\bar{i}$, $\bar{o}$, $\bar{o}$, $\bar{o}$, $\bar{u}$, $\bar{u}$, $\bar{u}$

Kısa ünlüler: ä, ě, ĭ, ě, ů, ů

2.1.1.1. Yarı Kalın Ünlüler

2.1.1.1.1. á ünlüsü

/a/ ile /e/ arasında geniş, yarı kalın, düz, normal süreli bir ünlüdür. Bu ses, /a/ ünlüsünün incilmesi ya da daha önde boğumlanan /e/ ünlüsünün kalınlaşması sonucunda ortaya çıkar. $a > e$ veya $e > a$ değişmesinin ara basamağını temsil eder:

báňa “bana” (31/47), berákati “bereketli” (28/79), birázi “birazı” (66/43), ekmák “ekmek” (10/5), engebáli “engebeli” (2/7), eşşák “eşek” (56/114), ğardáš “kardeş” (14/1), gözál “güzel” (43/98), inák “inek” (23/52), itmák “etmek” (42/123), kepák “kepek” (57/34), kópák “köpek” (86/236) söykanivirdim “yaslandım, uzandım” (40/205), yarıntási “ertesi gün” (18/40), yemák “yemek” (22/82), yiyecák “yiyecek” (81/2).

Bu ünlünün yabancı dillerden giren kelimelerin söylenişinde ortaya çıktığı görülür:

ámanet “emanet” (50/151) (< Ar. emānet), atáşı “ateşi” (20/57) (< Far. āteš), cehánnám “cehennem” (74/169) (< Ar. cehennem), heybáníñ “heybenin” (43/41) (< Ar. ‘aybe), sinám “sinem” (20/133) (< Far. sīne), sinámaya “sinemaya” (1/21) (< Fr. cinéma), şırahnáya “şırahaneye” (60/83) (< Far. šīre + ḥāne), tám “tam” (62/357) (< Ar. tāmm), támam “tamam” (11/199) (< Ar. tamām), yemáníñi “yemenini” (23/13) (< Ar. yemenī).

İnceltici özelliği olan /c, ç, l, s, ş, y, z/ ünsüzlerinin yanında görülür:

boyáyık “boyamış” (24/61), piláva “pilava” (58/82), sayışmál “şah ismail” (56/142), siláh “silah” (79/92).

Yanlarındaki ünlüler üzerinde kalınlaştırıcı etkisi olan /ğ, k, k, ñ/ ünsüzlerinin yanındaki /e/ ünlüsü, /á/ ünlüsüne dönüşür:

dilákçeyi “dilekçeyi” (56/127), erkák “erkek” (81/33), eşşák “eşek” (56/114), inák “inek” (23/22), terk itmák “terk etmek” (42/123).

Dudak ünsüzü /m/’nin tesiri ile ortaya çıkar:

ekmákli “ekmekli” (17/33), hemán “hemen” (59/18), vermázdi “vermezdi” (23/46), yemák “yemek” (22/82).

/á/ ünlüsünün uzun ünlülü biçimi olan /ǎ/ ünlüsü de metinlerde yer alan kelimelerin iç ve son seslerinde görülür:

dǎrmeniynen “değirmeni ile” (42/92), dǎvediye “davetiye” (11/53), ekmǎñi “ekmeğini” (16/53), gidecǎm “gideceğim” (72/12), guvǎsiz “güveysiz” (49/93), hǎbe “heybe” (81/59), neyǎ_ıtdiñ “niye ettin” (31/29), tǎbi “tabii” (58/48), zǎmanı “zamanı” (38/106).

2.1.1.1.2. í ünlüsü

/i/ ile /ı/ arası dar, yarı kalın, düz, normal süreli bir ünlüdür. i > ı değişmesi sonucu ortaya çıkmıştır:

āleşiyíllar “ikamet ediyorlar” (10/20), díllerdi “derlerdi” (48/73), giderdík “giderdik” (84/10), gitdíh “gitdik” (81/54), gelíyidi “geliyordu” (73/30), haní “hani” (11/53), híç “hiç” (32/32), kesílecek “kesilecek” (23/12), maķına “makine”(42/80), sabrí “sabri” (80/148), yarímiñ “yarimin” (4/188), yíjdim “yiğidim” (62/49).

2.1.1.1.3. ó ünlüsü

Geniş, yarı kalın, yuvarlak ve normal süreli bir ünlü olan /ó/ ünlüsü, Aksaray yöresi ağızlarının karakteristik ünlülerinden biridir. Ağız bölgelerinin tamamında çok sık kullanılan bu ünlü, ön seste ve ilk hecede görülür. Öndamaktaki /ö/ ünlüsünün boğumlanma noktasının artdamak bölgesine kayması ile oluşan ve /o/ ile /ö/ arasındaki ses basamağında bulunan kalınlaşmış bir /ö/ ya da incelmış bir /o/ sesidir. Aksaray yöresi ağızlarında bu değişme genellikle kalınlaşma (ö > o) yönündedir.

Bu ünlü sıklıkla kalınlaştırma etkisine sahip /ķ/, /ğ, /ñ/, /ñ/ ünsüzlerinin yanında görülür:

çóķdı “çöktü” (56/86), dóķersek “dökersek” (28/76), dóndük “döndük” (72/53), ğóbre “gübre” (48/84), ğóç “göç” (58/67), ğóñ “gön” (38/75), ğóñülsüz “gönülsüz” (86/209), ğór “gör” (9/23), ğófmüyecek “görmeyecek” (11/137), ğórüşme “görüşme” (40/1), ğófürecek “götürecek” (36/7), ğózümüñ “gözümün” (4/4), ķómbesi “kömbesi” (85/13), ķópek “köpek” (2/5), ķóprüsü “köprüsü” (42/127), ķóteledi “attı, fırlattı” (71/164), ķóy “köy” (25/29), óķüz “öküz” (34/90), óñünü “önünü” (6/48), óñden “önden” (24/38), sóz “söz” (55/73).

2.1.1.1.4. ú ünlüsü

Dar, yarı kalın, yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. Bu ses de /ó/ ünlüsü gibi Aksaray ili ağızlarının karakteristik ünlülerinden biridir.

/k/ ve /g/ öndamak ünsüzlerinin boğumlanma noktalarının geriye çekilmesi ile oluşan /ķ/ ve /ğ/ artdamak ünsüzleri, /ü/ ünlüsünü kalınlaştırır. Bu kalınlaşma sonucu ü > ú değişimi ortaya çıkar. Bu değişim, kelime başındaki /ķ/ ve /ğ/ ünsüzlerinden sonra kullanılan /ü/ ünlüsünde standarttır:

ğózúmũn “gözümün” (36/25), ğúbre “gübre” (28/20), ğúcü “gücü” (43/59), ğuççük “küçücük” (58/22), ğúdüyüruĥ “güdüyoruz” (18/4), ğún “gün” (1/10), ğúnüz “gündüz” (62/7), ğútsũn “gütsün” (49/120), ğúz “güz” (80/2), ğúzel “güzel” (6/18), ķúçükdũm “küçüktüm” (7/99), ķúl “kül” (12/33), ķúnde “günde” (14/6), ķúrek “kürek” (2/12), ķúrķlũm “kürklüm” (63/201), ķúrürdü “kürürdü” (39/11), ķús “küs” (20/32), ķútũ “kütüğü” (4/53), óķúz “öküz” (77/20), türkúleri “türküler” (13/32).

Bu ünlü; çoğunlukla /d, s, t, y/, nadiren de /b, ç, ş, z/ ünsüzlerinin yanında görülür:

búķúmu “bükümü” (70/28), búlbúl “bülbul” (62/68), diyũn “diyorsun” (71/21), dúnķú “dünkü” (16/79), dúńúr “dünür” (11/41), dúnya “dünya” (20/4), dúşmanlar “düşmanlar” (12/18), dúveni “düveni” (39/25), dúyur “duyur” (19/12), dúz “düz” (12/2), gidiyú “gidiyor” (78/38), ğotúrüyo “götürüyor” (50/181), ğózúmũn “gözümün” (36/25), súrmeýi “sürmeyi” (33/48), sút “süt” (4/215), şúķúrler “şükürler” (14/5), túķenincik “tükenince” (49/113), túķleri “Türkleri” (16/2), tútún “tütün” (18/65), úç “uç” (4/159), úsdü “üstü” (13/17), yúķsek “yüksek” (18/6), yún “yün” (11/49), yúrām “yüreğim” (74/87), yússũmũn “yüzüğümün” (4/1).

Ünlüler üzerinde kalınlaştırıcı etkiye sahip /ń/ ünsüzü; yanındaki /ü/ ünlüsünü, /ú/ ünlüsüne dönüştürür:

dúñúrcülerim “dünürcülerim (34/79), dóñúşúrdúñüz “dövüştürdünüz” (76/24), gónúl “gönül” (42/50), óñüne “önüne” (18/12).

u > ú değişimi, nadiren birkaç örnekte görülür:

fasülle “fasulye” (68/143), úyyor “uyuyor” (16/40), úyúye ğalacak “uyuya kalacak” (48/160).

Bu ünlü, aynı zamanda ikinci ağız grubundaki şimdiki zaman ekinin kullanımında ortaya çıkar:

biliyúñ “biliyorsun” (79/39), diyú “diyor” (78/37), ölmúyú “ölmüyor” (78/67), sekiyúller “sekiyorlar” (60/52).

2.1.1.2. Yarı Dar Ünlüler

2.1.1.2.1. á ünlüsü

Yöre ağızında nadiren görülen bu ses; yarı geniş, kalın, düz, normal süreli bir ünlüdür. /á/ ünlüsü, /a/ ile /ı/ arasındaki boğumlanma alanının /a/’ya daha yakın bölümünde oluşmuş yarı dar bir ünlüdür.

aráklıya “Arıklı’ya” (4/183), ğävğaya “kavgaya” (3/85), ğaynánaya “kaynanaya” (50/36), ğaynátmıya “kaynatmaya” (26/1), varıyárdım “varıyordum” (22/114).

2.1.1.2.2. é ünlüsü

Kapalı e olarak bilinen bu ünlü, /e/ ile /i/ arası yarı geniş, ince, düz, normal süreli bir ünlüdür.

Zeynep Korkmaz, bu ses ile ilgili “Türkçe kelimelerde çoklukla i > é değişimi ile ve Eski Türkçe dönemindeki /i/ ünlüsünün tarihî gelişim seyri

içinde genişleme eğilimine uyarak /è/'ye dönmesi ile oluşmuştur.” açıklamasını yapar¹² (Korkmaz, 1994: 34).

Yöre ağzında kelimelerin kök hecesinde görülen bu ses, iç ve son seste yer almaz:

bèliñi “belini” (4/38), bèllerdīk “bellerdik” (42/6), bèslemiş “beslemiş” (70/15), dèllerdi “derlerdi” (69/28), èllerin “ellerin” (4/110), èltim “eltim” (26/1), gètsiñ “gitsin” (11/3), nèrde “nerede” (32/81), şey_édellerdi “şey ederlerdi” (7/28), vèr “ver” (9/7), tèlli “telli” (48/20), yèdi “yedi” (10/5), yèlisiñ “yelisin” (42/142).

Bazı alıntı kelimelerde de bu ses görülür:

mèydāni (43/3) (< Ar. meydān), bèyaz “beyaz” (68/38) (< Ar. beyāz), çèşmiye “çeşmeye” (77/130) (< Far. çeşme).

Bununla birlikte yöre ağzında Eski ve Orta Türkçe dönemlerinde ön ve iç ses durumunda olan kök hece /i/'lerinin olduğu gibi devam ettiği görülür:

didim “dedim” (5/8), iliñ “elin” (50/63), itdiñ “ettin” (21/34), viriyim “vereyim” (14/44), yidiriller “yedirirler” (1/14).

2.1.1.2.3. ö ünlüsü

Bu ünlü /o/ ile /u/ arasında yarı geniş, kalın, yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /o/ ünlüsüne daha yakın bir yerde ortaya çıkar. Çok nadir kullanılır, sadece iki örnekte tespit edilmiştir:

òmar “ömer” (70/20) (< Ar. ‘umr), sevinmiyòm “sevinmiyorum” (3/66).

¹² Kapalı e ünlüsü için daha fazla bilgi için bkz. Yılmaz Ceylan 1991, Yavuz 1993, Erdem, 2009.

2.1.1.2.4.    nl s 

/ / / / arası yarı geniş, ince, yuvarlak, normal s reli bir  nl d r. Bu ses / /  nl s n n kısmen daralması ile ortaya  ıkmaktadır. Tek  rneği tespit edilmiştir:

b y y m ş “b y ğ y m ş” (24/91).

2.1.1.2.5.    nl s 

/u/ /ı/ arası dar, kalın, yarı yuvarlak ve normal s reli bir  nl d r. Tek  rneği tespit edilmiştir.

v rs n “vursun” (31/2).

2.1.1.3. Yarı Yuvarlak  nl ler

2.1.1.3.1.    nl s 

Geniş, kalın, yarı yuvarlak ve normal s reli bir  nl d r. Bu  nl  a > o değişmesinin bir ara merhalesi durumundadır. Ağız b lgemizde bu  nl  “baba” kelimesinde kurallaşmış olarak g r l r.

b bam “babam” (19/19).

2.1.1.3.2.    nl s 

Geniş, ince, yarı yuvarlak, normal s reli bir  nl d r. / /  nl s n n kısmen d zleşmesi ve /e/ sesinin kısmen yuvarlaklaşması sonucu oluşmuştur:

b ldiler “b ld ler” (22/25), b yle “b yle” (22/69), c m  atdan “cemaatten” (82/32), c vap “cevap” (70/153), d vlat “devlet” (85/28),  yle “ yle” (34/6), ş yle “ş yle” (71/164).

2.1.1.3.3. ĩ ünlüsü

Dar, kalın, yarı yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /ı/ sesinin hafifçe yuvarlaklaşması ve /u/ sesinin hafifçe daralması sonucu oluşmuştur. Tek örnek tespit edilmiştir:

anladıñ mı “anladın mı” (27/82).

2.1.1.3.4. i ünlüsü

Dar, ince, yarı yuvarlak, normal süreli bir ünlüdür. /i/ ile /ü/ arası bir ünlüdür. Aşağıdaki örnekte tespit edilmiştir:

eltiĭadın “ elti kadın” (4/18).

2.1.1.4. Yarı Kısalmış Ünlüler

Kısa ünlüler, normal sürelerinin altında boğumlanan ve bu nedenle belirginliği zayıflamış ünlülerdir. Tespit edilen örnekler içinde /a, e, ı, i, u, ü/ ünlülerinin kısa türleri (ă, ě, ĭ, ĩ, ŭ, ũ) vardır.

2.1.1.4.1. ă ünlüsü

Boğumlanma süresi, normal süreli /a/ sesinden daha kısa olan bir ünlüdür:

ăllah “allah” (86/73), beleĭadar “bele kadar”, sarıyăşini “sarıyahşiye” (85/7), sônă “sonra” (32/50), (70/38).

2.1.1.4.2. ě ünlüsü

Boğumlanma süresi, normal süreli /e/ sesinden daha kısa olan bir ünlüdür. Tek örnekte tespit edilmiştir. Bu örnekte de görüldüğü üzere açık ve vurgusuz olan /e/ ünlüsü kısalmıştır:

kişiyě (75/18).

2.1.1.4.3. ĩ ünlüsü

Boğumlanma süresi normalden daha kısa olan /ı/ ünlüsüdür. Ünlüler içinde boğumlanma süresi en kısa olan sestir. Ağız bölgemizde de en sık kullanılan kısa ünlüdür.

Kelime birleşmelerinde bu ünlü ortaya çıkmaktadır:

cazı_arası “cadı karısı” (74/28), hasandāna_ıdelim “hasandağına gidelim” (31/18), zorumā_ıtdi “zorumaya gitti” (24/20).

Açık, orta hecenin vurgusuz ünlüsünde kısalma görülür:

hıdırellez “hıdırellez” (7/19), kór_olasıca “kör olasıca” (86/77). yanına “yanına” (15/9).

Kelime sonunda, açık hecede bulunan vurgusuz /ı/ ünlüsü kısalır:

bazı “bazı” (69/20), ğızı “kızı” (73/42).

Aşağıdaki örneklerde i- fiili, ile edatı ünlülerinden kaynaklanan ön ses kısa /ı/ ünlüsü tespit edilmiştir:

ğonşular_ınan “komşular ile” (69/50), var_ımış “var imiş” (55/213).

2.1.1.4.4. İ ünlüsü

Boğumlama süresi normalden daha kısa olan /i/ ünlüsüdür. Genellikle kelime birleşmelerinde ve vurgusuz son hecede bulunur:

ertesı_ünü “ertesı günü” (56/9), gendi_ışını “kendi işini” (70/21), iki_ün “iki gün” (61/13), iyı_ıtmissiñ “iyi etmişsin” (56/149), yirmı “yirmi” (62/64).

2.1.1.4.5. ü ünlüsü

Boğumlama süresi normalden daha kısa olan /u/ ünlüsüdür. Vurgusu zayıflamış orta ve son hecede görülür. Bir örnekte de kelime birleşmesi neticesinde birinci kelimenin sonunda ortaya çıkmıştır:

boyüyumuş “boyuyumuş” (60/35), bunu “bunu” (66/46), göyünü “koyunu” (14/82), gutnü_enteri “kutnu entari” (80/75), onü “onu” (11/48).

2.1.1.4.6. ü ünlüsü

Boğumlama süresi normalden daha kısa olan /ü/ ünlüsüdür. Vurgusuz orta hecede görülür:

gücünücük “güçlücke” (80/120), güççümüş “küçükmüş” (60/15).

2.1.1.5 Uzun Ünlüler

Uzun ünlüler, boğumlanma süreleri normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha uzun olan yahut normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlülerdir (Korkmaz, 1994:36). Volkan Coşkun da Zeynep Korkmaz’ın tanımına paralel bir tanım verir: Bir normal ünlünün iki katı sürede oluşan ünlü, uzun ünlüdür (Coşkun, 2008:42).

Uzun ünlüler, Aksaray ili ağızlarında birincil uzun ünlüler ve ikinci uzun ünlüler başlıkları altında incelenecektir.

2.1.1.5.1. Birincil Ünlü Uzunlukları¹³

Türkçe kelimelerin kök hecelerinde Ana Türkçe devrinden beri var olduğu kabul edilen birincil uzun ünlüler, ET’de ve tarihi metinlerde de yer alır. Günümüzde de Yakut, Halaç ve Türkmen lehçelerinde birincil uzun

¹³ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Tuna, 1960; Tekin, 1995; Korkmaz, 1995.

ünlüler düzenli olarak korunmuştur (Korkmaz, 1992:15). Gagavuz Türkçesinde de aslî olduğu düşünülen ünlü uzunlukları korunmaktadır (Özkan, 1996:44).

Türkiye Türkçesi ağızlarında birincil uzun ünlülere rastlanır.¹⁴ Özellikle Güney Batı Anadolu Ağızlarında birincil uzun ünlüler Zeynep Korkmaz tarafından tespit edilmiştir (Korkmaz, 1994b). Aksaray ili ağızlarında da birincil uzunluk izlenimi veren düzensiz uzunluklar tespit edilmiştir:

ātĩñ “atın” (24/10), bũlgur “bulgur” (10/8), dīyoñ “diyorsun” (50/2), dīyorsañız “diyorsanız” (50/4), ğārdaşları “kardeşleri” (58/91), ğārĩnı “karık, bağ ve bahçelerde sebze ekmek için ayrılan bölüm” (77/35), ğāvırğa “kavrulmuş buğday” (43/31), ğözünü “gözünü” (55/154).

2.1.1.5.1.1 Alıntı Kelimelerde Birincil Uzun Ünlüler

Arapça ve Farsça kökenli alıntı kelimelerdeki aslî uzun ünlüler çoğunlukla korunmuştur:

ādilere “adilere” (4/130) (< Ar. ‘ādi), āfiyetle “afiyetle” (8/22) (< Ar. ‘āfiyet), bilāder_inen “birader ile” (2/3) (< Far. birāder), cāmimizde “camimizde” (2/87) (< Ar. cāmi‘), cemāt “cemaat” (6/3) (< Ar. cemā‘at), cenāzeyi “cenazeyi” (11/121) (< Ar. cenāze), havādisi “havadisi” (52/17) (< Ar. ḥavādiş), idāre “idare” (10/10) (< Ar. idāre), isābet “isabet” (3/7) (< Ar. işābet), māfık “muvafık” (73/11) (< Ar. muvāfık), şāhidim “şahidim” (2/39) (< Ar. şāhid), tedāvi “tedavi” (58/41) (< Ar. tedāvi), zāten “zaten” (1/30) (< Ar. zāten).

2.1.1.5.2. İkincil Ünlü Uzunlukları

Ünsüz düşmesi, ünsüz erimesi, hece kaynaşması, ünlü kaynaşması, vurgu ve tonlama gibi nedenlerle ortaya çıkan ikincil uzun ünlüler, aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir.

¹⁴Bu konuda geniş bilgi için bkz. Erdem, 2008.

2.1.1.5.2.1. Ses Hadiselerinden Doğan İkincil Uzun Ünlüler

2.1.1.5.2.1.1. Ünsüz Düşmesinden Doğan İkincil Uzun Ünlüler

Aksaray ve yöresi ağızlarında iç sesteki /f, ğ, h, k, r, n, v, y/ ünsüzleri düşerek yanlarındaki ünlüyü uzatırlar.

2.1.1.5.2.1.1.1. /f/ Ünsüzünün Düşmesiyle

ķōtesi “köftesi” (43/87).

2.1.1.5.2.1.1.2. /h/ Ünsüzünün Düşmesiyle

allānan “Allah ile” (10/13), āmet “Ahmet” (2/66), bāçeden “bahçeden” (17/31), bāşış “bahşış” (58/229), bōçayı “bohçayı” (53/30), dēşet “dehşet” (42/69), māşer “mahşer” (62/115), rāmetlik “rahmetlik” (18/25), sōbet “sohbet” (65/104), yātalı “kirli” (32/41), zabāleyin “sabahleyin” (68/28), zabānan “sabahleyin” (16/43).

2.1.1.5.2.1.1.3. /k/, /ğ/ (<k) Ünsüzlerinin Düşmesiyle

ā “ak, beyaz” (14/4), āpuñar “Akpınar” (56/82), āsaray “Aksaray” (20/136), bōřine “böğrüne” (38/25), çalışacādık “çalışacaktık” (47/10), cıplādık “çıplaktık” (45/13), çocūduk “çocuktuk” (62/7), demlīnen “demlik ile” (16/54), ēsik “eksik” (70/97), ğalabalīdih “kalabalıktık” (8/66), ğōden “gökten” (14/42), ğuççūdū “küçük idi” (1/27), iy_olacāmış “iyi olacaktı” (40/163), ōsurēmiz “öksürüğümüz” (68/45), ōsūze “öksüze” (4/47), ōşamak “okşamak” (50/54), sāsıya “saksıya” (4/105), yōsa “yoksa” (66/101).

2.1.1.5.2.1.1.4. /n/ Ünsüzünün Düşmesiyle

īsanları “insanları” (55/134).

2.1.1.5.2.1.1.5. /r/ Ünsüzünün Düşmesiyle

yīmi “yirmi” (34/83).

2.1.1.5.2.1.1.6. /v/ Ünsüzünün Düşmesiyle

dōme “dövmе” (11/211), ğōdesini “gövdesini” (55/137), sōdüm “sövdüm” (70/121).

2.1.1.5.2.1.1.7. /y/ Ünsüzünün Düşmesiyle

vardīdık “vardıydık” (23/57).

2.1.1.5.2.1.2. Ünsüz Erimesinden Doğan İkincil Uzun Ünlüler

2.1.1.5.2.1.2.1. /g/ Ünsüzünün Erimesiyle

/g/ ünsüzünün erimesi ile oluşan uzun ünlülerdir. Ünlü ile biten bir kelimeden sonra “gün, gibi” kelimeleri geldiğinde iki ünlü arasında kalan /g/ ünsüzü eriyerek yanındaki ünlüde uzama meydana getirir.

ī : atılmış kellā ĭbiyim “atılmış kelle gibiyim” (40/76).

ū : ertes ĭnū “ertesi günü” (68/134), yirm ĭn “yirmi gün” (70/122).

2.1.1.5.2.1.2.2. /ğ/ Ünsüzünün Erimesiyle

/ğ/ sürekli ünsüzü eriyip kaybolarak kendinden önceki ünlünün uzamasına sebep olur. /ğ/ ünsüzünün erimesi ile ortaya çıkan bu ünlü uzunluğu Aksaray ili ağızlarında karakteristiktir:

ā : āladīnı “ağladığını” (2/42), āzından “ağzından” (1/3), bāla “bağla”(50/163), sā “sağ” (3/34), sālam “sağlam” (61/44).

ī : çīlık “çığlık” (24/10).

ī : çīnerik “çiğneriz” (28/93), nīdeliydi “Niğdeli’ydi” (5/46),

ō : dōru “doğru” (8/90), ōlan “oğlan” (48/2).

ō : ōrettim “öğrettim” (18/23), ōretmenimiz “öğretmenimiz” (2/98).

ō : ğōsüne “göğsüne” (42/47).

ū : būday “buğday” (44/85), dūme “düğme” (10/16), tūla “tuğla” (2/24), ūraşmadım “uğraşmadım” (3/3).

2.1.1.5.2.1.3. Hece Kaynaşmasından Doğan İkincil Uzun Ünlüler

Hece kaynaşması, bir kelimede yan yana bulunan hecelerdeki seslerin birleşip kaynaşması ve bu nedenle kelimedeki hece sayısının azalmasıdır.

Hece kaynaşması sonucu oluşmuş uzun ünlülerin sayısı Aksaray ili ağızlarında oldukça kabarıktır. /f, ğ, h, k, n, ñ, v, y/ ünsüzlerinin iki ünlü arasında kalarak erimesi ve bu ünsüzün bağlı olduğu ünlünün bir önceki hece ünlüsü ile kaynaşması sonucu bu tip uzun ünlüler oluşmaktadır.

Bu tür ikincil uzunluklar, Aksaray ili ağızları için karakteristiktir.¹⁵

2.1.1.5.2.1.3.1. -ağa- > ā Kaynaşması İle

āçlarıñ “ağaçların” (6/16), ğavā “kavağa” (17/40), haqqā “Hakkı ağa” (9/63), ırmā “ırmağa” (81/115), yaylā “yaylağa” (86/189).

2.1.1.5.2.1.3.2. -ağı- > ā Kaynaşması İle

ād “ağıt” (63/198), ārdan “ağırdan” (35/28), bayā “bayağı” (2/44), çaqmā “çaqmağı” (10/16), çārıyım “çağırayım” (1/7), dāt “dağıt” (16/39), erzānı “erzağını” (67/74), ğakacām “kalkacağım” (2/75), toprā “toğrağı” (20/156), ğulā “kulağı” (83/158), yaprā “yaprağı” (4/77).

2.1.1.5.2.1.3.3. -aha- > ā Kaynaşması İle

dā “daha” (3/59), ırātlık “rahatlık” (48/86), isfān “İsfahan” (62/299), padişā “padişaha” (17/23), sabā “sabaha” (3/116), sān “sahan” (28/93), vallā “vallaha” (16/42).

¹⁵ Hece kaynaşmasından doğan ikincil uzun ünlüler diğer bazı Anadolu ağızlarında da karakteristiktir. Bkz. Gülensoy 1998: 23-24; Gülsevin 2002: 17; Akca 2009: 74-79.

2.1.1.5.2.1.3.4. -ahı- > ā Kaynaşması ile

allāma “Allahıma” (14/5), ġúnāñdan “günahından” (40/23), padişāñ “padişahın” (8/109), silā “silahı” (40/205), zamā “zamahı, erkeklerin düğün eğlencesini” (3/185).

2.1.1.5.2.1.3.5. -ahi- > ā Kaynaşması ile

ibrāmnan “İbrahim ile” (5/27), sābine “sahibine” (11/73).

2.1.1.5.2.1.3.6. -aka- > ā Kaynaşması ile

bālım “bakalım” (62/134).

2.1.1.5.2.1.3.7. -aki- > ā Kaynaşması ile

fār_olan “fakir olan” (48/17), vāt “vakit” (59/33).

2.1.1.5.2.1.3.8. -ayı- > ā Kaynaşması İle

atmāḥ “atmayız” (28/19), satamāk “satamayız” (28/47).

2.1.1.5.2.1.3.9. -efe- > ē Kaynaşması ile

sēr “sefer” (26/16).

2.1.1.5.2.1.3.10. -eğē- > ē Kaynaşması ile

çeltē “çelteğē” (58/246), ilēnnen “leğēn ile” (9/83), ēr “eğēr” (43/13), yemē “yemeğē” (1/44).

2.1.1.5. 2.1.3.11. -eğī- > ē Kaynaşması ile

börē “böreğī” (43/72), çiçēñ “çiçeğīn” (20/154), dēl “değil” (5/20), dērmēn “değirmēn” (44/86), ēlecek “eğilecek” (83/67), erkē “erkeğī” (3/15), ġobē “göbeğī” (2/30), ħópēm “köpeğim” (75/2), ħūrē “küreğī” (2/9), verēcēm “vereceğim” (8/92).

2.1.1.5.2.1.3.12. -ehi- > ē Kaynaşması ile

nevşēriñ “Nevşehir’in” (58/210), şēre “şehir” (48/58).

2.1.1.5.2.1.3.13. -eye- > ē Kaynaşması İle

gitmē “gitmeye” (83/5).

2.1.1.5.2.1.3.14. -eyi > ē Kaynaşması İle

dökemēk “dökemeyiz” (28/98), itmēk “etmeyiz” (28/19).

2.1.1.5.2.1.3.15. -ığa- > ā Kaynaşması ile

açā “açığa” (86/224), alabalā “alabalığa” (22/64), daşlā “taşlığa” (5/6), sandā “sandığa” (14/83), satlā “satlığa” (78/53).

2.1.1.5.2.1.3.16. -ıǵı- > ī Kaynaşması ile

alışǵanlī “alışkanlığı” (2/36), analīm “analığım” (3/206), aylīdı “aylığıdı” (40/231), cacī “cacığı” (28/64), dolaşdīm “dolaştığım” (36/11), namazlīmızı “namazlığımızı” (61/821), yapıdīñ “yaptığın” (1/32).

2.1.1.5.2.1.3.17. -iǵı- > ī Kaynaşması İle

bildīm “bildiğim” (39/66), eşşī “eşiği” (7/47), evlendīmde “evlendiğimde” (49/120), gitdī “gittiği” (35/86), hedīni “hediğini” (11/38), kemīnden “kemiğinden” (64/27), virdīm “verdiğim” (50/60), yīd “yiğit” (47/42), yitīm “yitiğim” (58/87).

2.1.1.5.2.1.3.18. -ihi- > ī Kaynaşması İle

tariī “tarihi” (25/21).

2.1.1.5.2.1.3.19. -iyi- > ī Kaynaşması ile

gerīnen “geri ile” (60/41), gezīm “geziyim” (50/52).

2.1.1.5.2.1.3.20. -ıyo- > ̄ Kaynaşması ile

alamōñ “alamıyorsun” (38/141), alōr “ağlıyor” (40/215), arōķ “arıyoruz” (35/18), dayanamōm “dayanamıyorum” (40/251), salmō “salmıyor” (34/76).

2.1.1.5.2.1.3.21. -iyo- > ̄ Kaynaşması ile

ğónderemōñ “gönderemiyorsun” (35/10), giymōr “giymiyor” (38/189), bilmōrduķ “bilmiyorduk” (39/12), gitmōñ “gitmiyorsun” (40/161), bilmōr “bilmiyor” (40/253).

2.1.1.5.2.1.3.22. -ıyo- > ̄ Kaynaşması ile

bilemō “bilemiyor” (38/116).

2.1.1.5.2.1.3.23. -oĝu- > ̄ Kaynaşması ile

dōmu “doĝumu” (14/5), emmōlları “emmi oĝulları” (52/16), yōm “yoĝum” (35/32), yōрмаķ “yoĝurmak” (68/33).

2.1.1.5.2.1.3.24. -oĝu- > ū Kaynaşması ile

yūrurduķ “yoĝururduk” (40/34).

2.1.1.5.2.1.3.25. -öĝü- > ̄ Kaynaşması ile

bōrümde “böĝ(ü)rümde” (2/12).

2.1.1.5.2.1.3.26. -övü- > ̄ Kaynaşması ile

dōyollar “dövüyorlar (8/32).

2.1.1.5.2.1.3.27. -övü- > ̄ Kaynaşması ile

dōşdü “dövüştü” (26/1).

2.1.1.5.2.1.3.28. -uġa- > ā Kaynaşması ile

çocā “çocuġa” (47/12), tulā “tuluġa” (48/47).

2.1.1.5.2.1.3.29. -uġu- > ū kaynaşması ile

çocū “çocuġu” (2/50), çoġlū “çokluġu” (25/30), duydūm “duyduġum” (62/286), ġoltūma “koltuġuma” (46/7), ġorġdūmuz “korktuġumuz” (1/30), ġuyrū “kuyruġu” (64/10), okumuşlūm “okumuşluġum” (36/19), yoġlū “yokluġu” (83/104).

2.1.1.5.2.1.3.30. -uyo- > ō Kaynaşması ile

ġorġōr “korkuyor” (40/192), olmōr “olmuyor” (35/60).

2.1.1.5.2.1.3.31. -üġe- > ē Kaynaşması ile

ġūnlē “günlüġe” (48/68).

2.1.1.5.2.1.3.32. -üġü- > ū Kaynaşması ile

böyūm “büyüġüm” (35/34), dūn “düġün” (3/179), düşündūm “düşündüġüm” (40/153), ġuccū “küçüġü” (3/109), kullū “küllüġü” (74/231), öldū “öldüġü” (34/47), sümū “sümüġü” (18/15), ūmūme “ümüġüme” (18/29), ūttūmuz “öġüttüġümüz” (48/141), üzüldūm “üzüldüġüm” (1/18), yüzzū “yüzüġü” (58/115).

2.1.1.5.2.1.3.33. -üġü- > ū Kaynaşması ile

çürūnū “çürüġünü” (42/29), dūnūnde “düġününde” (5/19), üzüldūme “üzüldüġüme” (22/46).

2.1.1.5.2.1.3.34. -ūñü- > ū Kaynaşması ile

dūr “dünür” (7/1).

2.1.1.5.2.1.3.35. -üyo > ō Kaynaşması ile

ölōm “ölüyorum” (41/2).

Yukarıdaki uzunluklar dışında aşağıdaki örnekte de teklik birinci şahıs emir ekinde hece kaynaşması neticesinde uzun ünlü ortaya çıkmıştır:

nebīm “ne bileyim” (51/15).

2.1.1.5.2.1.4. Ünlü Kaynaşmasından Doğan İkincil Uzun Ünlüler

Bir kelimenin son ünlüsü ve onu takip eden kelimenin ilk ünlüsünün kaynaşması sonucu ortaya çıkan uzun ünlülerdir:

n_āriyacaḡ “ne arayacak” (14/56), n_ōlur “ne olur” (19/15), nāriyo “ne arıyor” (62/144).

Ayrıca ünlü ile biten bir kelime ile ünsüz ile başlayan bir kelimenin birleştiği kelime gruplarında da uzun ünlüler ortaya çıkmaktadır:

caz_ārisı “cazı karısı” (14/8), ḡuṣlū_dar “kuşluğa kadar” (38/103), ik_ūnlük “iki günlük” (43/19), n_ādar “ne kadar” (2/66), n_āpıcañ “ne yapacaksın” (3/71), oḡunā_dan “okunana kadar” (34/124), ōñ “o gün” (24/18), perṣemb_ōñü “perşembe günü” (40/29).

2.1.1.5.2.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Uzun Ünlüler

Bu tür uzunluklar, kelimenin kuvvetli bir biçimde ifade edilmek istenmesi durumunda ve seslenmelerde ortaya çıkar. Bu durum daha çok ilk hecede olmakla birlikte vurgunun kuvvetli hissedildiği hecelerde görülür. Tonlamaya bağlı uzunluklar ise özellikle son hecedeki seslenmelerde görülür:

abōv (4/49), bacī (4/37), ḡōl (14/12), dēy (68/93), ēy ahāli “ey ahali” (56/58), emetē “hala” (3/123), ēy yūt “ey yiğit” (58/83), lēyn (63/141), ōhō (47/43), tāne (11/164), yā (3/5).

Kaynak kişilerin konuşmalarındaki anlatımlarda da tonlamaya bağlı uzunluklar açık bir biçimde görülür:

amicā (40/159), babā (8/89), deyzē (57/47), fadime teyzē (5/56), hāydı (46/12).

2.1.1.5.2.3. Şimdiki Zaman Ekinde Önce Ortaya Çıkan Uzun Ünlüler

Aksaray ili ağızlarında birinci ağız grubunda şimdiki zaman *-yo / -yor* eklerinden önce gelen geniş /a, e/ ünlülerinin bünyesinde meydana gelen uzun ünlülerdir:

bilēmeyom “bilemiyorum” (43/51), bulamāyoñ “bulamıyorsun” (35/60), çīrmāyoru “çağırıyor” (36/50), isdēyor “istiyor” (48/19), oqumāyorduk “okumuyorduk” (34/42), olmāyor “olmuyor” (27/47), ulaşamāyoñ “ulaşamıyorsun” (36/40), yapmāyollar “yapmıyorlar” (55/107).

2.1.1.5.2.4. Aitlik Eki +ki’den Önce Ortaya Çıkan Uzun Ünlüler

Bazı örneklerde aitlik ekinde önce gelen bulunma hali ekinin ünlüsü uzar:

andaçdā “Andaç’daki” (47/27), başındā “başındaki” (20/26), burdā “buradaki” (79/114), çuvaldā “çuvaldaki” (11/178), elimdā “elimdeki” (80/156), evdānden “evdekinden” (76/86), ğavağdā “kavaktaki” (50/167), içindā “içindeki” (14/79), ordā “ordaki” (10/13), ötāler “ötekiler” (32/7), sırtıñdā “sırtındaki” (71/235), şurdāğı “şurdaki” (4/19), yandā “yandaki” (81/83), yanındā “yanındaki” (40/122).

2.1.1.5.2.5. Ünlem Edatlarında Uzun Ünlüler

Duyguları anlatmanın yanı sıra seslenme, sorma, gösterme ya da cevap da ifade eden ünlem edatları, vurgulu bir biçimde kullanıldığında uzun ünlüler ortaya çıkmaktadır:

ā (8/108), abō (23/63), dēy (34/123), ēy (56/58), hā (11/216), hēy (77/122), hīm (42/24), lēyn (63/141), ḏv̄ (49/95), yō (23/37).

2.1.1.6. Kısa Ünlüler

Boğumlanma süreleri, normal ünlülerden daha kısa olan ünlülerdir. Aksaray ili ağızlarında /a, e, ı, i, u, ü/ ünlülerinin kısa türleri olan /ă, ě, ĭ, ĩ, ũ, ŭ/ ünlüleri tespit edilmiştir.

Kısa ünlülü örnekler, /ı/ ve /i/ ünlülerinde diğer ünlülere nazaran daha çok görülür. Diğer ünlülerde ise kısaltmalar daha az görülür.

Kısa ünlülerin oluşumunda aşağıdaki nedenler etkilidir:

İki kelimededen birincisinin son ses ünlüsü ile ikincisinin ön ses ünlüsünün yan yana gelmesi ile ortaya çıkan çift ünlülü durumlarda, ünlülerden biri kısalır. Bazı örneklerde ikinci kelimenin başındaki ünsüzün düştüğü görülür:

ă: bele_ădar “bele kadar” (70/38).

ĩ: cazĩ_arası “cadı karısı” (74/28), hasandāna_ĩdelim “Hasan dağı’na gidelim” (31/18), zorumā_ĩtdi “zoruma gitti” (24/21).

ĩ: ertesĩ_ũnũ “ertesi günü” (56/9), gendi_ĩşini “kendi işini” (70/21), ikĩ_ũn “iki gün” (61/13), iyi_ĩtmissiñ “iyi etmişsin” (56/149).

ũ: ğutnũ_enteri “kutnu entari” (80/75).

Kelime sonunda açık hecede bulunan ünlüler vurgusuzluk sebebiyle kısalır:

ă: sonă “sonra” (32/50).

ĩ: bazĩ “bazı” (69/20), ğazĩ “gazi” (49/47), ğızĩ “kızı” (73/42).

ĩ: ikĩ “iki” (82/1), yirmĩ “yirmi” (62/64).

ũ: bunu “bunu” (66/46), onũ “onu” (11/48).

Açık, orta hecenin vurgusuz ünlüsünde kısalma meydana gelir:

ă: sarıyăşini “Sarıyahşi’ye” (85/7).

ĩ: hıdırellez “hıdırellez” (7/19), kôr_olasıca “kôr olasıca” (86/77), yanına “yanına” (15/9).

ũ: boyüyumuş “boyuyumuş” (60/35), ğoyunu “koyunu” (49/118).

ũ: gücünücü “güçlücke” (80/120), ğuççümüş “küçükümüş” (60/15).

2.1.1.6.1. Alıntı Kelimelerde Uzun Ünlülerin Kısalması

Aksaray ili ağızlarında, bazı Arapça alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin kısaldığı görülür:

meşur “meşhur” (1/11) (< Ar. meşhūr), ahretde “āhirette” (4/154) (< Ar. āhiret), adet “adet” (55/74) (< Ar. ‘adet), hoķumet “hukûmet” (56/71) (< Ar. hükûmet).

2.1.1.7. Geniz Ünlüsü

Geniz yolu açıkken boğumlanan ünlülere geniz ünlüsü denir. (Korkmaz, 1992:71) Yöre ağızında /ă/, /ẽ/, /ẽ̃/, /õ/ geniz ünlüleri vardır:

bă “bana” (49/39), baă “bana” (1/23), saă “sana” (70/4); çêmel “çemel” (27/2), dêĝ “deĝ” (42/146), êĝlenirdim “eĝlenirdim” (23/50), êjridik “eĝirirdik” (47/17), êkmáksiziñ “ekmeksiniz” (27/73); õünü “öğünü” (40/31).

/ẽ/ genzel ünlüsü, sadece birinci ağız grubunun birinci alt bölgesinde tespit edilmiş, bu yöreye has bir ünlüdür. /ẽ/ ünlüsünden farklı olarak boğumlanma süresi biraz daha uzun süreli olan bir ünlüdür:

çārd_ēldi “çağırdı geldi” (33/15), dēl “değil” (31/41), melē “meleğe” (31/37).

2.1.1.7.1. ā Ünlüsü

/ā/ ünlüsü, Aksaray yöresinin karakteristik bir ünlüsüdür. Telaffuzunda genzellik hissedilen uzun bir /a/ ünlüsüdür. O yüzden geniz ünlüleri içinde değerlendirildi. Yöre ağızında yaygın bir biçimde kullanılan bu ünlü, hece kaynaşması neticesinde ortaya çıkar:

çölmā “çömleğe” (56/43), deārlendirdim “değerlendirdim” (66/40), dāmiş “değmiş” (79/115), dānce “değince” (56/117), dārmen “değirmen” (41/10), ekmāni “ekmeğini” (42/67), gözlüyecām “gözleyeceğim” (70/171), idecām “edeceğim” (14/16), kepāni “kepeğini” (57/32), kesecām “keseceğim” (58/186), virecāse “verecekse” (65/106), yiyācā “yiyeyeceği” (73/17),

2.1.1.8. İkiz Ünlüler

İkiz ünlüler, aynı nefes baskısı neticesinde meydana gelen tek bir ünlü değerine sahip ünlülerdir. STT’de iki ünlü yan yana gelmez. İkiz ünlüler, Türkiye Türkçesine yabancı dillerden giren alıntı kelimelerde görülür. Ağızlarda çeşitli ses hadiselerinden doğan ikiz ünlüler, metinlerde üç şekilde yer almaktadır.

2.1.1.8.1. Eşit İkiz Ünlüler

Her iki unsurdaki ünlüsü de aynı ve boğumlama süreleri eşit olan ikiz ünlülerdir.

/aa/ : aaçlı “Ağaçlı” (36/77), aam “ağam” (24/23), daa “dağa” (50/204), duzaa “tuzaga” (33/30), mutfaa “mutfağa” (1/31), saardıh “sağardık” (38/56), yaarmış “yağarmış” (41/5), yjīd_īnen “yiğidinen” (4/166).

Arapçadan alıntı bazı kelimelerde üstünlü ayın (ع) ve hı (ح) seslerinin erimesi neticesinde eşit ikiz ünlü oluşabilir:

mezbaa “mezbaha” (2/4) (<Ar. mezbaḥa), saatçiniñ “saatçinin” (3/76) (<Ar. sā‘at), taaruza “taarruza” (20/164) (<Ar. ta‘arruḡ), zenaatleriñ “zanaatların” (63/37) (<Ar. şinā‘at), ziraat (3/105) (<Ar. zirā‘at).

/ee/: beēnmiyoduñ “beğenmiyordun” (4/141), eer “eğer” (2/47) (<Far. eger), meer “meğer” (42/142) (<Far. meger), leene “leğene” (65/77).

/yy/: babayıd “babayığıt” (27/48), çırırımış “çağırırımış” (17/87), ğaşşu “kaşığı” (31/55), ışu “ışığı” (62/241), sıur “sığır” (6/8), tanıdıuñ “tanıdığın” (66/20), yılu “yığılı” (32/38), yunu “yığını” (6/33).

/ij/: bekdijñ “Bekdik’in (yer adı)” (67/10), dııl “değil” (67/90), geldijni “geldiğini” (60/17), işşu “eşiğı” (31/55), itdijñe “etdiğine” (70/86) sevdijmiñ “sevdiğimin” (4/218), yijtsiñ “yiğitsin” (4/6).

/uu/: dōduundan “doğduğundan” (2/67), duun “dügün” (40/20). ğuyruunuñ “kuyruğunun” (2/22).

/üü/: döndüü “döndüğü” (70/121), yüssüü “yüzüğü” (67/85).

2.1.1.8.2. Yükselen İkiz Ünlüler

Yükselen ikiz ünlü, birinci ögesi ikincisine göre daha dar ve süreksiz olan ikiz ünlü türüdür. Çoğunlukla iki ünlü arasında kalan /ğ/ sürekli ünsüzü, yanındaki ünlü ile büzülerek yükselen ikiz ünlüyü oluşturur:

bişşıē “beşiğe” (17/1), bölüē “bölüğe” (43/59), buāzımız “boğazımız” (59/22), çoluā çocuā “çoluğa çocuğa” (28/44), çuāldıkça “çoğaldıkça” (39/55), ğuççüē “küçüğe” (39/72), ırbıā “ibriğe” (57/61), miydanlıā “meydanlığa” (40/69), pulluā “pulluğa”(22/51), rediō “radyo” (56/55), sandıā “sandığa”

(23/71), veri̇r “veriyor” (40/220), yıārıh “yığarız” (81/43), yiēnim “yeğenim” (70/63).

2.1.1.8.3. Alçalan İkiz Ünlüler

Alçalan ikiz ünlü, ikinci ögesi birinciye göre daha dar ve süreksiz olan ikiz ünlü türüdür. Bu ikiz ünlü türüne Aksaray ili ağızlarında diğer ikiz ünlülere göre daha az rastlanır.

aīle “aile” (67/130), çoūdu “çoğudu” (48/155), souk “soğuk” (56/158).

Aksaray ve yöresindeki uzun ve kısa ünlülerin dışındaki ünlüler, tablo 4’te çene açısının, dilin ve dudakların durumuna göre sınıflandırılarak gösterilmiştir:

Tablo 4: Aksaray ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler

ÜNLÜLER	DÜZ			YARI YUVARLAK		YUVARLAK		
	Geniş	Yarı Geniş	Dar	Geniş	Dar	Geniş	Yarı Geniş	Dar
Kalın	a	ā	ı	ā	ĩ	o	ō	u
Yarı Kalın	á		í			ó		ú
İnce	e	ē	i	ē	ĩ	ö	ō̇	ü

2.1.2. Ünlü Uyumları

Ünlü uyumları, Türk dilinin önemli ses kanunlarından biridir. Tahsin Banguoğlu; ünlü uyumunu, sesli uyumu kanunları başlığı altında dil ve dudak uyumu şeklinde ikiye ayırır (Banguoğlu, 2000:84). Ünlü uyumu, ünlülerin kalınlık incelik ve düzlük yuvarlaklık bakımından birbirleriyle girdikleri etkileşimdir.

2.1.2.1. Kalınlık İncelik Uyumu

Kalınlık incelik uyumu, genel Türk dilinde olduğu gibi Aksaray ili ağzında da ünlü sisteminin temel özelliklerindendir. Bu uyum, yöre ağzında yabancı dilden giren sözcükleri de içine alarak yaygın bir şekilde işlemektedir.

2.1.2.1.1. Eklerde Kalınlık İncelik Uyumu

Türkiye Türkçesinde kalınlık incelik uyumuna aykırı olan bazı ek ve ekleşmiş edatların Aksaray ili ağızlarında uyuma girdiği görülür:

2.1.2.1.1.1. -iken Zarf-Fiil Eki

-*iken* zarf-fiil eki, *i-* fiili ile kurulan ve STT’de kalınlık incelik uyumuna aykırı olan bir ektir. Aksaray yöresi ağızlarında ekleşen *iken* zarf-fiil eki, genişlemiş -*kene*, -*kana* şekilleri ile birlikte uyuma girmiştir.

dua~~ğ~~an “doğarken” (21/20), *atar~~ğ~~an* “atarken” (74/12), *yaklaşa~~ğ~~an* “yaklaşırken” (14/58); *otura~~ğ~~ana* “otururken” (25/10), *gızı~~ğ~~ana* “kız iken” (35/7), *dura~~ğ~~ana* “dururken” (77/18), *var~~ğ~~ana* “varken” (87/7); *dīniyeken* “dinlerken” (56/62), *genciken* “gençken” (66/72); *çekekene* “çekerken” (11/231), *girer~~k~~ene* “girerken” (27/80), *yir~~k~~ene* “yerken” (58/82).

2.1.2.1.1.2. +ki Aitlik Eki

STT’de daima ince şekliyle kullanılan aitlik eki -*ki* ’nin bazı örneklerde kalınlık incelik uyumuna girdiği görülür:

abbasların~~ğ~~ı “Abbasları” (10/18), *burda~~ğ~~ıları* “buradakileri” (28/41), *hurda~~ğ~~ı* “şurdaki” (22/119), *sonra~~ğ~~ılar* “sonrakiler” (34/99), *şurdā~~ğ~~ı* “şurdaki” (4/19).

2.1.2.1.1.3. ki Bağlama Edatı

Genellikle uyum dışında kalan *ki* bağlama edatının birkaç örnekte uyuma girdiği görülür. *ki* bağlama edatının genişlemiş biçimi olan *ķına* şekli, Türkiye Türkçesinin ağızlarında çekimli fiil üzerine gelerek pekiştirme işlevi ile kullanılır¹⁶:

baksa **ķı** “baksa ki” (17/14); açsalar **ķına** “açsalar ki” (14/81), diyu **ķına** “diyor ki” (60/58).

2.1.2.1.1.4. ile Son Çekim Edatı

Son çekim edatı ile, Aksaray ili ağızlarında *-nan*, *-Inan*, *-la*, şekillerinde karşımıza çıkar ve kalınlık incelik uyumuna uyar:

avrad**ınan** “avrat ile” (33/20), ğatırlar**ınan** “katırlar ile” (67/9); bunn**an** “bunun ile” (1/41), ğann**an** “kan ile” (17/61), zorun**an** “zor ile” (73/10); bekmez**ınen** “pekmez ile” (71/81), elin**ınen** “elin ile” (39/75); benn**en** “benim ile” (62/293), inney**nen** “iğne ile” (3/20); dönüm**ünen** “dönüm ile” (49/7); parası**yla** “parası ile” (49/128), zıyat**la** “Ziyat ile” (49/39).

2.1.2.1.1.5. -yor Şimdiki Zaman Eki

Şimdiki zaman eki *-yor*, Türkiye Türkçesi yazı dilinde kalınlık incelik uyumunu bozan bir ektir. Ağız bölgesinde bu ekin incelmek ve düzleşmek suretiyle uyuma girdiği görülür:

bilmey**em** “bilmiyorum” (22/142), bindirmey**er** “bindirmiyor” (22/127); bilmiy**irim** “bilmiyorum” (11/132), dıney**irim** “dinliyorum” (19/8), düşünebiliy**ıñ** mi “düşünebiliyor musun” (85/50), geliy**ir** “geliyor” (10/3), hasdeley**irik** “hastalıyoruz” (76/130), kesiliy**ir** “kesiliyor” (72/18), sevmiy**ir** “sevmiyor” (73/4), titrey**ir** “titriyor” (18/6); belliy**ür** “belliyor” (61/90),

¹⁶ Bkz. Alkaya, 2008:62-65

bükülü**yür** “bükülüyor” (18/16), çekemiy**ürüm** “çekemiyorum” (74/193), evleniy**ür** “evleniyor” (80/40), içiy**ürüm** “içiyorum” (71/42), kesmiy**ür** “kesmiyor” (60/114).

2.1.2.1.1.6. i- Ek Fiili

i- ek fiilinin standart dilde uyuma girmeyen öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman ve şart çekimleri, kalınlık incelik uyumuna girmiş biçimde karşımıza çıkar:

başğın_**ıdı** “başkan idi” (39/3); huysuz_**udu** “huysuz idi” (66/80), vakdıy**dı** “vakti idi” (2/18), yoğ_**udu** “yok idi” (5/67).

adam_**ımış** “adam imiş” (85/39), nasıl_**ımış** “nasıl imiş” (87/11), suyum**uş** “su imiş” (4/117), vurur_**umuş** “vurur imiş” (17/42).

ğadın_**ısa** “kadın ise” (74/3), uykuday**ısañ** “uykuda isen” (86/34).

2.1.2.1.1.7. STT’de Kalınlık İncelik Uyumuna Girmeyen Kelimeler

STT’de incelme ile uyumu bozulan *hangi*, *kardeş*, *hani*, *elma* kelimeleri Aksaray ili ağızlarında kalınlık incelik uyumuna uydurularak “*hangı*, *ğardaş*, *hanı*, *alma*” şekillerinde de kullanılır:

alma “elma” (40/112), ğardaşım “kardeşim” (86/33), hangımız “hangimiz” (77/28), hangısını “hangisini” (2/91), hanı “hani” (6/31).

2.1.2.1.2. Alıntı Kelimelerde Kalınlık İncelik Uyumu

2.1.2.1.2.1. Kalınlık İncelik Uyumuna Giren Alıntı Kelimeler

Kelime tabanlarında bilhassa alıntı kelimelerin bazılarında da kalınlık incelik uyumunun işlediği görülür. Bu uyum, ilerleyici ve gerileyici ünlü benzeşmeleri sebebi ile STT'ye göre yöre ağzında daha ileri düzeyde gerçekleşir:

2.1.2.1.2.1.1. İlerleyici Ünlü Benzeşmesi Yolu İle

ataşı “ateşi” (11/213) (< Far. āteš), bahçaynan “bahçe ile” (57/13) (< Far. bāğçe), ezeni “ezanı” (81/64) (< Ar. ezān), fakırıldıh “fakiridik” (68/1) (< Ar. faķīr), ğıymatlı “kıymetli” (63/33) (< Ar. ķiymet), ğuvatlı “kuvvetli” (74/215) (< Ar. ķuvvet), habar “haber” (17/21) (< Ar. ħaber), hayrad “hayret” (55/44) (< Ar. ħayret), mezer “mezar” (12/16) (< Ar. mezār), sābıydı “sahibiydi” (65/2) (< Ar. šāĥib), vakıt “vakit” (74/137) (< Ar. vaķt), zalım “zalim” (62/201) (< Ar. zālīm), zatan “zaten” (80/107) (< Ar. zāten), zerdeli “zerdali” (28/4) (< Far. zerd+ālū).

2.1.2.1.2.1.2. Gerileyici Ünlü Benzeşmesi Yolu İle

dene “tane” (11/21) (< Far. dāne), duşmanımız (55/160) (< Far. duşmān), esgerde “askerde” (80/199) (< Ar. ʿasker), nufuzumuz “nüfusumuz” (6/4) (< Ar. nufūs), tamaşalık “temaşalık” (39/49) (< Far. temāšā), un halvası “un helvası” (42/69) (< Ar. ħalvā).

2.1.2.1.2.2. Kalınlık İncelik Uyumu Dışında Kalan Alıntı Kelimeler

Aksaray ili ağızlarında çoğunluğu Arapça ve Farsça kökenli olan alıntı kelimeler, kalınlık incelik uyumu dışında kalır:

abdes “abdest” (11/29) (< Far. āb+dest), biladere “biradere” (18/94) (< Far. birāder), cināyet “cinayet” (68/109) (< Ar. cināyet), dāvet “davet” (1/40) (< Ar. da‘vet), hasdelik “hastalık” (15/38) (< Far. ḥaste), idāre “idare” (5/19) (< Ar. idāre), makinamız “makinemiz” (45/12) (< İt. macchina), muhabbetler “muhabbetler” (74/44) (< Ar. maḥabbet), picamalīdı “pijamalıktı” (40/11) (< Fr. pyjama), silah (80/115) (< Ar. silāḥ), takībīne “takibine” (2/7) (< Ar. ta‘kīb), taksi (43/16) (< Fr. taxi), tekrar (7/9) (< Ar. tekrār), zemānında “zamanında” (28/4) (< Ar. zamān).

2.1.2.1.3. Kalınlık İncelik Uyumunun Bozulması

2.1.2.1.3.1. Kalınlaştırıcı Ünsüzlerin Etkisi

Boğumlanma noktaları arka damağa kayarak kalınlaşan ünsüzler ve boğumlanma tarzları açısından kalınlaştırıcı özelliğe sahip ünsüzler, yanlarında bulunan ünlülerin yarı kalınlaşmasına yol açar. Bu durum kalınlık incelik uyumunun bozulmasına neden olur.

2.1.2.1.3.1.1. g > ğ, k > k Değişimleri ile

/ g, k / ön damak ünsüzlerinin boğumlanma noktalarının arka damağa kayması sonucu oluşan /ğ/ ve /k/ ünsüzleri, yanlarında bulunan ince ünlülerin yarı kalınlaşmasına yol açar. Bu durumda kalınlık incelik uyumu bozulmaktadır:

Orta ve arka damakta boğumlanan /ğ/ ve /k/ ünsüzlerinin tesiri ile e > á, i > í, ö > ó, ü > ú değişimleri meydana gelir.

e > á: ekmák “ekmek” (56/48), erkák “erkek” (81/33), eşşák “eşek” (56/114), ğáldi “geldi” (23/22), inák “inek” (77/84), terk itmák “terk etmek” (42/123).

i > í: gitdík “gittik” (81/95).

ö > ó: dókmiye “dökmeye” (18/75), gókçek “gökçek” (74/77), gónúl “gönül” (42/150), górucú “görücü” (1/2), gózũñü “gözünü” (40/129), kókũnden “kökünden” (4/107), kópē “köpeği” (2/11), kótüyümüş “kötü imiş” (62/14), kóyde “köyde” (76/18).

ü > ú: gúççük “küçük” (61/70), gúdülür “güdülür” (54/8), gúnlerimi “günlerimi” (43/39), kúsdüm “küstüm” (26/8), türkú “türkü” (22/37).

2.1.2.1.3.1.2. ñ Ünsüzünün Tesiri ile

/ñ/ ünsüzü de ünlüler üzerinde kalınlaştırıcı bir tesire sahiptir. Bu tesir, ö > ó değişiminde görülür. Bu durum, kalınlık incelik uyumunu bozar:

ónũnden “önünden” (22/163), óñũne “önüne” (38/177), dónũşduk “dövüştük” (82/27).

2.1.2.1.3.1.3. ğ (< k) Ünsüzünün Erimesiyle

Gelecek zaman ekinde ve bazı kelimelerdeki /ğ/ (< k) ünsüzü eridikten sonra ortaya çıkan uzun ünlüde, kalınlaştırıcı etkiye sahip olan /ğ/ ünsüzünün tesirinin devam ettiği görülür. Bu durum, ince ünlülü kelimelerde kalınlık incelik uyumunun bozulmasına neden olur:

büyükcāz “büyükceğiz” (38/47), diyācām “diyeceğim” (74/26), erkānen “erkek ile” (60/52), eşşānan “eşek ile” (61/39), ilānde “leğende” (28/57), inā “ineği” (21/16), kesecā “keseceği” (58/187), kóynāni “köyneğini” (24/39), ötā “öteki” (57/7), sāmen “seymen” (40/78), yürüyücām “yürüyeceğim” (78/137).

2.1.2.1.3.2. Şimdiki Zaman Eki

Birinci ağız grubunda kullanılan şimdiki zaman eki *-yor*, STT’de olduğu gibi ince sıralı kelimelerde kalınlık incelik uyumunu bozar:

dikiyomussum “dikiyormuşum” (3/30), dīnemiyo “dinlemiyor” (14/58), dónüyollarmış “dönüyorlarmış” (24/35), eriniyoğ “eriniyoruz, üşeniyoruz”

(35/51), söküy**omuş** “söküyormuş” (56/142), vermi**yosañız** “vermiyorsanız” (1/5).

Şimdiki zaman eki *-yIr*, kalınlık incelik uyumuna sadece aşağıdaki örneklerde aykırı biçimde kullanılır:

geli**yıllar** “geliyorlar” (10/8), yi**yıllar** “yiyorlar” (10/9).

2.1.2.1.3.3. İnceltici Ünsüzlerin Tesiri

/c, ç, t, y/ ünsüzleri, yanlarındaki ünlüler üzerinde inceltici etkiye sahip ünsüzlerdir. Bu durum kalınlık incelik uyumunun bozulmasına neden olur:

boyá**yık** “boyamış” (24/61), çık**mazdık** “çıkamazdık” (68/98), çık**mış** “çıkmış” (31/11), gaynana**si**ynen “kaynanası ile” (62/3), ıc**ık** “azıcık” (69/68), t**amam** “tamam” (11/188), ú**y**yor “uyuyor” (16/40).

2.1.2.1.4. Uyum Değişmesi

İnceltici veya kalınlaştırıcı ünsüzlerin tesiri ile kelimelerdeki ünlülerin tamamının incelmesi ya da kalınlaşması olayına uyum değişmesi denir. Yöre ağzında görülen örnekler şunlardır:

İncelmeler

cender**m**eler “jandarmalar” (81/112), em**m**e “ama” (84/44), iss**i**z “ıssız” (71/256), mis**i**r “mısır” (60/128), möh**d**ec “muhtaç” (27/56), çent**e**si**n**i “çantasını” (52/23).

Kalınlaşmalar

cız**ğ**ı “çizgi” (2/109), cız**m**a “çizme” (71/75), ç**ı**nay**ı**p “çiğneyip” (71/39), hav**a**s “heves” (18/21), ır**b**ık “ibrik” (86/185), om**a**r “Ömer” (22/104), ş**u**k**u**r “şükür” (32/1), zah**m**arı “zemheri” (62/259).

2.1.2.2. Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

Düzlük yuvarlaklık uyumu, ünlülerin bir kelime içinde düzlük yuvarlaklık bakımından uyum göstermesidir. Bu kurala göre düz ünlülerden sonra düz ünlüler, yuvarlak ünlülerden sonra dar yuvarlak ya da düz geniş ünlüler gelmelidir (Eker, 2009:254).

Kalınlık incelik uyumu, Türkçenin tarihi gelişimi boyunca sağlam bir biçimde işlemiş ancak düzlük yuvarlaklık uyumu, Türkçenin ilk devirlerinden bu yana umumileşip sağlam kaideler etrafında işlememiştir. Mesela Eski Anadolu Türkçesi döneminde ünlülerdeki genel yuvarlaklaşma eğilimi ve bazı eklerin devamlı düz veya yuvarlak ünlü ile kalıplaşması düzlük yuvarlaklık uyumunu bozan etkenlerin başında gelir (Şahin, 2003:38).

Başta Kırgız Türkçesi olmak üzere bazı Türk Lehçelerinde de dudak ünsüzlerinin yanındaki ünlüleri yuvarlaklaştırdığı bilinmektedir. Kırgız Türkçesinde bu uyum yuvarlak ünlülerden sonra geniş yuvarlak ünlülerin gelmesi şeklinde de oluşur (Kasapoğlu 2005: 68-70).

Aksaray yöresi ağızlarında düzleşme eğilimi daha ağır basar. Ancak yer yer düzleşme ve yuvarlaklaşma yönündeki değişimler uyumun bozulmasına yol açabilmektedir.

2.1.2.2.1. Düz Ünlülü Kelimelerde Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

Aksaray yöresi ağızlarında düz ünlülü kelimelerde düzlük yuvarlaklık uyumu kuvvetlidir. Bu uyum, düz ünlülü bir kelimede kalın düz /a, ı/ veya ince düz /e, i/ ünlülerinin bir arada olması ile meydana gelir.

arabasıynan “arabası ile” (48/5), baķamadım “bakamadım” (20/82), bayramcalık “bayramlık” (73/15), dimesiynen “demesi ile” (75/12), elini “elini” (53/25), getirmeyivirdi “getirmeyiverdi” (33/11), hincikleri “şimdikiler” (59/17), saygımız “saygımız” (61/28), serpiyim “serpeyim” (82/23), yapardıh “yapardık” (87/42), yimez “yemez” (9/36).

STT’de dudak ünsüzleri; armut, çamur, hamur, tavuk, yağmur gibi kelimelerde görüldüğü üzere yanlarındaki düz ünlüleri yuvarlaklaştırmak suretiyle düzlük yuvarlaklık uyumunun bozulmasına neden olur. Ancak Aksaray ili ağızlarında yuvarlaklaşarak uyum dışı kalmış bu kelimeler uyuma girer. Bu durum, yöre ağzında düzlük yuvarlaklık uyumunun düz ünlülü kelimelerde STT’ye göre daha kuvvetli olduğunun bir göstergesidir:

avıç “avuç” (74/156), çabık “çabuk” (38/119), çamır “çamur” (32/37), çapıt “çaput” (53/35), davıl “davul” (38/14), ğabıl iderseñ “kabul edersen” (24/82), ğarpız “karpuz” (42/28), ğavın “kavun” (42/28), ğavışmışlar “kavuşmuşlar” (50/214), hamır “hamur” (8/70), havlı “havlu” (7/97), havıç “havuç” (55/98), savırırdık “savururduk” (39/31), tavık “tavuk” (11/142), vapıra “vapura” (72/10), yāmır “yağmur” (4/192), yavrım “yavrum” (76/104), yımırta “yumurta” (86/219).

Yukarıdaki kelimelerden bazıları nadiren de olsa STT’de olduğu gibi düzlük yuvarlaklık uyumu dışında kalır. Bu durum birkaç örnekle sınırlıdır:

avuçda “avuçta” (75/15), çamuru “çamuru” (74/188), çavuş “çavuş” (40/221), tavukla “tavuk ile” (20/47).

Aksaray ili ağızları ikinci ağız grubunda düz ünlülü şekliyle kullanılan şimdiki zaman eki, düzlük yuvarlaklık uyumuna girer:

akıyır “akıyor” (85/40), arıyıllar “arıyorlar” (86/126), bilmiyirim “bilmiyorum” (76/34), bişiriyi “pişiriyor” (74/52), dikiyirik “dikiyoruz” (87/73), eletiyiller “iletiyorlar” (73/42), ğalıyır “kalıyor” (80/17), geliyi “geliyor” (75/15), hareket idiyir “hareket ediyor” (72/10), gidiyi “gidiyor” (81/109), satın_alınıyır “satın alınıyor” (84/30), sevmiyir “sevmiyor” (73/4), uzaklaşıyırık “uzaklaşıyoruz” (86/162), yakıyır “yakıyor” (81/76), yetmiyi “yetmiyor” (79/77), yimiye “yemiyor” (77/79).

2.1.2.2.2.Yuvarlak Ünlülü Kelimelerde Düzlük Yuvarlaklık Uyumu

Aksaray yöresi ağızlarında i- ek fiilinin öğrenilen geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman ile şart kipinin ekleşmiş ve ekleşmemiş biçimleri yuvarlak ünlülü kelimelerde düzlük yuvarlaklık uyumuna uyar:

buyudu “buydu” (34/7), çoğudu “çoktu” (31/32), meşurudu “meşhurdu” (6/13), okudurudu “okuturduk” (48/131), yoturuduñ “yoğururdun” (54/16); dururumuş “dururmuş” (56/135), ğonuşuyorumuş “konuşuyormuş” (45/28), şoforumuş “şoförmüş” (8/10), yoğumuş “yokmuş” (3/15), yurumuş “yıkarmış” (80/190); boşusa “boşsa” (11/115), bulursa “bulursa” (69/82), moturusa “motorsa” (11/68), olursa “olursa” (14/4), ölürse “ölürse” (70/80).

ile edatının yöre ağzında kullanılan -*InAn* (< *ilen* < *ile*) biçimi, bazı örneklerde yuvarlak ünlülü şekli (-*unan*, -*ünen*) ile kullanılarak düzlük yuvarlaklık uyumuna uyar:

onuyunan “onun ile” (3/75), yoturunan “yoğurt ile” (71/82), zorunan “zorla” (73/10); dönümunen “dönüm ile” (49/7), püskülunen “püskül ile” (77/83), türküyunen “türkü ile” (71/55).

STT’de son hece ünlüsü daima düz geniş şekli ile kullanılan -*IncA* zarf fiil eki ile yuvarlak ünlülü biçimi bulunmayan -*AyIm* birinci teklik şahıs emir eki, yuvarlak ünlülü kelimeler ile kullanıldığında düzlük yuvarlaklık uyumuna aykırı bir görünüm sergiler. Ancak Aksaray yöresi ağızlarında bu eklerin yuvarlak ünlülü kelimeler ile kullanıldığında düzlük yuvarlaklık uyumuna girdiği görülür:

AyIm: dürüyum “düreyim” (78/137), ğüdüyum “güdeyim” (24/115), ölüyum “öleyim” (83/160), öpüyum “öpeyim” (53/9), sürüyum “süreyim” (70/37).

IncA: duyuncu “duyunca” (55/11), okuyuncu “okuyunca” (74/127), oluncu “olunca” (3/109), öluncü “ölünce” (5/78).

2.1.2.2.3. Düzlük Yuvarlaklık Uyumunun Bozulması

Aksaray ili ağızlarında düzlük yuvarlaklık uyumu, düzleşme biçiminde yani düz ünlülerden sonra düz ünlülerin gelmesi noktasında çok kuvvetlidir.

Şimdiki zaman eki *-yor*, ikinci ağız grubunda çoğunlukla düz ünlülü şekliyle (*-yIr*) kullanılıp uyuma girmesine rağmen birinci ağız gruplarında *-yo*, *-yor*, *-ör*, *-yuru* şekillerinde kullanılır ve bu kullanım düz ünlülü kelimelerde düzlük yuvarlaklık uyumunu bozar:

başıyoñ “bakıyorsun” (4/149), biniyo “biniyor” (50/178), çekiyok “çekiyoruz” (17/43), çıkardıyollar “çıkartıyorlar” (8/32), dādıyo “dağıtıyor” (56/20), isdemiyo “istemiyorum” (1/4), yanıyo “yanıyorum” (70/70); alör “ağlıyor” (40/215), giremör “giremiyor” (38/145); bilimiyoruñ “biliyor musun” (27/44), çirmāyuru “çağırıyor” (36/50), gideyorur “gidiyor” (29/1).

Düzlük yuvarlaklık uyumu gereği yuvarlak ünlülü kelimelerden sonra dar yuvarlak (a,u) ya da düz geniş (e,ü) ünlüler gelebilir. Bu nedenle birinci ağız gruplarında kullanılan *-yo*, *-yor*, *-ör*, *-yuru* şimdiki zaman ekleri, yuvarlak ünlülü kelimelerde de bu uyumu bozar:

dökülüyo “dökülüyor” (59/16), göpduruyok “koşturuyoruz” (56/72), güdüyo “güdüyor” (63/152), vuruyo “vuruyor” (16/12), yoruluyo “yoruluyor” (3/165); konuşuyor “konuşuyor” (48/19), gözüküyor “gözüküyor” (6/33); korkör “korkuyor” (40/192), olmör “olmuyor” (35/60); uyuyorur “uyuyor” (40/173).

2.1.2.2.4. Alıntı Kelimelerde Düzlük Yuvarlaklık Uyumunu

Aksaray ili ağızlarında alıntı kelimelerin bazıları düzlük yuvarlaklık uyumuna aykırı kullanılır:

bastonnan “baston ile” (38/169) (< İt. bastone), h rmetini “h rmetini” (22/55) (< Ar.  urmet).

Bazı alıntı kelimeler,  nl  benze mesi ve daha  nce de belirtilen y re a zındaki kuvvetli d zle me e iliminden dolayı d zl k yuvarlaklık uyumuna girer:

davılınan “davul ile” (42/56) (< Ar. tabl), ezeni “ezanı” (4/202) (< Ar. ez n), f  ır “fakir” (14/80) (< Ar. fa   r),  abıl “kabul” (24/130) (< Ar.  ab l), mır dına “muradına” (50/215) (< Ar. mur d), mıs a “muska” (32/30) (< Ar. nush ), namıs “namus” (46/20) (< Ar. n m s), pambı  “pamuk” (27/90) (< Far. panbu ), zab nan “sabahleyin” (20/75) (< Ar.  ab  ).

STT’de ikinci ve daha sonraki hecelerde geni  yuvarlak  nl  /o/ ve / / bulunmaz. İkinci ve daha sonraki hecelerinde geni  yuvarlak  nl  bulunan bazı alıntı kelimeler, Aksaray ili a ızlarında dar yuvarlak  nl l  kullanılır. Bu kelimelerin bu  ekilde uyuma girdi i g r l r.

foturafı “foto rafı” (24/75) (< Fr. photographe), horuz “horoz” (57/53) (< Far.  orus), motur “motor” (18/22) (< Fr. moteur), tok urlar “doktorlar” (47/41) (< Fr. docteur).

2.1.3.  nl  De i meleri

 nl  de i meleri, di er b t n Anadolu a ızlarında oldu u gibi y remiz a ızlarında da g r len ses olaylarından¹⁷. Bu de i meler, kom u hecelerde bulunan  nl lerin birbirine etkisi ve  ns zlerin  nl ler  zerinde olu an de i tirici etkisinden kaynaklanır.  nl  de i meleri; kalın  nl lerin incelenmesi, ince  nl lerin kalınla ması, geni   nl lerin daralması, dar  nl lerin geni lemesi, d z  nl lerin yuvarlakla ması, yuvarlak  nl lerin d zle mesi bi iminde sınıflandırılabilir.

¹⁷ Anadolu a ızlarında ses olayları i in  u  alı maya bakılabilir: Sa ır, 2002.

2.1.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

Yöre ağzında görülen kalın ünlülerin incelmesi ses hadisesi, çeşitli durumlarda ortaya çıkar. Öncelikle ünlüler üzerinde inceltici özelliğe sahip /c, ç, d, l, n, r, s, t, y, z / ünsüzler, yanlarında bulunan art çıkışlı ünlüleri kendi boğumlanma bölgelerine çekerek inceltirler. Aksaray ili ağızlarında özellikle /y/ ünsüzünün inceltici özelliği daha belirgin hissedilir.

İncelme sebebi olan diğer bir durum da ünlü benzeşmesi kuralıdır. Bu durum daha çok Arapça ve Farsça başta olmak üzere alıntı kelimelerde görülür. Bazı incelmeler de herhangi bir sebebe bağlanmadan yöre ağzının yerel ve özel bir hususiyeti olarak açıklanabilir.

2.1.3.1.1. a > á Değişmesi

áhmet “Ahmet” (78/70), báña “bana” (31/47), boyáyık “boyamış” (24/61), birázi “birazı” (66/44), piláva “pilava” (58/82) (< Far. pelāv), siláh “silah” (79/92) (< Ar. silāḥ), tám “tam” (62/357) (< Ar. tāmm), tamam “tamam” (11/199) (< Ar. tamām), yáni “yani” (58/233) (< Ar. ya‘nī).

2.1.3.1.2. a > e Değişmesi

ameliyetliyim “ameliyatlıyım” (22/2) (< Ar. ‘ameliyyāt), birez “biraz” (40/24), deneynen “tane ile” (43/98) (< Far. tāne), emme “ama” (42/86) (< Ar. ammā), esgerlerimiz “askerlerimiz” (42/53) (< Ar. ‘asker), ğaleyli “kalaylı” (4/53), haleý “halay” (34/103), hasdeledi “hastaladı” (70/92) (< Far. ḡaste), heber “haber” (62/157) (< Ar. ḡaber), illez “İlyas” (18/18), mezer “mezar” (17/35) (< Ar. mezār), ovceleye “ovalıyor” (48/107), zerhoş “sarhoş” (74/54) (< Far. ser+ḡoş).

2.1.3.1.3. a > i Değişmesi

kiyatları “kağıtları” (27/65) (< Far. kağaz), liriya “liraya” (4/40) (< İt. lira), mayışını “maaşını” (22/6) (< Ar. ma‘ āş).

2.1.3.1.4. ı > i Değişmesi

aynı “aynı” (48/13), çıkmazdık “çıkamazdık” (68/98), çıkmış “çıkılmış” (31/11), ıcık “azıcık” (69/68), ocaqları “ocakları” (42/13).

2.1.3.1.5. ı > i Değişmesi

ğahirler “kahırlar” (83/57) (< Ar. ķahr), hapi “hapı” (76/136) (< Ar. ḥabb), hatir “hatır” (15/15) (< Ar. ḥāṭir), sali “salı” (40/51), silede “sılada” (20/146) (< Ar. sila).

2.1.3.1.6. o > ó Değişmesi

ód “od” (62/47), sórallar “sorarlar” (55/73).

2.1.3.1.7. u > ú Değişmesi

Bu değişimde /y/ ünsüzünün inceltici özelliği belirgin bir biçimde görülür:

biliyúñ mu “biliyüñ mu < biliyor musun” (71/101), dúyur “duyur” (10/12), sekiyúller “sekiyurlar < sekiyorlar” (60/52), úyúyemezdik “uyuyamazık” (48/161), úyyor “uyuyor” (16/40), yanıyúfúķ “yanıyoruz” (77/151).

2.1.3.1.8. u > ü Değişmesi

Bu değişim, çoğunlukla alıntı kelimelerde görülür. Ünlü benzeşmesinin de değişimde etkisi vardır:

fasülle “fasulye” (8/50) (< Rum. fasulye), hücümluyullar “hücum ediyorlar” (62/281) (< Ar. hucūm), mahsülümü “mahsulümü” (20/109) (< Ar. maḥsūl), ümrede “umrede” (38/187) (< Ar. ‘umre), üyyor “uyuyor” (40/173).

2.1.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Bu ses hadisesi, Aksaray ili ağızlarında incelmeye göre daha çok görülen bir ses hadisesidir. Bilindiği üzere /ğ/ ve /ķ/ ünsüzleri, ünlüler üzerinde kalınlaştırıcı etkiye sahiptir (Korkmaz, 1994a:48). Yöre ağızında karakteristik olarak sıklıkla kullanılan bu ünsüzler, yanlarındaki ince ünlüleri yarı kalın ya da kalın ünlülere dönüştürür. Kalınlaşmaya neden olan bir diğer durum da ünlü benzeşmesi kuralıdır.

2.1.3.2.1. e > á Değişmesi

e > á değişimi, /ķ, ğ/ arka damak ünsüzlerinin kalınlaştırıcı tesiri ve ünlü benzeşmesi sebebiyle meydana gelir:

atáşı “ateşi” (20/57), cámalıñ “Cemal’in” (13/30), ekmák “ekmek” (56/48), erkák “erkek” (84/45), ğáldi “geldi” (23/22), gözál “güzel” (43/98), inák “inek” (77/84), kıópák “köpek” (86/236), sinámaya “sinemaya” (1/21), terk itmák “terk etmek” (42/123), yimák “yemek” (85/89).

2.1.3.2.2. e > ā Değişmesi

e > ā değişimi, hece kaynaşmasına uğramış kelimelerde /ğ/ ünlüsünün düşerken yanındaki ünlüyü kalınlaştırmasına bağlı olarak ortaya çıkar:

dā́l “değil” (84/64), dā́rmen “değirmen” (41/10), ekmāñ “ekmeğın” (56/48), gidecāñ “gideceksin” (81/12), ilānde “leğende” (28/57), yemāñi “yemeğini” (65/10).

2.1.3.2.3. e > a Değişmesi

Arapça ve Farsçadan alıntı kelimelerde ünlü benzeşmesi neticesinde bu değişim görülür:

acelli “ecelli” (20/117) (< Ar. ecel), atraf “etraf” (66/15) (< Ar. eṭrāf), aziyet “eziyet” (81/131) (< Ar. eziyyet), barabar “beraber” (55/41) (< Far. berāber), ğıymatımı “kıymetimi” (60/29) (< Ar. kıymet), ğuvatlı “kuvvetli” (28/36) (< Ar. kuvvet), habar “haber” (80/30) (< Ar. ḥaber), halva “helva” (11/111) (< Ar. ḥalvā), ırahmatlık “rahmetlik” (62/119) (< Ar. raḥmet), maraklılardı “meraklılardı” (76/97) (< Ar. merāk), zatan “zaten” (13/31) (< Ar. zāten).

ne soru kelimesindeki /e/ ünlüsü birkaç örnekte kendinden sonra gelen kelimedeki kalın ünlünün tesiri neticesinde /a/ ünlüsüne dönüşür:

na ğadan “ne kadar” (40/174), na ğadar “ ne kadar” (58/247), na zaman “ne zaman” (79/58).

2.1.3.2.4. i > í Değişmesi

Arka damak ünsüzleri /k, ğ/; /i/ ünlüsünün yarı kalınlaşarak /í/ ünlüsüne dönüşmesine neden olur:

geldík “geldik” (26/12), ğíne “yine” (23/59), ğítmiş “gitmiş” (14/12), maķínayı “makineyi” (3/70), sevgílimiñ “sevgilimin” (4/134), taķíbine “takibine” (2/7), vaķít “vakit” (58/26), yandāķí “yandaki” (2/91).

Aşağıdaki örneklerde de i > í değişmesi görülür:

bekćí “bekçi” (85/87), ğayrí “gayri” (20/143), haní “hani” (11/53), idecáım “edeceğim”(27/29), inan “inan” (74/140), misāfir “misafir” (8/2).

2.1.3.2.5. i > ı Değişmesi

Çok fazla örneği olmayan bir değişimdir. Çoğunlukla ünlü benzeşmesi neticesinde meydana gelir:

dikkatli “dikkatli” (62/134), kıymatlı “kıymetli” (63/33), hizmetler “hizmetler” (58/146), sanki “sanki” (36/10), tākıp “takip” (2/72).

2.1.3.2.6. ö > ó Değişmesi

/ó/ ünlüsü, yöre ağzının karakteristik ünlülerindendir. ö > ó değişimi de Aksaray ili ağızlarında sıklıkla görülen bir ses hadisesidir. Bu değişme, sıklıkla kalınlaştırıcı etkisi olan /ğ, ք, ñ/ ünsüzlerinden kaynaklanır. Bu ünsüzler, ince ünlülerle birlikte hece kurduklarında ö > ó değişimi ortaya çıkar.

çökdü “çöktü” (56/85), dókeriz “dökeriz” (53/4), dónerdik “dönerdik” (22/20), dönüşdük “dövüştük” (82/27), gón “gön” (38/75), gónşular “komşular” (62/103), gómlāni “gömleğini” (70/69), gónülsüz “gönülsüz” (86/209), górdüm “gördüm” (36/9), góre “göre” (48/122), gótürüller “götürürler” (1/14), gózümüñ “gözümün” (12/9), քóçek “köçek” (40/54), քókúnden “kökünden” (4/107), քómbe “kömbe” (11/151), քópek “köpek” (50/166), քópürür “köpürür” (42/13) քóşeden “köşeden” (49/71), քótü “kötü” (44/57), քóye “köye” (24/90), ókúz “öküz” (77/20), óñúne “önüne” (18/12), sókúldü “söküldü” (6/28).

2.1.3.2.7. ö > o Değişmesi

ö > o değişimi, seyrek görülen bir değişimdir. Birkaç örnekte görülür.

go “gö” (62/71), gozleri “gözleri” (62/90), քorlük “körlük” (61/72), şofor_umuş “şoförümüş” (8/10).

2.1.3.2.8. ü > ú Değişmesi

ü > ú değişmesi, ö > ó değişmesinde olduğu gibi /k, ğ/ arka damak ünsüzlerinin kalınlaştırıcı tesiriyle ortaya çıkar. Bununla birlikte diğer ünsüzlerin yanında ve ünlü benzeşmesi neticesinde de bu değişiklik görülür.

Aksaray ili ağızlarında /k, ğ/ ünsüzlerinin yanında yer alan /ü/ ünlüsü sistemli bir biçimde /ú/ ünlüsüne dönüşür. Yoğunlukla ilk hecede görülen bu değişim, yöre ağızında diğer hecelerde de görülür:

ğótúrúrdü “götürürdü” (68/2), ğúbreden “gübreden” (15/38), ğúccük “küçük” (3/105), ğúderdi “güderdi” (84/72), ğúl “gül” (9/11), ğún “gün” (3/16), ğúnāndan “günahından” (40/23), ğúndüz “gündüz” (63/196), ğúzel “güzel” (6/26), kóyúñ “köyün” (76/18), kúfür “küfür” (23/70), kúllük “küllük” (20/42), kúrek “kürek” (2/8), kúrsü “kürsü” (38/10), kúsüyollar “küsüyorlar” (27/42), púşkúller “püsküller” (80/76), túrkúsü “türküsü” (66/64), túrkúleri “türküleri” (13/31), yúkúmüz “yükümüz” (50/103).

Aşağıdaki örneklerde görüldüğü üzere /d, s, ş, y/ ünsüzlerinin yanında da ü > ú değişimine rastlanır:

dúnya “dünya” (67/72), dúşmanlarına “düşmanlarına” (78/37), dúvan “düven” (32/56), dúzgün “düzgün” (87/13), fasúlle “fasulye” (68/143), súrmeyi “sürmeyi” (33/48), sút “süt” (4/215), şúkür “şükür” (36/56), ústüne “üstüne” (23/65), yússümün “yüzüğümün” (4/1).

Ünlü benzeşmesi sebebiyle de ü > ú değişimi meydana gelir. İlk hecede meydana gelen kalınlaşma, ilerleyici ünlü benzeşmesiyle bir sonraki heceye de tesir eder:

çókúvirdi “çöküverdi” (43/39), dókúlür “dökülür” (84/38), dúñkú “dünkü” (16/79), dúñúr “dünür” (11/41), ğóñúl “gönül” (42/50), ğóñúlsüz “gönülsüz” (45/28), ğórúnürdü “görünürdü” (2/51), ğúndúr “gündür” (32/2), ğúzún “güzün” (78/35), kókúnden “kökünden” (4/107), ólgún “ölgün” (33/10),

óñúne “önüne” (18/12), sóķúldü “söķüldü” (6/28), túrkúsünü “türküsünü” (80/74), úzúlmüşler “üzülmüşler” (74/175), yanıyúfúk “yanıyoruz” (77/151).

2.1.3.2.9. ü > u Değişmesi

Çok az görülen bir değişimdir:

ķurķ “kürk” (48/98), yuñunu “yününü” (14/17).

2.1.3.3. Geniş Ünlülerin Daralması

Yanlarındaki geniş ünlüleri, daraltma etkisi yapan bazı ünsüzlerin etkisi altında geniş ünlülerin $a > ı$, $e > i$, $ö > ü$, $o > u$ biçiminde daralması şeklinde tanımlanan ses hadisesidir (Korkmaz 1992: 159).

Geniş ünlülerin daralması açık hecede ve iç seste görülür. Ünlüler üzerinde daraltıcı bir etkiye sahip olan /y/ ünsüzü bu ses hadisesinin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynar. Ayrıca ünlü benzeşmesi de daralmaya neden olur.

2.1.3.3.1. a > á Değişmesi

arāķlıya “Araķlı’ya” (4/183), ğāvġaya “kavgaya” (3/85), ġaynānaya “kaynanaya” (50/36), ġaynātmya “kaynatmaya” (26/1), varıyārdım “varıyordum” (22/114).

2.1.3.3.2. a > ı Değişmesi

Çok fazla örneği olan bir ses hadisesidir. /y/ ünsüzünün daraltıcı tesiri ile meydana gelen $a > ı$ değişimi, Aksaray ili ağızlarında kurallaşmış bir biçimde karşımıza çıkar:

abıya “abaya” (4/21), ālıyan “aġlayan” (20/153), almya “almaya” (1/12), arabıya “arabaya” (16/65), arķıya “arkaya” (1/24), babıya “babaya”

(21/2), bîrnāña “parmağına” (58/115), candarmıya “jandarmaya” (71/27), çalışmıya “çalışmaya” (56/36), dünyıya “dünyaya” (48/93), ğarşılamiya “karşılama” (24/52), ortıya “ortaya” (7/16), oynıyarak “oynayarak” (43/69), sabınlıyacām “sabunlayacağım” (50/148), sulamıya “sulamaya” (13/27), tarlıya “tarlaya” (18/89), taviya “tavaya” (3/135), varıyım “varayım” (2/75), yapmıya “yapmaya” (35/41), yaşıyacîñız “yaşayacaksınız” (74/202), yaylıya “yaylaya” (22/12).

-*ınca* zarf-fiil eki bünyesindeki /a/ geniş ünlüsü, ilerleyici ünlü benzeşmesi etkisi ile /ı/ dar ünlüsüne dönüşür:

ālayıncı “ağlayınca” (74/216), çıkıncı “çıkınca” (78/65), nışanlanıncı “nişanlanınca” (3/167), olmayıncı “olmayınca” (83/181), oyanıncı “uyanınca” (55/159), uzaklaşıncı “uzaklaşınca” (24/66), varıncı “varınca” (14/17), yıkılıncık “yıkılınca” (41/3).

azıcık kelimesinde görüldüğü üzere gerileyici ünlü benzeşmesi ile a > ı değişimi görülür:

ızcık “azıcık” (68/131).

2.1.3.3.3. e > i Değişmesi

Daraltıcı özelliği olan /y/ ünsüzünün yanında meydana gelen bu değişim, yöre ağzında sıklıkla görülür:

bellemiye “bellemeye” (56/45), biyaz “beyaz” (20/14), biliyim “bileyim” (61/10), cenāziye “cenazeye” (65/31), depiye “tepeye” (58/6), gezmiye “gezmeye” (35/33), gidiyim “gideyim” (2/7), imine “Emine” (15/43), isdiyelim “isteyelim” (8/104), iyle “eyle” (14/71), kelliye “kelleye” (43/3), kesmiyecēdi “kesmeyecekti” (16/45), kimsiye “kimseye” (22/105), riyhanı “reyhanı” (9/37), seniye “seneye” (70/9), temizlemiye “temzilemeye” (60/59), yidisi “yedisi” (10/5), yimle “yemle” (24/120), yişiltömē “Yeşiltömek’e” (49/40), zebziye “sebzeye” (28/22).

e > i değişmesi, /y/ ünsüzü dışında diğer ünsüzlerin yanında da görülür.

billedim “belledim” (27/20), çışmelerimiz “çeşmelerimiz” (15/30), div “dev” (55/134), imineynen “Emine ile” (24/11), imirgazide “Emirgazi’de” (32/62), patatis “patates” (2/35).

-*ince* zarf-fiil eki bünyesindeki /e/ geniş ünlüsü, ilerleyici ünlü benzeşmesi ile /i/ dar ünlüsüne dönüşebilir:

diyinci “diyince” (83/81), gidinci “gidince” (24/40), girinci “girince” (50/147), kesilinci “kesilince” (40/241), öğreninci “öğrenince” (3/80), tükenincik “tükenince” (49/112), yetişinci “yetişince” (74/28).

Aksaray ili ağızlarında ilk hecelerinde ve ön seslerinde /i/ sesi bulunan ve STT’deki karşılıklarına göre é > i değişimine uğramış gibi görünen kelimeler, aslında ET’deki dar ünlülü şekillerini koruyan kelimelerdir:¹⁸

dimem “demem” (3/120) (< *ET ti-*), gice “gece” (39/8) (< *ET kiçā*), giri “geri” (16/4) (< *ET kirü*), iliñ “elin” (71/240) (< *ET iñ*), itsiñ “etsin” (11/224) (< *ET it-*), virdik “verdik” (73/20) (< *ET bir-*), yidi “yedi” (83/135) (< *ET yiti*) yidiriller “yedirirler” (1/14) (< *ET yi-*), yil “yel” (28/13) (< *ET yiñ*).

2.1.3.3.4. o > u Değişmesi

Bu değişimin de örnekleri az değildir. Alıntı kelimelerde düzlük yuvarlaklık uyumu nedeniyle ikinci hecede bulunan /o/ geniş ünlüsü, çoklukla /u/ dar ünlüsüne dönüşür. /ğ/ ünsüzünün düşme eğilimi gösterdiği birkaç örnekte de /o/ ünlüsünün daralarak /u/ ünlüsüne dönüştüğü görülür:

balkundan “balkondan” (86/148) (< Fr. balcon), buazdan “boğazdan” (67/10), buynuzlu “boynuzlu” (19/16), duar “doğar” (62/97), foturafı “fotoğrafı” (24/75) (< Fr. photographie), ğavanuzlara “kavanozlara” (8/52) (< Rum. kavanoz), ğuvaladı “koyaladı” (34/44), ğuyardıķ “koyardıķ” (22/76),

¹⁸ Eski Türkçedeki i’li şekiller için bkz. Gabain, 2000: 274-276.

mazutu “mazotu” (18/34) (< Rus. mazot), naylunuñ “naylonun” (28/60) (< İng. nylon), pantulun “pantolon” (67/26) (< Fr. pantalon), salun “salon” (14/12) (< Fr. salon), suğanımız “soğanımız” (22/3), sufrada “sofrada” (31/55) (< Ar. sufre), telefon “telefon” (56/54) (< Fr. téléphone), televzundan “televizyondan” (60/140) (< Fr. télévision), uvuya “ovaya” (57/34).

2.1.3.3.5. ö > ü Değişmesi

Çok fazla örneği olmayan, yöre ağzında nadiren görülen bir değişimdir:

düveller “döverler” (11/111), ütüyo “ötüyor” (17/55), üüdüP “öğütüp” (2/59), üvüyoñ “övüyorsun” (63/204), üyleydi “öyleydi” (68/140), üzellerdi “özerlerdi” (87/34).

2.1.3.3.6. o > ü Değişmesi

şüförüñ “şoförün” (80/143).

2.1.3.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

Kelime içindeki dar sıradan (ı, i, u, ü) ünlülerin çeşitli sebeplerle boğumlanma özellikleri bakımından geniş sıradan (a, e, o, ö) ünlülere dönüşmesi olayıdır (Korkmaz 1992:160).

2.1.3.4.1. ı > a Değişmesi

Çok nadir görülen bir değişimdir:

mandara “mandıra” (11/115).

2.1.3.4.2. i > e Değişmesi

arefe “arife” (71/188), eletiyiller “iletiyorlar” (73/42), enteresi “entarisi” (62/89), nenni “ninni” (24/87).

2.1.3.4.3. i > è Değişmesi

/è/ ünlüsü, çoğunlukla ilk hecede ortaya çıkar. Türkçe kelimelerde çoğunlukla i > è değişimi ile ET'deki /i/ ünlüsünün tarihî seyri içinde gösterdiği i > è genişlemesi ile /è/ ünlüsüne dönmesiyle oluşan bir sestir.¹⁹

Aksaray ili ağızlarında ET'deki gibi hem /i/ hem de /è/ ünlüsünün yer aldığı örnekler mevcuttur. Türk dilinin tarihi gelişim seyri içerisindeki değişim temayülüne uygun olarak i > e değişiminin varlığı söz konusudur:

dèllerdi “derlerdi” (69/28), èdellerdi “ederlerdi” (7/28), èle “ele” (78/17), gètdi “gitti” (62/125), gètme “gitme” (62/290), vèrdi “verdi” (68/29), yèlisiñ “yelisin” (42/147), yère “yere” (68/61).

Farsça alıntı “hiç” kelimesinin bazı kullanımlarında da bir i > è değişimi söz konusudur.

hèç “hiç” (66/29) (< Far. hīç).

2.1.3.4.4. u > o Değişmesi

bōda “buğday” (80/94), bōn “bugün” (76/13), dōamız “duamız” (33/50), ōradı “uğradı” (47/41), osanıyom “usanıyorum” (17/14), şorda “şurada” (77/36), yoğarı “yukarı” (86/250), yonaniñ “Yunan’ın” (4/180), yonuz “Yunus” (20/158).

2.1.3.4.5. ü > ö Değişmesi

böyüdür “büyütür” (47/12), böyüklere “büyüklere” (11/14), dönyaya “dünyaya” (47/7), hönkür hönkür “hüngür hüngür” (49/123), hörmet “hürmet” (29/2), yörü “yürü” (4/155).

¹⁹ Kapalı e ünlüsü ile ilgili geniş bilgi için bkz. Arat 1987, Yılmaz Ceylan 1991, Kocaoğlu 2003, Argunşah 2006, Erdem-Gül 2006.

2.1.3.4.6. ü > o Değişmesi

ğoyā “güya” (39/67), hokümet “hükümet” (56/120).

2.1.3.4.7. ü > ó Değişmesi

ğobre “gübre” (48/84), góvenme “güvenme” (16/42), góvercin “güvercin” (50/110).

2.1.3.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Kelimede ön ve iç ses durumundaki düz ünlülerin çeşitli fonetik sebeplerle yuvarlak sıraya geçmesidir (Korkmaz 1992:162). Diğer ünlü değişimlerine göre daha az görülen bir ses hadisesidir.

2.1.3.5.1. a > ă Değişmesi

Bu değişimin örneği sadece “baba” kelimesine ait örneklerde görülür. Bu ses hadisesinde /b/ dudak ünsüzünün yuvarlaklaştırıcı tesirinin etkili olduğu açık bir biçimde görülür:

bābam “babam” (33/16), bābayı “babayı” (33/36).

2.1.3.5.2. a > o Değişmesi

bobañ “baban” (31/49), yohut “yahut” (50/3).

2.1.3.5.3. a > u Değişmesi

buba “baba” (32/77), gonyuya “Konya’ya” (49/76), oruya “oraya” (78/33), uvuya “ovaya” (58/34), yuvuya “yuvaya” (86/154).

2.1.3.5.4. e > ê Değişmesi

cēmāatdan “cemaatten” (82/32), cêvap “cevap” (70/153), dēvlet “devlet” (85/28), şeyle “şöyle” (71/164).

2.1.3.5.5. e > ü Değişmesi

Bu değişimde, daraltıcı etkiye sahip /y/ ünsüzü ile ünlü benzeşmesi rol oynar:

ğórmüyecek “görmeyecek” (8/97), ğófüyüm “göreyim” (66/129), ölüyüm “öleyim” (83/160), öpmüye “öpmeye” (49/65), sóķüyüm “sökeyim” (82/10), sürüyüm “süreyim” (70/37), şübüye “şubeye” (49/63), yüzmüye “yüzmeye” (20/43).

2.1.3.5.6. i > u Değişmesi

uçun “için” (69/83).

2.1.3.5.7. i > ü Değişmesi

mapüslerde “hapislerde” (86/41), müsürüfsün “müsrifsin” (1/42), süpere “sipere” (62/39).

2.1.3.5.8. e > o Değişmesi

comāt “cemaat” (40/141).

2.1.3.5.9. e > ö Değişmesi

yövmiye “yevmiye” (83/103)

2.1.3.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

Çeşitli fonetik sebeplerle yuvarlak sıradan bir ünlünün düz sıraya geçmesidir (Korkmaz 1992:160). Yöre ağzında seyrek görülen bir ses değişimidir.

2.1.3.6.1. o > a Değişmesi

o > a değişmesi, üçüncü ağız grubunda şimdiki zaman ekinde görülür. Bu değişimde ilk heceden sonra /o/ ünlüsünün yer almamasının rolü vardır:

okuyadım “okuyordum” (23/3), suçluyañız “suçluyorsunuz” (23/40), ütülüya “ütülüyor” (23/61).

2.1.3.6.2. o > e Değişmesi

o > e değişmesi de üçüncü ağız grubunda şimdiki zaman ekinde görülür:

besiliyeñ “besliyorsun” (23/29), bilmeyem “bilmiyorum” (23/2), dinliyellar “dinliyorlar” (23/15), süpürüyedım “süpürüyordum” (23/70).

2.1.3.6.3. ö > e Değişmesi

berek “börek” (54/21), beyle “böyle” (86/138), deşşek “döşek” (32/82), eyle “öyle” (15/4), nebettirdik “nöbetleşirdik” (55/66), şeyle “şöyle” (86/124).

2.1.3.6.4. ö > ê Değişmesi

bêldiler “böldüler” (22/25), bêyle “böyle” (22/69), êyle “öyle” (34/6).

2.1.3.6.5. o > ı Değişmesi

salın “salon” (80/140).

İkinci ağız grubunda şimdiki zaman eki *-yor*, dar ünlülü *-yır* şekliyle kullanılır. Dolayısıyla o > ı değişiminden söz etmek mümkündür:

dırmanıyırırğ “tırmanıyoruz” (80/159), ğaçıyır “kaçıyor” (78/83), ğalıyır “kalıyor” (80/17), ğıvranıyırım “kıvranıyorum” (18/38), kaçıyır “kalkıyor” (77/60), salmayır “salmıyor” (19/15), uzaklaşıyırırğ “uzaklaşıyoruz” (86/162), varıyır “varıyor” (79/111), yaramıyır “yaramıyor” (76/60).

2.1.3.6.6. u > ı Değişmesi

Düzlük yuvarlaklık uyumu bölümünde belirtildiği gibi Aksaray ili ağızlarında düzlük yuvarlaklık uyumu, STT’ye göre daha kuvvetlidir. Özellikle de yöre ağzında düzleşme eğilimi daha ağır basar. STT’de uyum dışı kalmış pek çok kelime yöre ağzında uyuma girer. Alıntı kelimelerin bazılarında da bu ses değişimi görülür.

avıç “avuç” (48/45), avıtdı “avuttu” (49/32), çabık “çabuk” (20/23) (< Far. çābuk), çavış “çavuş” (62/37), ğabıl “kabul” (24/82) (< Ar. kabūl), ğalbırınan “kalbur ile” (24/16) (< Ar. girbāl), ğavın “kavun” (42/28), ğavırma “kavurma” (38/109), ğavışmışlar “kavuşmuşlar” (50/214), mıhağğak “muhakkak” (3/210) (< Ar. muḥağğak), mıhtarı “muhtarı” (60/23) (< Ar. muḥtār), mıstafa “Mustafa” (78/78), ortıya “ortaya” (44/78), sabınlıyacām “sabunlayacağım” (50/148) (< Ar. šābūn), savırırđığ “savurduk” (28/14), tabır “tabur” (43/54), vapıra “vapura” (72/10) (< Fr. vapeur), yımırta “yumurta” (40/41).

2.1.3.6.7. ü > i Değişmesi

fasilyeyi “fasülyeyi” (87/40) (< Rum. fasulye), mevlit “mevlüt” (74/5) (< Ar. mevlid), zilipleriñ “zülüflerin” (86/37) (< Far. zülf).

2.1.3.6.8. ü > e Değişmesi

ğórekene “görürken” (24/8).

2.1.3.7. Ünlü Düşmesi

Aksaray ili ağızlarında, çeşitli fonetik olaylar sebebiyle kelimelerin iç ve son seslerindeki açık hece ünlülerinin düştüğü görülür. Ünlü düşmesi, yoğunlukla zayıf olan orta hece ünlüsünün düşmesi şeklinde karşımıza çıkar. Tespit edilen ünlü düşmeleri ve bunların ortaya çıkış nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

2.1.3.7.1. Orta Hecede Ünlü Düşmesi

Yöre ağzında vurgusuz olan orta hece ünlüsünün düşmesi sık görülen bir ses olayıdır:

-a- > Ø

orda “orada” (22/50).

-e- > Ø

'gófmiycem “görmeyeceğim” (3/69), nirde “nerede” (83/77).

-ı- > Ø

ğarnı “karını” (28/104), ğırdırırım “kırdırırım” (11/8), yanna “yanına” (18/22), yoğarda “yukarıda” (16/5).

-i- > Ø

ahretde “ahirette” (4/154), dağğa “dakika” (70/90), everriñ “everirim” (33/12), getirrik “getiririz” (42/17), hapsāneniñ “hapishanenin” (6/13), iyyidi “iyi idi” (6/35).

-u- > Ø

boynu “boyunu” (12/23), buyruñ “buyurun” (43/5), ğoyyom “koyuyorum” (62/48), vurruk “vururuz” (14/66), yumşadı mı “yumuşadı mı” (38/81), uyyacak “uyuyacak” (39/39).

2.1.3.7.2. Son Seste Ünlü Düşmesi

Çok seyrek olmakla birlikte vurgusuzluk nedeniyle kelime sonunda ünlü düşmesi görülebilir:

-ı > Ø

ġınasın “kınasını” (31/58), sar “sarı” (62/18).

-i > Ø

iy “iyi” (28/33), yimbeş “yirmi beş” (11/131).

2.1.3.7.3. Ünlü Çakışması

Son sesi ünlü ile biten bir kelimedenden sonra ünlü ile başlayan bir kelime gelir ve bu iki kelime arasında bağlantı kurulursa ilk kelimenin son sesindeki ünlü düşer:

böyl_öldü “böyle oldu” (24/79), del_aliydi “deli Ali’ydi” (63/65), del_etdiñ “deli ettin” (62/58), ğaracōlan “Karacaoĝlan” (40/117), ğar_ıimam “Kara imam” (24/29), ğutl_olsun “kutlu olsun” (50/84), hac_emmi (3/145), ik_olsuñ “iki olsun” (59/75), iy_öldü “iyi oldu”(2/90), n_ārasıñ “ ne arasın” (5/18), n_ettin “ne ettin” (20/84), nic_öldü “nice oldu” (83/82), n_idelīm “ne edelim” (14/75), n_ōlur “ne olur” (19/15).

Ünlü ile biten bir kelimedenden sonra /k, g, ğ, y/ ünsüzleri ile başlayan bir kelime geldiğinde ikinci kelimenin başındaki ünsüzün ünlüleşmesi sonucu ünlü

çakışması olur. Bu şekilde iki kelime arasında bağlantı kurulduğunda birinci kelimenin sonundaki ünlü düşer:

caz_ārısı (14/14), çārd_ēldi “çağırıldı geldi” (33/15), ertes_ūnü “ertesi günü” (68/134), evelk_ūn “evelki gün” (22/15), ik_ūn “iki gün” (33/26), n_āpacāñ “ne yapacaksın” (66/91), niriyeṭdi “nereye gitti” (17/22), yed_ārdaş “yedi kardeş” (14/70).

2.1.3.7.4. Ödünç Kelimelerde Ünlü Düşmesi

Bazı alıntı kelimelerin iç seslerinde bulunan çift ünlülerden birisi ya da orta hecedeki dar ünlü düşer:

daḳḳa “dakika” (70/90), haḳḡat “hakikat” (84/13), sāt “saat” (16/40), vāz “vaaz” (63/57).

2.1.3.8. Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi, sözcüğün asli seklinde bulunmayan bir ünlünün sonradan çeşitli sebeplerle ortaya çıkmasıdır (Eker, 2003:235). Bu ses hadisesi STT’ye göre ağızlarda daha yaygındır. Alıntı kelimelerde ünlü türemesi daha çok görülür. Bu durum, alıntı kelimeleri Türkçe hece yapısına uydurma amacıyla gerçekleşir (Banguoğlu, 2004:65).

Ünlü türemesi, yöre ağzında kelime başında, kelime içinde ve kelime sonunda olmak üzere üç şekilde görülür:

2.1.3.8.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi

Türkiye Türkçesinde belirli bazı ünsüzler ön seste yer almaz. /l, r/ ünsüzleri de bu ünsüzlerdendir. Kelime başında ünlü türemesi, Aksaray ili ağızlarında /l, r/ ünsüzleri ile başlayan alıntı kelimelerde görülür. /l, r/ ünsüzleri ile başlayan alıntı kelimelerde ön seste /ı, i, u, ü/ ünlülerinin türediği görülür.

2.1.3.8.1.1. ı Türemesi

ıradio “radyo” (48/30) (< Fr. radio), ırafiñ “Refik’in” (< Ar. ref‘ik) (23/67), ırahat_ıdıñ “rahattın” (32/3) (< Ar. rāḥat), ırahmetlik “rahmetlik” (16/47) (< Ar. raḥmet), ırakıyı “rakıyı” (86/49) (< Ar. ‘arakī), ıramazan “Ramazan” (31/23) (< Ar. ramāzan), ırasgelen “rastgelen” (40/58), ısıtma “sıtma” (59/20), ıspālarlı “Sipahilerli” (80/194) (< Far. sipāhī). ızcık “azıcık” (56/120).

2.1.3.8.1.2. i Türemesi

ilahne “lahana” (28/24) (< Rum. lahana), iliman “limon” (60/101) (< Rum. limon), iremziye “Remziye” (16/11), iresimli “resimli” (23/56) (< Ar. resm), ireşit “Reşit” (27/90) (< Ar. reşīd), irey “rey” (15/11) (< Ar. re’y), irezilidiñ “rezildin” (22/81) (< Ar. rezīl), istop “stop” (18/34) (< İng. Stop).

2.1.3.8.1.3. u Türemesi

urumdan “Rum’dan” (60/18) (< Ar. rūm) , uruh “ruh” (74/185) (< Ar. rūḥ).

2.1.3.8.1.4. ü Türemesi

ürüşvet “rüşvet” (20/122) (< Ar. rişvet), ürüyasını “rüyasını” (68/54) (< Ar. ru’yā).

2.1.3.8.2. Kelime İçinde Ünlü Türemesi

Bu ses hadisesi Türkçe ve alıntı kelimelerde görülür. Türkçe kelimelerde görülen iç türeme; Türkçede çift ünsüz ile başlayan kelime olmaması, Türkçe kelimelerin sonunda belirli ünsüzler haricinde çift ünsüz yer almaması ve anlamı kuvvetlendirme isteği gibi nedenlerden kaynaklanır. Alıntı kelimelerde ise söyleyişi kolaylaştırma ve bu kelimeleri Türkçenin hece ve ses mantığına uygun hale getirme isteği iç seste ünlü türemesine zemin oluşturur:

2.1.3.8.2.1. -a- Türemesi

alaman “Alman” (56/56), alamancı “Almancı” (84/28).

2.1.3.8.2.2. -ı- Türemesi

amıcamıñ_ölu “amcamın oğlu” (4/29), ğarahamızalı “Karahamzalı” (80/158), ğıramlık “gramlık” (35/26)(< Fr. gramme), haşılıyoruz “haşıyoruz” (48/49), masırafı “masrafı” (65/125) (< Ar. maşrif), sıtac “staj” (41/21) (Fr. stage), tırağtör “traktör” (18/19) (< Fr. tracteur).

2.1.3.8.2.3. -i- Türemesi

aletdirik “elektrik” (5/18) (< Fr. électrique) , filimine “filmine” (76/76) (< Fr. film), hasiretlik “hasretlik” (9/18) (Ar. ḥasret), iñileme “inleme” (86/164), sitirese “strese” (32/3) (< İng. stress), tirene “trene” (40/94) (< Fr. train).

2.1.3.8.2.4. -u- Türemesi

ğonturol “kontrol” (2/138) (< Fr. controle), ğülüplerde “kulüplerde” (9/3) (< Fr. club).

2.1.3.8.2.5.-ü- Türemesi

üçüretimiz “ücretimiz” (83/95) (< Ar. ucret).

2.1.3.8.3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi

-ken zarf fiil ekinden sonra bir ünlü türemesi görülür. Bu durum, yöre ağzında sık rastlanılan bir ünlü türemesidir. Bunun dışında nadiren son ses ünlü türemesi görülür. -yor ekinin birinci ağız grubundaki bazı kullanımları ise ekin eski şekli ile alakalıdır.

2.1.3.8.3.1. -a Türemesi

bekarķana “bekarken” (49/122),  ıkarķana “ ıkarken” (11/34),  oc ķana “ ocukken” (66/67), dururķana “dururken” (18/91), oturaķana “otururken” (25/10), varaķana “varırken” (62/348), varķana “varken” (87/7), yapaķana “yaparken” (36/19), yaşındayķana “yaşındayken” (35/8), yıkarķana “yıkarken” (41/16), yurķana “yıkarken” (14/85).

2.1.3.8.3.2. -e Türemesi

asgerdeykene “askerdeyken” (11/23),  ekerkene “ ekerken” (13/27),  oc kene “ ocukken” (34/67), dirkene “derken” (21/15), gelikene “gelirken” (42/53), girerkene “girerken” (27/80),  u   kene “k   kken” (45/15), i lenekene “i lenirken” (77/146),  yleyikene “ yle iken” (4/42), ya akene “yakarken” (83/43), yirdeykene “yerdeyken” (60/125).

2.1.3.8.3.3. -i Türemesi

hemi “hem” (55/41).

2.1.3.8.3.4. -u Türemesi

 imdiki zaman eki *-yor*’un son sesine gelen *-u*  nl s , ekin ET’deki asıl  ekli ile ilgili bir durumdur. *-yor*  imdiki zaman ekinin EAT’deki kullanım  ekli *-yor * bi imindedir (G lsevin, 1997: 66-99). Y re a zında a a ıdaki iki  rnekte bu geli menin izleri g r l r:

 irm yoru “ a ırm yor” (36/50), geliyoru “geliyor” (62/292).

2.1.3.9. Yöre Ağzında Korunan Ünlüler

Ağız bölgesinde ünlüler ile ilgili eski şekillerin korunduğu örnekler şunlardır:

e

eyi “iyi” (11/5), eyce “iyice” 820/125), geydim “giydim” (20/138).

ı

hanı “hani” (62/183), sızılادılar “sızladılar” (74/210), yalnız²⁰ “yalnız” (3/39).

i

besileyen “besliyorsun” (23/28), didi “dedi” (33/12), virdiyse “verdiyse” (61/63), yidirillerdi “yedirirlerdi” (38/19), yirde “yerde” (39/42).

o

yoğarı “yukarı” (20/105).

ö

gözel “güzel” (62/328), yörüü “yürüyor” (78/56).

u

buñarlar “pınarlar” (49/77).

2.2. ÜNSÜZLER

Ünsüz, ağız kanalında ve diğer ses organlarında bir engelleme, daralma veya kapanmayla çıkarılan sestir (Korkmaz 1992:162).

²⁰ Eski Türkçede yalanguz biçimindedir. Bkz. Caferoğlu, 1993:183

2.2.1. Ünsüz Çeşitleri

Aksaray ili ağızlarında STT’de kullanılan yirmi bir ünsüz (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z) dışında şu ünsüzler bulunur: Ç, Ć, K, P, T, d́, ǵ, ḱ, ĺ, ń, ń, ŕ, t́; ƒ, ğ, ħ, ɾ, ʁ; ğ, ğ, k, k, ħ; ñ, v̄, z̄

STT’de kullanılan ünsüzler ile birlikte Aksaray ili ağızlarında kullanılan ünsüz sayısı 47’yi bulmaktadır.²¹

STT’de bulunmayan ünsüzler, aşağıdaki alt başlıklar altında incelenebilir.

2.2.1.1. Ara ünsüzler

2.2.1.1.1. Ç Ünsüzü

Süreksiz, /ç/ ile /c/ arasında, yarı tonlu, diş-damak ünsüzüdür. Genellikle tonlulaşma yönündeki ç > c değişimiyle ortaya çıkar. Örnekleri azdır. Sadece birkaç örnekte görülür:

dilleşdikÇe “dilleştikçe” (74/233), gelinÇi “gelince” (74/186), hiÇ “hiç” (7/34), ölenāÇe “ölenece” (77/158), uÇ “üç” (80/120).

2.2.1.1.2. Ć Ünsüzü

Yarı sürekli, yarı süreksiz /ç/ ile /ş/ arasında, tonsuz, diş ünsüzüdür. Bu ünsüz, ç > ş değişiminin ara merhalesi olarak ve genel itibariyle kelime sonunda ortaya çıkar. Nadiren kullanılan bir ünsüzdür:

aĆ “aç” (85/7), Ćam “çam” (50/163), ğaĆ “kaç” (74/138), geĆdi “geçti” (40/254), üĆ “üç” (75/29), yamaĆtan “yamaçtan” (14/8).

²¹ Karşılaştırmak için bkz. Sağır, 1997

2.2.1.1.3. K Ünsüzü

/k/ ve /g/ arası, süreksiz, yarı tonlu bir ön damak ünsüzüdür. $k > g$ değişiminin ara merhalesinde ortaya çıkan bir ünsüzdür.

esKiden “eskiden” (11/213).

2.2.1.1.4. Ķ Ünsüzü

/ķ/ ve /ğ/ arası boğumlanan, süreksiz, yarı tonlu bir arka damak ünsüzüdür. $ķ > ğ$ tonlulaşmasının ara merhalesinde ortaya çıkan bir ünsüzdür:

anĶarada “Ankara’da” (80/125), başĶa “başka” (61/8), bolluĶ “bolluk” (27/80), buçuĶ “buçuk” (3/81), halĶında “halkında” (79/116), Ķadar “kadar” (7/38), Ķafasına “kafasına” (50/150), Ķağdı “kalktı” (58/214), saĶat “sakat” (83/155).

2.2.1.1.5. P Ünsüzü

/p/ ile /b/ ünsüzleri arasında boğumlanan, süreksiz, yarı tonlu, bir çift dudak ünsüzüdür. Çoğunlukla son seste görülür. /p/ ünsüzünün yarı tonlulaşması ile ($p > P$) değişimi ve /b/ ünsüzünün yarı tonsuzlaşması ile ($b > P$) oluşur. $p > P$ değişimi neticesinde oluşmuş örnekler daha çoktur:

ahbaP “ahbap” (12/51), aPduşā “Abdiuşağı” (12/37), araP “Arap” (50/190), ayıP “ayıp” (48/46), ģalP “kalp” (15/38), geliP “gelip” (48/20), gidiP “gidip” (79/42), heP “hep” (17/91), oluP “olup” (20/119), Pek “pek” (37/29), Peşine “peşine” (63/181), Pide “pide” (73/55), süPanekeye “subhanekeye” (69/68), üüdüP “öğütüp” (2/59), vuruP “vurup” (55/179).

2.2.1.1.6. T Ünsüzü

/t/ ile /d/ arası boğumlanan, süreksiz, yarı tonlu, bir diş eti ünsüzüdür. $t > T$ yönündeki tonlulaşma değişimiyle ortaya çıkar. Kelime başında, içinde ya da sonunda bulunabilir. Yöre ağzında örneğine çokça rastlanır:

āmeT “Ahmet” (19/7), asTabı “esvabı, elbisesi” (48/149), aT “at” (16/17), aTTī “attığı” (3/6), baḡTıḡ “baktık” (77/124), böyüTdüm “büyüttüm” (11/22), çalışTım “alıştım” (3/19), ıḡTılar “ıktılar” (71/25), desTe “deste” (69/32), işTe “işte” (1/2), giTmeden “gitmeden” (3/8), ġurtaTdı “kurtardı” (23/76), kesTim “kestim” (74/89), nohuT “nohut” (11/36), sohbeT “sohbet” (53/25), süTcüye “sütçüye” (54/8), Tane “tane” (68/55), Tavasını “tavasını” (50/93), Tutardık “tutardık” (22/72), yǫurT “yourt” (48/46).

2.2.1.2. İnce Ünsüzler

2.2.1.2.1. d' Ünsüzü

Süreksiz, tonlu bir diş eti ünsüzüdür. Ön damak bölgesinde boğumlanır. Kalın ünlülerle hece kuran lakin ince boğumlanan bir /d/ ünsüzüdür. Özellikle “*dāl, dārmen ve dāvet*” kelimeleri bünyesinde sıklıkla görülen bir ünsüzdür:

dāha “daha” (87/30), dāl “değil” (69/65), dālandan “dağılandan” (70/178), dālīdi “değildi” (73/2), dālīler “değiller” (78/80), dāñce “değince” (56/114), dārmen “değirmen” (41/10), dārmenden “değirmenden” (69/33), dārse “değerse” (21/49), dāvet “davet” (40/9), dōkülür “dökülür” (28/97).

2.2.1.2.2. g' Ünsüzü

Süreksiz, tonlu bir ön damak ünsüzüdür. /a/ kalın ünlüsünün yanında ince şekilde telaffuz edilir:

cingānlar “cinganlar” (17/41), esġarlar “askerler” (39/49), ġavur “gavur” (15/27), rengārenk “rengarenk” (7/4), rüzġar “rüzgar” (40/239).

2.2.1.2.3. k' Ünsüzü

Süreksiz, tonsuz bir ön damak ünsüzüdür. Kalın ünlüler ile hece kurar ve ince telaffuz edilir. Alıntı kelimelerde görülür:

dük'kancıya “dük'kâncıya” (39/32) (< Ar. dukkân), erk'anan “erkek ile” (22/21), erkât “erkât” (11/29) (< Ar. rek'at), ik'ram “ikram” (55/123) (< Ar. ikrâm), ink'ar “inkâr” (78/73) (< Ar. inkâr), kâbeden “kâbeden” (7/75) (< Ar. kâbe), kâdı “kâğıdı” (20/76) (< Far. kâğaz), kâkül “kâkül” (34/127) (< Far. kâkul), kâmileşdiğ “kâmileştin mi” (18/26) (< Ar. kâmil), kâseler “kâseler” (4/60) (< Far. kâse), kâtip “kâtip” (3/52) (< Ar. kâtip), şikâyet “şikâyet” (20/37) (< Ar. şikâyet).

2.2.1.2.4. İ Ünsüzü

Sürekli, tonlu bir ön damak /i/’sidir. /i/ ünsüzü de kalın ünlüler ile hece kurduğu halde ince telaffuz edilen bir ünsüzdür. Çoğunlukla alıntı kelimelerde görülür:

dâ'î “değil” (74/68), ē'lan “ilan” (66/19) (< Ar. i' lān), evlâtım “evladım” (60/38) (< Ar. evlād), falanca “falanca” (11/213) (< Ar. fulān), felānīn “felanın” (83/21) (< Ar. fulān), filān “filan” (1/11) (< Ar. fulān), ğal’ “kal” (50/29), hālā “hala” (56/41) (< Ar. ḥālā), ha'el “helal” (16/67) (< Ar. ḥalāl), lāf “laf” (63/153) (< Far. lāf), lāl “lal” (87/11) (< Far. lāl), lāmbam “lambam” (4/135) (< Yun. lampas), lāzımsa “lazımsa” (7/3) (< Ar. lāzim), mesēla “mesela” (54/16) (< Ar. meṣelā), pilāvı “pilavı” (51/11) (< Far. pilāv), selām “selam” (58/98) (< Ar. selām), sülāle “sülale” (49/53) (< Ar. sulāle).

2.2.1.2.5. ū Ünsüzü

Sürekli, tonlu, diş eti-ön damak ünsüzüdür. Kalın ve yarı kalın ünlüler ile birlikte hece kurar:

bōn “bugün” (11/14), dūnümüz “dügünümüz” (21/5), ğún “gün” (70/74), ğúndüz “gündüz” (16/1), ğúneş “güneş” (47/8), ğúnlūñü “günlüğünü” (4/37), ğónderirdi “gönderirdi” (5/80), hañı “hani” (3/49), ŋ_olacağ “ne olacak” (87/74), ŋörüyüm “ne yapayım” (32/32).

2.2.1.2.6. ñ Ünsüzü

Sürekli, tonlu, ön damak-geniz ünsüzüdür. Kalın ve yarı kalın ünlüler ile birlikte hece kurar. Aksaray ili ağzına has bir ünsüzdür. Bu ünsüze Kırşehir ve yöresi ağzılarında da rastlanır.²²

bñn “bugün” (11/20), dññüşecek “dövüşecek” (31/25), dúñur “dünür” (11/58), öñlerine “önlerine” (4/54), ğoñşular “komşular”(11/37), ğoñül “gönül” (15/15), óñerdim “önerdim” (27/55), óñüne “önüne (39/15), yún “yün” (11/49).

2.2.1.2.7. ř Ünsüzü

Sürekli, titrekle, ön damak - diş eti ünsüzüdür. /ř/ ünsüzü, ğóř- fiilinin yapısında sık kullanılır:

dūr “dünür” (35/31), ğóř “gör” (69/40), ğóře “göre” (2/55), ğóřekene “görürken” (24/8), ğóřmezdik “görmezdik” (21/18), ğóřülürdü “görülürdü” (86/173), ğóřümcem “görümcem” (66/51), ğóřünmüyür “görünmüyor” (80/89), ğóřüyoduķ “görüyorduk” (1/20), ķóř “kör” (62/336), nōřdü “ne yaptı” (16/34), yanıyúrúķ “yanıyoruz” (77/151).

2.2.1.2.8. ř Ünsüzü

Sürekli, tonsuz, ön damak - diş eti ünsüzüdür. Kalın ya da ince ünlülerle hece kurabilir. Yaygın değildir:

ğóřürñ “götürün” (1/4), ķóřü “kötü” (20/90), řabi “tabii” (3/55).

2.2.1.3. Yarı Belirsiz Ünsüzler

Yarı belirsiz ünsüzler; düşme durumuna gelmiş, zayıf telaffuz edilen ünsüzlerdir. Genellikle kelime içi ve kelime sonunda görülen bu ünsüzler,

²² Krş. Günşen, 1995: 54

ünsüz düşmesinden bir önceki aşamada yer alır. Yöre ağzında /r̥/ ünsüzüne ait örnekler diğer ünsüzlere göre daha fazladır.

Aksaray ili ağızlarında yer alan yarı belirsiz ünsüzler şunlardır:

/f̥, ɣ̥, h̥, r̥, y̥/

2.2.1.3.1. f̥ Ünsüzü

Yarı belirsiz, kaybolmak üzere olan /f/ ünsüzüdür:

hocaf̥endi “hoca efendi” (48/156).

2.2.1.3.2. ɣ̥ Ünsüzü

Yarı belirsiz, kaybolmak üzere olan /g/ ünsüzüdür:

dayı_ɣ̥ızı “dayı kızı” (78/19).

2.2.1.3.3. h̥ Ünsüzü

Yarı belirsiz, kaybolmak üzere olan /h/ ünsüzüdür:

h̥atta “hatta” (75/12), periḥanıñ “Perihan’ın” (16/14), tarḥana “tarhana” (28/55).

2.2.1.3.4. r̥ Ünsüzü

Yarı belirsiz ünsüzler arasında yöre ağzında en çok /r̥/ ünsüzünün örnekleri mevcuttur. İç ve özellikle son seslerde görülür. Hece sonlarındaki vurgunun kuvvetli olmaması bu ünsüzün zayıf olarak boğumlanmasına neden olur:

alır̥mıṣ “alırımıṣ” (2/62), boṛ̥ç “borç” (74/217), duruyoṛ̥ “duruyor” (4/121), geliyoṛ̥ “geliyor” (74/47), giremiyoṛ̥ “giremiyor” (8/35), ɣoṛ̥kmuyom “korkmuyorum” (16/23), hayıṛ̥sız “hayırsız” (22/40), koṛ̥uyoṛ̥ “kokuyor”

(74/162), orda “orada” (78/51), oturduğuk “otururduk” (32/79), vuruyorğuk “vuruyorduk” (5/6).

2.2.1.3.5.y Ünsüzü

Yarı belirsiz ve kaybolmakta olan bir /y/ ünsüzüdür:

duruyor “duruyor” (36/78), ğayli “gayrı” (2/81), geliyor “geliyor” (27/79), yalnız “yalnız” (2/95), yıkıyor “yıkıyor” (40/220), yüce “yüce” (4/223).

2.2.1.4. Arka Damak Ünsüzleri

Yöre ağızında en çok kullanılan ünsüzlerdir. Bu ünsüzler, Aksaray ili ağızlarının karakteristik temel ünsüzleridir. /ñ/ ünsüzü farklı olarak arka damak telaffuzu yanında ince sıralı kelimelerde ön damak bölgesinde telaffuz edilir. Bu bölümde /ğ, ƙ, ñ / arka damak ünsüzleri incelenecektir.

2.2.1.4.1. ğ Ünsüzü

Süreksiz, tonlu bir arka damak ünsüzüdür. Aksaray ili ağızlarının karakteristik ünsüzlerinden biri olan /ğ/, /ƙ/ sesi ile birlikte yöre ağızında en yoğun biçimde rastlanılan ünsüzdür. Özellikle kalın sıralı kelimelerin ön seslerinde ƙ > ğ tonlulaşması sonucunda ortaya çıkar. Bu yöre ağızında sistemli bir değişimdir. Kelime başında, hece ve ek başlarında bulunabilir.

2.2.1.4.1.1. Kelime Başında

ğacıırma “kaçırma” (25/14), ğaldırmış “kaldırmış” (58/43), ğanat “kanat” (83/10), ğara “kara” (22/29), ğarşı “karşı” (1/5), ğartal “kartal” (62/113), ğazdım “kazdım” (3/21), ğınası “kınası” (50/16), ğırıldı “kırıldı” (87/40), ğırƙ “kırk” (34/28), ğışın “kışın” (85/37), ğıvrım “kıvrım” (56/5), ğızarmış “kızarmış” (14/33), ğızını “kızını” (8/86), ğocası “kocası” (40/163),

ğolay “kolay” (81/9), ğoluñu “kolunu” (18/36), ğonuşuruz “konuşuruz” (32/9), ğoştum “koştum” (46/3), ğoyun “koyun” (11/11), ğoyurur ğumuş “salarmış” (70/7), ğurşun “kurşun” (43/3), ğurudur “kurutur” (37/11), ğuvatlı “kuvvetli” (28/36), ğuyu “kuyu” (77/44).

2.2.1.4.1.2. Hece ve Ek Başında

alığoymadı “alıkoymadı” (83/147), alışğın “alışkın” (63/78), barışğınız “barışğız” (32/10), başğıcı “baskıcı” (34/12), başğası “başkası” (56/136), bulğur “bulgur” (51/10), çalgıñıñ “çalgının” (43/1), dúkĝan “dükkan” (20/29), duyĝulandım “duygulandım” (36/9), ĝavĝa “kavga” (79/64), ĝıpĝırmızı “kıpkırmızı” (81/46), sayĝı “saygı” (86/184), yargıtaya “Yargıtaya” (70/155).

2.2.1.4.2. ƙ Ünsüzü

Süreksiz, tonsuz bir arka damak ünsüzüdür. Aksaray ili ağızının temel karakteristik ünsüzlerinden biridir. /ğ/ ünsüzü ile birlikte yöre ağızının en sık kullanılan ünsüzüdür. Kalın ünlüler ile hece kuran /ƙ/ ünsüzü, arka damak bölgesinde boğumlanır. Kelime başında, içinde ve sonunda bulunur.

2.2.1.4.2.1. Kelime Başında

Aksaray ili ağızlarının en belirgin özelliklerinden biri ön seste görülen ƙ > ĝ değişimidir. Ancak /ƙ/ ünsüzünün bazı örneklerde k > ƙ değişimi sonucu ön seste korunduğu görülür. Bu durum standart dilin etkisi ile açıklanabilir:

ƙadar “kadar” (7/108), ƙaƙ “kalk” (14/17), ƙazandīm “kazandığım” (37/28), ƙaynatam “kayınbabam” (48/66), ƙılıçaslan “Kılıçaslan” (6/27), ƙókenimiziñ “kökenimizin” (10/2), ƙoƙuñ “kokun” (50/108), ƙópek “köpek” (2/5), ƙóteledi “fırlatıp attı” (71/164). ƙúçūmüz “küçüğümüz” (64/20), ƙúllük “küllük” (62/189), ƙús “küs” (20/32), ƙútū “kütüğü” (4/53).

2.2.1.4.2.2. Kelime İçinde

arkada “arkada” (13/15), başka “başka” (74/6), bulmadıkça “bulmadıkça” (62/291), çıkıyordu “çıkıyordu” (4/23), çukur “çukur” (55/31), dokuma “dokuma” (66/39), dokuz “dokuz” (77/36), gavaçlıkların “kavaklıkların” (2/5), görkdu “korktu” (31/28), okulda “okulda” (23/3), saklamışlar “saklamışlar” (52/26), sıkılmış “sıkılmış” (17/75), uzakda “uzakta” (9/13), yapacağı “yapacağı” (27/46), yastıkların “yastıkların” (35/13), yukarıya “yukarıya” (43/48).

2.2.1.4.2.3. Kelime Sonunda

ayrıldık “ayrıldık” (68/24), bardak “bardak” (7/6), bayrak “bayrak” (76/4), bırak “bırak” (9/27), boşanacak “boşanacak” (79/38), çabık “çabuk” (20/23), çocuk “çocuk” (3/72), çok “çok” (1/5), diyoğ “diyoruz” (16/12), gışışık “kaşık” (34/66), ırğatlık “ırgatlık” (28/4), oluruğ “oluruz” (23/28), oynamak “oynamak” (48/27), toprak “toprak” (42/18), vardık “vardık” (36/63), yatağ “yatak” (56/111).

Arapça kaf sesi (ق) yöre ağzında /k/ ünsüzü ile temsil edilir:

aklı “aklı” (17/56) (< Ar. ‘akl), akrabası “akrabası” (53/26) (< Ar. aḳribā), aşğ “aşğ” (74/258) (< Ar. ‘aşğ), fāḳırlara “fakirlere” (15/13) (< Ar. faḳīr), haḳḳıñız “hakkınız” (8/14) (< Ar. ḥaḳḳ), halk “halk” (6/35) (< Ar. ḥalk), mahluk “mahluk” (64/4) (< Ar. maḥlūk), maraḳlıydıñ “meraklıydın” (76/92) (< Ar. merāḳ), mihakḳak “muhakkak” (2/44) (< Ar. muḥaḳḳak).

2.2.1.4.3. ñ Ünsüzü

Süreki, tonlu bir geniz ünsüzü olan /ñ/; ince sıralı kelimelerde ön, kalın sıralı kelimelerde arka damakta ortaya çıkar. Bu ünsüzün her iki şekli için de çalışmada /ñ/ işareti kullanılmıştır.

Aksaray ili ağızlarının karakteristik temel ünsüzlerinden olan /ñ/ ünsüzü; kelime kök ve gövdelerinde, ilgi hâli ekinde, ikinci şahıs iyelik ve fiillerin çekimli şekillerindeki ikinci teklik ve çokluk şahıs eklerinde görülür. Bu haliyle /ñ/ ünsüzü, ET'deki gibi kullanımını devam ettirir:

2.2.1.4.3.1. Kelime Kök ve Gövdelerinde

baña “bana” (2/15), beñzim “benzim” (80/71), biñ “bin” (70/156), deñişmem “değişmem” (28/110), deñizinden “denizinden” (9/51), diñelir “ayakta durur” (66/81), eñ (ağır) “en (ağır)” (48/140), iñilti “inilti” (56/85), oñarıyullar “onarıyorlar” (62/153), siñirleri “sinirleri” (15/43), yalıñız “yalnız” (11/79), yañılırdı “yanılırdı” (81/52), yeñi “yeni” (32/5), yiñiliñ “yenilirsın” (58/154), yuñunu “yününü” (14/17).

2.2.1.4.3.2. Eklerde

añsaraylısıñız “Aksaralısınız” (6/48), babamıñ sözü “babamın sözü” (69/86), bālıyacañız “bağlayacaksınız” (24/143), bayramıñız “bayramınız” (12/52), biliyo musuñ “biliyor musun” (83/16), canıñı “canını” (82/11), duygulanacāñ “duygulanacaksınız” (9/2), ekmāñi “ekmeğini” (65/7), geçeceñ “geçeceksin” (36/31), gidiñ “gidin” (28/103), górusuñız “görürsünüz” (52/42), itdiñiz “etdiniz” (22/23), halamıñ gocası “halamın kocası” (49/31), olurduñ “olurdun” (74/131), oyuñuzu “oyunuzu” (27/41), ölsuñ “ölsün” (58/9), buranıñ usdası “burasının ustası” (3/75), yañıña “yanına” (61/18), yaylanıñ_ónünü “yaylanın önünü” (31/21), yolıñ_ortasında “yolun ortasında” (56/39).

2.2.1.5. Dip Damak Ünsüzleri

Kalın sıralı kelimelerde görülen bu ünsüzler, arka damak ünsüzlerine göre daha geride boğumlanır. Bu ünsüzler / ğ, ģ, ħ/ ünsüzleridir.

2.2.1.5.1. ğ Ünsüzü

Süreksiz, tonlu bir dip damak ünsüzüdür. Boğumlanma yeri, arka damak ünüzü /ğ/'nın boğumlanma noktasına yakındır. Bu ses, /ğ/ sesine göre daha geride boğumlanır. Bu ünsüz yöre ağzında sadece kelime başlarında seyrek olarak görülür:

ğadar “kadar” (3/47), ğafalarını “kafalarını” (69/18), ğağardıñ “kalkardın” (5/82), ğaldı “kaldı” (80/140).

2.2.1.5.2. ƣ Ünsüzü

Süreksiz, tonsuz bir dip damak ünsüzüdür. /ƣ/ arka damak ünsüzünden daha geride boğumlanır. /ƣ/ ünsüzü kadar yaygın bir kullanım alanına sahip değildir. Ön ve iç seste kullanımına rastlanır:

aƣar “akar” (2/43), aƣraba “akraba” (18/31), baƣtım “baktım” (16/78), daƣarsa “takarsa” (11/52), ğıvrandırƣana “kıvrandırken” (38/154), havƣ “havk (ünlem)” (79/45), ƣoƣsun “koksun” (3/138), oƣuntu “okuntu” (87/26). yaƣardıƣ “yakardık” (32/80), yıƣar “yıkar” (74/3).

2.2.1.5.3. ħ Ünsüzü

Sürekli, tonsuz, sızıcı bir dip damak ünsüzüdür. ƣ > ħ sızıcılaşması sonucu ortaya çıkar. Kalın ünlülerin yanında kullanılır. İkinci ağız grubunda diğer ağız bölgelerine göre daha sık kullanılır:

çoħ “çok” (74/256), doldurruħ “doldururuz” (65/90), ğılıyuruħ “kılıyoruz” (78/136), ğırħ “kırk” (85/41), ħayatda “hayatta” (6/40), şıħ “şeyh” (68/91), yoħ “yok” (3/11).

2.2.1.6. Diğer Ünsüzler

2.2.1.6.1. $\bar{v}$ Ünsüzü

Normalden daha uzun telaffuz edilen /v/ ünsüzüdür. Sınırlı sayıda örnekte görülür:

abo $\bar{v}$ (63/46), amo $\bar{v}$ (58/194), ba $\bar{v}$ (61/47), ımā $\bar{v}$ (80/166), ð $\bar{v}$ (49/95).

2.2.1.6.2. $\bar{z}$ Ünsüzü

Normalden daha uzun telaffuz edilen /z/ ünsüzüdür. Tek örnekte tespit edilmiştir.

ğ1 $\bar{z}$ (55/65).

Tablo 5 : Aksaray ve Yöresi Ağızlarında Ünsüzler*

	SÜREKSİZ			SÜREKLİ						
	Ötümlü	Yarı Ötümlü	Ötümsüz	Sızıcı			Akıcı			
				Ötümlü	Yarı Ötümlü	Ötümsüz	Burun Akıcıları	Yanak	Titrek	Yarı Ünlü
Diş	d	T	t, t'	z		s	n, n'		z̄	
Diş Dudak				v		f			v̄	
Çift Dudak	b	P	p				m			
Diş Damak	c	Ç, Ç'	ç	j	C	ş				
Ön Damak	ḍ, g, ğ	K	k, k'				ñ, ñ'	l, l'	r, r'	y
Orta Damak				ğ						
Art Damak	ğ	Q	q			h				
Dip Damak	ğ		q̣			ḥ				

* Tabloya yarı belirsiz ünsüzler dâhil edilmemiştir.

2.2.2. Ünlü Ünsüz Uyumunun Bozulması

Ünlü ünsüz uyumu, Türkçede ön ve arka damak ünsüzleri ile ön ve arka damak ünlülerinin birbirine uyması kuralıdır (Ergin, 1993:72). Aksaray ili ağızlarında kimi durumlarda bu uyumun bozulduğu görülür. Bu durumlar şu şekilde sıralanabilir:

Aksaray ili ağızlarında yer alan /d', g, k', l, n, f, t'/ ince ünsüzleri, kalın ünlüler ile hece kurduğunda ünlü ünsüz uyumu bozulur. Bu durum daha ziyade alıntı kelimelerde görülür:

dâha “daha” (87/30), dâvet “davet” (40/9) (< Ar. da‘vet), filân “filan” (1/11) (< Ar. fulân), gâvur “gavur” (15/27) (< Far. gebr), gônûl “gönül” (4/146), ikram “ikram” (55/123) (< Ar. ikrâm), inkâr “inkâr” (78/73) (< Ar. inkâr), kâtip “kâtip” (3/52) (< Ar. kâtip), rüzgâr “rüzgar” (40/239) (< Far. rûzgâr), selâm “selam” (58/99) (< Ar. selâm), tabi “tabii” (43/60) (< Ar. tâbi‘).

/g/ ve /k/ ince ünsüzleri Türkçe kelimelerde kalınlaşarak /ğ/ ve /ķ/ arka damak ünsüzlerine dönüşebilir. Bu iki ünsüzün hece kurduğu ünlüler ince sıradan ünlüler olduğu takdirde ünlü ünsüz uyumu bozulur.

dókeller “dökerler” (66/63), ekmâ’ “ekmeği” (60/118), gidiyek “gidiyoruz” (22/9), gônünü görer “gönlünü görür” (83/17), kóķen “köken” (67/5), peķ “pek” (62/33), sóķellermiş “sökerlermiş” (48/63).

/ğ/ ve /ķ/ arka damak ünsüzleri bazen yanlarındaki /ö, ü/ ince ünlülerinin yarı kalınlaşmasına /ó, ú/ neden olur. Bu seslerin bir arada kullanılması ile yeni bir uyum oluşur, fakat bu uyum diğer hecelere yansımadağında kalınlık incelik uyumu bozulur:

búkûlmüş “bükülmüş” (44/32), çokdü “çöktü” (56/85), gófelim “görelim” (83/103), gósderirdik “gösterirdik” (27/104), góftürdüydü “götürdüydü” (22/97), gózel “güzel” (48/25), gözlerimi” gözlerimi” (86/97), kóķünü “kökünü” (6/16), kólge “gölge” (78/18), kóprü “köprü” (81/75), kúrsü “kürsü” (38/10), óküzün “öküzün” (43/12), túrküsü “türküsü” (66/64).

2.2.3. Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumu, kelimelerin eklerle genişletilmesi sırasında, tonlu ünsüz ve ünlülerden sonra tonlu, tonsuz ünsüzlerden sonra tonsuz ünsüzlerin gelmesine dayalı bir kuraldır (Korkmaz 1992:163).

Aksaray ili ağızlarında ünsüz uyumu, tonlu ünsüzlerden sonra tonlu ünlülerin gelmesi şeklinde mevcuttur. Ünsüz uyumunun diğer ayağı olan tonsuz ünsüzlerden sonra tonsuz ünsüzlerin gelmesi, yöre ağızında sayılı örnekte görülür. Bu durum standart dilin yöre ağızına etkisiyle açıklanabilir.

2.2.3.1. Tonsuz Ünsüzlerden Sonra Tonsuz Ünsüzlerin Gelmesi

Aksaray ili ağızlarında tonsuz ünsüzlerden sonra tonsuz ünsüzlerin gelmesi, sınırlı sayıda örnekte görülür. Bu yönde ünsüz uyumu genel itibari ile bozulur. Bu konu ünsüz uyumunun bozulması bölümünde incelenecektir.

ç-t: açtın “açtın” (78/6), geçti “geçti” (68/22), yamaçtan “yamaçtan” (70/35).

f-t: taraftan “taraftan” (1/45).

k-ç: bekçi “bekçi” (60/54), geçtikçe “geçtikçe” (27/34), yemekçi “yemekçi” (76/17).

k-t: çektik “çektik” (3/4), eşekten “eşekten” (32/66), güççükten “küçükten” (71/151), Kaktı “kalktı” (66/98).

p-t: kitapta “kitapta” (74/126), öptüm “öptüm” (79/31), yaptım “yaptım” (20/96).

p-ç: çöpçü “çöpçü” (63/97).

s-t: gıstıralım “kıstıralım” (67/70), gösteriyo “gösteriyor” (27/97), istemem “istemem” (8/95), kestim “kestim” (43/8), üstüne “üstüne” (2/22).

ş-t: bakıştılar “bakıştılar” (78/37), baştan “baştan” (50/1), goştum “koştum” (46/3), sıkıştırmazlardı “sıkıştırmazlardı” (69/76), tutmuştu “tutmuştu” (64/7).

t-ç: nöbetçiler “nöbetçiler” (2/121), sütçü “sütçü” (77/84), şerbetçiler “şerbetçiler” (19/9).

t-k: etkisi “etkisi” (67/106).

t-k: atkıyı “atkıyı” (80/156).

t-t: anlattıracāsañ “anlattıracaksan” (65/41), bitti “bitti” (7/91), büyüttüler “büyüttüler” (23/3), kātta “kağıtta” (58/76), õrettim “öğrettim” (18/23), sünnen “sütten” (4/216), ziyārattan “ziyaretten” (42/17).

2.2.3.2. Tonlu Ünsüzlerden Sonra Tonlu Ünsüzlerin Gelmesi

Ünsüz uyumu, tonlu ünsüzlerden sonra tonlu ünlülerin gelmesi şeklinde yöre ağzında mevcuttur.

l-c: balcı “balcı” (20/157), gózelce “güzelce” (53/13), malcılık “malcılık” (59/10), yolculuk “yolculuk” (24/93).

l-d: bildīm “bildiğim” (39/64), dolduğ “dolduk” (66/140), ğaldım “kaldım” (58/103), ğaldırdığ “kaldırdık” (70/108), haldañ “halden” (69/6), öldürdüm “öldürdüm” (44/37), yoldan “yoldan” (2/6).

l-g: bilgisiz_ıdi “bilgisizdi” (31/44), ilgilen “ilgilen” (86/162), kólgesi “gölgesi” (17/33).

l-ğ: bulğur “bulgur” (51/10), çalgısı “çalğısı” (40/53), dalğasından “dalgasından” (9/51).

n-c: anca “anca” (24/30), birinci “birinci” (2/120), boncuğ “boncuk” (8/89), ortancıl “ortancıl” (14/88), önceden “önceden” (63/2).

ñ-c: dāñce “değince” (56/114).

n-d: indiriñ “indirin” (54/27), künde “günde” (71/12), uzundu “uzundu” (11/9), yandı “yandı” (27/88).

ñ-d: aklıñdan “aklından” (70/74), anañdan “annenden” (58/12), eliñden “elinden” (62/12), geldĩñde “geldiğinde” (6/5), yaşıñda “yaşında” (9/60).

r-c: biñlerce “binlerce” (32/1), davarcılık “davarcılık” (59/11), ğúnlerce “günlerce” (65/21), öşürcü “öşürcü” (56/120).

r-d: baķardı “bakardı” (66/35), başlardı “başlardı” (5/53), yerden “yerden” (4/181), getirdiler “getirdiler” (22/93), mezerlerde “mezarlarda” (42/76), orda “orada” (70/174), söylerdi “söylerdi” (86/140), sürdü “sürdü” (52/9).

r-g: bürgülü “bürgülü” (66/82), çitirgi “çitirgi” (81/77), omargil “ömergil” (22/138), sergi “sergi” (60/120), süpürgeyi “süpürgeyi” (48/162).

r-ğ: ğırğınık “kırgınız” (11/164), ırğatlık “ırgatlık” (38/75), yorğan “yorgan” (3/111).

y-c: eyce “iyice” (35/49), górmıycem “görmeyecerğim” (3/69), ızıycık azıcık” (68/148), yıķıycañ “yıkayacaksın” (5/13).

y-d: aķsarayda “Aksaray’da” (16/57), baķdıydım “baktıydım” (24/18), böyleydi “böyleydi” (48/88), duydu “duydu” (1/29), kóyde “köyde” (53/27), saydılar “saydılar” (64/32).

y-g: saygı “saygı” (79/67).

y-ğ: ğaygı “kaygı” (78/23), saygı “saygı” (48/153).

z-c: azcık “azıcık” (2/100), hecazcılarıñ “hicazcılarının” (59/61), sazcı “sazcı” (40/53).

z-g: düzgün_ümüş “düzgünmüş” (67/79).

z-ğ: azgın “azgın” (2/48), cızgı “çizgi” (69/28), gızgı “kızgın” (53/35), ızgaralayırım “ızgaralıyorum” (18/84).

2.2.3.3. Ünsüz Uyumunun Bozulması

STT’de sağlam bir şekilde işleyen ünsüz uyumu, Aksaray ili ağızlarında hem tonlu hem tonsuz karşılığı bulunan bazı eklerin bazı kullanımlarda tek şekilli olması ve bazı kelimelerdeki tonlulaşmadan kaynaklanan değişimler sebebiyle bozulur.

ç-g: içgiye “içkiye” (23/22).

f-c: defciler “defçiler” (40/101).

h-c: bahcelerimiz “bahçelerimiz” (6/2), bohca “bohça” (3/171).

h-d: allahdan “allahtan” (20/58), tahda “tahta” (38/71), zabahdan “sabahtan” (50/78).

h-d: baḥdı “baktı” (32/67), çıḥdı “çıktı” (34/80), ḡaḥdı “kalktı” (2/134), yaḥdıydı “yaktıydı” (13/25), yoḥdur “yoktur” (83/118).

k-c: bekçisiñ “bekçisin” (15/12), dilekce “dilekçe” (56/123), ekmekci “ekmekçi” (80/51), ḡaynakcı mısıñ “kaynakçı mısın” (2/135), gezdikce “gezdikçe” (36/10).

k-c: ḡayıkcıya “kayıkçıya” (81/56), okce “ökçe” (70/75), orakcı “orakçı” (22/25).

k-d: yoḥsullukdan “yoksulluktan” (3/11), ekmekden “ekmekten” (21/9), birlikde “birlikte” (35/83), bakdıñız “baktınız” (49/66), birikdirelim “biriktirelim” (58/152), beçenekde “Peçenek’ta” (77/80), ekdik “ektik” (83/100).

k-d: ālamakdan “ağlamaktan” (4/81), çıkdı “çıktı” (2/20), daḡdıḡ “taktık” (57/64), ḡorḡdu “korktu” (81/83), ḡoyunluḡda “Koyunluk’ta” (39/56),

ortalıkda “ortalıkta” (63/156), yakdıñ “yaktın” (20/31), yokdur “yoktur” (12/14).

p-d: göpdu “koştu” (56/157), halepden “Halep’ten” (50/103), hıdıpdan “Hıdıp’tan” (40/73), sapdırdıñ “saptırdın” (20/106), sarpdır “sarptır” (33/34), sebepten “sebepten”(4/157), yapıdım “yaptım” (3/162).

s-c: ısıcağ “sıcak” (48/164).

s-d: basdılar “bastılar” (32/6), ğafasdāki “kafesdeki” (74/160), gósderirim “gösteririm” (63/199), kesdi “kesti” (4/51), makasda “Makas’ta” (80/158), üsdeliyemezdi “üsteleyemezdi” (11/42), üsdünde “üstünde” (14/33), yasdıqları “yastıkları” (49/54).

s-g: esgiden eskiden” (6/1).

s-ğ: asğıda “askıda” (18/41), basğın_ıdı “baskındı” (45/13), ğısğanırlardı “kıskanırlardı” (3/144).

ş-c: aşcı “aşçı” (40/62), güleşciler “güreşçiler” (83/32), işci “işçi” (60/24).

ş-d: aşdım “aştım” (70/49), beşden “beşten” (44/55), çalışdığ “çalıştık” (21/8), ğarışdırıverdi “karıştııverdi” (7/103), ğarşılaşdığ “karşılaştık” (81/85), işde “işte” (3/34), şaşdıñ “şaştın” (55/180).

ş-g: keşge “keşke” (60/135), peşgir “peşkir” (86/233).

ş-ğ: alışğanlık “alışkanlık” (38/73), barışğınız “barışığız” (32/10), başğa “başka” (4/21), coşğın “coşkun” (42/120), çalışğan “alışkan” (3/103), şaşğın “şaşkın” (49/25).

t-c: saatciniñ “saatçinin” (3/76), şerbetci “şerbetçi” (7/113), hızmetci “hızmetçi” (40/193), şikāyetci “şikayetçi” (55/138).

t-d: altdā “alttaki” (55/14), atdan “attan” (62/350), atdırmış “attırmış” (17/93), böyütdük “büyüttük” (77/113), dutdu “tuttu” (24/133), gitdim “gittim” (46/1), hayatda “hayatta” (67/73), oynatdılar “oylattılar” (1/24), yatdıh “yattık” (81/89).

t-g: bitgilerimizi “bitkilerimizi” (34/2), etgileniyor “etkileniyor” (38/131), gitgin “gitmiş” (33/5).

t-ğ: dutğunluk”tutkunluk” (78/61).

Alıntı kelimelerde yan yana bulunan iki tonsuz ünsüzden ikincisinin tonlulaşması ünsüz uyumunun bozulmasına neden olur:

desdi “testi” (43/12) (< Far. destī), doḡdur “doktor” (32/29) (< Fr. docteur), esgerde “askerde” (80/199) (< Ar. ‘ asker), hafda “hafta” (81/112) (< Far. hefte), hasdelik “hastalık” (15/37) (< Far. ḡaste), hatda “hatta” (65/99) (< Ar. ḡattā), isdop “stop” (18/56) (< İng. stop), isgele “iskele” (7/16) (< İt. scala), muhdec “muhtaç” (42/121) (< Ar. muḡtāc), tahda “tahta” (3/205) (< Far. taḡte), taḡdir “taktir” (33/8) (< Ar. taḡdīr).

Ara ünsüzler, yarı tonlu ses değerine sahip olduklarından ünsüz uyumunun bozulmasına neden olur:

aPduṣā “Abdiuşağı” (12/37), böyüTdüm “büyüttüm” (11/22), esKiden “eskiden” (11/213), giTdīnde “gitdiğinde” (3/10), ḡurtaTdı “kurtardı” (23/76).

2.2.4. Ünsüz Değişmeleri

Bir ünsüzün yerini kendine yakın başka bir ünsüze bırakmasına ünsüz değişimi denir. Bu bölümde Aksaray ili ağızlarında yer alan ünsüz değişimleri ele alınacak. Ünsüz değişimleri, tonlulaşma, tonsuzlaşma, süreklileşme, (sızıcılılaşma, akıcılılaşma) sürekli ünsüzler arasındaki değişimler, süreksizleşme, dip damaklılaşma başlıkları altında incelenecek.

2.2.4.1. Tonlulaşma

Tonlulaşma, tonsuz ünsüzlerin kendi karşılıkları olan tonlu ünsüzlere dönüşmesidir. Yani tonsuz /ç, f, k, k, p, s, ř, t/ ünsüzlerinin tonlu karşılıklarına dönüşmesi ses olayıdır.

ET’de ön seste bulunan tonsuz ünsüzlerin tonlulaşması, Güney Batı Türkçesinin ayırıcı ses özelliklerinden biridir. Türkiye Türkçesi ağızlarının büyük bir bölümünde bu tonlulaşma, değişik oranlarda da olsa yerleşmiş durumdadır.

Ön, iç ve son seste görülen tonlulaşma; çalışmada kelime başında, kelime içinde ve kelime sonunda başlıkları altında incelenecektir.

2.2.4.1.1. k > ğ Değişmesi

Aksaray ili ağızlarında görülen yaygın bir tonlulaşma biçimdir. k > ğ değişimi, bütün ağız gruplarında sistemli bir şekilde gerçekleşir. Sadece Türkçe kelimelerde değil alıntı kelimelerde de bu değişim görülür.

2.2.4.1.1.1. Kelime Başında

Aksaray ili ağızlarında Türkçe ve alıntı kelimelerde ön seste yer alan /k/ ünsüzleri sistemli bir şekilde tonlulaşarak /ğ/ ünsüzüne dönüşür:

ğadın “kadın” (14/7), ğahirler “kahırlar” (83/58) (< Ar. kahr), ğanetlerim “kanatlarım” (74/143), ğānun “kanun” (1/3) (< Ar. kānūn), ğapğara “kapkara” (77/98), ğarşımızda “karşımızda” (18/32), ğaynıynan “kağnı ile” (55/37), ğazdım “kazdım” (3/21), ğıpğırmızı “kıpkırmızı” (81/46), ğırk “kırk” (36/38), ğız “kız” (66/1), ğonserve “konserve” (8/52) (< Fr. conserve), ğonuşuruz “konuşuruz” (32/9), ğoley “kolay” (11/177), ğolumuza “kolumuza” (61/6), ğorkusundan “korkusundan” (23/24), ğoştum “koştum” (46/3), ğuruş “kuruş” (40/41) (< Alm. groschen).

2.2.4.1.1.2. Kelime İçinde

ķ > ğ tonlulaşmasının örnekleri yöre ağızında kelime içinde de görülür:

alışkanlık “alışkanlık” (38/73), asğıda “askıda” (18/41), başgıcı “baskıcı” (34/12), başğa “başka” (81/109), başğan_ıdı “başkandı” (39/3), canğurtaran “cankurtaran” (80/182), çalışğan “çalışkan” (3/103), çığardıķ “çıkardık” (87/61), değar “dekar” (67/38), ğıpgırmızı “kıpkırmızı” (60/88), ğısğanmazdı “kıskanmazdı” (35/5), pağğanıñ “bankanın” (56/135), şaşğın “şaşkın” (49/25).

İkiz -ķķ- ünsüzlerinden ikincisi tonlulaşır:

dúķğan “dükkan” (20/29), haķğat “hakikat” (84/13), haķğımı “hakkımı” (4/37), naķğaşdan “nakkaştan” (6/9).

2.2.4.1.2. k > g Değışmesi

2.2.4.1.2.1. Kelime Başında

/k-/ ünsüzü, ET döneminden bugüne tarihi bir gelişim içinde Doğu ve Kuzey Türkçelerinde varlığını korurken Batı Türkçesinde ince sıradan kelimelerde tonlulaşarak yerini /g-/ ünsüzüne bırakır. Batı Türkçesinin şu anki devri olan Türkiye Türkçesi için de bu durum kural halindedir. Bu tonlulaşma, diğerk Anadolu ağızlarında olduğu gibi Aksaray yöresi ağızlarında da karakteristiktir.

STT’de ön sesleri tonsuz olan Türkçe ve yabancı asıllı kelimelerin Aksaray ili ağızlarında tonlulaştığı görülür:

geçi “keçi” (2/108), gendileri “kendileri” (34/19), genevir “kenevir” (48/40), gişi “kişi” (79/87), gücücük “küçücük” (50/146).

STT’ye aykırı olarak k- > g- değışimine uğramadan ET’de olduğu gibi /k-/’ nin tonlulaşmadığı şekillere de rastlanır. Özellikle “keri” kelimesi bu

bağlamda dikkat çekicidir. “sonra”²³ anlamına gelen bu kelime de varyantları ile birlikte tonlulaşmaya örnek olarak sunulabilir:

(ondan) kelli “(ondan) sonra” (22/103), ondan keri “ondan sonra” (22/55), (ondan) kerli “(ondan) sonra” (59/34), ondan killi “ondan sonra” (34/82), kimi “gibi” (56/73), (olmadıktan) kiri “(olmadıktan) sonra” (23/38).

Aksaray ili ağızlarında tonsuzluk özelliğini devam ettiren bazı kelimelerde farklı bir gelişim mevcuttur. Bu farklılık bu kelimelerin ön ses /k-/’ lerinin /k/’ ya dönüşmesidir. Yani kalınlık incelik yönünden bir farklılaşma söz konusudur:

ķólge “gölge” (78/18), ķómülüyo “gömülüyor” (62/142), ķópek “köpek” (41/6), ķóye “köye” (70/3), ķóynāni “gömleğini” (86/124), ķúnde “günde” (58/43), ķúpecik “küpecik” (44/96).

2.2.4.1.2.2. Kelime İçinde

bitgilerimizi “bitkilerimizi” (34/2), esgi “eski” (3/16), esgilde “Eskil’de” (52/10), içgi “içki” (66/25), mesgeni “meskeni” (62/68).

2.2.4.1.2.3. Kelime Sonunda

giyeceg “giyecek” (3/173).

2.2.4.1.3. ç > c Değişmesi

Çok yaygın olmayan bir değişimdir.

2.2.4.1.3.1. Kelime Başında

cehiz “çehiz” (11/50), cılbak “çıplak” (81/130), cırcıplak “çırılçıplak” (60/29), cızdı “çizdi” (74/208), cızgı “çizgi” (69/28), cızma “çizme” (71/75), cikolata “çikolata” (79/26).

²³ Keri kelimesine Kırşehir ve Yöresi ağızlarında da rastlanır. Krş. Günşen, 2000:61

2.2.4.1.3.2. Kelime İçinde

bahçelerimiz “bahçelerimiz” (6/2), bohca “bohça” (3/171), çiçekler “çiçekler” (50/86), gecdik “geçtik” (32/78), gücücük “küçücük” (23/54), işçi “işçi” (60/24), sütçüye “sütçüye” (54/8).

Kelime içinde $\text{ç} > \text{c}$ değişimi, standart dilde olduğu gibi /ç/ ünsüzü ile biten kelimeye ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde, /ç/ ünsüzü tonlularak /c/ ünsüzüne dönüşür. Aşağıdaki örneklerde bu durum açıkça görülür:

avucumuñ_ içinde “avucumun içinde” (14/95), gılcı “kılıcı” (16/13), tokucu “çamaşır tokmağını” (24/48), orucu “orucu” (48/66), sacıñ_ üstünde “sacın üstünde” (27/74), saçımızıñ_ ucunu “saçımızın ucunu” (38/188).

2.2.4.1.3.3. Kelime Sonunda

ac_ olursa “aç olursa” (65/17), genc ikene “genç iken” (47/1), gulac “kulaç” (55/139), hec “hiç” (59/21), feric_ oldu “felç oldu” (79/115), üç “üç” (51/3).

2.2.4.1.4. t > d Değişmesi

Bilindiği üzere ET’de kelime başında /d/ ünsüzü bulunmamaktaydı. STT ve ağızlarda görülen kelime başı /d/ ünsüzleri, Batı Türkçesi döneminin başlarında ortaya çıkan tonlulaşma eğiliminin sonucudur. Aksaray ili ağızlarında bu tonlulaşma örneği ileri seviyededir ve yaygın bir şekilde görülür.

2.2.4.1.4.1. Kelime Başında

Aksaray ili ağızlarında, kelime başı /t/ ünsüzü, sistemli bir biçimde tonlulaşıp /d/ ünsüzüne dönüşür.

İnce ünlülü kelimelerde:

depeniñ “tepenin” (33/4), depiniyom “tepiniyorum” (1/6), deyze “teyze” (78/13).

Kalın ünlülü kelimelerde:

dabaqları “tabakları” (83/73), dadlıydı “tatlıydı” (3/191), dağıldı “takıldı” (2/8), daş “taş” (74/181), davşan “tavşan” (14/14), dırnaqlaşırça “tırnaqlaşırça” (79/45), dutardı “tutardı” (2/75), duzumuzu “tuzumuzu” (48/50).

Standart dilde tonsuzlaşmayla oluşmuş ön sesinde /t-/ bulunan bazı alıntı kelimeler, yöre ağzında /d-/’lidir:

dene “tane” (60/63) (< Far. dāne), destisi “testisi” (70/65) (< Far. destī), dülbetler ğinen “tölbentler ile” (60/92) (< Far. ter+bent).

2.2.4.1.4.2. Kelime İçinde

Kelime içinde -t- > -d- tonlulaşması, yazı dilindeki gibi gerçekleşir. İki ünlü arasında kalan /-t-/ ünsüzü tonlularak /-d-/ ünsüzüne dönüşür:

okudurlardı “okuturlardı” (3/178), otuddurullar “oturttururlar” (7/38), gidiyim “gideyim” (9/63), ğarışdırıyımış “karıştıyormuş” (10/5), ğuruduyo “kurutuyor” (28/29), unudup “unutup” (38/191), söylediyollar “söyletiyorlar” (50/209), yıkadırdım “yıkattırdım” (70/95), uzadırdım “uzattırdım” (74/213).

Aksaray ili ağızlarında aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere çeşitli eklerde de t > d değişimi görülür:

açıkda “açıkta” (63/85), birikdirelim “biriktirelim” (58/152), çıkdıkdan sōna “çıktıktan sonra” (40/32), çokdur “çoktur” (62/13), dutdūmuz şireyi “tuttuğumuz şireyi” (80/11), ğaçdıĝ “kaçık” (86/224), ğayıkdan “kayıktan”

(81/53), geçdikden sōna “geçtikten sonra” (32/42), ğundağdan “kundaktan”(17/3), oynatdılar “oynattılar” (1/24), savuşdurdu “savuşturdı” (35/9), sōuğda “soğukta” (36/62), tağdığdan sōna “takdıktan sonra” (8/86), yağdı “yaktı” (56/25), yırtdırdıñ “yırttırdın” (20/98), yokdur “yoktur” (12/14).

2.2.4.1.4.3. Kelime Sonunda

bulud “bulut” (74/145), gid “git” (50/112), ğurbed “gurbet” (86/96), ğuved “kuvvet” (83/123), hayrad “hayret” (55/44), hōrmed “hürmet” (54/12), söyled “söylet” (33/38).

2.2.4.1.5. s > z Değişmesi

Yaygın olmayan bir tonlulaşma çeşididir. Genellikle alıntı kelimelerde görülür.

2.2.4.1.5.1. Kelime Başında

zabah “sabah” (2/15) (< Ar. şabāḥ), zabāleyin “sabahleyin” (68/28) (< Ar. şabāḥ), zebziye “sebzeye” (28/22) (< Far. sebze), zerhoş “sarhoş” (40/182) (Far. ser+hoş), ziniye “siniye” (53/5) (< Far. sīnī), zopa “sopa” (78/11).

2.2.4.1.5.2. Kelime İçinde

herkeze “herkese” (3/33) (< Far. her+kes), nufuzumuz “nüfusumuz” (6/4) (< Ar. nufūs).

2.2.4.1.5.3. Kelime Sonunda

yonuz “Yunus” (74/265).

2.2.4.1.6. p > b Değişmesi

2.2.4.1.6.1. Kelime Başında

Aksaray yöresi ağızlarında ET kelime başı bazı /b/ ünsüzleri korunur, bazı alıntı kelimelerde de /p/ ünsüzü tonlularak /b/ ünsüzüne dönüşür:

bahalı “pahalı” (58/194), barnānı “parmağını” (14/60), batlıcan “patlıcan” (56/99), bazar “pazar” (50/7), beçenek “Peçenek (yer adı)” (77/45), bek “pek” (19/12), bekmeze “pekmeze” (81/45), bişirrik “pişiririz” (84/35), bozantada “Pozantı’da (yer adı)” (80/33), böreler “pireler” (32/60), buñarlar “pınarlar” (49/77).

2.2.4.1.6.2. Kelime İçinde

Standart dilde olduğu gibi /p/ ünsüzü ile biten alıntı ve Türkçe kelimeler, ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında son sesteki /p/ ünsüzü tonlularak /b/ ünsüzüne dönüşür:

cibine “cebine” (58/160) (< Ar. ceyb), çorabı “çorabı” (11/126), dibine “dibine” (36/12), dolaba “dolaba” (14/36) (< Ar. dūlāb), hesaba “hesaba” (18/39) (< Ar. ḥisāb), sāhibi “sahibi” (83/111) (< Ar. saḥib).

2.2.4.1.6.3. kelime Sonunda

Bazı alıntı kelimelerde son ses /b/ ünsüzünün yöre ağızında korunduğu görülür:

arab “Arap” (50/203) (< Ar. arab), ayıb “ayıp” (66/84) (< Ar. ‘ayb), çorab “çorap” (3/173), mekdıb “mektup” (62/265) (< Ar. mektūb), münāsib “münasip” (80/38) (< Ar. munasīb), nāsib “nasip” (74/153) (< Ar. nasīb), sāhib “sahip” (2/114) (< Ar. saḥib), sebeb “sebeb” (55/49) (< Ar. sebeb).

-p zarf fiil eki bazı örneklerde tonlularak /b/ ünsüzüne dönüşür:

dolaşib “dolaşıp” (10/10), ğülüb “gülüp” (50/61), oyanıb “uyanıp” (55/158).

Ulama yapılan kelimelerin sonundaki /p/ ünsüzü, bazen tonlulaşarak /b/ ünsüzüne dönüşür:

ayıb_olmasıñ “ayıp olmasın” (14/17), ğarib_olanları “garip olanları” (12/19), ğayıb_ıdın “kaybedin” (63/79), nasib_idecek “nasip edecek” (36/6).

2.2.4.2. Tonsuzlaşma

Tonlu ünsüzlerin yerini tonsuz karşılıklarına bırakmasına tonsuzlaşma denmektedir. Aksaray ili ağızlarında tonlulaşma olayı baskın olmakla birlikte az da olsa tonsuzlaşma örneklerine de rastlanır.

2.2.4.2.1. g > k, ğ > k

Sınırlı sayıda örnekte görülen bir tonsuzlaşma örneğidir:

2.2.4.2.1.1. Kelime Başında

künde “günde” (14/6), (24/41), (63/178)

2.2.4.2.1.2. Kelime İçinde

hönkür hönkür “hüngür hüngür” (49/123)

2.2.4.2.2. b > p Değişmesi

Kelime başında ve kelime içinde görülen bir tonsuzlaşma türüdür.

2.2.4.2.2.1. Kelime Başında

pacadan “bacadan” (22/86), pakırdı “bakırda” (37/48), paklaya “baklaya” (59/64), pağanıñ “bankanın” (56/135), pıçaqlar “bıçaklar” (50/87).

2.2.4.2.2.2. Kelime İçinde

apdal “abdal” (58/208), apasıynan “ablasıynan” (35/21), kirpiti “kibriti” (71/251).

2.2.4.2.3. c > ç Değişmesi

Fazla örneğine rastlanmaz:

dúñúrçüleri “dünürçüleri” (62/338), dilençi “dilenci” (40/151), niçe “nice” (20/7), yalançı “yalancı” (23/17).

2.2.4.2.4. d > t Değişmesi

2.2.4.2.4.1. Kelime Başında

tananiñ “dananın” (44/27), tavut “davut” (74/211), tokdura “doktora” (32/46), tomatıs “domates” (53/4), tutlar “dutlar” (5/50).

2.2.4.2.4.2. Kelime İçinde

paşıñ “padişahın” (40/121).

2.2.4.2.5. z > s Değişmesi

2.2.4.2.5.1. Kelime İçinde

dimesseñ “demezsen” (17/57), görmessek “görmezsek” (87/5), yitişmesse “yetişmezse” (39/19).

2.2.4.2.5.2. Kelime Sonunda

tos “toz” (19/14).

2.2.4.2.6. v > f Değişmesi

fât “vakit” (50/208), ğayfe “kahve” (48/138), terefide “teravihde” (63/57).

2.2.4.2.7. c > j Değişmesi

ajık “acık<azıcık” (2/38).

2.2.4.3. Süreklileşme

Süreksiz ünsüzlerin yerlerini sürekli ünsüzlere bırakması hadisesidir. Sürekli ünsüzler kendi içlerinde “sızıcı” ve “akıcı” olmak üzere ikiye ayrılır. Süreklileşme hadisesi, sızıcılaşıma ve akıcılaşıma olarak iki bölümde incelenecek.

2.2.4.3.1. Sızıcılaşıma

Sızıcılaşıma, patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere dönüşmesidir (Korkmaz, 1992:135). Aksaray ağzında sızıcılaşıma hadisesi iç ve son seste görülür.

2.2.4.3.1.1. k > ħ Değişmesi

Orta Anadolu ağızlarında kurallı bir şekilde rastlanılan k > ħ sızıcılaşıması, Aksaray ili ağızlarında iç ve son seste görülür. Özellikle ikinci ağız grubunda yer alan Ağaçören ve Sarıyahşi ilçeleri ağızlarında bu sızıcılaşıma türü yaygın bir şekilde görülür.

2.2.4.3.1.1.1. Kelime İçinde

ahlım “aklım” (86/43), aħrabālarımız “akrabalarımız” (1/2), aħsarayın “Aksaray’ın” (6/4), aħşam “akşam” (11/152), arħasına “arkasına” (62/56), çıħdı “çıktı” (34/80), doħsanda “doksanda” (70/15), oħullar “okurlar” (87/22),

tabahlandı “tabaklandı” (64/28), torpaḥlık “topraklık” (80/6), vaḥtında “vaktinde” (84/16), yoḥsa “yoksa” (69/2), yoḥsullukdan “yoksulluktan” (3/11).

2.2.4.3.1.1.2. Kelime Sonunda

almamaḥ için “almamak için” (1/3), baḥ “bak” (11/60), baḥacāḥ “bakacağız” (22/155), baḥıyırıḥ “bakıyoruz” (76/76), çıḳdıḥ “çıktık” (2/3), çoḥ “çok” (28/47), dutardıḥ “tutardık” (48/135), dödürürdüḥ “dövdürürdük” (87/52), ğaynadacıyıḥ “kaynatacağız” (81/6), ğorkardıḥ “korkardık” (69/87), ğoyduḥ “koyduk” (8/52), ğırḥ “kırk” (85/41), ğonuşamazdıḥ “konuşamazdık” (61/29), ırmaḥ “ırmak” (67/52), saardıḥ “sağardık” (38/56), topraḥ “toprak” (83/189), viriyoduḥ “veriyorduk” (66/6), yaḳardıḥ “yakardık” (53/35), yapıyoḥ “yapıyoruz” (35/51), yaradacaḥ “yaratacak” (74/178), yasaḥ “yasak” (86/46), yataḥ “yatak” (73/21), yoḥ “yok” (3/11).

2.2.4.3.1.2. ƙ > ğ Değişmesi

Aksaray ili ağızlarında sızıcı /ğ/ ünsüzü çok nadir görülen bir ünsüzdür. ƙ > ğ sızıcılaştırması, ulama yapılan kelimenin son sesinde nadiren görülür.

baḳıġıdı “bakmıştı” (24/76), çoġıdu “çoktu” (11/179), halıġıdı “Haluk idi” (78/28), yoġıdu “yoktu” (3/48).

2.2.4.3.1.3. ƿ > ş Değişmesi

/ƿ/ ünsüzünün sızıcılaştırarak /ş/ ünsüzüne dönüşmesi, kelime başı, kelime içi ve kelime sonunda görülen bir sızıcılaştırma hadisesidir.

2.2.4.3.1.3.1. Kelime Başında

şünkü “çünkü” (68/139), (83/118).

2.2.4.3.1.3.2. Kelime İçinde

ğışdı “kaçtı” (62/116), geşdikçe “geçtikçe” (8/12), haşlık “harçlık” (32/33), işdik “içtik” (3/2), işgiyi “içkiyi” (4/18), reşberler “rençberler” (57/14), uştu “uçtu” (68/62).

2.2.4.3.1.3.3. Kelime Sonunda

hiş “hiç” (3/4), üş “üç” (22/62).

2.2.4.3.1.4. c > j Değişmesi

Çok az örnekte görülen bir sızıcılışma türüdür.

ıjık “azıcık” (40/199), mejmur “mecbur” (11/89), vijdana “vicdana” (18/68).

2.2.4.3.2. Akıcılışma

Akıcı olmayan bir ünsüzün akıcı hale dönüşmesidir. Aksaray ili ağızlarında seyrek görülen bir değişim türüdür.

2.2.4.3.2.1. ğ > y Değişmesi

deyindi “değindi” (64/23), ğaynıyınan “kağnı ile” (55/37), kiyatları “kâğıtları” (27/65), öylen “öğlen” (13/26), öyünü “öğünü” (28/9), sâyacam “sağacağım” (16/55), yāyı “yağı” (68/148), yiyen “yeğen” (18/99).

2.2.4.3.2.2. b > m Değişmesi

gimi “gibi” (11/150), mecmur “mecbur” (17/53).

2.2.4.4. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

2.2.4.4.1. ğ > v Değişmesi

suvan “soğan” (43/87).

2.2.4.4.2. h > y Değişmesi

ğayfe “kahve” (48/138).

2.2.4.4.3. l > n Değişmesi

ile edatının ekleşmiş şekli olan *ilen* edatındaki /l/ ünsüzü, /n/ ünsüzüne dönüşür. Bu değişim yöre ağzında sistemli bir değişim olarak göze çarpar.

arabalarnan “arabalar ile” (1/13), bunlarnan “bunlar ile” (84/32), ğasaynan “kasa ile” (28/45), ğazanlarnan kazanlar ile” (43/9), toprānan “toprak ile” (71/226); at_ınan “at ile” (67/68), ğız_ınan “kız ile” (79/46), sır_ınan “sır ile” (4/144); elimiz_inen “elimiz ile” (55/33), ğaynanasıynen “kaynanası ile” (62/3), inneynen “iğne ile” (3/20), kimseynen “kimse ile” (83/113), tepsinyen “tepsi ile” (35/52).

Başka bazı örneklerde de l > n değişimi görülür:

nasdik “lastik” (38/69), nezzetli “lezzetli” (27/107).

2.2.4.4.4. m > n Değişmesi

banya “bamya” (48/16), barnağlarımıñ “parmaklarımın” (5/32), hinci “şimdi” (5/45), şindi “şimdi” (87/45).

2.2.4.4.5. n > l Değişmesi

filcan “fincan” (70/73), löbet “nöbet” (65/98), melemen “menemen” (46/5).

2.2.4.4.6. n > ñ Değişmesi

Yöre ağzında EAT'deki /ñ/ ünsüzleri şu örneklerde korunur:

çeneñi “çeneneni” (18/28), goñşu “komşu” (70/120), neñe “neyine” (62/220).

2.2.4.4.7. ñ > y Değişmesi

Teklik ikinci şahıs iyelik ekinen sonra ilgi hali ekinin geldiği kimi örneklerde ikinci teklik şahıs iyelik ekinin /ñ/ ünsüzü, /y/ ünsüzüne dönüşür:

atıyñ_adı “atının adı” (40/119), deyzeyñ gızı “teyzenin kızı” (62/75), ebeyñ yuñunu “ebenin yününü” (14/17), evlatıyñ ğarısı “evlatının karısı” (66/83), ğaşıyñ_üsdünde “kaşının üstünde” (83/115).

2.2.4.4.8. r > l Değişmesi

bilader “birader” (18/84), deliliyom “deliriyorum” (62/120), ğaralır “kararır” (70/90), ğaraltı “karartı” (14/58), ğaylı “gayrı” (2/137), ğüleş “güreş” (34/107), melham “merhem” (86/39), sülähileri “sürähileri” (7/8).

Yöremizde bu kullanımların dışında sistemli olarak rl > ll tam benzeşmesi görülür. (Bkz. 2.2.5.2.2.6. -rl- > -ll- benzeşmesi)

2.2.4.4.9. s > ş Değişmesi

herkeş “herkes” (22/153), paşaportunu “pasaportunu” (23/21).

2.2.4.4.10. ş > h Değişmesi

Özellikle üçüncü ağız bölgesinde ön seste görülen karakteristik bir ses değişimidir. Diğer ağız bölgelerinde de nadiren görülür:

ahçı “aşçı” (76/53), himdi “şimdi” (23/7), hincik “şimdi” (50/196), hindi “şimdi” (22/68), hu “şu” (23/7), huna “şuna” (22/113), huraya “şuraya” (22/164), hurda “şurada” (22/7), höyle “şöyle” (23/54).

2.2.4.4.11. ş > s Değişmesi

çalısısına “çalışışına” (70/4).

2.2.4.4.12. v > m Değişmesi

mefât “vefat” (39/2), (45/15), (48/91).

2.2.4.5. Süreksizleşme

Sürekli ünsüzlerin süreksiz ünsüzler haline gelmesine süreksizleşme denmektedir. Yöre ağzında süreksizleşme örnekleri çok az görülür.

2.2.4.5.1. j > c Değişmesi

Bazı alıntı kelimelerde görülen bir süreklileşme çeşididir:

candarmalar “jandarmalar” (71/23), garac “garaj” (58/218), pancuru “panjuru” (18/93), sıtac “staj” (41/21).

2.2.4.5.2. s > c değişmesi

cıcağ “sıcak” (36/62), ciyara “sigara” (18/56), herkec “herkes” (35/83).

2.2.4.6. Art Damaklılaşma

2.2.4.6.1. g > ğ Değişmesi

Aksaray yöresi ağızlarında ince, yuvarlak /ö, ü/ ünlüleri başındaki ön ses /g-/ ünsüzü, STT’ye göre boğumlanma noktasını arka damağa çekerek /ğ-/

ünsüzüne dönüşür. Bu değişim kural halindedir ve bütün Orta Anadolu ağızları için geçerli karakteristik bir özelliktir:²⁴

ğónderdi “gönderdi” (3/65), ğónünü “gönünü” (77/91), ğörüſme “görüşme” (40/1), ğótürdük “götürdük” (68/52), ğózelce “güzelce” (1/30), ğúdülür “güdülür” (54/8), ğúl “gül” (9/11), ğúleſ “güreſ” (83/33), ğúlüşüyoſ “gülüşüyoruz” (32/66), ğúneſi “güneſi” (64/8), ğúpürdetmiſler “güpürdetmiſler” (78/64), ğúveniyirim “güveniyorum” (85/58).

2.2.4.6.2. k > ƣ Değişmesi

Aynı şekilde g > ğ değişmesinde olduğu gibi /ö/ ve /ü/ ince ünlüleri ile hece kuran ön damak /k/ ünsüzü, /ƣ/ art damak ünsüzüne dönüşür:

ƣóƣúnden “kökünden” (4/7), ƣóñü “köñü” (77/15), ƣópek “köpek” (2/7), ƣópük “köpük” (32/20), ƣóſesinde “köſesinde” (7/40), ƣóťü “kötü” (20/90), ƣóy “köy” (11/105), ƣúflenir “küflenir” (40/135), ƣülü “külü” (27/88), ƣúnyeleri “künyeleri” (85/31), ƣúrek “kürek” (81/4), ƣúrsü “kürsü” (32/30), ƣúsdüler “küstüler” (22/59).

2.2.4.7. Dip Damaklılaşma

2.2.4.7.1. ğ > ğ̂, ƣ > ƣ̂ Değişmeleri

Arka damak /ğ/ ve /ƣ/ ünsüzleri, boğumlanma bölgesi dip damak bölgesinde olan /ĝ/ ve /ƣ̂/ ünsüzlerine dönüşebilir. Bu kurallı bir değişim değildir. Bazı örneklerde görülür.

2.2.4.7.1.1. ğ > ĝ Değişmesi

ĝadar “kadar” (3/47), ĝafalarını “kafaları” (69/18), ĝaƣardıñ “kalkardıñ” (5/82), ĝaldı “kaldı” (80/140), ĝanser_imiſ “kansermiſ” (71/87).

²⁴ Korkmaz, 1994a:80; Günſen, 2000:65

2.2.4.7.1.2. $\text{ķ} > \text{ķ}$ Değişmesi

Kelime başında, içinde ve sonunda örnekleri vardır.

2.2.4.7.1.2.1. Kelime Başında

ķakar “kalkar” (11/225).

2.2.4.7.1.2.2. Kelime İçinde

acıķdım “acıktım” (58/107), aķrabalar “akrabalar” (52/16), baķtım “baktım” (16/78), bıçaķlıyur “bıçaklıyor” (78/85), cōlaķıdan “Coğlakı’dan (yer adı)” (6/9), daķıyor “takıyor” (49/88), doķuz “dokuz” (3/5), maķamı “makamı” (61/81), oķurdu “okurdu” (34/47), yaķardıķ “yakardık” (32/80), yıķar “yıklar” (74/3), yoķluk “yokluk” (81/1).

2.2.4.7.1.2.3. Kelime Sonunda

havķ “havk (ünlem)” (79/45), olmuyacaķ “olmayacak” (80/188).

2.2.4.8. Diğer Ünsüz Değişmeleri

2.2.4.8.1. $\text{ğ} > \text{ñ}$ Değişmesi

deñişik “değişik” (11/134), ğoñsümü “göğsümü” (76/104).

2.2.4.8.2. $\text{ç} > \text{j}$ Değişmesi

aj “aç” (16/47), saj “saç” (35/45), güjlü “güçlü” (78/83).

2.2.4.8.3. $\text{f} > \text{p}$ Değişmesi

tavapı “tavafı” (38/185), yusup “Yusuf” (76/73).

2.2.4.8.4. $\text{v} > \text{ñ}$ Değişmesi

döñüşmeñ “dövüşmeyin” (17/44).

2.2.4.8.5. v > y Değişmesi

döy “dev” (14/53).

2.2.5. Ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz benzeşmesi aslında bir ünsüz değişmesidir. İç seste yan yana iki ünsüzün bulunduğu yerlerde ya da komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden birinin diğerini tamamen ya da kısmen kendisine benzetmesi olayına ünsüz benzeşmesi denmektedir (Korkmaz, 1992:162).

Ünsüz benzeşmesi, nitelik bakımından tam ve yarı benzeşme; benzeşme yönü bakımından ilerleyici ve gerileyici benzeşme; oluşum yeri bakımından yakın ve uzak benzeşme olarak sınıflandırılabilir.

2.2.5.1. İlerleyici Benzeşme

Kelime içinde yan yana bulunan ünsüzlerden öncekinin kendinden sonrakini etkileyerek boğumlanma niteliği bakımından kısmen ya da tamamen kendisine benzetmesi olayına ilerleyici benzeşme denmektedir (Korkmaz, 1992:86).

İlerleyici benzeşme, ilerleyici yarı benzeşme ve ilerleyici tam benzeşme olmak üzere kendi içinde ikiye ayrılır.

2.2.5.1.1. İlerleyici Tam Benzeşme

Kelime içinde yan yana ya da aralıklı bulunan ünsüzlerden öncekinin kendinden sonrakini etkileyerek boğumlanma noktası veya niteliği bakımından tamamen kendisine benzetmesi hadisesidir.

2.2.5.1.1.1. -ly- > -ll- Benzeşmesi

fasille “fasulye” (42/70), millon “milyon” (23/65).

2.2.5.1.1.2. -nl- > -nn- Benzeşmesi

Aksaray ili ağzılarında sistemli olarak görülen benzeşme türlerinden biridir. /n/ ünsüzü ile biten bir kelimeden sonra /l/ ünsüzü ile başlayan bir ek geldiğinde, ekin başındaki /l/ ünsüzü /n/ ünsüzüne dönüşür:

annadacām “anlatacağım” (32/6), bunnar “bunlar” (2/26), dūnner “düşünler” (73/32), ġadınnar “kadınlar” (68/75), ġazannarĩn “kazanların” (42/13), gelinnen “gelinle” (76/56), ġunnamış “(at) doğurmuş” (40/115), nişannadıydık “nişanladık” (22/58), ōlannan “oğlanla” (61/3), onnardan “onlardan” (3/147), tırpannan “tırpanla” (48/86), zamannar “zamanlar” (62/172), zenginnedi “zenginleştirdi” (56/77).

2.2.5.1.1.3. -nm- > -nn- Benzeşmesi

biliyon nu “biliyor musun” (3/45).

2.2.5.2. Gerileyici Benzeşme

Gerileyici benzeşme, kelime içinde önce gelen sesin sonraki sese boğumlanma niteliği bakımından kısmen veya tamamen benzeşmesi olayıdır (Korkmaz, 1992:72).

2.2.5.2.1. Gerileyici Yarı Benzeşme

2.2.5.2.1.1. -md- > -nd- Benzeşmesi

hindi “şimdi” (82/31), şindi “şimdi” (56/80).

2.2.5.2.1.2. -nb- > -mb- Benzeşmesi

ambar “anbar” (70/14), (< Far. anbār), saklambaç “saklanbaç” (34/68), sümbül “sünbül” (42/129) (< Far. sunbul), tembel “tenbel” (3/103) (< Far. tenbel).

2.2.5.2.1.3. -ñl- > -ñn- Benzeşmesi

babañnan (40/226) < babañlan “baban ile”.

2.2.5.2.2. Gerileyici Tam Benzeşme

2.2.5.2.2.1. -ğn- > -nn- Benzeşmesi

çinnediler “çiğnediler” (55/82), inne “iğne” (63/2).

2.2.5.2.2.2. -hm- > -mm- Benzeşmesi

memmet “Mehmet” (76/83).

2.2.5.2.2.3. -ld- > -ll- Benzeşmesi

tahsiller “tahsildar” (71/37).

2.2.5.2.2.4. -ls- > -ss- Benzeşmesi

gesse “gelse” (15/7), ossun “olsun” (3/123).

2.2.5.2.2.5. -ml- > -mn- Benzeşmesi

barmāmnan (67/109) < parmağım ilen “parmağım ile”, dayımnan (9/29) < dayım ilen “dayım ile”, ġar_ıimamnan (24/140) < kara imam ilen “kara imam ile”, ibrāmnan (5/27) < ibrahim ilen “İbrahim ile”.

2.2.5.2.2.6. -rs- > -ss- Benzeşmesi

bis sürü “bir sürü” (52/5).

2.2.5.2.2.7. -rl- > -ll- Benzeşmesi

Aksaray ili ağızlarında görülen en yaygın benzeşme türüdür:

geliller “gelirler” (1/12), zencilli “zincirli” (4/137), sekellerdi “sekerlerdi” (11/117), tallalardan “tarlalardan” (16/64), billeşdiñ “birleştin”

(22/61), talla “tarla” (22/74), memullarıñ “memurların” (27/45), çekellerdi “çekerlerdi” (33/7), hollanıyor “horlanıyor” (35/67), çallatıldılar “çarlatırlardı” (39/22), ğayallar “kayarlar” (55/86), ğaldırıyullar “kaldırıyorlar” (71/207)

2.2.5.2.2.8. -rl- >-rn- Benzeşmesi

arķadaşlarnan “arkadaşlarla” (2/95), bunlarnan “bunlarla” (58/238), çölmeklernen “çömlleklerle” (38/53), devletlernen “devletlerle” (56/77), ğadınlarnan “kadınlarla” (11/102), ğānılarnan “kağnılarla” (39/27), gelenlernen “gelenlerle” (4/8), ğızlarnan “kızlarla” (34/67), ğoñşularnan “komşularla” (48/54), ğuvalarnan “kovalarla” (78/116), onlarnan “onlarla” (27/46), yeternen “yeterle” (86/218).

2.2.5.2.2.9. -rn- > -nn- Benzeşmesi

ğannını “karnın” (39/45), ğannımız “karnımız” (56/37).

2.2.5.2.2.10. -şs- > -ss- Benzeşmesi

bakmıssıñ “bakmışsın” (40/45), dutmussuñ “tutmuşsun” (2/61), denemissiñiz “denemişsiniz” (71/146), dōmüssüñ “dövmüşsün” (82/33), duymussuñuzdur “duymuşsunuzdur” (55/137), gitmissiñiz “gitmişsiniz” (3/111), nişanlanmıssıñ “nişanlanmışsın” (18/74).

2.2.5.2.2.11. -tc- > -çc- Benzeşmesi

haççe “Hatice” (62/185).

2.2.5.2.2.12. -td- > -dd- Benzeşmesi

anladdīmı “anlattı mı” (24/137), giddi “gitti” (3/5), ğüddü “güttü” (84/69), nohuddan “nohuttan” (16/46), unudduñ “unuttun” (74/241), yörüddük “yürüttük” (85/65).

2.2.5.2.2.13. -ts- > -ss- Benzeşmesi

yassıya ğadar “yatsıya kadar” (35/5).

2.2.5.2.2.14. -yl- > -yn- Benzeşmesi

amcasıynan “amcası ile” (1/36), anğaraynan “Ankara ile” (9/25), arabasıynan “arabası ile” (13/29), arğadaşıynan “arkadaşı ile” (67/100), babasıynan “babası ile” (87/1), onbaşıynan “onbaşı ile” (20/38), saziynan “sazi ile” (48/35); deveynen “deve ile” (65/20), eliyne “eli ile” (71/105), ikisiynen “ikisi ile” (32/11), inneynen “iğne ile” (3/25), şişeyne “şişe ile” (16/75).

2.2.5.2.2.15. -zç- > -çç- Benzeşmesi

ğaç çırası “gaz çırası” (23/64).

2.2.5.2.2.16. -zs- > -ss- Benzeşmesi

2.2.5.2.2.16.1. Kelime İçinde

bindirmesse “bindirmezse” (74/117), çalışmassa “çalışmazsa” (3/19), dimesseñ “demezsen” (17/57), ğórmessek “görmezsek” (87/5), olmassam “olmazsam” (78/34), varmassıñız “varmazsınız” (52/20), yitişmesse “yetişmezse” (39/19).

2.2.5.2.2.16.2. Komşu Kelimeler Arasında

patus sürüyollar “patoz sürüyorlar” (70/168-169), tınas savırırdıñ “tınaz savurduk” (28/13).

2.2.6. Aykırılma

Aykırılma, bir kelimedede yan yana ya da birbirine yakın duran ve boğumlanma nitelikleri bakımından birbirinin tıpkısı veya benzeri olan iki

ünsüzden birinin, kendi boğumlanma noktasından ayrılarak başka bir ünsüze dönüşmesi hadisesidir (Korkmaz, 1992:24).

Türkiye Türkçesinde benzeşme eğilimi hâkim olduğu için Aksaray ili ağızlarında aykırılaştırmadan ziyade benzeşme hadisesi daha sık görülür. Ancak aykırılaştırma örnekleri de vardır:

bilader “birader” (18/84) (< Far. birāder), filcan “fincan” (70/73).
mundar “murdar” (20/105) (< Far. murdār), sırtınıñ_sasTabı “sırtının esvabı” (48/149) (< Ar. eşvāb).

2.2.7. Ünsüz İkizleşmesi

Ünsüz ikizleşmesi, sözcük kökündeki herhangi bir sesin yan yana iki kez yer almasıdır. İkizleşme; uzun ünlülerin kısalması, vurgu gibi nedenlerle ortaya çıkabilir (Eker, 2009: 274).

Aksaray ili ağızlarında çeşitli örneklerde karşılaşılan ünsüz ikizleşmesinin çoğunlukla vurgu sebebiyle olduğu görülür. Ünsüz ikizleşmesinin bazı örneklerde ise benzeşme, ses değişimi ve ses düşmesi gibi ses olayları sonucunda ortaya çıktığı görülür.

Ünsüz ikizleşmesi yöre ağızında hem Türkçe hem de yabancı kökenli kelimelerde meydana gelir. İkizleşme hadisesi kelime kökünde ve kök-ek birleşiminde görülür. En çok /s/, /ş/ ve /z/ ünsüzleri ikizleşir.

2.2.7.1. -c- >-cc- İkizleşmesi

güccüklere “küçüklere” (5/84), ıccık <ıcık < “azıcık” (38/188).

2.2.7.2. -ç- > -çç- İkizleşmesi

Küçük kelimesinde sistemli olarak ortaya çıkan bir ikizleşme türüdür:

ğuççūdū “küçük idi” (1/27), kuççūdūm “küçüktüm” (78/47).

2.2.7.3. -k- > -kk- İkizleşmesi

tenekkeynen “teneke ile” (71/55).

2.2.7.4. -l- > -ll- İkizleşmesi

ğüller “güler” (86/155).

2.2.7.5. -m- > -mm- İkizleşmesi

amma “ama” (16/12) (< Ar. ammā), 'amman “aman” (58/182) (< Far. amān).

2.2.7.6. -n- > -nn- İkizleşmesi

bu yannı “bu yan” (10/18), yanna “yana” (87/9).

2.2.7.7. -s- > -ss- İkizleşmesi

assiyeyi “Asiye” (16/17), ğassīndan “kasığından” (79/115), üssüyün “Hüseyin” (11/4), yassaqladılar “yasakladılar” (38/199).

Aksaray ili ağızlarında birinci şahıs öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde ve ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminde -s->-ss- ünsüz ikizleşmesi görülür. Bu durum yöre ağzının karakteristik ses bilgisi özelliklerindendir.

Bu ikizleşme türü, ikinci teklik ve çokluk öğrenilen geçmiş zaman çekimlerindeki “-*mİşsİñ* / -*mUşsuñ*; -*mİşsİñİz* / -*mUşsUñUz*” şekillerinin etkisiyle ortaya çıkmış olmalıdır.

Görülen geçmiş zaman teklik ikinci şahıs eki -*mİşsİñ* / -*mUşsUñ* eki ünsüz benzeşmesi nedeniyle -*mİssİñ* / -*mUssUñ* şekline dönüşür. Çokluk ikinci şahıs eki -

mİşşİlİz, *-mUşşUñUz* eki de *-mİşşİlİz*, *-mUssUñUz* şekline dönüşür. Bu şekiller yakıştırma nedeniyle birinci şahıs çekimlerini etkilemiş ve *-mİşşIm*, *-mUssUm* ; *-mİşşIK*, *-mUssUK* biçimleri ortaya çıkmıştır:

bilmezimissik “bilmezmişiz” (77/42), çekmissik “çekmişiz” (68/18), gelmissik “gelmişiz” (36/102), güççümüssüm “küçükmüşüm” (7/104), güçlüymüssüm “güçlüymüşüm” (2/100), olmussuk “olmuşuz” (57/33), sürecēimissim “sürecekmişim” (9/81), yatmıssım “yatmışım” (66/135).

2.2.7.8. -ş- > -şş- İkizleşmesi

aşşa “aşağı” (14/28), aşşık “aşık” (2/99), başşak “başak” (61/37), bişşik “beşik” (17/2), bulaşşık “bulaşık” (32/39), deşşek “döşek” (32/82), döşşemeli “döşemeli” (38/228), eşşek “eşek” (22/117), ğaşşığlar “kaşıklar” (11/70), ışşıdı “ışdı” (40/229), ışşıık “ışık” (10/3).

2.2.7.9. -z- > -zz- İkizleşmesi

azzını “azığını” (31/22), tezzānen “tezek ile” (61/82), yazzık “yazık” (20/3).

2.2.8. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

Türkçe kelimelerde aynı türden iki ünsüz yan yana bulunamaz. Dolayısıyla Türkçe kelimelerde ikiz ünsüzlerin tekleşmesi söz konusu değildir. Alıntı kelimelerde geçen bazı ikiz ünsüzlü kelimelerdeki ünsüzün biri erir. Yöre ağızında bu ses olayının örneği çok değildir:

evel “evvel” (8/34) (< Ar. evvel), ğuvatlı “kuvvetli” (28/36), hak “hak” (28/114) (< Ar. ħakk), sıhıya “sıhhiye” (76/135) (< Ar. şıḥḥiyye), taaruza “taarruza” (20/164) (< ta‘arruż).

2.2.9. Ünsüz Düşmesi

Sözcüğü oluşturan ünsüzlerden birinin düşmesidir. Ünsüz düşmesi, Türkçenin tarihi gelişiminden bu yana yaygın bir biçimde görülen temel bir fonetik hadisedir. STT’de olduğu gibi Anadolu ağızlarında da sıklıkla yer tutar. Aksaray ili ağızlarında da ön, iç ve son seste görülür.

2.2.9.1. /d/ Düşmesi

ğúnüz “gündüz” (77/90).

2.2.9.2. /f/ Düşmesi

çit “çift” (62/341), çitlik “çiftlik” (2/99), yuğa “yufka” (35/44).

2.2.9.3. ğ < g Düşmesi

çārd_ ěldi “çağırdı geldi” (33/15), elti_adīn “elti kadın” (4/18), hasandāna_ıdelim “Hasandağı’na gidelim” (31/18), neyā_itdiñ “niye gittin” (31/29), ona ófe “ona göre” (43/95), persemb_ónü “perşembe günü” (40/29), zorumuza_ıderdi “zorumuza giderdi” (34/71).

2.2.9.4. /ğ/ Düşmesi

/ğ/ ünsüzü, yöre ağızında sıkça düşen bir ünsüzdür. /ğ/ ünsüzü düşerken kendisinden önceki ünlünün uzamasına neden olur. Bazı örneklerde de iki ünlü arasında kalan /ğ/ ünsüzünün kaybolduğu görülür:

ālamıyollar “ağlamıyorlar” (50/53), āzından “ağzından” (1/3), bālanan “bağlanan” (2/95), beğnemiş “beğenmemiş” (35/36), bōfine “böğüne” (38/25), būda “buğday” (15/13), çocuunu “çocuğunu” (79/33), dejl “değil” (47/16), dıurmuş “doğurmuş” (58/7), dūme “düğme” (20/85), dūnüm “düğünüm” (34/83), foturafı “fotoğrafı” (24/75), leene “leğene” (65/77), olana “oğlana” (31/29), olenden sōna “öğlenden sonra” (40/32), saar “sağar” (59/12),

tūla “tuğla” (2/24), ūramadılar “uğramadılar” (28/25), yāmır “yağmur” (4/207), yōurruḥ “yoğururuz” (11/151), zeytinyāyınan “zeytinyağı ile” (22/80).

2.2.9.5. /h/ Düşmesi

Alıntı kelimelerde görülen bir ünsüz düşmesi türüdür. Bu ünsüz düşmesi genellikle iç seste görülür:

altınisar “Altınhisar” (22/65) (< altın + Ar. < ḥisār), āmet “Ahmet” (2/66), bāṣiṣ “bahşiş” (5/74) (< Far. baḥṣiṣ), bōçayı “bohçayı” (55/210), ġāve “kahve” (81/91) (< Ar. ḳahve), hapsāneniñ “hapishanenin” (6/13) (< Ar. ḥabs + < Far. ḥāne), māṣer “mahşer” (62/115) (< Ar. maḥşer), māşurdu “meşhurdu” (32/67) (< Ar. meşhūr), memet “Mehmet” (1/46), sābine “sahibine” (11/73) (< Ar. sāḥip), şüpe “şüphe” (40/234) (< Ar. şubhe), tamin iderdi “tahmin ederdi” (47/48) (< Ar. taḥmīn + et-), üssüyün “Hüseyin” (11/2).

2.2.9.6. /k/ Düşmesi

āsik “eksik” (60/52), ġuccūdüm “küçüktüm” (3/149), kendi endiñe “kendi kendine” (9/68), bu_ēz “bu kez” (27/38), kemīnen “kemik ile” (55/106).

2.2.9.7. /ḳ/ Düşmesi

İç seste ve gelecek zaman ekinin bünyesindeki /ḳ/ ünsüzü düşer:

ālīyacāsañ “ağlayacaksan” (63/206), āşammıṣ “akşammıṣ” (57/45), bu adarını “bu kadarını” (11/12), ġaṣṣīnan “kaşık ile” (73/401), olacāsa”olacaksa” (38/4), sıcā_ekmek “sıcak etmek” (60/112), şu adar “şu kadar” (62/7), varlīnan “varlık ile” (30/4), yapacāsañ “yapacaksan” (80/7). yōsa “yoksa” (66/101).

2.2.9.8. /l/ Düşmesi

boşadıllardı “boşaltırlardı” (40/66), dīneyirim “dinliyorum” (19/8), ğaķar “kalkar” (28/13), nası “nasıl” (16/4), yānış “yanlış” (49/44).

2.2.9.9. /m/ Düşmesi

benikini “benimkini” (2/53), paraparça “paramparça” (24/148).

2.2.9.10. /n/ Düşmesi

bunuķu “bununki” (58/236), dekler “denkler” (40/20), ğarefilim “karanfilim” (4/104), geķlikte “genķlikte” (4/193), ireķberlik “renķberlik” (70/13), īsanĩ “insanın” (55/35), onuki “onunki” (28/115), piriķ “pirinķ” (43/73), reklisini “renklisini” (3/148), seviķ “sevinķ” (83/51), uķu <uķun “iķin” (4/38).

2.2.9.11. /r/ Düşmesi

ķııırdım “ķaķııırdım” (22/37), ğık “kırk” (48/101), ğoķma “korkma” (16/70), haķlık “harķlık” (32/32), ķaķıvırı “kalkıverir” (33/10), tūkleri “Türkleri” (16/2), ūstemleriĩ “Rūstemler’in” (56/24), yimbeķ “yirmi beķ” (11/131).

2.2.9.12. /t/ Düşmesi

abdes “abdest” (5/10), ķifķiniĩ biri “ķiftķinin biri” (70/13), doslāra “dostlara” (86/106), serbes “serbest” (25/9), ūs “ūst” (58/164).

2.2.9.13. /v/ Düşmesi

dōmeyi “dōvmeyi” (42/109), sōdūm “sōvdūm” (70/121), tōbe “tōvbe” (18/92).

2.2.9.14. /y/ Düşmesi

būdadan “buğdaydan” (81/27), ğomuyollar “koymuyorlar” (58/113), ıldız “yıldız” (22/31), isdēor “istiyor” (27/25), isticekler “isteyecekler” (3/207), sülüman “Süleyman” (22/106), şe_çyapdıķ “şey yaptık” (2/26), ulaf “yulaf” (57/16), úve “üvey” (23/61), üceden “yüceden” (62/200).

2.2.10. Ünsüz Türemesi

Türkiye Türkçesinde kurallı olarak türeyen iki ünsüz vardır. Ünlü ile biten bir kelimeye ünlü ile biten bir ek getirildiğinde, ünlülerin yan yana yer almaması için /n/ veya /y/ ünsüzünün türemesi, en eski yazılı metinlerden beri görülen bir ünsüz türemesidir.

Bunlar dışında Türkiye Türkçesi ağızlarında kuralsız olarak görülen ünsüz türemelerine de rastlanılır. Bu durum, Aksaray yöresi ağızlarında da ön, iç ve son seste görülür.

2.2.10.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi

2.2.10.1.1. /h/ Türemesi

hasırlar “asırlar” (48/60), hatladıysam “atladıysam” (83/127), havlı “avlu” (7/97), hayvalınıñ “Ayvalı’nın” (86/19).

2.2.10.1.2. /y/ Türemesi

yesir “esir” (71/241), yırakdaysa “ırakta ise” (80/59).

2.2.10.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemesi

2.2.10.2.1. /v/ Türemesi

duvā “dua” (34/127).

2.2.10.2.2. /y/ Türemesi

Aksaray ili ağızlarında Arapçadan alınma kelimelerde yan yana bulunan ve seslerinden biri ayın (ع) diğeri hemze (ء) olan çift ünlülerin arasında /y/ ünsüzünün türemesi kurallaşmış haldedir:

ayile “aile” (67/122) (< Ar. ‘a’ile), ezrâyil “azrail” (80/119) (< Ar. ‘azrâ’îl), ısmayıl “ismail” (24/32) (< Ar. ismâ’il), mayışını “maaşını” (22/6) (< Ar. ma‘âş).

Yöre ağızında i- ek fiilinin ekleşmesi sırasında bazen, STT’den farklı bir kullanım meydana gelir. Ünlüyle biten tabanlara gelen i- fiilinin i- kısmı düşürülmez ve tabanla yardımcı fiilin çekim eki arasına -y- bağlayıcı ünsüzü getirilir:

azâyıdı “aza idi” (23/56), böyleyimişdi “böyle imiş” (62/37), evliyimiş “evli imiş” (11/2), fenâyıdı “fena idi” (27/10), ğıyıyımış “kıyı imiş” (17/6), merâyimiş “mera imiş” (67/61), neyimiş “ne imiş” (41/20), nirdeyimiş “nerde imiş” (77/42), öleyimiş “öyle imiş” (69/7), parayıdı “para idi” (48/1), uykudayısañ “uykuda isen” (86/26), vardıyıdım “vardıydım” (18/87).

Aksaray ili ağızlarında ile edatının ekleşmesi esnasında STT’den farklı olarak edatın ön sesi düşürülmeyip edat ile kelimenin son sesinde bulunan ünlü arasına /y/ bağlayıcı ünsüzü getirilir. (-(y)InAn, -(y)UnAn) :

anneyinen “anne ile” (74/30), arbayınan “araba ile” (48/79), bōhçayınan “bohça ile” (60/133), duâyınan “dua ile” (8/78), ğıymayınan “kıyma ile” (55/118), ğuzuyunan “kuzu ile” (81/123), inneyinen “iğne ile” (15/40), nārâyınan “nara ile” (71/54), tahtayınan “tahta ile” (22/164), türküyünen “türkü ile” (62/77).

2.2.10.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi

2.2.10.3.1. /k/ Türemesi

Zaman zarfı ve zarf-fiil görevindeki kelimelerin son sesinde meydana gelen /k/ ünsüz türemesinin, ET dönemindeki ok, ök kuvvetlendirme edatının kalıntısı olduğu düşünülmektedir (Yıldırım, 2006:152).

binincek “binince” (58/180), diyincik “diyince” (74/206), gelincek “gelince” (71/151), girincik “girince” (49/106), hincik “şimdi” (11/169), hindik “şimdi” (61/48), şincik “şimdi” (45/2), şimdik “şimdi” (1/18), vurduruncağ “vurdurunca” (28/23).

2.2.10.3.2. /k/ Türemesi

Zarf-fiil görevindeki kelimelerin son sesinde meydana gelen /k/ ünsüz türemesi de ET dönemindeki ok, ök kuvvetlendirme edatının kalıntısıdır (Yıldırım, 2006:152).

çıkıncık “çıkınca” (34/100), nişannayincık “nişanlayınca” (33/19), uyanamayıncağ “uyanamayınca” (71/231), varıncık “varınca” (10/19), yıkılincık “yıkılınca” (41/3).

2.2.10.3.3. /m/ Türemesi

bi de neysem tam yaklaştım (18/96), ondan sōnam “ondan sonra” (48/3).

2.2.10.3.4. /n/ Türemesi

Son seste /n/ türemesi, Aksaray yöresi ağzına ait ilgi çekici bir ses olayıdır. Ek fiilin görülen geçmiş zaman çekimi ve geniş zamanın hikâye çekiminde /n/ türemesi görülür:

olurdun “olurdu” (58/193), öyleydin “öyleydi” (58/203), gelirdin “gelirdi” (67/90), var_ıdın “vardı” (67/105), yoğ_ıdın “yoktu” (67/104).

2.2.10.3.5. /ñ/ Türemesi

Son seste /ñ/ türemesi, ek fiilin görülen geçmiş zaman çekimi ve geniş zamanın hikâye çekiminde görülen bir türeme hadisesidir:

dutallardıñ “tutarlardı” (19/10), koxardıñ “kokardı” (67/42), neydiñ “neydi” (58/90), odaydıñ “odaydı” (11/197), olurduñ “olurdu” (11/188), vardıñ “vardı” (11/112).

2.2.10.3.6. /t/ Türemesi

belkit “belki” (47/45).

2.2.11. Ünsüz Göçüşmesi

Kelime içinde komşu veya uzak seslerin yer değiştirmesidir. Telaffuzu kolaylaştırmak amacıyla başvurulmuş bu yer değiştirme hadisesi, diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi Aksaray ili ağızlarında da görülür.

Ünsüz göçüşmesi, yakın göçüşme ve uzak göçüşme olmak üzere iki başlık altında ele alınır. Aksaray ili ağızlarında daha çok yakın göçüşme örnekleri görülür.

2.2.11.1. Yakın Göçüşme

Kelime içinde yan yana bulunan ünsüzlerin yer değiştirmesidir. Aksaray ili ağızlarında görülen göçüşme türü daha çok yakın göçüşmedir.

-br->-rb-:

erbişim “ibrişim” (14/54), ırbık “ibrik” (53/24), irbāmin “İbrahim’in” (68/91), kirpiti “kibriti” (71/251), orbuğ “obruk” (25/10).

-kş->-şk-:

eşki “ekşi” (80/7).

-mh->-hm-:

zahmarı “zemheri” (62/259).

-ml->-lm-:

çölmek “çömlek” (77/79), melmeketimiz “memleketimiz” (63/58).

-ny->-yn-:

goynadan “konyadan” (22/123).

-pl->-lb-:

cıscılbağ “çırılçıplak” (69/58).

-pr->-rp-:

torpā “toprağa” (42/13).

-rh->-hr-:

tahrana “tarhana” (65/84).

-rv->-vr-:

kevrani “kervanı” (42/139).

-ry->-yr:

ceyran “ceryan” (71/185), meyrem “Meryem” (8/16).

-vs->-sv-:

tasviye “tavsiye” (70/152).

2.2.11.2. Uzak Göçüşme

Kelime içinde birbirinden uzak olan iki ünsüzün boğumlanma öncelik ve sonralığı bakımından söyleyişte yer değiştirmesidir. Örnekleri azdır.

l-r > r-l:

ireli “ileri” (83/178), yural “yular” (73/46).

m-t > t-m:

şatamalı “şamatalı” (76/26).

n-l > l-n:

lorman “normal” (11/102).

r-m > m-r:

samırsānan “sarımsak ile” (28/65).

r-n > n-r:

ğüvencir “güvercin” (24/73).

s-r > r-s:

ğórset “göster” (58/95).

2.2.12. Hece Kaynaşması

Bir kelimedede yan yana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin veya yan yana bulunan iki kelimededen birisinin son sesi ile ikincinin ön sesinin birleşip kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalması olayıdır (Korkmaz, 1992:79).

Türkiye Türkçesi ağızlarının tamamında bolca görülen bir ses hadisesi olan hece kaynaşması; /f, g, ğ, h, k, ñ, y/ gibi aşınmaya ve düşmeye elverişli ünsüzlerin erimesi sonucu ortaya çıkar.

2.2.12.1. /g/ Ünsünün Erimesiyle

ertes_ün “ertesi gün” (49/87), evelk_ün “evelki gün” (22/15), ik_ün “iki gün” (33/26), nōrdü “ne yaptı” (16/34), yirm_ünde “yirmi günde” (49/113).

2.2.12.2. /ğ/ Ünsüzünün Erimesiyle

āları “ağaları” (25/20), atacānı “atacağını” (38/11), ayāma “ayağıma” (77/154), barnāñı “parmağını” (23/31), bōrē “böreği” (43/72), dērmennen “değirmen ile” (65/101), dernē “derneğe” (32/31), dōmu “doğumu” (14/5), dōñüşdümüz_ünen “dövüştüğümüz ile” (71/108), duracām “duracağım” (27/34), gençcēz “gençceğiz” (47/53), ğókğúşā “gökkuşağı” (64/9), ğulāma “kulağıma” (62/200), hasandāna “Hasan Dağı’na” (31/19), inē “ineği” (2/46), kópē “köpeği” (81/86), kötülē “kötülüğe” (58/147), orā “orağı” (22/20), siccāna “sıcağına” (69/60), üzöldüm “üzüldüğüm” (1/18), yatānı “yatağını” (45/41), yükseldecēk “yükselteceğiz” (4/37).

2.2.12.3. /h/ ünsüzünün erimesiyle

allān_emri “Allah’ın emri” (73/7), dā “daha” (71/27), hastānede “hastanede” (77/65) (< Far. ḥaste + ḥāne), ırātılık “rahatlık” (48/86), vallā “vallahi” (16/22), nevşārda “Nevşehir’de” (28/74), padişā “padişaha” (17/23), sābinde “sahibinde” (76/21), silāmız “silahımız” (75/13).

2.2.12.4. /k/ ünsüzünün erimesiyle

nādar “ne kadar” (38/59), n_afāt “ne vakit” (17/59), neşāl “ne şekil” (77/124).

2.2.12.5. /ñ/ Ünsüzünün Erimesiyle

dūr “dünür” < dūñür (82/8).

2.2.12.6. /y/ Ünsüzünün Erimesiyle

gezīm “geziyim” (50/52), istīcekler “isteyecekler” (3/207), ne bilīm “ne biliyim” (50/44).

STT'deki geniş zaman olumsuzluk eki *-mAyIz*, Birinci ağız grubunda yer alan Yalman köyünde *-māk*, *-mēk* şeklinde kullanılır:

dókemēk “dökemeyiz” (28/98), durmāḥ “durmayız” (28/106), ekmēk “ekmeyiz” (28/54), ğurmāḥ “kurmayız” (28/87), itmēk “etmeyiz” (28/19), satmāk “satmayız” (28/41).

2.2.12.7. Alıntı Kelimelerde Hece Kaynaşması

Bazı alıntı kelimelerde hece kaynaşmasına rastlanır:

cōmātde “cemaatte” (13/10) (< Ar. cemā‘at), fār_olan “fakir olan” (48/17) (< Ar. faķir), māfık “muvafık” (73/11) (< Ar. muvāfıķ), mālisef “maalesef” (15/23) (< Ar. ma‘a'l-esef), mıķāt_olullardı “mukayyed olurlardı” (39/22) (< Ar. mukayyed), muḡāne “muayene” (78/1) (< Ar. mu‘āyene), vāt “vakit” (38/162) (< Ar. vaķt).

2.2.13. Hece Düşmesi

Hece düşmesi; kelime içersinde birbirinden farklı, çoğunlukla bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan birden fazla sesin düşmesidir. Bu ses hadisesi, söyleyişi kolaylaştırmak maksadıyla Türkiye Türkçesi ağızlarında görülür.

Birinci teklik şahıs emir çekiminde *-ey-* hecesi benzer seslerin tekrarlanmasından dolayı düşer:

gözleyim “gözleyeyim” (58/23), inceleyim “inceleyeyim” (70/147), iyleyim “eyleyeyim” (62/388), söylem “söyleyeyim” (50/200).

Aşağıdaki örnekte de hece düşmesi görülür:

heral “herhalde” (79/108).

Birinci ağız bölgesinin dördüncü alt grubunda yer alan Eskil ili ağızlarında *-Ir*, *-dIr* fiilden fiil yapım eki gelerek kurulan geniş zamanlı fiillerde geniş zaman ekinin yer aldığı hece düşer:

bişiriz “pişiririz” (48/15), ğaldırız “kaldırırız” (50/12), gezdiriz “gezdiririz” (53/18), kesdiriz “kestiririz” (51/20), viriz “veririz” (48/137).

Geniş zamanın teklik ikinci şahıs çekiminde hece düşmesi görülür. Bu çekimde geniş zaman eki tamamen düşer. *-ñ* şahıs eki fiil tabanına eklenir.

biliñ mi “bilir misin” (3/25), buluñ “bulursun” (81/12), çıkañ “çıkarsın” (87/14), duruñ “durursun” (34/92), düñ oluñ “dünür olursun” (66/7), geliñ “gelirsin” (7/42), ğoñ mu “kor musun” (4/55), ğorçañ “korkarsın” (69/97), kaçañ “kalkarsın” (21/8), oturuñ “oturursun” (65/104), veriñ “verirsin” (11/72).

2.2.14. Hece Türemesi

Hece türemesi; yöre ağızında bazı ek ve kelimelerde, bazı örneklerde ortaya çıkmasına rağmen seyrek görülen bir ses hadisesidir.

2.2.14.1. Ø > -na / -ne Türemesi

-cA, eşitlik eki ve ki bağlama edatından sonra hece türemesi meydana gelir.

2.2.14.1.1. -ca / -ce Eşitlik Hal Ekinden Sonra

eycene “iyice” (63/64), öylecene “öylece” (26/15), zabācana “sabahaça” (42/80).

2.2.14.1.2. ki Bağlama Edatından Sonra

açmış kına “açmış ki” (14 /29), baksa kına “baksa ki” (14/50), bulamazdın kine “bulamazdın ki” (11/178), derdi kine “derdi ki” (15/1), demiş kine “demiş ki” (11/4), diyu kına “diyor ki” (60/67), görmezdik kine “görmezdik ki” (21/18), varsa kine “varsa ki” (62/291),yoūdu kine “yoktu ki” (48/43).

2.2.14.2. Ø > -ma Türemesi

sōnama “sonra” (60/103).

2.2.14.3. Ø > -macıma Türemesi

ordan sōnamacıma “ondan sonra” (36/23), (36/95), (36/98).

2.2.14.4. Ø > -mesine Türemesi

böylemesine “böylece” (80/115), eylemesine “öylece” (86/164), şöylemesine “şöylece” (80/115).

2.2.14.5. Ø > -mına Türemesi

ondan sōnamına “ondan sonra” (42/12).

2.2.14.6. Ø > -ne Türemesi

Bile kelimesinden sonra bir örnekte görülür:

dūnde bilene “dügünde bile” (48/34).

2.2.14.7. Ø > -iñ Türemesi

onu da getirelimiñ dimiş (17/86).

2.2.15. Yakıştırma

Yakıştırma; şekil ya da anlam bakımından dildeki bazı kelimelerin örnek alınması ve yakıştırma yolu ile onlara benzetilerek yeni kelimeler türetilmesi, bir kelimedeki şeklin veya sesin başka bir kelimeye aktarılmasıdır. (Korkmaz, 1992:168)

2.2.15.1. /ñ/ Ünsüzünde Yakıştırma

Aksaray ili ağzında kimi örneklerde /n/ ünsüzü yakıştırma yolu ile nazal n (ñ) ünsüzüne dönüşür. Üçüncü teklik şahıs emir ekinde bu yakıştırma çeşidinin örneği sık görülür:

dursuñ “dursun” (58/104), gelmesiñler “gelmesinler” (66/29), goñşuya “komşuya” (54/15), ğófüksüñ “gözüksün” (85/92), nirdeñ “nerden” (55/181), otursuñ “otursun” (25/20), yapıdırsıñ “yaptırsın” (9/91), yimesiñ “yemesin” (46/10), yürüsüñ “yürüsün” (42/129).

2.2.15.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Teklik 2. Şahıs Ekinde Yakıştırma

Teklik ikinci şahıs öğrenilen geçmiş zaman eki *-mİşsİñ*, *-mUşsUñ*, ünsüz benzeşmesi neticesinde *-mİssİñ*, *-mUssUñ* şekline dönüşür. Ekin bu şeklinin etkisiyle birinci şahıs öğrenilen geçmiş zaman *-mİssİm*, *-mUssUm*, *-mİssİK*, *-mUssUK* ekleri ortaya çıkar:

biroş olmuşsum “bir hoş olmuşum” (40/228), gelmissik “gelmişiz” (36/102), ısıtmışsım “ısıtmışım” (66/134), olmuşsuk “olmuşuz” (57/33), sürecemissim “sürecekmişim” (9/81), unutmussuk “unutmuşuz” (55/215), yapmışsım “yapmışım” (86/165).

Yoksul kelimesinin yapısındaki *-sul* isimden isim yapan ek *-suz* ekine benzetilmiş ve “yoksuz” şeklinde bir kullanım ortaya çıkmıştır. Bu da bir yakıştırma örneğidir:

yoksuzluk “yoksulluk” (61/72), yoksuzlũñ “yoksulluğun” (68/107), yoksuzlũnan “yoksulluk ile” (63/149).

2.2.16. Eski Şekillerin Korunduğu Örnekler

2.2.16.1. b’ li Şekiller

barnām_ınan “parmağım ile” (20/156), bekmez “pekmez” (26/7), bıñar “pınar” (52/10).

2.2.16.2. ƙ’ li Şekiller

keri, kerli “sonra” (22/55), kimi “gibi” (56/73), ƙólge “gölge” (17/34), ƙórdũñuz “gördünüz” (61/45), ƙórmediñiz “görmediniz” (61/45), ƙóynāni “gömleğini” (24/39).

2.2.16.3. ñ’ li Şekiller

añladiñ mĩ “anladın mı” (27/81-82), beñzi “benzi” (79/13), deñizini “denizini” (74/204), geñişlik “genişlik” (80/171), ğoñşu “komşu” (68/11), oñardık “onardık” (71/214), öñüne “önüne” (17/24), siñecēm “sineceğim” (17/88), siñire “sinire” (32/3), soñra “sonra” (8/20), yalıñız “yalnız” (20/86), yeñi “yeni” (11/2), yuñunu “yününü” (14/17).

2.2.16.4. t’ li Şekiller

tiken “diken” (4/223).

2.2.17. Vurgu

Vurgu, bir kelimedede diğerinden kuvvetli bir şekilde çıkarılan hece üzerindeki baskıdır. Vurgulu hece çıkarılırken üzerine hususi bir şekilde basılır. Bu baskı, onu diğer hecelerden daha kuvvetli bir söylenişe sahip kılar (Ergin, 1993:98-99).

Yöre ağzında gösterdiği özellikler açısından vurguyu kelime vurgusu ve cümle vurgusu olmak üzere ikiye ayırarak ele almak mümkündür.

2.2.17.1. Kelime Vurgusu

Aksaray yöresi ağızlarında kelime vurgusu ile ilgili dikkate değer hususlar şöyle sıralanabilir:

1. Türkiye Türkçesinde bazı istisnai kullanımlar dışında genellikle kelimelerin son hecesi vurguludur:

ba'ba, em'mi (67/127), bitir'di mi “bitirdi mi” (55/66), ğafam'dan”kafamdan” (32/45), geliyo'muş “geliyormuş” (82/12), gi'der (78/53), hasiret'lik “hasretlik” (4/194), olu'yo “oluyor” (16/10), tu'zak “tuzak” (46/16).

2. Yöre ağzında çoğu alıntı kelimedede genellikle vurgu ilk hece üzerindedir:

'ahleksiz “ahlaksız” (31/40) (< Ar. ahlāk), 'fākirlik “fakirlik” (43/80) (< Ar. faḳīr), 'niyet idecēñ “niyet edeceksin” (5/13) (< Ar. niyet + et-), 'perişan “perişan” (67/25) (< Far. perīşān), 'vallāha “vallaha” (2/73) (< Ar. vallahi).

3. Yer adları ile yer gösteren bazı kelimelerde vurgu genellikle ilk hece üzerindedir:

'aflāñ adamı “Aflak’ın adamı” (62/139), 'aḡara “Ankara” (2/24), 'dünyā “dünya” (58/68).

4. Ünlemlerde, zarf ve zarf görevli kelimelerde vurgunun çoğunlukla ilk hece üzerinde olduğu görülür:

'aḥṣama ġadar “akṣama kadar” (11/152), 'aman “aman” (83/132), 'aslā “asla” (11/21), 'ēyce “iyice” (50/148), 'höyle “şöyle” (27/40), 'ġocā “kocaman” (61/83), 'gene “yine” (63/141), 'öyle “öyle” (69/5), 'saḡın “sakın” (83/85), 'zabaha ġadar “sabaha kadar” (62/125), 'zār ālatmıṣlar “zar ağlatmıṣlar, çok çektirmişler” (67/57).

5. Bazı belgisiz zamir ve sıfatlarda vurgu ilk hece üzerindedir:

'hepsini “hepsini” (74/140), 'her ġún “her gün” (68/128), 'herkeṣi “herkesi” (74/139), 'hiḡbir “hiḡbir” (11/137), 'kimse “kimse” (11/95), 'pek çoūdu “pek çoktu” (48/155).

6. Pekiştirme sıfatlarında vurgu ilk hece üzerindedir:²⁵

'appā “apağ” (77/98), 'ġıpgırmızı “kıp kırmızı” (60/88), 'simsiyah “simsiyah” (20/14).

7. Soru kelimelerinde vurgu ilk hece üzerindedir:

'nası “nasıl” (56/156), 'nası yaṣayım “nasıl yaṣayım” (47/1), 'ne biliyim “ne bileyim” (86/164), 'ne yapacāḡ “ne yapacak” (55/98).

8. STT’de olduğu gibi kimi ekler, vurguyu kendinden bir önceki hece üzerine atar:

'demeyinci “demeyince” (11/15), 'ḡakmadım “kalkmadım” (2/15), 'gófmiycem “görmeyeceğim” (3/69), 'olma mı “olmaz mı” (39/16), 'var mıydı “var mıydı” (76/121), 'vermediler “vermediler” (61/67), 'virmiyo “vermiyor” (58/229), 'yimezdik “yemezdik” (68/20), 'yirkene “yerken” (44/83), 'yoḡ kine “yok ki” (69/41).

²⁵ Daha geniş bilgi için bkz. Dursunoğlu, 2006.

9. Hece kaynaşmasına uğramış olan bazı kelimelerin son hecede bulunan vurguları, kaynaşmış olan hece üzerine kayar:

çöl'mā “çömleğe” (56/43), 'dārse “değerse” (21/49), ek'māñ “ekmeğin” (85/27), gela'cāñız “geleceğiniz” (71/268), gide'cām “gideceğim” (11/25), öldüre'cāseñ “öldürecekse” (24/58), ye'māñi “yemeğini”(15/26).

10. Hece kaynaşması ile erimiş olan *-ki* aitlik ekinin vurgusu, kendinden önceki heceye aktarılır:

eliñ'dā “elindeki” (18/16), ğuççüklük'dāler “küçüklüktekiler” (62/42), için'dā “içindeki” (56/146), ö'tā “öteki” (59/31).

11. Sayı isimlerinde vurgu genellikle ilk hecenin üzerindedir:

'bi dene “bir tane” (67/86), 'bir ay “bir ay” (65/61), 'on sene “on sene” (86/238), 'on beş sene “on beş sene” (27/96), 'otuz sene “otuz sene” (3/47).

2.2.17.2. Cümle Vurgusu

Aksaray ili ağızları, cümle vurgusu noktasında STT ile hemen hemen aynı özellikleri gösterir. Yöre ağızında cümle vurgusu noktasında farklılık kendini soru cümlelerinde gösterir.

Yöre ağızına ait bazı soru cümlelerinde soru anlamı soru eki yerine fiillerin kip ekleri üzerinde kendini hissettiren kuvvetli bir vurgu ile sağlanır:

bilimi'yoruñ “biliyor musun” (27/44), (27/73); bili'yī “biliyor musun” (19/9), (71/179); bili'yō “biliyor musun” (36/98), (69/59), bilme'yoruñ “biliyor musun” (27/63), kāmilleş'dj “kâmileştin mi” (18/26).

2.3. ŞEKİL BİLGİSİ

2.3.1. Kelime Yapımı

Dilde bulunan kelimelerden yeni kelimeler meydana getirilmesine kelime yapımı denilir. STT’de kelime, mevcut kelimelere ekler getirilerek yapılır.

STT’de kelime türeten ekler dört ana başlık altında incelenir: İsimden isim yapım ekleri, isimden fiil yapım ekleri, fiilden isim yapım ekleri, fiilden fiil yapım ekleri.

2.3.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

İsimlerin sonuna gelerek onlardan yeni isimler türeten eklerdir. Aksaray yöresi ağızlarında kullanılan isimden isim yapım ekleri, STT ile çok farklılık göstermemekle birlikte eklerin ses bilgisi bakımından farklı alomorfları ortaya çıkmaktadır. Bu ekler şunlardır:

+aç

ğıraç (77/46).

+ak

başakların (44/51), solak (78/78), topak (74/182), yalak (38/47), yolakda (42/143).

+An

oğlan (59/30)

+Al

topal (14/75).

+CA

Aslında bir çekim eki olan bu ek, zamanla yapım eki olarak da kullanılır hale gelmiştir. Dil isimleri, çeşitli zarf ve isimler yapar:

felanca (58/96); böylece (7/10), dilekce (56/123), ingilizce (3/105), önce (38/66), öylece (58/240).

+cAK

golçaķ (61/7); elceksiz (50/138), ķõñlekçek (74/75).

+cĀz (< +cAğız)

Küçültme, sevgi ve acınacak durum ifade eden bir ektir. Yöre ağzında /ğ/ ünsüzünün düşmesiyle uzun ünlülü cĀz şekli kullanılır:

büyükcāz (38/47), ğadincāz (3/113), huncāz “ şuncağız, şu kadarcık” (27/69), öylecāz (66/36), uzuncāz (38/215); bicēz “bir tek” (31/17), gençcēz (47/53).

+CI

STT’de olduğu gibi yöre ağzında da işlek olarak kullanılan isimden isim yapım eklerindendir. Çoğunlukla meslek ve uğraşma ile ilgili isimler türetir:

aşcı (61/12), avcın (55/197), balcıdaydı (57/3), davarcılık (59/11), ğaynaķcıları (2/131), gellancılar “gelin alanlar” (50/69), ğınacı (58/243), hecazcılarıñ (59/61), malcılık (59/10), merācılık (35/28), polğramcıydı (49/57), tırpancı (77/71), yabancılar (36/50); deveçiler (65/20), gemici (74/18), ğüleşçiler (83/32), inekçilik (20/100), ķópekçilerine (62/333); oduncu (76/4) yolcuym (55/10); daķdilöcü (23/30), dúñúrcülerim (34/79), süTcüye (54/8); sālıkçı (68/48); çifçimiz (65/1), ekmekçi (58/243); düdükçü (40/71), çöpçü (63/97).

+cIk

STT’de olduğu gibi isimlerden küçültme ve sevgi ifadeli yeni isimler türeten bir ektir:

ııcık (81/26), ızıcık (53/17), ufacık (12/79), yukacıķ (53/2); bicecik (22/61), birtecik (20/134), incecik (43/97), ķúpecik (44/96), pürecik (28/26); ğúcücük (3/145).

+cİlAydın

Zamirlere gelerek “gibi, kadar” anlamı veren bir ektir. Tek örneğine rastlanmıştır.

bencile**ydın** (52/40).

+dAş

Ortaklık, mensubiyet ve bağlılık bildiren bir ektir. Bu ekin kullanılışı birkaç kelime ile sınırlıdır:

arkada**ş**ından (2/81), ğarda**ş**ına (50/153), vatanda**ş**dan (56/66), yolda**ş**ın (74/244).

+dıç

sādı**ç**lar (65/127).

+duruk

boyundur**u** (70/105).

+düz

ġúnd**üz** (16/1).

+el

genel**de** (6/35), güzelmiş (65/134).

+ġa

Sadece tek kelimedede görülen bir ektir:

baş**ġa** (11/141).

+ġan

baş**ġan**ı (39/3).

+gil

Akrabalık, aile ve topluluk isimleri yapar. Akrabalık isimlerinde genellikle iyelik ekinden sonra gelir. Bu ek, ünlü ve ünsüz uyumlarına uymayıp tek şekilli olarak kullanılır: (Ergin, 1993:169).

abim**gil** (2/85), ablam**gil** (2/104), amıcañ**gil** (36/20), anab**gil** (24/1), annem**gile** (2/28), babam**gil** (18/32), dayım**gil**deymiş (7/110), ğörümüñ**gilden** (65/47), halam**gile**ñ_evlerine (49/20), omarg**gil** (22/138).

+II

İşlek olmayan bir ektir. Tek örnekte geçer:

yeş**il** (6/31).

+iyet

Arapça bir ektir. Tek örnekte yer alır:

vari**yet**imiz “varlığımız, zenginliğimiz” (34/34).

+lā

namaz**lā**nı (38/120).

+leyin

Birden fazla ekin bir araya gelmesi ile oluşmuş bir isim yapım ekidir (Ergin, 1993:164). Vakit isimlerinin üzerine gelerek vakti biraz daha belirleyici bir fonksiyon icra eder:

āşem**leyin** (80/59), ikindin**leyin** (40/156), ölen**leyin** (47/26), sabah**leyin** (3/122), zabah**leyin** (56/37).

Bu ek, EAT’ de +layın, + leyin şeklinde “ gibi, göre” ifadesi ile zarf yapımında geniş şekilde kullanılmıştır (Gülsevin, 1997:115). Yöre ağzında tespit edilen aşağıdaki iki örnekte de EAT’deki kullanıma benzer bir biçimde “gibi” anlamında kullanılmıştır.

hincikileyin (21/44).

+II

STT’de olduğu gibi çok işlek bir ektir. Eklendiği isimlere bağlılık, bir varlığa sahip olma, mensubiyet gibi anlamlar katar. Ayrıca isimlerden sıfat olarak kullanılan isimler türetir:

aşsaraylıyım (2/128), **atlı** arabası (49/89), **dadıların** (62/4), **datlı** (43/40), **farklı** (48/24), **ğaradāl** (83/97), **ğıymatlı** (63/33), **nazlı** (78/110), **varlıklı** (2/33), **yaşlı** (57/4); **bereketli** (67/40), **izinli** (33/12), **kirli** (15/28), **nezzetli** (60/118), **yerlisi** (25/6); **boncuqlu** (41/19), **boyu** (7/115), **buynuzlu** (19/16), **oğuntulusu** (77/3), **tohumlu** (3/133); **ğözlü** (86/25), **ğözlüklünün** (31/23), **güjü** (78/83), **köylüde** (6/37), **sümbüllü** (55/200), **tüylü** (66/74), **yüklü** (44/14).

Bu ekin ünsüz benzeşmesi sonucunda ortaya çıkan n’li şekli (+nI) şu örneklerde görülür:

nişanmılandım (18/71), **inni** “enli” (38/84).

+IIK

Aksaray yöresi ağzında kullanılan en işlek isimden isim yapan ektir. İsimlerden yer, alet, meslek isimleri ve soyut isimler türetir:

açlık (1/35), **arzuhalcılık** (70/144), **aylık** (81/13), **ayrılık** (4/204), **babalık** (86/142), **ğaranlık** (1/31), **ğarılık** (74/93), **ğavaklıkların** (2/5), **ğışlık** (2/35), **hazırlık** (48/37), **hırkızluk** (68/110), **ırahmatlık** (49/35), **mıhtarlık** (15/10), **perişanlık** (61/36); **asgerlik** (57/2), **geçimsizlik** (23/36), **geçlik** (67/32), **gelinlik** (63/70), **hamemlik** (77/26), **ireşberlik** (59/16); **bolluk** (11/169), **boşluk** (38/170), **cesurluk** (62/276), **çocukluk** (67/115), **dutgunluk** (78/61), **dutukluk** (33/23), **gomşuluklarımız** (35/4), **memurluk** (3/108), **yohsullukdan** (3/11), **yokluk** (60/1), **yolluk** (40/26), **zorluk** (3/4); **dürümlük** (55/93), **ğözlüklünün** (31/23), **ğünlük** (28/109), **kötülük** (35/6), **küllük** (20/42), **öyünlük** (64/13).

Birkaç örnekte ekin sonundaki /k/ ünsüzünün sızıcılaşarak /h/ ünsüzüne dönüştüğü görülür:

arkadaşlı^h (2/95), çocuklu^h (3/128), ortalı^h (18/6), şalvarlı^h (11/54), yaşlılı^h (3/22), yoklu^h (3/33).

+likçe (< +IIk +çA)

öylelikçe “öylece” (3/55).

+mAn

İşlek olmayan bir ektir:

ğaramanñeline (42/146), göcaman (82/34), türkmenler (81/88).

+mAsInA

Ek, +mA+sI+n+a şeklinden hareketle ortaya çıkmış olmalıdır:

böylemesine (80/115), eylemesine (86/164), (22/89), söylemesine (80/115).

+(I)ncI

Asıl sayı sıfatlarının sonuna gelerek sıra bildiren sayı sıfatları yapar:

altıncı (34/30), kaçıncı (22/29); birinci (1/11), beşinci (3/58), ikinci (68/58), sekizinci (70/18); onuncu (11/94); dördüncü (22/162), üçüncüsü (5/81).

+sIz

Olumsuzluk, yokluk bildiren, işlek olarak kullanılan bir ektir:

adsız (11/16), ciyarasız (16/59), hayırsıza (22/40), rahatsız (9/85), yāsız (48/65); ahleksiz (31/40), ěkmáksizñ (27/73), geçimsizlikleri (23/36), gelinsiz (31/7), ğúvāsiz (49/93), kimsesizim (24/85); duzsuz (31/53), davulsuz (56/5), susuzlu^ğdan (56/53), yok^ğsuzlu^ğ (61/72); ğóńúlsüz (45/28), kók^ğsüz (4/108), öksüz^ğlük (3/14), özsüz (71/159).

+(ş)Ar

Üleştirme bildiren isimler yapar:

birer (7/26), dörder (71/67), üçer (84/76); ikişer (40/15).

+tı

Ses taklidi ve yansıma kelimelerden isimler türetir:

ğaraltı (14/58), tıngırtısına (40/138); inilti (56/85); ğazma ğüpürtüsü (42/61).

+(I)z

ekiz ekiz (74/204), buynuzlu (19/16).

2.3.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

Fiil kök ve gövdelerine gelerek isim türeten eklerdir. STT’de pek çok fiilden isim türeten ek mevcuttur. Yöre ağzında bu ekler, aslî ya da değişime uğramış alomorfları ile görülür. Yöre ağzında tespit edilen fiilden isim yapım ekleri şunlardır:

-(A)ç

tokaç (77/147).

-Ak

Fiilin tesirinde kalan nesne isimleri yapan bir ektir:

bıçak (33/24), durak (81/31), gıvrak (38/7), ğonakda (42/145), yatak (83/189); ölçek (68/14).

-Am

dönemi (2/89).

-An

Sıfat-fiil eki olarak geçici isimler yapan bu ek, aşağıda sınırlı sayıdaki örnekte kalıcı isimler meydana getirir:

ğalan “artık” (27/42); düven (19/9), düzen (48/13), geçen (79/84).

-AnAK

İşlek olmayan bir ektir. Şu iki örnekte görülür:

diy**nek** (< deę-enek) (56/59), ğó**renek** (77/11).

-(A/I)r

Sıfat-fiil eki olarak kullanılan bu ek, şu iki örnekte kalıcı isim teşkil eder:
biç**er** (79/51), yatır (8/25).

-Ay

olay (81/108).

-cAK (< (y)AcAK)

Sıfat fiil eki olan ek, kalıcı isimler de teşkil eder.

salıncak (81/40); erincek (44/1), gelecek (8/15), giyecek (67/104), içecek (11/60),
yiy**ecek** (8/6).

-cA

Soyut isimler türeten bir ektir. İşlek değildir.
düşüncememe (22/49), eğlence (3/186).

-ç

Dönüşlü fiil gövdelerine gelerek o hareketle ilgili isimler türeten bir ektir:
seviç (< sev-in-ç) (78/95), utancından (74/116).

-DIk

Sıfat fiil eki olarak kullanılır. şu iki örnekte kalıcı isim yapar:
bildiklik (58/45), tanıdıklarına (66/24).

-ebe

göçebe (67/8).

-ev

góreviñ (69/55).

-GA

İşlek olmayan bir ektir:

dalğa (74/146), ğavurga (80/93); süpürgeyi (48/162).

-GAç

buğelgeç “kavşak” (80/127).

-GAn

alışğanlık (38/73), çalışğan (3/103), ossurğan böcü (72/16); dirgennen (70/174).

-GI

İşlek olarak kullanılan bir ektir. Fiillerden olma ve bitme bildiren isimler ve nesne isimleri türetir:

başgıcı (34/11), cızgı (2/109), çalgı (11/80), saygı (11/184); bilgisiz (31/44), bitgilerimizi (34/2), sergi (60/120), algıya vergiye (84/74); duyğulandım (36/9); bürgüsünü (69/60), görgü (54/42); çatkı (62/390); içki (23/38).

-GIn

İşlek olarak kullanılan bir ektir:

alışgınlık (69/54), yangını (33/45), yılgın (75/27); coşğun (42/120), dutğundu (63/172), olğun (3/124), yorgunluk (42/79); keskin (33/83), yetişkin (67/124).

-I

İşlek bir ektir. Fiilin gösterdiği işin ürünü veya sonucu olan somut, soyut adlar ve sıfatlar türetir (Korkmaz, 2003:82).

sayılı (86/245), yazıyı (4/119); dikili (58/81), dirilerin (80/183); dolu (70/14), ğorkusu (77/134), koku (9/14), soruyu (74/122); ölü (81/50), örtü (74/284).

-(y)IcI

Fiilin gösterdiği işi yapan isim ve sıfatlar türetir:

alıcı (55/183), geçici (2/95), dondurucuya (66/103), görücü (1/2).

-(I)K

İşlek bir ektir. Fiilin gösterdiği hareketle ilgili nesne isimleri türetir:

dilekçe (56/127), döşekler (83/26); açılı (79/2), ılık (60/93), uyanık (44/27), yanık (26/11), yırtık (67/30); delik (12/22), kesik (85/71); bozuk (25/4), soluk (21/49); bölük bölük (12/21), düşük (40/10), üfürükçü (83/125), yörük (25/2).

-ıl

İşlek olmayan bir ektir. Tek örnekte yer alır:

gızılırmāk (31/8).

-(I)m

İşlek bir fiilden isim yapım ekidir. Genellikle fiille ilgili bir hal, durum, iş ifade eden isimler türetir:

aķım (2/90), anlamını (35/84), daķımıynan (58/208), yapımı (66/1); geçim (23/46), seçim (40/186), verimli (28/34); durum (70/63), yudum (4/117); dönüm (77/103), dürüm (26/14), ölüm (47/43).

-In

Fiilin gösterdiği hareketi yapanı ve olanı ifade eden isimler türetir.

yunların (42/47); ekin (59/2), gelin (60/31); sorun (23/39), tütün (57/41).

-(I)ntI (< -(I)n-tI)

Çoklukla -n-'li fiil gövdelerine getirilen bir ektir. Somut ve soyut isimler türetir:

bulantı (63/186), sıkıntı (54/8), toplantıda (50/13); gezintiyi (40/142), söylenti (20/7); okuntu (50/92); üzüntü (38/229), döküntü (77/100).

-(I)ş

Bu ek, isim fiil eki olarak kullanılır. Bazı örneklerde kalıplaşarak kalıcı isim türettiği de görülür:

satış (2/38), yanlış (11/192), yatış (36/93), yıkış olurdu (38/19); dikiş (3/19); dönüş (38/229).

-I

okul (69/68).

-mA

Geçici isim yapan ek, kalıplaşma yoluyla kalıcı isimler türetir:

asma (59/28), bazlama (54/20), damlamaniñ (60/100), basma (5/69), dolması (66/103), gavurma (85/17), ısıtma (66/133), sarmayı (48/16), yapma “tezek” (39/44); isteme (65/103), sürme (34/126).

-mAç

basdırmaç (36/41), bulamaç (22/77), gırmaç (20/167).

-mAK

Temel işlevi hareket ismi türetmek olan bu ek, kalıplaşma yoluyla kalıcı isimler de türetir:

'çaçmak (77/98); ekmek (48/55), yemek (56/12).

-mAn

Sınırlı sayıda örnekte görülen ek, işlek değildir:

duman (<tüt-men) (57/62) ; dārmeniñ (60/13), öğretmen (2/101).

-muk

sormuk (79/28).

-miş

Sıfat fiil eki olan -miş, sınırı sayıda örnekte kalıcı isim türetir:

yemiş (7/2), geçmiş (49/79).

-mür

yāmırdan (81/53), komür (67/76).

-sı

yatsıya_dar (28/5), tütsü (3/153).

-(I)t

yōurt (63/119), geçit (85/37), umut (62/160).

2.3.1.3. İsimden Fiil Yapma Ekleri

İsimden fiil yapım ekleri, isim kök ve gövdelerine gelerek onlardan fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Aksaray yöresi ağızlarında görülen başlıca fiilden isim yapan ekler şunlardır:

+A-

İsimlerden olma ya da yapma ifade eden fiiller türetir:

boşadıldı (40/67), harcatmadın (20/113), oynallardı (40/80), ğanadı (15/47), yaşadım (61/46), dilediñ (20/16); benzer (49/52).

+(A)l-

Sıfatlardan olma bildiren fiiller türeten bir ektir:

doğrultmuyoñ (4/38), ğısaltıllardı (39/19); azaldı (63/171), bolaldı (48/33), boşaltdı (40/184), çoğaldı (39/54), daraldı (14/49), buñaldım (83/126); düzeldir (31/10), serteldiñ (79/39).

+Ar-

İşlek olmayan bir ektir:
everdi (49/16).

+DA-

Genellikle yansıma isimlerden fiiller türetir. İşlek değildir:

ğımıldayamōm (40/76), kıkırdamıya başladı (75/6), pıkırduyur (<pıkır-da-yor) (75/9), yaldatsam (<(y)al- da-) (59/3); istedi (<iz+de-) (78/119).

+I-

İşlek olmayan bir ektir:
ārıdı (7/116), ārıdı (<agır+ı-dı) (59/22) taşıdım (76/113).

+Ik-

Oluş bildirme özelliği ile geçişsiz fiiller türeten bir ektir:
acıkmıssıñ (62/123), birikirdi (63/3), gecikdiñ (60/135); gözüküyor (6/33).

+kIr-

Yansıma isimlerden fiil türetir:
fisğirdı (74/187).

+IA-

En işlek isimden fiil yapım ekidir:

anlaşıllardı (15/11), başladı (3/84), çapa çapalamış (61/56), çatlağ (46/22), gucağlar (50/88), hatırlamañ (48/166), hazırladılsa (7/26), ızgaralayırım (18/92), sızılادılar (74/210), suladık (18/9), toplallar (76/3), yaralar (57/42), yolladım (3/97);

belledik (21/11), düzledim (20/156), gözlemiyon (78/140), innelerdi (70/60), temizlerdim (8/40), ütüledim (9/63).

Ek başındaki /l/ ünsüzü benzeşme yoluyla /n/ ünsüzüne dönüşebilir:

zengin**n**edi (56/77).

+lAn- (<+lA-n-)

+lA ekinin dönüşlülük ekiyle genişletilmiş hâlidir.

ağıll**an**dı (23/52), all**an**dı (64/16), dat**lan**dırırđı (60/100), ğururl**an**ma (74/310), hastal**an**mış (85/24), hazırl**an**mış (58/128), sancıl**an**dı (68/50), silah**lan**mış (58/134), sul**an**ıyo (63/186), zor**lan**ırdım (59/9); ělendirmek (84/25), ev**lendi** (73/23); nişann**an**mış (18/77).

+lAş- (<+la-ş-)

+lA- ekinin işteşlik ekiyle genişletilmiş hâlidir. İşlek bir ektir:

asır**ıla**şdılar (87/32), dırnak**la**şırsa (79/45), ğarşı**ıla**şdı (81/85), gölay**ıla**şdı (83/7), helall**ıla**şım (8/21), ırat**ıla**şdım (70/178), iddal**ıla**şıyollarmış (6/42), uyl**ıla**şmışlar (14/80), yak**ıla**şıncı (3/216); bil**le**şdiñ (22/61), denk**le**şdirmiş (52/23), dil**le**şdikçe (74/228), düşk**unle**şdüm (27/13), ğöz**elle**şdi (74/200), yir**le**şmiş (58/3), uzak**ıla**şdı (86/160).

+lAt- (<+la-t-)

yok**lat** (70/167), ann**ad**ıyım (77/151).

2.3.1.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

Fiil kök ya da gövdelerine gelerek onlardan fiil türeten eklerdir.

2.2.1.4.1. Fiilden Herhangi Bir Fiil Yapan Ekler

-AlA-

Fiile sürüp gitme, üsteleme, tekrarlama anlamları kazandıran bir ektir:

ğovalardı (40/86), ovalardı (3/136); depelerdik (26/18).

-mA-

Bütün fiillerin olumsuz şeklini yapar:

ālamasa (66/129), bozamadı (17/26), çırpıyacām_a (63/162), doymadım (86/4), dutmadı (40/101), goymamış (72/5), yakmadık (16/25); beğmemiş (35/36), bilmiyek (22/102), bitmedi (52/9), dimiyelim (2/19), gelmem (4/73), gitmedik (80/134), görmedim (16/9), gôtürme (71/253), seslenmedi (1/27), sevmez (73/21), yetmiyo (83/48).

-ük-

górüksün (85/92).

2.3.1.4.2. Çatı Ekleri

-Ar-

Oldurgan çatılı fiiller yapar:

çıkardıyollar (48/19), oñarıyullar (62/153); çökerdirdik (60/819), gideriyordu. (67/49).

-Dİr-

Oldurgan ve ettirgen çatılı fiiller yapar:

ayıkdırmışlar (14/65), datlandırır (80/8), dolandırdı (36/20),ğandırdıñ (20/105), ğarışdırırsañ (80/12), ğatdırdıñ (20/105), ğızdırdıdık (21/54), mayalandırıñ (54/24), sapdırdıñ (20/106), yapıdılmış (85/34); bildirir (75/5), bindirirdi (76/96), gezdirmiş (55/3), giydirillerdi (61/7), yidirillerdi (15/26); doldururdu (35/24), durdurdu (70/164), gondurdu (83/99); öldür (24/39).

Bu ekin diğer çatı ekleriyle üst üste gelen örnekler şunlardır:

çurttırıyur (62/333), getitdirillermiş (5/62), bişirttirdi (5/71), oturtturuyollar (69/100).

-dAr-

-Dır ekinin geniş ünlülü kullanımıdır. Fiillerde oldurganlık yapar:

ağ**d**armalı (22/124); gönder**miş** (3/94), dönder**diñ** (12/17).

-(I)l-

Edilgen çatılı fiiller yapar:

anlatıl**ır**mış (55/131), basıl**ır**mış (27/106), dağ**ıl**ır (49/99), gır**ıl**dı (56/114), satıl**ır**dı (77/76), tınaz atıl**ır** (81/38), varıl**ır**dı (40/1), yap**ıl**dı (43/66), yırtıl**ır** (3/127); çekil**ir**di (48/149), çevril**ir**di (38/19), devr**il**di (65/55), içil**ir**miş (40/118), ľaf kesil**di** (26/15); doyul**maz** (12/42), dutul**ur** mu (59/3), gurul**ur**du (5/47), vur**ul**du (78/35); görü**ül**üp (73/42).

Dönü**ş**lü çatılı fiiller yapar:

anla**ş**ıllarmış (62/264), bayıl**ı**yor (50/150), canım sıkıl**ı**ldı (22/37); çekil**mi**ssim (41/18), devr**il**di (65/55), ezil**di**m (71/130), kesil**e**cek (9/78); moralim bozul**du** (32/24), savr**ul**ur (14/27); bük**ül**üyür (18/16), dü**z**üldü (62/210), üz**ül**düm (1/18).

-(I)n-

Dönü**ş**lü çatılı fiiller oluşturur:

dayan**am**amış (86/155), hasdal**an**dı (22/93), saklan**ın**mış (79/29), yıka**an**dıysak (77/31); giy**in**iyor (56/155), sev**in**din (77/67); ört**ün**müssüm (41/20), sür**ün**dü (62/8).

Edilgen çatılı fiiller yapar:

isten**in**medi (1/37), söylen**in**irdi (83/52), yin**ir**di (5/81), yıkan**ın**mış (77/32); def çal**ın**ır (7/39), gelin al**ın**ırdı (80/47); bilin**in**mezdi (47/38), gezin**ir**miş (24/34), sil**in**di (6/14); bulun**ur** (2/47).

-(I)r-

Oldurgan çatılı fiiller yapar:

batırıldılar (40/39), ğaçırdılar (23/57), şaşırđıđ (80/107) yatırđıđ (76/20); bişirmiş (77/137), doyuruñ (21/14), düşürdü (42/132).

Ettirgen çatılı fiiller yapar:

içirdi (2/25); savurullar (55/84), ğoyurmazdım (84/7).

-(I)ş-

İşteşlik eki olarak bilinir. Fiilin ortaklaşa veya karşılıklı yapıldığını ve oluşunu bildirir:

Ortaklık

ālaşdı (4/31); bölüşmüş (70/40), ğölüşecek (80/129).

Karşılıklılık

anlaşırsa (87/8), aralaşılilar (33/24) tanışırız (32/9); buluşdu (9/34), dövüşüyom (3/38).

Oluş hâli

bulaşmış (18/15), uğraşıyo (3/29); çalışıyomuş (17/1), sıkışdırdı (8/20); gelişmiyor (83/137), yetiştirdik (59/49).

-(I)D-

Oldurgan çatılı fiiller yapar:

bayıldııyor (50/150), düzeldir (31/10); boşaltđı (40/184), büyütđük (77/112), eritilip (8/73), ğaynatđık (53/14), ğımıldatma (40/222), ğızart (71/18), oturtđular (3/165), şaşırtıñ (62/381), uzatırdıñ (38/31), yürütmedi (36/5); bağıtmam (8/29).

Ettirgen çatılı fiiller yapar:

anlatırdı (3/1), çıkartılırdı (3/176), doğutmuş (60/25), ğoyurtdum (70/166), söyletmiş (50/163).

2.3.1.5. Kuvvetlendirme Ekleri

Anlamı kuvvetlendirmek veya pekiştirmek amacıyla ya da farkında olmadan yineleme sebebiyle meydana gelen eklerdir:

+A

çıkarkana (11/35), dururkana (18/92), dutulurkana (48/15); dirkene (57/44), gelirkene (43/11), gidekene (55/209).

+me

düşüncememe (22/49).

+i

hemi (55/41), ğadarıykan (62/138).

+m

neysem (18/96).

+nA

eycene (63/64).

2.3.2 İsimler

İsimler, evrendeki canlı cansız bütün varlıkları, insan tasavvurunaki soyut ve somut bütün kavramları tek tek ya da tür olarak karşılayan sözlerdir. (Korkmaz, 2003:195).

2.3.2.1. İsim Çekimi

2.3.2.1.1. Çokluk Eki +lAr (+nAr)

Teklik konumundaki isimleri çokluk konumuna sokan eklere çokluk eki denir. Yöre ağzında çokluk eki olarak +lAr şekli kullanılır. Son sesi /n/ olan kelimelerde benzeşme yoluyla +nAr şekli de görülür. Ekten sonra hâl, iyelik ve soru ekleri gelebilir.

Ağız bölgesinde çoklukla birlikte sınıf, grup ve abartı işlevlerinde kullanılan ek, çokluk kişi zamirlerine ulanarak anlamı kuvvetlendirir (Mutlu, 2009: 229).

Çokluk işlevi

bidonlara (87/66), davallar (27/85), goñşular (11/37), odalara (84/41), oyunlar (48/24), perişanlık^{lar} (79/24), tavıklar^{larını} (20/78), yataklar (71/46), yumırtaları (43/67); büyük^{lerinin} (85/6), deirmenler (2/61), evler (31/10), ğardeş^{lerimi} (14/24), kişiler (85/1).

Sınıf, kategori ve grup işlevi

adamlar (38/72), cingânlar (87/48), çocuk^{larının} (23/46), eşğiyalar (67/84), ğadınlar (1/41), hacitorunölları (85/2), memullar^{ının} (27/45), torunlar (85/93), vatandaşlar (67/54); ğayserililerin (3/209), erkek^{lerinin} (50/41).

Abartı işlevi

cıç^{erlerim} ezik (74/15), dünyalar ğüzeliymiş (24/78-79), on beş yaş^{larında} (2/14), o zamanlar (56/143), seneler sōna geldim (2/66).

Kişi Zamirleri üzerinde anlamı kuvvetlendirme işlevi

bizlerde (2/58), bizimkilerini (8/79), sizlere (79/110).

Ekin -nl- > -nn- benzeşmesi neticesinde ortaya çıkan şekillerine şu örnekler verilebilir:

altınnarı (5/31), bunnarı (3/94), ğadınnar (68/75), ğazannarıñ (42/13), olannar (5/58), onnar (77/41), o zamannarı (7/12); dıñner (73/32).

2.3.2.1.2. İyelik Ekleri

İyelik ekleri, isim tarafından karşılanan bir nesnenin veya varlığın kime ait olduğunu beliten eklerdir. İkinci kişilerdeki /ñ/ ünsüzünün korunması dışında STT ile aynı şekilde çekimlenir:

I. Teklik Kişi Eki +(I)m

anneme (35/19), ayām (22/141), babamıñ (34/1), ğuzum (43/20), yavрім (60/12); azımdan (32/20), ğardaşıм (74/142); elime (8/12), evim (16/6), yarım (62/236); dömum (67/94), torunum (22/57); ğózüme (40/105), sözüм (34/19).

II. Teklik Kişi Eki +(I)ñ

Ağız bölgesinin tamamında /-ñ/ korunur:

amcañı (1/8), arabañı (86/60), dedeñ (63/139), okumaña (70/55); adıñı (74/150), başıña (66/23), buǵazıña (4/140), canıñı (82/11), habarıñ (22/38); eliñi ğoluñı (18/36), boyuñ (39/19), ğumpuruñı (59/55), oyıñı (27/35); ömrüñde (11/217), yüzüñe (16/84).

III. Teklik Kişi Eki +(s)I

acını taşına (7/37), ğızı (44/44), yaşı (77/112); dişine (2/9), her şeyini (11/1); üsdüñe (27/61); aǵrabāsına (77/6), duasını (9/43), ğanaması (80/177), ğaynanası (13/21); dedesi (76/85), ebesi (48/94); avlusuna (82/22), ğurusu (4/69), ğuzusu (38/55); ğúpürtüsü (42/61).

+(s)I > Ø

cihaniñ ğıyında (33/40), ezrāiliñ yanna (74/164), onuñ yanda (40/209), yanna (53/4).

I. Çokluk Kişi Eki + (I)mIz

aķlımız (83/67), başımız (60/120), dalımızda (81/4), ğannımız (56/37); dünlerimiz (80/87), evimizde (80/24), haberimiz (81/2), õretmenlerimiz (6/52); kıyıümüze (24/147), kıpümüze (83/50), ómrümüzü (62/105); ğoyunumuz (42/40); babamızıñ (82/5), bacımız (14/74), ğapımıza (83/49); çocuklümüzda (2/92), ğomşumuz (3/143), ğorķumuzdan (76/87), soķumuz (87/52).

II. Çokluk Kişi Eki +(I)ñIz

aķlıñızda (48/95), ğarılarıñızın yapıdın (58/62), ğızıñıza (38/3), sıkıntıñız (70/101); adetñiz (49/75), emekleriñizi (39/77); oyunuzu (27/41), suyunuz (57/48); kıyıñızda (58/108), ğózıñız (70/120).

III. Çokluk Kişi Eki +IArI

ayaķlarına çarıķlarını giyellerdi (48/98), bu hocanın aķranları (55/127), davarları (68/6), mahallelerin adları (6/10), onların çocukları (28/50), tahtaları (1/19); aķsarayın düğünleri (3/176), bunların dedeleri (18/18), ellerinde (63/153), en büyükleri ben (3/68), kılıçaslan tepelerine (6/27), kıoylerine (45/31), óńlerine (31/21).

2.3.2.1.2.1. İyelik Eki Yığılması

Bölgede III. teklik kişi iyelik ekinin üst üste geldiği örnekler şunlardır:

birisi (72/1), hepsi (9/16), kimisi (7/21).

2.3.2.1.3. Hâl Ekleri

2.3.2.1.3.1. İlgi Hâli Eki +(n)ID

Türkiye Türkçesi ağızlarında en fazla fonetik deĝişikliğe uğramış eklerden biridir. Ekin temel işlevi isim tamlamalarında bir ismin başka bir isimle ilgili olmasını sağlamaktır. Ağız yöresinde, ek sonundaki /ñ/ ünsüzü korunur. Ekin bölgedeki alomorfları şunlardır:

+(n)İñ

bindallı**nıñ** ğúvāsiniñ_evine (22/132), ğınalı**nıñ**_evine (62/301); denemen**iñ** oruya (18/57), ğúççüsen**iñ** evine (42/42); bun**uñ** başına (78/60), ğomşun**uñ** ğızları (43/25), ğuyun**uñ**_içinde (43/52), on**uñ** yanına (58/61); hürün**üñ** desdānı (4/30), kúrsün**üñ** üsdüne (38/10), türküsün**üñ** adına (72/14); amcam**ıñ** çocū (2/53), ğapımız**ıñ** önünde (41/15), islām**ıñ** zayıflamasından (2/65), ramazan**ıñ** dūñüne (43/8), ōlan**ıñ**, ğız**ıñ** ireyinde (73/2); annemgil**iñ** mahallesinde (2/103), dārmen**iñ**_altına (41/10), gelin**iñ** ğınası (62/203), ney**iñ** uçuyrsa (69/23); un**uñ**_içine (44/91), yol**uñ**_üsdünde; dūñümüz**üñ** usulü (48/10), o ğunt**uñ** parasıyla (49/128), çöpü**ñ**_üsdünde (44/111).

Ekin STT'deki gibi +*In*, +*nIn* şekillerine nadiren de olsa rastlanır.

evin içi (1/33), senenin adı (3/5), tilkinin dalına (20/67), elinin ğınasın (31/58), tūlanın araya (38/50).

+ñ

Bazı örneklerde kelimenin sonundaki ünsüz düşer ve ilgi hāli ekinin ünlüsü ile kelimenin ünlüsü kaynaşır:

beytullā**ñ** ardında (38/158), çölmē**ñ**_içine (55/102), çocū**ñ** ğollarındānı (4/45), dā**ñ** arasından (50/181), ekmē**ñ**_üsdüne (51/11), eşşē**ñ** üsdünde (43/43), inē**ñ**, óküzü**ñ** kellesini (34/107), ocā**ñ** başında (32/79), paşı**ñ** duvarı**ñ** dibinde (40/121).

+ñIñ> +yI ñ

anay**ıñ**_āzına (86/161), turşuları**yıñ** içine (16/74); ebey**iñ** yuñunu (14/17), elleri**yıñ**_üsdü (87/62); çocū**yıñ** üsdüne (16/58); ğözüy**üñ**_önüne (38/120).

İlgi hali eksiz de kurulabilir. Bu durum eksiz genetik şekil olarak da isimlendirilir: (Ergin, 1993:218).

emmim_ölu (62/372), *emmim ğızı* (62/386), *dayı_ğızı* (78/19).

2.3.2.1.3.2. Belirtme Hâli Eki + (y)I / + (n)I

İsimleri doğrudan fiillere bağlayan hal ekidir. Yükleme durumu, geçişli fiil taşıyan bir cümlede, fiilin etkisi altında kalan adın içinde bulunduğu durumdur (Korkmaz, 2003:277). STT’de kullanılan belirtme hâli eklerinin dışında ağız yöresinde bu ekin farklı alomorfları görülür:

+(y)I

aķsaray**ı** (6/1), ğ**ı**z**ı** (86/67); b**ı**z**ı** (67/69), ell**er**ı (79/109); soy**u**mu (37/31); çekdirir, gelirdik s**ü**t**ü** (42/44), k**ı**o**y**ü (55/189); ov**ay**ı (12/2), şur**ay**ı (84/12), yok**ar**ı**y**ı (75/4); desdi**y**i (77/128), ik**in**c**iy**i (21/32), sin**iy**i (67/124); anadol**u**yu (25/8), ğomş**u**yu (35/14), su**y**u (70/65); s**ü**r**ü**y**ü** (74/94).

Belirtme halinin +(n)I biçimi, iyelik eki almış isim ve zamirlerden sonra ortaya çıkar:

mukāddesin āz**ın**ı açdı (1/27), ev eşyas**ın**ı yahud mutfak eşyās**ın**ı, ötesini beris**in**i alıllardı (45/44), hokümet yarıs**ın**ı alır (56/120), paras**ın**ı yiyim (43/62); el**in**i ğolunu bāladmış (58/159), ğoyunuñ deris**in**i (48/27); bun**u** cı**ı**rı (27/37), domatis turşusun**u** (65/91), ğurbān**ın** ğurusun**u** (58/63), řun**u** řun**u** alacaķs**ın** (83/29); anam hemen bürgüs**ün**ü 'biçiyo (69/60), bunlar**ın** dörd**ün**ü (85/20), ğına tırķús**ün**ü (80/74), üzüm**ün**ü ayıtlardı (40/62), yüz**ün**ü yırtar_ı**m**ış tiken (17/72).

+İ

Belirtme halinin +İ şekli, hece kaynaşması sonucu ortaya çıkar:

ışş**İ** mışş**İ** ğórmedim (16/9), mıhtar**İ** yaķıřdırır (27/49); seferbir**İ** ğórmüş (69/8), yanına getirirdim beřř**İ** (79/29); barnānda yus**ü** ğófüler (55/9).

2.3.2.1.3.3. Yönelme Hâli Eki +(y)A/ +(n)A

Eklendiği isimlerde fiil durumundaki yüklemnin hareketinin yönünü belirten ektir. Ünsüzle biten kelimelerden sonra +A, ünlü ile bitenlerden sonra +(y)A, teklik üçüncü kişi iyelik eki ve işaret zamirlerinden sonra zamir n'siyle birlikte +(n)A şeklinde kullanılır.

+(y)A

ahıra ayrıldı^h (68/34), aḡsaraya dirdi ne çekdik (41/8), davara giden davara giderdi (79/65), yarama saldılar da bal_ḡnan duzu (62/196), ben dā vardım mı esgile ūrardım (55/111), adam gendini ġuyuya mı atar (13/18), bindirdiler arabaya (22/143), bizim odaya geliyullar (78/81), büyük ġızlar ġetti ġocuya (80/18), ġayınbabam bindirirdi arabıya (76/96), ġuyu vurdurdu oruya (28/39), hacıya da gitdi (49/17), millet en çok bu ġonuya deyindi (64/23), suya gidemezdik (77/49), şimdi sinemaya da meraklandık (1/20), tarlaya ekmek ġorduk (83/105); iki kişıyē şimdi ne desin (75/18), şu dereye bi ev yapmış (25/19).

+(n)A

ayaġlarına ayaġġabı ġórmezlerdi (48/96), beni hacımıñ yanına yetiştir didim (78/125), bunnar oruya kiliseniñ āzına varıyo (10/12), orda zabah ezanına ġadar oturdum (2/35); bōrüne el_ılānine şöyle bi su doldurmuş (70/84), ġara ġaş üsdüne de sarı kekil yatırır (62/17), şöyle ġayanıñ_önüne itmişler (38/178), zabānan evine vardım adamıñ (20/75).

+nı

Ekteki ünlünün daraldığı örnekler şunlardır:

biz bi yannı yatsa^h didi (80/158), şurdan şu yannı ġadar bi yer (71/209).

Yönelme hâli ekinin sıklıkla kişi zamirlerine ulanarak kullanıldığı örneklere de sıklıkla rastlanır:

I. Teklik şahıs zamiri

babam da bana ġıyamazdı (3/56), baña ġósterirse didim (66/50).

II. Teklik şahıs zamiri

açık **sana** yol gârdâşım (9/40), bak ben **saña** bi şey diyim mi (65/39).

III. Teklik şahıs zamiri

o, **ona** vurur_umuş (17/42), yarın da **oña** viriyim dimiş (14/44).

2.3.2.1.3.4. Bulunma Hâli Eki +DA

Fiilin gerçekleştiği yeri gösteren, yer gösteren bir hal ekidir. Yöre ağzında STT'ye paralel bir kullanım gösteren bulunma hâli eki +DA'dır. Ekin tonsuz biçimleri çok nadir kullanılır. Tonsuz ünsüzlerden sonra bile çoklukla -da, -de biçimleri kullanılır.

+DA

aķsaray**da** yurtda okuyo (16/57), bir hafda davul dövürürdük vaht**ında** (84/16), o biliyo sizi yaldatsam yok**ardā** biliyo (59/4), o süslü bardak**larda** sūlahilere şerbetleri doldurullar (7/8), üç arkadaş yold**da** oynuyollar**mış** (44/2), vermeyen toplantı**da** virir (50/13); bi şey ğalmıyomuş ev**de** (3/16), canıñı ateş**de** yakmışlar tilki (20/45), ilin_evin**de** yatmış (60/33), köy**de** hep okuntu gelirdi (38/19), o vardī yer**de** beyin_öluymuş (55/11), öy**de** kimiñ ğızını tanıyosaķ (83/20); alt**ta** ne ğalacıñ (69/48), beni ara, bul sayışmal' diyin kāt**ta** yazar_ımış (58/76), kaçacāñ hazır vazıyatt**ta** (71/125).

Bulunma hâli eki, üçüncü tekil kişi eki taşıyan şekillerle işaret zamirlerinden sonra zamir n'si alarak +(n)da olur:

bund**da** iyi oluñ didi (63/95), ğız ne getirirse ond**da** yatar, ğaķardı (11/51), kimler var_ımış yan**ında** didim (20/69), ötā yanı şerbetli şerbetli olmuş sırt**ında** (71/233), şeker bayram**ında** mezere giderik (42/73); halamın ev**inde** yanına neyi girmek yoķ (1/9), depeleriñ, dālarıñ şöyle yüzü**nde** işdi eskilerden oyudu (82/4), ğarısı bōr**ünde** (31/31).

+dāki

Bulunma hâli ekinen sonra aitlik eki gelirse hal ekinin ünlüsü uzayabilir:

heralde diyom ord**dāki** yatırlardan (8/31), ondan sōna etraf**dāki**lerini öper (7/15), ord**dāki** nādar sevinillerdi (38/59); altın ğafas**dāki** ummetlerimi ğöster diyu (74/160), öte

yand~~ā~~kı isdiyen dūme elinde yāni (2/91), sıra sıra ğarşıd~~ā~~kı bādemler (4/64), şurd~~ā~~kı nevzat heral'de didim (4/19).

+ki aitlik ekinin düştüğü kullanımlar şunlardır:

altınd~~ā~~ tavadan teşte dōkeñ (80/9), bi yandan o ğazanlard~~ā~~nı boşadıldı (40/66), hurda ğayfeniñ bōründ~~ā~~ ğúcücük evde otururduĝ (23/54), o aflāñ_özüne o yūsekoĝuluñ yanınd~~ā~~ özüñ_oruya varınca oruya hemen ğara ĝómülüyo öze (62/141), ondan sōna çocūñ ğollarınd~~ā~~nı, buāzınd~~ā~~nı bizim ğaynana yoldu yoldu soĝā atıyo (4/46), ord~~ā~~ hizmet için dikilenler o çay ğaynıyacaĝ (11/207).

Bulunma hâli ekinin sıklıkla yer ve zaman fonksiyonları kullanılır:

Yer

aĝsarayda yurtda oĝuyo (16/57), ben burada yaşadım (22/50), saĝın yolda giderken çal ğabak, vur ğabak dime dimiş (44/58), yemek ocaĝda ĝaldı (46/24); o evde yimek yapılırdı (71/59).

Zaman

bayramlarda çörek çekilirdi (7/91), bu yaşda çalışıyon (3/85), ramazanda ablamĝil nişanlılıydı (2/104), yaĝında ānatdım (55/135); o ĝünlerde yōdu davul düdüĝ (76/8).

2.3.2.1.3.5. Ayrılma Hâli Eki +dAn

Ayrılma hâli, iş, hâl ve hareketin çıkma, başlama noktasını gösterir. Genellikle fiilin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaştığı veya çıktığı isim, cümlede ayrılma hâlinde bulunur. Bu, ayrılma hâlinin temel fonksiyonudur. Kullanıldığı fiilin anlamına uygun olarak çok çeşitli fonksiyonları ifade eder (Buran, 1996:202).

Aksaray yöresi ağızlarında ayrılma hâli eki +dAn'dır. Bulunma hali ekinde olduğu gibi genellikle ekin tonlu şekilleri kullanılır. Ayrılma hâlinin yöre ağzında sıklıkla kullanılan işlevleri şunlardır:

Bağlı bulunulan yer

aşşādan da gelen yariñ kervanı (42/39), eveli aķsaraydan gelirmiş (60/33), yabandan güleşci getirilledi (83/32), ...bi balıķesirden daıtıma çıķdıh (2/119), yerden toprak_almış (4/44).

Bütünün bir kısmı

boynundan bālı duruyo (55/152); bir ğún būazķóyden birisi baña dūr gelmiş (82/7), ikisinden birini iç didi (74/132).

Çıkış ve başlangıç

arabadan iniyor (43/30), baba hiç aķlıñdan çıkmaz (77/158), babanın āzından çıkan ğānun yāni (1/3), ... ben bir ğún nohuddan geldik (16/46), damlardan méydāni sallallardı (43/3), fırından ekmek getirdim (2/39) ilkoķuldan çıķdım (18/72), ğúnāñdan ğacıyor dillerdi büyükler (40/23), şu yandan toprak getirrik içine (42/18); ķóyden geliyo (32/65).

Eşyanın yapıldığı madde

sözüm yabana ķúlden bi eşek yapmış (14/26), hamırdan yapılıyo (43/91), bişdi mi iyce ğızardı mıydı ya şekerden şerbet_ideñ (54/33), hamırdan dā önceki sordūñdan mantı iderdik (54/34), hızarıñ unundan ekmek üğüdürlermiş (69/13), bi aynalı ğaryula vardı demirden bi ğaryola (71/211), birsine altından ekmák ğodum (86/234).

Mukayese

bu çocukdan biraz daha küçükdüm (67/20), ğoyundan başķa ğoyun geçi (2/107), o ğúnler bundan_ıyyidi (76/129), ondan şimdi esgi yaşam bundan iyiydñ (11/182); siz benden daha iyi biliyisiñiz ki türkiyeye girmiş (85/28).

Sebep

amcalarımız**dan**, babamız**dan** saygı**dan**, sevgi**den** bi böyüñ yanında ayā ğağdıysañ otur dimeyiñ oturulmazdı (54/43), sıtma**dan** ölüllerdi (6/5), o da utancın**dan** bi tere düşTü (74/116), oña da kúçük ğızı virmiş ğor**ğudan** (44/51), ikisi de susuzlu**ğdan** atıñ dırnāna inmişler dirdi (56/53), nāra vurunca arabüzengi nārasın**dan** biliyo (62/349); amıcam ben bi āt sardı sevincimiz**den** (66/52).

Zaman ve durum zarfı

beni ufa**ğdan** verdiler (23/2), çarşamba ğún a**ğşamdan** ğına olur (1/12), tekrardan şe yapıyom diyor (8/14), ğına da ā**şamdan** ğızbaşıda ğalırdı ğızlar (56/12), zabah**dan** tālīme gidiyom ğayri (20/139); erk**enden** kaçardık (83/105), esk**iden** dēy ta ğırşārīne gidellermiş (68/93), ev**elden** ğadife madife alıllardı (86/73).

2.3.2.1.3.6. Vasıta Hâli Eki +(I)IA(n) / +InAn / +(I)n

Fiilin ne ile, nasıl, ne zaman yapıldığını ifade etmek için isme getirilen ektir (Ergin, 1992:225). Bu ek yöre ağzında +(y)IA, +InAn, +nAn, +In şekillerindedir. Eski ve Orta Türkçede işlek olarak kullanılan +n vasıta hali eki, günümüzde birkaç örnek dışında kullanılmaz. Bu ekin yerini STT’de ile edatı almıştır. Aksaray ve yöresi ağzında kullanılan şekiller ile edatı ve onun değişik şekilleridir.

+(y)IA

āmet_inen o ğünüñ parası**yla** atmış lira para topladı**ğ** (49/128), bunlar_ālar aracı**yla** anlaşmışlar (67/67), davulla düdü**kle** gine uyanmaz (37/17), ırġat_adı**yla** yemek salıldın (67/22); tevhid**le** yap her işiñ (74/242), tokluyu ğófürdü inışdemiñ ta**ksisiyle** (16/36).

+(y)InAn

çocū duāy**ınan** ğucāna alır (8/78), düven sürerdik şöyle atlar_**ınan**, öküz_inen (48/77), ğazanlar_**ınan** yimek yapılırdı (71/1), onlar_**ınan** oynardı**ğ** (2/108), o yālī tavay**ınan**, suyunan abdesi ğoca alır (68/44), paramız_**ınan** ekmek alıyo**ğ** (2/41), sevda

sır_ınan olur (4/144); dúven_inen sürerdik (22/30), eşşekler_inen geldik (49/102), ibādetiñi yaparsañ bi eliñ_inen virirseñ ğurban_oluyum allaha bi de o yollara düşürsüñ (39/75), iş_inen, dost_unan, ğavimiynen, akrabāsıynan geldiler (58/198); davul_unan da yapardı (11/80), elinde bi cingil yoğurd_unan geldi (8/18), ğum_unan geleciyik (18/10), motur_unan git kıyüñ birine (18/55), onuyunan bi ğazan yāni bişirilirdi (40/60).

+(y)nAn

ben geleni saklı alırdım geleni çantaynan (3/86), biz pek öyle zabahları turşuynan şiy yinir mi (68/21), ğaynanaynan, ğaynataynan bi evin içinde (1/16), ğızdı mı çocū sıkıca şöyle adam_akıllı ip_inen sıkıca sarardık sözüüm yabana hayvannan, bazara gidellermiş (68/94), ibrāmnan ikimiz geldik (5/27), işte arabalarınan alñ geliñ (1/13), kiloynan eti babamıñ aldını bilmem ben (2/32), on iki, on üç yaşındaykana bacı ğardaş gimi ğomşularıñ olannan oynallardı (35/8), on ğuruşnan da isdediñi al (4/41), öyle hinciki gimi olannan ğız ğörüşme yoūdu (40/1); ekmē de böyle tekneynen ğayarıñ hafdalık (46/6), elimnen ğötürecām bu çocū diyur (71/259), ezel çölmeklenen su getirirdik çölmeklenen (38/51), hep mi sarıldılar kıūrānen ğazmıya (20/24).

+(I)n

ğışın annem ğaç direk ekmek yapardı böyle (8/68), ıcık durarak hani baharın pambıklanır (40/140), ikindin soñu diyik (24/67), yazın zebze ğorüdük biz (48/43).

Ekin yöre ağzında kullanılan işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

Araç

anam dōrardı şöyle satır_inan dōerdi (52/11), at_inan, arabaynan gelen yatıya ğalır (11/67), çārınan gezellerdi (69/105), dejrmene gidilirdi meselā hayvanlar_inan (65/94), devāmlı hap_inan, ilac_inan yaşıyoğ (66/131), dereye ğıstırmışlar at_inan (67/79), ğatırlar_inan sularda böyle oturup yayla halleriyle gelir gideller_imiş (67/9), o çorab_inan da ğışı çıkarırdıñ (67/34), palāz_inan, tezzānen giderdik (61/82), tereyāyınan

yapallar (51/9); bekmez_ **inen** ğabaķlı yapallar (71/81), sözüm yabana eşşeklern**en** baña geliyollar (49/95), zümrüdler_ **inen** yıķadı bunu (74/138).

Birliktelik

babam_ **inan** gitdik (65/99), ğaynanam_ **inan** izinnāmiye gitdimi ānadıyım (62/171), ğızlar_ **inan** gezmiye çıkacām dimiş (58/124), ğöle düşmüşler avrad_ **inan** barāber (58/213), mıķtar_ **inan** ğonuşur (60/26), o ğaynı**ynan** sap çekmek daha zor_udu (55/37), orda dururdu işde beş_altı avrad_ **inan** (61/15); adem_ **inen** hava yise didi (74/194), anamgil_ **inen** gitdim (78/31), hacı bekir_ **inen** onları o ğılçıñ_ içine nası düzdük (80/170), seniñ_ **inen** öyle yakın_oluyum (24/99).

Zaman zarfları

amān ğış**ın** dürüm yisiñler bire ğoca didi yazın, bu aylarda nede dūñ yapamazdıñ (11/92), ben bahar**ın** şörda yoluñ_üsdünde burçaķ_ekiyodum (70/104); ilkinā benim ölüm_oldu (34/54); bizim_odamızda haftalar**ınan** ğalıllardı (65/23), ondan bi de geldik_āşam_ **inan** (56/149).

Tarz zarfları

çocū duā**ynan** ğucāna alır (8/78), orda sıray**ynan** sıraya ğollardı (85/86), sabrıñ_ **inan**, şükrüñ_ünen bu ğúnlere ğavuşduñ anam (9/47); alıb alıb geliyok poşed_ **inen** (35/49).

2.3.2.1.3.7. Eşitli Hâli Eki +CA

Eşitlik hâli, eklendiĝi isimle fiil veya cümleinin başka bir ögesi arasında karşılaştırmaya dayanan birbirinden farklı niteliklerde eşitlik ilişkisi kurma hâlidir (Korkmaz, 2003:324).

+CA ekinin yöre aĝzındaki başlıca işlevleri şunlardır:

Benzerlik

bi baqđdı kim boyum**ca** ğan_ içinde (46/17).

Tarz Zarfları

car**ıca** altına ğoca kútū dayadım (4/52), gendi halın**ca** hiç ellemiyecīñiz didi (80/189), ğızdı mı çocū sıkı**ıca** şöyle adam_akıllı ip_inen sıkı**ıca** sarardık (53/37); bıçak devīñ_ayaqlarını kesmiş. ēy**ce** kesmiş (57/60), cızgı çizerdik şöyle**ce** (2/109), didim ki şunu saldıñ ğüzel**ce**, gitdik (1/30), nişan böyle**ce** biter (7/10).

Miktar

yününden binler**ce** insan giyindi (64/24).

Zaman

ğúnler**ce**, haftalar**ca** ğalıllardı (65/21), bakım_ıyi bakım saatince ekmāni viririm (83/170).

Eşitlik ekinin yöre ağzında farklı üç şekline daha rastlanmıştır. Ekin +a**ça** şekli, zaman zarfı görevindeki āşam ve zabah kelimeleri ile birlikte kullanılır:

āşama**ça** evel eliñ_işini ğörürdük (60/1), o kesi ben samanı zabaha**ça** habipleriñ_evine çekdim (68/27).

Ekin genişlemiş biçimi olan +cAnA yapısına da aşağıdaki örneklerde rastlanır:

çamaşır yurduķ zabā**cana** elimiz_inen (42/80), ısıyaca**na** bulğur çekerdik (42/95); öyle**cene** ľaf kesildī giri ğaldık (26/15).

Bir örnekte ise +acarı şekli kullanılmıştır:

o zaman**acarı** bunu dutuyullar ğardaşları bunu buña veriyullar (62/283).

2.3.2.1.3.8. Aitlik Eki +ki / +kı

Aitlik eki, isimlerden zamir veya sıfat olarak kullanılan isimler yapan, içinde bulunma, bağılılık ve aitlik anlamları taşıyan ektir. Bu ekin yörede tespit edilen işlevleri şu şekildedir:

Zaman / Durum Zarfı

evel**ki** öyle (61/72).

Sıfat

anğaradan nevşehire vesaire böyle il il dolaşıllarmış filân yirde**ki** sevkıyatlara (67/103), bizim öte**ki** ev var (33/17), elimde**ki** turpu yedim nar diye (20/18), esgi dūñ hinc**iki** dūñlerden şenlikliydi (11/86), heralde diyom ord**aki** yatırlardan (8/31), o zamank**i** mahallenin (6/10), üstünde**ki** martisinden (9/51).

Zamir

ber**iki** yok (59/50), burda**k**inden daha farklı oluyo insan değil mi (38/127), hinc**iki**ler olsun gider, vallâ gider (19/21), ondan sōna etrafd**aki**lerini öper (7/15), ord**aki** nâdar sevinillerdi (38/59).

İlgi

anamiñ sözünü dinlemiyim ki ben senin**kini** dinlesem diyo (11/195), benim**kini** amcam alırdı (2/53), bizim**k**ilerini hep babam göydu (8/79), hâ, başgasının**kini** de sen giyyoñ. sen**iki**ni de başgası giyyo (38/151), onun**ki** sōnaya galırdı gelini (40/81), sizin**ki** nası geçdi? (38/139).

+DA+kI

Çoğunlukla yer gösteren kelimelerde, bulunma hâl ekinden sonra kullanıldığı görülür:

burda**kı** dúkkan n_ārasın (27/77), hurda**kı** gonşunun_evine göyüm parayı (22/119), hangi dalda**kı** aceb dimiş arayı arayı (17/9); anğaradan nevşehire vesaire böyle il

il dolaşıllarmış fılan yirde**ki** sevkiyatlar (67/102), elimde**ki** turpu yedim nar diye (20/18), kúnde**ki** gelenim diyik hürüye (24/41).

2.3.2.1.3.9. Soru Eki **mi**

İsmi fiile soru şeklinde bağlayan ve ismin soru şeklini oluşturan hâl ekidir. STT'deki kullanımından farklılık göstermez:

ocakda **mi**? (38/39), ölüm didi essahtan gaynakcı **mısmı** yoksa bi şey değil misin? (2/135), var **miydi** ölüm? (15/4); desde **mi**? (21/39), o ayakgabiları gecenin bi saatinde **mi** topluyollar (38/147), yok **mu** bunun öz anası (76/36); gonusması nasıl düzgün **mü** (87/13).

2.3.3. Zamirler

Zamirler, isimlerin yerlerini tutan, nesnelere ve kişileri temsil veya işaret suretiyle karşılayan sözcüklerdir.

2.3.3.1. Kişi Zamirleri

Varlıkları kişi olarak temsil eden, kişi adlarının yerine geçen zamirlerdir. Ağız bölgesinde STT'ye göre farklılık; yönelme, ayrılma ve ilgi hallerinin çekiminde görülen nazal n' li şekillerdir. Buna ilaveten Aksaray yöresi ağızlarında, çokluk ekinin birinci ve ikinci çokluk kişi zamirlerine eklendiği örnekler de görülür:

bizlere yimek ne bişirdiler ordalar ya (38/201), **bizleriñ** gene beçenāimiz var_ıdı (77/46), **sizlere** ömür de gapıyı çekmiş (79/110), biri de **sizlere** ömür (83/70).

Kişi zamirlerinin hal ekleriyle çekimi Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6: Kişi Zamirlerinin Hâl Ekleriyle Çekimleri

Hâl Ekleri	TEKLİK			ÇOKLUK		
	I	II	III	I	II	III
Yalın	ben (1/5)	sen (3/36) sēn (42/143)	o (40/35)	biz (21/10)	siz (63/111)	onnar (2/137) onlar (3/144)
Belirtme	beni (37/29)	seni (16/23)	onu (17/10)	bizi (22/151)	sizi (27/26)	onları (5/62)
Yönelme	bana (16/22) baña (18/72) bãña (34/91) baã (1/23)	sana (4/66) saña (35/37) saã (70/4)	ona (22/58) oña (28/114)	bize (27/39)	size (9/48)	onlara (8/65)
Bulunma	bende (4/61)	sende (56/80)	onda (74/164)	bizde (62/162)	sizde (9/79)	onlarda (85/53)
Ayrılma	benden (7/102)	senden (20/112)	ondan (2/100) ondañ (77/24)	bizden (59/39)	sizden (21/13)	onlardan (48/67)
İlgi	benim (8/95)	seniñ (20/62)	onuñ (8/102)	bizim (21/2)	siziñ (23/70)	onların (65/11) onlarıñ (70/25)
Vasıta	bennen (62/293)	sennen (32/4)	onnan (21/16)	biz_inen (85/74)		onlar_ınan (71/94)

2.3.3.2. İşaret Zamirleri

Varlıkları işaret etmek, göstermek suretiyle karşılayan zamirlerdir. Ağız bölgesindeki işaret zamirleri şunlardır: bu, bura, şu, şura, hu, hura, o, bunlar, şunlar, onlar.

Tespit edilen işaret zamirlerinin hâl eklerine göre çekimi, Tablo 7’de gösterilmiştir:

Tablo 7: İşaret Zamirleri

Hâl Ekleri	TEKLİK			ÇOKLUK		
	I (bu)	II (şu)	III (o)	I (bunlar)	II (şunlar)	III (onlar)
Yalın	bu (2/45)	şu (32/71) hu (23/7)	o (56/99)	bunnar (8/4) bunlar (6/10)	şunlar (14/95)	onnar (87/44) onlar (2/44)
Belirtme	bunu (67/63)	şunu (35/34) hunu (22/120)	onu (22/75)	bunnarı (3/93) bunları (8/88)	şunları (60/73)	onları (3/134)
Yönelme	buna (5/29) buña (75/21)	şuna (62/44) şuña (80/78) huna (22/113)	ona (8/62) oña (11/81)	bunnara (74/28) bunlara (32/72)		onlara (25/3)
Bulunma	bunda (64/36)	hunda (22/166)	onda (62/164)	bunlarda (85/53)		
Ayrılma	bundan (28/62)	şundan (74/193) hundan (38/84)	ondan (28/27)	bunlardan (40/241)		onlardan (63/34)
İlgi	bunuñ (74/158)	şunuñ (14/79)	onuñ (53/16)	bunlarıñ (13/31)		onlarıñ (87/45)
Vasıta	bunnan (1/41)	şunnan (48/26)	onnan (53/24)	bunlarnan (84/32)	şunlar_ınan (87/68)	onnarnan (32/69)

Ara kelimesiyle birleşerek oluşan ve yer gösteren bura, şura, hura ve ora işaret zamirlerinin örneklerine de yöre ağzında bolca rastlanır:²⁶

bura

Yalın hâl: on üç sene oldu ben *bura* çıkıp geleli (39/7), *buralar* gene beçenek başıydı (77/45).

Belirtme hâli: *orası burası* dirken terzi oldu, (3/81).

Yönelme hâli: emriñdeyse getir *bura* dimiş (17/23), anası almanyadan getirdiler *buraya* (22/93).

Bulunma hâli: *burada* beş gişi yiyecek (16/35).

İlgi hâli: işde *buranıñ* usdası vasfiye abla var_ıdı (3/75).

şura

Yalın hâl: baña didi ki *şura* çıktım (16/21), *şuralar* çukurları doldurur (55/30),

Belirtme hâli: *şuralarımızı* gör git de öyle gidelim (78/112), *şurayı* bi göreydiñ (84/12).

Yönelme hâli: *şurama* düşdü (2/22), *şurasına* bitecik bi şey çekilirdi (40/17).

Bulunma hâli: *şurada* su çıkarttık (77/39).

hura

Yalın hâl: *huralarım* hep yahTe olmuş (32/42), burunlarımızıñ *huraları* kón bālardı (38/37).

²⁶ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Korkmaz, 2003: 424.

Yönelme hâli: iki tahtayınan *huraya* iki çift göyuruyullar (22/164).

Bulunma hâli: *hurada* demir göngün (22/33), şu masanıñ *hurasında* galıñ lan didim (27/46).

ora

Yalın hâl: şindiki *oralar* şurdâki (2/5), olan *ora* varıncı gice olmuş (17/7), çok şükür *oralar* gezdik (78/142).

Belirtme hâli: ben şu tezek ğaydımız yirde ğórüyom *orayı* (16/13), ondan sōna *oraları* ğórecāñ (71/133).

Yönelme hâli: tūla ocānıñ *oraya* şimdiki angara kıprūsünüñ oldū yeriñ önünde tūla oca vardı (2/24).

Bulunma hâli: *oralarda* tarla sürüyuruk (18/30), haca gittiñ, nürdüñ *oralarda* anlat işte (78/118).

2.3.3.3. Dönüşlülük Zamiri

Kişi zamirlerinden daha güçlü bir anlam taşıyan, anlamca pekiştirilmiş bir tür kişi zamiridir. Kişilerin aslını ve özünü bildiren dönüşlülük zamirleri STT’de olduğu gibi yöre ağzında da “kendi” sözcüğüdür. Kendi sözcüğüne iyelik eklerinin getirilmesi ile meydana gelir:

kendim yemiyom amma devām_ettiriyom. (8/64), bā ğaynadırım *kendim* ğaynadırım (83/165); adam da *kendisi* şey_ıdı. (2/71), ona sâhib çıkallardı *kendi* bacıları gibi (2/115), irkekler de *kendi* arasında çalgı çalallardı (48/32); eskiden iş_inen *kendi* *kendimiziñ* zamanını gideriyorduk (67/49), yani hesâbını yapıyoruz biz *kendimiz* (75/11).

Kendi dönüşlülük zamirinin, yöre ağzında tonlu biçimi olan “gendi” şekli de kullanılır:

bāñ_çinde *gendime* ferât idiyem (22/116), ben *gendimden* üsdüne varacādım (62/295); herkes *gendisine* ğöre onuñ üsdüne atallar (7/18), birini *gendi* yirmiş ğız (14/43),

vurdu *gendini* (39/2); *gendimize* başga bi din seçelim (20/30), *gendimizden* haberimiz olmazdı (81/2); büyükler *gendileri* gofdu ismi (11/14), *gendileri* oynar, sekerdi (76/7).

Kendi dönüşlük zamiri, şahıs zamirleri ile kullanıldığında kuvvetlendirilmiş bir dönüşlülük ifadesi ortaya çıkar:

ben kendim elimnen yapacām didi (66/87), amma *ben gendim* de duydum da iyi anlaşırdım (22/148); *o gendi* atar çayını (11/208); *biz gendimiz* hiç bi tâne de yimeden dâtdıh (16/43), yani hesâbını yapıyoruz *biz kendimiz* (75/11).

2.3.3.4. Belirsizlik Zamirleri

Nesneleri belirsiz bir biçimde ifade eden zamirlerdir. Belirsizlik zamirleri yöre ağzında fonetik değişiklikler dışında STT'deki gibidir:

başka: yahut da işte bi *başka* ne ise onlar gereken onlardı (2/49).

bazıları: daha hâlâ odaların *bazıları* duruyur (85/9), *bazıları* da yirdi (86/240).

bazısı: mesud_olabiliyi *bazısı* da (86/207), *bazısı* da olmuyur, işdi ne biliyim ben (86/207).

beriki: *berikinde* de giderik (42/74), *beriki* yok (59/50).

biri: *biriniñ* göcası hâfızmış (81/93), *biri* baña didi ki bayram lâtikeri dōmuş didi (82/30).

birisi: *birisi* óközleri seçip de getirmiyeye varmış (63/145), *birisini* yidim. ötekilerini de yidim (65/45).

bi şey: en sonunda *bi şey* almış (1/42), üsdüne *bi şey* örtmemişler (4/43).

çoğu: *çoğunu* yassağ ittiler çadırlar yanıyordı diye (38/201), *çoğu* da saklar_ımış (81/25).

heç biri: *heç biri* de gıymatımı bilmedi (60/28), *heç birisi* de gülizara beñzemez (62/271).

hepsi: hani nirde beş yavrınıñ *hepsi* (9/16), *hepsiniñ* zulümü oydu (21/23), amcasınıñ çocū yani *hepsi* gelillerdi (35/21).

herkes: *herkes* bi yaylaya çıķdı (63/191).

her şey: ey allahım *her şeyi* gösterirmiş_ adama (66/58).

kimi: *kimisi* guruyemiş dóker (7/21), *kimi* arpa alırdı (66/22).

kimse: ben *kimseyi* isdemem diyo ğız (8/106).

şey: hamam *şeyi* almazdı hiÇ (7/34).

ne zamirinin belirsizlik görevinde kullanıldığı örnekler de mevcuttur:

onu da pek çok tūdūdürdü annem *neyim* (3/137), anam pilāv *neyim* bişirttirdi (5/71), ğetme dirse sufraya *neyi* oturma imkānı mı vardı (11/203), olsa da işde olurdu tābi, yātamız *neyimiz* olmaz (63/24), eveli aşçı *neyi* yōdu (76/5), üzüm_ünen *neyinen* soruya atañ (79/28), asgerden geldikten sōna bolvadini *neyi* işde ne oldūnu bildik (85/66).

2.3.3.5. Soru Zamirleri

Bunlar nesnelere soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan zamirlerdir. Yöre ağzında kullanılan soru zamirleri şunlardır:

kim

ben ğaribe *kim* baksıñ (12/13), ālasa *kim* bakacak (21/52), habarım yok ki *kim* gelecek (22/129), *kim*_ō diyik (24/40), himci onu *kim* yiyyo da, *kim* içiyo (63/44), şimci yōurdu *kim* yiyecek (63/150), yoksa *kim* düşünür sinek_ışını (64/37), *kim* itirdi de *kim* bulacak (69/98).

ne / ney

ne isdiyicek (3/58), bacım daha *ne* isdiyuñ dimiş (14/70), *ne* diyoñ didim (82/12), *ne* anladıyım ben size (83/12); saya gezme *ney* hala (69/17); *neydi* ki onun_adı (3/136); *neyinen* idilecek (63/178).

hangı

hangımız iy biliyoķ (6/76), *hangımız* varacāz (32/80); *hangısını* diyo ölümüñ (40/211), *hangısı* (63/138).

nerede

yeşil aķsaray denildi *nerede* hanı (6/31).

2.3.4. Sıfatlar

Önüne geldiği isimlerin bir niteliğini belirten ya da onları belirten kelimelerdir. Sıfatlar, görev bakımından niteleme ve belirtme sıfatları olarak ikiye ayrılır.

2.3.4.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları, varlıkları renk, şekil, biçim, tat, koku vb. bakımlardan niteleyen sıfatlardır:

ondan sō *büyük* adamlar, adamlarıñ yanına gelirdi (15/9), *eski* insanlar çok çekmiş (3/13), *genç babayıt* bi olanımış (67/82), dalda durur mı ırķ ğún o *gözel* ğız (17/41), *ġúcücük* örtme olurdu esgi evlerde (7/101), o zoba ğızacak *ıscaķ* su (48/164), *iyi* niyetlilā babasına yıkılmış (58/157), ġoyundā dalınıñ *kirli* yuñuna şöyle onu ıslardıķ (32/73), *ķótü* ğúnlerimiz geçti (68/22), ertesi ğún de *küçük* ğıza gitmiş (44/72), *mavi* yússümüñ ġaşı (4/1), bi de bi *pis*et var. bi temizet var didi (74/128), durnamıñ ķanedi de bir *sari* tilden (55/185), *uzak* yollara gitsem (4/165), ondan sōna *yaşlı* bi ġarı geliyor (16/11), *yeni* nesil nerden bilsıñ deliormanı (6/15), elinde *yeşil* badem (62/246).

2.3.4.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları, isimlere ait belirtiyi ya da söz söylenen tarafından belirtilmesi istenen yönü bildiren kelimelerdir. Belirtme sıfatları, isimleri işaret, sayı, soru ve belirsizlik yönlerinden tamamlayan kelimelerdir.

2.3.4.2.1. İşaret Sıfatları

İsimleri gösterme yoluyla belirten sıfatlardır. Tek başlarına işaret zamiri olmalarına rağmen ismin önünde kullanıldıkları zaman işaret sıfatı görevinde kullanılmış olurlar. Aksaray yöresi ağızlarında bu, şu, şö, hu, o, ol işaret sıfatları kullanılır:

bu

bu ğızıñ iki tãne õlu olmuş (14/84), *bu* adam eskilden kókü buradan_ımış (49/2), *bu* avrat da bi şey yapamaz (77/15), *bu* çocuk ğarnımda üç dãfe āladı didi (78/48), *bu* aylarda düven sürülürdü (79/54), *bu* eviñ yeri, babamıñ eviniñ yeri (80/24), *bu* kóyde durmam dimiş (82/37).

şu

şu duvara atla durdu (2/16), silah gelmiş *şu* ğoğsüne (3/6), *şu* beş inē sağabilir misiñiz dimiş (4/49), *şu* ayda şimdi esgiden dūñ yap, kimse varmazdıñ (11/97), hincik *şu* ğırmızı toprak var ya onu ğalbura alırdık (53/32), *şu* ğadınıñ sesini duymadan ğaçıyım ben dimiş (80/198), *şu* ğózümü açdım mıydı (83/140).

şo / şö

bi budunu da *şo* tavana asmış (1/46), *şo* büyük mandırada (40/190), *şo* ğaya benim buruya yeni geldim sene uçdu (43/48), ne biliyim ben *şo* teştten ğüzel durur bekmez (60/88), *şo* bālarıñ yanda orda üredir_ımış (70/6), *şo* havluya geçmissim (78/122), allahañ dōrusuna ğalınca kimse de dutmadı *şo* kór dırnāmızdan (80/29), ordan diyir ki *şo* ğız ise benim (86/127).

hu

Ağız bölgesinde şu anlamını veren işaret sıfatıdır:

gendi başına **hu** at_ınan, arabaynan gezer (22/8), **hu** yanda bi ıldız var_ıdı (22/30-31), **hu** çocuk gibiydi (22/95), **hu** seniñ halañ nārin neyi (23/7), yüzğış getir **hu** gelini bulalım (31/6).

o

o çocuk önde (2/127), **o** adam gul memmet didim adam olunu nişannıladı (33/18), **o** evde şinlik yoğ_ıdu (50/51), evimizdeydim tābi **o** zaman (52/8), **o** adamlar ne çekmiş (56/49), şu mahalle **o** yandan gelmiş (77/65), **o** köyde esgiden çete hālinde eşgiyalıā çıkmışlar (67/54), **o** malları górecāñ (71/125), **o** sufrayı seriyuruğ (78/136).

ol

ol diviñ hazinesini aldılar (55/170).

2.3.4.2.2. Sayı Sıfatları

İsimlerin sayılarını bildirmek suretiyle belirten sıfatlardır. Sayı sıfatları; asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları olmak üzere dört alt gruba ayrılır.

2.3.4.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Eklendikleri ismin sayısını belirten ve isimle birer sıfat tamlaması oluşturan sayı sıfatlarıdır:

beş ay geçsin dñümüzü dutarız (50/11), aşşāda **beş altı** kişi var (18/87), **bi** kilo et alır_ımış (1/40), **dokuz**_ev sularđık keşşinen (77/37), **dört** çuval üütdüyseñ ikisini üçünü eliñden alırmış (2/62), **iki** oda (1/18), '**otuz** sene sōna beni aradı buldu (3/47), **sekiz**_ay durmuş (43/52), **sekiz_on** ekmānen dışına çıkmayınca yimezlerdi (77/77), **üç** dāne arķadaş gitdik (3/112), **yedi** ğún didi miydi (42/62), **yirmi** kile fasile çıkartdım (87/73), bir **yüz** dönüm toprak virdiler (49/6).

2.3.4.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Varlık ve nesnelerdeki derecelenme sayısını gösteren sayı sıfatlarıdır:

altıncı ayıñ tam otuzu öylen saatiñ on iki buçuuydu (83/129), *beşinci* sınıfı yeni bitiriyom (3/58), ilk *birinci* dúnya harbine girmiş_jimiş dedem (67/73), İsan gendimi atacām diye yoķardan *dördüncü* ğatdan (22/161), *ellibirin_üçüncü* ayında geldim (83/91), *ikinci* bardā gelinci didi (68/58), eñ ilk başılyan *onuncu* ayda yapardı (11/94), *sekizinci* sene sōna bi ırahmet olmuş kıyde (70/18).

2.3.4.2.2.3. Kesir Sayı Sıfatları

Belirttikleri isimlerin sayısını kesirli olarak gösteren sayı sıfatlarıdır.

ondan sō *yarım* sāt geçdikden sōna ayıķdıydım (32/42), o da *yüzde bir* ihtimal (15/39).

2.3.4.2.2.4. Üleştirme Sayı Sıfatları

Sayıları bölüştürme yoluyla belirten sayı sıfatlarıdır:

birer metre, metre de değildi o zaman arşın_ıdı (7/26), *dörder dörder* kişı otururduķ (71/67), adam başına dēy *ellişe yüzer* goyun düşdü (42/40), *ikişer* çuval un ider (48/55), *üçer* ğún āleniyidi (84/76).

2.3.4.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkların sayı ve miktarını belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Aksaray yöresi ağız bölgesinde yaygın olarak kullanılan belirsizlik sıfatları şu şekilde sıralanabilir:

başğa

başğa kıyden de hinci gelin getirsinler (11/141), *başğa* bi din seçelim (20/30), *başğa* bi şey yoķ (21/32), bōn de *başğa* çıkan yoķ (31/20), *başğa* bilen yoķ (31/25).

bazı

bazı yaşlılar bilir (3/26), *bazı* gelinler atardı (69/10).

beriki

beriki iltim_inen üç iltiydik (26/2), *beriki* olan da cezevine gitdi (33/26),

bi / bir

bi zengin bi un dādiyo didiler (56/20), *bi* adamın biri geliyor (57/21); *bir* gadin göcasını islah ider (31/43), *bir* lafi duyarsa idemez sabah (37/11), *bir* gün başım_alır, alır giderim (37/54), *bir* eve varmış (55/6), öyle *bir* insan_ıdıķ yani bilmiyorum (71/45).

biraz

sandın gözüne *biraz* para gonur (7/25), baña *biraz* guzu alalım didi (18/1), *biraz* portakal getirir, yirdin (48/44), benim *biraz* tarlıya ihtiyacım var (67/62), *biraz* sohbetten sōna bu konular geçer (83/23).

birkaç

şu son *birkaç* yıllık yaşıntını karşılaştırdında ne farklılıklar görüyon (43/36), bacımın evinde *birkaç* dakķa avustu durduk (76/66).

bir iki

aman ne alıyosuñuz diyi *bir iki* şaka yaptım (7/46), *bir iki* adam mıdam saldı (33/13), ordan *bir iki* gaşşık pilav alıyu (62/292), çay şekerinden *bir iki* tane sarallar (65/121).

bütün

saña oldū gibi gızım faydası *bütün* çevresine olacak didi (16/70), *bütün* sivrisinekler de taaruza kaķar (20/164), *bütün* çadırlardan dışı süreriz (20/169), *bütün*

engelleri ğaldır aradan (31/35), yani o öcünü almak için *bütün* vatandaşdan çıkardı (56/66).

filanca / felan

anā ben *felan* yere gide'cām (11/25), işte *filanca* vāt git burdan (87/18).

her

her adam da yapmazdı. (11/32), *her* iş bitdi (48/158), gelin *her* ğún zabah ğakacak erkenden (50/37), *her* şey dümiye basar (54/3), *her* vilāyetde dīnenir de yavrınıñ sözü (62/83), *her* ğapıdan bir iki ğaşşık yōurt ğoyyollar (63/153).

heç / hiç

hele çĩñ düşdū ğún *heç* uyķu ğórmezdik heç (42/101), *heç* bi zaman getmez de ananıñ baharı yazı (62/195); benden *hiç* kimse bi şey ummuyo (65/43), düün şeyine hiç masırafı olmaz (65/125), *hiç* bi şey yōmuş (68/10), *hiç* ösuremiz neyimiz bitmezdi (68/45), *hiç* dişi dōķūlmeden öldü babam (68/72), *hiç* bi ğıymatı yoķ (73/12), *hiç* bi sayğı var mı (76/92).

hiçbir

'*hiçbir* allāñ ğulu ğórmüyecek (11/139).

ne

biz *ne* ğúne duruyoķ (3/91).

öbür

öbür ğapıya varsa ğapıyı açsa beş yüz ğulaç var (55/151), *öbür* araba ğadar yoķarda yatıyur yani (75/4).

öteki

bizim *öteki* ev var (33/17), *öteki* arkadaşları odunu yapmış (44/6).

ötā

pekmez ğaynātmya varışın *ötā* eltim_inen ğaynana dōşdü (26/1), *ötā* üzüm bitenā_der (28/98), *ötā* yannı şerbetli şerbetli olmuş sırtında (71/233), *ötā* ğız_ıdı heral (79/108).

tüm

tüm çevre illerden hayvan gelirdi (5/50), toprakları yıllı *tüm* türklerimiziñ (36/72), bu evler *tüm* esgi evler (42/36).

2.3.4.2.4. Soru Sıfatları

İsimleri soru yoluyla belirten sıfatlardır. Yöre ağzında rastlanılan soru sıfatları şunlardır:

ğaç

ğaç yatağ, ğaç meselá halı (7/24), *ğaç* sene yapıdñ hademelik (49/11), *ğaç* kile toprağ (71/145).

ğaçıncı

ğaçıncı ay diller_ona (22/29).

hangı / hangi

hangı daldağı aceb dimiş arayı arayı (17/9), bunu *hangi* mezhep, hangi kitap yazar ölüm (81/136).

nası / nasıl

nası olğun_udu nasıl hanım_ıdı (3/124), o *nası* íaf ğız didim (40/209-210); şahsıñı unuttum, *nasıl* yijtsiñ (4/6), *nasıl* bi ğıballı oldūnu da seçemedim (75/38).

ne

na ğadar arabaniñ tekeri varsa (58/247); **ne** iş yapardıñ (2/131), ben ıçıķ diñledim **ne** ľaf idiyıllar diyi (22/149), baķale **ne** hāle geldiñ didim (27/11), āşam **ne** zaman geldik (78/77), bi kirpit_inen **ne** iş ğórülür (81/77), **ne** ğadar ev halkı varsa şöyle baķaķaldılar (58/224).

2.3.4.3. Sıfatlarda Pekiştirme

Sıfatlarda pekiştirme, sıfatın birinci hecesine /m/, /p/, /r/, /s/ ünsüzlerinden birinin getirilmesi ile yapılır. Çok fazla örneği yoktur. Rastlanılan örnekler şunlardır:

'çaķmak daşı gimi '**appā** (77/97), onuñ **sapsarı** sarısı da vurudu (32/70), içim biyaz oldu '**simsiyah** saçım (20/14).

2.3.5. Zarflar

Fiillerin ya da fiilimsilerin, sıfatların, görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını zaman, yer ve yön, durum, nicelik, soru kavramlarıyla belirleyen ya da sınırlayan kelimelere zarf denir (Ediskun, 1992:273).

2.3.5.1. Durum Zarfları

Fiillerin niteliğini, ne durumda olduğunu, nasıl yapıldığını belirten zarflardır. Yöre ağzında tespit edilen örneklerin bazıları şu şekildedir:

anca

anca çalışırdım (3/27), işde bura **anca** çıkıyaķ elimizde bi çēmel (22/34), şu kıyde bekit on kişi orucu **anca** dutardı (59/2), herkeş gendi gendini **anca** idāre ediyirdi yavırım (73/16), asbaba **anca** yetirirdim bi ğalıp sabını (76/128).

aşā yukarı

aşā yukarı on altı, on yedi yaşında var_ıdı (70/41).

aynı

aynı hinciki gibi duruyom (16/18), sennen berāber ğafıya *aynı* giriyor (32/4), *aynı* böyle yapardı (32/79), şimci onu *aynı* yapmaya çalışıyoñ (35/54), ordan da yine *aynı* yapmış (44/93).

barabar / beraber

barabar gidiyullar (78/71), öbür kópē da ğoyuruyum da didim bu da onnan *barabar* gitsiñ (75/19); *beraber* öñüne düşelim (18/11), *beraber* çocukñan başladık (34/1), bunnan *beraber* şoruya dursan (76/88), deve kólunda çalışıyomuş bi arkadaşınan *beraber* (67/101).

bi(r)

öyle *bi* buñaldım diyor (8/16), bacım aman şu fırçayı ğoy da *bi* aralaş diyurum (11/236), böyle *bi* yapıyurum (71/157), ben seni 'ēyce *bi* sabınlıyacām diyor olana (50/148); önünüze *bir* yattı (2/29). çıñ bayram tepesine sen de *bir* tanı (6/32).

boyuna

boyuna bahçeler ğinen ūraşdım (27/54), otururmuş *boyuna* (44/8).

iyi

evin içi birbirine *iyi* girdiydi (1/33), iyi dikiyo (3/28), anam bunu *iyi* biliñ (24/17), bunda *iyi* oluñ didi (63/95), bizden *iyi* yiyyoñuz, *iyi* giyyoñuz dirdi böyle (68/8), oturduķ_a *iyi* yatdım gene ğafam ğarıyr (80/155).

böyle

sen niye *böyle* itdin? (1/35), çocukñ ğulāna *böyle* söyler (8/79), biz zamānında *böyle* çok çekmissik (68/18).

çabık / çabuk

düşünseñ aķlıña *çabık* geliyor (38/119), ezen çarıyodu birez *çabık* gel diye (20/23), şu ğözeliñ efkārı dāl mi de beni *çabuk* ğocadan (62/428-429).

dōru

yolumu gōsderdiñ **dōru** gel diye (20/11), **dōru** āla, **dōru** āla öyle diyomuş (63/202), şuña **dōru** serelerdi (80/78).

ekseri

evel **ekseri** gayfe virilirdi (48/137), **ekseriye** sıkma yapardıñ (48/116).

ellām

Bu kelime, “herhâlde” anlamında durum zarfı olarak kullanılır:

şu çocuk ğadar var yōudum **ellām** (66/134), **ellām** bi ğara tosun verdik (83/47).

gene

gene ā bayrak dikilmiş (58/7), **gene** ğapıda oturuyuruğ (71/37), üstünden_atlasa ğoyun **gene** ölür (75/35).

ġózel / ġúzel

ġózel ġózel söylerdi (48/25); çocuklarımız **ġúzel** okurdu okullarda (6/38), ondan sōna onnan şöyle **ġúzel** çarī dikerdi (38/85), senin kōķuñ ġúzel kōķar (50/108), ğarī **ġúzel** çeker (83/164).

hele

hele ben bi deşirmissim dayımın dūñuñde (40/41), **hele** bakele ġúvēye (49/104), **hele** seniñ de bi baciñ dursuñ dimiş (58/104).

heralde

yoh **heralde** öyle bi şiy (3/26), **heralde** diyom ordaki yatırlardan (8/31), bi de valla **heralde** fadimeden dolayı beni virmiycekler didi (19/4).

hiç

hiç bilmezlerdi (15/21), **hiç** de açmadımız ğapıyı (46/9), hindi **hiç** bādaş ğuramıyıllar (86/188).

höyle

höyle geçiyollar (27/40), şimdi üç beş gişi *höyle* gideyorur (29/1), *höyle* yapışyõn şurasından (36/31).

şöyle

yarım davarı *şöyle* kesdirir (2/32), sen işte *şöyle* iyle, böyle iyle (14/71), on birinci inneyi soğuncu ğarı *şöyle* toplandı (15/46), *şöyle* getiriyim (17/68).

tam

sõna ğadın böyle *tam* atacadı (16/20), marķ da bi yükseliyi amma *tam* yükseliyi (18/9), bi de neysem *tam* yaklaşdım (18/97).

tekrar

tekrar geldi (2/11), işte nişan *tekrar* olan evinden hoca gelir (7/9), ertesi ğún düün şeyine *tekrar* teslim ğider (65/126).

yalınız / yalnız

beni buruya ğoyduñ *yalınız* diyom (3/39); iki gişi çıksa gelse nûrebiliñ sen geceynen *yalıñız* didim (79/87); *yalınız* ğaldı koca pelit (6/29).

temelli

yõsa *temelli* mi gitdi (62/133), *temelli* babamıñ davarını ğüddü (84/69).

yār

Birinci ağız grubunun üçüncü alt grubunda “heralde” anlamında durum zarfı olarak kullanılır:

o zar belki bez çırası yanarmış ğımış *yār* (38/36), böyle yangın ne çıktı *yār* (38/200).

yazār

yazār kelimesi, “herhâlde” anlamında durum zarfı olarak kullanılır:

deve ğaburĝası böyük_olurmuş **yazār** (17/12), **yazār** bi dā da çıkmazlar yani hesabını yapıyuruz biz kendimiz (75/11), bizi de **yazār** içine atdılar (80/198).

yeni / yeñiden / yeñitten / yütten

ben de **yeni** nişannılandım (18/71); gitsem de **yeñiden** bi dā gitsem (36/16), **yeñiden** başladı (56/61); allah tarafından tekrar annesi **yeñitten** üzeri yüklenmiş ğadınıñ (14/3); **yütten** tekrar asbab giydirmiyе (58/197).

zor / zorla

o ölüye dahi **zor** gidellerdiñ (11/98), **zor** dutallardı yani (59/6); hani öyle **zorman** oldu istenmedi (1/37), beni **zorman** bindirdiler arabaya (22/143); **zorla** alıllarmış_elinden (67/56).

İkilemeler

Yöre ağzında bazı ikilemeler durum zarfı görevinde kullanılır:

ayrı ayrı oturumumuz vardı (77/27), sen hani bi şey bulamadıñ sen **boş boş** gidiyoğ diyik (24/74), **böyle böyle** sara var bunda dimişler (32/38), **burcu burcu** kıokardı (87/45), **çok çok** da cināyet olurdu yav (68/108), gellancılar **sıra sıra** geldiler (50/69), birisine de daha **şöyle böyle** diyi şey_ıtmedim (83/117), bibim_inen ikimiz **usul usul** geldik (26/12), **yavaş yavaş** yiriz (51/7).

2.3.5.2. Zaman Zarfları

Fiilleri zaman yönünden belirten ve onları sınırlandıran zarflardır. Zaman zarfları, yalın ya da türemiş kelimelerden oluşabileceği gibi birleşik kelime, tamalama ve çeşitli kelime grubu kalıplarına uygun biçimlerde de ortaya çıkabilir. Ağız yöresinde sıklıkla kullanılan zaman zarfları şu şekilde sıralanabilir:

akşam / āşam

akşam ğüveyin tarafından yakın akrabaları ğüveyi ğótürüller (1/13), **akşam** getirillerdi içeri (76/57); gine o ğızları da **āşam** toplardıñ (34/118), **akşam_ınan** desdileri alır (40/18).

baharın

ıçıķ durarak hani *baharın* pambıklanır (40/140), ben *baharın* şorda yoluñ üsdünde burçaķ ükiyodum (70/104), *baharın* ğuzuyu da ordan alıllardı dölünü neyi (77/96).

baştan

baştan biz ğıza ğórmüye gideriz (50/1).

... behrinde

Geçmişte yaşanmış, gerçekleşmiş olaylardan bahsedilirken kullanılan bir zaman zarfıdır. “o zaman, o zamanlar” anlamında kullanılır. Karaman yöresi ağızlarında da benzer kullanımlar mevcuttur.²⁷

o dönemiñ behrinde yüz üelli kile ya da iki yüz kile mahsül ğaldırırdıñ. (67/39), *o ğúnüñ behrinde* silāmız, diyneksiz yetişdim (75/13)

bõn / buğún

seniñ *bõn* õluñ gelecek didi (16/57), bõn saña düür geldiler (19/2), *bõn* aķsaraya bi gidiyim (70/153); daha *buğún* çıķdım dışarıya (22/17).

daha

daha ömrümde din ğayğısı yimedim dimiş (55/166), *daha* bu vāt düven sürülürdü (59/33), *daha* bizim bacı orda süzünyür (71/214).

demin

işde didim *demin* de anlattım (83/114).

devli (ki/si) ğún

devlisi kelimesi; ğün, hafta, ay, yıl gibi zamanların bir sonrakini anlatmak için kullanılır, “ertesi” anlamını verir.²⁸ Bu zaman zarfı, Çukurova ağızlarında da kullanılır.²⁹

²⁷ Krş. Uysal, 2009:158.

²⁸ <http://tdkterim.gov.tr/ttas/>

devliki gúnü güççük dimiş ki benim barnāmı kesin (14/36-37), ordan *devlisi* gúnú gitmiş bacım (71/224), *devli* gúnü bayrak kaçardı (76/4).

dünēn / dünān

dünēn sen baña mazutu virmediñ didi (18/47), nūrelim haydi amma ben dünān, evelk_ūn ben de gitdim (22/15).

eskiden

eskiden nazarı pek şey_ıdellerdi (3/143), *eskiden* tırpan çalallardī (69/32), *eskiden* neşāl yaşırdık (77/124).

evelden / eveli

evelden çarşamba gún gece gına olurdu (1/10); *eveli* böyle havluda nede de oynaşma yok (63/3), *eveli* biri anasınıñ ğarnında ālamış (78/50).

ezel /ezeli /ezelden

ezel altın_ıdım hinci kül_oldum (4/130), dārmennen çekerdik *ezeli* (42/90); aķsarayıñ boynu *ezelden* eğri (9/19), *ezel* sini derdik (38/6), *ezelden*_üç gún_ekmek yapılırdı tahta ğurup (76/2).

ğalan

gidecām *ğalan* vardım oruya (22/121), *ğalan* ğucaķ ğucā geliller (33/23).

ğāri

bu orda *ğāri* evlenmiş (49/4).

ğayrı / ğayrın

ondan sōra da dūn_olacaķ *ğayrı* (43/80), biz ğaldık *ğayrı* (49/87), ğündöndü şöyle olur *ğayrı* çāşır (67/11); ben orda durur muyum *ğayrın* (68/84).

²⁹ Krş. Yıldırım, 2006:194.

ğay

ğay kelimesi, ğalan, ğāri, ğayrı kelimeleri gibi “artık” anlamında kullanılan bir zaman zarfıdır. Birinci ağız grubu içinde yer alan Güzelyurt ilçesi ağız sahasında rastlanılan bu kelime, Aksaray yöresine özgü bir kelimedir:

gidiyim ahırda *ğay* ahmedi öldürdüm dimiş (44/37), avrād *ğay* bi börek yap da büyük ğızı gidiyim bi yoklayım dimiş (44/52), *ğay* yaşadık dimiş (44/79).

gece / gice

ben de aşşā evde yatıydım *gece* (22/105), delānlılar gider *gece* toplar (42/28) kāmīle ğüvensem *gice* geleceğim canım da ğüvenemiyom ğoyunu (49/115), serilirdi dışarıya *gice* (55/64).

ğünüz

gece yatmadılar, *ğünüz* durmadı (61/50).

ğüzün

ğavur yirleriniñ orda ızğarıya gitdim *ğüzün* (18/82-83).

hālā

hālā yaşıyo bağ (8/9), daha *hālā* odalarıñ bazıları duruyur (85/9).

hemen

hemen onun içinde bişirdim (4/53), *hemen* davşanıñ birini yüzmüş (14/30).

ikindi / ikindinleyi / ikindinleyin

ikindin varıñ (38/4); *ikindinleyin* odladacām (40/155), *ikindinleyi* geldik barajıñ ğıyına (81/56).

ilk / ilkinā

eñ *ilk* başlıyan onuncu ayda yapardı (11/94), ğaynanam, *ilk* gelin_öldüm rahmatlık odada yatardı gendi (71/120); *ilkinā* benim ölüm_öldü (34/54).

ondañ

ondañ saña söyleyim (77/3).

ondan sō / ondañ sōna / ondan sonra / ondan sonracıma / ondañ sonu / ondan sōra

ondan sō titriye titriye evde adam varsa ondañ ğorķa ğorķa aman ğórmesiñ (77/23); *ondañ sōna* varsañ ki millet birikir (68/111); *ondan sonra* nası gidiyim nası gidiyim, didi (3/214); dēy *ondan sonracıma* zabah oldu (62/138); *ondañ sonu* heç annesiniñ ğızı olmamış (14/2); *ondan sōra* aradan bi ay geçer (7/11).

ondan geri / ondan keri / ondan kerli / ondan killi

ondan geri kaçañ (21/13); *ondan keri* burda neyse misāfiri āırlarık (22/55), *ondan keri* çıkarırık oқuldan didi (23/16); *ondan kerli* de bir bayraķ kaçdı (21/4), *ondan kerli* tınas yıacıyıñ (59/34); *ondan killi* hapise gitdi (34/82).

ōlen / öylen

ōlene gelecekler şerbetçiler didi (19/9); *öylen* yaylıya suya gelmiş (13/26), *öylen* mi kaçar (21/45).

önceden

adamlar işde başlık isdellerdi *önceden* (11/47), asgere *önceden* şöyle ğónderillerdi (35/78), insanlar da *önceden* birbirine dutğundu (63/172).

önden

ēr ğaynana senden **önden** kaçarsa ğazaķ süpürgeyi eline alıvirirdi (48/162).

sabahleyin / zabahdan / zabahleyin

sabahleyin ğaķdıķ (3/112), **sabahleyin** de üzerlik otu mu ne yaķardı (3/131); **zabahdan** ğaķardıķ (47/24), **zabah**, ölen, āşam ğoca ğazanlar ınan pilav, aş ğaynatdırır ımış (70/16); **zabahleyin** ğaķdıķ yola devam idiyok amma diyo (56/38).

sōna / sonra

sōna bunlar geri yeñilenmiş (22/62), dā gelinim gelsin ele onu da alıp çıkacām didim **sōna** (31/30); onlar bayā **sonra** çıktı (2/44), **sonra** bi yer sallandıydı (15/29), **sonra** bizim ğız da dimiş (35/35).

şinci / hinci / hindi

şinci bu siñire, sitirese girdiñ mi sennen berāber ğafıya aynı giriyor (32/4), vallā hasdalī hiç bilmiyom ben **şinci**, hiç habarım da olmaz (32/16); ğardeşlerim **hinci** gelir (14/49), **hinci** o yanda duruyo (21/5), **hinci** gerçi o da ğaķtı (28/3); **hindi** patuz çıktı (22/29), **hindi** kaçtı ğayrı (65/13), aman **hindi** cumā ğúnü ğaldırıyıllar (84/15).

yarın

ya **yarın** ölecēñ (44/104), **yarın** gel (70/152).

yazın

yazın, bu aylarda nede dūñ yapamazdın (11/92), **yazın** zebze ğorüdük biz (48/43).

yeni

yeni yetişip geliyok (2/13), daha işde beşinci sınıfı **yeni** bitiriyom (3/58), ben de **yeni** nişannılandım (18/71), bu ev yapılıyo **yeni** (56/142).

Sayı + sene / yıl+dır

benim gelinim *beş senedir* gelmezdi almanyadan (83/67-68), hacı mısanın memmet *bi senedir* yatırdı (52/19), *ik üç senedir* batdı o iş (66/73), o gızın üçün gârdaşları *üç senedir* harb ideller imiş (58/91); görmemişler *on bin yıldır* eşini (64/5).

2.3.5.3. Yer ve Yön Zarfları

Fiilleri ya da fiilimsileri yer ve yön bakımından belirgin hale getiren zarflardır. Yer yön zarfları, hareketin yerini ve yönünü gösterir. Ağız bölgesinde rastlanılan yer yön zarfları şunlardır:

aşşā

ondan sōra gız da *aşşā* inmiş (14/85), *aşşā* in gel diyik (24/79), diynānan dürttü mü *aşşā* devrilirmiş şöyle (63/166).

beri

giden emmi *beri* baḡ (4/39), ordan da geliyollar *beri* gülserenin evine (62/321), *beri* öte geçişiyıllar (74/195).

bura

emrindeyse getir *bura* dimiş (17/23), *bura* geldiler (22/57), beni *bura* isdediler (23/8).

dışarı

dışarı çıkardıyollar (8/32), buḡún çıkdım *dışarı*, hasdaladım (22/18), *dışarı* çıkartmadı (76/90).

geri

kōpē *geri* bıraḡdı adam (2/11), *geri* dönmüş (14/89).

hura / şura

hura göyuviriyeller (22/164); baña didi ki *şura* çıktım (16/21), *şura* bi ayakğabıñ düşsün (36/29), *şura* ileri dōru varıñ (40/237).

içeri

lan aman *içeri* girecñ (2/123), dedemiñ_olmadını hissedince *içeri* giriyor çingen (8/31), *içeri* girmiş ğúneş (17/28).

ileri

birini dā *ileri* ıcıķ dā gidiyo (17/36), ğız sen ya *ileri* duraydıñ ya geri (22/60), şurdan_ *ileri* geçme (70/37).

ora

ora geçer dimiş (9/78), *ora* giderdik (34/9), *ora* oturduķ (36/43).

öte

öte geçirmezdi (40/89), o zamanā_dar *öte* vardıķ (81/67), ordan *öte* geçdik (81/69).

yokarı / yukarı

yokarı aşşa indirmesini neyi õrettim (18/23), *yokarı* çıkınca şı hamisler deller (70/36), hadi şo *yokarı* sür bālım dimiş (70/38); *yukarı* alıyor (17/46), ekmā ider höyle çarpdı mı ekmāk ta *yukarı* sıçardı (57/9).

2.3.5.4. Miktar Zarfları (Azlık-Çokluk)

Azlık çokluk gösteren, derece ve ölçü bildiren zarflardır. Bu zarflar; bir sıfatın, bir fiilin ya da bir zarfın miktarını, ölçüsünü ve derecesini belirler. Ağız bölgesinde kullanılan miktar zarfları şunlardır:

az

ğayri geldi **az** bi dokandı (18/49), zaten kıoylerine de **az** galık (24/96), ızıcık biberini **az** atarız (53/17).

azcık / ıcık / ızcık

ondan **azcık** güçlüymüssüm (2/100); **ıcık** da oturur (53/25), onu **ıcık** biliyom (56/23), babası **ıcık** böyüdü o memmetden (56/130); **ızcık ızcık** şöyle yqururduğ (60/116).

bayā

çeşme onlar çıktı da onlar **bayā** sonra çıktı (2/44).

biçok

insan dolaşıkana böyle adamlar bazı da **biçok** oluyo (38/239).

biraz / birez

biraz daha beklemiş (44/20), ölür diye **biraz** nüfusa geç kayd_ettirmişler (67/96), **biraz** dā durdum (40/203); ezen çarıyodu **birez** çabık gel diye (20/23), orda geliniñ **birez** oynar (50/15), şöyle **birez** yörüdük (81/61).

bol

höşmerim tereyānan **bol** kavrularağ şekeri, unu eritilip atılmaz (8/73), **bol bol** yirdik (42/32).

çok

öğretmeni **çok** severdi annemi (3/46), **çok** çalışdık ondan yanna hocā (21/8) aklıma **çok** geliyor (78/12).

daha

daha yakın akrabasañ, ğardaşıysañ, ablasıysañ davar gótürüñ. (11/76), **daha** iy olmuş didim (19/5), būday **daha** berákatli oluyo (28/80).

en / eñ

en büyük ğızım nūran (3/84), **en** ğıymatlı fasilyeydi (63/33); **eñ** esgi kıóken bizim kıonar ailesi (67/5).

pek

beni **pek** severdi (2/53), birbirini soğakda rasgele vuran **pek** bulunmazdı tek tük (6/36), biz gendi dedelerimizi **pek** bilmek (65/138), süzme yourd_unan gayınbabam **pek** gözel yapardı (71/82).

pek çok

onu da **pek çok** tūdūdürdü annem neyim (3/137), şimci var da **pek çok** ğalmadı (35/46).

fazla

ben iki da **fazla** yapardım (3/29), ben **fazla** isdemem (4/37), ğadınlar dā erkekden **fazla** çalışır (55/41).

2.3.5.5. Soru Zarfları

Fiilin ifade ettiği hareketi soru yoluyla belirleyen zarflardır. Yöre ağzında şu soru zarfları bulunur: *nası, nasıl, ne, neden, ne ğadar, nere, ne zaman, niye*.

nası / nasıl

alışverişi **nası** yapardınız amca çocukken (2/31), **nası** vakıt geçirecēz işde (55/23); **ne** biliyim olanı senin goyurtdūnu didim (70/167).

neden

neden dimiş (10/6), durnam **neden** esdiñ de siyam ğölünde (33/29).

ne ğadar

hincik **ne ğadar** sıkı biliyoñ mu (69/73).

nere

nere ğaynatmıyacaksñ (32/70).

ne zaman

ne zaman geliyo bu sara nöbetleri? (32/23), anā, āşam **ne zaman** geldik (78/77).

niye

amma kâtibiñ halime didi ki **niye** geldiñ (49/105), ben saña **niye** ğapıyı açacām diyor (50/154), bi sufra altınıñ üsdüne yohut bi şiye **niye** çırpacāz (51/6).

2.3.6. Edatlar

Edatlar, tek başlarına anlamları olmayıp ancak cümledeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan sözlerdir. (Hacıeminoğlu, 19912:V) Edatlar, cümle içinde geçici anlam ilişkileri kurarlar. Bu anlam ilişkileri; beraberlik, benzerlik, başkalık, miktar, sebep, zaman, mekân, yön gösterme vb. ilişkileridir.

Aksaray yöresi ağızlarında rastlanılan edatlar, STT'ye göre çok farklılık göstermez. Ağız bölgesindeki edatlarda sadece bazı ses değişiklikleri görülür. Edatlar, genel hatlarıyla üç gruba ayrılır:

2.3.6.1. Bağlama Edatları

Bağlama edatları, cümleleri veya cümle içindeki kelimeleri ve kelime gruplarını ya anlam bakımından yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir (Hacıeminoğlu, 1992:112). Ağız bölgesinde tespit edilen bağlama edatları anlam ve görevleri bakımından sıralama, denkleştirme, karşılaştırma, cümle başı/sonu ve kuvvetlendirme edatları başlıkları altında beşe ayrılır.

2.3.6.1.1. Sıralama Edatları

Sıralama edatları, arka arkaya gelen kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan edatlardır. Bağladıkları iki unsurunun arasında kullanılırlar. Ağız bölgesinde “ile, ve” edatları, sıralama edatı olarak kullanılır. ve edatı çok sınırlı sayıda örnekte görülür. ile edatı ise biraz daha yaygın bir kullanım alanına sahiptir:

ve

STT'de sıklıkla kullanılmasına rağmen yöre ağızında pek kullanılmayan bir sıralama edatıdır:

ama huzurlu **ve** mutluyduḡ (67/26), yimiş **ve** gurtulmuş (72/8), şindiki mıḡtarıñ sülālesi **ve** dedesi (85/16).

ile

ile edatı, İki kelimeyi birbirine bağlar. Kendinden önceki sözcüğe bağlı olarak kullanılır:

bey_ōlu da bal_ **inan** yā üysüñ diyi ġaḡdım (17/56), hadiñ bālım ġız_ **inan** ōlanı bi araya getirıñ (87/20); bibim_ **inen** ikimiz usul usul geldik (26/12); baḡrıma ġoyduñ da ġuzum ġor_ **unan** ḡózü (62/51).

2.3.6.1.2. Denkleştirme Edatları

Denkleştirme edatları, birbirine denk olan veya birbirinin yerini alabilecek kelime, kelime grubu veya cümle birliklerini bağlayan edatlardır. Bölge ağızlarında denkleştirme edatı olarak “*veya, veyat, yahut, yohut, ya da*” kelimeleri kullanılır:

veya / veyat / veyātta

ondan sonā da neyse bi sene **veya** iki sene nişannılı duruyo (66/10), benim dedem bi ġuzu **veya** ġoḡ kesmiş (85/17); dūnde on beş ġúñ, **veyat** da bir hafta yohut üç hafta filān önce ōlan_ēvi misāfir dāvet_ider (7/22-23), yeni doḡan çocā da dedesi **veyat** bi dede şey yapmazsa bi hoca gelir (8/77); çanakḡale **veyātta** gelibolu açıklarına varınca bi fırtına başlıyr ki vapır sā yatıyr (72/11), yani mavi mi **veyātta** ġó mü çapay mı o şekilde de ġórmedim (75/38).

yahut / yohut

yataḡtan ġaḡacām **yahut** şe yapacām şunu bunu düşünmezdi adam (2/75), üsdüne basma ġollardı, **yahut** bi şey ġollardı getirillerdi (34/89), ondan sōna erişde keseller **yahut** erişde bişirilerdi (55/123); gendi de yazār içinde miydi **yohut** şüfōr müydü māvin miydi tarlanıñ içinde dōḡmüye ġetmiş, didiler (80/165), **yohut** da aḡrabası, ġardaşı yaḡın_olana, şōña şūña ōlanı bi ġonuşdur dir (87/10-11).

ya da

ya da baña yakın_ol diyik (24/97), o atmış yetmiş değar yerden o dönemiñ behrinde yüz_elli kile **ya da** iki yüz kile mahsül ğaldırırdıñ (67/39).

2.3.6.1.3. Karşılaştırma Edatları

Karşılaştırma edatları, mukayese edilen iki veya daha çok unsuru birbirine bağlayan edatlardır. Yörede karşılaşılan örnekler şunlardır:

bazı...bazı

o ğoca adamlar yazzık bastonnan **bazı**, **bazı** da şeyler dolandırıyor (38/169), amma bilhassa da ananıñ, babanıñ hani ğönünü, rızasını alınca daha iyi, mutlu, mesud_olabiliyi **bazısı** da. **bazısı** da olmuyur (86/207-208).

hem...hem / hemi...hemi

ayıptı **hem** ayıp **hem** ğúnah (1/12), **hem** o mescide girdim, ğurānı õrendim **hem** de işde çıkdım (3/79), **hem** okudum **hemi** yazdım (7/54); **hemi** eviñ_ışını ğófür **hemi** de ondan sōna yabanı ğór (55/41), **hemi** ğurānı **hemi** namazlı okudur_umuş (70/44).

kimi...kimi

kimi adam vasiyet ğoyyor **kimi** adam fuķāre olan ğoymuyor (48/124), avrat **kimi** çekişiyor **kimi** saklıyor (56/73), **kimi** al giymiş **kimi** ğırmızı (68/268).

ne...ne

ne sen bana doyduñ **ne** de ben sana (4/66), **ne** ğızıñ anası gezmiye gelebilir **ne** ğız gezmiye gidebilir bi seneyi geçmeyince (11/142-143), **ne** insan var **ne** ev var **ne** is var **ne** cis var (56/40), **ne** çocuk vār **ne** bi şey var (57/57),

ya...ya

şimdik olsa **ya** seveler **ya** şey ideller (2/112), **ya** bu gidecek **ya** biz gideciyik (58/230), bayramda ne getirecek. **ya** bi yelek **ya** bir ğómlek (73/29).

2.3.6.1.4. Cümle Başı / Sonu Edatları

Bu edatlar, bulundukları cümleyi kendinden önce veya sonra gelen cümlelere bağlayan edatlardır. Genellikle cümle başında, bazıları da cümle sonunda bulunan bu edatlar; açıklama, benzerlik, karşı durum, sebep, şart gibi işlevlerde kullanılır. Cümle başı / sonu edatlarının yöre ağzında kullanılan başlıca örnekleri şu şekildedir:

acaba

acaba göyün güzladı mı güzlamadı mı ki (39/9), **acaba** öte dama gaynananınıñ görküsünden girebiliñ mi (48/164).

ama / amma/ emme

pintiymiş adam çok zengin_imiş **ama** pintiymiş (1/39), öyle çalışdım **ama** o gún başka, bu gún başka (3/21); he, gelin gız görme yapılırdı. **amma** biz_onları görmedik (5/66), her_ışı görüdü. **amma** hinciyse gadın olduk gadar rahaT (54/3), tavusa didi sizi heç çekemiyürüm **amma** size ölüm var (74/193), o dān torpānı getirillerdi; **emme** buruya geldim (42/84), allāñ_emriynen diyerek varırık, gönleri olursa veriller, ben **emme** herifliyi de yörüdüdü (84/2), yerin, odañ_olursa yatardı misāfir. **emme** oda da çoıdu (84/44).

belki

belki güççükdür, ben_ondan bi yaş ne büyükdürüm (5/3), **belki** bi cennet kōşesinden bāña yir_ayırır (31/47), **belki** kōyde galdıysañ biliñ (72/2).

çünkü

çünkü hristiyan kōyüyümüş (25/17), **çünkü** didi dosyayı incelememiñ sebebi esas şahit yok didi (70/148).

eğer

eğer orda bitmezsem (4/106), **eğer** südüñ var_ısa içine gatardıñ (43/98).

fakat

fakat işde biz bu çocuklarımıza o terbiyeyi veremiyoh (2/70), ben onu pek görmedim **fakat** abimgil bunuñ beyi benim ābim olur (2/85).

gerçi

gerçi sōnadan tulumba, çeşme onlar çıktı (2/44), hinci *gerçi* o da ğahtı (28/3), ben görmedim *gerçi* ğaynana, ğayınbaba udu da (63/61).

halbuki / halbiyse / halbuysa

halbuki hiç akıl yoĥ demek ki (18/54); *halbiyse* de n_oldum sanki bi girmeyenen, ğapıdan girmeynen (24/12-13), *halbiyse* apam nitsiñ, apam gelir de bize dóer diyi biz de höyle ğaraltı var_ıdı (26/4), *halbuysa* ğurşun burdan girinci şurda ğalmış (40/252-253).

hanı / hani

hanı rahmatlık dimeyim de soĥudan būdayı çıkarmış, serpmiş (62/183), bizler genciken *hanı* çoĥ_ıdu (66/72); *hani* öyle zornan oldu istenmedi, ğófücü usulü oldu (1/36-37), *hani* böyle eveli sirke mi vardı bosbolamat, iliman duzu mu vardı bosbolamat (60/121).

hatta / haddā

hatta bi de bizim baba geldi (19/18), *haddā* bu da ölür, bu isim bunlara düşmüyü diye üç yaş beni küçük yazdırdı (67/93-94).

hele

hele bi ğuñ ğapı süpürüyom (68/113), *hele* şurda bunuñ_ımmisi var_ıdı işde onlar çırırdı (76/82), *hele* bi gidiñ, geliñ gendi gendāimize bi danışalım (87/4).

hem

ğurudur ömrüñü *hem* de ğanıñı (37/5), hepisini ğótfürmüř *hem* de biliçten (20/83).

işte

işte ilēnde su dolu yıkayıp batırñ dirimissñ (32/40), *işte* hoş beşten sōna babam gidecek (44/73), *işte* dñnñmñz şekli bu (48/5).

keşke

keşke almasaydım böyle hanımı (37/9), yiseler *keşke* yiseler de evde yiseler (56/110).

kı / ki / kine

o ğadına diyok ki ordan ğılıçlar amma birbirine bi vuruyo *ki* ğılıçlar sürtüyo (16/12); annem didi *ki* buketi bañ goñ gidiñ didi (1/23), alsa *ki* ğız hāmile (17/25), ğadir ā didi *ki* yjenim suluyalım (18/11), bi de didi *ki* o çifçi valla dē didi (19/111), dōru gelemedim *ki* azdım yāreden (20/12), o kadar ağır ğıdı *ki* ağır iş ğıdı. devāmlı orānan böyle (21/24), benim kimseden habarım yok *ki* kim gelecek nire gidecām (22/128), ben heç ğún ğórmedim *ki* ne haber verem (23/43), aam diyik *ki* aamı ğórñncñk sōzñm yabana eşşeklere yüklenirdi (24/22), ben işñ içinden hiç çıkmadım *ki* (26/28), halamñ ğocası dirdi *ki* baña işde davarımız ğetlensñ geçilerimiz (49/31), ōlan geliyor, ğıza diyor *ki* bacım aç ğapıyı (50/154), yohut *ki* var ğısa bişmiş yapardıñ (54/17), hinci hısıma da aķrabaya da pek baķan yok *ki* (55/55); didi *kine* bu ğadına hēç seslenme yok didi (80/187).

mādem

mādem bi tāne gerdanlīmış ortaķóylñññ ğızınıñ (5/30), *mādem* şiyi bozdu, nişanı bozdu diyor (8/92), *mādem* toķtur dāldiñ (78/5).

meselē

meselē şu tarla seniñ (48/81).

sözüm yabana

eskiden dēy ta gırşārıne gidellermiş *sözüm yabana* hayvannan, bazara gidellermiş (68/93), yāni burda atlar_ınan, *sözüm yabana* inekler_inen ūraşırdıñ (71/123), arabanıñ_atlarına *sözüm yabana* zili daķallardı (76/27).

tabi

ne bileciñ *tabi* (71/179), gızlar da *tabi* giden gētti (80/78), *tabi* vuramadım, gitdi (82/26).

velhāsılı

velhāsılı bóyle bi yaşıntılarımız vardın (67/34).

yalnız / yalıñız

amma *yalnız* af_idersiñ iki kópēm var_ıdı (75/1); ben de ona ellemedim *yalıñız* elimde kúrek de vardı (2/23), *yalıñız* tā aşşāda beş altı kişi var (18/86), didi ki *yalıñız* ben bi dosyayı inceleyim de iki saāt sōra geliñ didi (70/147).

yāni

babanın āzından çıkan ġānun *yāni*, deġşdiremeñ (1/3), ha bi git de şey it *yāni* üstüne git de bi yakala didim (3/211), ġúzideniñ, yengemiñ, emmimiñ, çocuklarıñ içinde böyüdüm ben *yāni* (5/10).

zāten

zāten biz ġorķdūmuz yetti, ġaranlık oldu biliyoķ (1/30), *zāten* ben de virmiyecēdim didi (35/37), *zāten* bubam da ben ġuĉcūkene mefāt_ıtmiş (45/15), *zāten* daa gitti dimiş oruya da (50/204).

2.3.6.1.5. Kuvvetlendirme Edatları

Bazı edatlar STT’de olduġu gibi yöre aġzında bir yandan çeşitli dil birliklerini birbirine baġlarken diġer yandan da kendinden önce gelen kelimelerin anlamını kuvvetlendirir. Bu edatlar vurguyu kendilerinden önceki unsurun üzerine atar.

Kuvvetlendirme edatları denilen bu dil birliklerine yöre ağzında örnek olarak verilebilecek kulanımlar şunlardır:

bile / bilene

evlendimde **bile** burda iki üç ev vardı (2/27), yani o bi ilēn mayalı yetişmezdi **bile** (8/69), habarım **bile** olmaz (32/31), elektirikler **bile** yōdu (35/5), çörek **bile** yapan yoḥ. (35/47), bilmezlerdi **bile** neden ölüyodūnu (47/46), fırın **bile** goḥmuyo mübārek (67/43), hindi hal hatep var mı çorap **bile** vermiyullar ayāña ölüm (73/27); hani benim_olanlarıñ dūnde **bilene** bunlar böyle çalgılar dutmadık biz (48/34).

dahi

bir kōyde ölü olsa **dahi** yaz gūnüne o ölüye dahi zor gidellerdiñ (11/98) bak donuna işese **dahi** diyik (24/131), evlādıñ_acıısını allah virmesiñ düşmanıma **dahi** (39/3).

da

ondan sōna **da** oldu yani, sōna halama gittim (1/6), o vāt cahillik ya sinemaya **da** gidiyoduḥ (2/2), anası **da** gitse bol, babası da gitse bol (3/14), on gūruşnan **da** isdediñi al (4/41), orda ƣalite olarak **da** pek iyi deḡl_idi (6/7), o **da** utancından bi tere düşTü, sarı gūl bitti (74/116); silada bi gūrbet el **de** bir baña (9/6), yiyecek **de** çok, içecek **de** çok da (63/56), yani biz neler gōrdük, geçirdik **de** unuduyurum amaliyet_oldum ben (71/19), gūzūn **de** gū yusup vuruldu (78/35).

ya

pencereden baḡıyom, gine depiniyom almam diyi **ya** oldu (1/9), istese beni vururdu o yılan **ya** vurmak istemedi (2/22), babanneme gitmissiñiz de yorḡan yırtmissiñiz **ya** onu anlatsana behice hala (3/111), bi baḡ ölüm ekin yüksek **ya** (4/35), şimci hamamda ortada bi gōbek var **ya** oruya oturtudular beni (5/72), ondan sōra o gūrahlar gine var diyom **ya** (7/39), ḡadınıñ heberi yok **ya** içerde yatıyo (14/9), bekciler beyle ḡoruma neyi toplamazdı **ya** (15/13), ora insan da toplanır **ya** toplansa da bıçā yidi (33/24).

2.3.6.2. Son Çekim Edatları

Yalın halde bulunan ya da çekim eklerinden birini almış kelime ya da kelime grubunun sonuna gelerek çekim eki gibi vazife gören edatlardır. Aksaray ili ağızlarında bulunan son çekim edatları şunlardır:

başğa / başka

üzümünden **başğa** nelerin turşusunu gürarsınız (28/85), göyünden **başka** göyün geçi (2/108).

barabar / beraber

Kavramlar arasında “beraberlik” ve “birliktelik” anlam ilgisi kuran bir son çekim edatıdır. Sıklıkla kalın ünlülü *barabar* biçimi kullanılır:

ğamğaynan **barabar** virmiş (17/77), ekine ennikleri takındım mı orā elime aldım mıydı erkānan **barabar** ekin_ışlerdim (22/20-21), irkēnen **barabar** gadınlar da çalışırdı (55/41), hatta geçi bā dimesiynen **barabar** bārır bārmaz kópek bi yandan ben de çadırdan çıktım (75/12), o arada bi nası şakıladıysa şakılamaynan **barabar** ımāv didim (80/166); deve kolunda çalışıyomuş bi arkadaşını **beraber** (67/101), bunnan **beraber** soruya dursañ da gonuşsañ (76/88).

berli

Aksaray yöresi ağızlarında beri son çekim edatı, *berli* biçiminde kullanılır. Kendinden önceki isme ayrılma hâl eki ile bağlanır:

çocuk şurdan_aşşā āşamdan **berli** şepilgen (62/159-160), yazmasını eline almış, çelik_oynayıp geliyor cāmiden **berli** (71/266), gençlinden **berli** her şiyi gendim yaparım (83/162).

dōru

aşsarayın daha eveliyatdan bize **dōru** geldinde sinek, sivrisinek var_ıdı (6/4), sen özüñü haķķa **dōru** dut diyo babası (8/90), yönünü döndermiş hasdaniye **dōru** (9/21),

yönümü dönderdiñ ğurbete **dōru** (9/57), ğara zār baş aşşā çöl gimi yere **dōru** gitmiş (14/28), oña **dōru**, oruya elettik (18/7).

diye

'valla olan eve gelmedi **diye** evi tākıpde dutardı (2/74), niye diller işleyen demir ışılar **diye** (3/18), yatır var **diye** biliyom (8/25), boşa da tokluyu saldım **diye** ğóvenme didim (16/42), yaratdıñ allahım beni ğul **diye** (20/9), hindi geliller, seni ğótürüller **diye** (22/128), hāruna atdıñız oyunuzu **diye** kúsüyollar bize (27/41).

ğadar / adar / dar

'kakmadım, oturdum orda zabah ezanına **ğadar** oturdum (2/15-16), oruya **ğadar** dúven sürerdik (22/30), olan, ğız ğarışık oynallardı yassıya **ğadar** (35/5), hiç ekmek yimedim aşāma **ğadar** (36/43), o da ğúneř inene **ğadar** ğayanıñ_üsdünde oturmuş (44/13), yarı yola **ğadar** gelmiş (44/59), o ğún zabā **ğadar** çalallar (50/18), dedemi, halamı kóřke **ğadar** yayak getirmişler (52/22), ğúze **ğadar** ūrařıllardı (55/28), diz ğapā **ğadar** suyuñ_çinde eniştesi ğaynanasınıñ, ğaynanası benim_elimden dutdu (81/79); řu_ **adar** da un ğatardı (52/11), get yavrım ölüm gideli bu_ **adar** oldu (62/324); yatsıya_ **dar** ekin_ışıldık (28/5-6), āřama_ **dar** onnan ūrařırdık (69/40-41).

gibi

hani buralar akřarayıñ çok uç noktası **gibi** gelirdi (2/29), beni gendi çocū **gibi** severdi (3/49), tař yunu **gibi** ğózüküyor cāminiñ yanı (6/33), bi misāfir neyi geldinde neyi şinciki **gibi** bolluk muydu ölüm (8/13), bu öldükden sōna āřık **gibi** bunlarıñ babaları āřımış zatan (13/31), ařrāfi çöl **gibi** yere gitmişler (14/12), bi vatandaş hızımetci **gibi** adamı var_ıdı (40/193), yıldız **gibi** parlıyarak geldi burak (74/115).

göre / görfe

gönlümüze bize **göre** uğraşıyo diyi (3/29); ona **görfe** orda ayarlıyollar patlāna **görfe** (28/82-83), biz görmedik de onların anlatdına **görfe** (85/63), beş altı kile bulğur gaynadırdıh adamına **görfe** (87/52).

için / uçun / üçün

dikiş dikdīm **için** başka şeynen ūraşmadım (3/27), işde ne lâzımsa nişan **için** şekeri, şerbeti, ğahvesi, sığarası her şey alınır (7/3), ordā hizmet **için** dikilenler o çay gayniyaca (11/209), çocū **için** aldıydı (52/40), yani o öcünü almak **için** bütün vatandaşdan çıkardı (56/66); aşşık **uçun** o oğlannan bi döğüşdüğ (2/100), su virdiñ **uçun** yakmadık (16/24), seniñ **uçun** mapüslerde yatayım mı vay (86/41); o ğızıñ **üçün** ğārdaşları üç senedir harb ideller ğimiş (58/91).

ġarşı

ütüyo dimiş şafā **ġarşı** dimiş (17/56), üzüldüme **ġarşı**, düşüncememe **ġarşı** söyliyem bu sözleri (22/49), zabaha **ġarşı** da dan yiri ārınca da çit ğoşacāk (67/38), her şeyden önce sayğı var ğdın büyüklere **ġarşı** (67/119).

kelli / keri / kerli

Kendinden önce gelen isme ayrılma hal eki ile bağlanır. Genellikle “ondan” zamiri ile birlikte kullanılır. “ondan sonra” anlamını verir. Komşu yörelerde de kullanılır:³⁰

ondan **kelli** bi hafdā buralıkda da bā ğaynadacādık biz (22/103); ondan **keri** burda neyse misāfiri āırlarık (22/55), ondan **keri** çıkarık oğuldan didi (23/16); ondan **kerli** tınas yıacıyıñ, tınas atacıyıñ (59/34), onu bulmadıkdan **kerli** heç kimseye yar ğolmam diyo (287/62).

³⁰ Krş. Günşen, 2000:491; Uysal, 2009:353.

sō / sōna / sonra

ondan **sō** yarım sāt geçdikden sōna ayıkdıydım (32/42); işde mübāreke gelin_olduğdan **sōna** ertesi ğúnü mübāreke yapalar (5/35), öldükten **sōna** babam dedi ki elli lirayı almış gelmiş (8/20), bu öldükten **sōna** āşık gibi bunlarıñ babaları āşımış zatan (13/31), cumādan çıkdıkdan **sōna** dikilirdi (40/32); ölannan ğız sevdikten **sonra** ölüm (73/24).

ötürü

ortalık da kús ya kóf_osmanıñ_ölundan_**ötürü** (82/21).

2.3.6.3. Ünlem Edatları

Ünlem edatları, bir durum karşısında ortaya çıkan duyguları ifade eden kelimelerdir. Ünlem edatları çalışmada asıl ünlemler, seslenme edatları, cevap edatları, gösterme edatları, ses yansımali edatlar başlıkları altında ele alınmıştır. Aksaray yöresi ağızlarında kullanılan ünlem edatları şunlardır:

2.3.6.3.1. Ünlemler

Ünlem, söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, karşılamaya yarayan bir kelime türüdür (Korkmaz, 2003:1140). Yöre ağızında tespit edilen ünlemler şu şekilde sıralanabilir:

ā

bir ğún evde avrat aç ğaldı **ā**! (49/127).

allah allah

örtünce ğardeşleri gelmiş dimiş ki **allah_allah** bōñ eviñ içinde bi deñişik var (14/31).

aman /amman / amaniñ

aman dimiş nası iyi yaptın (1/47), biz ortaokulu **aman** ilkökulu bitirmiş (3/115), **aman** yavrım bi altın dağıldı, bi altın dağıldı (5/26), **aman** baba gızını ben nı_āpıyım ben fakir bi şeyim (8/94); **āmmān** göñşu ben azdım (78/124); **amaniñ** çocuk gelirdi (76/103), **amaniñ** dışarıdan bi silah atılıyur ya didim (79/107).

ammā

ammā! (73/28).

be

vallā hincik vurulmāor **be**! (41/19).

eh

eh işde ayrı evlerde yatardık gaynımıñ garısıynan (63/82).

eyvah

eyvah didim gumbüldüye gitdi (15/46), **eyvah** anam **eyvah** (78/92), **eyvah** gızlar ben_anama doymadım (86/9), o da **eyvah** didi (86/135).

ha

ha ana bunu āla ölürsem dimiş (4/28), **ha** geline baqallardı (5/41), **ha**, yol isderdi gız_evi (11/53), halamıñ gocası orda āladı **ha**! (49/23), evelden böyle gazan, gap gıt_ıdı **hā**! (80/4).

keşke

keşke almasaydım böyle hanımı (37/19), yiseler **keşke** yiseler de evde yiseler (56/110).

ōh

ōh, hindi herkeş (81/31).

ohō / ōhō

hinci **ohō** gelinler gerdan gósteriyo (27/97), ölüm olma mı **ōhō** ! (47/43), şu gózümü açdım mıydı **ohō** ta şorda görüyom birini (83/140).

ulen

ulen yiĉen didi (18/16), ulen bi baĉdım amma varıyom (49/51), **ulen** baĉdıĉ, maĉdıĉ gelen yōĉ (49/91), şō ğoyañ başına **ulen** ğasımōlu şurdan şu yannı da ben sürüyüm yav dimiş (70/37), **ulen ulen** ehmediñ_ōlu ulen depeĉóye gidiyoñ ulen didi (70/50).

vay

vay, **vay** ! **vay**, ĉocūñ emā boşā_ıtdi diyor (49/81), **vay** yavrıların, bōñ doymadılar yavrılarım (52/13), ondan sōna **vay** hālīñe bi uyanamazsañ ğapıya gelillerdi (71/126), **vay**_anām didim (77/153).

yā

yā ğızım dimiş (14/20), aman **yā** rabbi şüĉúr didim (16/41), **yā** mübārek dur da bi damla süd_emiylim di diyik (24/71), **yā** ! bek iyi d_üüm olduydu vallā (58/206-207), ālamıyo mu diyi kimisi dinler_ımiş **ya** ! (66/126).

2.3.6.3.2. Seslenme Edatları

Çaĉırma ve seslenmelerde kullanılan ünlem edatlardır. Çalışma alanında görülen seslenme edatları şunlardır:

dēy

o zaman *dēy* ğara ğış dirik biz (22/29)

ēy +isim

'*ēy*yūt dimiş (58/83), nası bi bārdı *ēy* ahāli! (56/58).

hadı / hadi

hadı ölüm, bi dā oynañ (14/89); ğönü olursa *hadi* gidiñ dūne (11/18), bi dā da *hadi* bi şiy itsiñ (11/225), o da dimiş ki *hadi* ğızım git de şu ebeyiñ yuñunu dit dimiş (14/16), hadi eşşēmizi ahıra dık dimiş (44/17), *hadi* len, onlar çalı didim (49/96).

hadi bālım

hadi bālım. caķķıdı cuķķudu geliñ_ortuya (87/30).

hēy

hindi *hēy* ne ğızı belli, ne olanı belli, ne gelini belli (77/121).

kişi unvanları / akrabalık ünvanları

fadime teyzē, bizim d[ı] ādetlerimiz nasıldı (5/56), *annē* didi (9/28), *nenē* dedi imin (22/112), day_olu, *day_olu* (49/99), aman *deyzē* duzluymuş suyuñuz dimiş (57/47), *dedē* didim (77/92).

lēyn

lēyn ciğerinden yanasıca 'gene mi yidiñ dir_imiş (63/141).

ulen +isim

ulen latifiñ recep ne arar ki didim (49/52), *ulen* māmīt dimiş (55/210-211), *ulen* ğasımōlu şurdan şu yannı da ben sürüyüm yav dimiş (70/37).

ya + İsim

yā dimiş idris ā ben nōrecem (25/19), *yā* böyle (27/105), *yā* rebbi gitsem de bi oralarda ğalsam didim (36/13), *yā*, tamaşalık yapardım (39/49), allām, *yā* rabbim (46/17).

yavırım

aman *yavırım* bi altın daħıldı, bi altın daħıldı... (5/26), vay *yavırım* diyir (86/131).

2.3.6.3.3. Cevap Edatları

Onaylama veya reddetme bildiren ünlem edatlardır. Ağız bölgesinde görülen örnekleri şunlardır:

Onay Bildirenler (evet, he, tābi, tamam)

üç ğúnden sōna *evet* dördüncü ğúñ sālī (40/48).

he canım (38/152), beyle minalar nirdeydi *he* yavırım (42/46), *he* ğuzum dūñ (48/15), *he* böyle şaķalarım da geĉdi hani (62/193), *he*, *he* didiñ gimi öyleydi, öyleydi (63/114), *he* deşirdim (63/175).

tābi misafir ğdilirdi (65/10), gidelim didim ben *tābi* (18/7), *tābi* almamış (55/4).

şu saña yeter *tamam* (2/63), ben de *tamam* amma ben neyinen gidiyim (5/23), *tamam* diyollar, ğótür kes (9/82), *tamam tamam* ona da virrim diyik (24/123).

Ret Bildirenler (hayır, yō, yok)

hayır, benim gece gelincim var diyo (8/106), *hayır*, kesinlikle o olacaķ diyir (86/205).

yō, bilmem jāle (3/26), *yō*, yav ğuran oķunmazdı ki öyle gelillerdi, gidellerdi (5/40), *yō*, ben zār ğınan giderim (14/25), *yō*, ille ğüvenciri kesecēñ (17/68), *yō*, ölüm benim vāsiyetim var (8/95).

anası da didi *yok* ğız hürünüñ desdānı ğocayın dēl (4/30), *yok* ğardaşım haķğımı vir didim (4/37), *yok* yav dimiş (8/38).

2.3.6.3.4. Gösterme Edatları

Birini ya da bir nesneyi işaret etmek ya da göstermek maksadıyla kullanılan ünlem edatlardır. Ağız bölgesinde tespit edilen örnekler şunlardır:

dē

bi de didi ki o çifçi valla **dē** didi seniñ servet geliyi dedi (19/11), damad gizli gelirdi **dē** ahırda, pecede gizli gelirdi (71/112).

dēy

adam başına **dēy** ellişer yüzer göyun düşdü (42/40), **dēy** ordan iki eşşekli geliyo (49/96), eskiden **dēy** ta gırşārıne gidellermiş sözüm yabana hayvannan (68/93).

işde / işte

dāñ arkasına gömuşlar **işdē** bu kez babası girişmiş (58/161), **işde** beyleler_ıdı (87/39); **işTe** ahrabālarımız şey_ıtti (1/2), baā **işte** bi fincan pirinc_al (1/43), **işte** ilk şeyler bazen oluyo bunnar (2/26), **işte** nişan tekrar olan evinden hoca gelir (7/9).

tā

suya gidellerdi **tā** puñara (38/74), o gayalara, **tā** andaçdā gayalara (47/27).

2.3.6.3.5. Ses Yansımalı Edatlar

Ses yansımalı ünlemler, insanoğlunun tabiattaki canlı cansız bütün varlık ve nesnelere ait sesleri benzetme ve taklit yolu ile çıkardığı seslerden oluşur (Korkmaz, 2003:1188). Yöre ağzında şu örnekler görülür:

deh **ço**, deh **ço** di dimiş (58/17), gözüm yüzümde **fıldır fıldır** idiyo böyle. içime gan gūmbür gūmbür akıyo (83/130), **gij gij gij** yire basar gibi aynı (38/88-89), davulcu

otururdu *tıp tıp tıp*, oyun havası davulunu vururdu (40/72), etēmden sardı beni *kút* diyi yere vurdu (83/127).

2.3.7. Fiiller

Fiiller, iş ve hareketleri karşılayan kelimelerdir. Fiiller, karşıladıkları hareketler ile zaman ve mekân kapsamında somut ve soyut nesne ve kavramlar ile ilgili her türlü kılış, kılınış, oluş ve durum bildirir.

Yöre ağzında isimlerle birlikte en çok kullanılan kelime türüdür. Çok çeşitli ve zengin biçimde bir kullanım alanına sahiptir.

2.3.7.1. Basit Çekimler³¹

2.3.7.1.1. Bildirme Kipleri

Bildirme kipleri; yapılan, yapılmakta olan ya da yapılacak olan işleri haber verme özelliği taşıyan şekillerdir. Bildirme kipleri; olumlu, olumsuz bütün fiilleri kapsar. Bu kipleri kurmak için getirilen ekler, kipin ifadesi olan şekil ve kalıp ile birlikte zamanı da içine alırlar. Bildirme kipleri içerisinde beş farklı zaman yer alır:

2.3.7.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman -DI

Görülen geçmiş zaman kipi, fiildeki bildirilen işin içinde bulunulan zamandan daha önceki bir zaman diliminde tamamlanmış olduğunu bildirir. Fiilde belirtilen iş, kişinin tanıklığında, görgü ve bilgisi altında gerçekleşir.

Aksaray yöresi ağızlarında görülen geçmiş zaman eki, *-DI* dır. Ek, yöre ağzında yaygın olarak ünsüz uyumuna girmeyerek ötümlü *-dI*, *-dU* şekilleri ile kullanılır. Bu ek, çekimde STT'de olduğu gibi iyelik kökenli kişi ekleri alır. Bölgemizde görülen geçmiş zaman çekimi şu şekildedir:

³¹ Türkiye Türkçesi ağızlarında fiil çekimi konusunda ayrıntı bilgi için bkz. Ay, 2009

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
I	<i>-Dİm, Tİm</i>	<i>-DİK, -Dİğ,</i>
II	<i>-Dİñ</i>	<i>-Dİñiz</i>
III	<i>-Dİ</i>	<i>-DİAr</i>

1. Teklik kişi

ğözümünden *akıtdım* ğan ile yaşı (12/7), bi *havaslandım* ğonyalıyım didim (2/123), (22/15), boyuna bahçeler ğinen *ūraşdım* (27/54), ben çocuklara böyle *ānattım* (55/132), ordan *kağdım* (56/86); ben de aldım *gıtdım* (32/64-65), ben bi ğonñúlsüz *vırdım* (45/28), bi avuğat *duttum* (70/143), halamıñ ğoyununu çok *ğútdüm* (49/31).

Olumsuz çekim

dikiş dikdım için başka şeynen *ūraşmadım* (3/28), ğızım didi seni ben hele ki *yağmadım* didi (16/23), *uyumadım* dimiş (44/23); *ellemedim* hani ordan gıtdi (52/20), *ğórmedim* ben (42/84).

2. Teklik kişi

niye böyle *ğaraldıñ* ya ben seni bura dünya ğözeli ğodum (17/51-52), durnam dertli gezdiñ, derdimi *açdıñ* (55/178); ğözümüñ yaşını *dönderdiñ* sile (12/17), sen didi eseleriñ odasında herkeze ciyara *vırdıñ* (18/70), yolumu *ğósderdiñ* dōru gel diye (20/11), sen paçañı neye *çemrediñ* diye baña bi vurdu (41/16); ne sen bana *doymadıñ* ne de ben sana (4/66), ahmed ölüm *uyuduñ* mu dirmiş (44/18); dúñkú misāfirı *ğórdıñ* mü didim (16/80), niye *dōdıñ* didim (82/33); sen ümmetiñi *soğtuñ* (74/155).

Olumsuz çekim

sen hani bi şey *bulamadıñ* sen boş boş gidiyoğ diyik (24/74), niye sen okumadan *ğaçdıñ*, niye *okumadıñ* diyi (62/164); hele ki bi şey *dimediñ* (16/86), dünēn sen baña

mazutu *virmediñ* (18/47), ne Kıadar ğovduysam gene *ġétmediñ* (20/92), sen beni neye *ġetirmediñ* didim (22/141), amā kile şire *dókmediñ* mi dillerdi (60/101).

3. Teklik kişi

ābim vardı en büyük ābim o çok ġarşı *çıkdı* (1/5), bi yilek *dağdı* bana (16/22), *ġaldı* aşıāda (42/36); giriden gelmeden sesimden *bildi* (13/8), anā, beni kim *ġetirdi*, didim (78/33).

Olumsuz çekim

bizi babamız hiç ġózümüzü *açdırmadı* (33/4), acaba ġoyun ġuzladı mı *ġuzlamadı* mı ki (39/10); hiç üzmedi beni, yayan *yörütmedi* (36/5), babamın hanım *gelmedi* (49/26), öyle diyince hiç gine *diynemedi* beni (79/88).

1. Çokluk kişi

Bu çekimde, kişi eki /k/ bazen sızıcılaşarak /h/ biçiminde de kullanılır:

ordan bizim orayı *oñardık* öyle (71/213), boz yere *çıkdık* bāa (23/22); al *didik*, *verdik*, savdık (79/49); *unutduk* (55/215), oruya *elettik* (18/7); orda gece sinemadan *çıkdıh* (2/2), *çıkarđđıh* dırağdörü (18/49), tınas *savırırđđıh* (28/13), harmanı *ġaldırđđıh* (70/162); ġarnını *doğururđđıh* (21/48; hindi ordan deñiz gibi su *çıkarťťıh* (77/41).

Olumsuz çekim

seni ne uçun mu *yağmadık* didi (16/29), birini bulduğ, birini *bulamadık* yavırım (45/2), hani benim_olanlarıñ dūñde bilene bunlar böyle çalgılar *duťmadık* biz (48/34); ġaracōlan dir ki nidik *nitmedik* (42/122), ipđima ben hoca olacām diyi *yıñemedik* (62/109), onlar çok hindi deārli de biz deārini *bilmedik* (66/39); bir cizi talla *ġoymadıh* tapıda (37/26), muttalibiñ_evini *bulamadıh* (80/119).

2. Çokluk kişi

bekmezi *yađdıñız* diyi bizi ġaynađlıđdan 'ġovaladı (26/8), siz, bizim_ölumuza *bakdıñız* (49/66), siz ne şey_ıťdıñız de ne *ġazandıñız* da (56/80); *çekişirdiñız* (76/24);

dóñúşúrdúñüz (76/24), yaşlıları *górdúñüz* mü atlayıvirirmişsiñiz eşşekden neyi (27/103); gırıklı çocūma *bastıñız* didim diyo (68/122).

Olumsuz çekim

ğórdúñüz *ğórmediñiz* bilmiyurum (61/45); ismāil siz gelip de dúñür *olmadıñız* mi diyur (71/264).

3. Çokluk kişi

ilkoğuldan çıkdım beni *nişannıladılar* (18/71), sōna o ölen ğızın ğüsdüne *yazdırdılar* (45/37), sōna sōna gene ıcık *asırılaşdılar* (87/32); ondan sō bu kıóylere *endirdiler* suyu (15/30), benden iy *sevdilēr* kediynen ğiti (37/46), aman bu bizim kıuçūmüz *dediler* (64/20); ayrılmadılar da gendi gendilerine *ğúsdüler* (22/59), şindi ğayrı biraz *böyüdüler* (8/66), ğardaşımnñ birini almanyada *öldürdüler* (77/158).

Olumsuz çekim

öyleyikene benim çocūma *bağmadılar* (4/42), *açmadılar* (38/179), elimi *ğoyurmadılar* (49/124), bōñ *doymadılar* yavrılarım (52/13); uşāma ana *didirmediler* (32/5), bize hiç *ğóstermediler* (47/19), o gidiş bi dā de *dönmediler* (85/21).

2.3.7.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Yöre ağzında öğrenilen geçmiş zaman eki olarak çoğunlukla *-mİş* eki kullanılır. Birinci ağız grubunun ikinci alt grubundaki Yörük bölgelerinde *-Ik* ekinin de öğrenilen geçmiş zaman eki olarak kullanıldığı görülür.

2.3.7.1.1.2.1. -mİş

Öğrenilen geçmiş zaman eki *-mİş*, fiilin karşıladığı oluş ve kılışın içinde bulunan zamandan daha önce gerçekleştiğini; ancak konuşanın bunu görmediğini, bilmediğini, başkasından duyup öğrendiğini ya da sonradan fark ettiğini, gördüğünü bildiren bir şekil ve zaman kalıbıdır (Korkmaz, 2003: 600).

Birinci çokluk kişi çekimi dışında çekimlerde zamir kökenli şahıs ekleri kullanılır. Ağız bölgesinde farklı birkaç kullanıma rastlanır:

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
I	<i>-mlsslm, -mlşslm</i>	<i>-mlssık, -mlşslk</i>
II	<i>-mlsslñ, -mışslñ</i>	<i>-mlsslñlz, -mlşslñlz</i>
III	<i>-mlş</i>	<i>-mlşlAr</i>

I. Teklik Kişi

yatmıssım, gözümü *ġapatmıssım* (66/135), 'güççümüssüm ben onuñ bunuñ sıcāna soġulur *yatarımissım* (69/60), orda oynuyākan moynuyākan uyumussum, *ġalmıssım* (78/32); dutdu oġula gide gele *kösel_ālmıssım* (32/13), hele ben bi *deşirmıssım* dayımıñ dıunünde (40/41); 'anām *dımışsim* bürgüden kıyneyk ne iyi sıcāmış ġı *dımışsim* (69/61); o ġúndan da biraz *ġorķmussum* (2/24), iyi *dikiyomussum* (3/30), gene de bunları ġafamda *dutuyumussum* (62/169).

Birinci ağız grubunun birinci alt grubunda teklik 1.kişi eki olarak *-mıssıñ* şekli de görölür:

o sırada yüzüñġuyulu *ġapanmıssıñ* “o sırada yüzüñguyulu kapanmışım” (32/37), ben de alır *atarımsıñ* ilēnden suyu “ben de leġenden alır atarmışım suyu” (32/40).

Olumsuz

ben de *ölmemişim* (67/96), *ölmemişim* (86/149).

II. Teklik Kişi

nişanlanmıssıñ didiler (18/74), bi de *bakmıssıñ* beş on ġişi daha ġelirdi dúñ_evine ekmā itmaya idiyordu (40/45), valla ġapıyı baña tuzak *açmıssıñ* diyom (46/16), hindi sen nirde *ġalmıssıñ* (77/131); rızķımı asmıssıñ uzan_āl diye (20/10), ōlana da nişanı *dakmıssıñ* didim (49/44), oruya uyumuş, *ġalmıssıñ* didi (78/34); *iyi_itmıssıñ* (56/149), tezzek *deşirmıssıñ* dir (63/175); meselā sen *dutmusuñ* burda deġermenler alır şimdiki ġibi fabrika fılan deġil ya (2/61); *üşümüssüñ* bi ġızdırsam ne var_ıdı (62/122), lātikeri *dōmüssüñ* (82/33).

Olumsuzuz

o zaman orda boş *durmamışsın* (36/79).

III. Teklik Kişi

köpek iyi *gızmış* baña (2/15), eşinden *ayrılmış* bir boynu buruğ (12/23), didiler ki adil *nişannanmış* da adilde didiler (18/77), kırk yidi dömlü *yazdırmış* beni (49/55); bu da *bilmış* diyorum düşkunleşdümü (27/13), bi yıl işde gelinler *gitmiş* (28/100); birini *goymuş* o nariñ (9/74), halıyı *doğutmuş* (60/25), lâtikeri urunğuşda *dömiş* (82/30).

Olumsuzuz

yaşamamış gamğayı (17/78), o da zabādan *bulamamış* şiyi (36/103), bā börek çocū *olmamış* (40/115), allahdan ki içine *aşamamış* (46/23); avrad hiç *gitmemiş* (31/28), *beğnememiş* olanı (35/36), dērmenci eşşē *virmemiş* (44/87), bi sene havādisi *gelmemiş* (52/17), deve gitmiş ya dişi *kesmemiş* (57/50).

I. Çokluk Kişi

didi işte ābim, ben *varımissik* (68/10); o delī boyuna bakıyım da içine dēyim dirkene biz *gelmissik* (36/102), salını *geçmissik* (80/140); onu *yimişsik* (57/29), bōçayı *unutmussuk* dimiş (55/215), iki tarafı da *sürmüşük* (18/41).

Olumsuzuz

bi de orda namazlā *gótürmemissik* (78/135).

II. Çokluk Kişi

yaşlıları górdüñüz mü *atlayıvirirmişsiñiz* eşşekden neyi (27/103); hani *denemissiñiz* (71/145); ben de didim *durmussuñuz* ğardaşım (20/71), *duymussuñuzdur* bunu siz (55/137).

III. Çokluk Kişi

ğızı *aykıldırılmışlar* (14/65), çocūñ geçmişini *atmışlar* didi (49/83), bunlar yalnız *ğalmışlar* (57/8), dedemiñodası sonādan *yapdırmışlar* (67/111); yaş çarşafa ne sarmışlar, şerbetci *içirmişler* (7/112-113), onu da *gelmişler*, aşık bayrama *habar vermişler* (20/25),

onu da şahit *góstermişler* (23/32), adamı *beklemişler* (40/115); eve gelmiş, yemē *góymuşlar* (44/82), ğızı *dutmuşlar* bir büyük zengin yere vemişler (62/361); ğardaşını *öldürmüşler* (86/29).

Olumsuzuz

babamı *aramamışlar* (52/16), orda iki çocuk_anası olanāca *bırakmamışlar* (74/8); üsdüne bi şey *örtmemişler* (4/43), *virmemişler* (44/85), *gófmemişler*_on bin yıldır_ешini (64/5), asgere ki *gelmemişler* (85/30).

2.3.7.1.1.2.2. -Ik

Bu ek, sadece birinci ağız bölgesinin ikinci alt grubunda (Karaören, Kargın, Gözlükuyu, Yenipınar) Hasan Dağı civarına yerleşen Yörük yerleşim birimlerinde görülür. Her şahısta örneği bulunmaz. İkinci ve üçüncü teklik şahıs ile üçüncü çokluk şahısta örneğine rastlanır. Bu ek de hareketin geçmişte yapıldığını, görülmediğini, başkasından duyulup öğrenildiğini ifade eder.

2. Teklik kişi

misāfirin_atın_ birine yimi unutmuş musun *virmeyiksın*_ölüm diyik (24/122-123).

3. Teklik kişi

telefonumu *alık* gidik olan (22/69), geliken ğar_ımam bunları ğarşılamıya *varık* (24/37), herif canlı olup da ayrılıp da gidik, o orda *yaşayık* (22/49-50), altını bulunca adam kiyfinden *hotlayık* (24/105), bir ğún de *ğumar oynayık* (23/61); nene omar izmire *gidik* didi (22/114-115), aralarında *diyik*, bi geçimsizlikleri var_ıdı *diyik* (23/35), aam ırahmetlik ğóçü *yükleyik* (24/22), beş dene ókü *girik* (24/2); elli beş sene *oluğdur* yani (11/130), o da sırtı *guruduk*, ğazanını alık, evine gidik (24/50); ceylan *öldürük* (22/103), benim sandı, miydāniyi alık, nire *gótürük* ğaynana (23/73).

Olumsuzuz

iki mezer alık ordan. tek *almayık* (22/165); ā da gidemeyik oranñ böyüyümüş ya (24/91), ona *virtmeyik* (24/121), kıóylü *bilemeyik* ne bilsin ondan *şüpelemeyik* (51/24).

3. Çokluk kişi

yarı yola varıncı bi habar *salıklar* nörüyoñuz (24/34), gezikler, *dolaşıklar* (24/73), bekmezi *yakıklar* bi baķele didi (26/13-14); pinçik pinçik oluķ *diyikler* (22/147), bunlar *gidikler* hacıya (24/32), o eve *gelikler* (24/118).

Aşğıdaki örneklerde *-ık* ekinin zarf-fiil işlevinde kullanıldığı görölür. *-Ik* ekinin Türkiye Türkçesi ağızlarında zarf-fiil işleviyle kullanıldığını Ahmet Buran da belirtir.³² *-Ik* ekinin aşğıdaki örneklerde *-Ip* zarf-fiil ekinin kullanılışına benzer biçimde kullanıldığı görölür:

ben de hani *gakık* bakmadım (22/107), herkeş *alık* çıkıyır (22/153); kilidi çocuķa *verik* de salacaķ mıydım nūrecēdim (22/118).

-(y)Ik ekinden sonra kullanılan *-dlr* bildirme ekli yapılar, yöre ağızında “kuvvetli ihtimal” bildirir:

daķallarsa elindā olanlar bir_olsun ik_olsuñ ben yüzzū de *gormeyikdirim* bekit_onlarıñ bınānda (59/75-76), *duyukdursuñuz* guzum bunları (62/283).

2.3.7.1.1.3. Şimdiki Zaman

Şimdiki zaman kipi, fiilin gösterdiği hareketin içinde bulunulan zamanda başladığını ve devam etmekte olduğunu bildirir. Aksaray ve yöresi ağızlarında şimdiki zaman kipi; *-yo*, *-yor*, *-yuru* *-yAr*, *-yI*, *-yIr*, *-yUr*, *-ō(r)* *-Ip batır* ekleri ile karşılanır. Bu haliyle şimdiki zaman ekinin yöre ağızında en çok farklılık gösteren ek olduğu rahatlıkla söylenebilir.

³² Bu konuda geniş bilgi için bkz. Buran, 1994:17

Şimdiki zaman eki, aynı zamanda Türkiye Türkçesi ağızlarında en fazla varyantı olan şekil ve zaman eklerinin başında gelir. *-yor* şimdiki zaman ekindeki bu fonetik varyantlaşma, Türkiye Türkçesi ağızlarının sınıflandırılmasında en çok kullanılan ölçütlerin başında gelir.³³ Aksaray ve yöresi ağızlarının tasnifinde de temel ölçüt olarak *-yor* ekinin farklı şekilleri esas alınmış ve yöre ağzı, üç ağız bölgesine ayrılmıştır. Ağız bölgesinde kullanılan şimdiki zaman ekleri şunlardır:

2.3.7.1.1.3.1. -(I)yo(r) (1. Ağız Grubu)

Aksaray ve yöresi ağızlarının birinci ağız grubunda karakteristik olarak kullanılan ve en geniş kullanım alanına sahip şimdiki zaman ekidir. Ekin sonundaki /r/ ünsüzü çoğunlukla düşer. Büyük bir kullanım alanına sahip birinci ağız grubunda *-(I)yo(r)* ekinin ortaya çıkan alamorfları da mevcuttur. Bu alamorflar, ağız grubunun alt gruplarını belirlemede kullanılır.

Bu ek, ikinci ve üçüncü teklik kişi çekimlerinde bazen geniş ünlü ile biten fiil tabanlarına gelirken fiil tabanının sonundaki ünlü uzar ve genişliğini muhafaza eder.

Aksaray ve yöresi ağızlarının birinci grubunda şimdiki zaman ekinin çekimi şu şekilde gösterilebilir:

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
I	<i>-yom</i>	<i>-yok / -yoğ / -yoz</i>
II	<i>-yoñ</i>	<i>-yoñuz / -yosuñuz</i>
III	<i>-yo / -yor</i>	<i>-yollar / -yolar</i>

-(I)yo(r) şimdiki zaman ekinin birinci ağız grubunda örnek kullanımları şu şekildedir:

I. Teklik Kişi

sağın herife *danışıyor* da bu iş böyle yürümez 'aslā (11/21), ben *osaniyom* burada (17/15); ben hāla *devām_ettiriyom* onları (8/64), *geliyom* devamlı yanlarına (16/6),

³³ Türkiye Türkçesi ağızları ile ilgili hazırlanan çalışmalarda, ağız bölgelerinin belirlenmesinde kullanılan ölçütlerden biri de şimdiki zaman ekidir (Akca, 2009:42; Gülsevin 2002:101; Uysal, 2009:221-223).

tengillenyom gideken (63/186); benim aklımañ_irdini *gonuşuyom* (39/67), gol gol selamlar *goyyom* gara memmedim sâ goluyun baña (62/48), orucumu *dutuyom* (83/150); aman guzum esgiden o çalışmayı ben iyi *gófüyom* (43/38).

Olumsuz

vallâ ben *hatırlıyamıyom* (68/80), ama gene de oturmuyom gene de *çabalıyom* (83/117); gúzideden böyüm heralda güççük müyüm onu *bilmiyom* (5/2), kendim *yemiyom* (8/64), vallâha yalan *söylemiyom* (69/58); onuñ uçu *dörultmuyom* (4/38), uyku var mı gayri *uyumuyom* (81/94); gözü ne *górmüyom* (24/5).

Bazı örneklerde *-yor* ekinden önce gelen ünlü ile biten fiil tabanının son ünlüsü ve olumsuzluk ekinin ünlüsünün uzadığı görülür. Bu uzun ünlülü biçimlere de örnekler arasında yer verilmiştir:

gezdikce sankı ordan *gelēyom* (36/10), o da dimiş ki ben de dimiş bi sürü davar *isdēyom* dimiş (40/125); *bilemēyom* ilhanīm (39/57), başka bi şey *bilmēyom* yavrım (45/20).

II. Teklik Kişi

ondan sōra niye dikiyoñ, niye idiyon niye bu yaşda *çalışıyon* (3/87-88); bura gelenlere su *viriyoyñ*, ekmák *viriyoyñ* didi (16/25), nirden *geliyoyñ* bacım sen diyik (24/102), dirim ki ben_ölünce ālañ dirim *biliyoyñ* mu (62/44); olu ya *unuduyoyñ* haķ (28/114); *gófüyoyñ* mu ben sizi avucumuñ_çinde duttum da o ğarılarıñızın baña itdīna (14/94-95), yōsa su *döküyoyñ* (43/83), onuñ nesini *üvüyoyñ* dimiş (63/204).

Olumsuz

bayram haydi ğurbanı *kesmiyoyñ* mu (16/32), *virmiyoyñ* mu dimiş (44/90); belīñi hiç *doğrultmuyoyñ* (4/38), iki çarpañ, sen *durmuyoyñ* diyi (69/65).

Uzun ünlülü yapı

hinci de hiç dat yok amma hiç bi arada birisini *bulamāyoyñ* çocuklarıñ (35/60), bi şiyiñi *alamāyoyñ* (36/29), böyle *atamāyoyñ* bile (36/41).

III. Teklik Kişi

çırpını çırpını *ālīyo* yosma bacısı (13/13), bi dā *çıkariyor* (17/36); muşğuruyu *diyiviriyo* höyle (24/10), heç ekmek olmuyo, bi su *ĩĩliyo* didim (56/87).çamaşır *yuyyo* dimiş (14/91), böyle buralık aynı evimiz bura *oluyo* (16/10).

Olumsuz

hiç olan *ılıkmıyor* hiç (17/54), adam iyi, dōru da acık dutuk *gonuşamıyo* (70/150); *çekilmiyor* gelin derdiñ (43/106), ele avuca *geçmiyo* (49/16), burda da var odalar da *gidilmiyo* (65/14); kimi adam fuķāre olan *goymuyor* (48/125), heç ekmek *olmuyo* (56/25).

Metinlerde rastlanılan, *Dlk sıfat-fiil eki + 1. Teklik kişi iyelik eki + yok cevap edatı* şeklinde mevcut bir yapı, olumsuz şimdiki zaman anlamı verir:

bildim yoh “bilmiyorum” (3/129), beni heç hesaba *aldı yoh* “beni hiç hesaba almıyor” (18/39), ben seni *düşündüm yok* dimiş “ben seni düşünüyorum demiş.” (40/153).

Uzun ünlülü yapı

hinciki akrabalarda, şiylerde *oyñamayo* (34/66); öteki evde *beclēyor* (33/17), onuñ ğafasına *dēyor* (36/40), olannan ğız birbirini *isdēyor* (48/19), orda daha ğózümün önünden *gitmēyo* (36/26).

I. Çokluk Kişi

yālık *bāliyoķ* dillerdin (21/4), bi de hindi *ġarşılaşıyoķ* diyik (24/150), bitti mi ekmeksiz *ġaliyoķ*, *dolaniyoķ* (35/49), *baķıyoķ* diyo ne insan var ne ev var ne is var ne cis var (56/30); çocūduk gerçi ya yeni yetişip *ġeliyoķ* (2/13), ondan sōna o ğadına *diyoķ* ki ordan ğılıçlar amma birbirine bi vuruyo kı ğılıçlar sūrtüyo (16/12), biz böyle ğözelik de niye su *çekiyōķ* (17/43); biz ne ğúne *duruyōķ* (3/91), biri diyu ki ya biz niye *oturuyōķ* (62/280).

Şimdiki zaman eki -yor, yöre ağzında çoğunlukla iyelik kökenli şahıs ekleri ile çekimlenir. Fakat birinci çokluk kişi çekiminde sınırlı sayıda birkaç örnekte zamir kökenli

şahıs ekleri ile çekimlenen örnekler mevcuttur. Bu kullanımların yazı diline özenmenin bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir:

biz orda *gûlüşüyo*z (32/66), biz de onların arkası sıra *el öpüyo*z gaynatanıñ, akırabâlarının (49/65), soqıgıyuy lasdik *giyyo*z ya (67/31).

Olumsuz

hinci yiyecek üzüm de *bulamıyo*k (59/28); bu yani o terbiyeyi viremiyo k çocuklarımıza şimdi (2/65), bizler *bilmiyo*k tábi ta oraları da (63/28), biz gelinlerimize bi şey *dimiyo*k kına (63/106).

II. Çokluk Kişi

aman ne *âliyo*suñuz diyi bir iki şaka yaptım (7/45-46); siz gutlama *diyo*suñuz (5/38), bizden iyi *yıyo*ñuz (68/8); yarı yola varıncı bi habar salıklar *nôriyo*ñuz (24/33-34).

Olumsuz

hiç bi karşılık *beklemiyo*ñuz değil mi (65/25).

III. Çokluk Kişi

herkes çıkıyo ğapıya, *bakıyo*llar da gelip *alamıyo*llar arıdan (7/108), şöyle *yıyo*llar (38/149), hindi evlere asma *yapıyo*llar (66/117), itmezseñ *gınıyo*llar (48/130), *hatlıyo*llar (62/159); böyle *çiyneyo*llar seni (36/29), tēze *diyo*lar (36/73), eşşeklernen baña *gelıyo*llar (49/95), anası gidiyo, bi yire *yirleşıyo*llar gızı kesmiş diyi (50/165), hincikleri *gidiyo*llar, getiriyollar onu (59/67); bi şeyler *goyyo*llar onlar diyo bakderi üretiyor (8/49), *ķúsüyo*llar (27/40).

Olumsuz

hinci *âlamıyo*llar da o zaman çok âallardı (50/53), hinci onlardan hiç *yapmāyo*llar (55/107); ğıymatını *bilmiyo*llar (69/11); hincik de *vurdurmuyolar* (28/25).

-(*I*)yo(r) ekinin birinci ağız grubunda ortaya çıkan alamorfları da mevcuttur. Bunlar şu şekildedir:

2.1.7.1.1.3.1.1. -yoru(r)

-(*I*)yo(r) şimdiki zaman ekinin menşei hususunda en yaygın görüş, -*A* zarf-fiil ekli ile *yori*- /-*yoru*- “yürümek” fiilinin geniş zaman eki almış biçiminin (-*A yorur*) zamanla ekleşmesiyle (-*yor* < -*yoru* < *yorur* < -*A yorur*) ortaya çıktığıdır (Gülensoy, 1985: 283).

Birinci ağız grubu sınırları içinde yer alan Helvadere kasabasından derlenen bir metinde rastlanılan -*yoru* biçimi, -*yor* şimdiki zaman ekinin yukarıda izah edilen kullanımına örnek gösterilebilir:

çemel *isdiyoruñ* “çemel istiyorum” (27/2), *diyoruñ* “diyorum” (27/50), alıyor ben *biliyoruñ* “alıyor ben biliyorum” (27/71); *bilimiyoruñ?* “bilmiyormusun” (27/8), birini *bilmeyoruñ* “birini bilmiyorum” (27/82).

Ayrıca -*yoru* ekinin birinci ağız grubu ağız bölgesinde üçüncü teklik kişi çekimlerine de rastlanır:

şimdi üç beş gişi höyle *gideyorur* (29/1), iki gişi de höyle *varıyorur* (29/1), gelirler çocuk *uyuyorur* (40/173), bu gaynımda orda *ālōrur* (40/219); bi ğarı *geliyoruğ* (32/63), beni *çirmāyoru* (36/50), pilāvı alandan sōna hemen *geliyoru* (62/292).

2.1.7.1.1.3.1.2. -(I)yIr, -(I)yUr

-(*I*)yo(r) ekinin daralması sonucu oluşmuş alomorfudur. Birinci ağız grubunda ekin bu dar ünlülü şekillleri de görülür:

1. Teklik kişi

ondan öncesini tabi daha ben *bilmiyirim* (11/132), babamıñ, anamıñ sözünü *dinlemiyim* ki ben seninkini dinlesem diyo (11/193).

2. Teklik kişi

o ğızıñ gitdi yiri ne *biliyiñ* (17/5); ō bacım daha ne *isdiyuñ* dimiş (14/70), *ġófıyuñ* mu bi oda moda var mı (15/8).

3. Teklik kişi

şimdi ğadın, erkek birbirine *ġarışır*, oynuyu (11/114), kerbelada *yatır* şihitler, erler (33/44), alırdın almazdın dirken bir cazı ġarısına *varır* (50/140); olan olmuyan *satır* (59/38), asmalardan bi sürü üzüm *çıkır* (66/118); oruya iki asger *gelir* (10/3), o *gidiir*, bu ġalıır. bu hacıbrāmuşāna gidiir (10/17); bunların çocukları *büyyur* (8/84), dala *ġoyyur* (17/40); hepsi de *duruyur* (14/93), iyi uyķusu *gelir* (62/143).

1. Çokluk kişi

ayāmızın birini *ġaldırırur* (62/116); hinci bir ġún de *ūraşmuyurur* (11/171).

2. Çokluk kişi

yenge niye böyle *duruyusuñuz* dir (10/5), bi de üsdemelik *dōyursuñuz* (71/245).

3. Çokluk kişi

ordan *gidiyillar* (10/8), malcılık *yapıyillar* da davarcılık kaçtı (59/11); at_ arabalarnan *gidiyiler* (49/88); dā ıcık da ġalsın diyi su *ġoyuruyullar* (11/184), ordan ġarısıynan ġızı *halleşiyullar* (62/148), buña *veriyullar* (62/283), *āhyullar* (66/125).

2.1.7.1.1.3.1.3. -ō(r)

-(I)yo(r) şimdiki zaman ekinin çekimlendiği birinci ağız grubunda ekin -ō(r) alomorfunun kullanımına rastlanmıştır. Bu şekil, birinci ağız grubunun üçüncü alt grubunda kullanılır:

1. Teklik kişi

onu *isdōm* dimiş (40/124), ben *ölōm* dimiş (41/2); *bilmōm* ġuzum (34/78), onları *bilemōm* onları ġuzum (39/57), bōñ heç *ġımıldayamōm* (40/76).

2. Teklik kişi

ğaç altın *istōñ* (40/25); ama şinci beř yaşında çocū dışa *ğóñderemōñ* olan olsun, ğız olsun (35/10), niye *almōñ* ğızım didi (35/37), doğdura neyi *ğitmōñ* dimiş (40/162).

3. Teklik kişi

bu da *ğorğōr*, ğitmōr (40/192), orda bu ğaynım sesini salmış, *alōr* (40/215); babam *salmō* diyi ağılardık (34/76), biri olursa öbürü *olmōr* öbürü olursa öbürü olmāyor (35/60), şöyle şöyle adam *ğiremōr* ölüm (38/145), *açmōr* oranın ğapısını (38/178), yalan dünya *ğófünmōr* ğözüme (40/105).

1. Çokluk kişi

biz yařantımızı *arōk* (35/18); o eziyetleri biz de *yapmōk* řinci (35/48), o vāt *bilmōrduk* ne geliyordūnu (39/12).

3. Çokluk kişi

dolařırķana engilip alamāyoñ ya şiy oldu mu onları *toplōllar* adamlar (38/157-158), oluyo canım, ne vāt ğayrı ölene mi rast gitti *alōllar* (38/162), altına, üstüne onu *dolōllar* (38/190), sōna ifāde *verōllar* (40/238); *dıkmōllar* (38/176).

2.3.7.1.1.3.2. -yI(r) (2. Ağız Grubu)

Aksaray yöresi ağızlarının ikinci ağız grubunda karakteristik olarak kullanılan bir ektir. Ek dar ve yuvarlak ünlülü kullanılır. Nadiren de ekin sonundaki /r/ ünsüzünün düştüğü görülür. Ekin ortaya çıkışı ile ilgili çeşitli görüşler vardır. Dar ünlülü şimdiki zaman eki -yIr'ın ET'deki -(y)ur biçimi ile ilişkili olduğı düşünülmektedir.³⁴

Kişi	TEKLİK	ÇOKLUK
I	<i>-yIrIm / -yUrUm</i>	<i>-yIrIk, -yUrUk, -yIrIğ, -yUrUğ</i>
II	<i>-yİñ, -yUñ</i>	<i>-yIsıñIz</i>
III	<i>-yIr, -yUr, -yI</i>	<i>-yIllAr / -yUllAr</i>

³⁴ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Akca, 2011.

I. Teklik Kişi

yiñi de *alışıyırım* (18/53), tarlayı *ızgaralayırım* (18/91); ben de *dıneyirim* (19/8), allaha *gúveniyirim* (85/58); işde hani mesela yalnız *galıyurum* (61/93), *unuduyurum* amaliyet_öldüm ben (71/20), ben_evden *siyr_idiyurum* (71/154), hastānede *yatıyurum* (77/65), dōneynen ben gene umarıñ_arkasında *oturuyurum* (80/131); bunlarıñ tarlasını *sürüyürüm* (18/19), onları bi *getiriyürüm* (75/5).

Olumsuz

haydı lāf *söylenmiyır*, āz *açılmıyır* (79/38), benim duydüm yani *bilmiyim* de işde benim_olaniñ aylesi bundan başgasına gidiyi (81/109), hep *dimiyim* (74/148); *anlamıyurum* yazıyı (61/76), ben *yaklaşamıyurum* (71/34), óyle bir insan_ıdık yani *bilmiyurum* (71/46), anayı aındım da babamı niye *anmıyurum* didim (77/154), tavusa didi sizi heç *çekemiüyürüm* amma size ölüm var (74/193).

II. Teklik Kişi

sen şordan *bakıyıñ* (84/40), umar, niye *yapıyıñ* yazzık bu saçı kesik dirdi (86/146), niriye *gaçıyıñ* didi cenābı haç (74/195); bizim bunlarıñ dedeleri vardı illez dillerdi *biliyñ* mi (18/18), yiğen yiñi yiñi *kāmilleşiyñ* didi (18/29), *düşünebiliyñ mi* (85/50); sen bundan ne *istiyuñ* diyur (71/242), gına davarıydı o da *biliyuñ* mu (73/35), baña dirdi ki gelin sen *gonuşuyuñ* görüyüñ mü benim gonuşmadım adamlarnan dirdi (76/81), ha baña bi ele hēp *söylüyüñ* didim (78/17).

Olumsuz

hiç mi allahtan görkmıyüñ diyur, hiç mi *utanmıyıñ* diyur (71/238); sen de mi *isdemiyıñ* yoksa gızım didi (19/17), neye *inmeyiñ* didi (19/18); sen niye *bindirmüyüñ* (74/116), *biliyu musuñ* (75/5).

Şimdiki zaman ekinin soru şekli yöre ağzında kimi örneklerde ekin vurgulu kullanılması ile sağlanır:

emsalım o ğız *biliyī* (19/2), yav ölüm bulmadī virecek adam da şonlara viridiñ didi ebem *biliyī* (19/8), ben o adamları sevmem didi *biliyī* (19/13).

III. Teklik Kişi

dañır dañır *çaldırıyır* yavrım (73/18), ıııycık ğar *yāyır*, zabānan *kaçıyır* (77/49), hacı bekiriñ şurdan ğan *aķıyır* (80/168), şinci *satın alınıyır*, idiliyir (84/30), suyu getirmeye gidinci ğız *ğacıyır* (86/129); řabi ğuzular böyle *titreyir* bayā (18/6), gendi gelsiñ *diyir* didi (18/45), ulen bu tazı ne *geziyi* didim (18/85), ğadın şöyle *idiyir* (81/64); erkānen ğasik *oynuyu* (60/53), ğapıya gidiyu silahlı gelse de dursa ne dir *diyur* (60/63-64), hinci misāfir mi *geliyur* (71/13), geçi *pıķırdıyur* ya ben onuñ oldūnu biliyurum (75/9), havāya *atıyu* su (77/39), çeviruyu ğurşunu orda *yirleşdüruyu* (78/85); ğuzu böyle *bükülüiyür* (18/16), daha *süzünüyi* bizim bacı orda (71/208), bi adam daş yiyi, *dókülüyü* (74/121).

Olumsuz

bizim ğuzu yidi yirde *ġazanmayır* didi (18/17), bizim emmi ille gine *salmayır* (19/15), o da çamırdan ğış ğünü ya araba çamırdan *çıkmıyır* (81/105); o da *bilmeyir* a (18/19), gine *virmeyir* (18/66), tazı *gitmeyir* (18/92), şinci ğurban oluyum kimse kimseyi *sevmiyir*, saymıyır (73/4); ekmek *yapılmıyur* (71/158), *bilmiyur* yaprā sıkımış (71/221), ğız anası, ğız anası niye *ālamıyur* bunuñ öz anası diyi (73/38), onuñ abdesi *bozulmıyur* didi (74/136), hindi ğurbā hiç sesi *duyulmıyur* (77/47); diş de *kesmiyür* (60/114), ğızallardı *tikenmiyür* dūn diyi (76/12), deve *ġófünmiyür* (80/89).

I. Çokluk Kişi

baķ biz *uzaklaşırıyır* (86/162); biz felān yerin ğızıña dūñürlüē *ġidiyirik* (87/2) siġarayı da o zaman gizli *içiyirik* a (18/73); oralarda tarla *sürüyuruk* (18/30), hindi kórķóti *oturuyuruk* (60/119), ondan sōna biz ekmāñ ġazanını *biliyuruk* didi (71/30), gene ğapıda *oturuyuruk* (71/37), evimize *geliyuruk* (71/215), hindi fisdonu *daķıyuruk* (77/83), *yanıyúrúk* (77/150); onuñ filimine *baķıyırık* (76/76); şimci aradan bir ay ne geçince *ġúdiyuruk* ğuzuyu řabi (18/3-4), *yapıyuruk*. bi sene yiyyuruk (60/113), n āpalım dokuz kıyü *dolanıyuruk* (73/51), o sufrayı *seriyuruk* (78/136).

Olumsuzuz

oturdūmuz yerde hiç hastalıktan *ğurtulmuyuruḡ* (76/130).

II. Çokluk Kişi

bizde tandır ḡómbelerini *biliyisñiz* (85/14), yedi dēvlet *biliyisñiz*, siz benden daha iyi biliyisñiz ki türkiyeye girmiş (85/28).

III. Çokluk Kişi

aman hindi cumā ḡúnü *ğaldırıyillar* (84/15), sōna giri böyüyünce ebemñ_elinden getiriyiler, *ahıyillar* anamgil (86/158), beri öte *ğaçışiyillar* (74/195); ōlanıñ_ıḡı var mı oña *veriyiler* (73/12), gece *geliyiller* (78/27); ġapıda haleý *sekiyüller*, ġapıda *oynuyullar* (60/52), çıır çıır *çırışiyullar* (71/38), o ḡóylüler *geliyullar* (71/204), kóñe ḡómüyollar_ahırñ pisline *ḡómüyüller* (81/111).

Olumsuzuz

hindi hiç bādaş *ğuramıyillar* (86/168), *ğurban_olamıyillar* mı hindikiler oña buña (76/77); ḡúr ḡúr ḡúr, namaz *ğılmıyullar* (60/69), *indirmıyullar* (71/209), hindi onu *istemıyullar* (73/12), o ırahatlā da *ğayıl olmuyullar* (79/53).

2.3.7.1.1.3.3. -(I)yA(r) (3. Ağız Grubu)

Üçüncü ağız grubunda kullanılan şimdiki zaman şeklidir. Ek, daima düz ünlülüdür. Bu kullanım sadece merkeze bağı Kargın kasabası sınırları içerisinde görülür.

Kişi	TEKLİK	ÇOKLUK
I	-yAm	-yAk
II	-yAñ	-yAñlz
III	-yA(r)	-yAlAr / -yAllAr

I. Teklik Kişi

ondan kelli neyse *varıyam* (22/114); düşüncememe ğarşı *söyliyem* bu sözleri (22/49), hindi ordan bi haber *bekliyem* ne haber diyi (22/68), bāñ_ içinde gendime *ferāt idiyem* (22/116), bi de *ġorkiyem* (23/27).

Olumsuzuz

ben *bilmiyem* nire gıtdĩmi neyi (22/125), aşmaya ki sularını da zati *içemeyem* (22/145).

II. Teklik Kişi

ısmahan ben söyliyem sen *dinliyeñ* (22/83), sen bu dört çocū nası *besiliyeñ* (23/28).

III. Teklik Kişi

üş ġún mü *oluya* dört ġún mü oluya (22/62), insanıñ biri *çıkıya*, biri giriye (22/152), geldi didi *ütüliya* bu üçdaş (23/61), senıñ gibi *duruya* hākim (23/14); işde ona da *acizleniye* n_ādar olsa da (22/68), dime *diyer* (22/103), palazı *ġótürüye*, alıp *ġidiye*, *ütdürüye* kemalların_evinde (23/55).

Olumsuzuz

ata ġücü *yetmiye* (22/51), *seslenmeye* (22/109), beni *bindirmeyer* (22/127),

I. Çokluk Kişi

işde bura anca *çıkıyağ* elimizde bi çemel (22/34), biz de *ġavġa yapıyağ* ailemiz_inen diyik (23/38); öylelīnen biz de işde aynı bunun gibi gelik geçik *ġidiyek* (22/9), da bēyle ġúnlerimizi *ġeçiriyek*_anam (22/69), şimdi zeytinyāyınan *bişiriyek* (22/81).

Olumsuzuz

ğayri *gidemiyek* (22/33), *bilmiyek* ğarısının (22/102).

II. Çokluk Kişi

o ğadın eliñ işiyinen geçinmiş o da içgilere vermiş ğazancısını da daha ne *suçluyañız* diyik (23/39-40).

III. Çokluk Kişi

dinliyellar bütün (23/15); ordan bi başğuyu *diyeller* (22/93-94), hura *ğoyuviriyeller* (22/165).

2.3.7.1.1.3.4. Bitişken Şimdiki Zaman İşaretleyicileri

Diğer Türk lehçelerinde de rastlanan bu yapının³⁵ yaygın kanaate göre, -p zarf fiil eki ve yat- fiilinin sesçe benzeşmesi sonucu ortaya çıkan bat- fiilinin birleşmesi ile oluştuğu belirtilmektedir.³⁶ Bu işaretleyici, fiillerin sonuna gelerek süreklilik bildirir (Demir, 2000:2) ve zamir kökenli kişi ekleri ile çekimlenir. Yöre ağızındaki örnekler; Akçakent, Taşpınar, İncesu, Dikmen yörelerine aittir. Derleme esnasında en çok zorlanılan bölge olan Hasandağ köylerinde rastlanılan bu şeklin adı geçen yörelerde yaygın olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Fakat derlemeler esnasında sınırlı sayıda örneğe ulaşılmıştır.

2.3.7.1.1.3.4.1. -Ip batır

diyip batırñ ya (30/5), hinci ben çocuklar iyi çıkdı allah ırız olsun iyi çıkdılar *diyip batırñ* (31/42), bacılar ekmák *yiyip batır* didim (32/34-35), işte ilēnde su dolu *yıkayıp batırñ* dirimisiñ (32/40).

³⁵ Bkz. Akar, 2001.

³⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Akar, 2001; Biray, 2007; Sarıkaya, 2007; Korkmaz, 1994.

-(*I*)yo(*r*) şimdi zaman eki, Aksaray yöresi ağızlarında STT’de olduğu gibi geniş zamanı ifade edecek biçimde sıklıkla kullanılır:

ondan sona düşün hazırlıklarına ***başlıyoñ*** (66/11), tanıdıklarına da okuntu ***basdıryoñ***, daıtyoñ (66/25); öşürcü de hokumetten ***geliyor*** (57/18), o ***alınıyo*** mejmur (66/12); ***geliyollar*** şerbete daıım ***dakıyollar*** (66/44); bir gün de yolu istanbula ***düşüyür*** (72/9), inâk ölen sâliyur, sütçü de ölen ***geliyür*** (77/83-84).

2.3.7.1.1.4. Gelecek Zaman Eki -(A)cAk

Gelecek zaman eki, fiilin gösterdiği işin henüz gerçekleşmediğini ancak gelecekteki bir zaman diliminde gerçekleşeceğini bildiren bir ektir. Bölge ağızında gelecek zaman eki, bazı ses değişiklikleri dışında STT’deki gibi -AcAK’tır.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
II	-AcĀm, -AcAm, -Acām	-AcĀK, -AcIyIK, -Acāh, -AcĪK, -acīyih, -AcĀz, -AcAz
III	-AcĀñ, -AcAñ, -ecñ, -AcIyñ	-AcĀñIz, -AcAKsñIz, -AcĀñIz
III	-AcAK, -acağ	-AcAKIAr

I. Teklik Kişi

ikindinleyin ***odladacām*** (40/156), allām ben bu altınları ***ñ_āpacam*** (43/69), ben kendim elimnen ***yapacām*** didi göçsara gitdik (66/87), ***annadacām*** mı (80/20), ben türkü ***çurtdıracām*** diyir (86/132); yō ğardaşım ben bi ***diniyecām*** dimiş ortancıl ğardaşı (14/88), ben çit ***sürecām*** didi (22/4), oralıkda bindallının ğuvāsiniñ evine ***varacām*** beni didim indirin (22/132-133), dimiş ki onū da al bāri ben çocuklara ne ***yidirecām*** dimiş (56/122); zati ***ölecem***, zati ölecem didim (16/19), ta kōye gidip de mazut mu ***getirecem*** didi (18/37), içecēm (36/82), ne ***diyecem*** ben didim (49/58).

İncesu kasabasına ait bir örnekte gelecek zaman birinci teklik kişi eki olarak *-cāñ* ekinin kullanıldığı görülür:

ben hasana *atacāñ* oyumu didim (32/8).

Olumsuzu

ğuş_orda bi dā dünyā yüzüne *ğonmuyācam* ben dimiş (17/25), ben seni *aramıyacām* (20/160), o da dimiş len herif *çurpmıyacām*_a nūrüyüm (63/162), yō çaya *ğitmiyecām* didim (26/10); bi dā āladını *ğófmıycem* didi (3/69), ulen didim adamlar gelişin *virmiyecēm*_a ğalbimde (18/92-93).

II. Teklik Kişi

çocūmuñ ğannını *patladacāñ* diyo (5/7), öte dünyā *varacāñ* (28/115), zāra *satacāñ* (34/94), ne *ğoyacāñ* şordā kótü eşşē vir, gitsiñ dimiş (44/66), ğaynanadan önce *kağacāñ* (48/161), içine *ğoyacāñ*, āzına *kağacāñ* (81/45), şurdan direk *geçecāñ* (84/61); ferik didi sen bunu çocuklara nası *yidirecāñ* didi (56/28), o zopaynan diyur *gidecāñ* hışır dırıyıp *gelecāñ* diyur (71/246-247); *gideceñ* (11/19), gelmezse sen *ğetireceñ* didi (16/58), yō ille ğúvenciri *kesecēñ* (17/69), heye *ñōreceñ* başğa (22/56), mecbur *yörüyeceñ* (38/73), dīniyecēñ mi (80/21); iyye iyi *diyecīñ* ölüm didi (20/90), lan aman içeri *ğirecīñ* (2/123), orda diyor ki kelōlan ille *sōyleyecīñ* diyor (50/205), sen arkadaşını, *ğózlüyecīñ* bağ (78/140); ille de şunu *alacıyīñ*, *dağacıyīñ* diyen_olmazdı (11/52), çocū nası *çıkacıyīñ* didi oğuldan didi babama (23/13), *tinās atacıyīñ* (59/34), zabāñ kóründe *kağacıyīñ* (61/38), hep *kağlanacıyīñ* (79/44).

Olumsuzu

ğalacañ evde, *oğumuyacan* (3/67); nere *ğaynatmıyacağsīñ* (32/70); *inmiyecēñ* yjenim didi (19/12); *seslenmiyecīñ*_a çocuk çocuk dāl diyu (60/69).

III. Teklik Kişi

bir alet *çıkacak* dirdi (15/2), kağ elif, haydi hamır *yōrulacağ* (21/20), saña şimci izinnāme *çıkacağ* (49/56), allah_izin verirse zabānan başım *bālanacağ* (62/309), benden_üsdün_olacağ (74/178); bi sene *duracağ* muhağğağ (11/141), içkiyle şiy_olanıñ binası ne *olacağ* (66/26), insan *yaradacağ*, şerbet *çıkacağ* (81/6); hoca da dir ki burada beş

gişi *yıyecek*, orda yüz bin gişi *yıyecek* (16/35), daha virmedi de işde *söz kesilecek* (23/12), herkes bi türkü *söylüyecek* (50/200).

Olumsuzuz

eliñe giyeñ de tiken ne *batmıyacak* (21/34), dallar *olmuyacak* (28/22), bu ceviz bi daha burdan *kaqmıyacak* dimiş (83/85); 'hiçbir allāñ gulu *görmüyecek* (11/137), hiç dar gúnüñ *geçmiyecek* didi (16/71), e bu baña *gelmiyecek*. godu gitdi (82/16), ıışlı *düşmüyücek* içeri eyle garanlıkda (86/222).

I. Çokluk Kişi

sıgara *yaķacak* (11/211-212), bunuyınan orda *gaynadacāķ* (22/107-108); biz bā *gidecāķ* oruya da varınca ya seni *öldürecāķ* (24/97); gúnlūñü *yükseldecēķ* didi (4/37), bişşik kertmişler birbirine *virecēķ* diyi (17/2), üç ekmā bir hafda sakladırđı çay *içecēķ* diyi (27/113), haydi ahmēt eve *gidecēķ* diyollarmış (44/8); daha biz ölen namazı *gilacīķ* didim (21/11); burda suvanı *şaklıyacīyīķ*, *yıyeciyīķ* didi (71/29), neyini bunun *şaklıyaciyīķ* (63/133), dayı yolu *yatıracīyīķ* (86/170); gum_ıunan *geleciyīķ* (18/10), biz halvadaraya dōru alabalā *gideciyīķ* didi (22/64), zabānan çay *içeciyeiķ* (56/154), çereşleri şırayı *çiniyecīķ* (81/6); yarın_oruçtan sōna iyi kōtū *gaynadacāķ* (66/110), şunuñ āzına şöyle şunuñ_ıicine üzüümü *ezecāķ* (81/44); makasda *duracīyīķ* didi (80/158).

Birinci çokluk kişi gelecek zaman ifadesi için yöre ağzında -AcĀz, -AcAz eki de kullanılır:

yabanda *yatacāz* (49/111), filān gún biz gelip dōasını *yapacaz* diriz (50/7), bi sufra altınıñ üsdüne yohut bi şiye niye *çıpacāz* (51/6), geline ne *virecāz* (81/48); şırayı bize gúnlūnen virillerdi mala ot *virecēz* diyi (48/82), bunu da ikimiz sennen *yıyecēz* (55/16).

II. Çokluk Kişi

mārapdānı, maşrapdānı içerden *duyacāñız* (15/2), hep başınıñdan ne geçerse *anladacāñız* dimiş (17/89), ata da *vuracāñız* (24/144), *teslim_ōlacāñız* türkler geliyor diyinci çocukların hep birer tene göslerini kesen gitmiş (85/68);burda *yıyecāñız* dimiş

(40/138); gine aynı kôşeden çıkdı, alaña *çıkaçaķsıñız* (49/71); didim ki ne *yıyecıñız* didim (70/111), burda sefa *sürecıñız* didi (74/191), beni hacımıñ yanına *gótúrecıñız* (78/126).

Olumsuz

buña on ğún su *ıçirmıyecıyıñız* didi (70/74), siz şunu hiç *yımiyecıñız* didi (74/191), gendi halınca hiç *ellemiyecıñız* didi (80/189).

III. Çokluk Kişi

ondan sōna ertesi ğún zabānan da ğakıp gelin *çıkaracaķlar* (40/80), dāmata *baķacaķlar* (49/54), nōrecek top_ *oynuyacaķlar* (61/68); o zaman da beni *isticeķler* diye duyduydum (3/207), ğınıya *gidecekler* (32/34).

Olumsuz

uyutmuyacaķlar (80/163), valla heralde fadimeden dolayı beni *virmiyecekler* didi (19/4).

2.3.7.1.1.5. Geniş Zaman Eki -Ar

Geniş zaman eki, geçmişten geleceğe uzanan geniş bir zaman kesitindeki oluş ve kılışları içine alır. Bu ek, esasen her zamanı içine alan bir süreklilik işlevine sahiptir. Bu işlevi dolayısıyla sık sık yapılan, alışkanlık ya da âdet haline gelen veya her zamanı kapsayan ve genellik taşıyan oluş ve kılışları anlatır (Korkmaz, 2003:637).

-Ar geniş zaman ekinin yöre ağzında alamorfları kullanılır. Ayrıca ekin ikinci teklik kişi kullanımında çoğunlukla ekin -r'si düşer ve tabanlara kişi eki doğrudan doğruya gelir. Geniş zaman eki çekimlerinde iyelik kökenli şahıs eklerinin yanında zamir kökenli şahıs ekleri de kullanılır.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
I	<i>-IrIm, -UrUm, -ArIm, -Irİñ, -Arİñ</i>	<i>-ArIK, -IrIK, -UrUK, -ArIz, -IrIz, -UrUz, -Irİh, -UrUh</i>
II	<i>-Añ, -İñ, -Uñ, -Arsİñ</i>	<i>-ArsİñIz, -IrsİñIz, -UrsUñUz</i>
III	<i>-Ir, -Ar, -r</i>	<i>-AllAr, -IllAr, -UllAr, -IrlAr</i>

I. Teklik Kişi

yanarım didi (74/143); ben sōna gelir *alırım* didi diyo (8/5), hasdānede *yatırım* (4/85), hep *gırdırım* canavara (11/8), şefaāti muhammedden *umarım* ğayri (20/155), yalnız *yatırım* burada (39/7); ben *bilirim* (15/10), bi dá ben ğórdūm adamı pek *seçerim* (78/123); *ġurtulurum* da ğoca papaz seniñ_eliñden (62/12), yani öyle, muamberim *ġurban_olurum* çocūm (83/122); tosunlarını hep *öldürürüm* didi (16/39-40), iyi tırağtör *sürürüm* (18/32).

Aksaray yöresi ağzında geniş zamanda kullanılan birinci teklik şahıs zaman eki, Türkmen Türkçesinde olduğu gibi *-IrIñ*, *-ArIñ* şeklinde de kullanılır. Bu yapı, birinci ağız grubunun birinci alt grubuna has karakteristik bir kullanımdır:

işde burada dört vakıt namazımı *ġılarıñ* (32/54), bâbam ne dirse ben onu *dutarıñ* (33/16); işde varlınan, yoklūnan böyüttüm *diriñ* ya (30/4), ben *biliriñ* ya yaylanıñ_önünü hasandānı (31/21), gitdiyse geldinde ölumu *everriñ* didi (33/12); yalnız ben pek *düşünürüñ* (32/2).

Olumsuzu

amān ben fala neyi *bağıtımmam* dir (8/29), ben *ġorğımmam* ki diyom (16/18); kiloynan eti babamıñ aldını *bilmem* ben (2/28), ben hiç *virmem* didim yav (18/35), bacımı *öldürmem* diyik (24/60), *deñişmem* (28/110), ben ğızlarımı çoğ *sevmem* (34/60), vallaha onu da *bindirmem* arzı bacı (80/151).

II. Teklik Kişi

ne *arañ* ğız māzada diyor (46/15); böyle misāfir gelince beş dağğada ğazı *keseñ*, *bişiriñ*, önüne *goñ* mu. (4/54-55), izinnāme çıkarsa derhal asgere *gideñ* didi (49/57); *toplanıñ* (11/18); sen *bilıñ* (86/72), ondan sōna bi topağ hamır *yōuruñ* (76/109-110); bacım diyo sen nireñden *ölüñ* diyo cingān ğıza (17/47); neçe ingin neçe yūsek dādan *uçarsıñ*, arabisdanda kerbelanıñ çölden *geçersiñ* (33/42-43).

Olumsuzuz

ateşden mi *gorkmañ* diyo (16/19), *hatırlamañ* mı onları (48/166) 'bez bulamañ 'belek *bulamañ* (69/57); sen bunu *veremeñ* didi (23/15), *bilmeñ* (27/74), ğaynana derdi bāri *çekmeñ* (63/96).

III. Teklik Kişi

yār yāmır çiseñ *kaķar* uvadan (62/412), o *yumuşar* onu kenara yıān (81/17); anası ālar, bacısı yolunu *gózler* (86/80); hocuya *danışır* (16/35), beni bu evden *çıkarır* (23/63), çocuklar *bārışır* (46/13); düzme, mantıyı hemen kare kare *kesilir* (8/61).

Geniş zaman eki -Ar, STT’de yuvarlak ünlülü fiil tabanlarına geldiğinde yuvarlak ünlülü –Ur biçimiyle kullanılır. Aksaray yöresi ağızlarında gör- fiilinde birkaç örnekte ekin yuvarlaklaşmayıp düz ünlü biçimiyle (-er) kullanıldığı görülür.

ondan gendileri otuz kiliye ırġat *durardı* (34/20); ondañ sōna dışarıdan geleniñ içerden işde ġónünü *ġórer* (83/17), mināsıp *ġórersek* buyuruñ dillerdi (87/5).

Geniş zaman eki -Ar, yine STT’den farklı olarak kimi örneklerde geniş ünlülü bir fiil tabanından sonra dar ünlülü -Ir biçiminde kullanılır:

medinede *yatır* bizim piyġamberimiz (33/51), *ġalkır* (50/15), yavrılarım aç *yatıllar* dirdi (52/13).

Olumsuzuz

ġullar ġusursuz *olmaz* (3/98), heç *doyulmaz* sohbediñe, dadıña (12/42), çarşıdan *alınmaz*, mendile *ġuyulmaz*, yemesine *doyulmaz* (22/89), amma fuķāra olan sarmayı *sarmaz* (48/17), gelin yimez, gelin *uyumaz* (86/212); kuru, ġonserveye neyi *deġsilmez* (8/47), işde yoķarı ceridiñ hocası öyle bi hoca ki dā baha batman *yetmez* (20/87-88).

Aşağıdaki örnekte olumsuzluk bildiren iki ek üst üste gelerek çifte olumsuzluk bldiren bir biçim kullanılmıştır:

olmamaz diyi bi şey yoh (11/165-166).

I. Çokluk Kişi

işde yaylıya *çıkarık* (22/12), ondan keri *çıkarık* okıldan didi (23/16), bekmez *gaynadırık* işde (28/46), hep ümriye gitmemizde ora *varık* (38/188), orda āca ip bālarık, salınca *yaparık* (81/40); bi hafda sōna giri dolaşıb *gelirik* dimişler (10/10), hābe *derik* (11/143), ondan sōna yedi ğún didi miydi bi yedisini *yidirrik* (42/62), biberi *getirrik*, domatisi *getirrik* (60/78), bi saat de *sürerik* şu harmanı (70/170); ğış hazırlıklarından fasülle *ğuruduruk* (8/50), onu *vurruk* dimiş (14/66), hindi telefonnan *gonuşuruk* (77/103); yarmamız yōsa yarma *dōdürrik* (66/102); börtleyince durulandı mı giri alır, ilāne *goruh*, *gaynadırık* (28/94-95); āşam_olur otdan ğırmaç *öreriz* (20/167); uşānnan *tanışırız*, burda *gonuşuruz* (33/16).

Eskil yöresinde bu çekimde çoğunlukla *-Iz* şahıs eki ile kurulduğu görülür:

sarmayı *sararız*, fasilleyi *bişiriz* (48/16), ondan sōna da açlını *sorarız* (53/10), maya *çalmayız*, *kestiriz* (51/20); *gideriz* (50/1).

Eskil yöresi ağızlarında, *-(I)r* ile biten fiil köklerinden ve *-Ir* fiilden fiil yapım eki alan fiil gövdelerinden sonra geniş zaman ekinin düştüğü görülür. Bu durum, bu yöreye has karakteristik bir kullanımdır:

bayrāmızı *galdırız* (50/12); hinci dūn dutulurkana yqurt çorbasını *bişiriz* (48/15), olan da anasını babasını ğırmazsa yohut anne bi de ben bakıyım dirse gider olana *göşderiz* (50/3), çayını *viriz* (48/137), maya çalmayız, *kestiriz* (51/20), ondan sōna *getiriz* ğazanı ğor, suyunu ğor, *bişiriz* (51/3), onda onuñ üsdüne *gezdiniz* (53/18); bi yaz ğorüdük zebzeyi (48/43), ik_üç atlı da *ğötürüz* gendi akrabalarımızdan (50/5); çorbayı *bişiriler* (55/124); *ğófüler* (54/13); ondan sōna öyle *vurular* (55/103).

Olumsuz

biz *saamazzık* dimiş (4/50), el yüzüne *çıkamazık* dimişler (14/76-77), o un halvası neyi yapallar ya onları *yapmazık* (42/62), hiç gelin gözüne *gomazzık* (63/108); amma onlarıñ hakkını da *ödiyemezzik* (61/49), kimseye yövmiye *vermezzik* (83/103); çocuā adı,

biz büyüklere *danışmazlıḡ* (11/14), hinci bulamayı āzımıza *almazlıḡ* (39/34), hayatda da *açmazlıḡ* o ğapıyı (46/9); ya şinci iki ğıznan ikisiynen barışğınız da olanlarnan da *seslenmeyiz* (32/8).

Yalman köyü ve Sarıkaraman kasabasında geniş zaman birinci çokluk şahıs olumsuz çekimi diğer kullanımlardan farklı olarak *-mĀK* eki ile yapılır:

satmāk biz (28/41), biz gendi dedelerimizi pek *bilmēk* (65/138), ğúbre tesi *atmāḡ* (28/20), başğa turşu da *ġurmāḡ* öyle (28/86), altı dönüm bā var, *satmāḡ* (28/96).

II. Çokluk Kişi

napsañız da oña çeneñizi *yorarsıñız* demiş (40/133), yav aşşık demiş siz buraları nirden *sularsıñız* demiş (71/169); siz üzerlik *dırsıñız* (54/39), üfürükçü motoru *bilirsıñız* (83/125); siz ne iş *ġófüsıñız* de böyle çocuklara bi işāret_ıtdim (52/42).

Olumsuzu

hacı mısanıñ memmet bi senedir yatırdı. oña *varmassıñız* da baña mı gelirsıñız demiş (52/20); onu dürümlük gibi siz *bilmezsiñız* tabi (55/93).

III. Çokluk Kişi

işde tavık *ġollar*, kıómbe *çekeller* saçda. ufaķ defek çerez *ġollar* (11/142-143), asgere gideniñ_eline ğına neyi *yaķallar* (42/55), odada sekiz_on ğişi yulı *durullar* amma (48/60), gelenleri, *ġuvalallar* (73/45), o süslü bardaķlarda sūlahilere şerbetleri *doldurullar* (7/8), ben de neyse orda ğızı *alıllar*. alıllar, ġollar *gideller* (22/65), e *toplanıllar* işde (55/86), ıcık beni ıcık *ġandırıllar* (28/111); yā *alırlar* (51/16); helva *bişiriller* (51/9); yemeklerini *yeller* (67/124); fazla isdibrā iderse ğanı geçme diye *ġótürüller* (53/43); bunları çoluķ çocuk hep dama *doldurullar* diyo (62/127).

Olumsuzu

ādetdi, dā hālā var da *yatmazlar* (43/79), yazār bi dā da *çıķmazlar* yani hesābını yapıyoruz biz kendimiz (75/11); bizim kıóylerimiz şehir ekmē *bilmezler* (48/58), birazları neymiş içgi olmazsa düüne *gelmezler* (66/29), iki ğardaşı var, belki *evermezler* didi (77/104).

2.3.7.2. Tasarlama Kipleri

Fiileri; istek, emir, şart ve gereklilik kavramları içinde veren kiplerdir. Bu kiplerde zaman ifadesi yoktur sadece şekil ifadesi vardır. Dilek kipleri; emir kipi, şart kipi, gereklilik kipi ve istek kipi olmak üzere dört başlık altında ele alınacaktır.

2.3.7.2.1. Emir Kipi

Tasarlanan, yapılması istenen işi, emir şeklinde ifade eder. Belli bir eki yoktur. Fiil kök ve gövdelerine getirilen kip eki aynı zamanda şahsı da karşılar.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
I	<i>-AyIm, -IyIm, -Ayİñ, -Am, -Um</i>	<i>-Allm</i>
II	<i>-Ø</i>	<i>-İñ, -Uñ, -ñ</i>
III	<i>-sİñ, -sUñ</i>	<i>-sİñlAr, -sUñlAr</i>

I. Teklik Kişi

varayım, gezeyim gurbet_elleri (12/47), 'nası *yaşayım* ben (47/1), onu da dimiş ben hemen *bırakıyım* (58/184); düz yoldan *gidiyim* (2/6), nası *kesiyim* bunu (17/67), nire gitdini ne *biliyim* ben (22/109), *çekiyim, gidiyim* didim (49/40); bunu didim motura *goyum* (18/93), nörüyüm bulaşşık *yıkayın* didim (32/33); gazanı *goyum, yuyum* (24/41).

Olumsuz

dur da didim ben *varmayım* (22/113), *yağın_olmayım* (24/94), sıkıntıda *yaşamayım* diyin (39/15), *baş_ārtmayım* inşallah da (67/44); şimden gayrı *gözlemeyim* yolları (12/34), yavrim sen sorma ben de *dimeyim* böyle böyle oluyo dimiş (17/59), yalan *söylemeyim* gönölümü iyce ofāt kaçmıya şiy viridydim (24/6), arapları *çinemeyim* diyok (36/30).

II. Teklik Kişi

hoca da gelip gidip rica idiyo *ohut* bu çocū diyi (3/64), müşdebāya kesdir ğaynım (16/31), āmet_enişde didim ıçıķ da sen *sür* didim (18/21), ğanlı kıóynāni baña *getir* diyik (24/39), okuntu *sal* da herkeze duyur (50/92), çarī *çıkart* dirdi (77/139), şoña şuña olanı bi *ĝonuşdur* dir (87/11).

Olumsuz

onun için benim üstüme *gelme* didi (3/54), *esme* seher yeli cıerim delik (12/22), gel muzumsuz *olma* (14/88), babam da *yanma* ğızım didi (23/58), her zaman *ınme* diyik (24/67), ben cebraili aramıza *soķma* didim (74/154), *kaķma* arzıdan mı ĝorķuyuruk didi (80/155).

III. Teklik Kişi

ben ĝaribe kim *baķsıñ* (12/13), *hazırlansıñ* didi (19/9), hava *yıķansıñ* didi (74/200), *hastalansıñ* (81/43), ordan diyir ki 'hep kıóyüñ_adamı *toplansıñ* (86/132); fılan *gelsıñ*, fılan *gelsıñ* diyi (22/152), benim namısıım *temizlensıñ* (24/55), tüpü *getirsıñ* (40/189); bacı bu orda *okusuñ* didi (70/44); haber sal da babası gelsıñ *ĝótürsüñ* çocūnu diyur (71/240).

Olumsuz

ĝız_anam o da baña *çatmasıñ* (5/7), toprak *yakmasıñ* bi de bacaklarını ārıtmasıñ diyi (21/55), söyleyin hayırsıza *durmasın*, *gelsin* (22/30), amān ĝaynatañ *duymasıñ* yavırım da didi (27/90); benimki oña *geçmesıñ* (28/114), dizimiz *esgimesıñ* diyi davarıñ derisini iyilelledi (34/31), o fākirlik gitsıñ bi dā *gelmesıñ* (43/101), ha gelirse kıülü serpiñ ĝözü *ĝófmesıñ* (57/58).

I. Çokluk Kişi

bunu ā deviye *saralım* (14/76), bi de *suluyalım* (18/8), evimizde *oturalım* didim (22/3), ona pambık *ısmarlayım* da yine öyle *yapdıralım* didi (27/92), āsarıya *varalım*, al peşgiri *alalım* (86/91); gel ĝardaşım biz bu kıóyden *ĝóçelim* (20/28), arkadaşları da dimiş ki geliñ *ĝótürelim* bunu (44/5), *yörüyelim* (81/72).

Olumsuzuz

aman bunuñ yolunu *kesmiyelim* (29/2), *gitmiyelim* dimiş (58/7), dayım ırahmatlılı diyo kine bunu *ele vermiyelim* de o öldü gayrı, gétđi o diyo (62/125).

II. Çokluk Kişi

gidiñ de çıbını bāri *toplañ* dimişler (28/103), *vurmañ* dimiş (14/66); *buna inanıñ* (16/87), beni didim *indirıñ*, bi *eletiñ* (22/133), ğınacılar *geliñ*, *geçiñ*, *oturuñ* (62/206); birbiriñizden *dutuñ gidiñ* didi (78/142), ille *oğuyun* (3/94).

Olumsuzuz

sıkdırmañ al duvağlar (74/66); benim şavğ o birbiriñizi *dönüşmeñ* dimiş (17/44), tek boş *döndermeñ* dirdi (40/176), çocuklara *seslenmeñ* diyur (60/67), burdañ *geçmeñ* (79/105).

III. Çokluk Kişi

disiñler didim (22/158), bizi *gótürsüñler* (81/83).

Olumsuzuz

ekmē *yisiñler* berāber gidelim *gitmesiñler* (32/35), benim d

□nüme i

geleceklerse hēç *gelmesiñler* didim (66/29).

2.3.7.2.2. Dilek-Şart Kipi -sA

Dilek-şart kipi; şart, dilek, istek bildirir. Dilek-şart kipi STT’de olduğu gibi -sA eki ile kurulur ve iyelik kökenli şahıs ekleri ile çekimlenir. İkinci teklik ve çokluk şahıslarda farklı olarak şahıs eki / ñ /’lidir.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
I	-sAm	-sAK, -sağ
II	-sAñ	-sAñIz
III	-sA	-sAIAr

I. Teklik Kişi

ben dimiş bi sürü bi devem olsa gütsem, *otlasam*, *satsam*, *alsam* yani hinciki tüccarlar gibi (40/123), yokardā biliyo sizi *yaldatsam* yokardā biliyo (59/3), acıkmissiñ bi *doyursam* ne var_ıdı (62/123), yoğarı *dörulsam* (86/250); *ölürsem* onu çır (4/21), kāmile *gúvensem* gice geleceğim canım da güvenemiyom göyünü (49/115), *gelsem* ki çocuklar beşşikten çıkmış (66/125).

Olumsuzluğu

ben de saña *vurmasam* olma mıydı (82/44); *gelmesem* na vardı diyom (36/16), *gormesem* gaynanamıñ yüzünü (62/223).

II. Teklik Kişi

ondañ sōna *varsañ* ki millet birikir orta yirde yaralar (68/112), arzı bacım sen şu arğa oturā *otursañ* da ben şuruya ıcığ yatsam didim (80/150); çocuk görseñ bunnan beraber şoruya *dursañ* da *gonuşsañ* (76/88-89); tos toprak üsdümüzde bi *górseñ* (19/14-15), def_olup başımdan da *getseñ* olmaz mı (20/115), dört tenekeyi bi arıya *getirseñ* onuñ gibi ali yaparım didi (35/38), pancarı *gósdersen* zanneder gābāğ (37/13), bi su *verseñ* de içsek dimiş (57/46).

Olumsuzluğu

ilaç da *sıkmasañ* olmuyo (28/27), sen de ırahat dursaydıñ da o lātikeri *dōmesen*_olma mıydı didim (82/44).

III. Teklik Kişi

baḳsa k1 ğuṣ geliyor (17/14), ondan sōna *varsā* ğıl ğız amma ğórse ğıl ğızı amma vurulur ğıza (55/20); o geçlik elimize acıcī *gelse* (22/32), bi şeye *siñirlense gelse* bi şey söyleseñ başlallar dōmüye (68/141).

Olumsuz

ālasa da *ālamasa* da ğulām duymuyo (66/129), herif ekmā, yiyacā *olmasa* bi saz getiriyir, şoruya ğoyyur (73/17-18).

I. Çokluk Kişi

bi harman *ġaldırsak* bir ay ūraşırdıḥ (11/171), burda bi ekmek *yapsak* kokuşu kōyüñ öte başına kōkardı (22/79); pateyi *ekersek* pateyi de sóker, ğoruḥ (27/53), *deñişsek* daha iy_olur da (28/110), mıhtarıñ_evinde *yisek*, mıhtarıñ_evine *dönsek* buruya gelmezdik didi (71/28); ıcıḥ da biz bi yannı *yatsaḥ* didi (80/158).

Olumsuz

on da *sıkmasak* bu sefer de müvele varıyo (28/21).

II. Çokluk Kişi

ġardeşim allahıñızı *severseñiz* ben diyecām saña (14/93).

Olumsuz

namazdan *geçmezseñiz*, namaz sizden geçmez didi (21/13).

III. Çokluk Kişi

açsalar kına dünya ğózeli bi ğız (14/81), *varsalar baḳsalar* ki bi ğız (58/39), bu geline bi bi şey *yapsalar*, bi bi şey_olsa depem tüm dikine kākıyur (71/256); gele gele *gelseler* ki bi hürü ğızı öyle ğózel (50/167-168).

Yöre ağzında kullanılan *-sâne* (< se-n-e) yapısı hitaplı şart şeklidir. Bu yapı ile kurulmuş aşağıdaki örneklerde şart ifadesi bulunmaz. Bu şekil, istek ile emir arası bir ifade taşır (Ergin, 1993:293).

sen de *söylesâne* başından geçeni (22/83), vur yâ *vursâne* didim (78/120), sabrı öldü *dînsâne* dimiş musa (80/194).

2.3.7.2.3. Gereklilik Kipi -mAll

Tasarlanan bir eylemin yapılması gerektiğini bildiren bir kip ekidir. Aksaray ve yöresi ağızlarında STT'deki gereklilik kipi *-mAll* ya çok nadir rastlanır. “gerek” ve “lazım” kelimelerinin kullanımı ile de gereklilik ifadesi sağlanır. Yöre ağzında rastlanan gereklilik bildiren yapılar şu şekildedir:

bu *alınmaması gerekir* (2/69), güzide güççük *olsa gerek* (5/3), bunda *aramalı* başka bir mâna (64/36), geçim için bazı şeylere *katlanmak lazım* (79/43).

2.3.7.2.4. İstek Kipi -A

İstek kipi; istek, niyet, arzu bildirir. Yöre ağzında kullanımı yaygın değildir. Yöre ağzında istek kipi yerini anlatım yönünden kendisine yakın olan emir ve dilek-şart kiplerine bırakmıştır. Sınırlı sayıda örneğine rastlanır:

1. Teklik şahıs

gidem *bağam* yar kime düşdü (62/400); bunlara *gidem* (22/108), ben heç gün görmedim ki ne haber *verem* (23/43).

3. Teklik kişi

isdermisiñ saña düşmanlar *vura* (12/18).

1. Çokluk kişi

çiy de *varağ* da guş gimi ıcığ carı *işleyek* (42/102).

2.3.7.3. Ek Fiil (Cevheri Fiil)

STT’de olduğu gibi bölge ağzında da isim soyundan kelimelerin yüklemleştirilmesinde ET’deki er- yardımcı fiilinden gelişen i- ek fiili kullanılır. Cevher fiili de denilen i- fiilinin görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve şart çekimleri vardır. i- ek fiilinin bütün çekimlerde hem ekleşmiş hem de ayrı kullanımları mevcuttur:

2.3.7.3.1. Ek Fiilin Görülen Geçmiş Zamanı +(y)dI

I. Teklik kişi

çalışkandım (3/48), böyle *yalñız_idim* dimiş (17/83), *ordaydım* (28/100), *delānlydım* (38/117), ben de *yalñızdım* (59/6); sen hangısını ğabil iderseñ ben_ona *kefil_idim* diyik (24/82), yalñız ben *ketim_idim* (49/55), anlaşırdık amma işde ben *cahil_idim* (52/36), bi *hamileydim* (81/51); ben eviñ bi täne *öluyudum* (11/200), şah ismāl diyo ki ğulizar senden_ayrılalı ben *uykusuzudum* (62/313); baña dēl de ben *çocuğtum* (67/104).

Olumsuzu

aşık bayram *aşık ne dāldim* o zaman ya (20/160), ben_olur tarafında *dāldim* (71/9-10).

II. Teklik kişi

sarı hüseyin hani geline, olana, toruna *maraklıydıñ*, didi (76/100); desdide suyuñ var mı sen *zengin_idiñ* (11/174), *irezilidiñ* amma ğünü de gelince her bi yemák datlıydı (22/81), ölüñ önne görsüñ *nirdeydiñ* diyo (46/14).

III. Teklik kişi

evimiz şo *yandaydı* (21/5), yalñız *polğramcıydı* amma halamıñ ğocası (49/57); vallā aynı hacı baba *gibiydi* (16/22), bunuñ ğocası da *asgerdeydi* (13/26), ama benim herifim *bilgisiz_idi* (31/44), babam da çok *taklitçiydi* (35/23); o zaman altın *bol_udu*

(7/18), böyle dâlde heç *yıydu* (11/173), hep *yoklyıdu* (60/3), ama insanlar da önceden birbirine *dutğundu* (63/172); heç gelinlik *zulımdı* (86/213).

Üçüncü teklik kişi çekiminde bazı örneklerde sonda /ñ/ sesinin türediği görülür. Bu ses hadisesinin örneklerine diğer Türkiye Türkçesi ağızlarında da rastlanır:³⁷

bunuñ boşadı avrat onuñ *akrabasındaydıñ* (19/5), altı yedi senedir *ırahatıdıñ* (32/3), osmanlı bi *adamdıñ* (67/1).

Olumsuz

cikolata çocuklar dālıdı ki esgiden (79/26); hani pek öyle ahım şahım *varlıklı da değildi* (2/33), orda ıalite olarak da *pek iyi değilıdı* (6/7), böyle *apartımında değildi* ki (8/51), hinciki gibi böyle *uzak değildi* (35/2).

I. Çokluk kişi

ā tıķız bi *ōlandı* (35/31), zır *cıpladı* (45/13), üçü de *bir aradaydı* (77/27); evel *böyleyidik* (22/78); *çocūdu* gerçi ya yeni yetişip geliyo

II. Çokluk kişi

benim davarı da siz *gıççūdūñız* ya (31/23).

III. Çokluk kişi

öylelerdi (7/89), hep *evlilerdi* (52/3).

2.3.7.3.2. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanı +(y)mİş, +mİş, +İK

I. Teklik kişi

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Koç, 2010:56

ben de babam askere gidekene yedi sekiz *ayl̄imissim* (80/17), *varimissim* ya gúççūmüssüm (52/31-32); gendim ufādım ya *tilbiyimissim* gayrı (78/30); demek ki ben hepsinden *gúççūmüssüm* (7/104).

II. Teklik kişi

sen de benden *üstünümüssüñ* (62/296).

III. Teklik kişi

mādem bi tāne *gerdanl̄imış* ortakóylünüñ gızınıñ. (5/30), orada arı yuvası *var_ımuş* (7/101), gız emmisiniñ_öluna *havas_ımuş* (62/359), bu dimiş iyi bi *adam_ımuş* dimiş (68/67), tā bi deñiziñ *gıyıymış* (17/6), çok *uyanıkmiş* (44/27); bu yeñi *evliyimiş* (11/2), bak, *fadimana anamızıñ eliymiş* (16/62); yiri *doluymuş* hani (22/122), işde asgerlik de *zor_umuş* (47/40).

Olumsuz

bi seferinde evimizde *ekmek yqumuş* (2/39), saf dururmuş ama *saf neyi deñilmiş* (44/27).

I. Çokluk kişi

ufakmıymışsık (57/66).

Olumsuz

bunlar da biz *pek fakır dālmissik* (60/11).

II. Çokluk kişi

gendiñiz de mesela *öretmenimişsiñiz* (49/15).

III. Çokluk kişi

d̄ūn_odasındalarmış (40/130), onuñ bi ana, *bi babalar_ımıŝ* (50/134), *ğaynanıñ* *çocuklarıymış* (71/211), benim herifiñ anası *tatarlarmış* (77/64); *suvāriler_ımıŝ* (56/53).

2.3.7.3.2.1. Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi (+mİŝdI)

ğader *böyleyimişdi* memmet çavış (62/37), deve, geçisi *çõumuŝdu* (25/7), *hürüyümüşdü* amma kelōlan oluķ (64/129).

2.3.7.3.2.2. Ek-Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti +mİŝImİŝ

huncāz unları *varımış_ımış* çuvalda (27/69).

2.3.7.3.3. Ek Fiilin Geniş Zamanı (Bildirme Ekleri)

Ek fiilin geniş zamanı, bildirme eki olarak da isimlendirilir. Bu yapının çekiminde zamir kökenli kişi ekleri kullanılır. Yalnız üçüncü şahıs çekimlerinde +*dIr* eki kullanılır.

Bu ek ET'deki er- (> i-) fiilinin geniş zaman eki ve kişi yapıları ile birleşmesi sonucu oluşmuştur (Gülsevin, 2002:128).

I. Teklik kişi

ıŝıklıyım yani (2/9), allahīm *zengin ğızıyım* ya (24/17), o da diyor kí ben *ğardaŝıñım* diyor (50/158), hinci *yalıñızım* diñ dirdi (79/76); ben *ğaribim* (12/13), hüt aŝŝīm hūt *yedi ardaŝıñ yjeniyim* (14/86), bi de fıabi *gencim* (18/31), gel adam ben *ameliyetliyim* (22/2), ğız dir kine ben derici *ķóyündenim* dir (55/10), ben gendi *derdimdeyim* (66/91); *yorgunum* didi (16/65).

Aşağıdaki örnekte, ek fiil geniş zaman birinci teklik kişi +*üm* ekinden önce gelen +*dür* eki ile oluşmuş +*dürüm* yapısı ihtimal ifadesi bildirir:

ben_ondan bi yaş ne *böyükdürüm* (5/4).

Olumsuzuz

dā birini ğucāma almış *allāñ ğulu dālīm* (11/22), hiç *memnun dālīm* (74/168); ben de senden *vazgeçici deĵlim* (4/63), sonra bizim ğız da dimiş ki ben *gelin ğız dēlim* (35/35).

II. Teklik kişi

sen bōn *mıhtarsıñ* (15/11); sen çok *beceriklisiñ* (8/46), evde ğaç *ĝışisiñ* (38/76), *dař yūreklisiñ* didi (74/181), gel baĵalım sen *nesisiñ* (87/28); amcā *aj mısıñ, susuz musuñ* dimiş (16/48).

III. Teklik kişi

tūrkiyenıñ her yerine *yaĵındır* yolumuz (4/21), hasandā *sarpdır* vurmayıñ ğara (33/34), řu silleniñ ĉelenleri *daşdandır* (86/50-51); ğadir mevlām yanıñda *bellidir* suçum (20/15), ölüm *necedir* didi (74/214); hasandāı derler *otludur* baři (12/5), atımıñ ayāñıñ nalı *yoĵdur* (62/383).

Olumsuzuz

el dāl (14/74), benim ğız_ıñan ōlan *deñiřirik de dāl_a* deñiřirik gibi oldu (79/46); *yalan deĵl* (27/115), nüfusda *yazılı dēl* (45/36), hiç lāf *ilāzım dēl* didi (49/71).

I.Çokluk kişi

Bu çekimde +(y)Iz ve +(y)Ik ekleri birlikte kullanılır:

ya şinci iki ğıznan ikisiynen *barıřĝımız* da ōlanlarnan da seslenmeyiz (32/10); yaban_ıadamı *ĝibiyiz* (49/104); ōyle daha *aĉıĵdayıĵ* iřde (47/21), biz de *arĵasındayıĵ* (22/163); *ıyiyıĵ* diyik (24/34), ğızınıza *talipĉiyıĵ* (38/3), ıcık biz *fıķirsizik* (78/26), o *ĝūndeyıĵ* biz (79/81), hindi gelinler *bizik* (83/66), yidi ardařıñ *yıeniıyık* (58/52); *ĝoñřuyıĵ* bi arada (11/164); *ķóylüyüĵ* (65/46); biz ordan *zayıfıĵ* (2/68), aynı anadan *babadanıĵ* (74/206), ğülüşecek *ĝayın ĝarıısıyıĵ* (80/129).

II. Çokluk kişi

aḥsaraylısıñız (6/48), siz *faķırsıñız* (68/8).

Olumsuzu

babamız_anamız bizim dönüşdümüz_ünen siz *ķúsecek dēlsıñız* dirdi (71/107).

III. Çokluk kişi

ťabi *faķırlar* bura (24/26), bizlere yimek ne biřirdiler *ordalar* ya (38/201).

2.3.7.3.4. Ek Fiilin Şartı +(y)sA

Ağız yöresinde sadece üçüncü teklik kişide bolca örneğine rastlanır. Onun haricinde örneğı azdır:

II. Teklik kişi

*uyķudaysañ*_uyan (86/26).

III. Teklik kişi

celál_ısa üç sefer çarır (11/30), işde nirde mezerler *var_ısa* oralara gidiyok (36/66); *neyise* geldim yanına (18/26), üç gızıñ_ *evliyse*, üç çocuñ_ölürse o da direk cennetlik diller hañı (31/42), mesela ne *gerekliyse* o alır gelir, oña viridi (54/47), *erkāse* erkek yıķar cenāzeyi (74/3), babamıñ askerlik itdī yir *nireyse* bildim yoķ (80/33).

Olumsuzu

asgerde başladıydım ya *tam dāl_ise* de (20/162), *dejl_ise* ölecekmissim girdimde (36/22-23).

I. Çokluk kişi

erkeklerimiz bizler mesela *yetişkin_isek* siniyi elimize alırıķ (67/123), nası *ķótüysek* (3/117).

2.3.7.4. Birleşik Çekimler

Bildirme veya tasarlama kiplerinden biri ile bildirilen hareketin görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman veya şart şeklinde ifadesi birleşik çekimler ile sağlanır. STT’de “i-” fiili basit zamanlı fiilleri birleşik zamanlı fiil yapar. Yöre ağzında STT’de olduğu gibi hikâye, rivayet ve şart birleşik çekimi mevcuttur.

2.3.7.4.1. Hikâye +(y)dI

Hikâye birleşik zaman çekimi, basit çekimli bir fiilin gösterdiği hareketin geçmişte gerçekleştiğini, halen gerçekleşmekte olduğunu ya da gerçekleşmesinin tasarlandığını ifade eder. Hikâye birleşik zaman çekimi, kip eki almış asıl fiile, i- ek fiilinin *-DI*, *-DU* geçmiş zaman kipi getirilmesi ile yapılır.

2.3.7.4.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi -dIydI

I. Teklik kişi

Birinci teklik kişi çekiminde iki farklı şekil görülür: *-dIydIm*, *-dImIdım*. Bu iki şeklin örnekleri sırasıyla şu şekildedir:

başladıydım (20/165), öyle geri yatdım amma zabānan *gākđıydım* (22/107), *vardıydım* (24/3), seniñ ğinen bi çışmede *garşılaşdıydım* (24/150), bekmez ğaşşınan *ğaldırđıydım* (26/7), niye *aldıydım* ki böyle hanımī (37/14), aman *bağđıydım* bi sarı bızā (77/91); durmuş senden *ğurtulduydım* (40/196), sayılı *ğoyduydım* (86/245).

bağđım ğdım (27/78); *ğirdım ğdi* (23/11), bi ğomşunuñ ğvine oturmaya *ğitdım ğdım* (23/54), bizim irbāma *didım ğdım* (27/21), ordan bi dā *ğeldım ğdi* (70/106).

Olumsuz

hiç *duymadıydım* (71/197), *ğórmediydım* (62/169).

II. Teklik kişi

beni bi dñak *vurduydñ* (82/43).

Olumsuz

kilidiñi de mi dā cebine *sokmadıydñ* didim (40/219).

III. Teklik kişi

ortakóylünñ ğızını *aldıydı* o (5/21), ğara memmed didimiz *yağdıydı* (13/25), sonra bi yer *sallandıydı* (15/29); *gıtdıydı* ertesi ğún (3/64); öllüm hasan *ġótúrdıydı* (22/97), amoṽ, ğaynana bizi *öldürdüydı* eycene (63/64).

Olumsuz

çocuklar *ġófmıydı* (77/137).

I. Çokluk kişi

o bilálñ evine dōru *vardıydık* (22/138); *geldıydık* bizim ğapı bi māşer yeri olmuş (62/117-118), öte yanna *gıtdıydık* (75/29); şöle *yörüdüydük* (81/68); biz de *yatdıydık* (26/4); öyle *oldıydık* (57/11).

2.3.7.4.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi -mİş(I)dI

Üçüncü teklik kişi çekiminde sadece birkaç örnekte görülür:

ğanatları *ġapatmışdı* ğúneşi (64/8), önce o çışmeniñ başında *gelmişidi* ya (24/149), vücūdu *tutmuştı* dāları, taşı (64/7).

2.3.7.4.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi -(I)yo(r)du, -(I)yAdIm, -(I)yIrdIm, -(I)yUdU

I. Teklik kişi

yatıyadım (22/17), *varıyardım* (22/114), on dört yaşında okulda *okıyadım* (23/3); üçe *gıdeyedim* (23/7), ben de ğapı *süpürüyedim* (23/70); o ğünde āşamaça *çalışıyordım* (76/131); aman aslanım ben burda buñalı buñalı buñalgıç *geçiriyordım* (78/128), çapa *çapalıyúdım* (79/98); kimini içeri *yatırıyodum* (66/120).

Olumsuzuz

ben bunu *isdemiyodum* (11/43), gendim de genc_idim onların şey_itdiğinde kimseye de *el_üfelemiyodum* (83/71); *bilmēyordum* (45/28).

II. Teklik kişi

yourd *bişiriyorduñ* (43/94), beni *gorıuduyoduñ* (63/215).

Olumsuzuz

sen beni *beenmiyoduñ* (4/141).

III. Teklik kişi

ğafasını *parçalayadı* (22/23); musdafa *okuyodu* bizim büyük_olan (16/28), ğuran *çāriyodu* teslim_ol diye (20/19); ğurbālar *ötüşüyudu* ğürruk ğürruk (77/47).

Olumsuzuz

ezeli gelinnen ğuvā *ğófunmüyüdü* (76/56).

I. Çokluk kişi

herif_inen *yatıyoduğ* bi de inilti çokdü oruya diyo (56/85); çöle davara *gidiyirdik* (19/2); hele rahmetlik sadirimi *yıkışiyoduğ* (5/5), evelí isdeme yoğ, hemen *viriyoduğ* (66/4); *oturuyurduğ* (79/107).

Olumsuzuz

okumāyoduğ ğuzum (34/42), dā önce bizim bura da öyleyimiş ama bizler *bilmiyoduğ* (11/240), evelí *ğósdertmiyoduğ* (66/4).

II. Çokluk kişi

āhiyoduñuz öyle acık diyi diyo (68/17).

III. Çokluk kişi

ekmāk *idiyollardı* (24/2), ālaşıp ne *duruyollardı* (7/45), sona apdallar çıkarıp *çıkarıyollardı* (58/209).

2.3.7.4.1.4. Geniş Zamanın Hikâyesi -ArdI, -IrdI, -UrdU

I.Teklik kişi

çökeliklerini *satardım* (45/50), gice *gākardım* (39/39), oturana kópek gelmez diyi *duyardım* (2/13); ben babam yanına *düşerdim* (49/21), dört gızı bi yatā *yatırırdım* (35/56), *zorlanırdım* (59/9); sırtımda *gezdürirdim* (22/96), sıcakda tezzek *dışırırdım* ekmāk idecām diyi (63/184); *ġdürdim* (67/107).

Olumsuzuz

hiç *gokmazdım* (39/10), görseydim *almazdım* ki (76/69); *gidemezdım* (23/49), ne oldūnu da *bilmezdım* (67/108), heç bi şeyi *ēsik_ıtmezdım* (70/97).

II.Teklik kişi

batma *yapardıñ* (48/71); kópek enī *düverdiñ*, *sarardıñ* o yaralara (15/48); o gızı *gaçırırdıñ* kóyden kóye (11/99), şöyle *uzatırdıñ* ayāñı dört gıç olur kúrsünüñ (38/31), hā ġumpuruñu *ġaldırırdıñ* (59/55), ekmāñi *yirdiñ* (65/7); *duruduñ* (34/92), sözüm yabana *doldururduñ* iki ġazan (76/125).

Olumsuzuz

fıfır fısır *duyamazdıñ* (48/151), sen hiç mi *gorkmazdıñ* alıcı ġuşdan (55/183), hanı uyķu *uyumazdıñ* (69/34); ġayrı ġar ġış *demezdiñ*, dūñü iderdiñ (11/94), ġapıda bekleñ şorda. *ġófünmezdiñ* de (11/202).

III.Teklik kişi

bizim babamız *sıkışdırırdı* bizi (34/72) esgiden kóy düünleri olurdu, ġazanlar_ınan yimek *yapılırdı* (71/1); senede işde ġaç senede bi ekine *gelirdi* biliyoñ mu (59/4);ōlan, gızı evine *savuşdururdu* (35/8-9); hafdada mīdemiz *ġófürdü* yimek (37/8), çöbek *sökülürdü* şöyle ġolum ġolum (52/9).

Olumsuzuz

gece annemgile gitdik mi babam *salmazdı* (2/28), babam da bana *ġıyamazdı* (3/56), bekciler beyle ġoruma neyi *toplamazdı* (15/13), eveli hinciki ġímí şey_olmazdı ya (21/3),

ğaynana işde geçim *vermazdı* baña (23/46), gız suya *çıkımazdı* (40/7), onnan *dutmazdı* (32/31), pencereniñ āzından *gağmazdı* (68/76), evde, içerde *yatılmazdı* (77/73); yani o bi ilēn mayalı *yetişmezdi* bile (8/69), kimse kimseye kótülük *düşünmezdi* yāni (35/7), *bilinmezdi* neden ölüyodü (47/38), erkek uşānı *girdirmezdi* gelinleriñ içine (60/51).

Ek fiilin üçüncü teklik kişi çekiminde olduğu gibi burada da bazı örneklerden sonda /ñ/ sesinin türediği görülür:

şu ayda şimdi esgiden dūñ yap, kimse *varmazdıñ* (11/95), terlikliniñ görküsundan kimse *yaklaşamazdıñ* ki (11/113).

I.Çokluk kişi

ğaşınırdık (32/60), ondan sōna bulğuru *ğaynadır ıdık* (48/38); āzını şeyle *geñişdirirdik* (87/41), ondan *içerdik* hep buāzdan (15/31); mesela biz bi tarlada ikimiz *olurduk*, on gún *ūraşırdık* bi tarlada (11/170); bayramlarda filān onları *tütüdürdük* eve ateş yakar (3/135), oruya *götürürdük* (81/40), emmimnen üçümüz *sürürdük* (19/11-12); hedī *ğaynatırdık* (12/36), *yardımlaşırdık* (35/46), oruya *toplanırdık* (43/66); iki ğazan *doldururduk* (76/124).

Olumsuzu

ūraşdıķ ya hayvancılı hiç *boşlamazdıķ* (42/39), *ğonuşmazdıķ* (63/70), hiç pendir satmayı, yā satmayı *bilmezdik* (15/20-221), hocam heç uyķu *ğórmezdik* kine (21/18), böyle *ekemezdik*, *dikemezdik* (48/43), *dimezdik* (65/51), ğayınbabaniñ, ğaynananiñ yanda çocuk *emzirmezdik* (77/125), ğayna *seslenmezdik* (84/57); amma bizler *almazdıķ* (59/50), adımızı *ğonuşamazdıķ* birbirimize asla (61/29).

II.Çokluk kişi

dōñuşırdıñız, çekışirdiñiz (76/24).

III. Çokluk kişi

bu irey sōnadan çııdı. *anlaşıllardı* (15/11), orda *çalallardı*, *çırillardı* (43/68), onların içinde *yatıllardı* (48/99); ekin *işlellerdı* (34/29), at_ arabasıynan *gótürüllerdı* (39/21), çoı yakın hānelere *virillerdı* (65/122).

Olumsuz

yanına ekmā ne *oturtmazlardı* (63/71); öyle sevme mevme *bilmezlerdi* (2/115), gelini babası evine aslā *góndermezlerdi* (11/138-139), mıhtarlık neyi, heç irey *virmezlerdi* (15/10), kóyüñ erkek_olan, ğarıya *seslenmezlerdi* (40/86), ayaklarına ayakğabı *gófmezlerdi* (48/96), çok bi *benimsemezlerdi* (69/73).

2.3.7.4.1.5. Gelecek Zamanın Hikāyesi -(A)cĀdI

I. Teklik kişi

ocak *yakācādım* (17/76), uyķusu gelince gendi diyu ki oruya *uyyacādım* (62/143), ben gendimden üsdüne *varacādım* (62/296); *gidecādım* (22/108), bürgüyü dambaşıya ğoyup da arķaya gidip de *yiycādım* (86/236); daha adama acıdım da bizim_ adamıñ ceketini acer ceket neyim *viyecādım* sırtına (16/81-82).

Olumsuz

uyķusu gelince gendi diyu ki oruya *uyyacādım* (62/143), zāten ben de *virmiyecādım* didi (35/38).

II. Teklik kişi

hanı ğız_ınan ğaderi *bozacādıñ* diyor ğuşa (17/21), zati onu *çıķaracādıñ* (31/27); nire *binecekdiñ* (27/96),

III. Teklik kişi

sōna ğadın böyle tam *atacādı* (16/20), sülü ām didi ki ulān umar bizi *mahvidecādı* (80/161), un *getirecādı* dimiş (68/13); bizim eltiniñ ğızı *evlenecādı* (7/45).

Olumsuzuz

ben onu saldıķ diyi *kesmiyecēdi* o (16/45), yoķluk bi yandan onu satacak da derdini *ġófācedi* diyo (56/117).

I.Çokluk kişi

ondan kelli bi hafdā buralıķda da bā *ġaynadacādıķ* biz (22/103), şincik evelden biz *çalıřacādıķ* (45/3), südü nirde *ġórecādıķ* (77/84).

III. Çokluk kişi

iskarpini nirde *ġóreceķlerdi* delānlı ōlanlar (77/143).

2.3.7.4.1.6. İstek Kipinin Hikâyesi -Aydı

I. Teklik kişi

bu sefer de ırak ben pişman_öldüm ā n_ola ben *diyeydim* (24/81).

II.Teklik kişi

ġız sen ya ileri *duraydıñ* ya geri (22/60), *ķóf_olaydıñ* ġurbet_eller (50/118), ār *baķaydıñ* hep dünyālıķ olurduñ didi (74/131); *vireydiñ* de ķóyümüzde ķobana (74/223).

III. Teklik kişi

bize ġurana ne babam *belledeydi* bellerdik (34/45), diller ki ēr gelin *öleydi* baķ baķ ġaynanaynan dōřdü, gelinini māızıya ķaķmıř dillerdi didi (46/19-20).

II. Çokluk kişi

ġız da dir helkeyi *ġurtaraydıñız* (87/39).

2.3.7.4.1.7. şart Kipinin Hikâyesi -sAydı

I. Teklik kişi

ben de *diseydim* seniñ diyecek hālĩñ yoūdu didim (65/52), *ġófseydim* almazdım ki (76/69).

Olumsuzuz

keşke *almasaydım* böyle hanımı (36/9).

II. Teklik kişi

bakısaydıñ hep ümmedler nasrānı olurdu (74/125); kaçıp ellerinden *etseydiñ firar* (20/46).

III. Teklik kişi

bunu kim *söylediyse* bu yazıları ben alacām (78/14).

Olumsuzuz

ğafasını biçerdi höyle *yapmasaydı* ısmahan (22/28), esas *bulunmasaydı* kimiñ vurdū belirsiz olurdu (40/234).

I. Çokluk kişi

aslında onuñ üsdüne şō ğoca ğayayı görüyoñ mu onu *goysaydıñ* (27/61), didi kine ğaynımıñ ğarısı biz orda *ğalsaydıñ* da onların arabasıynan gelsek n olurdu didi ırahmatlık sapiye (80/125-126).

III. Çokluk kişi

vurdursalardı burada dal çok olmuyo (28/25), gine *salsalardı* ıcık bellerdik de babam salmadı (69/79).

2.3.7.4.2. Rivayet +(y)mİş

Rivayet birleşik zaman çekimi, asıl fiile ek fiilin öğrenilen geçmiş zamanının getirilmesi ile oluşturulur. Basit zamanlı çekimli bir fiilin gösterdiği hareketin duyuma ya da bir rivayete bağlı olarak ortaya çıktığını bildirir.

Yöre ağzından derlenen metinlerde öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman ve geniş zamanın rivayet birleşik zaman çekimleri görülür. Bu çekimlerde her şahsın örneği yer almamaktadır.

2.3.7.4.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti -mış(I)mış

III. Teklik kişi

huncāz unları *varımış_ımış* çuvalda (27/69); bu suyu zamānında sözüm yabana bir ğavur *endirmiş_imiş* (15/27), halbiyse una neyi de *gitmemiş_imiş* (68/13); *sürmüş_ümüş*. bi ğater deve olmuş (40/144); avrat da o zaman o arada iyi *olmuş_umuş* (57/6).

III. Çokluk kişi

zabānan ğayrı hanġısı ğaġdı ğarı mı ğaktı, ğoca mı ğaġdı *ġakmışlar_ımış* (40/172), onu *bulmuşlarmış* (55/214), *aşmışlar_ımış* şöyle depeyi (62/319).

2.3.7.4.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti -(I)yo(r)muş

III. Teklik kişi

onu *izliyomuş* (44/33), sıra *gidiyomuş* (63/142); iki ğadın bāçede *çalışıyomuş* (17/1), ālaman ayā *kaķıyomuş* didiler (56/56).

III. Çokluk kişi

bunları *ārlyollarmış* (50/191); bi o zorumā_ıtdi bi de yaylıya *gidiyollarmış* (24/21); ötēler de oraķ_atmışlar şöyle, *ġonuşuyollarmış* (4/36), üç arķadaş yolda *oynuyollarmış* (44/2), yavrum kimseyi *ġomuyollarmış* (62/305).

2.3.7.4.2.3. Gelecek Zamanın Rivayeti -cĀmış, -cĀmıs, -cAķmıř

I. Teklik kişi

oralarda *yaşıyacāmissım* o başġa (36/13), d□_ise *ölecekmissım* girdīmde (36/23).

II. Teklik kişi

ordan sō cıcaķ şiyde de sōuķda da *çıķacāmissĩ* (36/62), teyibi *verecāmissĩ* didi (40/199), zabānan irken *gidēcemişĩ* ezennen (36/61).

III. Teklik kişi

ocunu keseller de ęanını alallarsa benim yaralarım *iy_olacāmiř* dir (40/162), řābenli buruya *ęonacāmiř* (77/55), anam benim yūzūmden *ıkacāmiř* (86/154); durmuřuñ_evine *ęidecāmiř* (22/135), řah ismāle zehir *yidirecāmiř* (62/330); řabi, onu *ōdūllendirecēmiř* (50/142).

III.okluk kişi

ū yerde *duracaęlarmıř* zati (24/95), keřf_idince *yıkıyacaęlarmıř* (60/37)

2.3.7.4.2.4. Geniş Zamanın Rivayeti -ArImış, -IrImış, -IrImIs

Örnek kullanımlar, üçüncü teklik ve okluk kişilerde yoğunlaşır.

I. Teklik kişi

āzımdan kōpük şöyle *depinirmissim* (32/21), demek ki o ęadar işdahnan *gider_ımissim, alışır_ımissim* (43/41).

III. Teklik kişi

adam bizim ırpındımızi ęörünce damda *yatar_ımış* (3/10), cayır cayır *yanar_ımış* (57/34); allām yedi ęuř *geer_ımış* (14/68); hañı ayānıñ birini *ęaldırırımıř* (20/72), āzımdan kōpük *saılırımış* (32/20), memmedi aır tikenıñ dibine *yatırırımış* (63/183); gice tūęleri ders *virirımış* (16/3), altı ayda *gelirirımış* (24/30), ne bulursa ęuř vurur, *getirirımış* (40/149), biri dimiş ki ille beni al *dir_ımış* (50/137); buralar da sinek ok_olurmuş (77/56).

Olumsuz

bu ālimlīnen *olmaz_ımış* didi (20/78); ęız hiç bi şiy *bilmez_ımış* (17/4-5), o da āyıımıř ya gendini ęüük *düşürmez_ımış* aklı sıra (24/65), *ęorünmez_ımış* (52/30), ondan sōna ęocası hiç *seslenemezmiş* (71/242), anamdan da *vazgemez_ımış* (78/44), ęıřın *geilmez_ımış* (85/37).

I. okluk kişi

hiç mi *bilmezimissik* (77/42).

II. Çokluk kişi

yaşlıları gördünüz mü *atlayıvirirmişsiñiz* eşşekden neyi (27/103).

III. Çokluk kişi

ocak *yağallarmış* ezel (38/23), bu çöbē *sókellermiş* (48/63), ğardaşları künde o yanna ava *gidellermiş* (58/43); çete hālinde *gezeller_ımış* (67/69); gördü mü yani *yapışillarmış* (2/63), hani orda *bağıdılar_ımış* içerde (22/155), bunnan anlaşillarmış (62/264); onları *getitdirillermiş*. (5/62), oturunca ğadına ğarıları su *verillermiş* yılanlı, çayanlı (14/72), cingānlar da dalıñ_altına suya *gelillermiş_a* (17/42), çomakçı *dillermiş* (77/58), hani ne biliyim ben iresim_inen *evlenillermiş* (86/193); patişāñ duvarınıñ dibinde *oturullarmış* (40/115).

Olumsuz

bacılarını heç *ğaldırmazlarmış* (14/70), oturdular mı öyle bi ekmek ne *almazlar_ımış* (70/28); *virmezlermiş* (44/88), ailelerinin yatāna *ğirmezlermiş* malıñ ğarnını doyuracāğ gece (67/37),

2.3.7.4.3. Şart -sA

Asıl fiil ile ek fiilin şartının birleşmesi neticesinde oluşan şart birleşik çekimi, yöre ağzında yaygın olarak kullanılır. Çalışma sahasında şart birleşik çekimi, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman, geniş zaman, gelecek zaman kiplerine bağlı olarak ortaya çıkar.

2.3.7.4.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı -dIysA, -dUysA

I. Teklik kişi

nası etēmi topladım da *hatladıysam*, etēmden sardı beni kūt diyi yere vurdu (83/127), hindi bi daha var on doķuzu *unutmadıysam* ondoķuzu yirmiye bālādī sene böyükleriñ_anlatdını söylüyüm (85/5); ğaç_olan *everdiyse* heç boş dönmedim (84/3; ne Kadar *ğovduysam* gene ğetmediñ (20/92).

II. Teklik kişi

yakdıysan beni g t rme (71/253), belki k yde *galdıysa * bili  (72/2);  apıya *dikdiyse * asma dikdi  (59/28); d rt  uval *  tdiysen * ikisini    n  el nden alırmı  (2/62).

III. Teklik kişi

ondan s na d veni *galdıysa* giderdi  (11/190), d meye d  man *basdıysa* da ordan evlendiydi (22/101), allah *yazdıysa* virdik dir (65/107), o arada bi nası * akıladiysa*  akılamaynan barabar ım   didim (80/166); orda  ayrı nerde *evlendiyse* (10/17), *gitdiyse* ni annısıynan gitmi  didim (22/67), allah neyi * arerlediyse* onu virir (31/38), virdiyse *virmediyse* yo  (61/63); biz didiler yardımcı oluruk nası *oldıysa*  yle (23/28); r metlik babam  apıda, pecede *  rdiysen * nerde   rdiysen  orda ni annıyı d d  (40/2).

I.  okluk kişi

baktı ki onnan *yıkandıysak * bilir (77/31), biz de nası *b y diyse * b y d k (80/19).

II.  okluk kişi

hadi *denediysen iz* giri viri  giri yiyim mesel  d   mi (71/145).

III.  okluk kişi

 alın da ne  lum yata , yor an geline ne *hazırladılsarsa* (7/24), s na nası *itdilerse* evini     nden bayr yınan savı dırdılar (22/163).

2.3.7.4.3.2.   renilen Ge mi  Zamanın  artı -m  sA

III. Teklik kişi

kim * ıkartmı sa* hayrına i te onu  suyunu i ellerdi  len ca (77/43).

2.3.7.4.3.3.  imdiki Zamanın  artı -Iyo(r)sA, -IyursA

I. Teklik kişi

yanılmıyorsam iki t ne  ahve, d rt t ne ya da be  t ne arpa, nohut, ala pakla  avururdum biliyo  mu (67/196), herkes yani kime veriyosa  sen veriyosa  sen veri , ben

veriyosam ben (11/72), yazār ben de *nūriyursam* amman şu ğadınıñ sesini duymadan ğaçıyım ben dimiş (80/196).

II. Teklik kişi

ekin_ışliyiseñ ondan evel bitirdiñ (11/187), sen hangısını *isdiyursañ* onu aç (2/92), yaz bunları *yazıyosañ* (65/75).

III. Teklik kişi

yimā ğayrı ne türlü marķa *ġoyyollarsa* (24/127).

I. Çokluk kişi

hamır yqurup yuķa *açıyorsak* tandır yaķıyoñ, saj ġoyyoñ (35/45).

II. Çokluk kişi

ōlan da olsun anne, baba siz ne *dıyorsañız* öyle olsun dir (50/4).

2.3.7.4.3.4. Gelecek Zamanın Şartı -cĀsA

I. Teklik kişi

ben *virecāsam* atlarıñ_arkasını bālıyacañız diyik (24/142).

II. Teklik kişi

dōru āla *ālıyacāsañ* dimiş (63/206), fıkra *anlattıracāsañ* (65/41), atmazsañ eşki *yapacāsañ* onuñ_üstüne atmañ (80/7); haydı ğardaşım öldür nire *öldüre'cāseñ* diyik (24/58); git neynen *ġetirecēseñ* git kıye didi (18/47).

III. Teklik kişi

dūnūñ sözünü de ordan alır çıķallar ne vaķıt *olacāsa* (7/30), ondan sōna tınası *atılacāsa* giderdiñ (11/190); şu ġún geliñ dir *virecāse* o ġúnü varrıķ (65/06), varırdım_ışte bi şiy *diyecāse* dirdi de (76/83); başına ne *ġelācāse* onu söylerdi didi (78/49).

II.Çokluk kişi

olmaz_ arab beni *söyledecēseñiz* beniki böyle diyor (50/207).

III. Çokluk kişi

benim düünüme içgiyle *geleceklerse* hêç gelmesinler didim (66/29).

2.3.7.4.3.5. Geniş Zamanın Şartı -ArsA, -IrsA

I.Teklik kişi

дутарсам bu sefer sana tavık kesmeden geçdiñ diri diri yiycēm seni dimiş (44/40); hindi *варисам* ben oralıkda çeñem durmaz didim (22/113); on beş, yirmi, elli ne *alabilirsem* haşlık alıyıñ didim (32/33), kazandım *virir_ise* çapıda (37/28); cırā diyik ki mal *bulursam* seniñ, can *bulursam* benim diyik (24/63), yārniña *vurursam* yārniñ ālir (78/131).

Olumsuz

ben *olmassam* seni kim belliyecek didi (78/34), eğer orda *bitmezsem* (4/106).

II.Teklik kişi

sen_ile *daķarsañ_ël* de saña daķıyo o zaman getirip (66/45), yımırtaı işde *gıarsañ* gırıyoñ (43/83); bunu kótü diyi *keserseñ* didi (20/88), ār sen alıp *giderseñ* seni şöyle iderim (56/158), tatar da var ondan sōna altın da var soyadıñı *söylerseñ* bozdepe de var (77/68), düşmanıñ_eline *düşerseñ* gözüñüzün_önünde gadınlara, çocuklara haķāret yapıyıllar demişler (85/61); *acıķırsañ* in diyik (24/72), bosdan ekerdik tarla tarla. *inanırsañ* ğabıñı da ğuruturduķ (59/53); ayda yılda şēre *gelirseñ*, ğōnün çekerse iki şehir ekmē ğötürü, gideñ (48/58), amma ömrüñden *virirseñ* uzadıırım didi (74/213); ondan sōna *bulursañ* ne ālā (11/110), *öldürürseñ* öldür (24/59).

Olumsuz

al di de didi *almassañ* ben okuyacām diyi ālardım (3/56), böyüñ lafını *duymassañ* çamıra düşeñ (79/95); o padişāñ öluna *dimesseñ* dallar ğurusuñ diyor (17/57); *inanmazsañ* ğamberim, bir loķma at tazıya (74/50-51), *alamazsañ* usulca him_ideñ herife (84/59);

virmezseñ mahkemeye virelim didi ğayınbaba (23/10), ondan sōna dernē *girmezseñ*, camiye gitmezseñ ondan sōna aynı ğuduruk (32/51), *ġótürmezsen* yok (48/59, ā dimiş eer baña en büyük ğızını *virmezseñ* seniñ hayvanlarıyñ hepsini yirim dimiş (44/46), *bilmezseñ* onu bilmezseñ hepsi bóyle işde (61/77), ekmák ğiderseñ ekmák buluñ, *itmezseñ* o da yoh (81/12).

III. Teklik kişi

ġaynana senden önden *kaķarsa* ġazak süpürgeyi eline alıvirirdi (48/162); didim ki oķulu *ġazanırsa* didim (16/28-29), ğışın senede bi iki sefer ayakġabı *alırsa* alırdı (2/49); hangısı ğolaylarına *gelirse* (43/73), yā rabbi baña *ġósterirse* didim düün ğitmeyi, ğifte davul ġetirecām (66/50), ekmek *ġecikirse* ğızılır (79/22).

Olumsuz

ġalıřmassa boşluķdan ħöküyo insan (3/17), *ġōñü olmassa* salmaz (11/20); beni mahşerde *bindirmesse* ben gendimi helak ħederim didi (74/117); heħ kimseniñ tarlası *olmazsa* birine bi tarla verirdi tarlası olan (15/18), *gelmezse* sen getirecēñ didi (16/58), elimiz *dāmezse* ġaldıramazdıķ (21/50), burda *yitişmezse* satın alıñ (28/68).

I. Çokluk kişi

hangımız evel *kaķarsaķ* onu alır, giderdik (77/28), sirkeyi *ġurarsaķ* sirkeynen haşilerik (65/89); *mināřıp ġórersek* buyuruñ dillerdi (87/5); ondan sō patesnen neyi ne *bulursaķ* yirdik (45/8), onu da *vurursaķ* biz ġompile ġalacıyık yani (75/15), o da didi ki yav biz burda *durursaķ* biz doñar, ölürük (81/71); ne biliyim ben kimde ne *ġófürsek* zenginlerde onu havaslardıķ (68/19); üç yuva *ġurarsaķ* direk cennetliksiñ hani (31/39).

Olumsuz

ġórmessek varmazdıķ (87/5); hayvan *bulmazsaķ* yayaķ gider, orda su sular gelirdik (59/14); şire *dóķmezsek* suynan ġurarıķ (28/76), biz de virirsek virirdik, *virmezsek* ġaċar giderdi (45/22).

II. Çokluk kişi

bi biriñiz bi biriñiz dāya *ġótürürseñiz* giderim (44/4).

Olumsuzuz

siz namazdan *geçmezseñiz*, namaz sizden geçmez didi (21/13), *götürmezseñiz* gitmem dimiş (44/4).

III. Çokluk kişi

on_inne *soğallarsa* on gün su içmezlerdi (15/48-49), çocuğu keseller de ğanını *çalallarsa* benim yaralarım iy_olacāmıřdır (40/162), ıcık kótü mötü çarıķ marıķ *bulallarsa* giyelerdi (56/70), *dağallarsa* elindā olanlar bir_olsun ik_olsuñ ben yüzzü de ğormeyikdirim bekit_onlarıñ bırıñda (59/75-76), ne *soğallarsa* (76/45); münāsıb *ğorullerse*, cenābı allah da yazdıysa olurdu (80/38).

Olumsuzuz

yadırgı diyi *tanımazlarsa* dışarıya saklanırmış (52/30)

2.3.7.5. Katmerli Birleşik Çekim

Katmerli birleşik çekim, asıl fiil kipine “i-” fiilinin iki şeklinin üst üste gelmesiyle oluşan çekimdir. Yöre ağzında rivayet birleşik zaman çekiminde görülür.

2.3.7.5.1. Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti

Bir örnekte *-Ik* ve *-mİş* eklerinin üst üste kullanıldığı görülür:

milet de sırt yıķıyo *sanırıkımış* (24/49); esgi dōmec ne *yapallarmış_ımış* (27/106), o zar belki bez çırası *yanarmış_ımış* yār (38/36), çamaşıırı çorānan *ıslallarmış_ımış* esgiden ilāne (42/81); işde şöyle başına *birikillermış_ımış* (38/27), bu ğoyun *ğúderimıř_ımış* (39/72), ğözü bayā da *ğóřmezmiř_ımış* (43/60), çorba *bişirillerimış_ımış* (48/66).

2.3.7.5.2. Geniş Zamanın Rivayetinin Hikāyesi

şıyde *çalışırmış_ıdı* (22/99), o hürü de ğocasını *yapar_ımışdı* o marķayı (24/120).

2.3.7.5.3. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Hikayesi

o çocuk da *géderymuşudu* (22/123).

2.3.7.5.4. Gelecek Zamanın Rivayetinin Hikâyesi

öldüreceklermişdi (25/19).

2.3.7.6. Fiilimsiler

Fiilimsiler, fiillerin isim şekilleridir. fiilimsi kavramıyla cümlede ortaya çıkan, kalıcı olmayan isimler kastedilir. Fiilimsiler, hareket kavramı taşımakla ve fiil soylu kök veya gövdelerden türemekle fiillere; cümlede isim, sıfat, bağlaç ve zarf gibi kullanılmakla isimlere benzerler (Üstüner, 2000:9).

Fiilimsiler, isim-fiiller (mastarlar), sıfat-fiiller ve zarf-fiiller başlıkları altında üç bölüm halinde incelenebilir.

2.3.7.6.1. İsim-Fiil (Mastar) Ekleri

İsim fiiller, fiillerin bildirdikleri hareketleri şahıs ve zamana bağlı kalmaksızın gösteren kelimelerdir. STT’de olduğu gibi yöre ağzında da *-mAk*, *-mA* ve *-İş* ekleri isim-fiil ekleri olarak kullanılır.

-mA

sōna *kakma* zamanı geldi mi ğaldırma zamānı ğaldırıñ (21/55-56), nası sen orda *ġonuşma* yapacağsıñ (27/46), ġúndüz de *yatma* yōdu gice de (28/16), *ġisġanma* olayı yoğdu (35/9); *kāmilleşme* ney didim yav (18/26), zenginden fakıra *ġelmesi* iyi bi işmiş ha (24/17), irkekler de dışa *virme* yoūdu ki o zamanlar öyle uzun boylu (47/30), didi kine bu ġadına hēc *seslenme* yoğ didi (80/187).

-mAk

orda birbirlerine *sarmak*, *ġúlmek* (17/19), hiç *yıkanmak* yoğ bir_ay (34/24), bir şu ġúnde melmeketi *terk itmák* (42/123), hinci ġınada *yatmak* yoğ (43/25), *çalışmak* bol_udu

(47/7),) biz **oşamaş** diriz (50/54); neyse şerbet içeller **belirlemek** uçun (65/111), **öldürmek** yani onuñ ğorevi (75/33); atasözü **dutmaş** iyi (79/88).

-(y)Iş

evelden **satiş** filan da öyle yani pazara gitmek filan aşık ayıplanır mıydı ben şuna da řāhidim (2/38), buralara nası **yatiş** yatdıñız (36/93), **yapılışını** bi anlatele (43/81); onu da yirdik onlarnan barabar **dóñüř**, **şekiş** (60/137-138); böyükler iřdā harpte öleni, harbiñ **oluşunu** (85/46-47).

2.3.7.6.2. Sıfat-Fiil Ekleri (Partisip)³⁸

Sıfat-fiiller, zaman ve hareket ifadesi taşıyarak nesneleri karşılayan fiil şekilleridir. Sıfat- fiiller, fiillerin cümle içinde isim olarak kullanılan şekilleridir. Bütün isim çekim ekini alan sıfat-fiiller, cümle içinde daha çok sıfat görevinde kullanılır (Üstüner, 2000: 20-21).

-AcAk

Gelecek zaman ifadeli bir sıfat-fiil ekidir. Yöre ağızında ekin sonundaki /k, ř / ünsüzlerinin süreklileşerek büzülmesi sonucu oluşan uzun ünlü şekiller de ğorölür:

bütüñ asgere **savuşduracaş** aileniñ annesi, babası, ğız ğardeşi, yengesi, yaşınları toplanırdı (35/81), būday daha berakatlı oluyo ya **yiyeceñ** biři (28/80), **sařlanacā** vaşıt ğardaşi dutmuş (58/26), dahā dūñur **gela'cāñız** ğız geliyür didi babam (71/267), çocuunu neyi şiyidecek yav çocuş **okuşluyacaş** var mı (79/33); **yiyecek** bi řey olmaz gibi olurdu. (2/36), giri **döñecēñ** zaman indir (18/24), **řekecēm** řile varı mış da işine aşmamış (46/23), **döñecek** yir yoř (80/142); yoř mu bunuñ **şışaracaş** dayısı, ğardaşi (76/37).

-(y)An

Geniş zaman ifadeli bir sıfat-fiil ekidir. Yöre ağızında yaygın biçimde kullanılır. Ek, en çok sıfat olarak kullanılan kelimeler türetir:

³⁸ Ahat Üstüner'in Anadolu ağızlarında sıfat-fiileri ayrıntılı bir biçimde ele aldığı eserinde geniş bilgiler mevcuttur. Bkz. Üstüner, 2000.

hani ajuık azgıñ çocū *olan* iki alırdı (2/50), *damlıyana* da hiç yoı dimiyon sen didi (16/71), allahdan *gorıanlar* yapmaz bu işi (20/58), ne de içerden gıpıdan dışarı *çıkan* olacaık diyik (24/132), *baş yıkayan* yire birikirdik evelā (34/116), *işleyen* demir ışılar (3/165), kōpek *uluyan* eve mi varsam tütün tuten eve mi varsam (57/40), tefti iyi *çalan* gınayı da yaıardı (80/74); mal, sır *gūden* fākir_ı mıı (14/80), mesela gızından *kileklenēñ* gızından kileklenir (48/141-142), içgi *içirmeyen* gözölce düün_ı diyo aııllı baılı (66/25), halēli gıoyup da hareme *giden* didi (74/130), gardaı basdıı *gōfmüyen* geliniñ gızı olmaz_ı mıı (77/133).

-AsI

Gelecek zaman ifadeli bir sıfat-fiil ekidir. Yöre ağızında genellikle beddualarda kullanılan -AsI sıfat-fiil eki, -cA eıitlik eki ile genişlemiş ve kalıplaımış bir biçimde kullanılır:

birisi ordan *ocā yanasıcanıñ* fenayımıı (17/45), *ucā batasıca* yat da dizime ha gafaña bi baıyım bacım diyo (17/49), kōyüñ iki yarılında çok türkū yaıtım o musa diyen *allahıñ gāzabına ūruyasıcaya* (62/76-77), lēyn *ciēlerinden yanasıca* (63/141), içēr_ı mıı, *içmez olasıca* gıocası (79/47), *gahrolasıca* (81/136), *geberesice* idris (40/250), *gıranlar giresice* beriki öpöz emmimiziñ uıā didi (78/41), *allah belasını veresice* gelinler (84/77), arıadaı vardı *gūlā çinliyesice* aset dillerdi (86/145).

Ekin kadar edatına bağlanarak kullanıldığı bir örneğe rastlanır. Burada -asıya ġadar yapısı, “-IncA” zarf-fiil eki ġörevi üstlenir:

o da beni *alasıya ġadar* baı ben habar verēcām (80/30).

-AsI sıfat-fiil eki, ol- yardımcı fiili ve gel- fiili ile birlikte bir birleşik fiil meydana getirir:

çerkez *giresi olmadı* dimiı (8/38); orayı ġórdüm mü hiç ordan himdi *çıkmayasım geliyo* (36/10), ordan *gelmiyesim geldi* (36/85), dalini *ġırasım gelir* (50/117).

-Ar

Geniş zaman ifade eden sıfat-fiil ekidir. Ağız yöresinde çok seyrek kullanılır:

bi saçda dolu *ğaynar* kıl (82/22); aynı saña *benzer* bi adamlar ğapıda (49/52), *beri beñzer* adamları ğulizarıñ yanına ğomuyollar dimiş (58/113).

-dİk

Geçmiş zaman ifade eden bir sıfat-fiil ekidir. Yöre ağzında işlek olarak kullanılır. Hece kaynaşması meydana gelen örneklerde ekin ünlüsü uzar:

ben şu tezek *ğaydımız* yirde ğörüyom orayı (16/13), *aldımız* yiri şöyle eşiyir (18/98), akraba *olmadık* kimse yoğ (25/29), ğuzum hinci bōrē *yapmadık* adam yoğ (43/72), hiç de *açmadımız* ğapıyı (46/9), *ğulüb oynadım* yurtlar (50/61), *doymadımız* ğún (52/12), *ālamadık* ğúnüm yoğ (74/102); emmim *bilmedim* bi şey getirdi. (5/28), *gıdī, ğeldī* yeri (38/117), t̄abi biz bilmēyoğ o *ğórmedī* ğúnleri (43/61), *gezmedik* yer ğoymamış (72/5), ğoyduñ beni *bilinmedik* dertlere (74/230), dālar *bilmedimiz* dā (81/74); şindiki düñ salonunuñ *oldū* yerler (2/4), *dutduğdan kiri* orda birbirimize sóylemedik l̄af ğomadım (24/6); *ğórdūñ* ğúnleri anlat yav (23/44).

-mAz

-Ar sıfat-fiil ekinin olumsuz biçimidir. Yöre ağzında kullanımı oldukça seyrek:

olur_olmazlara sıırımı açmam (42/118), *ğıymetimi bilmez* bir_ādilere ğul_öldüm (4/131).

-mİş

Geçmiş zamanı ifadesi taşıyan bir sıfat-fiil ekidir. Kip eki olarak yaygınlık kazanan -mİş eki, sıfat-fiil eki göreviyle az kullanılır:

eşinden ayrılmış bir boynu buruğ (12/23), irāmetlik şināsi dirdi ya *atılmış* kella_ībiyim ben (40/76), periñanıñ ğafasını giri *anadan dōmuş* gibi yap diyo (16/16), sen çok *ğórmüş, ğeçirmiş* bilgili bir teyzeye benziyoñ (83/89).

2.3.7.6.3. Zarf-Fiil Ekleri

Zarf-fiiller, fiillerden eklerle türetilen ve genellikle zarf görevinde kullanılan kelimelerdir. STT'deki zarf-fiil ekleri, bazı ses olaylarından kaynaklanan değişkenlikler

gösterse de çoğunlukla yöre ağzında kullanılır. Zarf-fiil eklerinin iki ana tipi bulunur. Birinci tip zarf-fiil ekleri, gerçek zarf-fiillerdir. Bunlar, fiilleri geçici zarf yaparlar. *-(i)p*, *-(y)arak*, *-(y)Inca* ekleri asıl zarf-fiillere örnek gösterilebilir. İkinci tiptekiler ise aslen zarf-fiil olmayıp başka ek ya da edatlarla birleşen, fiilleri geçici zarf haline getiren birleşik yapılardır.³⁹ Dolayısıyla zarf-fiiller, asıl ve birleşik zarf-fiiller olmak üzere iki başlıkta incelenebilir.

2.3.7.6.3.1. Asıl Zarf-Fiil Ekleri

-(y)A

Yöre ağzında ikilemeler halinde kullanılan bir zarf-fiil ekidir:

her yerime böyle *ağa ağa* (46/23), ondan sōna hazreti ali efendimize de şikāyetci varmış kesikbaş *yuvarlana yuvarlana* (55/138), avrad *dqura dqura* doursa ki bi ğız dourmuş (58/4), *ālaşa ālaşa* işimiz bitdi (66/52); *gide gide* ben yolumda yoruldum (4/129), onun içinde it gibi *titriye titriye* yatırdı (32/82), *geze geze* anca vardı (38/136), sen getirdiñ beni gel *diye diye* (42/125), böyle *oveleye oveleye* ovmac çorbasıñı yapıyoñ (43/83), babam öyle *ovceleye ovceleye* yıkardı (48/107), *gele gele* geldi (49/96), bu hürü ğızı *geze geze* o kōye o da varıyor (50/186), ırahmatlık böyle içerde *gezine gezine* onu yir (63/129), gelin_ayşam suya gitmiş al ğanlarda *yüze yüze* (81/124).

-(y)I

-(y)A zarf-fiil eki gibi yöre ağzında ikilemeler halinde kullanılan bir zarf-fiil ekidir:

şōrda *bayı bayı* ölsün isderseñ, varamazdıñ (12/24), hangı daldakı acib dimiş *arayı arayı* (17/9), *ālayı ālayı* da ğonyıya indim (20/137), neyse *yalvarı yalvarı* gitdik hasandāna (31/18), *sıklaşı sıklaşı* gidiyoğ (38/124), *dolanı dolanı* milled_edrafinde ğına tūrķūsü söyleyi söyleyi (66/64), evinde *uzanı uzanı* ölüdü (71/93); *isdeyi isdeyi* evlendik ğuzum (34/85), çıkdım ğozanıñ dāna ğari *dizleyi dizleyi* (86/35-36); ordan geri davul *dövülü*

³⁹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Gülsevin, 2001:125-143; Gülsevin 2002:134-140.

dövlü ğına ğötürüller (56/9), o acıyı unuttum, feratı *düve düve* öldürdüm (62/163), *üfürü* *üfürü* yakardı (77/16).

-(y)I zarf-fiil eki, de- fiilinden sonra gelerek diyi şeklinde kalıplaşmış bir kullanım gösterir. Burada “diyi” kelimesi kendinden önce kullanılan cümlecği esas fiile “sebepe, maksat” ilişkisi ile bağlar:

ben hemen bi pilav bişiriyim *diyi* mutfağ girdim (1/31), önünüze bir sürü yastı yaramaz çıkar *diyi* (2/28), dizimiz esgimesiñ *diyi* davarıñ derisini iylelledi (34/31), ırğat gelecek *diyi* ğapıyı süpürürdük (77/74), ıcığ mayhoş oluñ *diyi* sererdik hasırlarıñ üsdüne (87/61).

-(y)AII

Fiilde gösterilen hareketi daha çok zaman yönünden belirten bir zarf-fiil ekidir. Seyrek kullanılır:

bizim ğünümüz *ğaybolalı* belki şurda yimbeş, otuz sene oluğdur (11/131), benim yavrım *öleli* anladım dünyanıñ ğaç kışedini (39/13), ben *bileli* on beş sene, yirmi sene rahat oldu (59/58).

-(y)ArAk

Yöre ağzında yaygın olarak kullanılan bir zarf fiil ekidir. Daha çok esas fiilin yapılış tarzını gösteren bir işleve sahiptir:

doğdur getirdim gitdim *alıyarak* (4/45), hayır *olarak* ğötürüyo (20/65), ğarı seniñ hiç mi akrabañ yok dir_imiş yani *durarak durarak* (24/85-86), ağışamüsdü olarak ğay gine *çalarak* türkülerini neyi esgi ğarılar *oynıyarak* gelillerdi (43/69), hindikilerine *bakarak* gene iyyik çok şükür (61/42), yıldız gibi *parlıyarak* geldi burak (74/115), *tosulayarak* yürüdü (80/20); ğayınbabamnan esgile *diyerek* köye gitdik (11/232), arab hizmetçisiymiş ya ben de şurdan *av_iderek* ğıvranıp varacām diyor (50/180), *alkış virerek* giderdi (68/44).

-(y)ArAkTAn

-(y)ArAk ekinin -DAn ayrılma hakli eki ile genişlemiş biçimidir. -(y)ArAk eki gibi yöre ağzında sıklıkla kullanılır:

oğula oruya *hademe olarakdan* girdi (49/10), havāda elerdik şöyle *savurarakdan* (53/33), bizi *misāfir olarakdan* başga bi odaya eletti (81/90); böyle *dua iderekden* beytullahañ kenarından çıka çıka geliyoñ (38/230-231), ğarı *bükülerekden* varıyo (62/306), kağañ, gideñ eliñi gözüñü *üfeleyerekden* (71/85), sınılardı, virillerdi gelin onu yiyecek mi, dutacak mı *diyerekten* (86/240).

-Ik

Yöre ağzında sadece birinci ağız grubunun ikinci alt grubunda ve üçüncü ağız grubunda görülen bir zarf-fiil ekidir. -(y)Ip zarf-fiil eki gibi bağlama göreviyle kullanılan bir ektir:

herkeş *alık* çıkıyır ölüsünü (22/153), ne didi arada bi şey var gibi ne *bāñk* duruyoñ yav didi (24/14), zengin_eviñ ğızı *çıkık* da faķır_eve varıncı ipiy bi iş (24/20), bunlarda ğız *alık* kaçmak yōumuş (25/11); öldürdüm ana diyi bi çişmeniñ başına *goyuğ* gelik (24/62).

-(y)IncA / -IncAk / -IncI / -IncIk

Ağız yöresinde çok yaygın olarak kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Ekin /k/ ünsüzü ile genişlemiş şekli de mevcuttur. En çok kullanılan işlevleri şunlardır:

“-dığında” İşlevinde:

harman *kaķınca* (65/113); öyle *diyince* hiç gine diynemedi beni, gitti (79/88); on tāne inneyi *sokunca* hiç ğımraşmadı ğarı (15/45); *böyüyünce* dimiş ki ya rabbi ğardeşleriñ büyük ğardeşi sıkışdırırmış (14/73); *uyanamayıncağ* dut sen pendiriñ suyunu depesine dók (71/230); biz *gelinceğ* biz bi ateş yakarılığ (81/55); buruya *vurduruncağ* bi de oruya vurduruñ didi ğuyu (28/23); olan ora *varıncı* gice olmuş (17/7), *baķmayıncı* ayrıldı (22/5), ondan sōra dikişi *ōreninci* ğayri ben de bi çalışmağ meraklısıydım (3/80); *oturuncu* ğardaşına böyle allāñ_emrini aındı (21/3); oruya *varıncığ* fıabi orda bi zaman āleşiyıller (10/19-20), *yıkılıncığ* benim teyzem var_ımış (41/3); asgere *gidincik* gelini dutmuş (33/5-6); ğınayı *ğófüncük* beñzim bozuldu (86/13), ondan sōna babam *ölüncük* ben yalıñız halamıñ ğoynunu ğúderdim (49/29); onlar da dutuyu orda *kaķuncağ* (81/114).

“-dıktan sonra” Anlamında:

ondan sō *verince* de bu yidi, sekiz_ay āleşiyo (57/4), yuvuya *virinci* giri ebem dayanamamış (86/156).

“-madan” İşlevinde:

yāmır *yāmayıncı* kókú sókülmez (4/192).

“-dığı için” İşlevinde:

hürü ğızı onda *baş gelemeyinci* göçmüş gitmiş anası bi yire (50/135).

-(y)IncA zarf-fiil ekinin sonundaki /a, e/ ünlülerinin daralması sonucu oluşan -(y)IncI biçiminin de yöre ağzında örneklerine rastlanır:

oruya *varıncı* diyik hacı, hürüyü niye getirmedin diyik (24/52), *açılıncı* ben devletiñ nasıl bu parasını yiyim diyi o virdikleri mayış bālı kıyadını yırtmış (43/62); ondan sōna beni çok sevdi için ben beşi *bitirinci* tabi ille okusuñ didi babama (3/50-51), yō ğar_ımam onlar hacıya *gidinci* ğapısına gelik (24/40); beyiñ_ölu bu íafı *duyuncu* tabi ğıza aşşıķ_olmuş (55/11).

-(y)In

baķsa kı anamıñ gene ölu oldu *diyın* ğadınıñ heberi yok ya içerde yatıyo (14/9), maķca *diyın* bi hasdelik çıkardı (15/39), hiç ğız olmuyı *diyın* evi tek_ıtdiler (58/14), biz buranıñ şiyini çınayıp gidemezzik *diyın* hāla babam ölmeden_önce giden sene gene öyle gelillerdi (71/39-40), onlara carı yürüyücām *diyın* nası basamā basdıysa ğurp yıkıldı (78/137-138).

-kAn(A)

Ek-fiil üzerine gelen zarf-fiil ekidir. Hem isim hem de fiillerden sonra kullanılır. Yöre ağzında geniş zaman eki almış fiillerle birleşerek kullanılır. Zaman ve tarz bildiren zarf-fiiller meydana getirir.

Yöre ağzında -kAn eki, sonunda -A ünlüsünün türemesiyle -kAnA biçiminde de sıklıkla kullanılır. Bu biçim ekin genişlemiş bir şeklidir:

Fiillerde:

ben şu ellerini *sıvaşırkan* gürşun_elime dēdi şurdan (40/252), yā *satakan* o da ordaymış (78/84), geri gecesi tan yiri *duakan* çırır bunun_anası (21/20); tükleri *okudurhan* da atıynan inip çıkdı yir var (16/2); *giderken* şurda eski mezbāa var (2/3), bu *bakaken* ben yerlere girerdim (61/25), orda girmiş, dosya *incelerken*, olanı barat_ıtdirmiş (70/159); dış *çıkarkana* onu da her kişi yapmazdı (11/34), *yurkana* o çocuklar aşşık oynar_ımış (14/85), *dururkana* aklıma geldi (18/91), orda *oturakana* moturakana bunlarda gız alık kaçmak yōumuş (25/10), o beytullahıñ kenarını *gıvrandırkana* bismillahi allahuekber diyoñ (38/154); hayvan *gófekene* bizim hacı hōyle içeri girivirik (24/8), yine ekin *biçerkene* dilki gelmiş ā dimiş (44/47), o da yüssüü kesip *alarkene* adam canlıymış (67/85).

İsimlerde:

okuldaykan everdiler beni (23/4), beraber *çocūkan* başladık (33/1), çocuk *gırkılyıkan* işte gırkı çıkdı, çıkmadı (76/98); *genc_iken* ayırđıñ beni eşimden (20/6), *gúcçūken* olmuş (32/16), bu *firsad_eldeyken* süreñ devranı (42/141); bu *asgerdeykene* asla, ebedi gücāna alamazdı (11/23-24), halam ne dise iyi baña üç gūnlük *gúveyikene* (49/110).

-mAdAn

Sık kullanılan zarf-fiil eklerindendir. Bu ek işlev bakımından STT'deki kullanılan -mAdAn ekinden farksızdır:

çalışmadan yanı şindi göley (11/169), beş, altı gişi baña *halalaşmadan* kūs öldüler (20/32), orta *ışımadan* varmış (33/8), hiç *durmadan* evde durmazdık (47/23), diyom ki git diyom ölüm, *duyurmadan* (56/153), *durmadan* çalışdı binlerce ğasab (64/30), bilmem heç bi şeye *bakmadan* gelir_ımış (79/92); bi ölu var_ımış *giTmeden* (3/8), giriden *gelmeden* sesimden bildi (13/8), biz gendimiz hiç bi tāne de *yimeden* dātdıñ (16/44), *górmeden* isdemiye varıñ (38/2), hiç *seslenmeden* gitmiş (43/58), ölüm didi allā söz virir gibi ölümü *evermeden* seni everecēm didi (49/45), gemiye *binmeden* evel çocuklarını suya atmış (74/9).

-(y)Ip / -Ib

-(y)Ip zarf-fiil eki STT'de olduğu gibi Aksaray yöresi ağızlarında da sıklıkla kullanılan bir ektir. Çoklukla bu zarf-fiil eki, esas fiille aynı zaman diliminde yapılan hareketi karşılar. Bazen de esas fiildeki hareketten önce gerçekleşmiş bir hareketi belirtir. Ekin örnek kullanımları şu şekildedir:

aslında çocuk döduından **başlayıp** o terbiyeyi veremiyoh (2/67), o Kadar ahāli **yıkanıp** çıkıncıya ğadar o ğız orda oturur. (7/38), allah özüme **bakıp** duruyo (24/7), ebemiz ölenā_đar oraya **varıp** gelirdik (34/10), çay **bişirip** bunnan içiyollar (4/57), çelik_oynayıp geliyur cāmiden berli (71/266), ğadınıñ birisi **bohçalanıp** türkü çırırdı (76/9), çamır gibi **yapışıp** ğalırdıñ (86/199); **devrilip**_akıyo (56/88), sen_ile daķarsañ_ēl de saña daķıyo o zaman **getirip** (66/45), **goyup** gidiyor (17/18), ğaplara **doldurup doldurup** satıyollar (38/219); marta ğadar **ğúdlip** gidecēm (49/42), ürüne **düşüp** beri öte diyeken burda ūraşmışlar (78/80); ğolay ğolay yemek **bişirib** ūrlerine ğoyamazdıĥ (81/9).

-IşIn

Daha çok birinci ağız grubunun ikinci ve dördüncü alt gruplarında ve ikinci ağız grubunda görülen bir zarf-fiil ekidir. Bu zarf-fiil eki çoklukla bağılı olduğu fiilin kendinden hemen sonra gerçekleştiğini gösterir:⁴⁰

āmet enişde sen işde başa **varışın** pullū ğaldır (18/23), babam o zaman būda **satışın** baña iki lira, üç lira para virdi (18/72), **toplanmayışın** ordan ölü vermezler_imiş (22/153), fadimana diyik cjerimi **ālayışın** beni nası bir hoş_ıtdi diyik (24/25), ğarşılıklı ğorkmazdı, ğorkusu **olmayışın** (52/36); yemek **yinişin** o toplum toplanıllar bir şeye bineller ğamyona. (7/28), bi doladı parayı **ğörüşin** (18/65), **isteyişin** o da sınasada okuyadı (23/9), ben didim **ğelişin** ben duyarım lafi ben nūrüyüm didim (23/67), bi böyüñ yanında ayā ğaķdıysañ otur **dimeyişin** oturulmazdı (54/44).

⁴⁰ -IşIn zarf-fiilinin yapısı ve işlevi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Yıldırım, 2004.

-(I)r...-mAz

Yöre ağzında çok nadir görülen zarf-fiil eklerindendir. Bu zarf-fiil eki hareketin gerçekleşmesine zamanda çabukluk anlamı katar:

hatta geçi bā dimesiynen barabar *bārīṭ bārmaz* kópek bi yandan ben de çadırdan çıktım (75/12), *gelir gelmez* senden bıktım (43/105).

2.3.7.6.3.2. Birleşik Zarf-Fiil Ekleri

Birleşik zarf-fiil ekleri, esasında zarf-fiil eki olmayıp diğer ek ya da edatlarla bir araya gelerek geçici zarflar oluşturan zarf-fiil ekleridir (Gülsevin, 2002: 137). Yöre ağzındaki kullanımları şu şekildedir:

-cAğIndA

İyelik eki almış üçüncü teklik şahıs -AcAk gelecek zaman sıfat fiil eki ile +dA bulunma hali ekinin birleşmesi neticesinde oluşan bir zarf-fiil ekidir. -ceği zaman anlamında zarf-fiil kurar. Tek örneğine raslanır:

herifñ avradı dimiş kine *ölecēnde* bu yúsük kimiñ barmāna olursa onu al dimiş herife (55/2).

-AnACA

-An sıfat-fiil ekiyle +CA eşitlik ekinin birleşmesiyle oluşmuş bir zarf-fiil ekidir. “-e kadar” anlamında süre bildiren zarf-fiiller yapar:

o adam da benim şu kór dırnāmdan dutmadı beni *alanaca* (80/30-31); ğayınbaba namazı *ğılanaça* gelin şorda dikine durur (11/226), bizler giderdik ğazan ğazan o mantıya *varanaça*, paklaya varanaça, ğumpüre *varanaça* onu bişirirdik bizler (59/64-65), bunlar da *ğaçanaça* hal çekmiş (79/93), ğaynanayı *yatıranaça* yatmazdık (86/186).

-DıkCA

Bu ek, -Dık geçmiş zaman sıfat-fiil eki ve +çA eşitlik ekinin birleşmesiyle oluşur. Yöre ağzında sıklıkla görülen birleşik zarf-fiil eklerindendir:

bunuñ gzellne **bađdıķca** ğazlar zayıflarmış ğn ğn (24/14), gelinim **çuıldıķca** bin da çuıldı (39/55); onnar yle **didikce** ben iki da fazla yapardım (3/29), **gezdikce** sanķı ordan gelyom (36/10); ben onu **bulmadıķca** kimseye yarolmam diyu (62/298), ben **vardıķca** szn (78/115); ller yarım **dedikce** yreklerim zayolur (4/160), elime **geşdikce** hazırlıyom (8/12), oruya saķlanırmıř babam yatımı **geldikce** (52/28), ğuzum ierden ciğrim yolunuyo onlar yle **didikce** (62/127-128), ķrtler **dilleşdikce** baña ğc gelir (74/228); ğızlar **oldıķca** babam yirindir di yz oldu diyi (34/54), sen dnya **durduķca** dur diyollar (83/119); seni ben gelip **geğtikce** ğapıda ğrdm m tamam (27/34).

-dİĞIndA

nc teklik şahıs iyelik eki almış -*dİK* sıfat-fiil eki ile +*dA* bulunma hl ekinin birleşmesi sonucu ortaya çıkmış bir zarf-fiil ekidir. -*dİk* sıfat fiil ekinin sonunda bulunan /k/ nsz, zerine iyelik ekini aldığında iki nl arasında kalır. İki nl arasında kalınca bzlmeye uğrar ve uzun nl ortaya çıkar: (-*dİk* -I(n)da > dIndA)

giTdinde yumuş bi şiy (3/10), aķsarayın daha evelyatdan bize dru **geldinde** sinek, sivrisinek varıdı. (6/4-5), amma benim nişannım hapise **gitdinde** ben ç sene, drt sene durdum (34/92-93), sna gene **geldinde** evimize geldi (76/67).

+cAnA

+*cA* eşitlik ekinin genişlemiş biÇimi olan bu ek, isimlerden sonra gelerek zarf yapma işleviyle zarf-fiil olarak kullanılabilir:

amaşır yurduķ **zabcana** elimizinen (42/80); **ylecene** af kesildi ğiri ğaldıķ (26/15), yurduķ **eycene** biberini ıclı yalandan hařlardıķ (87/66-67).

-DI mI

Grlen geğmiş zaman eki -*DI* ile *mI* soru ekinin birleşmesi ile kurulan bu yapı, -*mca* zarf-fiili gibi asıl fiildeki hareketin gerekleşme zamanını kendisindeki gerekleşme zamanına bağlar: (Korkmaz, 2003:1037).

moturu *doğandı mı* çıkar didim (18/46), ennikleri *tağındım mı* orā elime aldım mıydı erkānan barabar ekin işlerdim (22/20-21), ordan da bak şu gız ğadar var ıdım belki de ordan *toplandı mı* millet yumırtaları boyalardı (43/66-67), *ğızdı mı* çocū sıkıca şöyle adam ıakıllı ip ınen sıkıca sarardık (53/36-37); ekerdik, dikedik ğışın ortasında *geldi mi* o da biterdi (68/146).

-dıkdAn kelli / -dıkdAn kerli / -dıkdAn kiri

-*dIk* sıfat-fiil ekinin +*dAn* ayrılma hali eki ile genişlemesi ve sonuna “sonra” anlamına gelen yöre ağzında kullanılan kelli / kerli / kiri kelimelerinin gelmesi neticesinde oluşan bir zarf-fiil ekidir. Bu zarf-fiil eklerinin temel işlevi zaman bildirir. Yöre ağzındaki kullanımlar şu şekildedir:

-dıkdAn kelli

dolaşdı kelli burda hepimiz birbirmizi bulacāk didiler (36/100), ğuyudan *çıkdıdan kelli* ğözüne de ingilizler ilaē dōkmüş, kōf olmuş (43/55).

-dıkdAn kerli

onu *bulmadıdan kerli* heç kimseye yar olmam diyo (62/287), ben dirim ki diyo ben bahçayı *gezmedikden kerli* ğitmem dirim diyu (62/310).

-dıkdAn kiri

ğadının öyle şiyi *olmadıdan kiri* niye geçimsizler (23/38), *dutdukdan kiri* orda birbirimize sóylemedik lāf ğomadım (24/6).

2.3.7.7. Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller, bir hareketi karşılamak üzere bir araya gelen kelimeler topluluğudur. Bu kelime grubunda, bir yardımcı fiil ile bir isim ya da fiil bir araya gelir. Birleşik fiiller; isim+fiil yapısında olanlar, fiil+fiil yapısında olanlar şeklinde iki ana başlık altında incelenecek:

2.3.7.7.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar

Bu tür birleşik fiiller; et-, eyle-, kıl-, ol- yardımcı fiillerin isim soylu kelimelerle bir araya gelmesiyle oluşan yapılardır.

İsim + et- (ed-, it-)

İsim unsuruna et- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşur. Bu birleşik fiilin kullanımında, yardımcı fiildeki /t/ ünsüzünün bazen tonlulaştığı görülür:

hep onlar *ziyāret_ēdīlirdi* (7/84), ben onları *zikir_ētdīmden* o adamlar baña kúsdü (20/78); orda bi Tene *af_idersiñ* zaar kópek (2/5), ötekiler *cesāret idemedi* (3/128), adamlar suyu *gayb_itmişler* (15/28), ben de kótü *yemin_itdim* (22/4), bir ğadın ğocasını *islah ider* de camiye dönderirse direk cennetlik (31/43), *duā itdim* (38/211), herīf dimiş bubam gelse *ġabul_itmeñ* mi dimiş (44/55), *yāniş itdim* (49/44), *baş_itdim* (49/129), āşam *vāz_idiyom* (63/57), *düün_idecām* (66/50), babaya *hōrmet_itmemiş* didi (77/137).

İsim + eyle-

İsim unsuruna eyle- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşur:

ölenlere *allah rahmet eylesiñ* (6/44-45); ğaradır ğaşlarıñ *yay_iylemişler* (62/397), akşama *seyr_eylesiñ* dimiş (74/114), bi avıç toprā *minnet_iylediñ* (74/156), allaham cümlemize *nasīb iylesiñ* (78/143).

İsim + Kıl-

İsim unsuruna Kıl- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşur:

vakıt *namazımı ğılarıñ* (32/54), orda kúnde dört, beş *cenāze kılınıyo* (38/242), inince onlara iki vakıt *namaz ğıldırdı* (74/137).

İsim + ol-

İsim unsuruna ol- yardımcı fiilinin getirilmesiyle oluşur:

ezel altın_idim hinci *kül_oldum* (4/130), saña hiç mi *mālūm olmuyo* (7/76), bi olan ğúneşe *āşık_olmuş* (17/25), *def_olup* başımdan da getseñ olmaz mı (20/95), bu sefer

de çırağ ben *pişman_oldum* ā n_ola ben diyeydim (24/81), geri *gayb_olmuş* (40/120), dāmadların sāyesinde çok *zengin_olduk* dimiş (44/80), gitdik berbere *tıraş_olduk* (49/109), bunun gözlerinin ikisi de *ķóř oluyo* (62/336), buña sen *mukāt_olacm̃* didim (70/79), olan da didi kine baba yol batarsa *perişan_oluruk* didi (80/113).

2.3.7.7.2. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar (Tasvirî Fiiller)

Başta bulunan asıl fiile bil-, dur-, kal-, gel-, git-, var-, yaz- gibi yardımcı fiillerin getirilmesi ile oluşan birleşik fiillerdir. Asıl fiiler, yardımcı fiile -(y)A, -(y)I -(y)Ip gibi zarf-fiil eklerinden biri ile bağlanır. Yöre ağzında görülen tasvirî fiiller şu şekildedir:

Fiil+ -(y)I+ ver- Tezlik Fiili

-Iver- /-IvIr-

Yöre ağzında yaygın olarak kullanılan tezlik fiili, asıl fiilin -(y)I zarf-fiilli eki almış şekli üzerine ver- fiilinin getirilmesiyle kurulan birleşik fiildir. Ekin -IvIr- biçiminde uyuma tâbi olan dar ünlülü alamorfu da mevcuttur. Tezlik, çabukluk, birdenbirelik ifade eder:

şöyle orayı bi *ğarışdırıverdi* şeynen (7/103); ğamğayı *ğoyuvirmiş* tahıya (17/79), gelin *gelivirdi* omarıñ ğarısı (22/110), o bilālīñ_evinīñ yanda bilāl *çıkıvirdi* (22/138), ğafamdan *sıyırıvirdi* (23/74), *varıvirdi* eve bizim büyük ğardaş (24/9), sōna bu adam da *getirmeyivirdi* gelini (33/11), didim gibi gelekene bağıdım duām *rasgelivirdi*. ağıllı başlı olmuş (38/112), filāncanīñ şōdar emē vardı da bir hatim *indirivirmedi* diniliyor (48/131), giderkene hasdalık beni şoruya *yıkıvirir* (32/17), *ķakıvirmiş* (40/153); o da ğardaşım geldi diyi ğucağlamaya ğız *ğakıvirik* (24/56), ne *oluvırdı* (19/20), lan ayām ne *kesilivirir* diyi (27/6), orda samanı harala *ķakıvirı* gelin (33/10).

Fiil + -(y)A bil- Yeterlik Fiili

-(y)A zarf-fiil eki almış bir fiil kök veya gövdesinin üzerine yardımcı fiil görevinde kullanılan “bil-” fiilinin getirilmesiyle kurulan bir birleşik fiildir. Yeterlik fiilinin hem olumlu hem de olumsuz biçimi işlek olarak kullanılır. Gücü yetme, başarma, becerme, olasılık ifade eder:

ahmedi *bulabilir* mi ahmed de kóşede onu izliyormuş (44/41),; şöyle bahça *gófebilir misiñiz* dimiş (4/50), ne gızıñ anası gezmiye *gelebilir* ne gız gezmiye *gidebilir* (11/141), öyle gızum başğa ne *diyebilirim* (39/39), bir gún olur *ölebilir* (74/317), şordan iki gişi çıkşa gelse *nürebiliñ* sen geceynen yalıñız didim (79/87).

Aşağıdaki örnekte diğér kullanımlardan farklı olarak -(y)A bil- yeterlik fiilinin arasına -da pekiştirme edatı gelmiştir:

osmana ben *vuradabilirdim* bah, *düvedebilirdim* (82/17).

Olumsuz

Olumsuz biçimin kullanımı STT ile paralellilik gösterir:

daha ben iki seneye gadar bu alışganlı *bıraçamadım* (2/36), gayret itdim amma *gurtulamadım* (22/46), ay garanlık *varamam* (4/167), ben dilâkçeyi *alamam* (56/127), biz *yapamazlık* (63/110); o orda gelin izin *isdiyemez* (11/144), gavurlar *gelemezmiş* (16/3-4), lan kelolan sen gızımı *güdemiyon* (24/114), biz eyle bi *gezemezdik* (34/6), ben seniñ gahrini *çekemem* gónül (42/150), sabah namazı uyúye galacak diyi *üyyiyemezdik* (48/160), her şeyleri vardı amma biz *yiyemezdik* (68/7), camızı gelmiş de *āliyemedim* (86/83).

Fiil + -(I)p gel- Süreklilik Fiili

kóye dörü bu *gaçıp gelmiş* (63/212); ha biz de yiñi *yetişip geliyuk* (71/106), çapıttan *dikilip geliyidf* (73/30); böyle būday *üüdüP geleni* filan elinden alır durumdaymış (2/59).

Fiil + -I go(y)- Süreklilik Fiili

gúvāyi ben *alıgoymam* adetiniz batsiñ didi (49/74-75), hürü gızını orda *alıgomuş* gitmişler (50/136).

Fiil + -(A) gal- Süreklili Fiili

orda *galaaldıh*. işde bu (19/21).

Fiil + -(I)P gal- Süreklili Fiili

diñelip galyok (67/48).

Fiil + -(I)P git- Süreklilik Fiili

vasıta yordu *gelip gitmē* (83/5-6), zabānan geri biri geceden gelirdi ğuvāyı *çalıp gitmiye* (76/58), yaylaya ĩkmáksizīñ yüzünden *ġóçıp gidemedik* ekmek yok diyi (27/73).

Fiil +-dı git-

içeriye *goydu gitdi* (3/66), ğayrı onlar da baña *başladı gitdi* (4/59), vahab_amca *öldü gitdi* (8/54-55), *ayrıldı gitdi* (22/51), duraķana alettirik çıktı diyekene *çaldı gitdi* hah (77/18).

Fiil + -mAya dur-

önü *süpürmeye dururdu* gelin uyansın diyi (48/162).

Fiil+ a dur-

o da sen *yata dur* diyik (24/98), *ālayıdursuñ* (60/121).

Fiil + -(A)r/(U)r dur-

yanar dururdu öyle (38/42), okçe, ıysem bilmem *yonar durardı* (70/78), *tosmalar durur* (81/41).

Fiil + (I)p dur-

ġarşıda da badem *yanıp duruyor*, yaprā kókünde *solup duruyor* (4/121-122), allah özüme *bakıp duruyo* (24/7), namazlāñı arķadan çıkarıp gezdīñ tezdīñ yerler hep ġózüyüñ_önüne *gelip duruyor* (38/120-121).

Fiil + -mAyA başla-

bu *dövüşmeye başladı* en büyük ğızım nūran (3/84), *zenginmemeye başladı* (56/78), gelince ğulizar *ālamıya başlıyo* (62/317), *kıķırdamıya başladı* geçiler (75/6).

2.3.7.7.3. Anlamca Kaynaşmış Birleşik fiiller

İsim soylu kelimelerle fiillerin birleşerek oluşturduğu yapılardır. Bu birleşik fiil yapısı içerisinde daha çok deyimler yer alır. Bu yapılarla ilgili örnekler şu şekildedir:

aqlım erse o ğadar çalışmazdım (3/163), o sebebden *ah çekerim* ğuzuma (4/190), neyse *sózü kesildi* mi olan_evi büyük bi sini baklava yapar. (7/1-2), *allah* seniñ de *yüzüñe baksıñ* didi (16/84), olanıñ *aqlı kesiyor* (17/60), gendim *muhanede möhdec_olmadım* (27/56), şeytaniñ *ġózü kıóř_olsuñ* diyok (36/39), ipdi ellere sōna *ayaqlarñıza daş deġlmesıñ* (39/76), her_adam da yani *baş gelmezdi* o çocuklarnan (49/14), bizim *ġózümüz duttu* (50/2), biri ğopar da yir diyi *ödümüz sıdardı* (56/96), nórecān canıñ sıkıldı mı *duman attırñ* dōma dāl (69/65), ben_osmana *yüz virmezdim* (82/18), anayñ_āzına *bakma* yedi ataniñ haqqı bir didi (86/161).

2.3.7.8. Farklı Kullanımlar

1. Aksaray yöresi ağızlarında soru ifadesi sadece soru eki ile teşkil edilmez. Şimdiki zaman ekinin üzerindeki kuvvetli bir vurgu ile de soru anlamı sağlanır:

ibādetiñi idiyoñ, idiyoñ ondan sōna dīneniyoñ o zaman *bili'yō* (36/98), anam nitmiş *bili'yō* (69/59), arefe ġúnü mıhaqqak kıómbe çekilirdi. *bili'yi* (71/188-189).

2. -*ĠIn* eki yöre ağzında sınırlı sayıda örnekte farklı görevlerde kullanılır:

Sıfat-fiil vazifesi yapar:

acıķ *duyġunum* var ġoca heriflerden (25/2)

Aşağıdaki kullanım geniş zaman ifadelidir:

ġaynatmazsañ bit *alġın* “kaynatmazsan bit alır” (32/69-70)

-*ĠIn* eki aşağıdaki örneklerde de öğrenilen geçmiş zaman eki gibi vazife yapar:

geliniñ ġocası da asgere *gitġin* (33/5) ölu da asgere *gitġin* (33/5), anası babası da *ólgún_üdü* (33/10)

SONUÇ

Aksaray ili, günümüze kadar ağız araştırmaları bakımından üzerinde çalışılmayan yerleşim alanlarından biridir. Aksaray ve yöresi ağızlarının incelendiği bu çalışmada 87 adet transkripsiyonlu metin derlendi. Bu metinlerden hareketle ses ve şekil bilgisi yönünden incelenen yöre ağzının dikkat çeken ağız özellikleri şu şekildedir:

1. Ses Bilgisi

A. Ünlüler

1. /ó/ ve /ú/ ünlüleri yörenin karakteristik ünlüleridir. Bu iki ünlü, yöre ağzının tamamında dikkat çekecek biçimde çok sık kullanılır:

ķópek “ķópek” (2/5), ğór “gör” (9/23), çókdü “çóktü” (56/86), ğónülsüz “gönülsüz” (86/209); ğún “gün” (1/10), ķúçúkdüm “küçüktüm” (7/99), türkúleri “türkúleri” (13/32), ķúrúrdü “kürürdü” (39/11).

2. Aksaray ve yöresi ağızlarında görülen /ā/ ünlüsü, ağız bölgesinin tamamında yaygın bir biçimde görülen karakteristik bir ünlüdür. /ā/ ünlüsü, telaffuzunda genzellik hissedilen uzun bir ünlüdür:

idecām “edeceğim” (14/16), dārmēn “değirmen” (41/10), ekmāni “ekmeğini” (42/67), kepāni “kepeğini” (57/32), virecāse “verecekse” (65/106), deārlendirdim “değerlendirdim” (66/40), dāmiş “değmiş” (79/115).

3. Aksaray ve yöresi ağızlarında ikincil ünlü uzunlukları çok yoğun bir biçimde görülür. Özellikle ünsüz erimesi ve hece kaynaşmasından kaynaklanan ikincil uzunluklar yöre ağzı için karakteristiktir:

āladini “ağladığını” (2/42), topṛā “toğrağı” (20/156); nōreceκ “ ne yapacak” (17/53), bilmōr “bilmiyor” (40/253), dērmēn “değirmen” (44/86).

4. Kalınlık incelik uyumu özellikle ilerleyici benzeşme nedeniyle yöre ağzında STT'ye göre daha ileri bir düzeydedir:

ataşı “ateşi” (11/213) (< Far. āteş), habar “haber” (17/21) (< Ar. ḥaber), hanı “hani” (42/113), bahçaynan “bahçe ile” (57/13) (< Far. bāġçe), ğıymatlı “kıymetli” (63/33) (< Ar. kıymet), faķırıldıġ “fakirdik” (68/1) (< Ar. faķır), vakıt “vakit” (74/137) (< Ar. vaķt), ğuvatlı “kuvvetli” (74/215) (< Ar. kuvvet), haydı “haydi” (79/38) ezeni “ezanı” (81/64) (< Ar. ezān).

-iken zarf-fiil eki, ki aitlik eki, -(I)yor şimdiki zaman eki, i- ek fiilinin öğrenilen geçiş zaman biçimi, ki ve ile edatları gibi çeşitli ek ve kelimeler yöre ağzında uyuma girer:

şurdākı “şurdaki” (4/19), geliyor “geliyor” (10/3), açsalar kına “açsalar ki” (14/81), oturaķana “otururken” (25/10), başġan_ıdı “başkan idi” (39/3), ğatırlar_ınan “katırlar ile” (67/9).

Kalınlık incelik uyumu çeşitli durumlarda bozulur. Yöre ağzında dikkate değer olan durum, kalınlaştırmacı ünsüzlerin etkisidir. Bu durum, yöre ağzı için karakteristiktik bir özelliktir ve yoğun olarak ağız bölgelerinde görülür.

Orta ve arka damakta boğumlanan /ğ/ ve /ķ/ ünsüzlerinin tesiri ile e > á, i > í, ö > ó, ü > ú değişimleri ortaya çıkar. Bu durumda kalınlık incelik uyumu bozulur:

ġaldi “geldi” (23/22), eşşák “eşek” (56/114); gitdiķ “gittik” (81/95); ğörücü “görücü” (1/2), kóķünden “kökünden” (4/107), ğókçek “gökçek” (74/77); ğúççük “küçük” (61/70).

/ñ/ ünsüzünün tesiriyle ortaya çıkan ö > ó değişimi, kalınlık incelik uyumunu bozar: önünden “önünden” (22/163), önüne “önüne” (38/177).

5. Düzlük yuvarlaklık uyumu STT'ye göre düz ünlülü kelimelerde yöre ağzında daha ileri seviyededir. STT'de uyum dışı kalmış kelimeler, yöre ağzında uyuma girer:

yāmır “yağmur” (4/192), çamır “çamur” (32/37), davıl “davul” (38/14), çabık “çabuk” (38/119), savırırdıķ “savururduk” (39/31), ğarpız “karpuz” (42/28), çapıt “çaput” (53/35), havıç “havuç” (55/98), vapıra “vapura” (72/10), avıç “avuç” (74/156).

6. /k, ğ/ arka damak ünsüzlerinin kalınlaştırıcı tesiriyle ortaya çıkan ö > ó ve ü > ú ünlü değişimleri, yöre ağızı için karakteristiktir:

ğófürüller “götürürler” (1/14), sókúldü “söküldü” (6/28), kómbe “kömbe” (11/151), kópek “köpek” (50/166), ğoñşular “komşular” (62/103), ğómlāni “gömleğini” (70/69), ókúz “öküz” (77/20), ğoñülsüz “gönülsüz” (86/209).

kúrek “kürek” (2/8), ğúbreden “gübreden” (15/38), kúllük “küllük” (20/42), kúfür “küfür” (23/70), kúsüyollar “küsüyorlar” (27/42), kúrsü “kürsü” (38/10), yúxúmüz “yükümüz” (50/103), ğúndüz “gündüz” (63/196), túrküsü “türküsü” (66/64).

7. a > ı, e > i ünlü daralmaları yöre ağızında kurallaşmış durumdadır:

almıya “almaya” (1/12), arabıya “arabaya” (16/65), ālıyan “ağlayan” (20/153), oynıyarak “oynayarak” (43/69), dünyıya “dünyaya” (48/93), sabınlıyacām “sabunlayacağım” (50/148), candarmıya “jandarmaya” (71/27).

isdiyelim “isteyelim” (8/104), kimsiye “kimseye” (22/105), yimle “yemle” (24/120), zebziye “sebzeye” (28/22), gezmiye “gezmeye” (35/33), depiye “tepeye” (58/6), biliyim “bileyim” (61/10), seniye “seneye” (70/9).

B. Ünsüzler

1. Eski Türkçedeki /ñ/ ünsüzü yöre ağızında kullanımını devam ettirir:

baña “bana” (2/15), aħsaraylısıñız “Aksaralısınız” (6/48), deñizinden “denizinden” (9/51), oyunızu “oyunuzu” (27/41), gececeñ “gececeksin” (36/31), yaylanıñ_önünü “yaylanın önünü” (31/21), diñelir “dikilir” (66/81), biñ “bin” (70/156), beñzim “benizim” (80/71), biliyo musuñ “biliyor musun” (83/16).

2. Ön damak-geniz ünsüzü /ǵ/ de /ñ/ gibi yöre ağızının karakteristik ünsüzlerindendir:

oñlerine “önlerine” (4/54), bōn “bugün” (11/20), ğoñşular “komşular” (11/37), dúñur “dünür” (11/58), yúñ “yün” (11/49), ğoññül “gönül” (15/15), oñerdim “önerdim” (27/55), dóñüşecek “dövüşecek” (31/25).

3. Kelime başında gerçekleşen $k > ğ$ tonlulaşması yöre ağzının en belirgin özelliklerindendir. Alıntı kelimelerde de bu değişim görülür:

ğazdım “kazdım” (3/21), ğonserve “konserve” (8/52) (< Fr. conserve), ğadın “kadın” (14/7), ğorkusundan “korkusundan” (23/24), ğonuşuruz “konuşuruz” (32/9), ğırk “kırk” (36/38), ğanetlerim “kanatlarım” (74/143), ğıpğırmızı “kıpkırmızı” (81/46), ğahirler “kahırlar” (83/57) (< Ar. kahr)

4. Aksaray yöresi ağızlarında, kelime başı /t/ ünsüzü, sistemli bir biçimde tonlulaşıp /d/ ünsüzüne dönüşür:

depiniyom “tepiniyorum” (1/6), dutardı “tutardı” (2/75), depeniñ “tepenin” (33/4), dutardıh “tutardık” (40/34), daş “taş” (74/181).

5. Orta Anadolu ağızlarında kurallı bir şekilde rastlanılan $k > ħ$ sızıcılığı, Aksaray ili ağızlarında iç ve son seste görülür. Yöre ağzının tamamında yaygın olarak görülen bu sızıcılığı türü özellikle ikinci ağız grubunda yer alan Ağaçören ve Sarıyahşi ilçesi ağızlarında sistemlidir:

çıkdıh “çıktık” (2/3), yoħsullukdan “yoksulluktan” (3/11), aħsarayın “Aksaray’ın” (6/4), aħşam “akşam” (11/152), dutardıh “tutardık” (48/135), arħasına “arkasına” (62/56), ırmaħ “ırmak” (67/52), yaradacaħ “yaratacak” (74/178), torpaħlık “topraklık” (80/6), ğaynadacıyıh “kaynatacağız” (81/6), oħullar “okurlar” (87/22).

6. Aksaray yöresi ağızlarında ince, yuvarlak /ö, ü/ ünlüleri başındaki ön ses /g-/ ünsüzü, STT’ye göre boğumlanma noktasını arka damağa çekerek /ğ-/ ünsüzüne dönüşür. Aynı şekilde ön damak /k/ ünsüzü de /ķ/ art damak ünsüzüne dönüşür. Bu değişim yörede kural halindedir ve yöre ağızları için geçerli karakteristik bir özelliktir:

ğözelce “güzelce” (1/30), ğónderdi “gönderdi” (3/65), ğúl “gül” (9/11), ğülüşüyoż “gülüşüyoruz” (32/66), ğörüşme “görüşme” (40/1), ğúneşi “güneşi” (64/8), ğótürdük “götürdük” (68/52), ğónünü “derisini” (77/91), ğúpürdetmişler “güpürdetmişler” (78/64).

ķópek “ķópek” (2/7), ķóķúnden “ķókúnden” (4/7), ķóşesinde “ķóşesinde” (7/40), ķóy “ķóy” (11/105), ķótú “ķötü” (20/90), ķúsdüler “ķüstüler” (22/59), ķúfsü “ķürsü” (32/30), ķúflenir “ķüflenir” (40/135), ķúrek “ķürek” (81/4), ķúnyeleri “ķünyeleri” (85/31).

7. Yöre aķzında -nl- > -nn- ve -rl- > -ll- benzeşmeleri oldukça yaygındır:

-nl- > -nn- benzeşmesi

bunnar “bunlar” (2/26), nişannadıydık “nişanladıydık” (22/58), ğazannarıñ “kazanların” (42/13), zengin dedi “zenginleşt i” (56/77), olannan “oĝlanla” (61/3), zamannar “zamanlar” (62/172), dñner “dñğünler” (73/32), gelinnen “gelinle” (76/56).

-rl- > -ll- benzeşmesi

geliller “gelirler” (1/12), zencilli “zincirli” (4/137), sekellerdi “sekerlerdi” (11/117), tallalardan “tarlalardan” (16/64), billeşdiñ “birleştin” (22/61), memullarıñ “memurların” (27/45), çekellerdi “çekerlerdi” (33/7), ğaldırıyullar “kaldırıyorlar” (71/207).

8. Aksaray ili aķızlarında birinci şahıs öğrenilen geçmiş zaman çekimlerinde ve ek-fiilin öğrenilen geçmiş zaman çekiminde görülen -s->-ss- ünsüz ikizleşmesi ve bu yapının etkisiyle ortaya çıkan -s- türemesi, yöre aķzının karakteristik ses bilgisi özelliklerindendir:

ĝüçlüymüssüm “ĝüçlüymüşüm”(2/100), ĝüççümüssüm “küçükmüşüm” (7/104), sürecemissim “sürecekmişim” (9/81), gelmissik “gelmişiz” (36/102), yatmıssım “yatmışım” (66/135), çekmissik “çekmişiz” (68/18), bilmezimissik “bilmezmişiz” (77/42).

9. Üçüncü teklik kişi görülen geçmiş zaman, ek fiil ve geniş zamanın hikâye çekiminde son seste /n, ñ/ türemesi görülür.

vardıñ “vardı” (11/112), olurduñ “olurdu” (11/188), odaydıñ “odaydı” (11/197), dutallardıñ “tutarlardı” (19/10), neydiñ “neydi” (58/90); öyleydin “öyleydi” (58/203), gelirdin “gelirdi” (67/90), yoĝ udun “yoktu” (67/104), var ıdın “vardı” (67/105).

10. Yöre ağzına ait bazı soru cümlelerinde soru anlamı soru eki yerine fiillerin kip ekleri üzerinde kendini hissettiren kuvvetli bir vurgu ile sağlanır. Bu durum yöre ağzının dikkat çeken önemli bir özelliğidir.

bili'yî “biliyor musun” (19/9), kâmilleş'dij “kâmilleştin mi” (18/26), bilimi'yoruñ? “biliyor musun” (27/44), (27/73); bili'yô “biliyor musun” (36/98).

2. Şekil Bilgisi

1. +İle vasıta hali eki yöre ağzında STT'deki kullanımının dışında +*InAn*, +*nAn*, +*In* şekilleriyle çeşitlilik gösteren bir kullanım arz eder:

işte arabalarnan alıñ geliñ (1/13), paramız_ınan ekmek alıyoğ (2/41), iş_inen, dost_ınan, gavimiynen, akrabāsıynan geldiler (58/198); toğluyu ğófürdü inışdemiñ takşisiyle (16/36), ıcığ durarak hani baharın pambıqlanır (40/140).

2. ki bağlama edatının sonuna “ne” ilavesiyle meydana gelen “kine / kına” şekli, farklı bir kullanımdır:

bağsa kına “baksa ki” (14/50), diyu kına “diyor ki” (60/67); bulamazdıñ kine “bulamazdın ki” (11/178), derdi kine “derdi ki” (15/1), ğórmezdik kine “görmezdik ki” (21/18), varsa kine “varsa ki” (62/291).

3. Fiil ve ek fiil çekimlerinde zamir kökenli çokluk birinci şahıs eki -(*I*)z yerine belirgin olarak -(*I*)k, -(*I*)ğ, -(*I*)ğ ekleri kullanılır:

ufağmıymışsığ (57/66), ondan sōna yedi ğún didi miydi bi yedisini yidirrik (42/62), gene ğapıda oturuyuruğ (71/37), iki tarafı da sürmüşük (18/41), biz de bānıñ kenarından geçiyek (22/111); biz ordan zayıfığ (2/68), börtleyince durulandı mı giri alır, ilāne ğoruğ, ğaynadırığ (28/94-95), biz ne ğúne duruyoğ (3/91).

4. Birinci ağız grubunun birinci alt grubunda zamir kökenli birinci teklik kişi eki -*İñ* kullanılır:

işde varlınan, yoklūnan böyüttüm diriñ ya (30/4), diyip batırıñ ya (30/5), hinci ben çocuklar iyi çıkdı allah ırızı olsuñ iyi çıkdılar diyip batırıñ (31/42), ben hasana atacāñ

oyumu didim (32/8), n̄örüyüm bulaşşık yıkayın didim (32/33), o sırada yüzüñguyulu ğapanmıssın “o sırada yüzüñguyulu kapanmışım” (32/37), bābam ne dirse ben onu dutarın (33/16).

5. Öğrenilen geçmiş zaman eki olarak yöre genelinde *-mİş* eki kullanılır. Ancak birinci ağız bölgesinin ikinci alt grubunda (Karaören, Kargın, Gözlükuyu, Yenipınar) Hasandağı civarına yerleşen Yörük yerleşim birimlerinde *-Ik* eki kullanılır:

bekmezi yakıklar bi baķele didi (26/13-14); misāfirin_at_ın birine yimi unutmuş musun virmeyiksin_ölüm diyik (24/122-123), telefonumu alık gidik olan (22/69), ona virmeyik (24/121).

6. Aksaray ve yöresi ağızlarında birinci ağız grubunun birinci alt grubunda şimdiki zaman ekleri dışında *-Ip batır* şimdiki zamanı bildiren bitişken şimdiki zaman işaretleyicisi kullanılır:

diyip batırın ya (30/5), hinci ben çocuklar iyi çıktı allah ırız olsun iyi çıktılar diyip batırın (31/42), bacılar ekmaķ yiyip batır didim (32/34-35), işte ilēde su dolu yıkayıp batırın dirimissin (32/40).

7. Geniş zaman ikinci teklik şahıs çekiminin hece kaynaşması sonucu *-(I)ñ*, *-(U)ñ*, *-(A)ñ* şeklinde kullanılması dikkat çekicidir:

böyle misāfir gelince beş dakķada ğazı keseñ, bişirin, önüne ğoñ mu. (4/54-55), ne arañ ğız māzada diyor (46/15); izinnāme çıkarsa derhal asgere gideñ didi (49/57), toplanın (11/18); sen bilin (86/72); ondan sōna bi topaķ hamır yōuruñ (76/109-110); bacım diyo sen nireñden ölüñ diyo cingān ğıza (17/47).

8. Aksaray yöresi birinci ağız grubunun dördüncü alt grubunda yer alan Eski yöresi ağızlarında, *-(I)r* ile biten fiil köklerinden ve *-Ir* fiilden fiil yapım eki alan fiil gövdelerinden sonra geniş zaman ekinin düştüğü görülür. Bu durum, bu yöreye has karakteristik bir kullanımdır:

bayrāmızı ğaldırız (50/12), maya çalmayız, kestiriz (51/20); hinci dūn dutulurķana yout çorbasını bişiriz (48/15), bi yaz ğorūdük zebzeyi (48/43), çayını viriz (48/137), onda onuñ üsdüne gezdırız (53/18); ondan sōna öyle vurular (55/103), ğórüler (54/13).

9. -(I)ncA zarf-fiil ekinin /k/ ekiyle genişlemiş *-(I)ncAK*, *-(I)ncIK* biçimleri yöre ağzı genelinde kullanılır:

ğuççükten de gelincek beni çok_ezdi (71/150), biz gelincek biz bi ateş yakarlığ (81/55); aam diyik ki aamı ğófüncük sözüm yabana eşşeklere yüklenirdi eveli anam (24/22-23), ondan sōna babam ölüncük ben yalnız halamñ ğoynunu ğüderdim (49/29); oruya varıncık fıabi orda bi zaman āleşiyıller (10/19-20).

10. Yöre ağzında *-kAn* eki, sonunda *-A* ünlüsünün türemesiyle *-kAnA* biçiminde de sıklıkla kullanılır. Bu biçim ekin genişlemiş bir şeklidir:

diş çıkarķana onu da her kişi yapmazdı (11/34); yine ekin biçerkene dilki gelmiş ā dimiş (44/47), halam ne dise iyi baña üç ğúnlük ğúveyikene (49/110), bu baķaken ben yerlere girerdim (61/25).

11. STT’de kullanımdan düşmüş olan *-IşIn* zarf-fiil eki yöre ağzında kullanılır:

yemek yinişin o toplum toplanıllar bir şeye bineller ğamyona. (7/28), bi doladı parayı ğorişin (18/65), bi böyüñ yanında ayā ğaķdıysañ otur dimeyişin oturulmazdı (54/44)

AKSARAY VE YÖRESİ AĞIZ BÖLGELERİ

Aksaray ve yöresi ağızları şimdiki zaman ekinin farklı çekimlerine ğöre üç ana ağız grubuna ayrılır:

1. Ağız grubu: -(I)yo(r) (Aksaray Merkez ve bağlı köy kasabalar, ğülağaç, ğüzelyurt, Ortaköy ve Eskiil ilçeleri)

1. Alt grup: Akçakent, Dikmen, İncesu, Karacaören, Taşpınar

2. Alt grup: Karaören, ğözlükuyu, Yenipınar

3. Alt grup: Demirci, ğülağaç, ğülpınar

4. Alt grup: Eski ilçe ve yaylaları

2. Ağız grubu: -(I)yI(r) (Ağaçören ve Sarıyahşi ilçeleri, Ortaköy-Akpınar köyü, Merkez Bağlıkaya kasabası, Çimeli köyü)

3. Ağız grubu: -(I)yAr (Kargın kasabası)

1. Ağız grubunun özellikleri şunlardır:

* Şimdiki zaman eki **-(I)yo(r)**'dur.

* 1. teklik kişi fiil çekiminde, zamir kökenli 1. teklik kişi eki **-İñ** kullanılır:

(Birinci alt grup)

* Şimdiki zaman ekinin **-ör alomorfu** kullanılır. (Üçüncü alt grup)

* **-(I)r** ile biten fiil köklerinden ve **-Ir** fiilden fiil yapım eki alan fiil gövdelerinden sonra geniş zaman eki düşer. (Dördüncü alt grup)

* Geniş zaman eki genellikle düz ünlülü kullanılır. (Dördüncü alt grup)

* Öğrenilen geçmiş zaman eki olarak **-(I)k** kullanılır. (İkinci alt grup)

2. Ağız grubunun özellikleri şunlardır:

* Şimdiki zaman eki **-(I)yIr**'dır.

* **ķ > ħ** sızıcılığı karakteristiktir.

* **-(I)ncAK zarf-fiil eki**, **-(I)ncA** zarf-fiil ekine göre daha yoğun kullanılır.

3. Ağız grubunun özellikleri şunlardır:

* Şimdiki zaman eki **-(I)yA(r)**'dır.

* **ş > h** değişimi karakteristiktir.

* Fiillerin birinci çokluk şahıs çekimlerinde tamamıyla zamir kökenli birinci çokluk şahıs eki **-(I)k** kullanılır.

* **keri edatı** sıklıkla kullanılır.

HARİTALAR

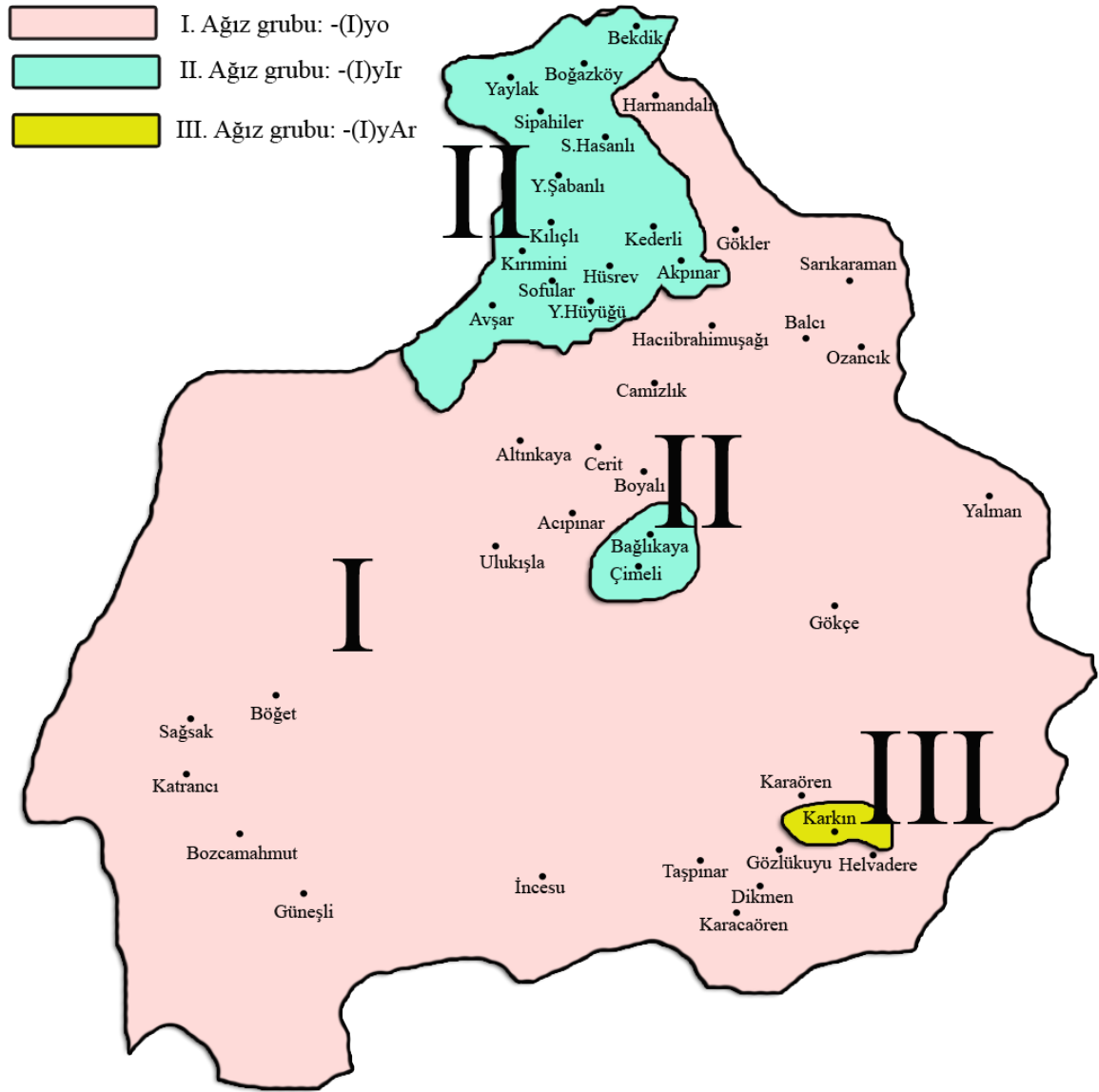
Harita 1: Aksaray ili ve İlçeleri Haritası

Harita 2: Derleme Metinlerinin Alındığı Yerleşim Yerleri

Harita 3: Derleme Metinlerinin Numaraları

Harita 4: Aksaray ve Yöresi Ağız Grupları

KAYNAKÇA

Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (1999). Ankara: TDK Yay.

AKAR, Ali (2004). *Muğla Ağızları*, Muğla: MÜ Yay.

AKCA, Hakan (2009). *Ankara İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Dizin)*, GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara.

AKCA, Hakan (2011). “Ankara İli Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları”, *Turkish Studies* 6 (1): 597-605.

AKSAN, Doğan (1999). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara: TDK Yay.

AKSOY, Ömer Asım (2004). *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler*, Ankara: TDK Yay.

ALTINPINAR, Hasan Hüseyin (2001). *Cumhuriyet Döneminde Aksaray*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

ALKAYA, Ercan (2008). “Eski Türkçe qıña Ekinin Türk Lehçeleri Ve Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kullanımı Üzerine” *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, (Fahrettin Kırzioğlu Armağanı) Volume 3/4 Summer.

ARAT, Reşit Rahmeti (1987). “Türkçe Metinlerde e / i Meselesine Dair” *Makaleler C. I*, (Hızl. O. Fikri Sertkaya), Ankara: TKAE Yay, 334-341.

ARGUNŞAH, Mustafa (2010). “Harezmi Dönemi Metinlerinde e/i sorunu”, *Dil Araştırmaları*, Sayı 6, s. 47-60.

ATALAY, Besim (1988). *Divanü Lügat-it-Türk C. I-IV*, Ankara: TDK Yay.

AY, Özgür (2009). *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi*, Ankara: TDK Yay.

- AYDIN, Mehmet (2002). *Aybastı Ağzı*, Ankara: TDK Yay.
- AYDIN, Orhan (2008). *Yeşilova Türkmenleri Tarihi*, Ankara: Nobel Yay.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2000). *Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yay.
- BOZ, Erdoğan (2002). *Afyon Merkez Ağzı*, Afyon: AKÜ Yay.
- BURAN, Ahmet (1994). “-Ik Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı”, *TDAY Belleten* 1994: 11-18.
- BURAN, Ahmet (1996). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara: TDK Yay.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1993). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Enderun Kitapevi.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1994). *Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I-II* Ankara: TDK Yay.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, London: Oxford Press.
- COŞKUN, Volkan (2003). “Türkiye Türkçesinde Ünlüler ve Ünsüzler”, *TDAY-Belleten* 1999, 42: 41-50.
- COŞKUN, Volkan (2008). *Türkçenin Ses Bilgisi*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- DEMİR, Nurettin (1998). “Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi” *Dursun Yıldırım Armağanı* (Hzl. Metin Özarslan / Özkul Çobanoğlu), Ankara, s.171-180.
- DEMİR, Nurettin (1999), “Alanya Ağızlarında Şimdiki Zaman Ekinin Varyantları” *İlmi Araştırmalar* 7: 57-64.
- DEMİR, Nurettin (2000a), “Derleme Sözlüğü'nde Şimdiki Zamanla İlgili Veriler” *İlmi Araştırmalar* 10: 19-27.
- DEMİR, Nurettin (2000b). “Anadolu Ağızlarında Birinci Çoğul Kişi İstek Eklerinin İkilik Bildiren Bir Değişkesi” *Türkçenin Ağızları Çalıştay Bildirileri* (Hzl. A. Sumru Özsoy - Eser E. Taylan), İstanbul, s. 65-71.
- Derleme Sözlüğü (1963-1982)*. C. I-VI. Ankara: TDK Yay.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1993). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yay.

DİLÇİN, Cem (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.

DURSUNOĞLU, Halit (2006). “Türkiye Türkçesinde Vurgu”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, Erzurum.

EDİSKUN, Haydar (1992). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Remziye Kitabevi s. 273

EKER, Süer (2006). *Çağdaş Türk Dili*, Ankara: Grafiker Yay.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (2002). *Kars İli Ağızları*, Ankara: TDK Yay.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (1999). “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, TDK, Ankara, s.43-44.

ERDEM, Mehmet Dursun – GÜL, Münteha (2006). “Kapalı e Bağlamında Eski Anadolu Türkçesi-Anadolu Ağızları İlişkisi”, Karadeniz Araştırmaları, Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi, Sayı. 11, Karam Yayınları, Çorum, 2006 s. 111-148

ERDEM, Mehmet Dursun (2008). “Anadolu Ağızlarında Görülen Birincil Ünlü Uzunlukları Üzerine” *Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, (The Serial of Special Volumes 1–Türkiye Turkish Dialects-), Volume 3/3 Spring.

ERGİN, Muharrem (1993). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yay.

EREN, Hasan (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.

ERİMER, Kayahan (1971). “Anadolu ve Rumeli Ağızları Üzerinde Bir Bibliyografya Denemesi”, *TDAY Belleten* 1970: 211-236.

GABAİN, A. Von (2000), *Eski Türkçenin Grameri*, Ankara: TDK Yay.

GEMALMAZ, Efrasiyap (1995). *Erzurum İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük) C.I-II-III*, Ankara: TDK Yay.

GÜLENSOY, Tuncer (1979). “Türk Fonetik Transkripsiyonu Üzerine”, *DTCF Türkoloji Dergisi*, VIII: 160-190.

- GÜLENSOY, Tuncer (1985). “Anadolu Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki” *TKAE Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu’nun Hatırasına Armağan*, Ankara, XXIII / 1-2: 281-297.
- GÜLENSOY, Tuncer (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: TDK Yay.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözlüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- GÜLENSOY, Tuncer - ALKAYA, Ercan (2011). *Türkiye Türkçesi Ağızları Bibliyografyası*, Ankara: Akçağ Yay.
- GÜLSEVİN, Gürer (1997). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK Yay.
- GÜLSEVİN, Gürer (2001). “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller”, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi C.II*, 2: 125-143.
- GÜLSEVİN, Gürer (2002). *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*, Ankara: TDK Yay.
- GÜLSEVİN, Gürer (2005). “Ağız Araştırmalarında Yaygınlaşmış Yanlışlıklar I: ‘bura’ mı, ‘bu ara’ mı”, *Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı*, İzmir, s. 333-335.
- GÜLSEVİN, Gürer (2010). *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağızları*, İstanbul: Özel Kitaplar Yay.
- GÜNAY, Turgut (2003). *Rize İli Ağızları (İnceleme- Metinler- Sözlük)*, Ankara: TDK Yay.
- GÜNŞEN, Ahmet (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yay.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin (1992). *Türk Dilinde Edatlar*, Ankara: MEB Yay.
- İMER, Kâmile (2000). “Türkçenin Ağızlarının Sınıflandırılmasında Temel Alınan Ölçütler” *Türkçenin Ağızları Çalıştayı Bildirileri* (Hzl. A. Sumru Özsoy - Eser E. Taylan), İstanbul, s. 5-16.
- JOHANSON, Lars (2009). “Türk Dillerinde Odaksız Şimdiki Zaman İşaretleyicisi ve Kıbrıs Türkçesinde Eksikliği” (Çev.Nurettin Demir), *Bilig*, 49: 93:100.

KARAHAN, Leyla (1996). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yay.

KASAPOĞLU ÇENGEL, Hülya (2005). *Kırgız Türkçesi Grameri*, Ankara: Akçağ Yay.

KOÇAOĞLU, Timur (2003). “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı e / i meselesi”, *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı 483-484 Ankara: s. 266-281

KOÇ, Aylin (2010). “Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 28-Güz, Konya.

KOMİSYON (2004). *Aksaray İl Yıllığı*, Ankara: Aksaray Valiliği Yayınları.

KONYALI, İ. Hakkı (1974). *Abideleri ve Kitabeleri İle Niğde Aksaray Tarihi*, C. I-III, İstanbul: Fatih Yayınevi.

KORKMAZ, Zeynep (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.

KORKMAZ, Zeynep (1994a). *Güney-Batı Anadolu Ağızları- Ses Bilgisi (Fonetik)*, Ankara: TDK Yay.

KORKMAZ, Zeynep (1994b). *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara: TDK Yay.

KORKMAZ, Zeynep (1995a). “Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Ünlü Uzunlukları Hakkında”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar C.II*, Ankara: TDK Yay. 123-127.

KORKMAZ, Zeynep (1995b). “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı İle İlişkisi Sorunu”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar C.II*, Ankara: TDK Yay. 179-187.

KORKMAZ, Zeynep (1995c). “Anadolu Ağız Araştırmalarına Toplu Bir Bakış”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar C. II*, Ankara: TDK Yay. 232-348.

KORKMAZ, Zeynep (1995ç). “Batı Anadolu Ağızlarında Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı” *Türk Dili Üzerine Araştırmalar C.II*, Ankara: TDK Yay. 222-231.

KORKMAZ, Zeynep (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK Yay.

ÜSTÜNER, Ahat (2000). *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara: TDK Yay.

MUTLU, Hüseyin Kahraman (2008). *Balıkesir İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Dizin)*, GÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara.

ÖZKAN, Nevzat (1996). *Gagavuz Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yay.

ÖZKAN, Nevzat (2002). *Türk Dilinin Yurtları*, Ankara: Akçağ Yay.

Türkçenin Ağızları Çalıştayı Bildirileri (2000). (Hızl. A.Sumru Özsoy, Eser E. Taylan), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yay.

SAĞIR, Mukim (1997). “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, *TDAY Belleten 1995*: 377-390.

SAĞIR, Mukim (2002). “Ses Olayları Bakımından Anadolu Ağızları”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 20, Erzurum.

SAMİ, Şemseddin (1995). *Kâmûs-i Türkî*, İstanbul: Çağrı Yay.

SÜMER, Faruk (1967). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı Destanları*, Ankara: AÜ DTCF Yay.

ŞAHİN, Hatice (2003). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Akçağ Yay.
Tarama Sözlüğü I-VII (1963-1977), Ankara: TDK Yay.

TEKELİ, Osman (2008). *Aksaray Vilayeti Tarihi (1926-1933)*, Aksaray.

TEKİN, Talat (1995). *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Ankara: Kültür Bakanlığı-Simurg Yay.

TEMEL, Eşref (2008). *Hurufat Defterleri'ne Göre Aksaray Kenti Klasik Eğitim Kurumları (XVIII.-XIX. Yüzyıllar Arası)*, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya.

TOK, Turgut (2002). *Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi Ağızları*, PÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Denizli.

TOPAL, Nevzat (2009). *Anadolu Selçukluları Devrinde Aksaray Şehri*, Aksaray Valiliği, İl Özel İdaresi İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kültür Yayınları No: 2, Ankara.

TUNA, Osman Nedim (1960). “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”, *TDAY Belleten* 1960: 213-282.

TÜRK, Vahit (1999). “Türkçede Şimdiki zaman Kavramı, Çekimleri ve Ekleri”, *TDAY Belleten* 1996:291-340.

TÜRKAY, Cevdet. (2005). *Başbakanlık Arşivlerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, İstanbul: İşaret Yay.

Türkçe Sözlük (2005). Ankara: TDK Yay.

ÜÇÖK, Necip (2008). *Genel Fonetik (Ana Çizgileriyle)*, İstanbul: Multilingual Yay.

ÜSTÜNER, Ahat (2000). *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara: TDK Yay.

UYSAL, İdris Nebi (2009). *Karaman İli Ağızları ve Anadolu Ağızları Arasındaki Yeri*, PÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Denizli.

YAVUZ, Orhan (1993). “Türkçede Kapalı E”, *SÜ FEF Dergisi*, S.6, Konya, SÜ Basımevi, s. 271-306

YÖRÜK, Doğan (2005). *XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584)*, Konya. Tablet Basım Yayın.

YILDIRIM, Faruk (2004). “-(y)XşXn zarf-fiili üzerine” Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri, Ankara, TDK yay., s. 3207-3218

YILDIRIM, Faruk (2006). *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları I (Giriş-İnceleme)*, Ankara, TDK Yay.

YILMAZ CEYLAN, Emine (1991). “Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, Ankara s.151-165.

İnternet Kaynakları

http://www.aksaray.gov.tr/default_B0.aspx?content=1070

<http://www.aksaraykulturturizm.gov.tr/dosya/1-226047/h/ilcelertoplu.pdf>

<http://www.aksaraykulturturizm.gov.tr/belge/1-32800/tarihce>

http://www2.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/aksarayicd2008.pdf

http://www2.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/aksaray04.pdf

<http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi4/aksaray.htm>

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
METİNLER

Konuşan: Sevim Özdal (62 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez

Konusu: Evlilik âdetleri, masal

1 **Esgiden evlilik âdetleri nasıldı?**

2 evlilik görücü usülü oldu. işTe ahrabālarımız şey ıitti. baba ne derse o olurdu, ben
3 çok direndim almamağ için... babanın āzından çıkan gānun yāni, deřdiremeñ. şey didi yani
4 iyi aileler ben bi şiy isdemiyom bi hasıra sarıñ, gótürüñ didi yāni. ābim vardı en büyük
5 ābim o çok ġarşı çıktı. ben veriyom hissemi didi siz vermiyosañız virmeñ didi babam. evde
6 epiy tantana oldu. ondan sōna da oldu yani, sōna halama gittim ben depiniyom istemiyom
7 diyi. halam da dur didi ben çarıyım da bi gōr didi. enişde şeye gidinci sabah namāzında mı
8 ikindin namazında mı gōrsüñ dimişler. babam da amcañı da almış gelmişler. halamın
9 evinde yanına neyi girmek yoğ, pencereden bağıyom, gine depiniyom almam diyi ya oldu.

10 evelden çarřamba gūn gece ġına olurdu. bi tef çalan ġadın vardı. kōr behiye dirdik.
11 yani ařsarayıñ birinci meşur sanatçısıydı. pazar gūñü fılan gelin gitmek olmazdı. ayıptı hem
12 ayıp hem gūnah. çarřamba gūn ařşamdan ġına olur, sabānan gelin almiya geliller. işte
13 arabalardan alıñ geliñ. ondan sōna da ařşam gūveyin tarafından yakın akrabaları gūveyi
14 gótürüller, yemek yidiriller. ondan sōna da gūveyi getiriller. akrabalar çarıllar, evlerinde
15 yemek yidiriller, ondan sōna gūvey gelir. evelden böyle ayrı oturmak yoğtu. işde
16 ġaynanaynan, ġaynataynan bi evin içinde...

17 **Geçmişte hiç unutamadığınız bir anınız oldu mu?**

18 üzüldüm bi şey vardı... şimdik öbür eltim ıinen oturuyoğ. beraber iki oda onun iki
19 oda benim. evelden sinema tahtaları sırtlarında getirillerdi film şeylerini, bārıllar. bi iş
20 gōfüyoduğ, şimdi sinemaya da meraklandığ, tahta geçti sinemaya gidecek ya. gidelim
21 didik. hemen işi gōrdük anneme de didik ġayınvālideme. anne biz sināmaya gidelim, gidiñ
22 didi şimdi ikilemedi allah var. şimdik iki ōlan benim var beş altı yaşlarında, aralarında az
23 var. bi de eltimin ġızı var. annem didi ki buketi bağ goñ gidiñ didi. buketi ġoyduğ.

24 sinámaya gitdik biz. sinemaya gitdik, şimdik gitdimiz filimi arķıya oynatdılar. çıkdık
 25 sinemadan ğapıda seyrediyok filmin sonunu. çıkdık ki ezan okundu. eve geldik, eve geldik
 26 ya biliyok, ğorkuyok. şimeik ğayinvālide çocūnan ğapıda duruyo amma kópürmüş. baā
 27 seslenmedi hiç. muğaddesin āzını açdı. eltim āladı, benden ğuççūdū o. zoruna gitti onun
 28 söyledī. öyle itti, namaz ğılmıya girdi. muğaddese boşvir gız muğaddes didim ben. ne
 29 ālıyok didim söylüyosa söylesin dursun didim. benim bu didimi duydu. sen dēl misiñ didi
 30 bunun önüne düşen. didim ki şunu saldıñ ğüzelce, gitdik. zāten biz ğorğdūmuz yetti,
 31 ğaranlık oldu biliyok. evde yemek de yok. ben hemen bi pilāv bişiriyim diyi mutfāa girdim.
 32 yani yapıdın hayrı ğaçırdın didim. ne lüzumu var. o sıraya da amcası geldi mi evin içi şöyle
 33 oldu mu. işte bi o. işte onu yıllardan unutmam. evin içi birbirine iyi girdiydi. şunu didim
 34 yapıdın bi hayır, ne şey idiyoñ didim. ğayinvāldem de çok iyi bi insan bunu yaptı yāni...
 35 yemek yok, açlık. çocuk da durmamış. biz didik çocū ğófürelim didik sen niye böyle itdin?

36 unutamadım da bi en şeyim de dünyāya gelsem gine amcasıynan evlenirdim. hani
 37 öyle zornan oldu istenmedi, ğófücü usulü oldu da çok mutlu bi yaşantımız oldu...

38 **Aklınızda ğeçmişten kalma bir masal var mı?**

39 ...bi memet efendi varmış. pintiymiş adam çok zengin imiş ama pintiymiş
 40 evlenirmiş işte ğadın dāvet idermiş akrabalarını şunu şey it. adam dir imiş ki bi kilo et
 41 alır imiş mesela bunnan şu şu yemekleri yapacañ. ğadınlar da yetişdiremezmiş. o ğadını
 42 boşamış. boşarmış yani şey dermiş sen müsürüfsün diyi. en sonunda bi şey almış, birini
 43 almış. memet efendi dimiş baā işte bi fincan pirinc al, bi fincan neyse başka bi şey al. bi de
 44 dimiş serçe bul, vur ben onnan yaparım yemē dimiş, serçeyi vurmuş, getirmiş bu ğadın da
 45 öbür taraftan işde parayı almış, her şeyi almış yemekleri yapmış, çıkarmış. gelmiş en
 46 sonunda o serçenin de hepsini ğali atmış, bi budunu da şo tavana asmış. şimdik memet
 47 efendi gelmiş, ğórmüş yemekleri. aman dimiş nası iyi yaptın. hep bunu yaptın mı. yaptım
 48 dimiş memet efendi baā budun birini de artırdım, şuruya daķtım dimiş. hepsini mi onnan
 49 yaptıñ, hepsini mi onnan yaptıñ diyi memet efendi ölmüş. hepsi mi diyerek ğadın işdi malın
 50 içinde ğalmış. eniştem anladırđı bunu.

Konuşan: A) İbrahim Özdal (70 Yaş), B) Sevim Özdal (62 Yaş), C) Jale Özdal (50 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez

Konusu: Serbest konuşma, askerlik anısı

1 **Sizin geçmişte yaşadığınız bir anınız var mı?**

2 A) ...orda gece sinemadan ıkdığ o vāt cahillik ya sinemaya da gidiyoduğ. guccük
3 bilāder Ğinen berāber sinemadan ıkdığ. ondan sōra gece yōrüdüm giderken şurda eski
4 mezbaa var şindiki düün salonunuñ oldü yerler etrafı fılan düün salonu bilmem oyun salonu
5 bi şiyler bi şiyler şindiki oralar řurdāki. orda bi Tene af Ğidersiñ zaar kōpek ğavaklıķlarıñ
6 içinden gidiyordum da düz yoldan gidiyim bağdım aıķ geverik yok yani geveri olmayınca
7 suyun taķıbine gerek yoğ didim. yoldan gidiyim engebāli yerden gitmeyim diyi bi kōpek
8 peşime daķıldı ürdü. o ürünce arķasından bi kōpek geldi. elimde ķúrek de var, fener de var.
9 ıřıķlıyım yani. ķúrē sallayınca kōpēñ dişine değmiş af Ğidersin kōpek şi yapıdı. ondan sona
10 adam bizim ırpındımızı gōrünce damda yatar Ğımış. adam geldi, dutdu. řōle ben gittim,
11 kōpē geri bıraķdı adam, gitdi yatdı. o kōpek geldi, tekrar geldi. řōyle yoluñ ortasında. ben
12 ortada oturyom ķúrek bōrümde hazır. duyardım yani şe yapıncı oturana kōpek gelmez diyi
13 duyardım. ocüduķ gerçi ya yeni yetişip geliyoķ on dōrt on beş yaşlarında işde öyleydik.
14 ķúre de bōrümde hazırladım... kōpek devirecek yani yıķacaķ, kōpek iyi ğızmiş baña.
15 'ķakmadım, oturdum orda zabah ezanına ğadar oturdum. kōpek de gitmedi. şu duvara atla
16 durdu. ben de şurdan ğaķmadım, yanıma da gelmedi. ondan sōra sabah ezan yaķın Ğıdı,
17 kōpek gitti, ben de öte yandan dolandım. ğavaklı öyle bi suladığ. gine aynı ğavaklı gine
18 suluyom. öğlen vaķdıydı. böyle ğuşluk vakdı. öğlen de dimiyelim de saat dokuz on
19 civarları fılan. burdan suyu duttum, şurdan inerdı. suyu duttum giderken řōle yoluñ
20 kenarında yılan çıkdı... ellemedim hani ordan gitdi, ben de arķasından yōrüdüm. ğarşıda
21 ekin tarlası. ekin tarlasına girmesiñe řōyle ğuyruunuñ üstüne dikildi yılan. şurdan atladı,
22 şurama düşdü. istese beni vururdu o yılan ya vurmak istemedi ben de ona ellemedim yalıñız
23 elimde ķúrek de vardı. vursam öldürürdüm. o ğúndan da biraz ğorķmussum. ğarşılında tūla
24 oca vardı. tūla ocānıñ oraya řimdiki 'anğara kōprüsünüñ oldü yeriñ önünde tūla oca vardı.

25 oraya ғаçdım. ramazan eniñdeñ baña su içirdi de öle şe_ypdık. işte ilk şeyler bazen oluyo
26 bunnar.

27 B) evelden bu ғadar apartman, ev yokdu benim evlendim̄de bile burda iki üç ev
28 vardı. gece annemgile gitdik mi babam salmazdı önünūze bir sürü yastı yaramaz çıkar diyi.
29 hani buralar aқsarayñ çok uç noқtası gibi gelirdi. uzak olurdu, önünūze bir yattı yaramaz
30 çıkar diyi salmazdı babam. şimcik şehriñ ғóbē oldu.

31 C) Alışverişi nası yapardınız amca çocukken?

32 A)...kiloynan eti babamñ aldını bilmem ben. yarım davarı şöyle kesdirir eve
33 ғónderirdi. hani pek öyle ahım şahım varlıklı da değıldi ya o öyle alırdı niyeyse öyle alırdı.

34 B) baқ kiloynan şeker almayı bilmezdim ben evlendim̄de de iki torba şeker
35 alırdım, un alırdım, iki üç torba patatis alırdım. yanı ғışlık şey olurdu. daha ben iki seneye
36 ғadar bu alışғанlī biraқamadım. daha yeni kiloynan alıyom. yani onnar olmadı mı ev boş
37 yiyecek bi şey olmaz gibi olurdu.

38 A) evelden satış fılān da öyle yani pazara gitmek fılān aжіk ayıplanır mıydı ben
39 şuna da şahidim. ben bi seferinde evimizde ekmek yqumuş. çarşıdan ekmāk getirdim,
40 fırından ekmek getirdim. anam āladı. evliyanñ mısdafanñ evine fırından ekmāk geliyor
41 diyi. ben bunu bilirim anam āladı. neymiş paramız_ınan ekmek alıyoқ. bu şey değıl o ғún
42 uçun ekmēmiz yqumuş. anamñ āladını bilirim ben.

43 A)...her eviñ ūrunda ırmaқ var_ıdı. ırmaқ şırıl şırıl aқar tertemiz. ordan yıқанır,
44 ordan şey olur su o. gerçi sōnadān tulumba, çeşme onlar çıktı da onlar bayā sonra çıktı. şu
45 arқта nası su aқardı. şurada oқuluñ önünde şurda. her evde bu olurdu. her evde mıhaққақ
46 ki ғúcünñ yetdine ғófe bi ғаç inē, camızı neyse yani sālacaқ südünü, yānı temin edecek bi
47 hayvanı bulunur. iyi kótu bağından bahçasinden de yiyeceē ғақar. eер tarlası tapanı varsa
48 ordan da būday gelir. hani para virilecek bi yer olmazdı. ya baққaldan gidecek şeker alacaқ.
49 yahut da işte bi başқа ne ise onlar gereken onlardı. ғışın senede bi iki sefer ayakғabı alırsa
50 alırdı. hani aжіk azғыn çocū olan iki alırdı. öbürü de bir alırdı.

51 B) zaten harman g  kmadan g  kmiya g  zden g  ze bi   eylik g  r  n  rd  . hani
52   ocukları  n ar  kası ba  ı.

53 A) benikini de hep amcam alırdı. amcamı  n   oc   y  du, beni pek severdi.
54 benimkini amcam alırdı.

55 B) mal evelden   okmu   da yani elde nakit para yokmu  . mal da yinmed  ne g  re ...

56 **Aksaray'ın ge  mi  inde hi   kıtlık, yangın, sel, vb.   eyler olmu   mu?**

57 A) ben bilmem, evel olmu  . babam g  tlık   zel id  re memuruydu. dillerdi,
58 duyardım   oc  dum. ben g  rmedim de bu ekmek g  tl   fil  n olmu  . bizim bura bizlerde de  il
59 de varmı   yani olmu  . hatt   devlette o an   c  n b  yle b  day    d  P geleni fil  n elinden alır
60 durumdaymı  . askeriye besleniyo, millet hep yeni harpden   ıktı.   udur budur mesel   sen
61 dutmussu   burda de  rmenler alır   imdiki gibi fabrika fil  n de  il ya. suynan d  nen da  
62 de  rmen_ıdı. onda    denden d  rt   uval     td  yse   ikisini   c  n   eli  nden almı  ,   u sa  a
63 yeter tamam. g  rd   m   yani yapı  ıllarmı  .

64 **Toplumdaki bozulmaları neye ba  lıyorsunuz?**

65 A) isl  mı  n zayıflamasından. bu yani o terbiyeyi viremiyo     ocuklarımıza   imdi.
66   met, memet ben o   teki... ben belki n_  dar ben de ba  da s  yledim. seneler s  na geldim
67 yani bu   ey de  il. i  i  n ger  e bu. aslında   ocuk d  du  ndan ba  layıp o terbiyeyi veremiy  . o
68 terbiyeyi bulamıyo  , biz ordan zayıfı  .   u benim de  il. ben bunu alırsam bu ba  a i  de benim
69 de  il bunu niye alıyım. bunu isderse so  a  da buluyum. bu alınmaması gerekir benim
70 olmayan bi   ey onu   e yapar. fa  at i  de biz bu   ocuklarımıza o terbiyeyi veremiy  . yahut
71 herhangi bi   urda benim bi g  m  um vardı.   u g  r  iki ev,   urda. nazmi sert. adam da kendisi
72   ey_ıdı. yemin_ıdım ben eve gelmedim g  n penceresinde oturur, evi t  k  p_ıderdi   lan
73 eve gelmedi belki evine bi   iy olur diyi 'vallaha yemin_ıdım b  yle adam_ıdı. b  yle de
74 g  m  larımız vardı. her g  n de i  erdi adam. 'valla   lan eve gelmedi diye evi t  k  pde
75 dutardı. gece varıyım nazmi abi   uraya gidilecek diyim yani yata  tan g  ac  m yahut   e
76 yapac  m   unu bunu d    nmezdi adam. g   ar, d   er   n  me gider. hani bunlar   yle  inen
77 gayb_ıdıyo   biz.   imdi gaybımız orda.

78 B) benim olan ilköğula gidiyo işde. arkadaşınıñ biri birisinden almış mı para mı
 79 bulmuş halka almış, simid_almış. o paraynan simidiñ yarısını da buna vermiş. bu yemiş
 80 simidi okulda, dayanamamış. eve geldi bi ālıyo, bi ālıyo. allah beni cehenneme goyar mı
 81 böyle böyle. gayli arkadaşından çalmış mı parayı, bulmuş mu onu bilemiyom. o simitten
 82 yemiş. benim öbür güççük olan da didi ki boş vir lan didi, sen ölene gadar allah unudur
 83 gider didi. bañ aynı gardaş, aynı terbiyeyi alıyo. biri öyle diyo, biri öyle diyo. biri görkuyo
 84 allah beni cehenneme sokar diyi, öbürü de allah unudur diyo. işte öyle .

85 A) ben onu pek görmedim fakat abimgil bunun beyi benim ābim olur benim büyük
 86 bilāder. onlar burda üç beş arkadaş guran okullardı. bi gún bizim evde bi gún onların evinde
 87 yani yeri belli itmezlerdi. cāmimizde bi topal imam vardı, o adam okudurdu. çok askerñ
 88 gótürüp yahut şeyin gótürdünü bildiriller. ben görmedim. yasağdı şeyden sōna, öyle bi şey
 89 oldu. elhamdürillah o dönemi hatlatdıñ. şimdi gençlerde eskisinden çok uyanma var. var
 90 yani haqqaten var. bi akım var belliyollar. sōra bu televizyonlar, radyolar, o da iy_oldu
 91 allah var. şimdi şe yapıyollar ama öte yandāķı isdiyen dūme elinde yāni. sen hangısını
 92 isdiyursañ onu aç. o da var, o da var. şimdi haqqaten iy oldu. bizim çocuklūmuzda pek
 93 böyle değildi.

94 **Sizde nasıldı arkadaşlık?**

95 A) arkadaşlıķ, iy bālanan arkadaş iy_olurduñ. yalnız geçici arkadaşlarnan
 96 gavgamız dōñüşümüz de oldū olurdu yani olmaz değildi.

97 **Bir tanesini anlatır mısıñız bu kavgalarınızdan?**

98 A) bi tāne goçaş müdürü vardı. hanımı okulda õretmenimiz_ıdı. õlu da talebeyidi.
 99 kendisi de goçaşda çitlik müdürüydü yani. orda müdür_ıdü adam. aşşık içiñ. esgiden aşşık
 100 oynardıñ. aşşık uçun o oğlannan bi dōğüşdüñ. ben heralde ondan azcık güçlüymüssüm. ben
 101 onu dōğdüm. bi de bakdım anası geldi. anası da oğlunu dōdü. baķ, o õğretmen_ıdı. ya baña
 102 sen de şusuñ diyi o gadın dimedi. inan der. ben bunu górdüm. bi o şeyim olur.

103 B) evelden evli adamlar annemgiliñ mahallesinde aşşık oynar gezerdi. evli çolū
 104 çocū olan. meselā ramazanda ablamgil nişanlılıydı. ramazan oldu mu millet cāmiye giderdi
 105 yaşlılar. evel yaza gelirdi mahallenin genç olanları...

106 **Bu aşık oyunu dediğiniz oyun nasıl oynanırdı. Bir anlatır mısınız?**

107 A) göyunlarıñ mafsalından mafsaldan çıkar. kemikleriñ mafsalından, göyundan
108 başka göyun geçi. yani küçükbaş olur, büyük hayvanıñki filan olmaz. onlar_ınan oynardı.
109 cızgı çizerdik şöylece. şuruya dikedik. kim vurur çıkarırsa şurdan şurdan atılırdı. ben çok
110 oynadım onu.

111 B) ablamgil diyom ya yüksel abla. ablamiñ nişanlılık şeyleriydi. mahallenin
112 gençleri motur_ınan gezellerdi. sıraynan gızları bindirir, gezdirillerdi. şimdik olsa ya
113 seveler ya şey ideller. evelden diyom_ıa gömşü olanlar_ınan sevmek, ne itmek yoğ_udu.
114 ğardeş gibi sāblanıllardı. bi o gızı bi dışarda görşeler ya bi çarşıda bazarda bi lāf_ıadan olsa
115 ona sāhib çıkallardı kendi bacıları gibi. öyle sevmek mevme bilmezlerdi. yani mahallenin
116 çocuklarıynan bacı ğardaş gibi diyom ya gece yarılarna ğadar oynallardı, gezellerdi. o şey
117 yıydu. şimdik görkuyoñ, ğapıñı şey_ıidemiyon.

118 **Askerdeki bir anınızı anlatır mısınız?**

119 A) ... bi balıkesirden daıtıma çıkdı. dokuz arkadaş_ıdı izmir aynı birlē varan.
120 dokuz arkadaş ordan vardı. birinci tosyalı bi çocuk var_ıdı. önde o idi, ikinci 'ben_ıdim.
121 ondan sōra geri ğalanlar öyle sıraynan gidiyorduk işde. nizāmiyeden girerken nöbetçiler var
122 hani iki tarafta. sordu nirelisiñ diye. o tosyalıyım didi. ona ses çıkmadı. baña sordu. nirelisiñ
123 didi. ğonyalıyım didim. lan aman içeri girecēñ ğonyalıyım dime didi. niye didim.
124 ğonyalıyım esgiden hani ğonyuya bālymış da gine ğoyā ben bilmem ğonyuya bālı oldūnu
125 da. içerde bi baş gedikliye girecēñ. ğararġah başgediklisi didi. yemin_ıdidiyim öldürür
126 ğonyalıyım dirseñ didi. ondan sora neyse girdik ordan nizāmiyeden atlatdı. içeriye girdik.
127 gene o çocuk önde, ikinci benim. o tosyalıyım didi, o geçdi. o başgedikli soruyor şimdi.
128 baña geldi sordu. nirelisiñ didi aķsaraylıyım didim. ha āzına didi aynı böyle.
129 af_ıidersiñ. ğusura baħma. anlat didiñ. baña şöyle iki dekmik vurdu ama dizimiñ şuruya. ha
130 āzına sen ğonyalısiñ didi. o dekmeyi yidik. ondan sora soruyor işde ne iş yapardıñ
131 filan. ne iş yapardıñ? ğaynaķcıyım didim. ğaynaķcılar da bereket virsiñ yıymuş, yeni terhis
132 olmuş gitmiş olan. başka da ğaynaķcılar yıymuş ellerinde. var, er çok da iş yapacak kimse
133 yıymuş. bizim başgedikliymiş orda, ğaynaķhāne başgediklisiymiş. o da orda oturuyor.

134 kemāl didi isimi de öldüyse allah rahmet iylesiñ. saña geldi bi dene didi. baqđım o da ğağdı
 135 geldi. ölüm didi essahtan ğaynakcı mısıñ yoksa bi şey değil misiñ? değil başgediklim,
 136 ğaynakcıyım didim. sen burda ğal öyleyse dur didi. ben ğaldım öbürlerine soruldu, gitti
 137 onnar çıkdılar. beni ğayli şeye ğónderdi. tulum virdiler, bi de çocuk çãrdılar yanıma. bunu
 138 atelyeye ğótür didi. ben şimdi geliyom didi. haqqaden geldi. ğonturol_ıtdi, şe yaptı. bi
 139 öyle o adam_ınan on beş ğún filán bi iy sıkıntı çekdik.

Konuşan: A)Behice Billur (82 Yaş), B) Jale Özdal (50 Yaş), C) Nuran Acar (64 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez

Konusu: Karşılıklı serbest konuşma

Behice hala babanız savaşa gitmiş, Kurtuluş Savaşı'na. Anlatır mıydı hiç anılarını?

1 A) anlatırdı amma öyle fazla bi şiy annatmazdı. işde gitdini, geldini, yidini
2 içdini. bi zaman dedi af edersin atın dışkısını yedik, idrarını işdik dirdi yāni su
3 bulamadıh da derdi. o ğaldı ahlımda yani. annatırdı fıabi, annatmaz olur mu. çoğ şeylik
4 çektik yani zorluğ çekdik derdi. her şey dar, her şey. hiş bi şey yokdu diyi annatırdı. çoğ
5 sıkıntı çektik dirdi. doğuz sene giddi ölüm, doğuz sene adı var yā, doğuz senenin adı
6 var. ğāzi. düşmanların aTTi silah gelmiş şu ğoğsüne. orda da saati var umış öüs saati.
7 saate isābet idmiş, gendine bi şey olmamış. hiç bi şey olmamış. o hep ahlımda galır
8 yāni. öyle ğaziyidi bubam doğuz sene gitmiş. bi ölu var umış giTmeden. o gelinceye
9 ğadar doğuz yaşını geçmiş. dimişler ki işde bu senin öluñ. olamaz dimiş, hani doğuz
10 yaşına girmiş çocuğ. ğocaman çocuğ olmuş. giTdinde yōumuř bi şiy. çocuğ seniñ
11 dimişler. çocuğ yohsullukdan verem olmuş, ölmüş. yoh, baba yoh, ana yoh, kimse yoh.
12 anne var da annesi de işde ğarip baba gidince eskiden her şey yohmuş ki baba gitdi mi
13 bi şiy olmuyo, bi şiy ğalmıyo. eski insanlar çoğ çekmiş, şimdi ne var be ölüm her şey
14 rahāt, iyi, bol. her şey çoğ. anası da gitse bol, babası da gitse bol. şey fıabi öksüzlük
15 çekiy o başka da ama bol her şey, eskiden yoğ umuş ki evin erkē gitdi mi bi şiy
16 ğalmıyomuş evde. ğún ğazanıp ğún 'yiyollar. şimdi her şiy dolu. esgi insanlar çoğ
17 çekmiş. şimdi ne var da her şey bol, her şey iyi, herkes rahat çoğ şükür...

18 A) çalışmağ çoğ iyi. niye diller işleyen demir ışılar diye. çalışırsa insan
19 çökmüyor çalışmassa boşluğdan çökiyo insan. ben çoğ çalışTım. ğıh beş sene dikiş
20 dikdim ölüm. ğıh beş senenin adı var. dikiş ne demek, ince iş ince inneynen guyu
21 ğazdım. ğıh beş sene başkalarına. öyle çalışdım ama o ğún başka, bu ğún başka. o ğün
22 daha iyiyidi bana, çalışmağ daha iyiyidi. yaşlılığ zor, yaşamağ iyi de yaşlılığ zor.

23 oturamıyõ, ğalkamıyõ. mesela isdedini yapamıyõ. zor, yaşlanmak iyi şey amma
24 hayatı anlıyon. öyle işde...

25 B) mani biliñ mi behice hala?

26 A) yõ, bilmem jāle. bildimi de unuttum. yoñ heralde öyle bi şey... bazı
27 yaşlılar bilir, ben anca çalışmağ bilirdim, anca çalışırdım. dikiş dikdim için başka
28 şeynen ūraşmadım. meslmi de severdim. herkez de beni severdi. iyi dikiyo, iyi yapıyo
29 hani gónlümüze bize göre uğraşıyo diyi. onnar öyle didikce ben iki da fazla yapardım.
30 iyi dikiyomussum, iyi oluyomuş diye başka şey ğinen de öyle pek uğraşmadım işde...

31 Yaşantıñız nasıldı behice hala?

32 A) benim yaşantım iyiydi ölüm. amma benim şöyle çok çalıştım. dikiş dikdim
33 için herkeze, dışarıya çalışan n_āpar. anca onnan ūraşır. iyiydi, yaşantım iyiydi. yoğluğ
34 gómedim, sıkıntı görmedim çok şükür. annem babam işde sā olduğça işde ben de
35 iyiydim, rahattım. onlar zaten gidince ben de ana baba oldum. işde evlilim de iyi geçti
36 çok şükür. amma ıclı eşim hasdaydı, midesinde ülser vardı. işde eskiden de ameliyat
37 filan çok yoğ_udu biliyon mu. vardı da o ğorğardı, canı daTlıydı. midem diye diye
38 giTTi. şimdi de resmiyden döğüşüyom gayrı. resmini şoruya göydüm, dövüşüyom sen
39 giTTiñ, beni buruya göyduñ yalnız diyom, ğavğa idiyom onuynan. o da baña hiç
40 seslenmiyo. işde öyle, hayat boş. yaşlılığ iyi şey, yaşlanmak iyi şey de yaşlılığ zor.

41 Hiç unutamadığñız bir anınız var mı?

42 ... çok değışik bi anım yoñ. ben anca çalışTım. çok çalışırdım. çalışmayı da
43 severdim. dikiş de dikdim için herkese dışarıya dikedim. onun için herkes ğinen iyi
44 diyalog ğurardım. herkes beni severdi, ben de başkalarını severdim müşteri oldu için
45 biliyon nu.

46 C) öğretmenini çok severdi annemi, yıllar sonra geldi aķsaraya annemi buldu.

47 A) 'otuz sene sōna beni aradı buldu öğretmenim 'o ğadar çok severdi, evladi
48 yoğ_udu. ben de işde çok çalışmayı severdim ben. çalışkandım, onuñ da çocuk
49 yoğ_udu. beni gendi çocuk gibi severdi. ben beşi bitirdim o zaman hañı fazla okumak
50 yoğ_udu. vardı da ortaoğul vardı, dışarıdaydı, aķsarayda yoğ_udu. ondan sōna beni
51 çok sevdı için ben beşi bitirinci tábı ille okusuñ didi babama. babam da okutmam ben

52 didi. ben didi okudacām, kâtîp idecēm de onuñ parasını mı yiyecēm didi. gızdı
 53 òretmene. çapan efendi didi yazzık idiyoñ, bu çocuk 'çok çalışgan, okutsan iy olur didi.
 54 yoñ hocam onun için benim üstüme gelme didi. ben okutmam didi. eski adam, kaç sene
 55 önce. öylelikçe biz evde galdıñ fıabi. beni òretti hocam iyi bi şi iste de didi ağır bi şi
 56 didi. al di de didi almassañ ben okuyacām diyi ālardım, babam da bana gıyamazdı. āla
 57 didi, nası olsa mecbur olur okutmaya didi bana. beni hoca òretiyo. düşündüm düşündüm
 58 çocuğ ne bilecek, ne isdiyicek. çocūm, daha işde beşinci sınıfı yeni bitiriyom. evde dikiş
 59 makinamız var ıdı. dur didim, makina isteyim. bi tâne makine varkene bi dā almaz
 60 didim. hañı almaz da beni okutur diyi. ālıyom, öyle ālıyom oñut beni diyi. hoca da
 61 gelip gidip rica idiyo oñut bu çocū diyi. ondan sōna ālama yavrum da didi ne isterseñ
 62 yapıyım, ālama. tek okut dime didi. öyleyse didim bana makina al didim. makina da bi
 63 tâne evde makinamız var ıdı. makina var didim bi da var ıkene almaz didim. onu
 64 becerdim anca, çocuğ. gitdiydi ertesi gūñ makinayı almış göndermiş bañ. ğapı çalındı,
 65 gitdim, ğapıyı açdım. hammalıñ sırtında bi tane makina. bunu didi babañ gónderdi didi.
 66 içeriye goydu gitdi. 'nası ālıyım makinanın geldīne sevinmiyom ki ben. makina geldi,
 67 ğalacañ evde, okumuyacan. ondan sōra aħşam oldu, babam geldi. gızım didi bağ didi
 68 bana da hiç gıyamazdı. en büyükleri ben ıdım çocukların. bağ didi. makina istemisin,
 69 makinayı aldım. bi dā āladıñı 'górmiycem didi. ālama bi dā didi. ālıyo diye üzülürdü
 70 hep. dōru, hağlı adam. mağınayı isdedik. okutmassan baña makina al didim. evde
 71 makina var bi dā almaz diyi. ondan sōna o da almış, sesimizi kesdik ğayrı. n āpıcañ.
 72 ondan sorā annem rahmetlik dedi ki işde beşi bitiren çocuk ğaç yaşında olur. o ğadar
 73 beşi bitirdim, bi çocuğ. gızım didi. makinamız var, bi makina dā geldi didi. gel ben seni
 74 terziye gótürüyüm de didi bi usdaya didi. esgiden çoğ okul yoñdu. orda dikişi òren de
 75 didi. bāri didi onuyunan oyalan didi. ondan sōra işde buranñ usdası vasfiye abla
 76 var ıdı saātcinin gızı. ona gótürdü. ondan sōra şey vasfiye hanım didi, bacım bu eti
 77 seniñ, kemī benim didi. esgiden okula virirken öyle dillerdi işde. buna didi dikiş òret
 78 didi. oldu mu. orda da usdanın evinin ıltında da meççid var ıdı, hoca var ıdı. ğuran
 79 òretiyodu. ondan sōra oruya gitdim. hem o mescide girdim, ğurānı òrendim hem de işde
 80 çıktım, usdada dikiş òrendim. ondan sōra dikişi òreninci ğayri ben de bi çalışmağ
 81 meraklısıydım, yani çalışıyım. dikiş dikdim yedi buçuğ ğuruşa ölüm. bi bohça dikiş
 82 diktim yedi buçuğ 'ğuruşa. tek dikiyim, çalışıyım. işde öyle ğardeş orası burası dirken
 83 terzi olduğ, çıktıñ ortuya. ğırğ beş sene dikiş dikdim tam ğırğ beş sene. fıabi bunnar
 84 büyüdü. bu dövüşmeye başladı en büyük gızım nūran. sen ondan sōra dikiş dikiyon da

85 bu yaşıda çalışıyon da yazılı değıl mi canına da. bu başladı ğavğaya benim_inen. ben
 86 geleni saklı alırdım geleni çantaynan. dikiş getirirdi, bunnara ğóstermeden saklı
 87 alırdım. bunnar ğófürse dövüşüyo benim_inen. ondan sōra niye dikiyōñ, niye idiyon
 88 niye bu yaşıda çalışıyon. saklı alırdım çantayı, saklardım bu çıkıncı, bu bi yere neyim
 89 giddimiydi onu çıkardı, keserdim, elime alırdım. kesilmiş dikiş ğayrı biliyon nu ondan
 90 sōra başlardım dikmiye. bu ğızardı gine aldın İy, gine dikiyon İy, gine kesiyon İy. biz
 91 niye duruyoğ, biz ne ğúñe duruyoğ. bu başlardı ğavğaya. böyle böyle işde hayatımız
 92 böyle oldu. bunnar_oldu, bunnar büyüdü. biz ğocadık, böyle yaşlandığ işde. böyle
 93 hayat geçirdik. çalışmayı severdim, çalışanı da severdim. çalışdım da bunnarı da
 94 okıtdım hepsini o dikişin arasında. bunnarı hepsini okıtdım. ille okuyun. o zaman
 95 okuyan çoğ yokdu ki. öyle pek okuyan yoğ_udu. ğızlardan fılan. erkek çocukları
 96 okırdı ortaokula ğadar. dışarı öyle üniversite fılan yokdu. iki ğızımı da üniversiteye
 97 yolladım ben. çalışmayı çok sevdim için. ondan sōra bunnar okıdu. iki ğız önden
 98 oldıydı. onnar okıdu. arkasına olanlar, iki ölumdā var. arkasına onnar okıdu. işde
 99 bizde böyle ğocadık, durduğ. okıddığ, ben dikişi dikiyom, otur baña yardım it
 100 demedim buna mesela. yardım iderdi de hani ben gine gendime bālamadım okusun
 101 diye. o zaman çok azdı okuyan. bi bunnar okıyodu. mesela benim babam, anam,
 102 ğardaşıım bana ğızdılar ğız evlādı okırdı mu diye. niye okıduyon, niye ğónderiyon, niye
 103 şöyle idiyon amma ben severdim, tembel adamı sevmem, çalışğan insanı severim olan
 104 olsun, ğız olsun okıdular bağ şimdi hayatları ğāyet dürüst, dōru. iki ğızım da okıdu. bu
 105 ziraat mühendisi oldu, öbürü lise öğretmen, ingilizce. olanlarım da okıdu. ğuccük ölüm
 106 okımadı. ama o liseye ğadar okıdu. büyük ölüm okıdu da. babaları sunta satardı, sunta
 107 ticāreti yapardı. büyük olan okıdu. ben didi bu māş beni geçindirmez didik. ben mēmur
 108 olmam didi. çalışacam babamıñ meslēnde didi. memurluk yapmadı. babası da sunta
 109 satardı, sunta ticāreti yapardı. bu öyle oluncu rıdvān da ğuccū de amān didi ābim
 110 üniversite bitirdi didi. gine sunta satıyo didi. liseyi bitirdi...

111 B) babanneme gitmissiñiz de yorğan yırtmissiñiz ya onu anlatsana behice hala.

112 yorğanını yırtıydığ. ik_üç dāne arkadaş gitdik. o iki üç dāne arkadaş da
 113 birbirimize akrabayığ. hepimiz işde beşi bitirmiş çocukğ. ğadıncāz babannesesi yazlık bize
 114 biri ben ğardeşiniñ ğızıyım. öbürü işde dayısının ğızı fılan akrabayığ, üç çocuğ. biz
 115 ortaokulu aman ilkoğulu bitirmiş. bize ipek yorğanları neyim serdi. adam gibi saydı
 116 bizi. sabā ğadar didișecēk diyi ipek yorğanı yırtıdğ ölüm. yorğan yırtılır mı. nası

117 kıtıysek hepimiz de beşı bitirdimiz göca göca kızları. on dört, on beş, on üç neyse
 118 yaşı öyle pek çocuk da değildik. o çekecek, ben çekecem, o idecek. gadınıñ yorğanını
 119 yırtdı. ondan sōna n_āpalım, o diyo sen di ben yırtım di diyo arkadaşlar birbirine. o
 120 diyo ben dimem, sen di o diyo ben dimem sen di. dur ben diyim didim. yorğan yırtıldı,
 121 yorğan yırtılır mı ölüm. şimdi eğer benim eda nur öyle bi şey yapsa abō nası gızarım.
 122 yapamaz da hem de biz yapıdı. sabahleyin gağıdı. gadıncāz geldi, yataklarımızı
 123 topluyo. emetē didim. emete dirdik halamıza. yorğanı yırtdı biz didim. ossun yavrum
 124 didi. yırtarsanız yırtıñ, canınız sāolsun, ben bi dā yapıdırırım didi. nası olgun_udu nasıl
 125 hanım_ıdı. hiş bulunmazdı onun gibi o zamanda yāni. ossun yavrum, yırtılsın didi. ben
 126 gine yapıdırırım, hiç üzölmeyin didi. üş dört dāne gız şöyle. sabā gadar o benden çekiyo,
 127 ben ondan çekiyom, öteki ötekinden çekiyö. yorğan yırtılır mı. yorğanı yırtdı. işde
 128 çocukluğ hazār. ötekiler cesāret idemedi, söyleyemedi... o gadar huysuzmuyduğ,
 129 ağılsız mıydık, bildim yoğ.

130 B) behice hala bayramlarda hani babaannem bize bayram gecesı elimize gına
 131 yağıardı. sabahleyin de üzerlik otu mu ne yağıardı. onları bi anlatsana sen biliyon mu
 132 onları?

133 A) üzerlik değildi üzerlik mi, üzerlik. dālarda üzerlik olur şöyle. tohumlu
 134 tohumlu tomburcağı şöyle onları neyim alır toplardı da nazara iy_olur dillerdi. ondan
 135 sōra işde bayramlarda fılan onları tütödürdük eve ateş yağıar. ateşi tavıya gördü, üstüne
 136 de onu ovalardı, yağıardı. onnar tüderdi. bi de şey var_ıdı jāle. neydi ki onun_adı?
 137 ağılıma gelirse söyleyim. onu da pek çok tütödürdü annem neyim. evin içine bayramda
 138 iyi kıksun diyi. esgiden şey yokdu ya neyse parfüm yokdu ya. işde onu dāda, bāda
 139 otlardan, iyi kıқан otlardan neyim getiriller. onları eve tütödüllerdı ev bayramda iyi
 140 kıksun diyi. işde her şey değışiyor. bayramda şimdi biz onları mı kıkıduyoğ, onları mı
 141 görüyoğ yō, üzerlik getiriller atarlardı, en çok üzerlik tütödüllerdı, üzerlik iyi kıkıardı.
 142 bi misāfir neyim geldi gitdi miydi ya hemen üzerlik getirirlerdi nazar olur diyi biliyon
 143 mu eskiden nazarı pek şey_ıdellerdi. ondan sōra bizim bi gömşumuz vardı, onun da
 144 nazarı değır_ımiş. onlar geldi gitdimiydi bize acık da bizi kısganırıldı biliyon nu. ben
 145 dikiş neyim dikerdim. gücücük çocuk, beşı bitirmiş çocuğ. amān, hac_emmi de nasıl
 146 talihli ondan sōra şuna bağ. gücücük çocuğ dikiş dikiyo, nağış işliyo. çalışmayı
 147 severdim de biliyon nu beyaz işler neyim olur şimdi satılıyo. onnardan neyim yapardım.
 148 bi beyaz iş yapardım nağış, reklisini yapardım. oturur makinayı çevirirdim, dikiş

149 dikerdim. ğonu ğomşu da ğısğanırdı. ğúccüdüml jale. beşi bitirmiş çocuğ, on üç, on dört
 150 yaşında neyse ğaç yaşında bitiyosa. amān, hac_emmi nası şanslı şuna bağ. naķışı ğór,
 151 dikiş diker; dikişi ğór, naķış işler. nası çocuğ. bizim çocuklarımız niye böyle değil diyi
 152 ğısğanıllardı...

153 B) Behice hala hani ğomşuñ geldi ya bana nazarı değmesin diye tütsü mü
 154 tütürüyodunuz?

155 öyle iderdi ğaynatam evlendikten sōra. ğaynatamñ ğomşusunun nazarı pek
 156 değer_imiş. evlendik, geldik. buruya da geldim. benim arķamdan hērkese geldi. ille orda
 157 dikerdiñ, babanın evinde dikerdiñ. burda da dik bize didiler biliyon nu. e dikmem neyim
 158 diyemedim. ğaynatam da ğayserili oldūna çalışanı pek severdi. ğaynatam didi ki dik
 159 yavrum didi unutmañ hiç olmasa didi. ğayseriliydi sevelledi çalışanları. oluñ
 160 yavrum dik didi. o dik diyinci ben minnet bildim gendime. ğırğ beş sene evlendikten
 161 sōra dikiş dikdim ğırğ beş sene. dört tāne de çocuk büyüttüm, ğolay mı. ğaynatañ var,
 162 ğaynanañ var. evin_çinde bisürü āile var. onların hizmetini de yaptım. işde böyle
 163 çürüdük, oturduğ şimdi ğayrı. aķlım erse o ğadar çalışmazdım. aķlım ermiyomuş.
 164 çalıřmaķdan zarar gelmez. zaten öyle öyle çalıştırdılar beni. işleyen demir ışılar, işleyen
 165 demir ışılar. ışıladılar işde, oturtular. yoruluyo insan zarar gelmez de.

166 B) düri nası giderdi hala, bi onu anlat.

167 A) düri, düri mü? ğız nışanlanıncı.

168 B) önce mi gider nişandan sonra mı giderdi?

169 A) önce giderdi. nışanlanıncı bi şiy yapılacağ, ne yapılacağ. bişi yapılacak ona
 170 düri dillerdi. ğiyecēni ğızıñ, ayāna ayakğabısını, çorabını, elbisesini ne yapacāsa
 171 yapallar, bohca bohca birikdiriller, gönderillerdi. öyle giderdi işde. ğızlar da ona aldanır,
 172 evlenillerdi. bi şiyen aldanıllardı. ğayrı neyinen aldadacan. yiyecēnen, ğiyecēnen,
 173 baķlava yapañ, öteberi alıñ, ğiyeceg alıñ, ayakğabı alıñ, çorab alıñ ayāna. terlik alıñ,
 174 çanta alıñ giddikce çoğaldı her şey. onnarı alıñ, bohca bohca ğoñ. n_ölacak? düri
 175 gidecek...

176 B) aķsarayın düğünleri nasıl olurdu hala? gelin perşembe ğünü mü çıkartılırdı?

177 A) perşembe ğünü çıkartılırdı. her şey perşembe ğünü. perşembe ğün gelin
178 giderdi. cuma ğün de vardı yerde mevlüd okudurlardı. işde yemek yidirillerdi vardı
179 yerde. burda da işde ğına dirik. dı olur. çalgı çarılır.

180 C) hamam olur değil mi, kız hamamı?

181 A) ğızı, gelin ğızı hamama ğötürülür.

182 B) hādi dayımın zamanını hatırlıyon mu?

183 A) hatırlıyom.

184 B) bi anlat muammer hocama nası yaptınız zamā?

185 A) valla zamā ğadınlar gitmezdi. erkekler giderdi. erkekler seniñ gibi
186 arkadaşlarını çarıllardı. erkekler bi olan evinde eğlenirdi, eğlence yapardı yāni. ğadın
187 ğarışmazdı, ğadın da evinde düün yapardı. ğadınlara düün olurdu, düün dirdik ona.
188 ğadınlar ayrı eğlence yapardı, erkekler de ayrı eğlence yapardı. irkeklere zamañ dinirdi
189 işde eğlencelerine. ondan sōra ğadınlarınkine de düün dirdi. evin birinde düün yapılır
190 birinde zamañ yapılırdı. olan tarafında zamañ yapılır, ğız tarafında da düün yapılırdı.
191 öyleydi, işde o zamanın şeyi de bi ayrıydı. iyi dadlıydı yani. iyiydi.

192 **Siziñ düğünüñüz nası oldu?**

193 A) benim düünüm mü? benim düünüm de öyle ayrı ayrı oldu işde. evde annem
194 babam ğına diller işde ğadınıñ düününe ğına diller. ğına yaptılar. ğadınları çarıllar. eve
195 toplanırdı. bi de kōr defcimiz vardı, def çalardı. o zaman bi kōr behiye vardı ya bende
196 yokmuydu bilmiyom da. ondan sōra ğadınlar işde ğadınlarıñ, ğızlarıñ evine
197 toplanırlardı. ğadın bi ğadın defci vardı def çalardı. ğadınlar da oynardı ortada. eğlence
198 oyudu.

199 C) anne, babam seni gördü mü hiç evlenmeden önce?

200 A) evlenmeden önce ğórdü. nasıl hırsızlınan bakdı biliyon nu. onu alalım
201 dimişler benden için. ğızı göremez ki nasıl alacañ. ğórmek isdiyom dimiş. nası ğórecēñ.
202 şurda duvar var dimişler. duvar var ıymış evimizin önünde. şurdan bañ dimişler. ondan
203 sōra neyse o duvara gelmiş, duvara şöyle daş ğoymuş. şurdan gendi ğófunmüyo, başı
204 ğófunüyo. şurdan baña bakıyo. şöyle biraz da yüksek. şöyle daş ğoymuş, şuruya da bi

205 tahda goymuş. şurdan beni seyredecek. neyse gelmiş, ben de cin gibiydim heralde.
 206 gapıdan çıktım, gözüm oruya ilişdi. analım var_ıdı, annem yoğ_udu o zaman. ablā
 207 didim. abla dirdim analıma da. gelele didim. o zaman da beni isticekler diye
 208 duyduydum. şordan bi bağan var didim. git gız didi, kim baçacak didi. kim baçacak
 209 biliyon nu didim. gayserililerin ōlu baçacak didim. niye baḡsıñ didi. e didim, górmenden
 210 almam diyomuş didim. o da isdiyo didim. o baḡıyo o, mıhaḡḡaḡ o didim. abla didim. ha
 211 bi git de şey it yāni üstüne git de bi yaḡala didim. git gız nası gidiyim didi. şöyle didim,
 212 geziyomuş gibi git didim. geziyomuş gibi git, oruya gidiyo gibi gitme de didim. ille o
 213 mu baḡmıya geldi, bana baḡmıya geldi. baḡmıya geldi biliyom. ḡırḡ dāne şeytanlar
 214 aḡlıma geldi. ondan sonra nası gidiyim nası gidiyim, didi. yazıḡı, ıdıḡ behicē şuramı
 215 şoramı diyi şiy_itti. şöyle gezine gezine ḡuya oruya gidiyo, bildirmiyō. baña, ona
 216 bildirmiyō. acıcık oruya yaḡlaşıncı 'gaşdı. giddi, góremedi. ondan sōna o górdü de işde
 217 abla dirdim analıma. ablam góremedi. gız n_āpıcañ behice, dōru git, baḡ işde. giddi
 218 şöyle mi böyle mi bir yaḡlaşınca oruya ḡaşdı. górdün nü abla didim, nası bildim didim
 219 işde. oydu, gayserilerin ōluydu, bana baḡmıya geldi didim. böyle böyle işde evlendik.

Konuşan: Hürü Dolgunca (95 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez

Konusu: Maniler ve anılar

- 1 mavi yússümüñ ğaşı
- 2 yandı cıerimñ başı
- 3 yavrum aklıma düşüyo
- 4 aķıyo ğózümüñ yaşı
- 5 ıstanbul yolunda salķım söütsüñ
- 6 řahsñı unuttum, nasıl yijtsñ
- 7 el ğadar metduba hasret_ıtdñ
- 8 ğónder metdubuñu gelenlernen
- 9 vataniñ yolunu bilenlernen
- 10 gider_ıdı gitmez_ıldu dizlerim
- 11 ālamakdan ğórmez_ıldu ğózlerim
- 12 çok āladım yavrım, sizi özlerim
- 13 mavi yüssük dar barmak
- 14 mirādım seni sormak
- 15 eller datlı uykuda

16 ben_ıallaha yalvarmaḡ

17 ...ḡalınlarda şey vardi hanım. ölu boşandı. ḡoca babayıt üsdüñden ırak. bizim
18 damıñ arḡasına yatmış, işgiyi içmiş. oruya yatmış, bayınmış. elti_ıadın gelege didim. ḡız
19 şurdāḡı nevzat heralde didim. hanım gelege didim, bizim damıñ_ıarḡasında biri yatıyo.
20 kim didi. heral nevzat didim. baksa ki nevzat, ḡoluna girmiş, ḡótürmüş. ālamış. ana
21 dimiş ālama. hürü abıya ḡit, bi desdan getir dimiş. ölürsem onu çır, başḡa çırma dimiş.
22 geldi elti_ıadın didi. nevzata bi destan söylüyücün. ne söyleyim desdan didim. unuttum
23 didim, çıkıyodu gel ḡız aklıma geldi gel didim:

24 süre süre indirdiler yazıya

25 dut_ıtdiler alḡın alḡın tazıya

26 sarı nevzatım can derdinde

27 bakmaz ḡuzuya

28 didim. ha ana bunu āla ölürsem dimiş. bi de zabā ölmüş, ālıyr. ben de vardım.
29 boşadı avrat da ālıyr. hanım sen niye ālıyoñ didim. amıcamıñ_ölu türkü yakmış didi.
30 anası da didi yok ḡız hürünüñ desdānı ḡocayın dēl, ne ālıyoñ didi. āladı, sesini saldı
31 āladı. hanim böyle āladı, başḡa ālamadı. millet ālaşdı nası desdan söylemiş diyi...

32 **Hürü ebē, şu çalışdıñı da bi anlat_ıele.**

33 namaz ḡılıyom ya hiç durmadım, dörultmadım belimi. ötēler de oraḡ_ıatmışlar
34 şöyle, ḡonuşuyollarımış. bi ölu var ḡocaman, onu sarmış yola. bi bak ölüm ekin yüksek
35 ya. hangısı çalışıyo babā dimiş. bi hürü amanın arḡası dolu desde bi de eldā dönmiş,
36 geliyo dimiş. ötēlerde oraḡ emzirir. çır hürü bacıyı dimiş. vardım, bayram ābi ne diyoñ
37 didim. bacı didi. ḡúnlūñü yükseldecēk didi. yok ḡardaşım haḡḡımı vir didim. ben fazla
38 isdemem. bēliñi hiç doğrultmuyoñ. namaz ḡılıyom didim. onuñ uçu dörultmuyom.
39 namaz ḡılıyım, avara ḡalıyom diyi didim. sen bu tarlıya bereket viriyoñ didi. bunlar da
40 şöyle böyle didi. benim ḡúnlūñ_üsdüne on ḡuruş ḡodu yimbeşin_üsdüne. bi liriya dört
41 ḡún gidiyoḡ. onuñ_üsdüne on ḡuruş ḡodu. git, on ḡuruşnan da isdediñi al. eveli
42 öyleydi. öyleyikene benim çocūma bakmadılar. bi ḡızım var_ıdı nasıl_ıdi. iki ḡörümce
43 daş_ıynamışlar. çocū ḡúñeşe yatırmışlar. üsdüne bi şey örtmemişler. altına da bi şey
44 örtmemişler. yerden toprak_ıalmış. üsdünden ḡüneş satıcanı didi dokdur, ölür didi.

45 doḡdur getirdim gitdim ālıyarak. ordan geldim, çocuk_öldü. ondan sōna çocukñ
 46 ḡollarındānı, buazındānı bizim ḡaynana yoldu yoldu soḡā atıyo. ben de hep giri
 47 topladım. cizimi yıḡadım. bi ḡösüze daḡdım, sevindi...

48 izmirde iki ḡadın vardı. iki ḡadın dimiş ki menduh abī dimiş. ikimizi de al
 49 dimiş. alıyım dimiş. gelmiş, ahıra girmiş. şu beş inē saḡabilir misiñiz dimiş. abōv dimiş.
 50 biz saḡamazlık dimiş. ordan baḡ gitdiler. şöyle bahça ḡórebilir misiñiz dimiş. ḡóremezzik
 51 menduh ābi dimiş. öyleyse alırım dimenñ dimiş. bi de lutfiye didim. bi ḡaz kes, gine ne
 52 hürü ama didi. misāfirim var didim. herifñ arḡadaşları geldi didim. kesdi, carıca altına
 53 ḡoca ḡūtū dayadım. ḡaleyli bi ḡazanım vardı ḡüccük. hemen onuñ_içinde bişirdim,
 54 onlar gelince önlerine ḡodum. böyle misāfir gelince beş daḡḡada ḡazı keseñ, bişirñ,
 55 önüne ḡoñ mu. hürü ablā didi. benim_adıam nurcihan. ḡızın_olursa ḡoy didi. ötē de didi
 56 ki benim_adıam da ḡüler didi. benim_adıamı da ḡoy. ikisiniñ_adıamı öyle ḡoydum. saña
 57 baḡşladık menduh abīyi didi. gece o da gece, o da gececi. gece oturuyullar. çay bişirip
 58 bunnan içiyollar. menduh ābi bizim ikimizi de al dimiş. hasdānede çalışıyo ya. ḡayrı
 59 onlar da baña baḡşladı gitdi. alın gidiñ ḡız, siziñ_olsuñ didim.

60 ırafdā da boş mu durur kāseler

61 nedir_allah bende ḡamler, tasalar

62 dunyā dolu mal virelim diseler

63 ben de senden vazgeçici deḡlim

64 sıra sıra ḡarşıdāki bādemler

65 otursuñ, ālasıñ yari gidenler

66 ne sen bana doyduñ ne de ben sana

67 ḡóf_olsuñ yabancı ĩcad_idenler

- 68 üzerlik ot dejl mi
- 69 ğurusu çöp dejl mi
- 70 ben sevdim éller_aldı
- 71 bu bana dert dejl mi
- 72 gidiyorum tivlize
- 73 bi daha gelmem size
- 74 şu benim datlı dilim
- 75 hātıra ğalsıñ size
- 76 ğarşıda da bādem ğúlüp duruyo
- 77 yaprā dalında solup duruyo
- 78 bir iyyi bir kōtüye virmişler
- 79 oturmuş ğoz yaşını silip duruyo.
- 80 gider_ıdı gitmez_ıldu dizlerim
- 81 ālamakdan ğórmez_ıldu ğózlerim
- 82 çok āladım sevgílím
- 83 hiç ğórmüyo ğózleriñ
- 84 dam başında hıdırım

- 85 hasdānede yatırım
- 86 doḡdur hekim isdemem
- 87 sevdīmi getiriñ
- 88 evleriniñ_õrū ĩde
- 89 ĩdeniñ dalları yerde
- 90 bir ucumuz ġurbet ilde
- 91 bir ucumuz ġara yèrde
- 92 dam başında yatıyor
- 93 yel yorġanı atıyor
- 94 öte git ġuru gelin
- 95 kemikleriñ batıyo
- 96 elinde elma yarım
- 97 ġusura ġalma yarım
- 98 ġullar ġusursuz olmaz
- 99 böhdene yanma yarım
- 100 ırafdā leçer
- 101 bu ġúnler gelir geçer
- 102 āzım, dilim söylemez

103 ğalbimden neler geçer

104 ğarefilim ek beni

105 al sāsıya dik beni

106 eğer orda bitmezsem

107 ta kókúnden sók beni

108 şu dālarıñ lālesi kóksüz

109 anadan ayrıldım, babadan óksüz

110 èlleriñ vatanında oldum ğolsuz ğanatsız

111 benim gibi olmuş var mı ki

112 vatanını issiz ğomuş var mı ki

113 mavı yüssük dar barmağ

114 mūradım seni sormağ

115 èller datlı uyğuda

116 ben allaha yalvarmağ

117 mendil yudum suyumuş

118 benim ğader buyumuş

119 bu yazıyı yazanlar

120 ilk āşamdan uyumuş

- 121 ğarşıda da badem yanıp duruyor
 122 yaprā kıókıúnde solup duruyor
 123 bir iyyi bir kıótüye virmişler
 124 oturmuş ğóz yaşını silip duruyor
- 125 ğúvencirim uçdu mu
 126 ğún havliye düşdü mü
 127 ālama ğózelim
 128 sevda başdan geçdi mi
- 129 gide gide ben yolumda yoruldum
 130 ezel altın_ıdım hinci kül_öldüm
 131 ğıymetimi bilmez bir_ādilere ğúl_öldüm
- 132 yeşil_olur gemilerin direği
 133 çatal_olur yar sevenin yüreği
 134 böyle miydi sevgílimin dileği
- 135 íambam yanıyo íambam
 136 ağ_odanın dibinde
 137 zencilli aynam gitmiş

- 138 sevgílimiñ cebinde
- 139 giden_emmi beri baḡ
- 140 bu_āzıñna deri daḡ
- 141 sen beni beęnmiyoduñ
- 142 aldıñ matā baḡ
- 143 orap mil_inen olur
- 144 sevda sır_ınan olur
- 145 özüm ālemi gezer
- 146 ónül bir_inen olur
- 147 ar yaar ipek gibi
- 148 dókülür kepek gibi
- 149 ne apıdan baķıyoñ
- 150 şaşırmış adam gibi
- 151 arefil eker_ misıñ
- 152 bal_ınan şeker misıñ
- 153 dünyada etdiñi
- 154 ahretde eker misıñ

- 155 yörü tren yörü sahibiñ usda
 156 ellerim gelebçek yanımda posdal
 157 o sebepden of çekerim vatana
- 158 yüce dağ başında ğamber tay_olur
 159 üç senemiz otuz_altı ay_olur
 160 eller yarım dedikçe yüreklerim zay_olur
 161 ğónder metdubũu gelenlernen
 162 vatanĩn yolunu bilenlernen
- 163 ay gider bulud_unan
 164 üsdünde kilid_inen
 165 uzak yollara gitsem
 166 sevdĩm yĩjd_inen
- 167 ay ğaranlık varamam
 168 dile desdan olamam
 169 ay buluda girince
 170 bālasalar duramam
- 171 ay gidiyor gidiyor
 172 ayı ğózüm ğúdüyor

- 173 benim sevgîli yarim
 174 nirde tâlîm idiyor
- 175 ay dōdu bedir_allah
 176 bu aşğîñ nedir_allah
 177 ya yarimden bi haber
 178 ya bana sabır_allah
- 179 lâmbıya goydum yağı
 180 yansîñ yonaniñ dağı
 181 yerden duman ğaldırır
 182 pempe şalvarîñ bağı
- 183 su gelir arâklıya
 184 ben varmam çarıklıya
 185 allah möhdâc_ıtmesîñ
 186 boynu ğırvatlıya
- 187 ekinler işlenir oluyor desde
 188 ğurbetde yarimîñ ğulâ sesde
 189 ellerim gelebcek yanımda posdal
 190 o sebebden ah çekerim ğuzuma

191 yüce dā başına ekin ekilmez
 192 yāmır yāmayıncı kókú sókülmez
 193 şu geçlikde de cāhillik çekilmez
 194 hasiretlik çekilmez

195 ğarefil ekdim daşa
 196 bitmedi ğaldı ğışa
 197 ben sevdim eller_aldı
 198 emēm gitdi boşa

199 ekin_ekdim yollara
 200 yoldurmadım ellere
 201 gizli gizli dert çekdim
 202 bildirmedim ellere

203 cāminiñ ezeni yoḥ
 204 içiniñ düzeni yoḥ
 205 dóndüm, ardıma baqđım
 206 yarimden ğózeli yoḥ

207 yāmır yaar yirlere

- 208 su birikir góllere
 209 gizli gizli dert çekdim
 210 bildirmedim   llere
- 211 dam başında yatan yar
 212 ayna mısıñ, cam mısıñ
 213 çek_eliñi goynumdan
 214 sen benim gocam mısıñ
- 215 elinde s  t k  leği
 216 s  tten beyaz bileği
 217 ne yaman y  r  
 218 sevdijmiñ dileği
- 219 eliñ elimde olsa
 220 řalıñ belimde olsa
 221 biliyorum   l  yoñ amma
 222 benim_elimde olsa
- 223 y  ce d   başında al yeşil tiken
 224 ayrılık değil mi b  limi b  ken
 225 vatani vatana ğatalım dirken

226 nası oldu ayırdılar vatandan

Konuşan: A) Fadime Batur (80 Yaş), B) Jale Özdal (50 Yaş), C) Sevim Özdal (62 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez

Konusu: Serbest konuşma, evlilik âdetleri, ölüm âdetleri.

1 **B) Ėa yaşındasın?**

2 A) ġúzideden böyüm heralda ġuçuk müyüm onu bilmiyom... bilmiyom ki
3 ġayran hangımız büyük, hangımız ġuçuk ben bilmem. ġúzide ġuçuk olsa gerek. belki
4 ġuçukdür, ben_ondan bi yaş ne böyükdürüm. hani ikimiz bir iş ġórsek de bi
5 ġörüyodu. hele rahmetlik sadirimi yıķıřıyodu. ġaldırıyodum ben_onu. daşlıdı evelden
6 evimiz. daşla vuruyodu. yengem diyodu ki ġız_ıdım. ġız anam öldürdüñ, ocümüñ
7 ġannını patladacañ diyo. ġız_anam o da baña atmasın, niye atıyo baña ġücü yitmiyo
8 da didim. niye atıyo baña, baña atıyo, bunu isdiyo. ben de ġaldırıyom, yire vuruyom
9 diyodum. böyle jale. ġúzideniñ, yengemiñ, emmimiñ, çocuklarıñ içinde böyüdüm ben
10 yāni. ġızlīm çocuklarıñ içinde geçdi. ali amcañ asgere gitdi, gine öyle. abdes almayı
11 neyi bütün emmim belletti baña. ben varırdım oruya, dışarıda eřme vardı. gel şuruya
12 dur dirdi. dururdum. ba şöyle olaca, böyle olaca. āzını yıķıycañ, ayaklarıña böyle
13 yıķıycañ. mesdiñ olursa şöyle 'niyet idecēñ. ondan sōna mesdiñi giyecēñ. gine üsdüne
14 niyet idecēñ. emmim belletti bacım. şey gibi yāni ābimiz gibi, babamız gibi belletti.
15 döndü yanaşmazdı bacım. ben hep onlarıñ içinde böyüdüm. siziñ çocuklarıñ içinde
16 böyüdüm ardeřleriyiñ içinde işde. hep orda bacıyıñ, ġardařıyıñ, anneyiñ hepsiniñ
17 içinde ben böyüdüm. ali asgere gitdi. hiç ġoma. emmim de dirdi yengem de. ba dirdi.
18 Çocuklar burda. biz ġaķıyo, ıkıyo dışarıya. saña baķıyo lāmbaña. n_ārasın aletdirik
19 ne idāre yāhut el lāmbası. öyleyidi. kōtü sekide oturuyodum ahır sekisinde. o vāt şenol
20 evimdeydi. o ġúzida, ġúzida dēl de sāmi vardı dayımızıñ_olu. o sāminiñ dūnünde řenol
21 evimdeydi. baña didi ki geleceñ didi. sen evi bekliyecēñ. ortaķóylünüñ ġızını aldıydı o.
22 emmimiñ bacısının ġızı. didi ki baña sen de inecēñ eviñe didi. girene çıkana baķacañ
23 didi baña. ben de tamam amma ben neyinen gidiyim arķam neyim bütün yamalıķlı
24 didim. tamam didi. ġúzideniñ_elbisesini giyecēñ, oruya oturacañ. şenol da ġucāmda.
25 şenolu da yanına alacañ. ġapıyı bekliyecēñ. iki ġún ben bekledim. oruya vardım,

26 bekledim evi. aman yavrım bi altın dağıldı, bi altın dağıldı... ordan şey itdim ben.
 27 ibrāmnan ikimiz geldik. ben geldim ğaylan aḥşam oldu. geldim ibrāmnan ikimiz
 28 camızları sādıḥ, süt bişiriyoduḥ. emmim bilmedim bi şey getirdi. 'huşadan ūrūme ğoydu.
 29 esgiden herifleriñ belinde ne olurdu. buna muḳōt olacāñ deli ğız diyo. ben de didim ki
 30 ney bu da ben buña muḳōt olacām. mādēm bi tāne gerdanlīmıñ ortaḳóylünüñ ğızınıñ.
 31 yara oldu bütün daḳınamadı altınnarı. boylu bōaz. ben iki ğún orda mübāreke yapıdılar
 32 ne itdiler. ben hep orda bekledim o ğapıyı. şu on barnaḳlarıımıñ onu da altın doldu.

33 B) mübāreke ney?

34 A) işde mübāreke gelin olduḳdan sōna ertesi ğúnü mübāreke yapallar.

35 C) işde perşembe ğún gelin olurduñ. cuma ğún şöyle şey gibi ne diller oña.

36 **Ḳutlama mı mübāreke, ḳutlama gibi bi şey mi?**

37 A) siz ğutlama diyosuñuz. biz orda mübāreke dirdik.

38 B) ğuran mı okunurdu?

39 A) yō, yav ğuran okunmazdı ki öyle gelillerdı, gidellerdı.

40 B) ha geline baḳallardı

41 A) hē, daḳallardı, daḳışdırıllardı. ben evi beklerdim ğapıyı...

42 **Fadime teyze esgiden pazarlar nası ğurulurdu, bi anlatabilir misiñiz?**

43 A) anlatırım yavrım. baḳale evelden deĝirmen var ıdı burda. maşatlık var ıdı,
 44 hinci hep ev oldu... mezbaha vardı. ben mezbahada da oturdum. mezbahaniñ baytarı
 45 nīdeliydi. mezbaha var ıdı, deĝirmen var ıdı. babam deĝirmen dönderirdi. panayır
 46 ğurulurdu oruya. iki suyuñ arasıydı. iki suyuñ arasına panayır ğurulurdu. işde bunnar.

47 B) panayırdı ne satallardı?

48 A) panayır dört hafda sürerdi, dört hafda.

49 C) hazıranda, haziranıñ birinde başlardı. tutlar zamānı bir ay sürer. tüm çevre
 50 illerden hayvan gelirdi.

51 A) tüm 'tüm her yerden gelirdi. hayvan gelirdi, davar gelirdi.

52 C) panayır oldu mu tutlar başlardı olmuya.

53 A) tutlar başlardı. satanı mı arañ, alanı mı arañ. mezbāya getirip soğanı mı
54 arañ. öldürdüm ben mezbāya getirirken...

55 B) fadime teyzē, bizim d[ı] ādetlerimiz nasıldı, bi onları anlat.

56 A) d[ı]ümüz yavrım bizim d[ı] ādetlerimiz bundan ar[ı]dı. múbareke
57 yapallardı. işde elinde zengin olannar çoğ iyi yapallardı. üç gún, dört gún d[ı]
58 yapallardı, himci yoğ. gidiyollar, bi salın dutuyullar. iki dans[ı]diyollar. goyyollar
59 gidiyollar gızım. múbareke olurdu, yemekler bişerdi, baklavalar olurdu.

60 C) evelden yemekci olurmuş. d[ı]lerde, ölülerde yemek bişiren ğadınlar
61 var[ı]mış. onları getitdirillermiş.

62 A) çoğ bi iyiydi o zaman. mubareke olurdu, gelin ğız görmeye gidellerdi. ev
63 ortuya bi sini ğurallardı, şöyle atallardı. herkez ne atarsa. yimeni atsiñ, para atsiñ.

64 C) gelin ğız görme yapılrđı, aħrabalar çārılır, oruya gidilirdi.

65 A) he, gelin ğız görme yapılrđı. amma biz[ı]onları görmedik. benim
66 ğaynatamñ elinde öyle bi şey yoğ[ı]du.

67 C) gelin hamamı olurdu, gelin evlenmeden hamama ğótürüllerdi. defci giderdi.

68 A) hamama ğótürdüler beni. hamamda da iki metre basma isdediler. onu da
69 basma da gelmedi. beni dutdular orda. getirdiler sōna beni ğurtardılar. anam sağ. anam
70 pıláv neyim bişirttirdi. anam saldı hamama. beni hamama ğótürdüler. şimci hamamda
71 ortada bi ğóbek var ya oruya oturtdular beni. sardılar böyle hamam daķımıynan neynen
72 peşdemal. ordan ben oturdüm millet yıķanana ğadar. millet yıķandı, ondan sōna da beni
73 aldılar. yıķayncı gelin ğız diyi beni salmadılar, dutdular orda. bāşış istediler. ben didim
74 ki gidiñ anama da bāşışimi virsiñ didim. birisi gitdi anamdan aldı geldi, virdi. beni
75 ğurtardı.

76 B) esgiden ölüm ādetlerimiz nasıldı fadime teyze?

77 A) başale ölüncü elinde olan yemek bişirir, yidirirdi. olmuyan ğırķ ekmē
78 oķudurdu.

79 C) evden ölü çıķdı mı ğomşular yemek ğónderirdi.

80 A) yemek ğónderirdi evelden. iki ğún gelenden yinirdi. üçüncüsü ğún sen
81 ğaķardıñ. eviñ adama ğaķardı. yemek bişirirdi. dāvet iderdi. mevlit oķudurdu, ğuran
82 oķudullardı. yıllardi, dağılıllardı. bi de bi alt_üs vardı biliyoñ mu. iki dene óküzü satdı
83 anam. böyle ğuruş ğuruş hocalara çoķ para, ğuccüklere ız para. bir helke ğazetiye
84 sardılar sardılar, para doldurdular. cāmiye ğótürdüler, dağıtdılar. ben_onu biliyom.
85 hinci öyle yoķ. eveli öyleyidi. orda cāmide dağıtdılar.

Konuşan: Seyfettin Kse (78 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray Merkez

Konusu: Serbest konuşma, şiir

- 1 aķsarayı biliyoñ, aķsaray iķ anadolu sen de biliñ. buranıñ esgiden şo ulurmak
- 2 mahallelerimiziñ iķinden geķerdi. bahcelerimiz var_ıdı, sultanırdı. hanımlar bahceleriñ,
- 3 ğapılarıñ_önünü sular, süpürüllerdi. cāmilerde yeteri ğadar cemāt yoķ, cemāt az_ıdı.
- 4 her cāmide üç beş ğişi olurdu. nufuzumuz az_ıdı. aķsarayın daha eveliyatdan bize dōru
- 5 geldĩnde sinek, sivrisinek var_ıdı. sivrisinekten sıtma yapardı. sıtmadan ölüllerdi. sıtma
- 6 savaş geldi sōra. sıtma savaşı sıtmaynan savaşdı. sivrisinekleri birez hallitti. aķsarayın
- 7 suyu ekecikden gelen bi su var_ıdı. orda şalite olarak da pek iyi değil_ıdı. yeterli de
- 8 değil_ıdı. soķaķlarda ķeřmeler var_ıdı. aķsarayın her mahallesine sır girerdi bōyüķbař
- 9 hayvanlar. cōlaķıdan girerdi, pařacıķdan girerdi, bōlcekden gelir, naķğařdan gelirdi.
- 10 bunlar mahalleleriñ_adları. o zamanki mahallenĩñ. herkeziñ bayā yüzde atmışınıñ
- 11 ğapısında sırrı olurdu. camız, inek. bahceler ekilirdi. aķsarayın kendi ürünü kendine
- 12 yeterdi. sivribiber olsun, üzüm_olsun. yaķabā dirdik şorda yoķarda, yaķabāñ ķoķ şahana
- 13 āřeri üzümü olurdu. o bi meşur_ıdu. hapsāneniñ o civarlar. şinci oralar binā oldu.
- 14 silindi, süpürüldü. ben de didim ki :
- 15 yeni nesil nerden bilsin deliormanı
- 16 āķlarıñ ķoķünü ğazıdı onsekiziñ fermanı
- 17 şimdi yāmrı basmıyo ğayrı keķelide harmanı
- 18 adı ğüzel, yeri ğüzel aķsaray
- 19 atmış sekiz nolu aķsaray bizim ilimiz
- 20 iķ anadolu şivesini konuşuyor dilimiz
- 21 tūrkiyenin her yerine yaķındır yolumuz

22 adı güzel, yeri güzel aḥsaray

23 sentimiziñ biri lalebağları

24 kıblemize yaratılmış hasandāları

25 şimdi yoḥ gayrı dḡal inek yāları

26 yeri güzel, adı güzel aḥsaray

27 kılıçaslan tepelerine ğuya bādem dikildi

28 esgi baḡ bāдеми de kókden sókúldü

29 yalnız ğaldı koca pelit, boynu büküldü

30 yeri güzel, adı güzel aḥsaray

31 yeşil aḥsaray denildi nerede hanı

32 çılıḡ bayram tepesine sen de bir tanı

33 taş yuḡı gibi ğözüküyor cāminiñ yanı

34 yeri güzel, adı güzel aḥsaray

35 ...aḥsarayıñ ğinsanları genelde iyyidi, ğātili az_ıdı. birbirini soḡaḡda rasgele
 36 vuran pek bulunmazdı tek tük. halk birbirini tanırdı. ğarekterini de tanırdı birbiriniñ.
 37 herkeziñ kóylünüñ aḥsarayda, aḥsarayıñ kóylüde aḥbabları var_ıdı. oralara gidellerdi,
 38 birbirine ziyāfet çekellerdi. çocuklarımız güzel okurdu okullarda. dersi iy yapallardı.
 39 evde geldi mi talebe yarın gidene ğadar des yapardı evde. ben şimdi baḡıyom benim
 40 torunlara ḡayatda ellerinde defter_inen ğalemi ğórmedim. ölüm derse nirde
 41 çalışıyosunuz diyom. dede çalışıyoḡ okulda diyo. bir de şunu anladıyım. bu da hātırā

42 olsun. iki talebe birbiriynen iddalaşıyollarmış sen nehrini. biri diyomış ki sen nehri şu
 43 ğadar uzun. biri diyomuş yoh lan şu ğadar uzun. olur olmaz dirken rahmetli oldu. hadi
 44 ğapçı var_ıdı õretmen. bu adamlar ğúzel insanlar, inanmışdı. ölenlere allah rahmet
 45 eylesiñ, rahmetle analım. gelmiş, 'a hocam geldi dimişler. gel hocam yav biz dimişler
 46 sen nehrini dartışıyoh. bak, ahmet şunu diyo, hangımız iy biliyok diyince hadi ğapcı
 47 rahmetli dimiş ki yav çocuklar ora çok uzak, ğórmez bilmezsiñiz. bize faydası zararı da
 48 yoh. siz ařsaraylısıñız dimiş. anañız bahçe suluyo, ğapınıñ óñünü suluyo, mallarımız
 49 içiyo. bizim ařsarayıñ uluırmā nerden başlar, nerden gelir dimiş. ikisi de bilememiş.
 50 dimiş ki ölüm önce gendimizi bi õrenelim dimiş. ařsarayıñ uluırmānı bilmiyorsuñuz da
 51 n_āpacaksıñız önce bi uluırmāmızı bi óreniñ, nerden geliyo, nerden başlıyo. böyle
 52 õretmenlerimiz de var_ıdı allah rahmet iylesiñ.

Konuşan: Merfa Şişman (88 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez

Konusu: Eski Aksaray düğünleri, bayram âdetleri, maniler.

1 şimdi esgiden bir ğıza d[] gidilecek. neyse o ğız oldu mu nişanı neyse sözü
2 kesildi mi olan_evi büyük bi sini baklava yapar. bi sini ğuru yemiş doldurur. bi sini yaş
3 meyve zamanına ğófe. işde ne lâzımsa nişan için şeker, şerbeti, ğahvesi, sıgarası her
4 şey alınır. bunlar ğız_evine gider. rengârenk ğilepler olurdu. pullu ğilepler olurdu.
5 onlar örtülür. siniye erkē verir. o siniyi ğaldıramaz. öbür sinileri de ğadınları verilir,
6 gideller ğayri. tepelerinde gider, oruya ğótürüller. orda da sülâhi, bardak süslenir
7 ğız_evinde. onlar da ğūveyi, ğūvēniñ arkadaşlarına, ğardaşı varsa ona şerbet içilecek o
8 süslü bardaklarda sülâhilere şerbetleri doldurullar. o ğileplerden bālallar. ğurdeleleri
9 dağallar, süsleller bardā da, sülâhileri de. o da gece olan_evine gider. işte nişan tekrar
10 olan evinden hoca gelir. işde yakınları gelir, dua çevrilir. nişan böylece biter. ğız evinde
11 de d[] ne olur. neyse biter. ondan sōra aradan bi ay geçer. gelin ğız ğórmeye yapallar. o
12 gelin ğız ğórmeye de tuzuna, biberine varıncaya ğadar olan_evinden gider ğız_evine.
13 her şeyi eti, pirinci meselā ne lâzımsa. orda takım takım yemekler yapılır. iki taraflı
14 misāfir dāvet idilir, onlar işde geliller. ğaynana şöyle baş kōşüye oturur. şöyle bi yol
15 serilir. gelin ğız ordan gelir, ğaynananıñ elini öper. ondan sōna etrafdakilerini öper.
16 ortıya bi şöyle iskele ğonur sandalye dējil. o zaman sandalye ne nerde. isgele ğonur,
17 onuñ_üsdüne bi tepsi ğonur. herkes hediyesini onuñ_üsdüne atar. ne getirdiyse parā,
18 altın. o zaman altın bol_udu. herkes gendisine ğóre onuñ üsdüne atallar. onuñ adı da
19 gelin ğız ğórmeydi. o da geçer. hıdırellez gelirse ğuzu keseller. baklava yapılır, işde
20 ğuru yemiş ne yapılır. gelin ğızı hıdırelleze ğótürüller. akrabada dūn olursa gelin ğızı
21 oruya ğótürüller. kimi altın dağar hāline ğóre. kimisi ğuruyemiş dóker. o da öyle geçer.
22 şimdi dūne gelir sıra. dūnde on beş ğún, veyat da bir hafta yohut üç hafta fılān önce
23 olan_evi misāfir dāvet_ider. ğomşularını, akrabalarını ğalın ğónderiller. ğalın da ne
24 ölüm yatağ, yorgan geline ne hazırladılsa. ğaç yatağ, ğaç meselā halı, kilim ne
25 verilecēse onları hazırlallar. sandiñ ğózüne biraz para ğonur, başlık parası. herkes hāline

26 göre fıbi, goymıyan kişi goymaz. ondan sōra işde onlar akrabalara birer metre, metre de
 27 deildi o zaman arşın_ıdı. birer arşın, bi buçuk arşın herkese göre böyle anasına,
 28 babasına şey_édellerdi. elbiselik ne gonurdu. ondan sōra orda da yemek yinişin o
 29 toplum toplanıllar bir şeye bineller gamyona. neyse işde o eşyayı da atallar. gōtūrüller
 30 onu, gız_evine indiriller. dūnūñ sözünü de ordan alır çıkallar ne vakıt olacāsa. ondan
 31 sōna işde gayrı o gūn geldi mi gız_evinde, ōlan_evinde de dūn başlardı. mūbareke
 32 denirdi. ziyāfet verirdi gızıñ akrabaları ōlanıñ akrabaları kendilerine göre. gızı hamama
 33 gōtūrüllerdi, hamam pek_ıyı olurdu. gōtūrüller gızı neyse işde yanında iki gadın. çok
 34 galabalık gız_evi, ōlan evi. hamam şeyi almazdı hiÇ. şöyle dolandırılar, bi masa gollar.
 35 gıza erkek evinden dışarı iki gadın goluna girer. arkıya düşer. arkada bi çift gız_evi,
 36 ōlan_evi dolandırılar. herkes para saçar. ōlan_evi hep para saçar gelin gıza. ondan
 37 sōna çıkardılar, arkasını soyallar. hamam havlusuna sarallar, gōtūrüller, gōbek taşına
 38 otuddurullar. o Kadar ahāli yıkanıp çıkıncıya gadar o gız orda oturur. ondan sōra o
 39 gūrahlar gine var diyom ya... dōrt kōşesine dōrt gadın durur arkadaşları gız. def çalınır,
 40 mumlar yakılır dōrt kōşesinde. gızı da orda yıķallar, çıkardılar. o gūn hamamı
 41 kim_aldıysa ablası, teyzesi yakını kimse oruya gidilir. orda yemek yinir gine. ondan
 42 sōra işde gız evine geliñ, iki gūnde gına olur. bi gūn gine mūbareke deller gız_evinde o
 43 olur. işde perşembe gūn de gelin gōtūrülür. cuma gūn de ōlan evinde olur mūbareke.
 44 biter, dūn böyle olur işde...

45 bizim eltiniñ gızı evlenecēdi. ālařıp ne duruyollardı. aman ne ālıyosuñuz diyi
 46 bir iki řaķa yaptım. şimdi onu şey_ıt deller. bi dā söyle, bi dā söyle.

47 atladı çıkdı eşşı

48 sufrada ğaldı ğaşşı

49 büyük eviñ yakışı

50 gız_eşim gız ayrılalım.

51 sabah_oldu vurdular ocaķ daşını

52 üsdüne goydular dūn aşını

53 çārīñ ġardaşını bālasıñ ġuşānı

54 hem oğudum hemi yazdım

55 yalan dünya senden bezdim

56 dālar ġoyānı gezdim

57 yiten yavrı bulunur mu

58 ben havada uçarken

59 al_ınan dutdular beni

60 ben bilirken

61 vurdular, satdılar beni

62 sürü sürü indirdiler yazıya

63 dutdurdular alğın alğın tazıya

64 iş başa düşünce

65 bakmadılar ġuzuya

66 maraş maraş didikleri bir büyük maraş

67 yasdī canfes de yorğanı ġumaş

68 tekmiller_üsdünde can beden ġardaş

69 ġağ ġardaşım ġak evimize gidelim

70 ğara ğoyun gelmiş ğapıda dizler
 71 anañ ālar da bacıñ yoluñu ğózler
 72 bize baķıyor gelinler, ğızlar
 73 ğaķ ğardaşım ğak evimize gidelim

74 ğıcılar dolu ğavaķ ğıcılar
 75 kábeden geliyor anam hacılar
 76 saña hiç mi mālüm olmuyo
 77 baña gelen acılar

78 **Geçmişde bayramlarıñız nası olurdu, bayramları anlatabilir misifñiz?**

79 bayramlar pek_ıyi olurdu. şimdiki gibi deĝil_idi. bi zevk mi olurdu yoħsa
 80 çocukduķ ondan mı pek zevkli olurdu bayramlarımız.

81 **Neler yapardıñız mesela?**

82 işde bilmem, ev barķlar temizlenirdi, yemekler hazırlanırdı. gelenler, gidenler.
 83 dört ĝişi çekilirdi, ĝonu ĝoñşu birbirlerini sayallardı. geliller, gideller mahallede kim
 84 büyük var kim ĝuççük var, hasda var. hep onlar ziyāret_edilirdi. çoluķ çocuk bütün
 85 leblebi, üzüm alınırdı. böyle tepsilernen durur, hep gelen çocuklara onları verirdik. biz
 86 de gezerdik zamānında çocukken. biz de hep ĝapı ĝapı gezerdik. leblebi, üzüm.
 87 ĝatallardı, onu verillerdi. işde ĝurban bayramlarında ĝurbanlarımız kesilirdi. olan
 88 olmuyana, olanlar da birbirlerine onlar öyle. gine aynı çocuklar gezer, büyükler ayrı
 89 gezer. öylelerdi. ramazan gelirken incelik ederdik. şöyle boy boy incelikler olurdu
 90 ramazanda. incelik iderdik. bayramlarda çörek çekilirdi. ramazan bayramında çörek
 91 çekerdik. şimdi onlar ne yoħ, gitdi onlar ne hep bitti. ama bayramlarımız pek_ıyi
 92 geçerdı. çocukluk bayramımız pek_ıyi geçerdı.

93 **Bayram yeri var mıydı burda?**

94 yoĥdu, bayram yeri ney yoĥdu da işde gine de iy sayılırdı. çoluĥ çocuk
 95 gezellerdi. şimdi hiç çocuklardan ne gelen yoĥ. kóylerden gelen yoĥ hiç. şeye
 96 toplanılardı ramazanda top atılınca ğadar. daracĩn başı vardı... onuñ orda ev yoĥdu
 97 da büyük havlı var_ıdı orda, onuñ önünde toplanılardı. top atılınca ğadar orda işde
 98 ğonuşullar, oynaşılardı hep geĥ çocuklar. ondan sōna top_atıldı mı pire gibi daĥılılıardı
 99 ğayrı, herkez evine giderdi. bi de orda beni arı soĥdu. ben pek kúçúkdüm o vaĥıtları.
 100 arabıya nası bindimizi hiç bilmiyom. bi penbelekleriñ evi dellerdı. onuñ önünde şöyle
 101 ğúcücük örtme olurdu esgi evlerde. orada arı yuvası var_ımış. o arabıya hep dolduĥ.
 102 nazmıya halañ da benden bi buĥuĥ yaş büyük. bi ğomşunuñ çocú geldi, şöyle orayı bi
 103 ğarışdırıverdi şeynen bi elinde deynek varmış onuynan. hadı, ğodu gitdi na ğadar arı
 104 varsa –ötekiler indi, ben inemedim. demek ki ben hepsinden ğúççümüssüm. inemedim
 105 ben orda.- ne ğadar arı varsa baña çullandı. öyle diyom. herkes bir arıdan ölüyor, ben
 106 bin arı soĥdu beni, ölmedim. vallaha, çıkan arı çullandı baña. ben nasıl bāryom. ben
 107 arabada bāryom. aşāda nazmıya halam bāryo. herkes çıkıyo ğapıya, baĥıyollar da gelip
 108 alamıyollar arıdan. o ĥadar birikdi oĥul vermiş gibi başıma. ümüş hala ğurtardı beni.
 109 şimdi ona öyle dua iderim o ümüş halıya. o ümüş hala ğurtardı o arıñ içinden. o zaman
 110 da gine benim anam şeydeymiş. bu celāl dayımgildeymiş heralde. oruya haber gitmiş,
 111 geldi. çarşafa neyi sarmışlar. hiç iy oldümü bilmiyom amma. çok ğúççüdüm o
 112 zamannarı nası iy_öldüm bilmiyom. amma arı pek çokdu. yaş çarşafa ne sarmışlar,
 113 şerbetci içirmişler. ben de şerbeti ney zāten severim tatlıyı azār. iy_olmusum. öyle de
 114 bi şey geçirdik. amma hiç de hasda olmadım. hĩĥ, ben bu senelere gelinceye ğadar ne
 115 doĥdur ne hekim ne bi uzunca boylu hasdalık 'hiĥ ğórmedim hic. benim şeyim bi
 116 panaljin_ıdı. başım ārıdı, panaljin atardım. ondan sōra onu da bıraĥdım.

Konuşan: A) Salihan Atasever (73 Yaş), B) Jale Özdal (50 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez

Konusu: Serbest konuşma, masal

1 A) babamıñ anıları çok da şinci pek şeyimde de ğalmadı. bir ğún çerkezler
2 misāfir gelecekmiş evine. hiç diyo, bi şeyim yoĥ diyor. misāfir gelecek. giriyom,
3 çıkıyom, giriyom çıkıyom. bi şiy yoĥ. bi de baĥdım ğapı ĥalındı, vahab amca geldi diyo.
4 dedi ki a ğuzum bunnar dursuñ diyo. bunlar ney vahab_ amca didim diyo. bunnar
5 dursuñ, ben sōna gelir alırım didi diyo. aĥdım, baĥdım. iĥinde şeker, ĥay diyor. biraz
6 diyo řōyle yiyecek bi řiyler diyo. verdi, gitdi diyor. hay yā rabbi çok řükūr didim diyor.
7 ben n_ āpıcam diye dūřünüyodum diyo.

8 B) kim_ onu diyen?

9 A) çerkezlerden řāziye abla var. hāla yaşıyo baĥ. yüz ğaĥ yaşında ğuzu dişini
10 çıkardı, hāla yaşıyo. beyi de şofor_ umuş. geldi, kerim didim diyo. böyle böyle oldu
11 didim diyor. boş ver dimiş, yi onu dimiş. vahab_ amcañ gelmez bi daha didi diyo. ben
12 diyo onu hemen gine hazırladım diyo. elime ğeřdikĥe hazırlıyom, ğoyyom. bi misāfir
13 neyi geldinde neyi şinciki gibi bolluĥ muydu ōlum. yoĥdu o zaman. hazırlıyom diyo,
14 ğoyyom diyo. tekrardan şe yapıyom diyor. giri varıyom alıyom diyo. vahab_ amca ōldü
15 gitdi. daha bana gelecek şeker şey_ olacaĥ diyor. ĥay_ alacaĥ diyo. haĥķıñız helāl_ ediñ
16 diyo. bi de çerkez mahallesinde ĥūrt meyrem var_ ıdı. ōyle bi buñaldım diyor. elli lira
17 parıya ihtiyacım var diyo. yoĥ diyo. o elli lira o ĥadar ğıymetli ki diyo. o sıraya ğadar
18 elinde bi cingil yoĥurd_ unan geldi diyor. niye dūřünüyoñ dimiř. hiç dimiř ne biliyim
19 dūřünüyom vahab dimiř. řunları al dimiř. al ĥocuĥlarıñ yisiñ diyo. bi de elime ellira
20 sıkışdırdı diyor. soñra, ōldükten sōna babam dedi ki elli lirayı almış gelmiş. bu elli lirayı
21 babañ verdi. ben de ona bulup veremedim. bi helallaşıyım diyi geldim didi.
22 ben_ almam_ onu dedim. onu sana vermiş. sen onu āfiyetle ye dedim. haĥķımız da
23 helāl_ olsuñ dedim. yani babamıñ böyle anıları çok ōlum da hangı birini anladıyım.
24 bilemiyom, unuduyom da.

25 B) salihan teyzeleriñ evinde yatır da var de mi? yatır var diye biliyom.
26 ĥocukken gittim. yengem nişanlıyken gittim.

27 A) çerkez dedem núrǵúz ǵóyüne gitmiş. ebem rahmetlik ǵapıda oturullarmış.
 28 esgi ǵadınlar biraz tevekkel oluyo. neyse oturmuşlar, oruya çingen gelmiş. fala baǵ,
 29 şöyle böyle dirken amān ben fala neyi baǵıtmam dir. çerkez bennen döüşür dir
 30 rahmetlik ebem. şimdi gelir ney_ıder de dir. ben de dir. burda otuyom dir.
 31 dedemiñ_olmadını hissedince içeri giriyor çingen. çingen giriyo. heralde diyom ordaki
 32 yatırlardan. dedemiñ olmasına imkân yoǵ. bunu, ǵadını iki döyollar, dışarı çıkardıyollar.
 33 oruya varıyo, diyo ki bi de utanmadan yalan söylediñ diyor. ǵocam yoǵ didiñ diyo.
 34 ǵocañ evde ya diyor. bu yatırlar evel öyleydi. o Qadar sâhip_olullarmış ki. sâniye bi de
 35 ǵocam yoǵ diyoduñ diyo. nasıl ǵocañ evdeymiş diyo. ebem rahmetlik giremiyoǵ o eve.
 36 şimdi çerkez bennen döüşecek diye besim hocalar vardı. onnar dimiş ki böyle böyle
 37 çerkez_eve geldi dimiş. bennen şimdi döüşür ǵapıda oturduñ diye dimiş. ben nası
 38 girecēm dimiş. yoǵ yav dimiş. çerkez giresi olmadı dimiş. eve gireller, arallar, tarallar.
 39 dedem yoǵ ortada. ebemiñ de böyle bi anısı var. esgiden anneme ǵófüñür_ümüş. annem
 40 diyo ki temizlerdim, şe yapardım diyo. baña diyo ǵófüñürdü diyor.

41 B) siz hiç görmediniz de mi?

42 A) ben hiç ǵórmedim.

43 B) sevim yengem de ǵórmemiştir.

44 A) sevim yengeñ de ǵórmemiştir. ben ǵórmedim şimdi. çocuklūm hep yirmi
 45 yaşına ǵadar orda geçti ama ǵórmedim...

46 B) ǵış hazırlını nası yapañ, sen çok becerikliñ...

47 A) ǵış hazırlıqlarī, evel ǵururdu. ǵuru, ǵonserveye neyi deǵsilmez. yanī, vitamin
 48 bakımından da. memet_ali öyle dir. bu ǵurunuñ her şeyi. yānan ǵavurup ǵoyyollar
 49 dolaplara, bi şeyler ǵoyyolar onlar diyo bakderi üretiliyor. ǵuru en önemlisi. ǵış
 50 hazırlıklarından fasülle ǵuruduruǵ, batlıcan ǵurudullar, domates ǵurudullardı. böyle
 51 apartımanda deǵildi ki. bahçe vardı, şeyde vardı. öyle ǵururdu. ondan sōna da paketlere
 52 ǵondu, ǵonserve oldu. bi zaman ǵavanuzlara ǵoyduǵ. tencereleri içinde ǵaynatdıǵ. eveli
 53 öyle ǵururdu, ondan sōna da şimdi de dolaplara ǵonuyor.

54 **Mantı yapar mıydınız?**

55 A) mantı yaparız. hāla yaparız.

56 **Nası yaparsınız mantıyı?**

57 A) mantıyı yuŭurruŭ, yumurtaynan, şeynen yuŭurruŭ. açılır. etli olursa etli mantı
58 yapılır, düzme yapılır. ħare kesme yapılır. eriŭde yapılır. yani ħışlık yapılır. hāla da biz
59 yapıyoruz öyle.

60 **Düzme dediğiniz şey nedir?**

61 A) düzme, mantıyı hemen ħare ħare kesilir. cımcık cımcık düzölür. birer büyük
62 kesilir, içine et ħonur, ħapatılır. küçük ħare kesilir, ħırcı mantı deriz_ona. ħurutulur,
63 ama bunnar yımirtalı kesilir yımirtalı. iki ħoli, üç ħoli yımirtaynan keseriz. bi sene
64 yenir. eriŭte keseriz. ben hāla devām_ettiriyom onları. kendim yemiyom amma
65 devām_ettiriyom. çocuklarım var, torunlar geliyor. onlara ħónderiyom. evelden çoĥ
66 daha ħalabalıdıĥ. torunlar hep geliyordu, dedeleri var_ıdı. ūindi ħayrı biraz böyüdüler.
67 herkes kendi işinde, ħúcünde. bizim aĥsarayımızıñ şeyi yufĥa yapılır, maĥarna kesilir,
68 mantı yapılır. ħışın annem ħaĥ direk ekmek yapardı böyle. ħış ekmē. arada da mayalı
69 yapılırdı, doĥuz ħardeŭdik. yani o bi ilēn mayalı yetiŭmezdi bile. aĥsarayımızıñ en
70 önemli şeyleri ekmek, mantı, maĥarna. hamır işi çoĥ gider. ūimdi kilolar mālūm belli.

71 B) hoşmerimi biliñ mi salihan teyze, o nasıl yapılır, onu babaannem rahmetlik
72 severmiş.

73 A) hoşmerim tereyānan bol ħavrularaĥ ūekeri, unu eritilip atılmaz, üsdünden
74 atılır. böyle esiranaynan döner. böyle hamır ħavlatan esirana vardı. adı esiranaydı.
75 onnan döner. ūinci sıpatula ħıĥdı ya. onnan dönerdi hoşmerim...

76 B) yeni doĥan çocuĥa nası ad verilir salihan teyze?

77 A) yeni doĥan çocā da dedesi veyat bi dede ūiy yapmazsa bi hoca gelir. iki rikāt
78 namaz ħılar. çocū duāyınan ħucāna alır. ne isim verilecēse bir yani müslūman ismi
79 olarak ezan_okur. çocūñ ħulāna böyle söyler. bizimkilerini hep babam ħoydu. ezan
80 okudu, namazını ħıldı. ezen okudu ħulaĥlarına. hepsini de babam rahmetlik...

81 **Bir masal anlatır mısınız?**

82 esgiden birisi varmış, çok fakir_ımiş. biri ğardeşin biri de çok zengin_ımiş.
83 masal anlat diyince. neyse bu şi yapıyo. gel_oluyo, giT_oluyo. bunların çocukları
84 büyyur. diyo ki ben diyo amcamın ğızını isderim diyor. ille bana amcamın ğızını al
85 diyor. neyse amcasının ğızını alıyor. o da fakir olunca şi yapıyollar. altın, akça bi şeyler
86 takıyollar. takdıktan sōna bu sefer yav bi zenginin ğızı fakirin ğızını alır mı diyi şi
87 yapıyor. geliyo amcanın hanımı ya. ge ğızım ben saña diyor. babası da çoban_ımiş. ge
88 ğızım ben saña şunları getirdim diyo. bunları takıyım da onları baña ver diyor. altınları
89 alıyo, buna cıncık boncuğ viriyo, şi yapıyo. bu da aḡşam babası gelince babā diyo.
90 yengem geldi de altınları aldı, bunları verdi. öyle mi ğızım diyor. sen özüñü haḡka dōru
91 dut diyo babası. abdes alıyo, sabah namazına gidiyo. diyo ki ben kim gelirse diyo. yani
92 selām verdīm zaman sāmda kim var_ısa ben ğızımı ona verecēm diyor adam. mādēm
93 şiyi bozdu, nişanı bozdu diyor. sağına selām verince bi genç namaz ğılıyomuş. neyse
94 selāmını veriyo, elini tutuyo. ölüm ben saña ğızımı verecēm diyor. aman baba ğızıñı ben
95 n_āpıyım ben fakir bi şeyim. ben istemem ğızıñı. yō, ölüm benim vāsiyetim var, ben
96 saña ğızımı verecām. elini dutuyo amma ben de saña bi dilēm var diyo. hiç diyo ğızıñı
97 beni ğórmüyecek. ben eve geldīm zaman elekdirikleri geçirecek. hiç yüzü yüzümü
98 ğórmüyecek, tamam diyor. o şekilde hep elinden tutuyor. evleniyollar, hep elinden
99 dutuyo, elinden dutuyo. tábi bu adam zengin_ımiş. ev yapıdıyo, villalar yapıdıyo.
100 zengin oluyor. ama adamı ğóren yoḡ. şimdi bu zenginleyip şi oluncu amcasının_ōlu
101 diyo ki yō, ben_ille nişanlımı isterim diyor. ölüm o evli, neyse ğocası var, şöyle böyle
102 dirken yō nişanlımı isderim diyo. onun babası bu vezir_ımiş. olanın babası padişahmış.
103 neyse ölüm, o diyo evli. olur mu yō, sen padişahsın, ben amcamın ğızını isderim diyo.
104 peki diyo. gidelim diyo, isdiyelim diyor. isdiyollar, benim ğızım evli diyor. olurmu yav.
105 vezire söyle, şuña söyle, buna söyle. dirken şi yapıyor. ölüm isdiyosañ al. yō, benim
106 gece gelincīm var. ben kimseyi isdemem diyo ğız. şi yapıyo baba, anne isdeyince. hayır,
107 benim gece gelincīm var diyo. na zaman geliyo. ğızım diyo. şimdi vezir oturuyo ortuya.
108 olana diyo ki elimi dut diyo. dutuyor. sen de dut elimi diyor hanımına. ā bu diyo benim
109 gece gelincimiñ_eline benziyo diyor ğız. o padişāñ ōlu ya. ille diyo alacām. ā, bu benim
110 gece gelincimiñ_eline benziyo. sen saḡın gece gelincīm_olma diyo. hadi ölüm hadi. bu
111 benim hanımım diyo.

Konuşan: şöhret Divanoğlu (88 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez

Konusu: şiirler, dini kıssa.

- 1 ben işde şiir yazarım. çocukları mı beşi de ğurbetdeler. saña onu söyleyim.
- 2 ālamadan şiir gelmez mı haķķaķ duygulanacāñ ki şiir gelecek.
- 3 haķķıñ sazı da ğülüplerde çalınır
- 4 şöhredim de evde ālar ālar avunur
- 5 yavrıları ğurbet_elde çağırır
- 6 silada bi ğurbet el de bir baña
- 7 ğadir mevlam çok sabırlar vēr baña
- 8 sene başi yoħ, beş çocuk ğurbetde. anılar bu da. ondan sōna ne diyelim.
- 9 çift e şişlerde el_işim başlı
- 10 babamı ğaybideli de ğözlerim yaşlı
- 11 ēil dallar ēil bir ğül alayım
- 12 yavrıları ğurbetde ben kimlere varayım
- 13 canıñ bāzı bi çocuklarıña gitmek isdiyo, gidemiyōñ. uzaķda
- 14 ötdü ğuşlar geldi bahar ķoķusu
- 15 içime girdi de ğurbet eliñ sızısı
- 16 hani nirde beş yavrınıñ hepsi
- 17 aman_allah aman yok mu bi ferman
- 18 hasiretlik denen derde yok mu bi derman

19 aḳsarayĩ boynu ezelden eḡri
 20 aldılar vilayetlĩ ezikdir baḡrı
 21 yönünü döndermiş hasdaniye dõru
 22 hasdeneniñ havlısına gel paşam
 23 gel de hālini ğõr paşam

24 anḡaraynan aḳsarayĩ yolu ğavaḡ
 25 anḡaraynan aḳsaray çok mu ıraḡ
 26 mevlāyı severseñ gel paşam da
 27 bi çit selāmı da aḳsaraya bıraḡ

28 veyselim bitirdi oḡulu. halıcıõluna çıkmış. annē didi, ben gelecēm didi. biz de
 29 hazırlandıḡ, itdik. bi de telefon itdi ki annē dayımnan ablası anḡaradalar. onlar diyo ki
 30 didi. bir_ay sōna mı oluyo on ğún izin. on ğún izini hinci ben burda ... iyi didik. şo
 31 pılavımızı söylemesi ayıp zobaniñ üsdüne pişirdik, ğoduḡ. tavīmızı bişirdik. bi de
 32 baḡdıydım. çıkmış gelmiş. on birde binmiş.

33 veyselim de telefundan anḡaradan anasıynan ğonuşdu

34 ablasıynan dayısıynan buluşdu

35 saḡt yedide de yollara düşdü

36 veysel ğarani. söylemez yalanı, yimez haramı

37 ordunuñ, yurdunuñ gül riyhanı

38 ...annem_inen õlan ğardeşim hacıya gitdiler. onlar hacı yolundalar. ben haydi
 39 durabiliñ mi ālarım, bi yandan iş ğõrüm.

- 40 açık sana yol ğardaşım
 41 aman hacı ol ğardaşım
 42 peygamberiñ şefâtı var ğardaşım
 43 anamiñ duasını al ğardaşım
- 44 otuz_üç yaşında dul ğaldıñ ānam
 45 gül_ömrünü kıl_ıtdıñ ānam
 46 güller_ıaçdı, mekke yollarına düşdü
 47 sabrıñ_ınan, şükriñ_ünen bu ğúnlere ğavuşduñ anam
- 48 size selám getirmişem isdanbul şehrinden
 49 eyüp sultan, sultan ahmet, fatih sultan
 50 size selám, size selám getirmişem
 51 denizinden, dalğasından, üstündeki martisinden
 52 size selám, size selám getirmişem
 53 dağlarından, daşlarından, orda öten ğuşlarından, seherde bakışlarından
 54 size selám, size selám getirmişem
 55 şöhetim boynuñ ezelden eğri
 56 yavrularıñ ğurbetde, ezikdir bārı
 57 yönümü dönderdiñ ğurbete dōru
 58 ğurbetiñ salına ğonuñ durnalar
 59 saķınıñ da anañ öldü dimeñ durnalar

60 ... bi ğún ütü yapıyom. çocuklara şöyle yelek ğuruduyodum. şöyle seniñ
 61 yaşıñda neyim. burda yanımda dedesiniñ okulunu yaptırdı da. arkadaş buldu. öğretmen
 62 arkadaşları var, dokdur arkadaşları var. burda biro açdılar, çalışıyollar da bunlar. onlar
 63 ğüçcük dā şöyle işde. onlara ütüledim. haqqā ha bi anğaraya gidiyim didim.
 64 ğóndermedi. haydi sen şiir yazma.

65 çıkınımı da çıkıldım çıkamadım yollara

66 zalım dedeñ yol vermedi ellere

67 ğózü yaşlı annanneñ bañar yolar

68 eyleme ğónül kendi endiñe

69 ... şöyle şunu anladım. musā aleyhisselāmıñ zamānında demiş ki mīsa
 70 aleyhisselāma rabbi' ālemin baķ demiş şu filān dāda benim bi ğulum var. gece zabā dar
 71 ibādet ider. zabah da akşama ğadar oruçlu. o ğuluma git, bi ziyāret it demiş. ğayri ne
 72 derece bilmem. gitmiş, onuñ da ğısmeti bi nar ımış. çalışmaz ımış. aħşama dar oruç
 73 dutar. zabā dar namaz, ibādet ider. bi nar da ğısmetiymiş. ğayri ne derece bilemem.
 74 mevlām o narı iki ğóndermiş ona. birini yimiş, birini ğoymuş o nariñ. ertesi ğuñ de
 75 demiş. hıristiyan yaratdım ğulum var. kimsiye bi şişiy dimiyelim. hıristiyan yaratdım
 76 ğulum var, buğuñ de ya mūsa bi oruya git de onu ziyāret it demiş. sā ğoluñu sal,
 77 sol elinñen yi. niye dirseñ di ki demiş. sarışın, yeşil ğózlü bi çocūñ ğanı dokdurlar çāre
 78 bulamadı. sarışın, yeşil ğózlü bi çocūñ ğanı kesilecek. ora geçer demiş. di demiş niye
 79 dirse. varsamış. niye sizde sol tarafından yinmez demiş. mīsa aleyhisselām da biliyo,
 80 bayā vatandaş gidiyo. öyle gidiyor. aman buna dokdurlar çāre bulmadı. elim yara da
 81 diyo. bi yeşil ğózlü, sarışın ğızıñ ğanı kesilecemiş. ğanını sürecemişim içine. o geçer.
 82 amān diyollar. seniñ söyledin ğıbal çocuk bizde var diyollar. tamam diyollar, ğötür kes.
 83 öyle mi diyo baķ. bi diyo şuruya ilēnnen su ğoñ diyo. içine herkes su dōkdürüyo. çocū
 84 ğoyyollar. misāfir rahatla baķ. o çocuklarını kesmiye veriyollar oruya misāfire. aman
 85 diyollar misāfir ğaķdı mı aman diyollar, misāfiri uyandırmıyalım, rahatsız itmiyelim.
 86 zaman geçmiş, varsalar baķsalar ki mīsa aleyhisselām allah tarafından şöyle
 87 o ğayık ğayık altın olmuş. mīsa aleyhisselām ğomuş gitmiş. baķsalar ki varmış, baķ

88 dimiş. o zabā ġadar oruç dutar aħřama ġadar. zabā ġadar ibādet_ıder. ben iki nar
89 ġónderdim. baħ birini yidiler, birini ġoydular dimiş. bu cıeriniñ ġanını baħ, saña
90 teslim_ıtdi. onuñ yerine o, onuñ yerine o bilemeñ. ne ibadite ġúven. allahıñ ırzāsını
91 bildiñ yerde biliçli yapıdırsıñ cümlemize.

Konuşan: Ahmet Doğan (75 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Acıpınar kasabası

Konusu: Acıpınar Kasabası'nın oluşumu.

1 ğonyanıñ ğaradādan gelme iki ğardaş, ğaçah. asger ğaçā olsun, ğıtlık olsun
2 dālmıřlar. orda bizim ev varmış. evimiz şurda, bizim kókenimiziñ evi. oruya iki asger
3 gelir, şurda bi ışşık yanır. len memmet diyr mısdafa. yav şu ışşık neci bi varalım
4 diyr. o da varsa k1 bi gelin, bi ğarı. bi de çocuğ. dezze, yenge niye böyle duruyusuñuz
5 dir. aş ğarışdıyımış. burda ekmāk dimiş, bi kile un. yēdi hāneydi burası. yidisi de
6 ğırıldı, öldü. bi gelinnen biz ğaldık, bi de çocuğ ğaldı dimiş. neden dimiş. ğıtlık geldi
7 dimiş. burda yakın kóy var mı dimiş o adamlar. şurda cerci kóyü var dimişler. cerci
8 kóyü cerid imiř. ordan gidiyılar. yā, pendir, bůlgur toplayıp geliyılar. pılav
9 bişiriyılar. gelin, anası ğaynanası neyse. pılav bişiriyılar, yiyyılar. siz bunu yiñ,
10 bunnan idāre itdirin, bi hafda sōna giri dolařıb gelirik dimiřler. bunlar dūřuyullar yola,
11 devam. kilise dirik dāñ içine isim olarağ. vermişler, öyle ğalmış isim. bunnar oruya
12 kiliseniñ āzına varıyo, mıstafa memmete ğardaşım yanıña bi dur dúyur. ben ne
13 dūřünüyurum didim diyu. ne dūřünüyüñ didi diyr. ğardařım ben ordā gelini allānan
14 añacām. ğaynanasını neyse dimiş. ār gelirse alacām, gelmezse dünya ahiret
15 bacım olsun diyi dóner gelirim dimiş. ār gelin alırsam, gelin gelirse o da virirse ben
16 saña çaķmak çaķarım, o fāt dūme, çaķmak var ımıř. dūme çaķmā çaķır. o devam
17 ediyir. o gidiyir, bu ğalıyır. bu hacıbrāmuřāna gidiyur. orda ğayrı nerde evlendiyse.
18 abbaslarınk1 mıstafa memmet, biziki mısdafa. işde ordan bu yannı. öte yannı bilmem.
19 alıy1, ordan kaķıyılar. cılmık dirik yayla var şurda sapmazıñ arada. oruya varıncık tábi
20 orda bi zaman āleřiyiler. bizim dede kaķıy1, sırça gidiyir.

Konuşan: A) Cevahir Sevindi (60 Yaş), B) Hatem Sevindi (61 yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Acıpınar kasabası

Konusu: Eski köy yaşantısı, evlilik ve düğün âdetleri, eski bayramlar

1 A) hinci saña bi destan diyim. ben pek yani eyce her şeyini şey idemiyom da
2 hāzimiñ üssüyün diller. bu yeñi evliyimiş. bu didim adam yeñi evliyimiş. kıyden bi
3 yařlınıñ biri de davara giderimiş. o dimiş kine buğün üssüyün gētsiñ davara dimiş.
4 anası da dimiş kine ölüm üssüyün dimiş. buğün amcañ bi işi var. davara sen gēt dimiş. o
5 da ana ben gētmem ne didiyse de ölüm, gēt, hatırını gırma. eyi, oturmuş.

6 ana ben gētmem davara

7 evde işim avara

8 hep gırdırırım canavara.

9 bu uzundu amma ben burasını biliyom yāni. anası salmış bunu davara. davara savmış.
10 gētmıř, nādar davar varsa canavara gırdırımış, gelmiş. iki geyun galmış. geyunu ūrüne
11 gātmıř, çıkmış gelmiş. üssüyün bu ne. e ben size dimedim mi. bunun meselesi çok da
12 yalnız bu adarını biliyom.

13 **Çocuğa nası ad verirsiniş?**

14 A) çocuğa adı, biz böyüklere danışmazlığ da böyüklere gendileri gōfdu ismi. bōñ
15 mesela çocuk dōdu. evde babanne var, dede de var. onlar 'demeyinci biz bi şey
16 diyemezzik. isderseñ çocuk bi sene adsız yatsiñ. geyamazlığ adını. bizim şeyimiz
17 öyleydi, gelānāimiz öyleydi. diyim saña. hinci biz bi tarafa işe gideciyik. geynana, önce
18 geynana. oña danıřacıyıñ, gōñü olursa hadi gidin dūne. bi dūne gideciyik. toplanıñ, cāhil
19 dālmiřiñ, gideceñ. canıñ isder. geynanaya danıřıñ, gidelim dirse, izin verirse gideñ,
20 vermezse gidemeñ. sen bōñ filānıř gōreciñ dir. gōñü olmasa salmaz. yani herife neyi
21 danıřamāñ. sağın herife danışıyom da bu iş böyle yōrūmez 'aslā. bađ, ben beř dene
22 çocuk böyüTdüm işdā disin. dā birini gūcāma almıř allāñ gūlu dālīm. önde babası da
23 yōdu, analı varıdı. aha bađ gāřıda oturuyo, en böyük çocūm o. bu asgerdeykene asla,
24 ebedi gūcāna alamazdı. řōrda bađrı bađrı ölsün isderseñ, varamazdıñ. âdetimiz öyleydi.

25 hasan, anā ben felān yere gide'cām dise ġōñüm_olursa salardım. ġōñüm_olmazsa
26 salmazdım. böyleydik. bizim buranın_ı adeti öyleydi. bi biz dāl, hep öyleydi.

27 **Yeni olan çocuğa ezan okunur mu?**

28 A) duān çocuā okuyan okurdu yāni. eviñ içinde büyük varsa abdes alırdı. adını
29 ġoyacak_ıa bōñ çocuk dōdu, onuñ_ıadı ġonacak. abdes_ıalırdı, şurda iki erkāt bi namaz
30 ġılardı. çocū ġucāna alırdı. celāl_ıısa üç sefer çārır. celāl, celāl, celāl diyi. ahmed_ııse
31 ahmed, ahmed diyi üç sefer çārır. ismi böyle ġollardı. yani her_ıadam da yapmazdı.
32 bunu her_ıadam yapar diyi bi şiy yōdu.

33 **Çocuk diş çıkarınca ne yaparsınız?**

34 A) diş çıkarķana onu da her kişi yapmazdı, saña onu da diyim.

35 **Diş hedī var ya.**

36 A) hedī ġaynatırdı. içine misir atañ, nohuT_ıatañ. onu ġorduñ. ġoñşuları
37 çārırsañ şuruya sini ġoñ. ġoñşular hediyeinen gelir. çārıñ. gelmiyeñ ġoñşulara da tabak
38 tabak daıdıñ. yani bulġurunu, diş hedīni. o öyle olurdu.

39 **Bir ġıza nası dúñúr gidersiñiz?**

40 A) bi ġenç meselā hasan ana şu ġıza gider isdiyom ben dirse işime yararsa
41 giderim. dúñúr giderik amma işimize yaramazsa ġet hasan o bize yaramaz, o olmaz. o
42 da üsdeliyemezdi. büyükleriñ_onayı olacaķ. eñ zulumunda 'ġaçırır. ġaçırır evde
43 dirlik_olmaz o zaman da. evde dirlik_olmaz. ben bunu isdemişyodum, sen niye getirdiñ
44 bunu. ha benim isdēdimi de hasan isdemezse ben de seniñ isdediñi isdemişyom derse
45 gideñ başka yire variñ. allāñ_ıemrini añañ.

46 **Ondan sonra nası olur?**

47 A) oldu, işimiz_ıoldu. adamlar işde başlık isdellerdi önceden. bizim
48 ġúnümüzde meselā iki yüz lira, dört yüz lira. öyle para kesellerdi. onū da alırdı. babası
49 bi ġat yataķ verir. yúñ yataķ, bi de kilim, dört de yasdık, meselā şöyle yasdıķ. ceyizi
50 ġızıñ buyudu. olan_ıevinden de yoķ. cihaz_ıolmazdı. olan_ıevinden cihaz_ıolmaz. ġız ne
51 getirirse onda yatar, ġaķardı. olan_ıevine ġarışamazdı. daķı işi meselā olmazdı, şöyle

52 olmazdı. adam ne daķarsa ğúcünüñ yetdini alır, daķardı. ille de şunu alacıyıñ, daķacıyıñ
 53 diyen_olmazdı. ha, yol isderdi ğız_evi. hanı o zaman dāvediyе yōdu, yol_udu.
 54 aķrābalarına, teyzelelerine, halalarına, babannesine, annesine birer řalvarlıķ, işde
 55 esgiden top dillerdi. bi açılmadıķ şöyle řiy. ondan bi isdellerdi. onū da parça parça ideñ,
 56 ğoñşulara dāydıñ. öyleydi.

57 **Önce nişan mı ğoyardıñız?**

58 A) tabi, bi nişan yaparıķ. dūñür gitdik, işimiz oldu ya bi řerbed_ıçerdik
 59 esgiden. şerbet_ıçilirdi. hā, dā ondan öncesine de şerbet_ıçecek şeker bulamazlar'mış.
 60 'bekmezi şerbet yapallarmış baķ. bekmezi şerbet yapallar_ımış şeker bulamadıķları
 61 zaman. her evde de bulunmaz_ımış şeker. bekmeziñ_ıçine ıcık su dókellermiş,
 62 çalpalallar, bi ğaba ğollarmış. bardaķ bardaķ yani gelen şeylere dādıllarmış dā
 63 öncesinde. bizim ğúnümüzde onlar yōdu. şeker_ışı var_ıdı. içine ıcık boya ğatañ
 64 suyuñ_ıçine. ıcık da şeker atañ, ğarıřdırıñ, dāydıñ. dūñünde de yemek yapañ. olan tarafı
 65 olsuñ, ğız tarafı olsuñ misāfirine yemek yapar, gelen misāfirini aırlar. başğa kıyden
 66 geliyusa yatıya ğalıllar. at_ınan, arabaynan gelen yatıya ğalır. onlar işde zabānan geri
 67 misāfirini aırlallar, çaylallar. zabānan geline bi duvaķ vurullar esgi duvaķlardan. bi
 68 entere şalvar giydiriller geline. at_arabasıysa at arabasına ğorlar, yohut motur_ısa
 69 motura ğollar, ğótürüller. ha, esgi dūñümüz böyleydi. hinci olan tarafı řunu da yapardı.
 70 onlar yol dāıtmazdı. esgi tahta ğařşıķlar var. o ğařşıķlardan elli, atmış kıy n_ādarsa oñā
 71 ğóre ğařşıķ_alırdı. bi faķıra verillerdi, o kıye tüm dādırdı. o dāıdan_ıadama bi tabaķ
 72 un veriller. herkes yani kime veriyosañ sen veriyosañ sen veriñ, ben veriyosam ben. geri
 73 tekrar o dūñ sābine geri bi tabaķ un dā ğótürüñ. hani hinci zarflarda para ğoyyoñ ya. o
 74 zaman para işi olmazdı. geri tabā un ğoñ, yaķın aķrabasıysa arpa ğoñ iki şinik, bi şinik.
 75 daha yaķın aķrabasañ, ğardaşıysañ, ablasıysañ davar ğótürüñ. ğoyun, geçi, olaķ mesela
 76 bunları ğótürürdüñ. bunlar öyleydi, önceden öyleydi.

77 **Düğün nasıl yapılırdı, davul zurna olur muydu?**

78 A) olurdu, olan da olurdu, olmayan da yapamazdı. davul_ınan da yapardı. çalğı
 79 olmazdı yañıñız esgiden. davul_olurdu, deve yapallardı iki kiřiniñ omuzuna āç ğollardı,

80 üsdüne kilim çullallardı. eline bi de şöyle şey verillerdi diynek. yapallar başını, ayna
81 dağallardı, oña püsgül dağallardı. onu bi güzel süslellerdi boncūnan neynen. gelen
82 yengeyi olan tarafı yenge gelir. bunu gız_evi yapar. olan tarafını ğarşılarıdı. onuñ
83 õründe oynardı, sekerdi. o da davul getiriyo ya. onnan oynardı, sekerdi. gız_evine
84 gelirdi onnan berāber. yanı şenlikli olurdu. esgi dūñ hinciki dūñlerden şenlikliydi.
85 bizlere öyle geliyodu.

86 **Düğün yemeği var mıydı?**

87 A) var_ıdı yemā çok yapallardı. adam bi inek keserdi bi dūñe. salı ğúnü bayrā
88 ğaldırılırdı. gel geri salı ğúnünece. o ğúnece dūñ yapallardı bi hafda. inek keserdi, inē
89 olmayan davarı iki keserdi. mejmur satın_alır, keserdi. mejmur yapardı. davul
90 dōdürürdü. bi de onu şöyle yapallardı kine ğış ğúnüne yapallardı. yazın, bu aylarda nede
91 dūñ yapamazdıñ. tam hinci esgi adamlarıñ yabanda sap çekme işiydi. harman
92 ğaldıracak, şey_idecek dūñü öyle yapardı. eñ ilk başlıyan onuncu ayda yapardı,
93 dokuzuncu aya da varmazdı yav. ilk yapan onuncu ayda yapardı. ğayrı ğar, ğış
94 demezdiñ, dūñü iderdiñ.

95 B) şu ayda şimdi esgiden dūñ yap, kimse varmazdıñ. 'kimse ğetmezdi. şimdi
96 bir kóyde ölü olsa dahi yaz ğúnüne o ölüye dahi zor gidellerdiñ. adam işini boşlayıp da
97 gidemezdiñ ki. yakın_akrabası olursa mejmur gider de.

98 A) saña şunda diyim. bi gız ğaşdı. olan isdedi, anası almadı, babası vermedi.
99 ğızı ğaçırdı, o ğıza dūñ yapmazdıñ. o ğıza dūñü yapmazdıñ. o ğızı ğaçırırdıñ kóyden
100 kóye, kóyden kóye ğaçırırdıñ. oña dūñ yapmazdıñ. orası öyleydi. şimdi dūñ işi yeñi.

101 **Düğünlerde kadınlar, erkekler ne tür oyunlar oynardı?**

102 A) ğadınlardan erkekler birbirini ğórmezdi dūñde. fıabi dōru lorman biz
103 esgiden teft_olurdu şöyle şöyle ğasnāñ içinde vurandan. ondan_olurdu, ğadınlardan onnan
104 oynardı. erkeklerde de neydi o len. onlar bi yüzzük diyi oyunları olurdu. onu çoñ
105 oynallardı dūñde erkekler. ğadınlardan da lorman böyle oynallardı. hinciki kóy oyunu gibi
106 oynallardı. ğiysimiz aynı böyleydi. daha bizim büyüklerimiz enteri, şalvar dirik. üç
107 siyliler olur ya onu giyelerdi.

108 **Amca nası olur bu yüzük oyunu?**

109 B) şimdi yüzük oyunu böyle fincanın altına şiyi gollar yúzzü. ondan sōna
110 bulursañ ne ālā, bulamazsañ bunlar mıhtarını seçeller, āzasını seçeller. ğayb_iden taraf
111 gider, bi tene halva getirir. halva yiller. ya dālse onu eyce bi düveller. şimdi bi kere
112 rasgeldim oyuna. esgiden kesinlikle giremezdiñ. dedemiz vardıñ ikimiziñ. şō terlikli
113 adam. terlikliniñ ğorqusundan kimse yaklaşamazdıñ ki. bizi dūne ğomazdı.

114 A) şimdi ğadın, erkek birbirine ğarışıyor, oynuyu. eskiden imkānı yok. şöyle bi
115 oduya dolañ. bi mandara diyim saña, ahır diyim. boş_usa bizim_ahır bōñ boş. geliñ,
116 orda oynañ. dūññü orda yap. ğadınlar oruya gider. erkekleriñ bi ayrı odası olur.
117 ğadınlarıñ bi ayrı şiyi olur. böyle oynallardı yani. sarı zeybek sekellerdi, nar ācı
118 sekellerdi ğadınlar. ...

119 A) perşembe ğünü gelini indiriller. cuma ğünü geliniñ bi duvānı açallar.
120 ğoñşuları çārıllar, dāvetleller olan tarafı. işde gelir, geliniñ duvānı açallar. iki şurdan saç
121 keseller. iki de şu yandan saç keseller. geliniñ çeñeyi çatallar. cenāzeyi çatañ ya. geliniñ
122 bi de çeñeyi çatallar. ğafıya bi fes gollar. onu ğayri gelin ğaķar, geliniñ_eline būda
123 gollar. gelin çıkar, onnan bi oynar şöyle būdayı saça saça. durur gelin ğayrı. dikilir,
124 millet dālanaca dikine durur. ayakda durur, oturma yoh. düşerseñ düş. ğayri oynallar,
125 sekellēr. millet dālacak zamānı o çaldı tefti saña dutar, baña dutar, oña dutar. herkece
126 dutallar. adamıñ_elinde parası varsa parayı ğor, yemenisi varsa yemeni ğor. çorabı
127 varsa çorabı ğör. gelini oña şiy_ider. gelin de geri onuñ aynı ğarşılını, bāşışını daıTır.
128 öyleydi esgiden. bizim zamānımız böyleydi.

129 **Seniñ dediñ de aşā yukarı ğırķ sene evvelkiler.**

130 A) nerdeyse elli sene oldu. elli beş sene oluķdur yani. çocuklūmdan bu yanna
131 aķlımıñ erdini... bizim ğünümüz ğaybolalı belki şurda yimbeş, otuz sene oluķdur.
132 ondan öncesini tábi daha ben bilmiyirim.

133 **Yirmbeş, otuz seneye ğadar aynen bu şekil giderdi.**

134 A) bu giderdi he, bu giderdi. sōnadan işde bu yeñi şiyler gine tábi daha deñişik.
135 bizim ğiysimiz deñişig_idi baķ. üç siyli giyerdik, fes giyerdik. ya hincikileriniñ bacānda
136 pantul, şalvar neyse etek öyle. gelini üç ğún dışarıya çıkartmaz ğaynana, ğayınbaba.

137 'hiçbir allāñ ğulu ğórmüyecek. üç dórt ğún. dā hinci gelin indirdiñ miydi bōñ duruyo,
 138 yarıntasına gelin el öpmüye gidiyi. bi sene çocū ğucāna almayıncı gelini babası evine
 139 aslā ğóndermezlerdi. ādet_ıdı, ayıP bi şiy dillerdi... başġa kóyden de hinci gelin
 140 getirsiñler meselā sapmazdan, baymışdan geliñ getirsiñler ne ğızıñ anası gezmiye
 141 gelebilir ne ğız gezmiye gidebilir bi seneyi geçmeyince. bi sene duracaġ muhaġġaġ. bi
 142 sene oldu muydu ğız gider. işde oña öteberi doldurullar, işde tavıġ ğollar, kómbе
 143 çekeller saçda. ufaġ defek çerez ğollar. hābe derik. işde hābeye doldurullar. bu gidecek
 144 bōñ gitti. onu oruya ğodular, ğetdiler. o orda gelin izin isdiyemez. ġaç ğún ġalacām
 145 diyemez. ġaynana, ġayınababa. dāmat hēc ġarışamaz. ġaynana, ġayınbaba bi hafda, on
 146 beş ğún işde izin veriller. ğızıñ babasıynan anasınıñ da nazı geçerse ha ik_úç ğún de
 147 izin biz verelim diller. onū da içine ġatallar. ıık ġalır işde. geri ğız tarafı getirir. ğızıñ
 148 babası anası birlenir. ābisi ne birlenir. varıllar, geliller.

149 **Peki teyzem, bu dini bayramlar nası geçer sizde n_āpılır?**

150 A) şimdi bayramlarda bizim şiyimizde fıabi, bōñ arefe ya arefe ğúnü bi hamır
 151 yóurruġ biz aġşamdan. zabah arefe ya. hamır yóurruk teştler_inen, tandırda kómbе
 152 çekerik tandır sacında 'aġşama ġadar kómbе çekerik. işde bi temizlik yapañ aġşam bōñ
 153 arefe de yarın bayram ya çocuklar sevinir elimize ġına yanacaġ diyi. çocuklarıñ_eline
 154 birer ġına yaġañ. fıabi hinci böyle şeker olmazdı, adeti olmazdı. kómbе çekerdiñ, gelen
 155 misāfirlere tabā kómbе ğorduñ, kómbе dutardiñ. bayram öyle olurdu. büyükleriñ yanna
 156 gideñ. şimdiki gimi amān bōñ onuñ çocū baña gelmedi, ben_oña ġetmem dime olmazdı
 157 yalıñız. büyükleriñ meselā benim babamıñ dayısı var_ıdı. dayısıñıñ odasına oturullardı,
 158 böyükler ne varsa oruya varırdı. geçler de onuñ yanına bi girip çıkacaġ. bayramımız
 159 öyleydi. ġurbanımız da aynı şimdiki gimi ġurbanını keserdi. gene böyle bi bayram
 160 böyükleriñ_ellerine, anaña, babaña, ġabiriñe ziyaretiñi yapardiñ yani. o işlerimiz öyle
 161 olurdu.

162 **Eskiyle yeni bayram arasında fark var mı?**

163 fıabi var, var. şimdi meselā ben saña şunu söyleyim. benim baġ burda bunuñ
 164 amcasıñıñ iki tāne, üç tāne amcası var. ġoñşuyuk bi arada. birez ġırgınıġ birbirimize.
 165 gelmezler, biz de varmazıġ. amma esgiden bunlar olmazdı. ġırgınlık olurdu, olmamaz
 166 diyi bi şiy yoġ da yalıñız gelmemezlik olmazdı. bayramda böyükleri muhaġġaġ
 167 muhaġġaġ yoġlallardı. şimdi bayramda böyük yoġlama yoġ.

168 **Eski ile yeni hayatınızı çalışma yönünden karşılaştırsak.**

169 A) çalışmadan yanı şindi göley. şindi göley, hincik de 'her şey bolluk var,
170 göleylik var. meselâ biz bi tarlada ikimiz olurduk, on ğún ũraşırdıh bi tarlada. bi harman
171 ğaldırsak bir ay ũraşırdıh, hinci bir ğún de ũraşmuyuruh. her şeyimiz ğapımıza geliyu.
172 gendimiz tarlayı ğörmüyuruh. hâ, yemeden, içmeden anladıyım saña. ölüm yeme böyle
173 yıdu. 'heç yıdu. böyle dâlde heç yıdu. çuvalda unuñ var mı, çuvalda bulğuruñ var
174 mı, desdide suyuñ var mı sen zengin_ıdıñ. amma bu olmuyanlar çıdu. çok ğoñşuların
175 çocū acından ölüdü. açlıhtan ayran bulmazdı, adam çalışırdı, çalışırdı. çocuklar
176 çoğ_olurdu. benim babamın on sekiz deneydi meselâ. bi anaynan bi babadan on sekiz
177 çocuk olur mu olurdu. oldu. o çocūn ğarnı doyurmak göley mi yavırım. böyle hinciki
178 gimi harman ğaldırın, şiy ğaldırın amma bulamazdın kine. bahara çuvaldâ un biterdi,
179 bulğuruñ biterdi. ne yiyeciyin yoğ. o zaman darlık çoğ_ıdu. haddinden fazla çoğ_ıdu.

180 B) sen esgiden çalışmayan şimdiki çalışmanın_arasında didin. ondan şimdi
181 esgi yaşam bundan iyiydin. vatandaş birbirine haddinden fazla bağılydın. şimdi misal'
182 olarak ğarşı cerit kıyünden bi adam geldi. adam yabancı, bu adamın_ışı ğalmış. hep
183 birlikte hıcum iderdin o adama yardım_etmiye. şimdi bakıyoñ adamın ekini ğalmış,
184 dikini ğalmış. dâ ıcık da ğalsın diyi su ğoyuruyullar. sevgi, sayğı denilen hiç bi şiy yoğ.

185 **O sizin zamanınızda ortaklaşa çalışma çok muydu?**

186 B) haddinden fazlaydı. şindi misal' olarak bi tarlaya gidiyoñ, yanında da
187 ğomşuñ. ekin_ışliyiseñ ondan evel bitirdin. bayâ oña iki, üç saat yardım ideñ. ondan
188 sōna çıkañ, geliñ. ondan sōna adamın sapı ğalmış öküz_ünen. esgiden öküz olurduñ. dâ
189 evelleri öküz_üdüñ. öküz_ünen giderdin, onuñ_ışini ğófürdüñ. ondan sōna düveni
190 ğaldıysa giderdin, düvenini sürerdin. ondan sōna tınası atılacāsa giderdin, tınasını
191 atardın. ondan sōna esgiden bi böyâ büyük gelip de ölüm ğet falancanın bi işini ğör dise
192 hemen ğopar, hücum_ıderdin. şimdi de bi gence ölüm yapıdın iş yanlış dirseñ ben
193 babamın, anamın sözünü dinlemiyim ki ben seninkini dinlesem diyo. bunu diyen de
194 haddinden fazla.

195 **Sizin büyüklerinize saygınız nası olurdu?**

196 B) büyüklerimizin oldū yere biz izinsiz ebedi giremezdik. esgiden odamız
197 olurduñ, şura bizim odaydın. esgiden oduya yemek gelirdin. yemâ getirirdik. ondan sōna

198 yemā şōruya ğoñ. mısandara dellerdi, mısandıraya ğoñ. odanñ belli bi āsı olurdun. o āa
 199 get ōlum, tāmam işiñ bitti derse giderdiñ. demezse heç seslenmezse orda ōyle duruñ.
 200 ben eviñ bi tāne ōluyudum. haddinden fazla ğıymatlıydım. ōylelikine gene aynı orda
 201 bulunurdum. yemā eletirdiñ. ğet dillerse giderdiñ. ğetme dirse sufraya neyi oturma
 202 imkānı mı vardı. ğapıda bekleñ şōrda. ğófünmezdiñ de.

203 A) bi de şurası vardı. onlarıñ esgiden ğaz ocā yōdu ya. ğaz ocāyıldı yanı.
 204 bulunanda da bulunmayanda o da yōdu. orda ocağ olurdu duvarda. tandır gibi olurdu da
 205 o kúçük olurdu. o ocağ olurdu. oña kerme ğoñ. odun ne bulamañ, kerme ğoñ. onuñ
 206 üsdüne bi de ğúççük bi şiy ğoñ, çaydanlı ğoñ onuñ üsdüne. orda çaydanlık ğaynıyacağ.
 207 ordā hizmet için dikilenler o çay ğaynıyacağ. ğaynadı mıydı çayını atamañ. o ā kim ğise
 208 eletiñ, onuñ oruya ğoñ. o gendi atar çayını. çayını, şekerini, bardānı eletiñ, ūrüne ğoñ.
 209 ğoñşularına o şekerini de doldurur, atar. çayını da ğor, atar. eletiñ, sen o adamlara
 210 dāıdñ, çekiliñ.

211 B) da bi de şey vardıñ esgiden. dōme çağmak. dōme çağmak derdik. sığara
 212 yağacağ. esgiden sığara olmazdıñ da tütün sarallardıñ. onu da ço çakmā çağmayı da
 213 yapamazdıñ. gel falanca ataşı getir derdiñ. maşayı alırdıñ. esKiden zoba ne felān
 214 yōduñ. ocağda kerme yanardıñ. kermenin atasından ıcığ dutañ, onuñ cığarasını yağardıñ.
 215 geri de ğófūñ ğófūñ çekilirdiñ.

216 A) arğanıñ dönmeñ hā, arğa arğa gideñ. arğanıñ dön de sen hiç mi bi şiy ğófmedeñ
 217 ömründe dir. ordā oturanlar.

218 B) geri gel dir. yanlış iş yaparsañ saña iki çeker.

219 **Seniñ hiç öyle bi anıñ oldu mu amca?**

220 benim ğolmadı da bi arğadaşıñ oldu. ondan biliyorum yanı.

221 **Nası oldu?**

222 şimdi falanca gel, sığaramı bi yağ didi. yağamayınca onu da yanlış bi hareket
 223 yaptı. yani hemen yağıp geri döndü. gel lan buruya didi. iki çekdi. bi dā da hadi bi şiy
 224 itsiñ. ya oduya hiç varamañ. ya dālsa varacañ, o hizmeti yapacıyıñ.

225 A) şimdi bi de zabānan gelin ğayınbabadan evel aar. ğayınbabanın abdes
 226 bardānı hazırlar. namazlāsını serer. ğayınbaba namazı ğılanaa gelin orda dikine durur.
 227 o namazını ğılar. gelin o abdes bardānı alır. banyo yo, esgiden ierde tuvalet
 228 yo_ierde. mejmur adamın abdes bardanī buruya getireciyi. ğayınbaba, ğaynana
 229 namazı ğılanaa gelin orda dikilir. gelmesin de bi ba. esgiden öyleydi şimdi yok
 230 amma.

231 B) bundan otuz sene önce ğayınbabaynan sap ekiyuru. sap ekkekene atın
 232 öldün. ğayınbabamnan esgile diyerek óye gitdik. sizi gibi böyle misāfir_oldu. evin
 233 ge ğızları gelini, ğızı haddinden fazla hizmet idiyo. ondan sōra da ğayınbaba gidi,
 234 adama hizmeT_jdi didi. samanını getirin didi. aadan samanı getirdik. gelin
 235 benim_elime su dōküyo, sırtımı fıralıyu. bacım aman u fırayı ğoy da bi arala
 236 diyurum. bizim buralarda öyle bi iy olmādina. bizim buralarda öyle bi iy olsa
 237 haddinden fazla dāneleller.

238 **Nasıl yani?**

239 B) elin adamının sırtını fıralıyı. işde bu bunnan iyiydi, kötüydü.

240 A) dā önce bizim bura da öyleyimi ama bizler bilmiyudu.

Konuşan: Hasan zer (79 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Ulukışla kasabası

Konusu: şiir

- 1 hasandāna yağan ğarlar eridi
- 2 indi seller dūz ovayı būrūdū
- 3 cūml_ālem sılasına yōrūdū
- 4 sel_aldı gidelim bizim_elleri
- 5 hasandāı derler otludur başı
- 6 her kime söylesem dertlidir başı
- 7 ğōzūmden aķıtdım ğan ile yaşı
- 8 ālama ğōzlerim mevlā kerimdir
- 9 durmadan aķıyor ğōzūmūñ yařı
- 10 indī yerlerde deliyor daşı
- 11 her dāyim bōyle gider felēñ_ışı
- 12 felek bizi nerden neye ğoyacak
- 13 ben ğaribim, ben ğaribe kim baķsıñ
- 14 anam yokdur da ğōrsūñ ğōz yařı dōksūñ
- 15 ğardaş yok ki ğabirime daş diksiñ

16 bir çalıdır mezer daşı ęaribim

17 ęözümüň yaşını dönderdiň sile

18 isdermisiň saňa düşmanlar vura

19 ęarib_olanları ederler kóle

20 ālama ęózlerim mevlā kerimdir

21 yüce dā başında ęar bölük bölük

22 esme seher yeli cıerim delik

23 eşinden ayrılmış bir boynu buruğ

24 āla anam āla benim yazıma

25 yüce dā başında ęandiller yanar

26 ęandiliň şavķına bñlbñller ęonar

27 insan sevdñne böyle mi yanar

28 āla anam āla ęara yazıma

29 yüce dā başında ufacığ daşlar

30 ęaribiň ęözünden aķma mı yaşlar

31 ayrılmış eşinden dālar, daşlar

32 āla anam āla benim yazıma

- 33 beni kŭl_eyledi eliñ dilleri
 34 ŧimden ğayrı ğózlemeyim yolları
 35 varayım, gezeyim ğurbet_elleri
 36 ālama ğózlerim mevlā kerimdir
- 37 aPduŧā, koçasarı dolandıñ, geldiñ
 38 iki eliñle yoksa zehir mi yidiñ
 39 ğavım_olsuñ akrābayı nerde bıraķdıñ
 40 terk_etdiñ baharı ğardaŧ
- 41 muammer derler ğardaŧ seniñ_adiña
 42 heç doyulmaz sohbediñe, dadıña
 43 ilahi ya rabbi sen baĥ yüzüne
 44 cehennem ateŧiynen dālama
- 45 beni kŭl_eyledi eliñ dilleri
 46 ŧimden ğayrı ğózlemeyim yolları
 47 varayım, gezeyim ğurbet_elleri
 48 ālama ğózlerim mevlā kerimdir
- 49 yazma hasan yazma ğayrı desdanı
 50 sōuķ vurdu, bozduķ bāı, bosdanı

- 51 burada ısınacaq ahbaP, dostları
- 52 dostlar bayramınız múbārek_olsuñ

Konuşan: Hakiye Baysal (60 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Ulukışla kasabası

Konusu: Trk

- 1 cinderlide yavaş yavaş yrd
- 2 ır yerine al ğanlara brd
- 3 elifem de cinderlide byd
- 4 ne didi de aldı allı gelini
- 5 evresi oyalı telli gelini
- 6 ıl yeri diller de babamı yurdu
- 7 babam beni oruya ğurban mı verdi
- 8 giriden gelmeden sesimden bildi
- 9 aman elfem ar dimedi mi
- 10 cmtde babam var dimedi mi
- 11 ufağ olur şu yaylanı ğıcısı
- 12 ierden mi ıķar elfeni_acıısı
- 13 ırpını ırpını lıyo yosma bacısı
- 14 aman elfem ar dimedi mi
- 15 arķada ğara şambazım var dimedi mi

- 16 eymeyinen eymeyinen
 17 úsdü sedef dōmeyinen
 18 adam gendini ğuyuya mı atar
 19 ğayınbaba dōmeyinen

- 20 elife de sāsüvede duruyo
 21 ğaynanası ilānini ğırıyo
 22 mahmud da seslenmeden vuruyo
 23 aman elīfem ar dimediñ mi
 24 cōmātde babam var dimediñ mi

- 25 bunları o zaman o aşık didimiz, ğara memmed didimiz yaħdıydı... evleri
 26 yabanda. bunuñ ğocası da asgerdeydi. acer gelin dā. çocū neyi yoħ. öylen yaylıya suya
 27 gelmiş. ğuvayı almış, sır sulamıya varmış elīfe. ğuyudan sırı suya çekerkene gendi mi
 28 düşsüñ, vursüñ, öldürsüñler mi atıñlar elīfe ğuyuya düşmüş. düşüncü ölmüş. at
 29 arabasıynan kıoye aldılar, geldiler ölüsünü. babası çok zengin, kıoyüñ zengin bi
 30 adamıydı. cāmaliñ olū dillerdi. bi añılırdı kıoyde. bu acer gelin_ıdi, namlıydı kıoyde.
 31 ğocası da asgerdeydi. bu öldükden sōna āşık gibi bunlarıñ babaları āşımış zatan. bunuñ
 32 çocū bu geliniñ_üzerine öldükden sō bu türküleri yaħdı.

Konuşan: Ümüş Çal (69 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Altınkaya kasabası

Konusu: Masal

1 bi varmış, bi yokmuş. allāñ ğulu çok çōumuř. yedi dene ğardāř var_ımuş.
2 ondañ sonu heç annesiniñ ğızı olmamış. olmuş, olmuş olan olmuş. olmuş, olmuş olan
3 olmuş. allah tarafından tekrar annesi yeñitten üzeri yüklenmiş ğadınıñ. dimiş kine o yedi
4 ğardaş. annēm ğızıñ_olursa dimiş al bayraķ dik, oluñ_olursa ā bayraķ dik. biz
5 gelmezzik_eve. ğadın dōmu yapsa ola olsa bi ğız_olmuř. iy, allāma řūķūrler dimiř.
6 çocukları da künde ava gidermiş dağ. davşan getirillermiş işde. ördek ne getirir_ımiş.
7 öyle de çıkmış ğadın hasda hasda damıñ_üsdüne bi al bayraķ dikmiş. al bayraķ dikince
8 ondan caz_ārısı varmış. o al bayrā almış, ā bayraķ dikmiş. çocuklar yamaÇtan gelmiş.
9 bakşa kı anamıñ gene ölu oldu diyin ğadınıñ heberi yok ya içerde yatıyo. ā bayraķ dikdi,
10 al bayraķ dikdim diyi seviniyu. çocuklar bakıyo, dönüyo, gidiyo. ğözlemiş, n_ıtmış,
11 gelmemiş. bi de ğara zārıları var_ımuş. o ğara zār hemi olanlar başını almış, ğıtmış.
12 ařrāfı çöl gibi yere gitmişler. yedi ğardaş bir_olmuş. bi oda, bi salun yatmışlar, oruya
13 içine durmuşlar. oruya girmişler. künde bi av getiriller_ımiş. allāñ ğúnüne bi av
14 getiriller_ımiş. davşan ğullar_ımuş. ğoyunca caz_ārısı gelmiş. ğız böyümüş,
15 böyüyünce dimiş ki řiy dimiş. o caz_ārısı gelmiş. ha dimiş neyse elif baña ğızı ver, yūñ
16 diderim, yataķ idecām dimiş. öyle diyinci o da dimiş ki hadi ğızım git de şu ebeyiñ
17 yūnunu dit dimiş. oruya varıncı çocuk ayıb_olmasıñ. çocuk ossurmuş mu n_ıtmış. kaç
18 dimiş caz_ārısı. yed_ardaşı yidiñ, bi de durduñ, ossuruñ. ğız ordan ālamıř, kaçmış eve
19 gelmiş. eve gelmiş, anasına gelinci ālamıř. ğızım gel, niye ālıyoñ, niye geldiñ. anne
20 baña mesele böyle böyle diyo ğadın. var mıydı benim yedi... yā ğızım dimiş. seniñ yedi
21 dene ğardeřiñ var_ıdı dimiş. mesele böyle oldu, böyle oldu. bu geberesice ondañ soñu
22 al bayraķ dikdim sen olunca çıkdı ā bayraķ dikdi de ğardařlarıñ başını aldı gitdi. öyle
23 diyinci allah tarafından paliye lisan gelmiş, dimiş kine annem beni hazırla ben ıcık
24 kōmbe dillerdi eveli. kōmbe çekiyim, işde ufaķ defek alıyım, ğardeşlerimi ben gidiyim.
25 ğızım bulamañ, nirde bulacıyıñ. gitdiler filān yire. yō ben zār_ınan giderim. zār da allah
26 tarafından zār gideñ mi dirmiş, ğafa kekermiş. ğız hazırlanmış. sözüm yabana kılden bi
27 eşek yapmış, binmiş çu çu çu gider_ımiş. çüş didi mi kıl savrulur, bi dā yapar_ımuş.

28 aşşa pali almış, ğara zār baş aşşā çöl gimi yere dōru gitmiş. oruya varsa kı bi oda, bi
 29 salūn. içeriyi, ğapıyı açmış kına burcu burcu kōkuyu. hemen ğız büyümiş, ğollarıñ
 30 çemremiş. hemen davşanıñ birini yüzmüş. yāni de ğótürmüş, bişirmiş, şoruya örtmüş.
 31 örtünce ğardeşleri gelmiş dimiş ki allah_allah bōñ eviñ içinde bi deñişik var. içeri ayrı
 32 ayrı burcu burcu kōkuyu dimiş. eveli ğaymak yā ne olurdu. dimişler yā rabbi is mi cis
 33 mi teştin altını şöyle ğaldırsa kına altında davşanıñ ikisi ğızarmış. yā üsdünde duruyo.
 34 zār da ğapıda yatıyo. zār dirik. buña atalım yirse biz de yiyelim yimezse biz de
 35 yimiyelim. atmışlar o yemiş tamam biz de yemiş. bōñ öyle, yarın öyle ğuççük birisi
 36 ğalmış, uyumuş ğalmış, gene dutamamış. gene hazırlamış, dolaba girmiş ğız. devliki
 37 ğúnü ğuççük dimiş ki benim barnāmı kesin, ben acıynan uyumam dimiş. bu acıynan
 38 uyumamış. gene ğórmüş, dutmuş, seyr_idermiş. dolaba çekileken bilānden dutmuş. gel
 39 bāyim. is misiñ, cis misiñ nesin sen künde künde böyle idiyoñ. neden meydana
 40 çıkmıyoñ, hazırlıyoñ, geri gidiyoñ. isim de cisim de sizi yaradan allahañ ğuluyum da
 41 dimiş. siziñ de ğardeşinim, mesele böyle böyle. ō bacım depemiziñ_üsdünde yerin var.
 42 ğız ğayli ğófür_ümüş, dutar_ımış. bunlar gelir_ımış. künde ğöden üç üzüm
 43 düşer_ımış. birini zāra atar_ımış, birini gendi yirmiş ğız. bir ğún çırmış, n_ıtmiş.
 44 yōmuş, gendi yemiş ikisini de. bōñ ben yiyim, yarın da oña viriyim dimiş ğız. yō girer,
 45 çıkar_ımış ğız. ille benim şiyim. ondañ soñu ille üzümüm, ille üzümüm. etme, iyleme
 46 ğurban_oluyum. yarın saña ben heç yimiyecem temelli... yō benim üzümüm. ataşını
 47 söndürürüm, bi dā başı, yalvarır_ımış ğız. ataşımı söndürürüm. ğız almış, teştin_altına
 48 ğoymuş. ötüye ğomuş, banyuya vardıysa suyu dókmüş dókmüş. söndürmüş ateşi. ğız
 49 dimiş ki yā rabbi vakıt daraldı, ben nūrüyüm. ğardeşlerim hinci gelir, orta sōuk. ben
 50 nirde buluyum, çıkmış, bakımış. aşşā düz ovada şöyle baksa kına şo dāñ_orda bi tütün
 51 tütüyo. yallah ya bismillah, gidiyim, ordan bi ataş alıyım, geliyim. oruya varsa kına o da
 52 düün eviyimiş. yarım gelin bulğur ğaynadır_ımış. āman dimiş bacım sen nası geldiñ,
 53 ğurban_olurum ğuzum nası geldiñ. aman bacım döy uyyo. aman öyleyse al. ıcık ğıza
 54 hedik vermiş. ıcık erbişim vermiş. bi de ateş ğomuş. ğaç! bakdın yetişecek olursa ben
 55 yeñemem dimiş. yetişecek olursa hedı ıy, erbişimi sā. o deşirincene eviñe düşeñ. gelmiş
 56 döv. adām_eti kōkuyu dimiş. yok dimiş, adam eti n_arıyacak, gendiñi kōkula dimiş
 57 gelin. yō tekrar yeñitten adām eti kōkuyu. adam eti kōkmuyu, gendiñi kōkula dimiş.
 58 dīnemiyo. çıksa sā sola baksa kı bi ğaraltı gidiyo. dikilmiş ardı sura. yaklaşākan hedi
 59 ıymış, erbişimi sāmış. ğız eve düşmüş. eve düşüncü işde ben anañım, filānım dimiş.
 60 gitmiş kılden barnānı anam yüzzüklü olacak, ğaşı ğara olacak, ğaşını kılñen ğaralamış

61 gelmiş, barnāna yüzzük yapmış, ...barnānı uzat da yüzzük dağıyım dimiş. delikten
 62 uzatıncı ğızı deve deve ğapının ardına bayındırmış, düşmüş. oruya düşünce gelmişler
 63 ki ğardeşleri ğapı kitli. sâ sola bakmışlar kimse yoḥ. allaham is mi cis mi ğapıyı
 64 omuzlamışlar. açsalar ki aman bu döyün işi dimiş. baksalar ki ğızın elini gere gere
 65 yarımlamış barmānı. ğızı ayıkdırmışlar. ılık suynan ne yumuş. bacım nası oldu.
 66 ğardeşim mesele böyle böyle oldu. o zārı vurmuşlar. vurmañ dimiş. onu vurrux dimiş,
 67 vurmazzık dimiş. onu vurmuşlar. ordan künde ğapıdan ğız yatā ğaldırır, ğapıya
 68 çıkarımış. allām yedi ğuş geçer imiş. allahīm dimiş, elini açarmış. şu yedi ğuş, yedi
 69 ğardeşime gelin olsun ne var dir imiş. o yedi ğuş, yedi ğardeşine gelin olmuş. o
 70 bacım daha ne isdiyuñ dimiş. o yedārdaş. bacılarını heç ğaldırmazlarmış. oturmuş,
 71 şiy idermiş. sen bacım bi yanna gitme. sen işte şöyle iyle, böyle iyle. oturur umuş bu.
 72 oturunca ğadına ğarıları su verillermiş yılanlı, çayanlı. ğızın ğarnı hāmle çıkmış. yani
 73 yılan çayan böyümüş. böyüyünce dimiş ki ya rabbi ğardeşleriñ büyük ğardeşi
 74 sıkışdırmış. o dimiş ğardeşim biz şaşırđık mı, bacımız bu, can cıer bacımız. el dāl
 75 neyse. nıdelim bunu nıdelīm. arada da bi topal ā deve gezer imiş. dimişler, bi sandā
 76 ğuyalım, bunu ā deviye saralım. ā deve alsıñ, gitsiñ. ğurtulalım. oldu bi dāfe, el yüzüne
 77 çıkamazlık dimişler. ğızı sandā ğomuş, bunu deviye sarmışlar, deve çekmiş gıtmiş. aşşā
 78 ğoyunğuyusuñ yere bi varmış. bi çoban davar ğúder imiş, biri de sır ğúder imiş. o
 79 çoban dimiş ki şunuñ içindā dimiş arkağaş malısa seniñ, canısa benim dimiş. táمام
 80 uylaşmışlar. mal, sır ğúden fākırmış. o da dimiş ki arkağaş malısa ben saña
 81 verecām bunu. canısa da baña. açsalar kına dünya ğózeli bi ğız. e ne oldu saña. mesele
 82 böyle, táمام. o ğoley dimiş. çoban ğara ğoyunu getirmiş. südü sāmış, sāmış, vermiş
 83 ğıza. sāmış, sāmış, vermiş. yılān, çayan ğızdan dókülmüş. bunu almış, almış. bi sandā
 84 ğomuş. oruya ğūmuş, gel olmuş, gid olmuş. bu ğızın iki tāne ölu olmuş. ondan sōra
 85 ğız da aşşā inmiş, çamaşır yur umuş. yurķana o çocuklar aşşık oynar imiş. eveli aşşık
 86 olurdu. hüt aşşım hüt yedi ardaşın yiñeniyim de ā deveniñ buñeniyim diyin atar imiş.
 87 birisi gideken dimiş ki yav şu çocuklar amma aşşık oynuyo, gel bi varalım. biri dimiş ki
 88 gel muzumsuz olma, gidelim avara olma. yō ğardaşım ben bi diniyecām dimiş ortancıl
 89 ğardaşı. geri dönmüş. hadı ölüm, bi dā oynañ. gene atmış. hüt aşşım hüt, yedi ardaşın
 90 yiñeniyim de ā deveniñ buñeniyim dimiş. anneñ nirde ölüm seniñ. dahā annem orda,
 91 çamaşır yuyyo dimiş. gel bizi gótür, oruya eletmiş. gel bacım gidelim bi yemek yiñ, bi
 92 çayımı içiñ. bacılar ğayrı tanışmışlar. bacım nı oldu saña, ne hal idi böyle dimiş.

93 ğardeşim allahıñızı severseñiz ben diyecām saña, hepsi de duruyu amma allahıñızı
94 severseñiz ğardeş hiç ne ğarıñıza ne bi... olmuş bi dāfe. ğófüyoñ mu ben sizi
95 avucumuñ_çinde duttum da o ğarılarnızın baña itdına. şunlar hep benden dóküldü
96 dimiş.

Konuşan: A) Nasibe Altınok (82 Yaş), B) Abdurrahman Et (65 Yaş)

Derleme Yeri: Aksaray merkez Altınkaya kasabası

Konusu: Eski ky yaşantısı

1 A) ...dedem derdi kine bir zaman gelecek yavrım derdi, kye ışşık gelecek
2 dirdi, su gelecek dirdi, bir alet çıkacak dirdi. mrapdnı, maşrapdnı içerden duyacanız.
3 biz grmezzik ya bizden_olan grmez de bizden olandan olan grr dirdi bizden uçun.
4 işte bu televizyon, bi şiyler ık mış. su geldi, ışşık geldi. var mıydı lum? işdi hikyeleri
5 eyle sylerdi dedem.

6 **Esgiyile şimdiyi bi gıyashıyabilin mı?**

7 A) esginin_adamı hatırlıydı. bi misfır gesse odalar olurdu, dolu olurdu. şimci
8 ne var lum, gryn mu bi oda moda var mı. bi dn_olurdu, dnynn_adamı
9 birikir_odaya otururdu. ondan s byk adamlar, adamlarn yanına gelirdi. her işleri
10 yapallardı. mhtarlık neyi, heç irey virmezlerdi. ben bilirim. sen bn odada arıllardı,
11 sen bn mtarsın, sen de zsın dillerdi... bu irey snadan ıĥdı. anlaşıllardı, oduya
12 oturullardı. bn sen mtarsın, sen de zsın. sen de bekcisin. bekciler beyle gruma
13 neyi toplamazdı ya bi bekci bi evden bi kile bda alırdı. harman zamnı. eyleydi lum.
14 gelillerdi. bi inek, bi kile bduya gdlrd. srn paķını toplallardı, ekmek toplallardı,
15 yurt toplallardı, fķırlara gtdrllerdi. her şiyde hatir gnl var_ıdı. şici ne var.
16 sensin sen, benim ben.

17 **Yardımlaşma var mıydı?**

18 A) yardımlaşma yoĥ. heç kimsenin tarlası olmazsa birine bi tarla verirdi tarlası
19 olan. onu eker, bierdi. yir, içerdi lum. fķırlara yardım edellerdi. her şiyler var_ıdı.
20 davar oĥ_ıdu esgiden, her evde bi sr ıķardı. hiç pendir satmayı, y satmayı
21 bilmezdik. hiç bilmezlerdi... hiç satılmazdı, olmuyana virillerdi. geneden on beş, yirmi
22 davar_lrd bi srden. nidellerdi? olmuyana verillerdi, olmuyan yirdi. şinci bi kil
23 eti veriller mi adama? mlisef, iyleydi lum. o zaman iyleydi...

24 **Yani esgi insanlar birbirlerine sahip çıkarmış.**

25 A) fıabi çıkallardı. isderse yabancı gelsiñ. oduya gelillerdı, misāfir_alıllardı.
 26 yatānı getiriller, yatırılırdı. ye'māni getiriller, yidirillerdı. sōna bu buāzıñ çeşmesini iki
 27 adam endirdi. bu suyu zamānında söziüm yabana bir gāvur endirmiş_ımiş. o ayanğacıyı
 28 da yanına ğomuşlar_ımış. adamlar suyu ğayb_ıtmişler. suyu sac_ınan, kirli yuñ_unan
 29 ğayb_ıtmişler. buāzıñ_içine. o saç çürümüş, sonra bi yer sallandıydı, su hotladı çıktı.
 30 ondan sō bu kōylere endirdiler suyu. bu sular dā sōnadan geldi. esgi çişmelerimiz var.
 31 ondan içerdik hep buāzdan. buāzıñ içinde şöyle bi su aķardı. eyle onu beklerdik. dādan
 32 gelir_ımiş. o suyu ğayb_ıtmişler de o suda ız su gelirdi. ğuyu eşikler_idi. işde söziüm
 33 yabana hayvanlar şorda işedi miydi o çişme orda bulanırdı. iyleyidi. çok selleriñ suyunu
 34 içdik ölüm. yāmır yādı mıydı dālar var şō dālarda. su ğakardı. ordan tastı ğótürürdük.
 35 desdileri dolduru dolduru gelirdik.

36 **O zaman hastalık olur muydu?**

37 A) hec hasdelik olmazdı. hiç doķdur moķdur yoğ_ıdu. beyle hasdelik olmazdı.
 38 ne ğanser var_ıdı ne beyle bi şey ne ğalP var_ıdı. hasdelik ğúbreden çıktı ölüm.

39 B) maçca diyin bi hasdelik çıkardı. o da yüzde bir.

40 A) maçca diyi de bu ğanser_ımiş ğayrı. oña bi ğarı var_ıdı, inneyinen dutallardı.
 41 yorğan yüzlēdimiz inneyinen innelellerdı. ölen_olurdü, ğalan ğalırdı... bi ğarı var_ıdı,
 42 bi de erkek var_ıdı, tatar dillerdi. bi o adam innelerdi, bi de onuñ bacısı imine_ālin
 43 var_ıdı. o innelerdi. şinci yorğan innesiynen şuralardā siñirleri dutallardı, innelellerdı.
 44 ğaynanamıñ bacısı var_ıdı acıpuñarda. getirdiler, ğarayı bi inneledi. şinci on tāne inne
 45 soķdu. buruya soķdu, topaķ var_ımış orda oña. on tāne inneyi soķunca hiç ğımraşmadı
 46 ğarı. on birinci inneyi soķuncu ğarı şöyle toplandı. eyvah didim ğumbüldüye gitdi didim
 47 gendi_āndime. ora ğanadı. ondan sō işde geçi ğafası vurullardı, ğargā vurullardı. kōpek
 48 enī düverdiñ, sarardıñ o yaralara. on_inne soķallarsa on ğuñ su içmezlerdi. bi ğayfi
 49 içellerdi. o zaman çay da yoğ_ıdu.

Konuşan: Asiye Konuk (44 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Gökçe köyü

Konusu: şambas Baba Türbesi ile ilgili anılar

1 bi hikāyesi şu var. esgiden gúndüz gāvurları okudurmuş şambaz baba. gice de
2 gāvurlar gitdi mi túkleri okudurmuş. túkleri okudurşan da atıynan inip çıkdı yir var.
3 ordan iner_ımiş. gice túkleri ders virirmiş. gündüz de gāvurlara virimiş. gāvurlar
4 gelememiş o zaman gāvurlar túrkleri görüncü. giri çıkar gidermiş atıynan ordan.
5 yokeda yiri neyim var onuñ... ben böyle geliyollar, esgi adamlardan duydumu diyom.
6 ben görmedim ya. geldiklerinden devamlı ben de burda evim şura ya. geliyom devamlı
7 yanlarına.

8 **Türbelere ışık ne iniyormuş hiç öyle bi şey gördüñ mü?**

9 hiç görmedim. şambaz dedeyi gördüm de ışşı mışşı görmedim. ūrasını gördüm
10 valla. ben hinci var ya nası gördüm baş. böyle buralık aynı evimiz bura oluyo. ben
11 burada oluyom. ondan sōna yaşlı bi ğarı geliyo. aynı şu iremziye ebe gibi. ondan sōna o
12 ğadına diyok ki ordan ğılıçlar amma birbirine bi vuruyo kı ğılıçlar sürtüyo. ben şu tezek
13 ğaydıımız yirde görüyom orayı. ondan sōna fēmiyenin ğafasını kesdi, ğılıcı vurdu.
14 duyuyom ben ta dışardan. girisiñ giri de didi ki benim ablam oluyo büyük ablam.
15 periřanıñ da ğafasını kes diyo. sōna ğılıcı bi dā çalıyo. dur diyo, duruyo. periřanıñ
16 ğafasını giri anadan dōmuş gibi yap diyo. öyle görüyom ki cehendem_ateşi yanuyo.
17 görüyom_onları. assiyeyi ateşe aT diyollar beni. ben de didim ki āt diyom, böyle hiç
18 görkmuyom. aynı hinciki gibi duruyom. atarsañ at diyom, ben görkmam ki diyom.
19 ateşden mi görkmañ diyo. hē didim. atarsañ_at. zati ölecem, zati ölecem didim. sōna
20 ğadın böyle tam atacadı. biri ğılıcı bi dā bi sürtdü, şammaz baba sürtüyo. girisiñ giri dur
21 didi, durdu. assiyeyi atma ateşe didi. baña didi ki şura çıkdım. çık didi şuruya didi. bi
22 yilek daşdı bana, aynı melek yilē gibi. vallā aynı hacı baba gibiydi. böyle başdı didi ki
23 ğızım didi seni ben hele ki yakmadım didi. niye didim, yāř didim. ben görkmuyom ki
24 didim. seni ne uçun mu yakmadık didi. sen buruya ekmek, su virdiñ uçun yakmadık
25 didi. bura gelenlere su viriyon, ekmāk viriyon didi. seni ondan yakmadık didi. ben
26 uçdum. o ğanatları giydim, ben uçdum, gitdim. böyle gördüm...

27 **Bir anınız var mı?**

28 ...ben bi adadım. musdafa okuyodu bizim büyük_olan. didim ki okulu
 29 gazarırsa didim. şu gızuıu böyüyünce kesecēm didim, dādacam didim. böyle. mısdafa
 30 da okudu, anğarayı gazarı haceddepeyi. didim ki bayram şunu keselim. amān ben
 31 kesmem, müşdebāya kesdir gāynım. bayrām gurbanı kes, gıyın bi gızladı. o gızusı bi
 32 öldü. o şişek gızu oldu, şişek_öldü, giri gızladı. bayram haydi gurbanı kesmiyoñ mu.
 33 ben kesemem avrad. müşdebāya kesdir. buna dirim. yarın keselim, birgúne keselim. bi
 34 de deprem oldu ya. bizim_adam depreme nórdü. o gurbanlık duruyo evde. hocuya
 35 danışır, hoca da dir ki burada beş gışı yiyecek, orda yüz bin gışı yiyecek. ora vir dir.
 36 tokluyu góftürdü inışdemiñ taksisıyle. satdı, oruya salmış depreme böyle orucda. ertesi
 37 gún_öldü. biri nası bi salladı beni. uyuyom. şöyle gāk assiyse didi. adı mı neyim didi.
 38 sen didi ondan borcumdan gırtuldum belleme didi. o gendi hayrıña olsuñ didi.
 39 mısdafanıñ gurbanını kes dāt ya dēlse -şurda da bizim tosunlar vardı- tosunlarıñı hep
 40 öldürürüm didi. bi gāk dım sāt iki. úyyor adam hemen gırğdım. kilidi aldım, buruya
 41 geldim. lambayı yakdım, tosunlar hep yatıyo. aman yā rabbi şükúr didim. vardım, gāk
 42 lan didim. ney didi. vallā bōñ didim. boşa da tokluyu saldım diye góvenme didim. o
 43 mısdafanıñ gurbanı kesilecek yarın didim. zabānan getirdim, bu kesdi. biz gendimiz hiç
 44 bi tāne de yimeden dātdıñ. bāk bunlar oluyo. uyardı bāk, ben onu saldıñ diyi
 45 kesmiyecēdi o.

46 ... ben bir gún nohuddan geldik. dōlekde nohud yolduğ, geldik. buruya geldim,
 47 bi úsdü başı yırtıñ bi adam gelmiş. böyle yırtıñ. selām hoca gelmiş ırahmetlik. amcā aj
 48 mısıñ, susuz musuñ dimiş. o da dimiş ki ben acım dimiş. şu geliniñ ekmēni yiyececece.
 49 kimsenikini yimem dimiş. beni de 'hiç bilmiyo adam. ben de adamı bilmiyom.
 50 nohuddan geldim, çoluk çocuk gıccük. ilin moturuynan gitdik. gışuyom, adamı
 51 górdüm, giri döndüm. hoş geldiñ dayı didim. şöyle geldi. hoş bulduğ gızım didi. dayı dā
 52 yini yolmadan geldim didim. aj mısıñ didim. böyle. didi ki gızım didi. neyin varsa acı
 53 soğanıñ da varsa getir didi. seniñ ekmāñı yiyececece didi. tamam dayı didim. bi çay
 54 gāyatdım demlīnen bi de yımırta bışirdim. peynir gıydım, adama getirdim. bağale
 55 gızım didi. sen şuruya bi otur didi. dayı didim işim sıkı, inek sāyacam. gel bi otur gızım.
 56 iyi didim, şöyle durdım. seniñ oluñ mısdafa var mı didi. böyle didi bağ. var dayı didim.
 57 nirde gızım didi. aķsarayda yurtda okuyo, yatıyo didim. seniñ bōñ oluñ gelececece didi.
 58 gelmezse sen getirecēñ didi. o çocūyuñ úsdüne okuyacām didi. ben de didim ki amān

59 nası getirelim, o yurtda didim. bi de didi gibi moturluynan çıktı geldi çocuk buruya. ne
 60 biliyim ben geleceñi o ğún. geldi, baħ didi. oluñ geldi didi. bir_aydan bi aya gelirdi
 61 çocuk. geldi, gel_ölum mısdafa didi. geldi mısdafa. cibinden bi fadimana anamızıñ elini
 62 çıkartdı. baħ, fadimana anamızıñ eliymiş. bi de ayakğabı çıkartdı. bu da hava anamızıñ
 63 ayakğabısı didi. şurdan çıkartdı. yırtık pırtık sırtı neyi adamıñ. dayı didim. sen nirden
 64 geldiñ didim. ben nirden mi geldim ğızım didi. tallalardan didi. kesdirmelerden geçdim
 65 geldim, ben arabıya neyim binmedim didi. üç ğündür yol yoruyom, yorgunum didi.
 66 burda üç ğún ğalacām didi. seniñ ekmēñi yiyecēm didi. ben de aman dayım yi didim.
 67 ha'el hoş olsun didim. ben getiriyim, sen de yi didim. mısda'aya ayakğabıyı suyuñ içine
 68 atdı. fadimana anamızıñ elini de suyuñ içine atdı. şöyle aldı. oğudu oğudu. şöyle sildi
 69 çocūñ buralarından. seniñ bu çocūña allah bir mal virecek didi. her şeyi olacak, saña
 70 oldū gibi ğızım faydası bütün çevresine olacak didi. hiç ğoğma sen didi. seni allah
 71 ğurtaracak, hiç dar ğúnūñ geçmiyecek didi. sen çok dardasıñ didi. damlıyana da hiç yoğ
 72 dimiyon sen didi. allah saña biñ biñ bereket vērsiñ didi. bi şeker getir, bi de duz getir
 73 didi. getirdim. şekere oğudu, bunu şeker torbāñ içine dók didi. duza da oğudu. bu duzu
 74 didi. yāña, şekerine, duzuña, bulğuruña, turşularıyñ içine neyim at ğızım didi. bi de pilot
 75 ğafası getir didi. bi de su şişeynen su getir didi. şuruya ğoy didi. ben oğurum. bu suları
 76 al didi. eviyiñ her bir edrāfına dók didi. böyle adam. ondan sona oğudu adam. ben de
 77 didim. ertesi ğún de duracak ya adam. üç ğún duracām didi. zabānan gine aynı çayı
 78 ğaynatdım, siniye ğoydum, getirdim. dışarı bağtım yoğ, içeri bağtım yoğ. aceb_ola
 79 cāmiye mi gitdi ki didim. selāmi emmi geldi gine rahmetlik. selāmi emmī didim. dūñkú
 80 misāfiri ğórdūñ mü didim. ğórmedim ğızım yoğ mu didi. yoğ didim. burda üç ğún
 81 ğalacām diyodu ya yoğ didim. daha adama acıdım da bizim_adamıñ ceketini acer ceket
 82 neyim virecēdim sırtına. üç ğündür yol yörüyom didi ya adam. acıdım_adama. vallaha
 83 virecēdim. bi de adam gitmiş. içeriye bağdığ. selāmi hoca didi ki ğızım didi sen var ya
 84 didi. allah seniñ de yüziñe bağsıñ didi. o adam hasda neyim dejl didi. misāfir de
 85 dejl_jdi. o adam irişmişler_jdi didi. seniñ ekmēñi yidi. ne bildi sennen ğonuşduğlarını
 86 neyim o adam didi. hele ki bi şey dimedıñ, virdiñ didi. böyle bi denk geldim vallā baħ,
 87 gerçek baħ. buna inanıñ. bunu da ğórdüm.

Konuşan: Ayşe avdar (80 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Gcnkaya köyü

Konusu: Masal

1 iki ğadın bcede çalışıyomuş. biri lan biri ğız_ımuş. biřřiē yatırmışlar
2 Çocuklarını. bişşik kertmişler birbirine virecēk diyi. ondan sna bi ğuş gelmiş. bi ğoc
3 uř. ğızı almış gitmiş ğundakdan. ibne daķmıř, ğtrmş gitmiş. bi dalıń depesine
4 omuş ğızı. d ufaķ ocuk. orda et yidirmiş, şonu şunu yidirmiş. ğız hiç bi şiy
5 bilmez_ımiř. bi ğuř dili bellemiř. lan da burda bymř. o ğızıń gitdi yiri ne biliyiń
6 iřde allah tarafından köy köy köy köy gezmř. t bi deńiziń ğıyımıř. o ğızıń oldu
7 dalıń_altına varmış lan. lan ora varıncı gice olmuş, lan yatmış. lan yatıncı rasında
8 gice dalıń_altında ğızı ğrmş rasında dalıń depesinde. zabnan ğakmış lan. şöyle
9 bakmış. burda bi ğız ğrdm dimiş gendi endine. hangı daldakı aceb dimiş arayı arayı.
10 ız da onu ğrmş. ğız orda söylemiş lana. gelir dimiş seni yir burda ğuş dimiş. bu
11 yanna dimiş. sen bi yanna siń de orda deve ğabırğası var. deve ğaburğası
12 byk_olurmuř yazr. o gelecek zaman ben sańa dirim dimiř. o ğaburğanıń içine gir
13 dirim dimiř. sen girdiń_a ğuř geldi mi dimiř. řo ğaburğayı getir, ben eftik idiyim.
14 osanıyom burda dirim dimiş ğız. bakşa kı ğuş geliyor. o ğıza gelmiş. iřde nrdń,
15 nasıl_ıtdiń dirkene ğız dimiř ki ben dimiř. sen gidiyoń, gelmiyoń. ben osanıyom burada
16 dimiş. ř ğaburğayı al gel de dimiş. şura benim yanına ğoy dimiş. efdik_idiyim onu
17 burada dimiş. o da iniyo hışadan onu alıyo. ğızıń yanna ğoyyo. bilmiyo ya lan
18 iindeydińi. ora getiriyr. ğoyup gidiyor. orda iřde bykler, bydler ğayrı. irakķı
19 oldu ğız. orda birbirlerine sarmak, ğlmek. bń, yarın; yarın, birğń. sözüm yabana ğız
20 ocua ğalıyo. ondan ğuř böyle bir ğńyle,  ğń böyle gelip gidiyo. ğızı yokluyo.
21 padişah habar salıyo. hanı ğız_ınan ğaderi bozacdiń diyor ğuşa. ğız_ınan lan
22 ğayb_ıldu niriyeğdi bunlar ğaderi bozacdın_a diyo. ğız diyo benim_emrimde diyo
23 uř padiř. ğız benim_emrimde diyor. getir dimiř pdiřah. emrińdeyse getir bura dimiř
24 pdiřah. lan ğayıp, ğız da sende, emrińde dimiř. getirse ortuya pdiřń ńne lan da
25 içinde ğız da içinde. alsa ki ğız hmile. ğuş_orda bi d dny yüzüne ğonmuycam ben
26 dimiş. ğaderi bozacdı, bozamadı işde. birbirlerini aldılar ğız_ınan lan.

27 bi olan ğúneşe āşıķ_olmuş. āşam_oluyo ğúneş tábî anasına inecek. olan
 28 gitmiş, ğún gitmiş. varmışlar anasının ğapısınā. içeri girmiş ğúneş. ana dimiş misāfirim
 29 var dışarda dimiş. izin virirseñ içeri alacām dimiş ğúneş. o da ğızım_āl dimiş. çırmış
 30 ğayri, gelsiñ dimiş. gelmişler, āşam_olmuş, yatmışlar. zabānan ben_ırken gidecēm,
 31 ğún çavacak_ā. sen ana buna bāçeden üç turuş vir demiş. bu olana dimiş ğúneş. ben
 32 gidecēm, ğúneş dālacak kóye dimiş. onu da olana ğarı viriyor orda üç turucu. olana diyo
 33 ki ğarı. kólgeli, sulu, ekmákli yirde açacāñ onuñ birini diyor. olan da yazzık ivedisinden
 34 bu ney diyi seniñ hisap açıyo birini. bi kólge var, su da var. öle_alıyo orda ya dúnya
 35 ğózeliymiş. ölüyo, ora bi mezer_eşiyoy. oruya ğoyyo. ikisi ğalıyor. ondan sōna. birini dā
 36 ileri ıcıķ dā gidiyo. bi dā açıyo, bi dā çıkıyor. kólge yoķ, ekmek var, su yoķ. o da
 37 ölüyor. ondan sōna nōrüyüm diyo olan. biri ğaldı diyo. ya rebbim allah diyo ha bunu
 38 olsuñ baña şiy_ıtme diyo. onu da kólge var, su var, ekmek de var. açıyo, ölmüyor o.
 39 dúnya ğózeli, nası ğózel_ımiş. ondan getiriyo, ben, seni diyo. ğırķ ğún kóyde dūñ
 40 idecēm diyo. bi ğavā ēlmiş ğavā, ejl ğavaķ diyi. dala ğoyyur. dalda durur mı ğırķ ğún o
 41 ğózel ğız. ondan sōna gidiyo kóye. davul dōdürüyo, dūñ_ıdiyo orda. cingānlar da
 42 dalıñ_ıltına suya gelillermiş_ā. orda şavķ_ıatar_ımiş, ğızıñ şavķı. o, ona vurur_ımuş,
 43 desdiyi ğırar_ımiş. biz böyle ğózelik de niye su çekiyok, desdi gezdiriyok diyi o ona
 44 vururmuş o... benim şavķ o birbiriñizi dōñüşmeñ dimiş. o şavķ benim dimiş ğız. birisi
 45 ordan ocā yanasıcanıñ fenayımış. varmış dalıñ_ıltına. bacım nası çıķdıñ sen bura ha
 46 beni de çıkar navar dimiş cingān. o da ēl ğavām ēl diyi onu çıkıyor, yukarı alıyor. o,
 47 orda şöyle böyle dirken herkeş işde hal hatır soruyor. bacım diyo sen nireñden ölüñ diyo
 48 cingān ğıza. o da diyo ğafamda bi aķ ğıl var diyo. ğúvencir olur uçar giderim onu çekdiñ
 49 mi ya diyo. ucā batasıca yat da dizime ha ğafaña bi bakıyım bacım diyo. dizine yatıyor,
 50 arayı arayı o aķ ğılı buluyo. ordan ğız haydı uçup ğoyup gidiyo ğózel ğız. cingān ğalıyo
 51 orda. olan itdi dūñü, geldi. ğava ēldirdi, ğızı indirdi. niye böyle ğaraldıñ ya ben seni
 52 bura dúnya ğózeli ğodum. nōrecek didi ğavāñ_ıltında sıcaķ ğoydu ğavāñ ğarası didi.
 53 ğaraldım böyle diyor. ğótfürdü gitdi bunu. nōrecek mecmur ğaldı, ğótfürdü. ondan sōna
 54 ğótfürüyo, hiç olan ılıkıyor hiç. ona hic ılıkıyor olan hic. anası da bā beklermiş_ā.
 55 bāya ğomuşlar. ana dimiş zabānan bi ğuş geliyo dimiş, yavrım dimiş. ütüyoy dimiş şafā
 56 ğarşı dimiş. bā civanı bā civanı ğarānlık ğar_ınan ğatrana üysüñ, bey_olu da bal_ınan
 57 yā üysüñ diyi ğaķdım bu dallar o padişāñ oluna dimesseñ dallar ğurusuñ diyor. sōna

58 olan ertesi ğún gine geliyo. ana diyo niye böyle dallar ğuruyo diyo. yavrim sen sorma
 59 ben de dimeyim böyle böyle oluyo dimiş. bi ğuş geliyo zabānan şafānan dimiş. n_afāt
 60 geliyo ana bu ğuş dimiş. olanıñ_aklı kesiyor. olan gitmiyo ōn, orda ğalıyo. o ğuşu
 61 bekliyir. ğuş geliyo, gine bóyle diyo ğúvencir gine böyle söylüyo. ğarānlık ğannan
 62 ğatrana virsiñ diyo. bey_olu da bal_ınan yā üysüñ diyo. ben ğakacam dirkene dutuyo
 63 olan ğúvenciri. dutuncū allah ōlana öreleniyo böyle. seviyor_olanı. altından bi ğafes
 64 yapıyor olan. içine ğoyyor. olan bi yanna gitdi mi puser_ımıñ ğafesiñ_içinde. cingān
 65 ğızına hiç seslenmezmiş. olan geldi mi allah ğuvurdarmış, öylenir_imiş. çocā ğalmış
 66 cingān ğızı ōlandan. ille dimiş beni aşırıyom, ğúvenciri kes. yav dimiş eviñ ğülü bu
 67 dimiş_olan. yazzık ālamış. nası kesiyim bunu, nası diyoñ ğıyamadan dimiş.
 68 çocuk_oluyosa oluyo. et getiriyim şu aşşadan. şöyle getiriyim, böyle getiriyim. yō ille
 69 ğúvenciri kesecēñ. kesmiş şō işsiñ başına ğótfürmüş olan. ālamış olan, kesmiş. bi
 70 damlam ğanı akmış. ordan bi elma piydah_olmuş, elma bitmiş. elma hemen bir_ayda
 71 virmiş elmayı. olan uzandı mı ya olanıñ_eline gelirmiş. cingān ğarısı uzandı mı elini
 72 yüzünü yırtar_ımıñ tiken. çocuk böyümüş. çocuk dimiş, oldu dimiş. o elmayı kes, çocuā
 73 bi bişşik yap dimiş. ondan sōna avırdımıza bi ğaşşik yap dimiş. işsiē işşik yap dirkene
 74 şu adan bi ğamġa ğalmış o kesince elmayı. o ğamġayı da bi yanna ğoyuvırmışler şöyle.
 75 çocū bişşik sıkılmış ölmüş mü avradıñ işşikden düşmüş, ğıçı ğırılmış mı. o ğamġaya bi
 76 ğarı gelmiş. yavrim dimiş fuķāri bi ğarı. bi ateş viriñ yavrim ocaķ yakācādım. ateş
 77 bulamadım. olan dutmuş, o ğamġanıñ_üsdüne bi ateş ğomuş. ğamġaynan barabar
 78 virmiş. ora ğótfürmüş ğarı evine. yakmamış ğamġayı. ateşi almış, tandırı, ocānı yakmış.
 79 ğamġayı ğoyuvirmiş tahıya. o ğamġa ğız_olmuş. o ğarı bi yanna gitdi mi ya evini
 80 barķını ğófür_ümüş, öünü bişirir_imiş, örter_imiş hazır. ğarı geldi mi ya gine ora
 81 çıkar_ımış. allahalla dirmiş ğarı. bişirdī öünü, ekmē kediye atar_ımış. kediye bi şiy
 82 olmaz_ımış. ğarı bekleyim bunu dimiş. yazār bi insan var_evde dimiş. beklemiş, ğızı
 83 dutmuş ğarı. aman yavrīm ben de dimiş bi ğız_arıyodum, böyle yalıñız_ıdım dimiş. is
 84 misiñ cis misiñ. böyle böyleyim dimiş. ben, seniñ ğızıñ olacām dimiş. o da he mi hı mı
 85 işde böyle. olan dört kile bulġur ğaynatmış. n_ādañ ğız var_ısa kóyde toplamış. bi de
 86 fılān ğarınıñ_evinde ğız var_ımış dimiş. onu da getirelimiñ dimiş. iki dejrmen
 87 ğurmuş_ortuya. ğızlar_işde böyle türkū çırırılmış kimisi. kimisi şöyle. olan dimiş ki
 88 şōra beñ siñecēm dimiş. yükmük gibi yiriñ içine siñecem dimiş. hep başıñızdan ne

89 ge erse anladac ınız dimiş. ne ge di o  ıza da diyece iz, o da anladaca  dimiş. herkes
 90 hep  anladmış başından ge eni.  ıza gelmiş sıra. o da anladmış aynı b yle ilkinki did m
 91 gibi. onları heP  anladmış.  lan hıh dimiş. orda  ayrı o  lan  ızı alaca   ayrı. alaca   a
 92 cing n  arısını n recek. iki atı varmış s z m yabana. saman, su virmemiş. cing n
 93  arısını bacaklarına atdırmış, onu  yle bi salmış. işde  lan da did m gibi d n itmiş. o
 94  arını evind   ızı almış.

Konuşan: A) Adil Koç (52 Yaş), B) Alaattin Öztürk (55 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez çimeli köyü

Konusu: Serbest konuşma

1 B) şimdi bir ğún bizim ğadir dayı var. yien didi. baňa biraz ğuzu alalım didi.
2 taksiyi satmış. alalım ğadir dayı didim. burdan bazara vardığ. para elinde tábı, vardığ.
3 buňa bi ğırķ, elli ğadar ğuzu aldığ. ğuzuyu aldığ, řimcĭ aradan bir_ay ne geçince
4 ğúdüyuruđ ğuzuyu tábı. bi ğúnde birez sōuķ var. ğadir ā didi ki yien bŭn gidelim didi.
5 ğuzuları bi gezdirip gelelim didi. olur ğadir ā didik ya. bi de sōuķ amma. tábı ğuzular
6 böyle titreyir bayā. ğırā ortalıđ. bizim burda bi yŭksek dā var eraslanpuňarı diyi. oňa
7 dōru, oruya elettik. ğadir ā yōrŭ, ŭřŭdŭk, gidelim didim ben tábı. o da didi ki yien bi de
8 suluyalım da öyle gidelim didi. bi de ordan ğuzuları suya elettik ğayri. bi suladıķ. şimci
9 o sırada da o zaman marķ_ıdı. marķ da bi yŭkseliyi amma tam yŭkseliyi. eflasyon var
10 gibi yŭkseliyi. gelecēmiz yir de dereniň_inde ğum. ğum_unan geleciyik. ğadir ā didi
11 ki yienim suluyalım da didi beraber ōńŭne dŭřelim de ğuzunuň gitsiň didi. ğuzu
12 arķamız sıra gelecek. neyse ğuzunuň_ōńŭne dŭřdŭk, ğadir ā da bi ğúzel pardŭsŭ almıř
13 yeni. o da sırtında tábı. ğuzu geldi. ğuzunuň_ōńŭnden giderken suyu da içince ğuzu
14 řöyle geldi. ğadir ā da arķamızdan sekip geliyor. burnu paltoya deince biraz ğuzunuň
15 sŭmŭ bulaşmış. bu dōndŭ amma ğuzuya bir_iki, bir_iki çekdi böyle. ğuzu böyle
16 bŭkŭlŭyŭr. ulan ğadir dayı eliň'dā ğuzuya niye öyle vuruyoň didim. ulen yien didi, eliň
17 marķı yatdı yerde ğazanıyır. bizim ğuzu yidi yirde ğazanmayır didi.

18 A) bizim bunlarıň dedeleri vardı illez dillerdi biliyiň mi. bunlarıň tarlasını
19 sürŭyŭrŭm. bizim de bi iniřdeynen tıraķtōr ortāķ āmet eniřdeynen. bunlarıň yirmi, otuz
20 dōnŭm yirine girdim. ben de gencim_ā uyķum geldi tıraķtōrde. ğitdim mitdim.
21 āmet_enişde didim ıçıķ da sen sür didim. o da bilmeyir_ā. o da bi havas dōru
22 motur_olsuň da ne olursa olsun. nası sürecēm ādil didi. neyse yanna bindim bi ğa
23 ğıvrandığ böyle. yoķarı aşşa indirmesini neyi ōrettim. āmet enişde sen işde başa varışın

24 pullū ğaldır, giri dōnecēñ zaman indir. şurda indirecēñ. neyse ğófsettim. o ğıvranyır.
 25 illez vardı rāmetlik. yaşlı bi adam. onuñ yanına geldim. yiğen didi. buruya gel didi.
 26 neyise geldim yanına. didi ki kāmilleş'diğ didi. bi düşündüm, kāmilleşme ney didim yav.
 27 neyse gendi endime. ne kāmilleşmesi yav illez emmi didim. yav yaklaş yanına didi.
 28 yanına yaklaştım. çeneñi bi ğaldır bağıyım didi. çenemi ğaldırdım. çeneme bağıyır.
 29 böylü ümüme bi bağıdı. yiğen yiñi yiñi kāmilleşiyiñ didi.

30 A) ğıranğaya diller. oralarda tarla sürüyuruk. neyse, bi de bizim yanımızda
 31 bizim bi aqrāba var. onuñ tarlasını sürüyürüm böyle. bi de tábı gencim, ufām yalnız
 32 babamgil baña güveniyir, iyi tıraktör sürürüm. bi de yoğarı ğarşımızda palabıyık diyi bi
 33 adam var. o da sürüyü. bi de bağıdım. moturu durdurdu, bize dōru geliyor. geldi
 34 yanımıza. yiğen didi. şōrda motur istop itdi, mazutu bitdi didi. şurdan motura bi ziytinyā
 35 kutusu mazıt alıyım didi. yoğ didim, ben hiç virmem didim yav. git kıyden getir didim.
 36 ulen yiğen didi. ben tā kıye gidip de mazutu getirmem didi. seniñ eliñi ğoluñu bālarım,
 37 gine alırım didi. ta kıye gidip de mazut mu getirecem didi. ben mazutu alacām burdan
 38 didi. yoğ, ben virmem ne diyirim. motoruñ yanında, kenarında ğıvranyırım ya o ğoca
 39 adam. beni heç hesaba aldı yoğ. neyse motoruñ içinden mazutu aldı, gitdi. kıye geldi
 40 o. kıye geldi yarıntası giri gitdik biz. yarıntası gitdik, tarlayı bitirdim. hani esgiden o
 41 bissik pulluqları vardı. iki tarafı da sürmüşük. bizim motoruñ ğóbā dağıldı şıye, asğıda
 42 ğaldı. motur da ıcığ genclik ya badanaj itdirdim. altını tüm oydu, havāda ğaldı lasdikler.
 43 ercan didim git de mısdafa emmiye di de bi gelsiñ de bi çeksiñ moturu didim. hiç o
 44 virmedim aklımda yok a. ercan gitdi. valla ādil varmış, dimiş. gendi gelsiñ dimiş. valla
 45 ādil gelmeyir, gendi gelsiñ diyir didi. vardım neyse mısdafa emmi ızcık doğan şunu bi.
 46 moturu doğandıñ mı çıkar didim. yā yiğen didi. adam adama her zaman işi düşer didi.
 47 dünēn sen baña mazutu virmediñ didi. git neynen getirecēseñ git kıye didi. ulen didi
 48 gibi kıy de uzak. nası geleciyik kıye. bi de hani yaşlı adam. gine didi ki neyse çekiyim
 49 didi. ğayri geldi az bi doğandı. çıkarddığ dırağdōrū.

50 A) bēzet rahmetlik sır güdüyür şu denemeniñ orda. babam moturnan git de şu
 51 tarlayı sür didi. on lira da mazut parası virdi. on liranıñ mazut parasınıñ yidi liralık

52 mazut aldım, üç lirasını cibe atdım. hani ğırpacām ya ordan. neyse cibime atdım, tarlaya
 53 gitdim_ā. yīni de alışırıyım. ğafam şişdi şöyle. ğafam dönüyür trağdörde. siğaraya da
 54 alışdım. siğara yoğ. halbuki hiç akıl yoğ demek ki. motur_ınan git kıyüñ birine. altıñ
 55 da motur. siğarañı al, gel. ulen bi bağıdım. sā bağıdım, sola bağıdım. bi behzet var. sırrı
 56 yatırmış. ulen didim. bunda ciyara vardır didim. bi de moturu oruya isdop_ıtdım.
 57 denemeniñ oruya hinciki o zaman deneme yōdu da denemeniñ_oruya vardım. amma
 58 bilmiş, adam benim ciyarasız oldūmu bilmiş. bi de vardım, şöyle kıós gelmiş.
 59 selam_āleyküm, aleyküm selam. ulen duruyurum. behzed_ıemmi ğoya tabağayı óññıme
 60 tabağayı hiç atmāyır. ğoya bekleyirim ki yiye sen ciyaraya geldiñ diyi. tóbe atmayır.
 61 ulen durdum, sā bağıdım, sola bağıdım. isdeyim bari didim. ğafam dōndü dōru.
 62 behzed_ıemmi vir de bi doluyalım hiyerif didim. yiye yok ki didi. hinci para var ciyara
 63 yoğ, işiñ ğarīb tarafı. tütün de seksen ğuruş mu ne o zaman. yok didi ya bi lirayı
 64 çıkarttım. behzed_ıemmi şunu al da bi dola hiyerif didim. bi lirayı virdim, bi doladı
 65 parayı ğörüşin. seksen ğuruş yav bi tütün. tabağa içerdı adam o zaman. bi de bi doladı, bi
 66 çekdim amma dōru pūf. ğafam şöyle. bi de neyse ordan ıcığ durdum. gine virmeyir.
 67 ğayri gidecēm_ā. tarla sürüyürüm, motur duruyur boş. bi lira dā çıkarttım,
 68 behzed_ıemmi ğayri gidiyirim didim. şunu da al bi dā dola didim. vıjdana geldi, iki
 69 doladı. bi de neyse onu da virdi. yiye didi bunu saña niye yaptım biliyiñ mi didi. sen
 70 didi eseleriñ_ıodasında herkeze ciyara virdiñ, baña virmediñ didi. ben de yeni
 71 nişannılandım. ilkoğuldan çıktım beni nişannıladılar biliyiñ mi. babam_ınan būda
 72 satmaya ğıtdık. babam o zaman būda satışın baña iki lira, üç lira para virdi. siğarayı da o
 73 zaman gizli içiyirik_ā. bi de samsun_ıaldım o zaman. cibime aldım. oduya ğırdım,
 74 odada böyle çok adam var. didiler ki ō adil ğözüñ_ıaydın. nişanlanmıssıñ didiler. vir
 75 bālım bi ciyara. bi paket ciyarayı bitirdim. bi ciyara ğaldı. bu da af_ıidersiñ su dōğmiye
 76 ğitmiş bu behzet didim. su dōğmiye ğidişin bi de geldi ki odanıñ_ıçı bi duman ğóz ğözü
 77 ğórdü yoğ. ulen bunuñ ğuyusu kimde. didiler ki adil nişannanmış da adilde didiler.
 78 yiye bi ciyara vir bālım didi. valla behzet_ıemmi param da yōğ, ciyaram da yoğ didim.
 79 bi ciyara ğaldı didim. iy yiye nim öyleyse didi. öyle ğıtdı. orda onuñ acını almış. sen
 80 baña bi ciyara virmediñ diyi iki liraya bi tütün virdi. iki ciyara. öyle bi şiyimiz ğeçdi
 81 rāmetliynen.

82 A) bi de bi davşan şey_ıtdim. tilki delîniñ orda, gávur yirleriniñ orda ızgarıya
 83 gitdim gúzün. bi de bi baqdım ta goçaşñ ordan belli belirsiz adamlar geliyor. beş altı
 84 adam. biz de şeynen vardıñ. bizim tıraqtörnen. bizim güççük bilader mısdafa da var. len
 85 bi baqdım palazñ üsdünde tazı. ulen bu tazı ne geziyi didim. bağıyırım sâ sola gúz gúnü
 86 kimse yoñ. yalıñız tã aşşāda beş altı kişi var. yani belli belirsiz. tıraqtör_ünen vardım.
 87 vardıydım, davşanı almış tazı depesinde duruyor, bekleyi. neyse bizim mısdafiya didim
 88 ki ulen mısdafa şunu alalım didim. biz tazınıñ_elinden davşanı aldık. davşanı aldım,
 89 tarlıya vardım. şimdi tazı arkamız sura geliyor. adamlar da yaklaşıyor yalıñız. neyse şindi
 90 orda gapı gibi bi yir var. oruya goydum, üsdüne de şey örttüm. o otlardan neden atdım.
 91 tarlayı ızgaralayırım. ızgaraladım mızgaraladım. dururkana aklıma geldi. ulen didim bu
 92 tazıya goş diyirim. tazı gitmeyir, töbe gitmeyir tazı. ulen didim adamlar gelişin
 93 virmiyecēm_ā ğalbimde. bunu didim motura goyum. moturuñ, tıraqtörüñ hani pancuru
 94 vardı ya adamlar da yaklaştı yalıñız. mısdafiya didim ki bizim biladere. sen didim
 95 davşanıñ óñüne otur didim. şinci adamlar yaklaştı. sırtımı döndüm. moturnan óñünü
 96 getirdim. óñü de açdım. sen didim bunuñ óñüne at didim. bi de neysem tam yaklaştım.
 97 mısdafa davşanıñ zāten üsdünde. óñüne atdı. ğayrı ğıvranıyırım şinci. yalıñız tazı gávur
 98 o aldımız yiri şöyle eşiyir. adamlar geldi neyse ğıvrandık ğıvrandık. bi de adamlar didi
 99 ki yiye didi yav. tazı davşan aldı ğórmediñ mi. ben de didim ki valla ben ğórmedim
 100 didim. davşan burda da didim. bi de adamlar fıabı avcı adam. biz bildimiz yok_ā. şinci
 101 sâ baqdılar, sola baqdılar. davşan da yoñ. inanmadılar da ulen yiye sendeyse gine sen
 102 yi didiler. bi baqalım davşana didiler. yoñ, ben hiç ğórmedim didim.

Konuşan: A) İraz Çelebi (65 Yaş), B) Hasan zkk (23 yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Bağlıkaya kasabası

Konusu: Serbest konuşma

- 1 B) seni dedeme vermiřler ya seniň haberiň yokmuř dedeme verdiklerinden.
- 2 A) le davara gidiyirdik. emsalım o ęız biliyİ. bn saňa dur geldiler didi
- 3 bundan. benim gendi adamı ağrabam o da. ęala ęala dul herife mi ęaldıñ didim. bi de
- 4 valla heralde fadimeden dolayı beni virmiyecekler didi. bunuñ boşadİ avrat onuñ
- 5 aęrabasındaydıñ biliyİ. iyi didim canıma minnet daha iy olmuş didim. bi de yarıntası
- 6 oldu. babam vardıñ benim geldi. işde anā didi anasına, ebeme. ırızı virdik didi. kime
- 7 virdiñ yavrım didi. ulla āmediñ luna virdim didi. ulla āmeT dillerdi. yav lum bulmadİ
- 8 virecek adam da şonlara virdiñ didi ebem biliyİ. ben de dİneyirim. bi de olsuñ didi,
- 9 hazırlansıñ didi. lene gelecekler şerbetçiler didi. biz de dven srydk bili'yİ. bi de
- 10 adamımız var, eveli ifi dutallardıñ. o ifiyne emmim var. emmimnen umz
- 11 srrdk. bi de didi ki o ifi valla dē didi seniñ servet geliyi dedi. bi de benim emmim
- 12 vardın, emmim bek aksiydi. inmiyecēñ yęnim didi. gendi ęarısı dursuñ, oruya virsiñ
- 13 ęarısını gitsiñ, didi. ben o adamları sevmem didi biliyİ. ęayri ęoęariñ memmet didi ki
- 14 ayıb olur rüstem emmi didi. virmiş bi dāfe, ne idelim didi. tos toprak sdmzde bi
- 15 ęrseñ. dveñ srñ de nlur. bizim emmi ille gine salmayır, ille inme diyir. memmet
- 16 sen alma elinden diyir. ille diyir, sırtıñı giy. buynuzlu geliniñ ęarısını virsiñ diyir. bi de
- 17 benim ağa ayıb olur valla didim. sen de mi isdemiyn yoksa ęızım didi. estāfurullah,
- 18 tobe didim. hatta bi de bizim baba geldi. neye inmeyiñ didi. ağam indirmeyir didim.
- 19 emmim indirmedi, emmim de büyük. valla iki de kelleme vurdu bābam sen niye
- 20 inmēyiñ diyi. isdediñ mi var didi. isdediñ varsa git ęızım didi. ne oluvırdı, öyle ęalıñ.
- 21 hincikiler olsuñ gider, vallā gider. orda ęalaaldı. işde bu.

Konuşan: Bayram  z ift i (91 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Cerit k y 

Konusu: şiirler

- 1 bu  şık bayramıı bindiı dalına
- 2 ni e tuzak ğurduı getdi yoluna
- 3 c erler acır yazzık h lına
- 4 bana yapac yıı bu muydu d nya

- 5 na ğadar ğoşduysam peşiıden
- 6 genc iken ayırdıı beni eşimden
- 7 ni e s ylenti yaptıı başımdan
- 8 baıa yaptıklarıı bu muydu d nya

- 9 yaratdıı allahım beni ğul diye
- 10 rızkıımı as mışsıı uzan al diye
- 11 yolumu ğosderdiı d ru gel diye
- 12 d ru gelemedim ki azdım y reden
- 13 bu yalan d ny adan y kl nir ğ c m
- 14 i im biyaz oldu 'simsiyah sa ım
- 15 ğadir mevl am yanııda bellidir su um

- 16 dilediñ yire gey sen yâreden
 17 sözüñü dutmadım acık zor diye
 18 elimdeki turpu yedim nar diye
 19 ğuran çarıyodu teslim_ol diye
 20 ben düşmana teslim oldum yâreden

- 21 haramı yedirdiñ baña bal diye
 22 dikene sarıldım gonca ğül diye
 23 ezen çarıyodu birez çabık gel diye
 24 el giderken ben_oturduğum yâreden

- 25 yoğarı cerit kıyünde tilkiyi yakmışlar. onu da gelmişler, aşık bayrama habar
 26 vermişler. başında duran_insanların_ismini liste yapmış aşık bayram. bakalım ne
 27 demiş dıniyelim:
 28 gel ğardaşım biz bu kıyden göçelim
 29 cāmiyi ğapadıp dükğan açalım
 30 gendimize başğa bi din seçelim
 31 tilkiyi ney didiñ yakdıñ adamlar
 32 hocam tilkiniñ başında zikretdim adamlardan beş, altı ğişi baña halallaşmadan kıus
 33 öldüler, ğitdiler. şimdi ne dedim biliyoñ mu:
 34 tilki paşa ezene ederdi hórmet
 35 yanıñda mı durdu nebiniñ memmet

- 36 seni yağanları yoğ_umuş rahmet
 37 mevlāya şikāyet edelim paşam
- 38 tayfık onbaşıynan nürü yok muydu
 39 yoksa paşam ğabahatıñ çok muydu
 40 perişan hālını türkiye duydu
 41 desdanıñ dillerde okunur paşam
- 42 acıkdıñ da mı geldiñ kúllük gezmiye
 43 sen rāzıydıñ deriñi de yüzmüye
 44 hep mi sarıldılar kūrānen ğazmıya
 45 canıñı ateşde yakmışlar tilki
- 46 ğaçıp ellerinden etseydiñ firar
 47 tavukla cücüne etdiñ mi zarar
 48 canıñı ateşde yakmışlar tilki
- 49 heç zarar vermedim dutdular beni
 50 yetiş āşık bayram çāriyom seni
 51 ateşde yakdılar bu datlı canı
 52 mahşerde haqqıñı alırsıñ paşam

53 ali aḡgayaynan tayfur höyüklü
 54 seni nası yaḡdı orusbu peyikli
 55 na ḡadar merhametsiz tayfur höyüklü
 56 mahşerde haḡḡıñı alırsıñ tilkim

57 ta bostanlık ḡórmüş yanan atası
 58 allahdan ḡorḡanlar yapmaz bu işi
 59 etleri yanmış da sırtarmış dişi
 60 mevlaya şikāyet_ edelim paşam

61 aşık bayram duydu, aldı ḡalemi
 62 yazdı tilki seniñ başa geleni
 63 allah ataşlasıñ suçlu olanı
 64 onnar cezāsını çekecek paşam

65 şimdi o ali cāmiye ḡaz yā ḡótfürüyomuş ramazanda. hayır olarak ḡótfürüyo.
 66 ḡúmese girmiş tilki, o tilkiyi dutmuşlar. aliniñ de o şişeynen ḡaz yā elindeymiş. ḡaz yāyı
 67 dōḡmuşler tilkinin dalına, sırtına başına. kirpiti çaḡmışlar, hayvanı bırakmışlar. hayvan
 68 tā bostanlīñ dōlā inmiş. ataş_ınan berābar. yana yana yana oruya varınca yanmış.
 69 ḡúl_olmuş, geçmiş. bunu geldiler baña didiler. kimler var_ımış yanında didim. işte
 70 fılān fılān varmış. ben onları zikir_etdīmden o adamlar baña ḡúsdü. sen bizi niye böyle
 71 zikir_ıtdiñ diyi. ben de didim durmussuñuz ḡardaşım. paşa ezene hōrmet_ıder. hañı
 72 ayāññ birini ḡaldırmış. ben ḡórmedim ya. ezanı okuyup da hoca bitirene adar ayāññ
 73 biriniñ üsdünde dururmuş tilki.

74 kıyümüzde çok ālim bi insan var_ıdı. otuz üç sene şirketin ūründeki daş
 75 medresede pilāv yimiş adam. ben de bir ğún zabānan evine vardım adamıñ. adam
 76 seksen yaşında, doksan yaşında var. elini, ayānı hep boyak yapmış. bi tütün kādı
 77 bulmuş. onu yazacām diyi bilememiş. ğözünü şöyle yumdum, ulen āşık bayram sen
 78 misiñ didi. benim didim. ulen ölüm didi. bu ālimlīnen olmaz_ımış didi. bizim cemalın
 79 tavıklarını bōn tilki ğótürmüş didi. şuña bi destan yapıyım diye ūraşdım ölüm,
 80 yapamadım didi yav. ben yapıyım, ver ğalemi didim. aldım.

81 kımesi yapıydım çamır_ınan daşdan

82 çıkıp bakamadım ki ğar_ınan ğışdan

83 hepisini ğótürmüş hem de biliçten

84 n_ettin tavıklarımı zalım boz tilki

85 didim. şurañdan bi dūme al didi. şurdan bi dūme aldım. etimi çıkarttım burdan. bi
 86 koğuladı. ölüm didi, evelallah sen de iy bi koğu var didi. yalıñız yasini şerif šiiri
 87 yasağlar didi. nası yasağlar. işde yoğarı ceridiñ hocası öyle bi hoca ki dā baha batman
 88 yetmez. bunu kıtū diyi keserseñ didi. yasini şerif ğoluñdan dutar didi. hoca o ğadar fenā
 89 bi ğişi ki dā ğórülmüş dāl. onu iy diyi senā iderseñ didi. yasini şerif gene ğoluñdan dutar
 90 didi. iyye iyi diyeciñ ölüm didi. kıtūye kıtū diyeciñ didi. evelallah bu ilimi saña ben
 91 vermedim, kimse vermedi, saña cenabı allah vermiş bu şiyi didi.

92 ne Kıadar ğovduysam gene ğetmediñ

93 babam ādeme de secde etmediñ

94 hayatıñda dōru yola ğetmediñ

95 def_olup başımdan da getseñ olmaz mı

96 hayin iblis ne yaptım saña

97 bana yaptıkların sayacām saña

- 98 esnaf_oldum egsik ğumaşlarıñ yırtdırdıñ baña
- 99 def_olup başımdan da getseñ olmaz mı
- 100 inekcilik yaptım sütü sattırdıñ
- 101 beni ğandırdıñ da suyu ğatdırdıñ
- 102 esnaf oldum egsik ğumaşlarıñ yırtdırdıñ
- 103 def_olup başımdan da getseñ olmaz mı
- 104 ğasap_oldum, eti satdırdıñ
- 105 beni ğandırdıñ da mundar_eti ğatdırdıñ
- 106 allahıñ_emri olan dōru yoldan sapdırdıñ
- 107 beni terk_idip de getseñ olmaz mı
- 108 rećber_oldum iblis tırman sürdürdüñ
- 109 satdırmadıñ mahsülümü evde durdurduñ
- 110 sōna da ğótürüp fajze verdirdiñ
- 111 beni terk_idip de ğetseñ olmaz mı
- 112 senden ğaçıyorum gel kesme yolumu
- 113 hayır yola harcatmadıñ malımı
- 114 ğareziñ baña mıydı allah zālımı
- 115 def_olup başımdan da getseñ olmaz mı

116 şofor_öldüm iblis baña devre sollattıñ
 117 acelli ğazayı baña ğollatdıñ
 118 beş tâne ölü var, bunu sen yapdıñ
 119 def_oluP başımdan da getseñ olmaz mı

120 terzi oldum iblis, ğumaş çaldırdıñ
 121 imam_öldüm devre namaz ğıldırdıñ
 122 ürişvet verdiñ, baña haram_aldırdıñ
 123 def_olup başımdan da getseñ olmaz mı

124 memur_öldüm iblis ürişvet yedirdiñ
 125 zinaya get diyoñ, eyce ğudurduñ
 126 evimiñ başına geldiñ, oturduñ
 127 def_olup başımdan da getseñ olmaz mı

128 bu aşık bayramı dakdıñ peşiñe
 129 yazlık zehir ğattıñ ekmāna aşına
 130 besmele çekilmez_öldü ekmāna, aşına
 131 def_olup başımdan da getseñ olmaz mı

132 akşaray ğonya şūbesinde de oķundu kúnyam

- 133 bir acı derd_inen de delindi sinám
- 134 ah çekip ālıyor birtecik anam
- 135 hemşirem yoluma bakıyo ğayri
- 136 āsaray şubesinde de ğamyona bindim
- 137 ālayı ālayı da ğonyıya indim
- 138 istanbul selimiye ğışlasında elbise geydim
- 139 zabahdan tālīme gidiyom ğayri
- 140 istanbuldan çekdiler çekmece ğölü
- 141 zift_inen dóşenmiş silivri yolu
- 142 yönümü döndürler bulğara dōru
- 143 uzadı yollarım gelemem ğayrı
- 144 poyraliye vardım dumandır dālar
- 145 hep virāne olmuş bahçalar, bālar
- 146 silede vālidem ah çeker, ālar
- 147 ālama vālidem gelirim ğayrı
- 148 demirķóy diyollar da yolları yokuş
- 149 hazreti aliden de bize devr_ıtmişdir bu iş
- 150 samimi arkadaşım bekir_inen satılmış

151 ölürsem cenāzemi defn_ıdıñ ğayri

152 böyledir āşık bayram tecelliñ oñmaz

153 bu dertden ālıyan ebedi ğúlmez

154 inşallah çiçēñ māşerde solmaz

155 şefaāti muhammedden umarım ğayri

156 ... ğarı şöyle düzledim elim_ınen. barnām_ınan yazdım. toprā düzledim,
 157 barnām_ınan yazdım. heç hoca ūrüne varıp da şu harf ney hocam demedim. bi balcı
 158 kıyünden asgerde balcı kıyünden yonuz diyi bi arkadaşım vardı. o yonuz beni okutdu.
 159 evelā yirmi dokuz harfi öretti. işde şöyle böyle derkene... yalnız ne didi baña biliyoñ
 160 mu? aşık bayram aşık ne dāldim o zaman ya. ben seni aramıyacām. sen beni arıyacñ, şu
 161 harfi baña gósder diyecñ didi. bi sivrisinek var_ıdı hocam. asgerde başladıydım ya tam
 162 dāl_ıse de :

163 āşam olunca erler feneri yaķar

164 bütün sivrisinekler de taķruza kaķar

165 kimisiniñ elinden, ğözünden soķar

166 yandık sivrisinek seniñ_eliñden

167 āşam_olur otdan ğırmaç öreriz

168 sivrisineklernen de harbe gireriz

169 bütün çadırlardan dışa süreriz

170 yandık sivrisinek seniñ_eliñden

Konuşan: A) Elif Topal (80 Yaş), B) Niyazi Topal (84 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Boyalı köyü

Konusu: Karşılıklı serbest konuşma

1 **Düğünüñüz nası oldu teyze?**

2 ğaynım var_ıdı o gelmiş. o da bilirdi zati burda bizim babıya diller_imiş.
3 ğaynım da geldi, oruya oturdu. oturuncu ğardaşına böyle allāñ_emrini ańdı. o da tamam
4 didi. eveli hinciki gímí şey_olmazdı ya. yalık bālıyoķ dillerdin. ondan kerli de bir
5 bayrak kaķdı, dūñümüz_oldu. dūñ tābi burda oldu ya, evimiz şo yandaydı. hinci o
6 yanda duruyo. oruya geldi. yengemiz geldi. geldik işde.

7 **Çok çalışdınız mı, bu kıy işleri biraz ağır heralde.**

8 çok çalışdık ondan yanna hocā. zabānan geceden kaķañ, eviñ işini ğórdüñ mü
9 gideñ ekmekden neden kaķınca geliñ, bāı belleñ. davar emişdiriñ, ğuzu seçeñ. işde şonu
10 ideñ, şunu ideñ. bir ğún bizim babıya didim kine rahmatlā baba didim. daha biz ölen
11 namazı ğılacık didim. davar emişdirdik, bādan geldik, belledik geldik. davar emişdirdik,
12 ğuzu seçdik. eve gelecek, namaz ğılacık. kúnde dala bi biniyo hoca. ğılıñ, ğılıñ didi. siz
13 namazdan geçmezseñiz, namaz sizden geçmez didi. ğıldık namazı. ondan geri kaķañ.
14 sözüüm yabana suyuñu dut. eveli atları bunlarıñ evden_içerdi. atıñ suyu, içeriñ, dışarıñ,
15 ğabıñ, ğacāñ dirkene āşam_olur. āşam_olur. bi sürü inek var_ıdı. ğaynımıñ ğarısı var.
16 onnan ikimiz hayde bu āz de inā sāñ, şey_ideñ dirkene gece yarısı olur. ondan yanna
17 çok çalışdık.

18 hocam heç uyķu ğórmezdik kine velāsıl niye? iş ğóreciñ. zabānan, āşam on beş,
19 yirmi baş horantaniñ neyse ğabıydı, bulaşşıydı, şoydu, şuydu. yatañ. geri gecesi tan yiri
20 duķan çırır bunuñ_anası. kaķ elif, haydi hamır yōrulacak, kaķañ. teşt_inen bi hamırı
21 yōruñ. ondan kerli dipden āca süpüreciñ, deşireciñ. haydi bu_az de ya bā gideciñ ya
22 bosdana gideciñ, paķlıya gideciñ.

23 B) onlarıñ hepsiniñ başı eliñ_inen ekin biçme vardı ya orānan. hepsiniñ
24 zulümü oydu. o kadar ağır_ıdı ki aır iş_ıdı. devāmlı orānan böyle.

25 **Erkek mi yapardı yoksa teyzemgilde yapar mıydı o işi?**

26 B) onlar da yapardı t̄abi.

27 A) hep barabar giderik canım, ekine barabar giderik, hē.

28 B) barābar işlerdik.

29 A) ekin enlik olurdu. enlī şakır şakır bi de bi işlemesi olur kına enlīnen
30 işlemesi.

31 B) iki dönüm başı dutaň. oruya varaň. ordan geri geliň. burdan bi dā oruya
32 varaň. ikinciye işleyinci oturuň, geri aynı akşamaça çalış. başga bi şiy yok.

33 **Enlik ne teyze?**

34 A) eliñe giyeň de tiken ne batmıyacak. şöyle itdiň mi şakır şakır iderdi. ta
35 pırnat dillerdi. ta şuruyaça enlīnen dutulurdu.

36 B) büyük bayā. çoluğ çocuk gótüremez. şöyle eliñ_inen pırnat diller.

37 A) hinci enlīnen işleyeken işleyeken şuruyaça gelir, ta şöyle gelir ekín.

38 B) onuñ adına pırnat dillerdi.

39 **Desde mi?**

40 B) yere goyduň mu adı desde, goluñdaykan pırnat.

41 A) şuruya goň, onuñ üsdünü dolduruň bóyle. yeñidden yın yıaň. geri dirkeñe
42 onları da górdük hepsini górdük bālım.

43 **Bu kadar işiñ arasında çocuklarıñı nası büyüttüñ?**

44 çocuklar neyle, hincikileyin böyümedi ki çocuklar. cocū bi emziriñ doyuruñ.
45 şoruya beşşē goň. öylen mi kaçar, āşam mı gaçar. hiç mi gaçmaz. hinci benim tokdur
46 olan var. şo gız gúççüdü. gızıñ biri de gelin_ oldu. o tokdur olan da bi yaşında ayrıldık.
47 ayrılınca aşşā ev var, şo esgi ev. orayı bu dutdu. yeñitten hep duvarını sókdürdü.
48 yeñitten harcını sıvattırdı. o olan nūrüdü. garnını doyururduğ. altından işāni alırdık.
49 toprā yatar biliyoñ mu. altını da işāni allırdık. geri yatırırdık. elimiz 'dāarse bi soluk
50 galdırırdık. elimiz dāmezse galdıramazdık. diyim ki hinci dirim. allah işini ras getirdi.

51 hinci o aırlıkda, aynı o aırlıkda. öyle de aır_ıdı. ālamayı neyi bilmezdi o ōlan. ālasa kim
52 baķacak.

53 B) hocam depelerden temiz toprak. ğalbır_ınan elerdik. ufacıķ yumuşak toprak
54 getirir, ğış ğúnlerine ğızdırırdık toprā, üsdüne yatırırđık. toprāñ üsdüne bi bez ğoñ şöyle
55 biyaz. toprak yakmasıñ bi de bacaklarını āıtmasıñ diyi. sōna ķakma zamanı geldi mi
56 ğaldırma zamānı ğaldırıñ. tābi oraları çocuk işer mişer, yapar. o toprā deñişdiriñ.
57 yeñisini ğoñ. beziñ de bi yeñisini ğoñ. geri ğarnını doyuruñ, yatırıñ oruya. şindiki gimi
58 sātde ne de ğakmaz. yalıñızlık zamanı üç beş saat yatıyo. beş_altı saat yatardı öyle.

Konuşan: A) Ismahan Keser (72 Yaş), B) Fadimana Keser (65 Yaş)

Derleme Yeri: Aksaray merkez Kargın kasabası

Konusu: Serbest konuşma, bilmeceler

1 B) benim bi deli herif var_ıdı. benden ayrıldı. bu at araba bunun. adama didim
2 kine o benden büyük. gel adam ben ameliyetliyim. ben çit süremem, ireçberlik
3 yapamazkık. burda bi suanımızi ğıralım, yiyelim. evimizde oturalım didim. yō didi, ben
4 çit sürecām didi. durmam. benden saklı at_aldı. sakladı, ben de kótü yemin_ıtdım hiç
5 bakmam diyi. bakmayıncı ayrıldı, gitdi benden. hindi orda. beni gitdi, mahkimeye viridi.
6 mahkemede de mahkeme ret_ıtti. baña didi. sen iki şahit getir. bunun_elinden mayişini
7 alıyım. bunu mayişe, bākura yaptırdım, itdirdim. gel hu bākurumuzu yiyelim, hurda
8 oturalım didim. adam ıcık ğafadan çatĝın. gendi başına hu at_ınan, arabaynan gezer,
9 dozar. ben de hiç bakmam. öylelinen biz de işde aynı bunun gibi gelik geçik gidiyeķ.

10 **Siziñ burda büyükbaş hayvancılık mı olur küçükbaş mı?**

11 B) davar da var daş da var, goyun da var, hepsi var. inek de var, tana da var.
12 yalnız işde bizim bi şiyimiz yoĝ. yalnız olanıñ da var. işde yaylıya çıkarık. yaylıya
13 giderik ora bura. hindi bu hava iy_ıldı muydu hayvanımıza biner, dālara giderik. odun
14 getirrik. sen arķ_ıdeñ. cacık toplanık, ot toplanık. onunan ĝúnümüzü geli, geçer, giderik.
15 nūrelim haydi amma ben dünān, evelk_ūn ben de gitdim. bi havaslandım, oduna
16 gitdim. orda yāmır yādı ıslandım. geldim, iki ĝúndür üsdüñden ıraķ hasdaladım.
17 onuñ_üzerine de hasdaladım. yatıyadım, daha buĝún çıkdım dışarıya. buĝún çıkdım
18 dışarı, hasdaladım.

19 **Önceden giderdiñiz demek.**

20 B) abōv iki, üç dónerdik. toplamıya gider, ekine ennikleri taķındım mı orā
21 elime aldım mıydı erkānan barabar ekin_iřlerdim. bunūnan beni bir_ıdeller. bu da iyi
22 işler. giderdik_işlemiye, itmiye. rahmetlik emine hani orā dumul aliniñ orā atdı da
23 ğafasını parçalayadı siz itdiñiz diyi kepirde.

24 **Nası oldu olay?**

25 B) bize beldiler ekini. beş gişi ora beldiler beş gişi de... biz de hani oraçcı
 26 oldūmuza biz_onlardan dizalimetri bitirdik, başa çıktık. sen_onları seçdiñ de kótü
 27 avratları, ekin_işliyemeyenleri bize verdiñ diye atdıydı orā malñ sahibine. ğafasını
 28 biçerdi hōyle yapmasaydı ısmahan. harman ğaldırıldı, ekin_işlerdik. ondan evel böyle
 29 hindi patuz çıktı. o zaman dēy ğara ğış dirik biz. daha ğaçıncı ay diller_ona. oruya
 30 ğadar dūven sürerdik. dūven_inen sürerdik, yabayınan atardık. zahrayı çıkarırdık. hu
 31 yanda bi ıldız var_ıdı. o ıldız hu yandan hu yana inen_ādar dūven sürerdik. ne
 32 eziyetliydi. çok zorladık çok. o geçlik elimize acıcī gelse. amma ğocadık şimdi. yakın
 33 yirler uzaklaşdı. ğayri gidemiyek. hindi dizimden ameliyet_oldum. hurada demir
 34 ğongun. ameliyetli gidemiyek ğayri. işde bura anca çıkıyağ elimizde bi çēmel. gidiyek,
 35 geliyek işde. gine de buna da çok şükür. senin gibi bi vatandaşı ğórdük ya.

36 **Siz o zamanlar çok çalışganmışınız, çok azimliymişiniz.**

37 B) tábi, tábi. canım sıkıldı mı türkú çırıldım, alırdım. işde bi kótüye düşdüm
 38 ya.

39 meşeler ğōerdi, varsın ğōersin

40 söyleyin hayırsıza durmasın, gelsin

41 varmasın kótüye asılsın, ölsün

42 kótü, adamıñ var_ömrünü yoğ_ıder

43 ğaleden ğaliye atılamadım

44 ğırıldı terezim dartılamadım

45 düşdüm bir kótünüñ_eline

46 ğayret_ıtdım amma ğurtulamadım

47 öyle ömrü geçirdik, ömür gitdi ğayri. böyle tesserlemeleri getirdim getirdim,
 48 söyledim. daha çok da işde hatrıña gelse işde çırıldım gitdim. ne diyeciñ. üzöldüme
 49 ğarşı, düşüncememe ğarşı söyliyem bu sözleri. herif canlı olup da ayrılıp da gidik, o
 50 orda yaşayık, ben burada yaşadım çok ğücüme gidiyi. seniñ sözünü dutmazsa,

51 saķat_oluncu bi adam sen pulluā ğücü yetmiye, ata ğücü yetmiye. ayrıldı gitdi. ben de
52 ayrıyım, o da ayrı.

53 **Siziñ bu Ƙarġın'da misafirlik aġırlama nasıl olur?**

54 vallā, misafir evimize gelse elimizden geldi ġadar misafirimizi āırlarık,
55 baķarık. ondan kerli hōrmetini yaparık. ondan keri burda neyse misāfiri āırlarık,
56 beylerik selamet_inen salarık. heye nōreceñ başġa. işde misafir geliye. geķen benim bi
57 torun var_ıdı. benim o da torunum, o da torunum. bura geldiler. bizim menevşeniñ ōlu
58 bi onur var_ıdı. ona da benim viyseliñ ġızını nişannadıydık. onu nişannadı neyse.
59 bunnar ayrıldı. annaşamadılar. ayrılmadılar da gendi gendilerine ġúsdüler. sōna bunlar
60 geri yeñilendi. yeñileninci ben de ġız_ınan allah var atışdım. ġız sen ya ileri duraydıñ
61 ya geri. niye ayrıldıñ da geri billeşdiñ didim. hañı ayrılıp da bicecik bileziklerini
62 soyundu, atdı. sōna bunlar geri yeñilenmiş. üş ġún mü oluya dōrt ġún mü oluya. geldiler
63 buraya misāfir gice. ġayrı onlar anlaşmışlar da ġótürmüye gelmişler benim de habarım
64 yoġ. burada neyse ana didi, biz halvadaraya dōru alabalā gideciyik didi. ne biliyim ben.
65 ben de neyse orda ġızı alıllar. alıllar, ġollar gideller ta altınisar diller nīdeniñ altınisar o
66 kıyde. ġótürmüşler. ona da işde üzüldüm. ōlana vardım ōlana. hanı yanıyı mı nūrüyü
67 diyi. nūrelim_anam didim gitmiş. gitdiyse nişannısıynan gitmiş didim. işde ona da
68 acizleniye n_ādar olsa da. hindi ordan bi haber bekliyem ne haber diyi. varıyam seni
69 zopalamıya diyecām. telefonumu alık gidik ōlan. da bēyle ġúnlerimizi geķiriyek_anam.
70 misāfirimizi hōrmetle ġarřılıyaķ.

71 **Bundan otuz sene önceki misafirlikle řimdikiñ arasında ne fark var?**

72 o zaman da misāfiri āırladık. evel hindi ekin_işledik mi ırġatı Tutardık. ırġat,
73 āşam_ınan gelecek yemek yimiye. zābanan yemek verilecek. evelki ġúnlerimiz öyle bi
74 çay ne yōdu. şimdi her talla başına çay varacaķ, ġayfe varacaķ. orda içilecek. her
75 elbaşı içecek çayı. eveli öyle dāl_ıdı. evel bi mantı keserdik, kıyılı mantısı. onu
76 ġuyardık. o bi undan on beş yimek yapardık. bi undan mantı keserdik, erişde keserdik,
77 bulamaç çalardık. evelki o bulamaçlardan_olsa da bi içsek. yok, o dadı yok, hiç yok.
78 evel böyleydik. şimdi o ġúnler geķdi. o ġúnlerimiz bu ġúnlerden iyiyidi amma datlıydı.
79 burda bi ekmek yapsaķ kıyüñ öte başına kıoķardı. hindi ekmákleriñ dadı yok

80 ölüm, yimekleñ de dadı yok. evel davar yāyınan yemek bişiridik. şimdi zeytinyāyınan
 81 bişiriyek. ne anladık. dadı yok. evelki ğún bundan iyiyidi. irezilidiñ amma ğúnü de
 82 gelince her bi yemāk datlıydı. o bulğuruñ pilāvı vardı bişirdik miydı yimesine
 83 doyamazdıñ. ısmahan ben söyliyem sen dinliyeñ de sen de söylesāne başıñdan geçeni.

84 A) söyledim, söyledim...

85 ***

86 A) çarī çatdım pacadan attım
 87 heylikli hüylüklü otuz_iki delikli

88 B) alaca meser dūnayı gezer (göz)
 89 çarşıdan alınmaz, mendile guylmaz, yemesine doyulmaz (uyku)

90 dışı unluk, içi odunluk, daha içi unluk (iğde)

91 ***

92 A) ölumuñ_ölu var_ıdı buralıkda ben büyütdüm o çocū. anası almanyadan
 93 getirdiler buraya. hasdalandı, gitmedi. ğayseriye ğodular, gtdiler. ordan bi başğuyu
 94 diyeller. onnan neyse evlendi. ordan getirdi. çocuā ben bakdım burda. ğófürürdüm
 95 burda. neyse giderdim, alır giderdim o çocū. höyle sırtımda gezdirdim. hu çocuk
 96 gibiydi. sırtımda gezdirirdim. ondan almanyaya gitdi, almanyada evlendi. öllüm hasan
 97 ğófürüydü. almanyada evlendi, ordan giri geldiler bura. ondan hasdalıklandı. durmuş
 98 benim_ölan o hasdaladı. ondan kerli onu da almanyada çalışıyodu o çocuk. ğarısı
 99 var_ıdı, bi de ğızı ğaldı ondan. şeyde çalışırımış_ıdı.

100 B) fabrikada

101 A) hah, orda bi dūme var_ımış. dūmeye düşman basdıysa da ordan evlendiydi
 102 ya o düşman tarafı mı itdi, ğayını mı itdi, ğardaşı mı itdi. bilmiyek ğarısıñıñ. ora basışık
 103 erdoğan yire yatıyı. ceylan öldürük. ondan kelli bi hafdā buralıkda da bā ğaynadacādıķ
 104 biz. omar, hurda bā ğaynadıyur hurda mihriniñ aşşā evinde. ben de aşşā evde yatıydım
 105 gece. bāya gitmedik zabānan. ondan kelli yatıyım yataķda. dime diyer, kimsiye dime
 106 diyer. burda sülüman_ınan hanifi var. onlar ne diye. kimsiye dimeñ diyer. ben de hani
 107 ğaķık bakmadım. öyle geri yatdım amma zabānan ğaķıydım. biz bā gidecāķ bunuynan
 108 orda ğaynadacāķ. bunlara gidem. gidecādim, bā gidecām. onlar yoķ. ben hiç şey
 109 itmedim. nire gitdini ne biliyim ben. seslenmeye. avrada da biz bādaydıķ, avrad ora

110 geldi. bāa geldi. bāda üzüm çinnēyorduk. bu da var. gelin gelivirdi omariñ ğarısı. imin
 111 de var orda. imin geldi oruya. onuyunan bi ğonuşdular. biz de bāniñ kenarından geçiyek
 112 ya omariñ. iminnen ğonuşdu. nenē dedi imin. gelele didi baña. dur da didim ben
 113 varmayım, hindi varısam ben oralıkda çeñem durmaz didim. huna didim, var didim.
 114 nene didi, sen gel didi. ondan kelli neyse varıyam, varıyardım. nene omar izmire gidik
 115 didi. durmuşa bi şiy mi oluk, nūrük didi ya āşamnan duydum burada ya. içimde anam
 116 didim. durmuş öldü dedim. bāñ_çinde gendime ferāt idiyem. ondan kelli ordan geldim.
 117 burdan baña eşşek verdiler, ona bindirdiler sözüm yabana. geldim buraya. bu eve
 118 geldim. param vardı, parayı alıyım didim. parayı aldım. kilidi çocuğa verik de salacak
 119 mıydım nūrecēdim. aldım parayı alım da hurdaķı ğonşunuñ_evine ğoyūm parayı. ona
 120 teslim ediyem. al hunu ben gelene daķ dursuñ diyi baķ. kilidi verecādım, parayı verim.
 121 ğafam dónük. araba āsaraya vardın. gidecām ğalan vardım oruya. kimse şiy virmediler.
 122 yiri doluymuş hani. bilet alacaklar ya. yer doluymuş, geziyem. orda hayriniñ_olu var. o
 123 çocuk da ğedeyermuşudu. sen didi benim bile di. bilada bin didi. ben ğoynadan
 124 gidiyim didi. aķdarmalı gidecek o çocuk. beni onların yanına bindirdi. benim ğafam
 125 dōndü, ben bilmiyem nire gitdimi neyi. ordan bindik, orda cumāli var. bahrinin cumāli
 126 neyi bindi orda. ora vardım. orda kōf ğız diller ya onuñ ğocası var_ımış. getirdiydi, o
 127 avrad beni bindirmeyor. onuñ hurda anası var yokarda. beni bindirmeyor. ğarajda
 128 ğalıyo, hindi geliller, seni ğótürüller diye. benim kimseden habarım yok ki kim gelecek
 129 nire gidecām. anam ordan bindim, sıkıştım, bi şiyim yok. param da yoķ. ğalan o
 130 ğaraverenliden para aldım orda. ğaraverenli haydarıñ_olu. ben didim paramı evde
 131 ğoyūm, baña para vir didim. n_ādar viriyim didi. iki yüz vir didim. hani gidecām ya
 132 n_ölur n_ölmaz. ondan ora vardım ğalan. oralıkda bindallınıñ ğuvāsiniñ_evine
 133 varacām beni didim indirin, bi eletin. oruya cumāli eletti. ersin adı da ersin olanıñ. ben
 134 omar nirde didim. omar bilmem burdaydı didi. gitdi mi durmuşuñ_evine didim. yō didi,
 135 ne var didi durmuşa didi. ben de ne biyim didim. durmuşuñ_evine gidecāmı. durmuş
 136 hastaymış didim. halā dur didi baña, dur hala dur didi. o da yataķdan ğaķdı, esgisini
 137 giydi. ğaķdıķ, yürüdük dışarı. bunun ğocası da orda çalışıyordı izimilde. o bilāliñ_evine
 138 dōru vardıydı. o bilāliñ_evinin yanda bilāl çıkıvirdi. la didim omargil gitdi mi, habarıñ
 139 var mı didim. bilal didi salifin yanna yatmıya gitdi didi. duruyorduk orda. o geldi. ğalan
 140 onuñ yaķasından duttum ama. arabaniñ_altına ya seni atacām ya gendimi atacam
 141 didim. elim, ayam haldırayı. sen beni neye getirmediñ didim. sen baña neye dimediñ

142 didim. ben de bilmeyem diyer. ora gôtürecāk diyi dimedim diye. o öyle iderkene salif de
 143 geldi, onlar da geldi ğalan. beni zornan bindirdiler arabaya. elettiler durmuşñ_orā.
 144 durmuşa vardık. durmuş yolunuyur. zati de nefesi tüplü. on ğún bekledik_orā. on ğún
 145 oruç dutdum ben_orā, ekmek yimedim. aşmaya ki sularını da zati içemeyem. da
 146 öylelīnen ben bi orda ğaza geçirdik biz de. benim_o torun oralarda öldü. on ğún soñra
 147 geldi. burda ne didiler. pinçik pinçik oluğ diyikler. pinçik pinçik oluğ makineniñ_içinde
 148 toplayıklar, kesiye ğoyuklar. bak, öyle dediler. amma ben gendim de duydum da iyi
 149 anlaşdırmadım. ben ıık dīñledim ne lāf idiyıllar diyi de iyi anlayamadım burda. burda
 150 onlar öyle diyik burda. vardık oruya işde ālendik doğuz ğún durduğ, ondan kelli ölü
 151 geldi almanyadan. bizi bi arabaya bindirdiler, ölü damına gitdik. ölü damı uzāmış
 152 izmirden. ora vardık işde. insanıñ biri çıkıya, biri giriye. fılān gelsiñ, fılān gelsiñ diyi.
 153 herkeş alık çıkıyır ölüsünü, herkeş alık çıkıyır. toplanmayışın ordan ölü
 154 vermezler_ımiş. ıık dolacāmış. ondan kelli saydı, girdik içeri. girdik de vērmedi. orda
 155 dediler, baķacāğ dediler. hani orda baķıdıllar_ımiş içerde. orda açdığ, vallā ğadın_ölüm
 156 geldi, geçdi gitdi ya. toplu didiler hōyle. aynı çeñesi uzun duruyor, yüzü duruyor. her
 157 tarafı duruyor, hōyle duruyur kefene sarıklar. kefinde geldi. de burda soñra öyle didiler.
 158 disiñler didim. onlara da versiñ başına didim. yalan söylediler. gendimiz ğórdük hani
 159 meftamızı. o ğazayı ordan getirdik. bi oruya yumadılar. hani yullar da ğoyukmışlardı.
 160 ondan kerli oralıkda cenazasını ğıldılar. orda ğıldılar, babasınıñ eviniñ yanna geldi. īsan
 161 var bi de. īsan gendimi atacām diye yoķardan dōrdüncü ğatdan. o ğardaşı oluyor o
 162 çocūñ. uyulacām diyi durmuş hiç ayıķmayır. bayınıķıyır. dayanıyor ik_úç ğişi. biz de
 163 arķasındayık. sōna nası itdilerse eviniñ ōñünden bayrāyınan savışdırdılar. ta mezere
 164 gitdik. iki tahtayınan huraya iki çift ğoyuruyullar. hura ğoyuviriyeller. iki mezer alık
 165 ordan. tek almayık. hindi tek_olmaz_ımiş iki mezer. hindi bi mezeri orda boş. hindi
 166 hunda erdoğan yatıyır, hura boş dā. ondan hindi daş_ınan ğoyuvirdiler. üsdüne bi çiçek,
 167 bi saķsı bi şiy yok. onu sōna yapıdırır_ımiş gendi. öyle yapıdık_ınam. bi de o ğazām
 168 geçdi benim.

Konuşan: A) Durdu Keser (75 Yaş), B) Mustafa Şaban Keser (35 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Kargın kasabası

Konusu: Karşılıklı serbest konuşma

1 B) kaç yaşındasın hala

2 A) bilmeyem şabanım. kaç yaşındayım ne biyim. beni ufağdan verdiler. on dört
3 yaşında okulda okuyadım. yaşıma büyüttüler. yaşıma da bilmem. benim yaşı altı mı beş
4 mi bizim gayınbaba büyüttü. hañı ana yaşıma. de öyle çıkardılar okuldan. okuldaykan
5 everdiler beni.

6 B) öyle mi nası oldu bi anlat da dinliyelim.

7 A) himdi üçdeydim okulda. üçe gideydim. hu seniñ halañ nārin neyi. bu ħāz
8 da baña bi ōlu diye bizim gayınbabaniñ memmed_āniñ bi ōlu didiler. beni bura
9 isdediler ırahmetlik üçdaşa. isteyişin o da sınasada okuyadı. sınasaniñ okulunda. babam
10 da vermem didi, ufağ didi. virmezseñ mahkemeye virelim didi gayınbaba. ırahmetlik
11 ğādir var_ıdı. ğādir, şúkrü. girdim_ıdı. böyle girdim_işde hakimiñ ğarşısına.
12 gayınbaba niyde var. daha virmedi de işde söz kesilecek. abōv didi. sen didi, bu didi on
13 dört yaşındā. çocū nası çıkaracıymñ didi okuldan didi babama. yemāniñ aç didi. ayāmda
14 yemeniyi zannidem. fildadiñ didi, hōyle açdım. seniñ gibi duruya hākim. daha didi bu
15 çocuk çok ufağ didi. sen bunu veremeñ didi. dinliyellar bütün. bunu didi dē yaşıma
16 büyüldeciñ. hu yaşıda, hu ğúnde dōdūnu şahitledeciñ, ispatladaciñ. ondan kerı çıkarık
17 okuldan didi. ğayrı paraynan yalançı şahidi dutdular. şúkrü rahmetliynen ğadiri. işde hu
18 ğúnde dōdu diyik. yaşıma büyüttüler, işde üyle virdiler bilmiyem.

19 B) e sonra n_öldü?

20 A) evlendik_işde. dūñüm_öldü. sōra da nōreciñ. almanyıya gitdi üçdaş.
21 almanyada bir, iki sene ğaldı. paşoportunu geri geldi, satdı keşe virdi. ik_üç sene de o
22 gitdi, ğaldı. ināk aldı altı yedi dene. inek_aldı, boz yere çıkıdıq bāa. inekleri satdı içgiye
23 verdi, ğumara verdi. işte öylelīnen o da içgiyi çok içerdı. hap_ınan zehirlendi. palangin
24 hapını bakğallar virmezdi ya içgiyi ğorkusundan. ben de eliñ işine giderdim. palangin

25 hapını ğaç t p h yle ğutudaydı. t p hapları yutmuŗ, ğana ğarıŗmıŗ. iŗde  yl l nen  ld .
 26 bi de mahkemiye  ırdılar beni. seni  ğaç  oc   var. ben de d rt  oc m var didim.
 27 ğor ma didiler. bi de ğorkiyem, hani mahkimeye girm d me. biz didiler yardımcı
 28 oluru  nası olduysa  yle. h kim ne didi. sen bu d rt  oc  nası besliye . hani niyinen
 29 besliye  didi. ben de eli  ŗiyinen yazıda ekin iŗlerim didim. ili  ekm ni yaparım
 30 didim. yaz ğızım diye da d l c  ğıza. yaz ğızım. seni  didi hi  mi gelireti  yok. hi 
 31 geliretim yok didin. seni allah ğurtarmıŗ didi. sen didi hu sol barn n  bas, haydi     didi
 32 miyhaneciden didi. sol barn m  basdırdı bu ğara hasan. onu da şahit ğ stermiŗler ya ın
 33 diyi. o girdi ğapıdan dinleye bizim m zefer neyi  rahmetlik. girdi bu hasan ne dir miŗ.
 34 biri emmimi  ğızı biri de dayımı ,   lu olur dimiŗ.  len dayısını ,   lu benim adam. ben
 35 de emmisini  ğızıyım. aralarında diyik, bi ge imsizlikleri var dı diyik. hakimde ne
 36 diyik. bizim de var ge imsizlik diyik. bu ğadını  ay  dıŗarı mı diyik dimesi ayıp.   f 
 37 yolda mı diyik. y  diyik.  z ğavğası iŗde i ki i e , ide .     diyik buna, ğara hasana.
 38 ğadını   yle şiyi olmadı dan kiri niye ge imsizler. biz de ğavğa yapıyak  a lemiz inen
 39 diyik. her yirde sorun olur diyik. o ğadın eli  iŗiyinen ge inmiŗ o da i gilere vermiŗ
 40 ğazancısını da daha ne su luya ız diyik.  yle oldu şabanım. am n ğ n ğ rmedim ben,
 41  ylel nen iŗde.

42 B) ilgin  baŗı ndan ge en, eski hayat hik yelerinden dinlemiye geldik.

43 A) ben he  ğ n ğ rmedim ki ne haber verem.

44 B) ğ rd   ğ nleri anlat yav.

45 A) dur, ğaynanam var dı huysuz. ğaynanam var dı amma ğayınbaba iyiyidi.
 46 ğaynana iŗde ge im verm zdi ba a.  ocu ları  hani evel topr n  şiyde  lıdırdı 
 47  a  nan. onu ğodurmazdı oc .  lıtdırmazdı topr  bilerdik anam  ocu ları. hind  gibi
 48 bodra ne y du. onu  lıddırmazdı, odun ya dırmazdı. getir de ya  dirdi, ben de  oc nan
 49 gidemezdim.  lu da cahil di, bi şiy diyemezdi. ne o a ğonuŗurdu ne ba a. dinlerdi iŗde
 50 bizim dedi odumuzu. bir ay burda   lenirdim, ik ay babamı ,  evinde   lenirdim. hatt 
 51 sevgiyi dimesi ayıp da d munu babamı ,  evinde miydana geldi. v rmedi ge im. s ra da
 52 iŗde o da a ıllandı  i  ayrıldı. almanyıya gitdi, parasını dutmadı. beŗ altı in   aldı. onu
 53 i giye virdi, ğumara virdi. palazlarımı  td rd  iŗde ortanı  kilimlerini . hurda ğayfeni 
 54 b r nd  ğ c c k evde otururdu . bi ğomŗunu ,  vine oturmaya gitdim dim. ğayılıydı

55 sandīñ üsüdünde. palazı gótürüye, alıp gidiye, ütdürüye kemallarıñ_evinde. bizim
 56 ğayınbabıya geliye. bu odada otururdu ğayınbaba. bizim iresimli de azāyıdı ğardaş.
 57 palazımı gótürmüş diyem. varıyık, oruya vardıdık. arasından ğaçırdılar bunu. palazı
 58 başğasına satdı. babam da yanma ğızım didi. babam da yanma ğızım kilimiñ,
 59 palazıñ_uçun didi. ben saña ğıne alıyım yeñisini didi. öyle bi ğaldı. ğafamıñ altınlarını
 60 sıyırdı, aldı, gitdi ğumara ütdürdü. benim çile çok şabanım. dimeynen tükenmez. bir ğún
 61 de ğumar oynayık. la durmuş_ā didim. ğaynım oluya úve ğaynım. geldi didi ütülüya bu
 62 üçdaş. baña ne didi. anamıñ sandını yaralım didi. para niyi var mı didi. anası da āsaraya
 63 gitdiydi. ben de ne didim. abō didim. beni bu evden çıkarır. ben hiç ne yanıña
 64 yaklaşırım. ne de sandını açarım didim. allah var açmadım. şey vardı bóyle ğaç cırası.
 65 onu aldı. pırtınıñ_üstüne ğodu. sandından yirmi millon para çıkarık. yōmuş para. ben de
 66 didim durmuş_ā zabānan. bu da aķsaraya gitdi ğaynanam. anasınıñ sandını yardı didim.
 67 ben didim gelişin ben duyarım lafı ben nūrüyüm didim. o da ta şeye gitdi ırafıñ_eviniñ
 68 yanna. sözüüm yabana hayvannan gidellerdi aķsaraya. orda ğarşılaya ğaynanayı.
 69 ğarısıynan öluñ bir_olmuş. sandıñı yarmış diye, parañı almış öluñ diye. anam gelivirdi.
 70 ben de ğapı süpürüyedım. geliverdi. siziñ didi dimesi ayıp dāl. baba, ana ğayri kúfür
 71 idiye. benim sandıā depī bi vuruk. ben de didi miydāniyi satacām didi yirmi millana.
 72 benim sandı, miydāniyi alık, nire gótürük ğaynana. ordan ölunuñ ğumar oynadı yirde
 73 hindı oruya varıya. orda da çekişiya oluyunan. geliverdi ölu, höyle tellim vardı,
 74 ğafamdan sıyırıvirdi. on dene altını aldı, haydi gitdi. ta halvadaraya ğaldı.
 75 bizim ğayınbaba da dutdu dört beş seklem yükledi arpa. zahra yükledi. halvadaradan
 76 altını ğurtaTdı, geldi. işde ben hiç ğún ğórmedim şabanım.

Konuşan: A) Fadimana Ayhan (55 Yaş), B) Döndü Kahraman (44 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Karaören köyü.

Konusu: Serbest konuşma, masal

1 A) ... bir gün yürü didiler bizim anagil. bizim_orda ekinimiz var_ıdı. yürü
2 didiler fadimana ekine. beş dene öküz girik. carı var carı var didiler. ekmák idiyollardı.
3 vardıydım ekmák idiyodum. öküz beşi de doluğ bizim_ekine. bakdıydım bi çoban
4 geliyo, höyle itmış. höyle ğafasına keçeyi bürümüş. anam didim bu kim_ımış didim.
5 höyle keçeyi bürümüş. gözü ne görmüyom. geldi orda dutdu beni. dutduğdan kiri orda
6 birbirimize sóylemedik íaf ğomadım. yalan söylemeyim ğónlümü iyce ofât ğaçmıya şey
7 virdiydim. allah özüme bakıp duruyo.

8 A) ... birinde bizim ğardaş hayvan görüyodu. hayvan ğórekene bizim hacı
9 höyle içeri ğırvirik. höyle ğapıdan. varıvirdi eve bizim büyük ğardaş. muşğuruyu
10 diyiviriyo höyle. ātñ paralarını diyo. aam ırahmetlik de camiden çıkdı. ne o yav bu çılık
11 ney didi aam ırahmetlik. anam da didi fadimananın nişanlısı bura girivirik imineynen
12 hayvan ğórekene didi. anam nŭrüyü bizim ğardaş o ara yıkıldı. halbiyse de n_öldüm
13 sanki bi girmeyenen, ğapıdan girmeynen. sōna aam ırahmetlik didi ki n_ölduñ da bārip
14 duruyoñ didi mısdafa aam ırahmetā. ne didi arada bi şey var gibi ne bāriğ duruyoñ yav
15 didi. işde bóyle.

16 A) ... geldiydim bi ğalbır_ınan horda bi şey asılı duruyo. bi zoruma_ıtdı.
17 allahım zengin ğızıyım ya. anam bunu iyi biliñ. zenginden fağıra gelmesi iyi bi işmiş ha.
18 bakdıydım orda bi ğalbır asılı, bi de gözer asılı. 'bi zoruma_ıtdı, ōñ āşamlar_olmadı.
19 beni de gelin indirdiler. canım ğúnler de uzun. bekle allah, ıcığ üsdünde bekletdiler. 'bi
20 zorumā_ıtdı. zengin_eviñ ğızı çıkık da fağır_eve varıncı ipiy bi iş. āciyip zor.
21 'hic_aklımdan çıkmaz. bi o zorumā_ıtdı bi de yaylıya gidiyollarmış. yaylıya gidiyomuş
22 aam ırahmetlik ğóçü yükleyik. yaylıya gídellerdi evel. aam diyik ki aamı ğófürüncük
23 sözüm yabana eşşeklere yüklenirdi eveli anam. aam dāh diyi eşeklerle gídişin 'bi

24 zorumā_ıtdi. allahım āladım. ğız diyik aam ırahmetlik. fadimana benim cıerlerimi
 25 yaqdı. fadimana diyik cıerimi ālayışın beni nası bir hoş_ıtdi diyik. yaylıya gidiyollar.
 26 ben de alışğınım yaylıya ya. bura da geldik fıabi fakırlar bura. fıabi biz zenginden çıkdıh.

27 B) bir varmış bir yokmuş. evel zaman_ıçinde, ğalbır zaman_ıçinde bi ananın,
 28 bi babanın bi ōluynan bi ğızı var_ımış. ōlunuñ adı hasan_ımış. ğızınıñ_adı hacı
 29 hürüyümüş. bi de ğar_ımam var_ımış. ğar_ımam amcalarıymış. evel de hacıya altı
 30 ayda gidilir, altı ayda gelinirmiş. at_ınan anca varırmış adam. ğar_ımama hürüyü
 31 ğoyuqlar. hacı hasan, anası, anasının adı havaymış. babasınıñ_adı hasan_ımış.
 32 ğardaşınıñ_adı da ısmayıl_ımış. bunlar gidikler hacıya. ğar_ımama da hürüyü
 33 ğoyuqlar. hürüyü ğoyuqlār ğar_ımama. gidikler at_ınan. yarı yola varıncı bi habar
 34 salıqlar nōrüyöñuz. iyiyik diyik. hürü evde duruyo. ğar_ımam da arada gezinirmiş
 35 amcasıymış ya. bir ğún habar salık yine. hacıya varıqlar. giri dōnúyollarmış, altı ayda
 36 varıqlar. hacılĭ itdiler yazār n_ādar itdilerse onlar giri geliyomuş. geliken ğar_ımam
 37 bunları ğarşılamıya varıq. yav diyik imam. hani, hürümü niye getirmedin diyik. o da
 38 diyik ki yav hürün biriynen ğunnacı çıkdı diyik. o zaman ōlum diyik, sen ōñden hu
 39 atımıza biñ. imamın şiyini al. ğit, hürüyü öldür, gel diyik. ğanlı kōynāni baña getir diyik.
 40 yō ğar_ımam onlar hacıya gidinci ğapısına gelik. tıq tıq vuruq. kim_ō diyik. kúndeki
 41 gelenim diyik hürüye. o da hurañı burdan gelirim benim ğapıma kúnde kim gelir diyik.
 42 baksa baksa ki ben seni deniyodum diyik. ğar_ımam o hürünüñ ğapısına gelirmiş. anası
 43 babası hacıya gidik ya. geleken de giri gelik. aradan iki üç ğún geçik. tebelleş gidik
 44 buna baña yakın_ol diyi. o da diyik ki yārın ben diyik çamaşır yıkıyacām yunaqlıkda.
 45 ğazanı ğoyum, yuyum, yıkanıyım. seniñ_inen öyle billikde oluyum. sen de ben höyle el
 46 atınca gel. seni de yıkayım diyik. evel yunaqlıkda çimilirdi ya. oruya getirik
 47 ğar_ımamı. ğar_ımam gelik. bu bi kiflenirmiş beni hürü yıkıyacak, çimdirecek diyi.
 48 buna gelik, oturdduruq daşın_üsdüne. ğafayı sabınnan çalík. sıcak suyu dōkük, toqucu
 49 vuruq. millet de sırt yıkıyo sanırıkmiş. toqacı vuruq, ğar_ımamı ora uzadıh. o da
 50 sırtı ğuruduk, ğazanını alık, evine gidik. ğar_ımam abōv, ğar_ımama bi şiy_oldu diyi
 51 ğófürük. kōylü bilemeyik ne bilsin ondan şüpelenmeyik. bu yatık. babaları gelecek
 52 zamanda bu dirilik ğayrı. bunu ğarşılamıya salıqlar. oruya varıncı diyik hacı, hürüyü
 53 niye getirmedin diyik, hañı ğızımız diyik. o da yav beni daqmadı, biriynen ğunnaşdı

54 çıkdı diyik. o sırada da ğardaşına diyik ki bin_ölum, git hürüyü öldür, ğanlı kıynānı
 55 baña getir. benim namısım temizlensiñ, kıyüme öyle varıyım diyik. o da gelik. o da
 56 ğardaşım geldi diyi ğucaqlamaya ğız ğakıvırık. benim habarım yōdu ğardaşım geldi.
 57 bacım saña böyle böyle didiler. seni öldürmeye geldim diyik. haydı ğardaşım öldür nire
 58 öldüre'cāseñ diyik. gidik bi ormana ğótürük uzā. oruya varıncı ğardaşım baña böyle
 59 oldum böyle oldum diyik. yani ğar_ımam baña öyle itdi, böyle itdi. öldürürseñ öldür
 60 diyik. saña şiyim soñsuz diyik. bacımı öldürmem diyik. ordan bi ğuş vuruğ. atletini
 61 çıkar diyik. atletini çıkardırık. ğuşu ğanı boyáyık. öldürdüm ana diyi bi çışmeniñ başına
 62 ğoyuğ gelik. bi de āyınan çırağ var_ımış. çırānan_ā ava gidiyollarmış. çırā diyik ki mal
 63 bulursam seniñ, can bulursam benim diyik. çırağ da ne diyik. bizim_ā ğafayı bozdu
 64 diyik. sen canı nirde bulacāñ ki diyik o da ona. olsun, ben ğayılım diyik. o da āyımış ya
 65 gendini ğuççük düşürmez_ımış aklı sıra. iyi. ordan gidik bunlar. bi çışmeniñ başına
 66 varıncı, ōlan uzaklaşıncı buna hızır_aleyhisselam gelik. ğızım diyik. hu dalıñ başına çık
 67 diyik. her zaman inme diyik. çışmeniñ başında bi āç var_ımış. ikindin soñu diyik. en
 68 soñ giyik gelir diyik. arķasında giyiklerin ğancık giyikler gelir. in onuñ südünden em.
 69 giri çık oruya sen diyik. ya dālse seni ğurtlar ğuşlar yir diyik. o da öyle idik. ācın başına
 70 çıkık. en son giyik gelirmiş. üç ğún duruğ orda o çışmeniñ başında. giyikden
 71 emer_ımış. giyā de şunu diyecāñ dirik. yā mübārek dur da bi damla süd_emiym di
 72 diyik. acıkırsañ in diyik. o da iner_ımış üç ğún giyī emmiş. üç ğúnden sōna āyınan
 73 çırağ ava gelik ya. gezikler, dolaşıklar. iki ğúvencir vuruğ, bi davşan vuruğ. o
 74 çırāñ_ımış. ā diyik. sen hani bi şiy bulamadıñ sen boş boş gidiyoğ diyik. o da olsun
 75 bālım benim nāsibim de yōmuş diyik. tamam çışmiye geliyi de ordan ğızın foturafı
 76 suyuñ_ıçine aķmış. at hōyle giri çekilik. allahalla diyik. baķığ_ıdı, orda foturafı varmış
 77 suyuñ_ıçinde. tūfā dutuğ, in seni vuracām diyik. in misiñ, cin misiñ diyik. oda ne inim
 78 ne cinim. saña yarar bi allah ğuluyum diyik ğız da āya. o da ğız_ımış ki dünyalar
 79 ğúzeliymiş. aşşā in gel diyik, inik, gelik. sen niye şey_ıtdiñ diyik. böyl_oldu
 80 böyl_oldu. iy haydi gidelim o zaman diyik. eve getirik. bu sefer de çırağ ben
 81 pişman_oldum ā n_ola ben diyeydim. ğızın ğózellīne baķınca dir_ımış. o dā ölüm
 82 evde şey_ıtdiñ diyik. sen hangısını ğabıl iderseñ ben_ona kefil_ıdim diyik. neyse eve
 83 gelikler. bi ōlu oluğ. ōlunuñ adını babasınıñ adını ğoyuğ. duruyomuş, bi ōlu da oluğ.
 84 āyınan evlenik o. bi dā ōlu oluğ. bi de anasınıñ_adını ğoyuğ. hacı havayı ğoyuğ. ğarı
 85 dir_ımış, içeri girer_ımış ā. ğarı seniñ hiç mi aķrabañ yoğ dir_ımış yani durarak
 86 durarak. o da yoğ dir_ımış. ben kimsesizim dir_ımış. bir ğún içeri girik. o da dışarıda

87 odun gırıyomuş. o nenni söyler_ımiş. neni neni neni hacı hava annemiñ adı nenni.
 88 nenni nenni nenni hacı ısmayıl babamıñ_adı nenni. nenni nenni hacı hasan
 89 ğardeşimiñ_adı nenni diyi. o ğún de hazırlan, seni annen_ınen babaña salacām, kıyını
 90 biliñ mi diyik. bilirim diyik. o kıye de bir_ayda gidilirmiş. evdā cıranı toplayık. ā da
 91 gidemeyik oranıñ böyüyümüş ya. ğatırlara ğayıtları doldurmüş, gitmişler. meselā hindi
 92 ğaradaşa varıllar bi yatallar, incesuya varır bi yatar_ımiş. ordan gonyuya varır, bi
 93 yatar_ımiş. bir aylık yolculuk. bir ğún yatıklar. çocukıñ birini öldürük. ya baña
 94 yakın_ol dirmiş. böyle ğözelmüş yani yandā gidenler. yakın_olmayım, çocukı öldür
 95 diyik. ön orda çocukñ birini öldürük. üç yerde duracaklarmış zati. çocukñ üçünü de
 96 öldürük. dördüncü yire gelikler. zaten kıyilerine de az ğalık. oruya da varınca ya seni
 97 öldürecāk. ya da baña yakın_ol diyik. o zaman sen yat diyik. o cırak, ānıñ yanında
 98 giden cırak öyle dir_ımiş. o da sen yatadur diyik. ben bi tuvalete gidik geliyim
 99 seniñ_ınen öyle yakın_oluyum. son çäre öyle ğalık ğayrı. çocuklarını neyi hep öldürük
 100 ya. ordan dışarı çıkık. ırbı çadıra bālayıñ tanğırdıyo disıñ diyi. ğaçık bu. ğaça ğaça ğaça
 101 altın çömuş hürü de bi çobana varıñ. çoban ğardaş diyik. itler üriyök. ğardaş itleriñe oş
 102 di diyik. o adam da oş diyik. allahalla diyik. bu dünya ğözeli ğadın. nirden geliyoñ
 103 bacım sen diyik. ğardaşım böyle oldu böyle oldu. benim namısıma doğanma diyik. saña
 104 bu altınları viriyim bi de baña hu kel tokluñu kes. derisini ğafama giyyim diyik. derisini
 105 dāl. ğannıñ_ıçinde şiy var ya. altını bulunca adam kıyfinden hotlayık. ben senden
 106 geçdik bacım diyik. baña altını vir. ondan sōna kesik, ğafasına giyık. bi o çışmiye varıñ
 107 anasıñ kıyınıñ çışmesine. varsa ki anasıñ da ğazları çoğ_umuş. çışmede anası su
 108 doluyomuş. ölüm sen nirelisiñ diyik. teyze ben buralara cırak durmuya geldim diyik.
 109 ölüm benim ğazımı ğüdeñ mi kelōlan diyik. o da ğüderim teyze diyik. anası oldunu
 110 biliyomuş_a, o bilmiyomuş. ğüderim diyince eve getirik. bēy, bi kelōlan getirdim diyik.
 111 ben kelōlanım teyze diyik. baña kelōlan di diyik. ğardaşını ğófük işde, evini ğófük. ben
 112 kelōlanım teyze diyik. o da diyik ki bēy kelōlan getirdim, ğazlara çoban getirdim diyik.
 113 neyse ğazları ğútmüye salar_ımiş. orda soyunur_umuş, derede çimer_ımiş. bunuñ
 114 ğözelliñe bakdıķca ğazlar zayıflarmış ğún ğún. lan kelōlan sen ğazımı ğüdeymiyoñ.
 115 deyze ğüdüyüm dir_ımiş. nire dirse adam salar_ımiş. gendi ğor gelir_ımiş. allahım bu
 116 ğazlarda bi hikmet var diyik. o āyınan cırak da hürüyü aramıya çıkıñ kıye. burda
 117 kelōlan var_ıdı diyik. o ānıñ da evine gelince gel gel diyik babası haydi gidelim diyik.
 118 bizim_ıevde bi çay_ıçelim arkadaş, ekmek yiyelim diyik. o eve gelikler. evelden de bi
 119 yimek bişirmiş bunuñ_anası. o yimā marķa ğor_umuş. o hürü de ğocasını

120 yapar_ımışdı o marķayı. kel_olan diyik, atları yimle diyik. atlara varıķ, ğocasınıñ atına
 121 virik yimi. o yanda baña yaķın_ol diyik, çocuklarını öldürük ya. ona virmeyik. içeri
 122 girik babası. kel_olan diyik. misāfirniñ_at_ınıñ birine yimi unutmuş musuñ
 123 virmeyiksiñ_ölum diyik. tamam tamam ona da virrim diyik. ona hani iy virmez_ımış.
 124 ordan neyse gelikler. allahallah diyik. bu marķa aynı hürünüñ marķası diyik. teyze
 125 diyik. bu yimā kim yaptı diyik. o da diyik ki kel_olanıñ_annesı evel belledir_ımış de
 126 ben de utaşdıramadım. marķayı kel_olan yaptı diyik. yimā ğayrı ne türlü marķa
 127 ğoyyollarsa. orda oduya toplanıķlar. kel_olanı çārniñ da diyik. o şüplenmiş ğocası ya ā.
 128 kel_olanı çārniñ da bize bi masal anlatsniñ diyik. kel_olan gelir. yav ayıb_olur, mayıb_olur
 129 didiye kel_olan da acıķ gendini naza çekmiş biliyoñ mu. hürüyümüşdü amma kel_olan
 130 oluķ. o da diyik ki benim bi şartım var. ğabıl_ıderseñiz öyle anladırım masalı. amma
 131 ğabıl_ıtmezseñiz anlatmam size diyik. iyi. ğabıl_ıdelim diyikler. baķ donuna işese dahi
 132 diyik. ne ğapıdan_ıçeri giren_olacaķ. ne de içerden ğapıdan dışarı çıkan_olacaķ diyik.
 133 ğabul_ısa anladırım diyik. yav kel_olan haydi içerde sidimiz dutdu diyik. ğar_ımam
 134 dir_ımış onu da. o zaman ben yarıda keserim. anladmam diyik. baña iy söz virniñ diyik.
 135 ā da diyik ki yav söz viriviriñ. kel_olanıñ anladacā masaldan n_olacaķ. o marķadan
 136 şüplenmiş ya. söz veriñ gitsniñ diyik. o da diyik ki iy, söz diyikler. imdi anladıķ. benim
 137 bu başdan anladdımı anladıķ. ğar_ımam dirmiş ki benim işām geldi arķadaş, gidecām
 138 dirmiş. o zaman ben kesiyom dirmiş kel_olan. āniñ yanındā çıraķ dir_ımış. ben kesiyom.
 139 ğafadā kepi çıkarıķ, atıķ. işde ben hürüyüm diyik. hep benim önceki anlatdımı
 140 hep_anladıķ. o sırada ğar_ımam ben hürüyüm işde diyik. bunuñ_unan bu baña böyle
 141 itdi. çocuklarımı da böyle öldürdü diyik. o zaman hürü diyikler haydi sen bunuñ
 142 cezasını sen virecān diyikler. o da diyik ki tamam. ben virecāsam atlarıñ_arķasını
 143 bālıyacañız diyik. beni ğardeşim inanmadı. atıñ arķasına bāladı. oruya varınca anlatıncı
 144 inandı baña diyik. atıñ arķasına ğar_ımamnan çırā bālıyacāñız diyik. ata da vuracāñız.
 145 ğırķ_ıatı bi arıya getirecāñız ğırķ ğatırı diyik. o zaman da benim virdim ceza bu. siziñ
 146 virdiñiz ceza nası diyik. āyımış ya ğocası da tamam ben_ona ğayılım diyik. haydi hürü
 147 gidelim biz kıyümüze diyik. onları bālayıķ. o öte yanna ata da şiyi vurunca n_örüñ.
 148 arķada paraparça olur. hürü haydi gidelim diyik. gidik. gideken de hızır aleyhisselam
 149 gelmiş. önce o çışmeniñ başında gelmişidi ya. o adam giri gelmiş yamaçlarından. ya
 150 hürü ğızım diyi. seniñ_ınen bi çışmede ğarşılaşıydım. bi de hindi ğarşılaşıyoķ diyik.
 151 nası böyle oldu böyle oldu diyik. o zaman gideken de o çocuklarıñı al, git diyik. hepisi

- 152 nirde ğaldıysañ oralarda oturuyo diyik. o çocuklarıñı da gideken topla git diyik. gideken
153 o çocukları da allah tarafından cana gelmiş. toplamış, gitmiş.

Konuşan: Mevlüt Derin (75 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Gözlükuyu köyü

Konusu: Köyün kuruluşu

1 Gözlükuyu köyü nasıl kuruldu?

2 acık duyğunum var göca heriflerden. bizim bu kóy yörük. yörük_ölu yörük.
 3 adanadan gelmiş. bunun bı ğısmı da biz_önlara mencil dirik. yani edradan böyle
 4 bozuk hani ordan kóyden gelmişler. ben hani oturuyum böyle dimişler. oturanlar var.
 5 hā bir kısmı bu kóyün şurda bi ana sultan var. şu büyük depe. onun dibinde buranın
 6 yerlisi var. buna biz türk dirik yirlisine, göcebeye de yörük dirik... şindi gelmiş
 7 ādanadan. deve, geçisi çöümüşdu. gelmişler bura. iki yüz, iki yüz on sene oluyo bura
 8 geleli benim tāminim. şu anadoluyu gezmişler. şu dā āc_ımış, şu dā orman_ımış. böyle
 9 bi serbes yok bu arada. serbes bi yer_ımış. arkadaş biz buruya oturalım dimişler.
 10 gelmişler, orda oturalım dimişler, oturmuşlar. orbuğ dirik. orda oturaşana moturaşana
 11 bunlarda ğız alık gaçmak yōumuř. yohut da ğatillik. adanada ğatillik yapmışlar. ğatillik
 12 yapana vilayeti terk_itti mi cezā vermezler_ımış. bak, o devir öyleyimiş. buruya
 13 gelmişler, oturmuşlar. neyse burda da bir ğız dāvası çıkmış. bi gözel ğızın yüzünden
 14 birbirine girmiş ğabile. ğacıma yōumuř. burda ğatillik çıkacak diyi bi kısmı ğardeşinin
 15 şo ğaraven diyi kóye gitmiş. bi ğısmı yinipınara gitmiş. bi ğısmı da bura gelmiş. şu
 16 toşarız yerli, çok yerli. tā battal ğazinin, peygamber efendimiz zamanına bālı. esgiye
 17 bālı. çünkü hıristiyan kóyüyümüř. burda toşuruz isiminde bi ğavur yerleşiliymiş. hā
 18 şurda o zaman yāmir, ğar çöker_ımış. şorda bi su var_ımış. o adam ğaçmış, burda
 19 ğardaşlarıynan ğaçmış, öldüreceklermişdi. şu dereye bi ev yapmış. yā dimiş idris ā ben
 20 nōrecem. lan git bu da burda otursun dimişler. toşarızın āları da. neyse burda oturmuş
 21 moturmuş. huruya çıkmış. kóyün o araya çıkmış. buña kór hasan diller. dā bunun tarı
 22 yakın. kór hasanın babası benim dedem, anamın babası olur. ğazaşlının kókünden
 23 adanadan gelme adam. burda bi ğıtl_ölmüş. giri ğardaşlarının yanına gitmiş. o ğıtlışdan
 24 sō giri gelmiş. burda bi ğıtl_ölmüş. şu didim ğabile yonuzlu ğabile si var ya onlar dān
 25 boyuna çavdar_ekmişler. o çavdar ğurtarmış_önları. ğazaşlı didim ğabile adanıya giri
 26 gitmiş. adana acımış. adanada iş virmişler. ordan üç sene sōna giri gelmişler. davarlarını

27 da almışlar, gelmişler ğazaķlı didim adam. işde böylece ķóř hasan didim adam burda
28 böyümüş. yanna gelen giden işde ğabile çōalmış. bu ķóyüñ tarī iki yüz on seniye
29 dayanıyo. ķóyüñ yarısı ğazaķlı. bu ķóy iki yüz haneydi. aķraba olmadık kimse yoķ.
30 birbirine ğız alık ğız veriyollar ya. yani en çoklū ğazaķlıydı burda.

Konuşan: Glsen Ay (60 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Gzlkuyu ky

Konusu: Pekmez yapılışı

Pekmez nasıl yapılır?

- 1 pekmez ġaynatmıya varışın t ltim_inen ġaynana dşd. dşşnde
- 2 yapıdıyđk şiyi. beriki iltim_inen ç iltiydik. emmim de kydeydi. dşşn ikisi dşk.
- 3 bize oc geldi. anamıñ alnınıñ atını yardı diyi. ordan biz de bdaydığ. emmim ay
- 4 yalın ġodu gitdi. biz de yatdıyđđ. halbiyse apam nitsiñ, apam gelir de bize der diyi biz
- 5 de hyle ġaraltı var_ıdı. oruya hyle sıkışdığ. bi de ġk ġaynım var_ıdı yanımnda.
- 6 onnan sıkışışın kesiñ sdne yatışın uyuyalığ. hyle tan yiri ıřıyaķana ġađdıyđđ.
- 7 bekmez ġařřınan ġaldırdıyđm, hyle snyo. emmim bi geliyo bi geliyo. bekmezi
- 8 yađdıñız diyi bizi ġaynaķlıđdan 'ġovaladı. ben de ksdm gitdim eve. eve bibimiñ yanna
- 9 vardım. beni kz sulamıya saldı. oķzu suladığ, geldik ġuyudan. aya gidi gideciñ mi
- 10 didi. y aya gitmiyecm didim. ayda emmim ġovaladı didim. neyiñ uun didi.
- 11 bekmezi yađdıızıñ_uun didim. yansa yanığ. ġırķ_elli teneke bekmez ġaynatdıđ, bi
- 12 ay bekmez ġaynatdıđ. nefesimiz kesildi. bibim_inen ikimiz usul usul geldığ. ġabañ
- 13 dibinde oturuyoruz. 'ġar niye geldiñ didi. niye ġovaladıñ didi. bekmezi yaķıķlar bi
- 14 baķele didi. bibim de geldi, bi baķdı. byle ġařřınan ġaldırdı. amn ġıřın drm yisiñler
- 15 bire ġoca didi, yansa yanığ nreciñ didi. ylecene af kesild giri ġaldıđ, b giri
- 16 ġaynatdıđ. byle oldu b meselemiz anam. iki sr ġaynadırdıđ. ġru ne hic topladmazdı.
- 17 soñra giderik ġıř ortuya oķuřur, bi de ġoruķ toplar gelir, evde onu depelerdik. 'baş
- 18 olmazdı. iki ç harım vardı.

Konuşan: A) Hatice Görür (82 Yaş), B) Harun Candan (31 Yaş), C) Döne Duru (55 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Helvadere kasabası

Konusu: Karşılıklı serbest konuşma

- 1 B) ne isdiyoñ sen?
- 2 A) çemel isdiyoruñ.
- 3 B) şimdi sen rāmetlīñ diynekleriynen gitmiye gorķuyoñ mu?
- 4 A) şiy_ıderim ona dönerim diyi.
- 5 B) niye ona dönecāñ?
- 6 A) lan ayām ne kesilivirir diyi.
- 7 B) kesilmez gōķma, bi şiy olmaz yā.
- 8 A) anğaradan ğızlar getirdi. bilimiyoruñ?
- 9 B) he.
- 10 A) abōv didim. ney didi. o da fenāyıldı ya. ney didi baña. ódüñ mü sıttı benden
- 11 didi. lan didim baķale ne hāle geldiñ didim, āladım. bilimiyoruñ? işdi böyle böyle. o da
- 12 gitdi, üç sene oldu da. hā işde şuralara baķ diyorum. benim oldūmu, řiy_ıtdīmi bu da
- 13 bilmiş diyorum düşķunleşdūmü. çayıra baķale. ucā batsıñ, şuña baķale. yavrım bu kesek
- 14 olur bu bütün. kim_ekecek, kim dikecek.
- 15 B) ben bi çit buluyum, sürdürelim.
- 16 A) sen pek buluñ
- 17 B) yav sen didiñ mi baña. didiñ mi yavrım baña git de bi çit bul diyi.
- 18 A) dimedim.
- 19 B) ğuzum, hārunum, mıħtarım git hurdan bi at çifti bul gel. şurayı bi
- 20 sürdürelim, billedelim didiñ mi?

- 21 A) bizim irbāma didim_ıdim. yüz lira isdeyor baña şörlīnan buraya.
- 22 B) nirelinen?
- 23 A) eviñ altıynan orda yire yav.
- 24 B) oraynan buruya.
- 25 A) he, yüz lira isdeğor.
- 26 B) ben anlaşdırırım sizi. sen ğafañı dağma. hiç merak itme sen.
- 27 A) gireñ mi işiñ içine
- 28 B) ben işiñ içinden hiç çıkmadım ki.
- 29 A) lan babañı emekli itdim. seni de idecáım. ben iresimdem vādim bu.
- 30 B) tamam
- 31 A) anladıñ mı?
- 32 B) allah rāzı olsun.
- 33 A) orda dur.
- 34 B) orda duracām. seni ben gelip geçtikçe ğapıda ğórdüm mü tamam. ğapıda
- 35 gafañ sâ oldu mu beş seneden beş seneye oyunu attıñ mı tamam.
- 36 C) bi seniñ oyun_ınan mı mıhdar olacak bu?
- 37 A) ğız ben onu çırı, bunu çırı. atıñ ğız. aliye atıñ ğız. ğız aliye atıñ diye diye.
- 38 bu_ēz de bu oldu işde.
- 39 C) öbür adaylar da bize kúsdü amma.
- 40 A) kúsüyollar, 'höyle geçiyollar.
- 41 C) hārūna atdıñız oyunuzu diye kúsüyollar bize.
- 42 A) kúsüyollar, nōrüyüm. kúsen kúser. ğalan ğalır. ney_ıdiyim.

43 C) adlen íaf çaķıyor, halil kıusüyor.

44 A) adlana, adlān didim. ne didim bilimi'yoruñ yüzüne. adlen idim, halile
45 dimedim de yalan söylemiyim. adlen didim memullarıñ yanna vardıñ mı didim. şu
46 masanıñ hurasında galıñ lan didim. nası sen orda ğonuşma yapacaķsıñ, nası onlarnan
47 anlařacaķsıñ. olmāyor didim. amān, ben olurum olurum didi. olamāñ didim.

48 C) şimdi ufaķ oldu için. mēmurlarıñ yanda boyu ğuccük oldu için. babayıd
49 dēil_imiş. ondan ğuccük ğalıyor_umuş. hārun şimdi babayıd. mıhtarlı yaķıřdırır,
50 diyoruñ.

51 **Sen çaalışdıñ mı teyze?**

52 A) ben çok çaalışdım, çok.

53 **Ne yapıdıñ teyze gençliñde, nirde çaalışdıñ?**

54 A) boyuna bahçeler_inen ūrařdım. herif ğumarçıydı. herif pek ğumar oynardı,
55 durudamazdım. óńerdim, iderdim. gel yav aķlıñı başına al. íafım geçmedi. gendim
56 çaalışdım, gendim muhanede möhdec_olmadım. çolū, çocū herkezi yirine yirleřdirdim.
57 burda yanımda da tek başımayım hinci. o ğabirde, iki ğız da anğarada. bi ōlan da 'ta
58 aydında. ana da dimez baba da dimez mesela.

59 B) rahmetliyi mezere soķduñ.

60 A) soķdum ya benim hiç hatām yoķ.

61 B) aslında onuñ üsdüne řō ğoca ğayayı ğörüyoñ mu onu ğoysaydıķ, baķañ,
62 ğaķar gelirdi.

63 A) ona ne dedim bilme'yoruñ?

64 B) ne didiñ?

65 A) baķale didim. ğumar oynadıñ kıyatları didim. ben hocuya danıřacām. seniñ
66 řiyyiñ içine ğoyacām kefiniyyiñ didim. get didi. çatma baña didi. valāh yav neler neler.
67 aman işde böyle.

68 B) o ğıtlı ğórdıñ mü sen?

69 A) ğıtlık senesi geldim. huncāz unları varımış_ımış çuvalda. abōv didim.
 70 benim babam zengin_ıdı ya. oralık bilmezdi, yoķlū bilmez. amā çuvala un ğoymuřlar
 71 didim. ordan...- alıyoruñ beni buruya iyyı. alıyor ben biliyoruñ.- geldim ki bi çuvalıñ
 72 içinde un. aman bi yōrum un. amōv, ğıtlık senesi. davar var, inek var. yaylaya
 73 ěkmáksızıñ yüzünden ğóçüp gidemedik ekmek yoķ diyi. evel duz doplanırdı ğapı ğapı.
 74 bilōñ mu? bilmeñ. abōv sacıñ_üsdünde ne oluyor bilimi'yoruñ? şuralarda hani
 75 eşşeğ_otu olurdu ğı. onūñunan kepā ğaynanam hōyle çörek_ıder gibi hani et çörā olur
 76 ya hōyle. onuñ gibi idiyor. hōyle baķıyorum. itdi, itdi ğoydu. itdi, itdi. sacıñ_üsdünde
 77 bişiriyor. onu yiyeceyik. iresime de āsaraydan çörek gelir. burdakı dúķķan n_ārasın.
 78 ona ğıyamazlar bi cāz ya. ordan bi dā baķdım_ıdım. ğóķřaymedi geliyor, itler ürüdü.
 79 aman didim anā didim. çoban geliyordı didim, duz toplamıya geliyordu. abōv, alıvırdım
 80 sacı. içeri girerkene ğóķřaymedi girivirdi içeri. sōna bi bahar geldi. öyle bolluķ_ıldu
 81 hārunum. nası anladıyım saña ordan çok bolluķa ırdı. millet ajlıķdan ğırıldı geçdi. añladıñ
 82 mı böyle ğıtlık geldi. birini bilmeyoruñ. bi dā gelmiş ğıtlık da onu bilmeyoruñ. yalan
 83 söylemeyim.

84 ***

85 A) nōrdüm birinde bilimiyoruñ yani baña diyorum. ahıra davallar geldi ğış
 86 ğúnü. dıķmıya gidecām. ğaynana da likreleri likre diyelim. pambı atdı. yorğan
 87 vurduracaķ. bi dā baķdım hōyle dutuvırdım çırayı. yanacaķ mı ki didim. pır didi. ğoydu
 88 ğıtdı. yandı, ğayboluvirdi. kılū de yoķ. ğız anā didim. ahırñ kilidini arıyordıñ didim
 89 ğaynanıya. ğız didim pıradan yandı geçdi. ğoydu dā itdi didim. kılū de yoķ didim. ne
 90 ōldu pambık didim. amān ğaynatañ duymasıñ yavırım da didi. ireşit şiye gidecek
 91 zabahtan şehire didi. hinci makine ne ne arasıñ, araba ne ne arasıñ. eřřānen gidilirdi
 92 āsaraya. ona pambık ısmarlayım da yine öyle yapırdılardı didi. ğaynatañ duymasıñ didi.
 93 ğaynata da ezrāilıñ biriydi. vallaha yav, abōv. titreřirdik yanda. ödümuż sıdardı.
 94 ğorķardıķ, ğorķardıķ.

95 B) eřřā binebilir miydiñiz onuñ oldū yıllerde neyi?

96 A) yoķ canım, nire binecektiñ. 'on beş sene yimin_ıderim. ğaynatanıñ yanda
 97 āzıma loķma almadım hiç. ses saķlardıķ. hinci ohō gelinler gerdan ğósteriyo.
 98 baķıyorum da allahım geçirdim o ğúnler diyorum. bi ben dālım herkes_öyleydi.

- 99 B) saşalıını kesemezmişiniz.
- 100 A) yok canım beklenecek.
- 101 C) ben gine beklerim, ben beklerim vallaha
- 102 A) ben de sayğı gósderirim.
- 103 B) yaşıları górdünüz mü atlayıvirirmişiniz eşşekden neyi.
- 104 A) bağdın bi adam gelimiyor orda. bóyük, onuñ yanda sayğı gósderirdik,
- 105 inivirdik eşşekden. hincikiler babam o hō eşşekden inecek. yā böyle.
- 106 B) esgi dōmec ne yapallarmış_ımış. üzzüklere basılırmış_ımış.
- 107 A) dōmec_olurdū, basılırdī. üzzüklere basılırdı. o da nezzetli olurdu. şinci
- 108 yinmez. şinci yinmez, ğatıksız_olur. yinmez onlar.
- 109 B) çayı kim biliyordu esgiden.
- 110 A) abov, ne bilecāñ lan. çorbayıdı, pılav_ıdı. zabānan ne.
- 111 B) herse
- 112 A) ne arasıñ. herse bişerdi. o, bu.
- 113 C) bizim ğayınbaba ekmek getirirdi. üç ekmā bir hafda saşladırđı çay içecēk
- 114 diyi. o da ğururdu, ısladırdık. beze sarardık.
- 115 A) dōru, yalan değl. esgiki pirişanlık yav. şinci çok iy orta da
- 116 B) esgi gelinlerden türķú yaşılan ney yok mu?
- 117 A) ğafamda ğalmamış hārunum, valla yok. ğulā asma.

Konuşan: Anış Avan (62 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Yalman Köyü

Konusu: Tarım ve hayvancılık âdetleri, kış hazırlıkları

1 **Ne yemek yapardınız Anış teyze?**

2 evelden tandıra vuruduğ. çölmā vuruduñ. çorbayı tandıra vururduñ. dene
3 vururduğ, ğatma çorbasını yapardığ. içine nohud atardığ, yirdik. hinci gerçi o da ğağtı.
4 ırğatlık zemānında böyle ğúneş ineken ekin_işlerdik. üzüm_ezmesi olurdu, zerdeli
5 ezmesi olurdu. onu yirdik. ğúneş_ineken ikindin ğahveltisi diyi. yatsıya_dar
6 ekin_işlerdik. sır, tana topluyan işde çocuk_olursa sır, tana aşardı, şordan gelirdi
7 depeden. biz de talladan çıkardığ. eve gelirdik. beş, altı dene çocuğ. kimi yatmış, oruya
8 uyumuş; kimi oynuyo. yatağ yorğan öyle. dókülü, saçılı. hincik yatāñ, yorğanıñ yirinde
9 duruyo. gidiyoñ motur_unan ekin_işleyip geliyoñ sen. diyom_a öyünü bişirin_ādar
10 motur geliyo. inā, tanayı sulayım, saman viriyim, öyünü bişiriyim, ğapıyı peceyi
11 çalıyım. bahciye bi giriyim, bahcaynen ūraşıyım diyenā_der motur çıkıp geliyo.

12 **Bayā çalışıyomuşuñuz.**

13 çalışırdığ. gice diyom_a ğağar, tınas savırırdığ. ğúndüz yıl_ismezi, iki
14 tınas_olurdu. savırırdığ, yıl_esmezdi. gice yıl_esdi miydi ğağardığ, onu savırırdığ.
15 bağıdığ, saman çekilecek yiri yoğ. harman yirinde boş gidiyoğ. gider o samanı çekerdik.
16 ğúndüz de yatma yōdu gice de. hincik ne āşamdan geliyoñ, yatıyoñ. zabānan ğúneş dē
17 çıkıyo, öyle gidiyoñ.

18 **Sebzecilik nasıl olur burada?**

19 inek ğubresi atarığ, teselleri sularığ. ondan sōna ilaç şiy itmēk. tes atmāğ.
20 ğúbre tesi atmāğ. inek, mal şiyisinden atarığ. ondan sular, tesellerik. öyle iderik. tes
21 atmāğ. ilacı da dallara sıkarığ. dallar şiy_jdiyo ya tırtıllanıyo ya. on da sıkmasağ bu
22 sefer de müvele varıyo. dallar olmuyacağ. müvel dirik zebziye. işde bizim şōrda
23 olanıñ_evi var aşşāda. ğoyā beş, altı dönüm var şurda. buruya vurduruncağ bi de oruya
24 vurduruñ didi ğuyu. ora didim óñú açık_a. iyi müvel olur orda didim. ilahne desdeleñ,
25 hepsini ekeñ didim. üsdüne ūramadılar. hincik de vurdurmuyolar. vurdursalardı burada

26 dal çok olmuyo. pürecik daha müveli de ğapadıyo. pürecik geliviriyo dallara. şöyle şıpır
 27 şıpır damlıyo, ondan da pürecik oluyo. ilaç da sıkmasañ olmuyo. dala zararlı oluyo hem
 28 de müvele zararlı oluyo. sıkmasağ dalda ğonuyo. elmayı bütün dóküyo. sıkıncık da
 29 müveli ğuruduyo, olmuyo. iy_olmuyo hani ilaçlı oluyo müvel.

30 **Şu an ilac atıyoñuz o zaman.**

31 atmıyoduğ da bu dallara tırtıl geliyo ya pürecik oluyo, dallara sıkıyom. şincik
 32 de müvele de variyo, olmuyo. havā açık olacağ şöyle yazıda. yazıda olanlarıñ müveli
 33 iy_olur. yıl_alır, havā açık_olur. dal_olmaz, bi şey yok.

34 **Kóyüñ toprā verimli mi?**

35 kóyüñ toprā iy, toprak iy. bizim toprak iy. herkesiñ toprāndan şeyli, ğara toprağ. ğuvatlı,
 36 ğara toprak bizimki.

37 **Bütün sebzeler yetişir mi burda?**

38 yitişir, yitişir. yitişir de salata ğótürüller şordan, ğırmızı ğótürüller. dā orda
 39 müvel var. ğuyu vurdurdu oruya. ekerik, ğótürür, satar. yitişdirir de biz gendimizi idāre
 40 iderik. düşürüller. yabandan geliller, ıstanbulda var_olan iki dene. iki ğız var. onlar
 41 geliller. izmirde var olan, çocukları onlar gelir. burdakıları gelir. yıllar, içeller. satmāğ
 42 biz.

43 **Size yeter yāni burası.**

44 yiter, bize anca yiter. çoluā, çocuā. uşalar gelir, yıllar. bāmız var altı dónüm.
 45 gider, sürer, ğocunu çevirir. ondan sōna geliller. uşalar geldi miydi ğasaynan bi alıllar,
 46 gideller. biri gelir, bi alır gider. bekmez ğaynadırık işde. beş, altı desdi olur. ıcığ ona
 47 ıcığ ona virrik, dādırız, satamāğ. uşalara salarığ. kóyden öyle satamāğ. satan var da çoğ
 48 da biz satamāğ. anca yimemize.

49 **Horantañ çok ya onlara filān şey_apıyoñ.**

50 on bir dene çocuk, altı dene gelin. onların çocukları dē. yirmi iki tene mi yirmi
 51 üç dene mi torun var. çoğlar.

52 **Peki, ęış hazırlı için neler yapıyón?**

53 ęış hazırlına paķla ęuruduruķ. ondan saña söyleyim. pateyi ekersek pateyi de sóker,
54 ęoruķ. ekeseķ pate ekmēk iki senedir ne. suvan_ekerik. suvan sóker, eve ęoruķ. tarķana
55 yapırķ.

56 **Tarķana nasıl yapılır?**

57 evelā nohudu ıslarķ āşamdan. zabānan ęaķarķ, bişirrik ilānde deneyi. içine
58 nohud_atarķ, bişirrik. ondan sōna bu eseller, yourd, biz şey_iderik ilānde. yorda
59 ęatarķ, zabānan ęaķarķ. evel şiy_olurdu da sap. sapıñ_üsdüne yapardıķ, iyi datlı
60 olurdu. hincik naylunuñ_üsdüne yapılıyo. naylunuñ_üsdüne böyle tapışlarķ, yapırķ.
61 ęışın onu ıslarķ, bişirrik, iy datlı olur. öyle iderik. ondan sōna işde cendere olur. çorba
62 bişirir, yirik. işde ondan, bundan birikdirrik.

63 **Gurutma yapar mısıñız?**

64 yapırķ işde diyom_a. cacık ęuruduruķ, yazlā çıkan cacı dişirrik, ęuruduruķ.
65 yourd_unan, samırsānan ęatar, yirik.

66 **Salçañızı kendiñiz mi yaparsıñız?**

67 salçayı da gendimiz yapırķ. makineden ıcık şiy_itmēk. iyi mi temiz mi dirik
68 hani ıcık içirimiz ęözümüz ęórmedine biz elimizde yapırķ. burda yitişmezse satın alıñ,
69 geliñ ęırmızıyı. biberi burda gendimiz yapırķ elimizde.

70 **Burda ęırmızı oluyodur da biber oluyo mu?**

71 olur biber de olur, ęırmızı da olur da yitmiyo. kimi turşuluā ęófürür. kimi
72 salataya ęófürür. orda yitmiyo.

73 **Turşuyu nasıl ęurarsıñız?**

74 üzüm turşusuna ilac_olur. acıgólde olur, neşārda olmaz. āsarayda olur.
75 getirrik, yıķarķ_onu. iyelerinden keserik_üzümü. üsdüne şöyle bi bardaķ atarķ. ondan
76 sōna suyunu dókerik. şire dókersek, şire dókmezsek suynan ęurarıķ. ondan ęırmızı
77 turşusuna da şıysini atarķ, sirkesini atarķ. içine dókerik, samırsānı atarķ. ıcık būday
78 atarķ içine.

79 **Neden?**

80 bûday daha berâkatli oluyo ya yiyecân bişi. ondan içine şöyle bir_avuc bûday
81 atarîh. samırsânî atarîh, sirkesini görûh. ondan sōna görûh, datlı olur. üzüm turşusunu da
82 işde ilacını atarîh bi bardağ. şöyle bi patlak_olur. beş desdi, altı desdi. ona göre orda
83 ayarlıyollar patlâna göre. alıp geliyok, guruyok. gışın aynı üzüm gibi yirik. aynı cıncık
84 gibi bādan gelmiş gimi olur.

85 Üzümden başka nelerin turşusunu gurarsınız?

başğa turşu da ğurmāḥ öyle. üzüm ğurarıḥ, ğırmızı ğurarıḥ, biber ğurarıḥ. başğa
öyle bi şey ğurmāḥ.

88 **Salatalık?**

89 salatalık da ğurarıĥ. ğúççúklerden toplarıĥ. biberi de arnavut biberi var, a
90 ondan ğurarıĥ. paklaynan, pateynen iy gider o. ğurarıĥ, sirkeyi de atarıĥ içine.

91 **Pekmez nasıl yapılır?**

92 bāyı bozallar, geliller. şurda havız var. o havızı yıkarıḥ, içine atarıḥ. ıclıḥ da
93 toprak getirrik, elerik şöyle. iki sān ġadar atarıḥ. ondan sōra çīnerik. oruya birikir şire.
94 ondan sōna bōrtlerik. oruya ġoruḥ, durulanır. bōrtleyince durulandı mı giri alır, ilāne
95 ġoruḥ, ġaynadırıḥ. iki buçuḳ desdi indirir ilān. iy_olur. hani şiy_iderik. satamāḥ. altı
96 dönüm bā var, satmāḥ. anca gendi uşaklarımız, torunlar gelir, yir. üzümünü yiller. ġara
97 üzüm_olur evelā. dókülür, ġayri gerilir_ā hemen geliller işde ġara üzüm hiç ġalmāḥ.
98 ġuru dókemēk. geliller, o alır ġóťürür, o alır ġóťürür. öťā üzüm bitenā_der. ġóťür de
99 diyemeñ. bu herif baġar bāya neyi. gider sürēr, ġózünü çevirēr, çibīnı toplār. bī yıl işde
100 gelinler gitmiş. ben_ordaydım, gelin de evdeydi. ġız da gitdiydi oruya ġardaşını
101 yoḣlumuya. bu da bā budamıya gitdi, işde o zaman bi toplamışlar, gitmişler yalnız
102 topluyo diyi. ġoñşular ıclıḥ dimiş de. anam dimiş o herif yazzıḳ dēl mi. hep oruya
103 gitdiler ōlanıñ yanına dimiş. o da yalnız bā buduyo, gidiñ de çibīnı bāri toplañ dimişler
104 de ġayri gelin ikisi gitmiş. bu da evde ġalmış, ġarnı burnundaydı. öyle yaparık.

105 Siz bayā bi şey yaparmışınız.

106 boş durmāḥ, biz çalışırık. boş durmāḥ. bahcaynan, inānen. ıcık
107 pindirimiz_olur, şiy_olur.

108 **Peynirinizi de mi gendiiniz yaparsınız?**

109 pindiri de yaparır. şöyle güccük güccük üç kelle yaparır. üç gúnlük südü
 110 birikdirrik buzdolabında. deñişmem. deñişsek daha iy olur da. deñişmem işde ben
 111 gidemem. ıcık beni ıcık gandırılar, ideler ben de sevmem. beni ıcık şiy bulullar.
 112 seslenemem, bi şiy de diyemem ben. ondan gótürmem, deñişmem. çekerim, gendim
 113 iderim. ne benim hakkım ona geçsin ne de onun hakkı baña geçsiñ dirim. amān evde
 114 gendim çekiyim dirim. olu ya unuduyoñ haķ. benimki oña geçmesiñ, onunki baña
 115 geçsiñ, aramaz oña da onuki geçerse öte dünyā varacāñ, olmaz.

29

Konuşan: Döndü Uygun (60 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Dikmen köyü

Konusu: Serbest konuşma

- 1 şimdi üç beş gişi höyle gideyorur. iki gişi de höyle varıyorur. oldü yirde ğalırdı.
- 2 aman bunuñ yolunu kesmiyelim. orda oldü yirde ğalırdı. öyle hörmet var_ıdı bi de.

30

Konuşan: Arife Özmen (70 Yaş)

Derleme Yeri: Aksaray merkez Dikmen köyü

Konusu: Serbest konuşma

- 1 Çoluk çocuk var mı?
- 2 aldı dene. üçü olan, üçü ğız.
- 3 Nası büyütüñ onları?
- 4 işde varlınan, yoklınan böyüttüm diriñ ya. birini buldum, birini bulamadım
- 5 diyip batırñ ya.

Konuşan: Neziha Derin (73 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Taşpınar kasabası

Konusu: Trk, anı

- 1 yalman ğayalarıñ usdalar yondsñ
- 2 ğvel rdñi avcılar vrsn
- 3 benim yrim sizd amnet dursñ
- 4 saķla dlar bornıñdan, ğıřıñdan
- 5 tfek getir, ğrteli vuralım
- 6 yzgış getir hu ğelini bulalım
- 7 gelinsiz ķyler nasıl varalım
- 8 nitdiñ ğızılırmk allı gelini
- 9 evirsiñ, y allı telli gelini
- 10 ğaynanası girmiş evler dzeldir
- 11 ğaynatası ıkmiş yollar ğzedir
- 12 ğrmcesi ıkmiş gelinsiz gelin sıĝman dzedir.
- 13 nitdiñ ğızılırmk allı gelini
- 14 ben almadım aylr aldı gelini
- 15 gelinsiz ķyler nasıl varalım

16 n_ıtdiñ ğızılırmāk allı gelini

17 benim bi õretmen olan vardı. geldi, ozāt nidede okurdu. aba bicēz
 18 hasandāna_ıdelim didi. hasandāna_ıdelim, depesine çıkalım didi. neyse yalvarı yalvarı
 19 gitdik hasandāna. bu çocuk geldi nideden, yanına da bi arkadaş_almış. cuma var hurda.
 20 geldi hasandāna çıkar aba beni didi. bōn de başğa çıkan yoḥ. on beş ğız, beş de irkek.
 21 ben de óñlerine oldum ğayri. ben biliriñ ya yaylanıñ_ónünü hasandānı. herkes ğoymānı
 22 çaldı, yālamasını yāladı, azzīnı aldı, suyunu aldı. gētdik, hasandānıñ depesine çıktık.
 23 benim davarı da siz ğúççüdüñüz ya. ğózlüklüñüñ ğarısı sāmış. ıramazan ırahmetlik de
 24 davar ğırķar. ben geldiydiñ kimse gitmedi de sen niye gitdiñ diyi burnu tırıl tırıl, bennen
 25 dónüşecek. lan ben işde õretmen çocuklar vardı. başğa bilen yok yolunu yordamını. bu
 26 ğızlar da bellerdi de nezihā bacı bizi bi hasandāna al ğit diyi. ben de dur yavırım
 27 õretmen_olan gelecek, onūnan gidelik didim. zati onu çıkaracādıñ. onuñ_uçun gitdim.
 28 ıramazanıñ burnu tırıl tırıl. dōmedi zaferden ğorķdu da. avrad hiç gitmemiş, sen
 29 neyā_ıtdiñ. ben gitdim_a olana ğósdermeyā_ıtdim diriñ. 'annamaz herif. dā gelinim
 30 gelsin_ele onu da alıp çıkacām didim sōna. üç, dört neyim ğurban kesdim zāferime.
 31 okul ğazansıñ didim, kesdim. õretmen_olsuñ didim, kesdim. ğarısı bōründe, çocū
 32 ğucānda caminiñ aradan aşarsa gine keseceñ didim, kesdim. davar da çoğ_uğu.

33 iman ğuran nasib_ıt yaradanım

34 ben seniñ_inen dāha mutluyum yaradanım

35 bütün engelleri ğaldır aradan

36 diriñ. yüce yaradanım bi ıışık kōşesi virir_ışallah. üç ğız gelin_ıderseñ direk
 37 cennetliksiñ diller. bunu ben melē diriñ de öyle hoca dimesiñ dir. 'anam ben
 38 hocanıñ_uçun, allāñ uçun dāl ya. allah neyi ğarerlediyse onu virir, öyle dāl mi. üç ğız
 39 dāl, beş yuva ğurduķ sözde hani. üç yuva ğurarsaḥ direk cennetliksiñ hani. kimisi dir
 40 kine hani çocūñ ahleksiz_olur da dimezler mi çeķiřinci ğızlara. kimisi de allah
 41 ırazı olsuñ, iyiyimiş, nazlım_ımış dir. öyle dēl mi. hinci ben çocuklar iyi çıkdı allah
 42 ırazı olsuñ iyi çıkdılar diyip batırıñ. üç ğızıñ_evliyse, üç çocūñ_ölürse o da direk
 43 cennetlik diller hañı. bir ğadın ğocasını islah ider de camiye dönderirse direk cennetlik.

44 amma irkek de ğadını islah_iderse o da cennetlik. ama benim herifim bilgisiz_idi.
 45 amma biz yalvarı yalvarı camiye iletdik herifi. oralarda allah yüzüme bakarsa bakar.
 46 allahdan umudumu kesmem, 'hiç kesmem. ne ğarerlediyse onu virecek. öyle dēl mi yüce
 47 rabbim. belki bi cennet kōşesinden báña yir_ayırır.

48 izmirden ğınañ mı geldi

49 ğız seni bobañ mı virdi.

50 ğız_anası ğız_anası

51 hanı bunuñ_öz_anası

52 yaqsıñ_eliniñ ğınası

53 duz torbası duzsuz m_ölur

54 zengin_evler ğızsız m_ölur

55 atladı çıkdı işşij_ sufrada ğaldı ğaşşıl

56 ğız_anası ğız_anası

57 hanı bunuñ_öz_anası

58 yaqsıñ elinin ğınasın

Konuşan: Döndü Seçen (62 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez İncesu kasabası

Konusu: Serbest konuşma

1 ... biñlerce şukur. baķ, atmış iki yaşına girdim. biñlerce şukur. yalnız ben pek
2 düşünürün. ğafiya pek vurrun. şinci on beş ğúndúr mu ney ğafiya gine geliyollar,
3 gidiyollar. evelden sara var_ıdı. altı yedi senedir ırrahat_ıdıñ. şinci bu siñire, sitirese
4 girdiñ mi sennen berāber ğafiya aynı giriyor.

5 ... yeñi didim ya bir ğoc herif aldım. uřāma ana didirmediler. iki ölüm var, beş
6 ğızım var. basdılar basdılar dödüler. işde evden ğödular. benim annadacām bu. bařĝa bi
7 şiy yoķ. hā, şinci iki ğız çocuk var hinci seslendik. ötāler seslenmiz. hā, geķen oyda
8 hasan irēislē oturdu. ben hasana atacāñ oyumu didim. hani esgiden annem de bunlarıñ
9 dedesini almış ya. uřānnan tanışırız, ğonuşuruz. ben hasana atacāñ oyu didim.

10 ... ya şinci iki ğıznan ikisiynen barıřĝınız da olanlarnan da seslenmeyiz.
11 ğızlarıñ ikisiynen üçüynen seslenmeyiz.

12 ... oķula bi gitdim, oķuyamadım. çıķdım, geldim. sara dutūdu orda, çıķdım
13 geldim. sara dutdu oķula gide gele kösel_ālmissim. õretmen aman hunu bi al gidiñ
14 didiler.

15 **Bu hasdalıķ niye oluşmuş Döndü teyze?**

16 vallā hasdalī hiķ bilmiyom ben şinci, hiķ habarım da olmaz. ğúķķūken olmuş.
17 bilmiyom. hurda giderkene hasdalıķ beni şoruya yıķıvirir. yüzüñĝuyu denk gelsiñ,
18 dalıñ_üsdü denk gelsiñ. hiķ bilmem ben gendimi hiķ, hiķ.

19 **Bayılıyo musuñ?**

20 bayınıyom, āzımdan kópük saçılırmış, gözlerimiñ ğarası gidermiş fincan gim
21 ak ğalır_ımış. āzımdan kópük şöyle depinirmissim, dūt dir depinirmissiñ.
22 habarım_olmaz. şuruya yıkıvırır.

23 **Ne zaman geliyo bu sara nöbetleri?**

24 fazla sinirlendiñ ğúnler oluyo. moralim bozuldū ğúnler oluyo.

25 **Bunuñ hiç tedavisi yok muymuş?**

26 olmadı. hic_olmadı hic.

27 **Gitdiñ mi hiç doktora?**

28 gitdim, gitdim. dokdora gitdim, filim çekdirdim, sara didi. ğafadan filim
29 çekdirdim, sara didi dokdur. yalıñız gendiñe mıkāt_olacāñ didi. hap virdi, hap hiç fayda
30 itmedi. yalıñız akşarayda ismed hoca diyi bi hoca var_ıdı. ondan mıska aldım. onnan
31 dutmazdı. yalıñız dūñe, dernē gitdiñ mi ölüye gitdiñ mi oruya yıkardı. habarım bile
32 olmaz. ğalabalī hiç sevmez. birinde dūñe gitdim, haçlık yok didim. nōrüyüm bulaşşık
33 yıkayın didim. on beş, yirmi, elli ne alabilirsem haşlık alıyın didim. dūñ bulaşşına
34 gitdim, bulaşşı yıkadım. ğınıya gidecekler. benim de bi bacı var. bacılar ekmāk yiyip
35 batır didim. ekmē yisiñler berāber gidelim gitmesiñler, dursuñlar bālım didim ya. orda
36 şöyle dōñüyor ğafam. bildim, dōndümü bildim ya düşecēmi bilmedim. o sırada
37 yüzüñguyulu ğapanmissiñ. elim yüzüm çamır_olmuş. ğaldırmışlar isan çok herkeş o
38 dūñ evi ya yılı isan. ğaldırmışlar. ya bu ğadın n_öldü. böyle böyle sara var bunda
39 dimişler. beni ortadan ğaldırmışlar, bulaşşık ilēniniñ başına iletmışler. elime temiz su
40 dókellermiş. ben de alır atarmissiñ ilēnden suyu. işte ilēnde su dolu yıkayıp batırın
41 dirimissiñ. gendim bilmiyom. yātalı suyu alır, yüzüme atarmıssım. ondan sō yarım sāt
42 geçdikden sōna ayıkdıydım. huralarım hep yahTe olmuş. öyle ğúnler geçiriyom
43 allahıma çok şükür bālım hinciki ğúnüme.

44 **Tehlikeli bir hasdalık. hiç ölüm tehlikesi atlattın mı sen bundan dolayı?**

45 atlattım. şinci ben dal_üsdü düşmüşsiñ ğafamdan. bir_ay hasda yatdım.
46 tokdura ğóftüren_olmadı. bir_ay, iki ay çekdim ondan sōna da seniñ gibi delānlı bi
47 cocā didim yavrım nazım geçer biliyoñ mu ğuzum beni bi tokdura ğóftür. çocuk
48 ğóftürdü tokdura. tokdur didi ki hiç bunuñ çāresi yok didi. hapı neyi virelim amma

49 çāresi yok didi. sara bunuğu didi. ğafadā sara didi. ondan hapını virdi. hiç gine faydasını
 50 ğórmedim. ondan sōnā da aqsarayda ismed hoca diyi bi hoca vardı. o hocadan mıska
 51 aldım. ondan sōna dernē girmezseñ, camiye gitmezseñ ondan sōna aynı ğuduruğ.
 52 cāmiye giderseñ, dernē giderseñ delleniyo, ğaķıvırıyo. ğózlerim böyür, vüçüduma bi
 53 titretme giriyor. şükür allāma dernē de gitmem cāmiye de gitmem. işde burada dört
 54 vakıt namazımı ğıların. allāma şükür ideriñ.

55 eski perişanlīdı. ekin derilirdi. orānan dererdik ekini. ondan sōna sapını
 56 at_ınan, arabaynan çekerdik. geri iderdik, geri iner çekerdik. şoruya dókerdik. dúvan
 57 sürerdik. onları biliyom. harmanı yabıynan atardık. samanı iderdik. hinciki ğúnlere ne
 58 var. şinciki ğúnlər ırrahatlık ğünü bizim şimdi. ondan sōna diriñ. sapı geriynen
 59 getiridik. atınan geri iderdik. samanı arabaya dolduruğ geriynen getiridik. şinci biçer
 60 gelir. vur ğır bir_aya ğalmaz biter ekin. bitler alırdı. ğaşınırdık ğaşınırdıñ. böreler alırdı.
 61 höyle iderik. sabın nirde, soda nirde, türsül nerde, makine nerde. şinciki ğünne o ğünüñ
 62 bir_olur mu. hinci ırātılık ğünü. birinde benim bi böyük bacım var imirğazide o. gel bacı
 63 didi. ben seniñ başıyñ bitini ütlüyüm, çıkıya çıkılıyalım. yola atalım didi. bi ğarı
 64 geliyoruğ.-duz neyi nirden gelecek- bu ğarı didi bunu açar. duz diyi baķar didi. hemen
 65 ütleği. ben de aldım gitdim. çıkıyı yoluñ ortasına atdım. ğarı geliyo. kıyden geliyo,
 66 harmana geliyor ya. yaylıya geliyor. yola atdım. ğarı eşekten indi. biz orda ğúlüşüyo.
 67 ğarı eşşekden indi, baĥdı. hī, duz zannitdiydi. bit_ımiş didi. öyle bitliydik. öyle
 68 māşurdu bit. sabın nerden gelecek, soda nerden gelecek. şinci bi zō didikleri var ya.
 69 onları ğazana atardıñ. onnarnan yıķardıñ çamaşırımızı. onu da ğazana basardıñ,
 70 ğaynadardıñ. ğaynatmazsañ bit alğın. nere ğaynatmıyacaķsıñ. ğazana atardıñ, çamaşırı
 71 ğaynadardıñ. onuñ sapsarı sarısı da vurudu. onu da mecbur ğalır giyerdik. onu da
 72 yamardıñ. şu ğalmazdı. yamıyı yamıyı nirde yamalık bulsaķ bunlara yapışdırdıñ.
 73 yoydu. hā, ondan sōna da ateş. şinci otuz yirde çaķmak var. dōveniñ dişini çıkarıdıñ.
 74 ğoyundā dalıññ kirli yuñuna şöyle onu ıslardıñ. şiy yapardıñ. ondan sōna o dúven
 75 dişiyne iki dúven dişini bi arıya getiridik. bi de demir ğav dirdiñ, arıya da ğorduğ o
 76 ğavı. şöyle çaķardıñ çaķardıñ. ğav_ınan yanardı. ondan sōna da ocā ğorduğ onu. üfürü
 77 üfürü onu yaķardıñ. zoba nirde. zobuya ğurban_ol. zoba nirde. beş bacıydık biz.
 78 ğardaşımız yoydu. beş baci, bir buba, bir anıydıñ. iki ğóz ev. fākirne geldik gecdik. o
 79 iki eve girerdik. şorda ocaķ var. zoba neyi yoydu. aynı böyle yapardıñ. ocā ğorduñ. beş

80 altı baş horanta o ocāñ başında otururduķ. esgi ğúnler bu. orda onu üfürü üfürü
81 yaķardıķ. hańımız varacāz, hańımız yatacāz. yatak nérde, nerden gelir yataķ. yatā ne
82 ğurban_olurduñ. bi mitil yorĝan, bi mitil deşşek. onuñ içinde it gibi titriye titriye
83 yatırdıķ.

Konuşan: Rüstem Sevinç (75 Yaş)

Derleme yeri: Aksaray merkez Karacaören köyü

Konusu: Serbest konuşma, şiir

1 bizim kóyde cinayet_olmazdı. hiç yqudu. sene atmış üçde mi heralde yalan,
2 hilaf olmasın. atmış üçden bu yanna cinayet oldu atmış üçde mi ne.

3 **Mesele neydi, ne oldu da cinayet işlendi?**

4 cinayet işlemedi birisiniñ gelini var_ıdı. gelinne adam şu depeniñ orda harman
5 ğaldırır_ımış. geliniñ ğocası da asgere gitgin. ölu da asgere gitgin. asgere gidincik
6 gelini dutmuş. hani o zaman eşek hayvanı var_ıdı. eşek hayvanıynan gider, gelirdi.
7 saman maman eşek hayvanıynan çekellerdi. dimiş kine gelin irken varmış. orta
8 ışımadan varmış. ğaynatası gelini çok takdir itmiş. işde bi haramzade gelse oñüne geçe
9 ne ider ne ider diyi. orda haral diller. harala samanı basallar. ordan gelir. orda samanı
10 harala kaçırır gelin. anası babası da ólgún_üdü. ğardařınıñ_evine gider. baña böyle
11 böyle ğaynatam takdir yaptı diyi. oraya gider, sōna bu adam da getirmeyivirdi gelini.
12 gitdiyse geldinde ölumu everriñ didi. getirmeyivirinci olan izinli geldi. dā gelin
13 ğardařınıñ evinde. bir iki adam mıdam saldı. bubam ıcık hatırlıydı. bubamı oruya ğuru
14 memmet dillerdi. bu adamı 'çardı. memmet geliniñi getir. zarar yok, öluñu üsdüne gine
15 de ever didi. olmaz didi, ölüm bilir didi. ölunu gitdi, çardı_ēldi. ölu da didi kine dirkene
16 tembih_itmesi var. bābam ne dirse ben onu dutarıñ. burda ğonuşuruz, olan da burda.
17 gelin de geldi, bizim öteki ev var. öteki evde beklēyor. neyse olmadı. olmayıncı adamlar
18 ğabul_itmezse ne yapacāñ olmayınca. ondan sōna dutdu o adam ğul memmet didim
19 adam ölunu nişannıladı birisiynen. o avrad da ğardařınıñ_evinde nişannayıncık -sati o
20 avradınan bu adamıñ tallaları bir.- yani bi mevķufda. o asgerden olan gelir. gelinci orda
21 ekini direller. aynı yolāñ üsdünden geçecek. yolāñ_üsdünden geçerkene ordan gelir
22 dikine. ekin işlediñ mi dir. o da işledim dir. dabancayı çeker, olanıñ bacāndan yaralar
23 avradıñ ğardaşı. ğalan ğucaķ ğucā geliller. dabanca da sōna dutuķluk virivirir. olanda da
24 bıçaķ varmış. bıçā buña dah idincik ondan sōna aralaşıllar. ora insan da toplanır ya
25 toplansa da bıçā yidi. bu didimde ğún inmedi o sıralarda. ondan sōna ğalan aldılar
26 geldiler. onu ğófürdüler. ik_ün yatdı hasdānede. o öldü, beriki olan da cezevine gitdi.

27 cezēvinde dört buçuḡ sene yatdı, çıḡdı. çıḡdı amma iy öldürdü amma bu cezevinden
 28 gelen ōlan bunları hiç tanımadı. öyle bi ğıtellik_ oldu.

29 durnam neden esdiñ de siyam ğólünde

30 düşme duzaḡ da avcı eline

31 geç ğızılırmā da ekecik bêline

32 dōru aḡsaraya da iniñ durnalar

33 ordan ğaḡıncı da davranıñ ere

34 hasandā sarpdır vurmayıñ ğara

35 süyülüñ melendiz_ üsdü dōru bora

36 ğuddusi bâbayı da orda ğórüñ durnalar

37 elini bi de benden uçun öpüñ durnalar

38 söyled allaham söyled hasanıñ dilini

39 aşdı ğüleḡ bḡazını da seyhan çölünü

40 cihanıñ ğıyında da bir gice ğalıñ durnalar

41 cami ümmiyede de yatıñ durnalar

42 neçe ingin neçe yūsek dādan uçarsıñ

43 arabisdanda kerbelanıñ çölden geçersiñ

44 kerbelada yatıyır şihitler, erler

45 üseyin yangını da nurlayıp damlar

- 46 dönder hasan dönder göñül durnayı
47 işallah medinede yirsiñ hurmayı
48 medine toprā diller buna çekिñ sürmeyi
49 arafat daha dir de bizim dağımız
50 orda ğabıl olur bizim dıqamız
51 medinede yatır bizim piyğamberimiz

Konuşan: Vahide Koca (75 Yaş)

Derleme yeri: Gülağaç İlçesi

Konusu: Evlilik ve düğün âdetleri, serbest konuşma

1 ...biz var ya biz babamın evinde ekin_işlerdik. beraber çocukları başladı.
2 evel avarlarımızı görürdük. bitgilerimizi görürdük, ordan çıkardık, ekine girerdik.
3 ekinden çıkardık, harmana çalışırdık. harmandan çıkar, işde ot örerdik. ondan sōna bu
4 işlenden ilgilenirdik. bizi babamız hiç gözümüzü açdırmadı. ne bi ondan sōna
5 gezebilirdik ne bi şey_idebilirdik. bizi babam şöyle sıkardı. iki kız_ınan bi ölumuz
6 var_ıdı. biz eyle bi gezemezdik. bazı dūnlere ne giderdik ya ondan sōna işde işimiz,
7 gücümüz buyudu.

8 **Gülağaç'm dışına çıkmaz mıydınız hiç?**

9 çıkardık canım, şurda yakında kōy var, ora giderdik. dedemiz yok da ebemiz
10 vardı. ebemiz ölenā_dar oraya varıp gelirdik.

11 **Esgiden analar, babalar çok mu basgıcı olurdu?**

12 basgıcı olurdu.

13 **Niye?**

14 ne bīm ben. iş yok, gūj yok evel şu gadan çocuklar çeltek çekerdi. çeltekçilik
15 yapardı fakirini çocukları. zenginler de ekin işlerdi, ırğat dutardı. ondan sōna hiç bi
16 çocuk çoluğ bulamazdın kōyde hinciki gibi. hincik vıcır vıcır adam, çocuk bi yire
17 gitmēyor. eñ fakiriniñ_altında bi motusıklet, en zenginiñ_altında bi araba, öte beri.
18 hinciki artırdı. evel bi eşşē olmayan sözüm yabana ondan sōna ırğat vardı zenginlere.
19 çocuklarını çeltek virillerdi sekiz kiliye, bi beş kiliye. ondan gendileri otuz kiliye ırğat
20 durardı. otuz gün orağ sallallardı.

21 **E nasıl geçiniyodu, geçinebiliyo muydu?**

22 geçinip işde yalan yaş. geçinip de yavım nārasın. öyle zengin dēldi benim evel
23 bildimde. şu sırtındā esbab şöyle bükseñ kırılır olurdu adamların. gırılır olurdu yābeden.

24 hiç yıkanmak yok bir_ay. ğafalarımızıñ, saçlarımızıñ içi saman dolardı. bir aydan sōna
25 yıkardık.

26 **Yokluk çok fazlaymış o zaman.**

27 valła çok fazlaydı çok. bir_ay ekin_işlerdik. ekinden çıktı mı yıkanırđı.
28 bir_ay da harman çalışırđı. harmandan çıktık mı yıkanırđı. ırğatlar böyle ğırķ ğún
29 yaz da yatallardı, ekin işlellerdi. ondan sōna gelillerdi. bitirdiler mi ekini yıkanılardı.
30 fākirleriñ sırtında şurda bi altıncı vardı rāmetlik donlarına deri çekellerdi. dizgelillerdi
31 arpalarda nede. dizimiz esgimesiñ diyi davarıñ derisini iylellerdi, buralara dizlerine
32 çekellerdi.

33 **Anne, babañız sizleri nası yetişirdi, nası büyüttü?**

34 böyle böyüttü işde. yiyimimiz, içimimiz iyiydi. bizim variyetimiz var_ıdı.
35 babamızıñ vāriyeti var_ıdı. başımızda bizi ğótfürüdü, ekin_işlerdik, harmanda
36 çalışırđık. babam bizi şöyle çok gezdirip şiy_ıtmezdi.

37 **Sürekli iş ğúç.**

38 hē, ırğatdan ya únđen giderdi. çocuklarım ayānı ne çarpar_olur. çocuklarıma bi
39 şiy ne diyen_olur diyi ya ırğatdan evel giderdi ya ırğatdan sōna gelirdi. böyle bizi
40 ğorurdu babam.

41 **Peki, okumuyor muyduñuz?**

42 okumāyorduk ğuzum. anca ğışın bi namazlīmıza saldı. onu belledik şöyle.
43 emmimiz vardı. yācı emmimiz. onda vel_asıriye ğadan belledik. ondan gilli şiyden
44 başladık. sübānekeden vel_asıriye ğadan belletti. ondan giri ğuvaladı. başğa okuma
45 bellemedik. bize ğurana ne babam belledeydi bellerdik. aldī siyrediyi okurdu. otururdu
46 tandırımıza ğışın. siyreti vardı şöyle ğalın. o siyretiye bize okurdu. efendimiziñ oldūndan
47 başlardı. öldū yire ğadan bize okurdu, biz de dinērdik.

48 **Ne vardı onuñ_içinde, ne geçerdi?**

49 efendimiziñ işde oldū, doğđū, harb_ıtdī, ebū cāhil_inen ondan sōna yıķıřdı.
50 bunları hep bize okurdu, biz de dīnerdik böyle babamdan. ğışın neyi bizi ora bura
51 salmazdı.

52 **Aksaray'da çoğu yerde yapılıyo, sizñ burda erkek, kız ayrımı var mıydı?**

53 var_ıdı. benim ğardaşıımıñ çok ğızı oldu. babam çok yirindi. sōna iki ōlu oldu.
54 ğızlar oldukça babam yirinirdi çok ğız oldu diyi. bizim de oldu. ilkinā benim
55 ōlum_oldu. ondan sōna iki ğızım oldu, iki ōlum_oldu. benikiler eyle oldu. ğardaşıımıñ
56 da ilkinā beş ğız_oldu. babam yirinirdi. ōlanı severdi babam.

57 **Ğız çocūnuñ bi ayrımcılı oluyomuş esgiden.**

58 hincik de olur, olma mı.

59 **Niye onu da allah vermedi mi teyzem?**

60 viriyor da oluyor işde. ne diyecēñ. ben ğızlarımı çoğ sevmem. gelinlerimi,
61 ōllarımı ondan pek severim. ğızlarımı da severim de onları pek severim babam gibi.

62 **Böyle çok değişik oyunlar varmış kóyde, ne oynardınız arkadaşlarınızla,**
63 **kóyünüze has oyunlar var mıydı?**

64 ...sñ sñ çekellerdi. sñ sñ bi şey deñl yav ğayğıllardı. hinci her şey çıktı.
65 ğaşşınan oynardıñ, dñnlerde hep giderdik. her yerde oynanırdı. hinciki akrabalarda,
66 şeylerde oynāmayo. biz her yerde oynardıñ, giderdik. çıkarıllardı, ğaşşik oyunu
67 oynardıñ. çocūkene de ğızlarnan top_oynardıñ. ondan sōna sinnemec oynardıñ,
68 saklambaç. oynardıñ arkadaşlarnan, ğızlarnan. ot_örellerdi ağırlarda.

69 **Zoruñuza giden bi şey oldu mu hiç?**

70 babamız ıcık sıkışdırırdı bizi. diyom_ı arkadaşlarnan neyinen çok gezerkene
71 sıkışdırırdı. onlar zorumuza_ıderdi. illerñ_anaları, babaları seslenmezdi. bizim
72 babamız sıkışdırırdı bizi. çok gitmeñ, gelmeñ diyi hani irkek uşaklarıynan. bayramlarda
73 nede gıcılık ne ğurardıñ. uşaklar gıcılık ğurallardı. onları neyi ğurardıñ. ām geliyo diyi
74 ğorkardıñ. benim_āmdan arkadaşlarım da ğorkardı, üzüldük işde onlara.

75 **Ağlar mıydıñ hiç?**

76 ālardıñ canım. babam salmō diyi ağlardıñ.

77 **Peki teyzem, kaç yaşında evlendiñ?**

78 bilmōm ğuzum. ben on beş yaşında satıldım, nişannandım. ondan sōna o bi
 79 nişannıdan geçdim. o nişannı başġasını aldı, ğaldım. geri benim dūñŭrcülerim pek
 80 çoudu. sōna gine bunlar çıkdı, bunların babası çıldı. onu aldıh. o da hapse gitdi. bunun
 81 bi ġardaşının ġarısını öldürmüşler. düşmanları var_ımış. onu ġórmüş bisiklet_inen.
 82 ġafasına sırya vurmuş yolda. ondan killi hapse gitdi. üç sene hapis yatdı, bekledim.
 83 yimi yaşına girdim. yimi yaşında dūñüm_oldu ġasımda.

84 **Nası evlendiñ, isдемиye isдемиye çok ġız verilermiş.**

85 isdeyi isdeyi evlendik ġuzum.

86 **Seniki öyle olmadı deġil mi?**

87 öyle olmadı. isdeyi isdeyi evlendik. ġardaşını dūñŭr saldı, aldı. babam da virdi.
 88 ondan sōna aldıh. isdeyi isdeyi aldıh. dūñŭr gelillerdi. babañ, anañ virir. ondan killi, sini
 89 getirillerdi, sini yapallardı. üsdüne basma ġollardı, yahut bi şiy ġollardı getirillerdi.
 90 ondan sōna yimek ġófüllerdi. óküz kesellerdi. bi óküzü kesellerdi. ġazanlarnan et
 91 bişerdi. insanları okullardı, yıllardi. bāña óküz kesildi. nişannılı duruñ ġayli. bi sene mi
 92 duruñ, iki sene mi duruñ, altı ay mı duruñ. duruduñ. amma benim nişannım hapse
 93 gitdinde ben üç sene, dört sene durdum. ekinde çıkdı geldi herif hapisden. ekinde dūñ
 94 olur mu, harman ġakacak. zāra satacāñ, zebze satacāñ da dūñ_ideciyeñ. tā ġasıma
 95 ġadañ idemezlerdi. ġasımda dūñüm_oldu ġasım ġúñü. dūñde de böyle et kesellerdi,
 96 óküz kesellerdi. yimekler bişiriller ġazanlarnan. ondan sōna ġúve giydiriller, yimek
 97 yapallar. adam okullar, yidiriller.

98 **Şimdi dūġün_olur.**

99 gelin çıkar, arabalara binerdik evel. daha evelkiler ata binerdi. sonraķılar da
 100 at_arabası çıkıncık at_arabasına binellerdi. ben_at arabasına bindim. benim amam
 101 evelden_oldu. amamıñ dūñünü ben biliyom. ata bindiydi. ata binerdi, ġardaş çekerdi.

102 **Dūġünde ne tür oyunlar oynanırdı, ne vardı?**

103 baħ, dūñlerde irkekler haleý çekerdi, ġadınlar oynardı. ġadınlar ġórmesiñ
 104 erkekleri diyi böyle saklanıllardı. hinci ġarışıyollar. ġadınlar ayrı oynallardı. irkekler de
 105 haleý çekerdi, baķallardı. ondan gelin çıkarķana deve yapallardı. bizim kóyde yapılırdı.
 106 ondan develere ġıyık daķallardı, palaz çullallardı adamlarıñ üsdüne. haleý çekellerdi,

107 oynallardı, arabalarnan gelin çıkarıllardı. ğúleş yapallardı, kelle atallardı. kesilen inēñ,
 108 óküzüñ kellesini böyle cāminiñ damına, yüksek bi dama āç gerellerdi şöyle. o ācñ
 109 üsdüne babam atardı kelleyi. kelleyi aşırın ğazanırdı kelleyi.

110 **Kelleniñ amma hiç bi hayrı ğalmazdı ki!**

111 ğalmazdı ya ne diyecēñ alır, giderdi o adam.

112 **O da bi nam vēsilesi.**

113 hē, yıķışda adam ondan sōna kim ſiy_iderse ondan sō irkenden gidellerdi. zār
 114 bi de tūfek_atallardı, desdi dikellerdi, ğurşun atallardı.

115 **Peki, vahide teyze siziñ ğına geceleriñiz nası olurdu?**

116 ğına gecelerimiz ğız toplardı. baş yıķayan yire birikirdik evelā. bi aķrābañ baş
 117 yıķayacān dir, hañı ğızñ başını diller. ğına ğúnünden bir ğún_evel oruya birikirdik.
 118 orda oynardı. ğülerdik, orda yartardı. ertesi ğún evimize. gine o ğızları da āşam
 119 toplardı. arķadaşlarıñı, mahalleñi toplañ. gine burda ğına daıdacāñ. basğın gelillerdi o
 120 ōlan evinden. ğoca olullardı, ğız olullardı. irkekler ğız olurdu, ğadınlar ōlan olurdu.
 121 bıyık çekellerdi ğadınlar. gelillerdi ondan sōna basğın gelillerdi ğına gecelerinde, ğız
 122 başı gecelerinde. iy_olurdu dūnler.

123 ... duvaķ yapallardı. gelini ondan sōna duvā durudullardı. herkes gine dēy ōlen
 124 cāmisi çıķanā_đan, ezen oķunā_đan oynallardı. gelinleri böyle sıralallardı. beş, altı dūn
 125 bi olurdu. böyle deıl_a. gelinleri beyle sıralallardı, oynallardı böyle bi açık yirde.
 126 harımlarda nede şöyle iy yirlere durudullardı boşluķ yirlere. ondan gelinlere sürme
 127 çekellerdi, kākül kesellerdi şöyle alınlarına. pürçek kesellerdi. gelinleri duvā
 128 durudullardı. orda oynallardı ōlene ğadan. ondan gilli daılıllardı. ğayri biterdi dūñ.

Konuşan: şame Göl (50 Yaş)

Derleme yeri: Gölabaç İlçesi

Konusu: Serbest konuşma

1 önceden çocuk çok_udu, haneler dar_ıdı, hep dipdibeydi gônřular. iyilik
2 vardı yani. hinciki gibi böyle uzak deildi evler ayrı ayrı.

3 **Komşuluğunuz, arķadařlıklarınız nasıldı?**

4 gômřuluklarımız, arķařlarımız iyiydi. hep birbirimizde yatarđı, kimse
5 kimseden gışganmazdı. olan, gız garışık oynallardı yassıya ğadar. elektirikler bile yödu,
6 ara lambalar yödu, ıraynan, lambaynan, ğaz lambalarının. kimse kimseye kótölük
7 düşünmezdi yāni. bacı, ğardaş gibi oynardı. gocaman gızıķana, on iki, on üç
8 yařındayķana bacı ğardaş gimi gômřularını olanın oynallardı. olan, gızı evine
9 savuşdururdu. hiç kimse kimseye bi şiy dimezdi. gışganma olayı yokdu. ama şinci beş
10 yaşında çocu dışa gónderemöni olan olsun, gız olsun. orta deildi yani, gorkuyoñ. ortam
11 bozuķ, o zaman öyle bi şey yödu. oba giderdiñ yüz hānede bi tāne televizyon olurdu. salı
12 gúnleri film oynardı. televizyonu bakmıya giderdik, bi góz_ev. ço u ğaryulanını üsdüne
13 otururdu. ğaryula dillerdi evel yataķ_odalarına. ğanepe nirde. yasdıklarını üsdüne. ğuru
14 hasır, üsdünde bi kilim. gelirdi ğonu gômřuyu elinden gelen hürmetini yapardı. bakardıñ
15 televizyonu gelirdiñ. arıya bi reklamlar girer, o zaman lambayı yakallar, sōna ğapadıllardı.
16 televizyonun işiyinin izlerdiñ. şimci her evde iki, üç tāne ondan mı para çok ondan mı
17 insanın birbirine hiç hasiyeti yok ki.

18 biz yaşantımızı arōķ. şimci. o bi góz evde bizim ařřāda evlerimiz vardı,
19 kemer_evler. benim babam vardı, öldü rahmetlik_oldu. yim beş sene oldu, anneme
20 otuz sene oldu. en büyük gızı benim. yani annemiñ başına halamın çocukları, teyzemiñ
21 çocukları, amcasının çocu yani hepsi gelillerdi. aplanın ğonuş da biz dinliyelim.
22 gelin aba diller evel. yengiye gelin aba dillerdi. annem ırahmetlik ğonuşur, onlar
23 dinlerdi. babam da çok taklitçiydi. durur durur ğonuşur amma iy ğonuşurdu. şöyle bi
24 köşede sepedi olurdu, üzüm sepetleri. onun_içine doldururdu çayını, sığarasını. sende
25 yoksa sen gelirdiñ. mısdafa ābi ğadam dirdi bacıları. ğadam ğadam bi paket çay vir yüz
26 ğıramlıķ. ğadam ğadam bi sığara vir. bām rahmetlik iskif yapardı, oraları doldururdu.

27 onlara öcüt virirdi, onlar da aldılar mı geri getirillerdi. yani çok iyi bi insandı. evelden
 28 merâcılık yapardı, fâkir_ıdi amma ğalbi genişdi babam rahmetlîñ. çok şaķacıydı, ārdan
 29 ğonuşurdu amma çok espiriliydi.

30 **Sizde de ğaldı mı o şaķacılık?**

31 vallā bilmem ki. ā tıķız bi ōlandıķ. en soña bi ōlu oldu. baña birisi bi dūr geldi
 32 ilk evelā. ōlanıñ boyu biraz ufaķ. bi öyüñ bi ōlu. ben evde yōm, ğız başı diller. ğız
 33 başına gezmiye gitdik. dūr gelmişler. benim ğuççük ğız ğardeşim oña hizmet_ıdermiş.
 34 gelin ğız onu bellellermiş. ben böyüm ya. işde gelin ğız şunu getir, gelin ğız bunu getir.
 35 sonra bizim ğız da dimiş ki ben gelin ğız dēlim, baba söyle bunlara dimiş. neyse babam
 36 benim_adıma ğarar virmiş, beñnmemiş ōlanı. ertesi ğún geçmiş bi dā gelmiş.
 37 gelin_anām saña düür gelmişler. ben_almam didim. niye almōñ ğızım didi. zāten ben
 38 de virmiyecēdim didi. dört tenekeyi bi arıya getirseñ onuñ gibi ali yaparım didi. bizim
 39 ōlan yok ya veysiniñ hasan dimiş ki mısdafa, ali yapañ da niye ōluñ yok ya dimiş
 40 rahmetliye. ğülüşüllerdi. halbiyse tenekeden ōlan yapılır mı! esgiden iyiydi yani insan
 41 birbirine ne öcüt sayardı iş yapmaya gidinci. ne virdini isderdi. olmuyan birbirine her
 42 şiyi virirdi. ğótürür getirirdi.

43 **İmeci usūlü nasıldı?**

44 imeci iderdik. yani ben ekmek açıyorsam, yapıyorsam hamır yqurup yuķa
 45 açıyorsak tandır yakıyoñ, saj ğoyyoñ. beş ğişi ben giderdim birisine, beş ğişi baña
 46 gelirdi. beş ğişi de birisine toplanır iderdik, yardımlaşırdıķ. şimci var da pek çok
 47 ğalmadı. yuķa yapan yok ki. çörek bile yapan yoķ. tandır yakıp çörek yapışdırıyoduķ. o
 48 eziyetleri biz de yapmōķ şinci. anca çarşıya dikdik ğözümüzü. alıb alıb geliyok
 49 poşed_inen. bitti mi ekmeksiz ğalıyoķ, dolanıyoķ. eyce yapardıñ iki böyle ğayıñ, ğayıñ
 50 dillerdi. ekmā ğayardıñ üsdüne. olmuyana da sulardıñ, eviñe de hazır olurdu, seven de
 51 yirdi. himci eriniyoķ mu artık ne yapıyoķ yok. o tat yok. o fasilleniñ neyi meselā ā
 52 paķlanıñ bişip de ğoca tepsiyen ayrı tabaķlara ğoñmazdı, büyük tepsiyeye ğonurdu.
 53 ortuya bi sufra açılırdı. bi tabaķ da ğocaman turşu. yuķa ekmek on tāne. çocuk çok ya.
 54 böyle çevralırdık sufranıñ kenarına. hiç ğalmadan yinirdi. şimci onu aynı yapmaya
 55 çalışıyoñ amma yiyen yoķ, dat yoķ. bi ğöz evdi. dā ben bu çocuklarımı bi ğöz_evde
 56 böyütdüm. bu eviñ yarısı ğadar_ıdı. dört ğızı bi yatā yatırırdım, iki ōlanı bi ğanepiye
 57 yatırırdım. dā bu ğız da sōnadan oldu, şu ğuççük ğız. onū da zobanıñ kenarına

58 goyardım, bi de sini goyardım elini zobuya dēmesiñ çocuğ diyi. sōnadan biz bu eve
 59 çıkalı dā sekiz sene itdi. şinci dokūza döndü. hinci de hiç dat yok amma hiç bi arada
 60 birisini bulamāyoñ çocuklarıñ. biri olursa öbürü olmōr öbürü olursa öbürü olmāyor.
 61 āzıyıñ dadı da olmāyor.

62 **Misafirlik ādetlerini merak ediyorum. Gelme, gitme çok yokdu esgiden heralde**
 63 **değil mi?**

64 var_ıdı. esgiden var ya mesela amcayın gızınıñ çocūnu sayardıñ dōmda böyle
 65 sinide, dūnde. şimci ne diyo adam. bacım, ğardaşım, anam, babam diyor. dışarıdā
 66 aķaraba pek yakın olmāyor. paralı olursān aķrabāyı sayyollar. amma parasız olursān yok
 67 öyle bi taltıf. hollanıyor gibi bakıyollar. n_ādar da cici bici diseler de o zenginnen fāķır
 68 ayırd_oluyor.

69 **Önceden de var mıydı bu ayırım?**

70 yokdu, hiç yokdu. esgiden ayırdım yōdu diyom ya olmuyanlar birbirine
 71 yardım_ıdiyodu esgiler. şimci yok.

72 **Mesela evlenecek biri olsa, asgere gidecek biri olsa nāpılırdı, yemek verilir**
 73 **miydi, yardımlaşma olur muydu?**

74 veriliyor, gine var, gine var canım. yemek viriyollar. çocuklara aķrabālar
 75 cebine haşlını sokıuyollar. öyle yoklamaya varıyollar, asgere ūrlamaya varıyollar 'da bak
 76 n_ādar virillerse virsinler, yapallarsa yapsınlar esginiñ dadı yoķ.

77 **Asgere nası ğonderiyosuñuz?**

78 asgere önceden şöyle ğónderillerdi. on tāne, yirmi tāne kişı gidiyor. herkeç
 79 asgere giderken pusulası geldi mi duyardıñ. fılanıñ çocū asgere gidiyo. onu gider
 80 yoklardıñ. ondan sōna mezer_ıçı dillerdi. bu çarşınıñ oldū yire mezer_ıçı geçerdı.
 81 bütüñ asgere savuşduracak aileniñ annesi, babası, ğız ğardeşi, yengesi, yakınları
 82 toplanırdı. asgerleriñ_eline ğına yakallardı. benim bildime ğófe. ālaşılırdı, hep
 83 ūrlarlardı. toplu, birlikde giderdi çocuklar. bayrak mayrak ellerinde. şimci herkeç
 84 evinden binen gidiyor, binen gidiyor. hincik asgere savuşdurmanın ben bi anlamını
 85 ğóremedim yāni. ğóķan da hic_anlıyamadım. fırat da çok acıdım. bu da tek devre ğaybı

- 86 gitdi̇ için. bir_ay gendime geledim ālayı ālayı. ğóķan da o ğadar ğalmadı amma oña
87 da çok üzüldüm yāni. yalnız şurdan arabıya binip gidiyor.

Konuşan: Anış Avan (68 Yaş)

Derleme yeri: Glağağ İlęesi

Konusu: Hac anıları

1 **Anış teyze hacıya ne zaman gitdiñ? Bize bi oraları anlat.**

2 on sene olacaķ. oraları yavrım bindik otobusa dru vardık. evelá mekkiye
3 indik. mekgeden vardıķ medīniye. ordan sna namazı ğıldıķ. oraları ğurban oldım
4 allahañ işleri de. gezdik, ırāmetlik de beyle āzını açıp açıp rtyordu. nası cana geliyor
5 ya orda. nası gezdik oraları. iyi gitdik. hiç zmedi beni, yayan yrtmedi. virdi
6 ırāmetlik, parayı virdi. gezmedik, gitmedik yer ğomadıķ. beyle iy_oralar. dā allah
7 gitmek nasib_idecek işallah. llarım ğfrecek. oralar pek iyi.

8 **İlk vardım̄da ne hissettin̄, duygulandın̄ mı?**

9 duygulandım, nası duygulandım hiç dā orayı ğrdm m hiç ordan himdi
10 çıkmayasım geliyo. telovzında ğryom. gezdikce sanķı ordan gelēyom. byle iyyidi.
11 geziyim_oralarda, ālayım_oralarda. dolaşdım yerleri ğryom. ordan sonramacıma
12 oturdn̄ yiri beytullān yanına duruyok, dirēn dibine oturuyok. orda ilā ęırıyollar. ne
13 disem her şiy oralar. oralarda yaşıyacāmissim o bařęa. allahım didim. yā rebbi gitsem
14 de bi oralarda ğalsam didim. byle iyi.

15 **Gelince mi didin̄?**

16 gelince didim hē. gelmesem na vardı diyom. gitsem de yeñiden bi dā gitsem,
17 orda lsem diyom. byle şiy_idiyom.

18 **Orda size kim yardımcı oldu?**

19 hacıyı yapaķana āsaraylı hocaydı ne biyim adını, ismini bilmem. okumuşlm
20 yok ğuzum. orda gezdirdi, dolandırdı. bizim irahmi amıcañgil bi hoca buldu. ordan sna
21 gitdī yire ğfrd bizi. cāmileri, nire iy şiyler varsa piyğamberlerimiziñ o daş atdımız
22 yire orada daş atdım. beni havş_idiyodu adamıñ biri geldi, nası şyle ęekdi. değil_ise
23 lecekmissim girdim̄de. ordan snamacıma byle oralarda dolaşdım ğuzum. şiye
24 bindim deviye. rāmetlik binmedi. adamlara şiylik dşer didi. bi tarafa ben durdum, bi

25 tarafa o durdu. ordan sōnamacıma böyle gezdik oraları. orda daha gözümün önünden
26 gitmēyo.

27 **Ğalabalık mıydı?**

28 abarī, nası ğalabalık. şöyle üsd_üsdüne böyle şiy_ıdiyor. düşüyü üsdüne. bi
29 şiyiñi alamāyoñ. şura bi ayakğabıñ düşsüñ, onu alamañ. böyle çiyñeyollar seni. öylece
30 ğoyup gidiyoñ. adamlar namaza duruyo şöyle araplar. arapları çinemeyim diyok,
31 duruyollar namaza. nası olsa geçeceñ. geçmezseñ sen ölecēñ. hōyle yapışıyoñ
32 şurasından, o hocanıñ arkasından. onlar böyle dolaşdıkça biz de dolaşıyoğ tūbayı.
33 gezmiye çıkdık şöyle irkekler böyle hacılar sürüşüyollar, ğadınlar da arğadan gidiyor
34 böyle. gezdik, ordan ğakdık, şiy_e gitdik. ne diller daş atmıya gitdik.

35 **Şeytan taşlamıya.**

36 şeytan daşlamıya gitdik.

37 **Nası taşladınız?**

38 şöyle bi kese dikdim ırāmetlīe bi de baña dikdim. şu içine ğırk tāne daş
39 ğoydum. çivil. şöyle duruyok. bismillā allāhekbek, şeytanıñ gözü kór_olsuñ diyok.
40 beyle alıyoğ, atıyoğ. ulaşamadı varıyo, onuñ ğafasına dēyor. mecmur ulaşamāyoñ
41 adamlara. dēy biñ kişi. nası da şöyle basdırmaç yapıyo. böyle atamāyoñ bile. ordan
42 doluyok, arabalara biniyoğ, geri geliyoğ beytullaha. namaz ğılıyoğ, durmadan ibādet
43 idiyok. beş ğún oruç dutdum, hiç ekmek yimedim aşāma ğadar. ora oturduğ. ğúdümü
44 çalıyollar, çalıyollar. kimi ālar. mezerine vardığ. içinde mezer var. mezere böyle
45 ulaşācağ dirkene geliyollar seni araplar iri yarı. ğırk tene ğapısı var. ordan nası
46 şiy_ıtdim. burdan giriyom, ordan çıkıyom. hiç azmadım oralarda. ordan giriyom, ora
47 çıkıyom. arğama diziliyo ğadınlar. ordan beytullaha şiy_ıdiyoğ. mezer olma yiri
48 ğórecēñ illā ki orayı. orda oturuyok, namazımızı ğılıyoğ, ğılıyoğ, ondan sōna ğağ bālım.
49 çırıyo adamıñ biri. ğarısını çırıyo, ğağ iminē gidelim. beni de ordan sōna şiy_ıdiyor.
50 beni çirmāyoru. o da kóylümüz. kóylümüz de iki_ışıydik. hep yabancılar. onlar orda
51 çırıyo, orda çırıyo. ikimiz bi yimek yiyyok. yimek yirkene şiylik yapıyor. ğağ arğadaş
52 biz de gidelim hacī barābar dimiyor. ya bismillah allahıekber iki rekāt, üç rekāt namaz
53 ğılıyom. ondan sō onlarıñ arkasına hücum idiyom. hiç azmadım. dōru gitdim. burdan ta
54 okulā_dan gitdim böyle. dolaşıyom araları. böyle ğafam, zīnim var_ıdı. hinci gidiyim

55 diyom_ a yanıma düşen, giden yoḥ. uşaqlar cahil. bi adam_ olsa o ğızım_ ınan gitsem
56 gidemēyom. param da var. çocuklarım da verir. çok şükür. allah olmuyanlara da virsiñ,
57 gidemiyenler gitsiñ.

58 **Peki, o Arafat dağına çıktıñ mı?**

59 etēne çıktım da yūse çıkamadım. etē şöyle piygamberimiziñ şiyi var. daş.
60 arkasına siñmiş, ora çıktım. ırāmetlik çıkamadı, soludu ğaldı daşlarıñ_ üze.
61 çıktım_ ora. o kıyılmamız de çıkmadı gidenlerden. vardık. zabānan irken gidēcemişiñ
62 ezennen. ordan sō cıcaḳ şiyde de sōuḳda da çıkacāmissiñ. onuñ için gitmediler. ora
63 vardık duā itdik. baḳ, ğözümüñ_ önünde duruyo oralar. hep oralar duā itdik. allahım
64 seniñ şiyiñ diyi. ordan sōna arabalara bindik, gine getdik beytullaha. ordan sōna attık
65 gendimizi şiyē. şu saçlarımızı kesdiler. ihramlarımızı giydik. ğannımızı doyurduḳ. işde
66 nirde mezerler var_ ısa oralara gidiyoḳ. mezer daşları ğücücük ğücücük şöyle
67 ğoymuşlar. işde şu_ adan, şu_ adan mezer. ha bi yorulsañ, ha bi şiy_ itseñ
68 ğurban_ oldüm allām bi yīnilik viriyo, bi iyilik viriyo. sanḳı yiñi yitme çocuk gibi böyle
69 şiy geliyo seniñ içeriñē. ğopçiyōñ. ordan sōram gitmeyenler gitsiñ fakir, fuḳareler. allah
70 virsiñ cenabı mevlām onlara da ğöstersiñ.

71 **Orda herkeş ağılyomuş. sen de ağılyōñ mu?**

72 āladım, nası ālayım, nası ālayım. toprakları yḡlı tüm türklerimizñ,
73 gidenmeyenleriñ orda diyi onlarıñ şiyine yīyom toprakları. tēze diyolar, nōrūñ, kime
74 yīyōñ, hep ğonu, ğomşuma. gidemeyenler nası ālar, nası ālar. vallā çok şükür oraları
75 gezdim, ğórdüm. gezdīm yirler duruyo.

76 **O kadar ğúzel anlatıyōñ ki şurda canlıymış gibi anlatıyōñ.**

77 aynı öyle. ordā civar aaḳlı kıyümüz ne_ şēl ondan daha fenā bilirim oraları.
78 vallā gitdīm yir nirelēse oralar ğözümüñ_ önünde duruyor.

79 **O zaman orda boş durmamışsiñ, hep, her yeri gezmişsiñ.**

80 gezdim, ibādet itdim. o cāmileriñ_ içlerine, şiyelere... şuramda torba ordan
81 sonramacīma ırāmetliñ ayakğabıları, gendi ayakğabımı ğoyyom. hem bi de su da
82 gezdiriyom. başı örtüle şeyler bu ney diyo. ben de içecek didim. susāyom, içecēm

83 didim. alıyor patlakları. bi yandan da elimden dolduruyom abi zenzemi dolduruyom,
 84 getiriyom. kıoye getiriyim diyi. ordan alıyom. ordan sōna oraları bōyle ſiy_ıtdim. ordan
 85 gelmiyesim geldi. ālıyarakdan geldim oralardan. arabaya bindim_ā ſōyle baıdıam kī
 86 allahım, yā rabbim bi dā ğōsterir mi buraları.

87 **Çok dua itdiñ mi?**

88 çok duā itdim. allahım gidemeyenler gitsiñ diyi. allahım diyi āladım,
 89 yalvardım.

90 **Bana bi dua it diyenler oldu mu burdan giderken?**

91 giderkene didiler. saçlarını kesdiler. ordan toprak getirdim. piygamberiñ
 92 mezeriniñ oralara ğoydum. buralara düşsünler onlar da diyi. ordan sōnramacıma duā
 93 itdim, āladım. buralara nası yatış yatdıñız, ben de yatsam na var_ıdı diyom. ora ölüleri
 94 getiriyollar. ħinēyollar. bi biri, bi biri. āşama_ıdar yüz tāne gidiyo ölü. ħineniyo. hep de
 95 benim gibi ufacıı ufacıı oralar.

96 böyle tākıp_ıtdim. ſerit var ſōyle. bismiāa allahıekber diyoñ, geııyoñ
 97 dolanı dolanı dolanı ğaç dolanıyoñ yedi dāfe dolanıyoñ. oturuyoñ, bi cāmiye giriyoñ.
 98 namazıñı, ibādetiñi idiyoñ, idiyoñ ondan sōna dīneniyoñ o zaman bili'yō. ondan sōna bi
 99 dā dönüyoñ, ibādediñi idiyoñ. ordan sōna vardık ora, beytullaha. didiler ki ſu ſaıtiñ
 100 yanına varacāñız. dolaşdıı kelli burda hepimiz birbirmizi bulacāı didiler. hacı āñ ordan
 101 sōnamacıma biz yörüdük, hep barabar ſaıtiñ yanna. orda ſōyle delik var. o delī boyuna
 102 baııyım da içine dēyim dirkene biz gelmissik, onu ğomussuı. o da zabā_ıdan
 103 bulamamıſ ſıyi. dolaşırımıſ, ayaklarıñ_ıaltı havş_olmuſ. orda ben de ālāyom. allaham,
 104 yā rabbim ordan sōnamacıma ben nūriyüm, nası gidiyim. buralarda ben de ğalsam o
 105 öldüyse ben de ğalsam yā rabbī buralarda diyom. āladım. öyle bi gezdik. allahım
 106 hepsine nasıp_ıtsiñ. çoluā çocuā, olmuyanlara, hiç gidemiyenlere.

Konuşan: Abdullah Gökşen (60 Yaş)

Derleme yeri: Gülağaç ilçesi Gülpınar kasabası

Konusu: Taşlama

- 1 iller hanım aldı, ben de çiftely
- 2 yarın açar....insanlar bildēyi
- 3 kázım usda sürter durur rendeyi
- 4 niye aldıydım ki böyle hanımı
- 5 ğurudur ömrünü hem de ğanıñı
- 6 üç beş senede bir öldürür inek
- 7 çocukların āzına dolardı sinek
- 8 hafdada mīdemiz ğófürdü yimek
- 9 keşke almasaydım böyle hanımı
- 10 ğurudur ömrünü hem de ğanıñı
- 11 bir ľafı duyarsa idemez sābah
- 12 birbirine ğarışır tencere tābaĥ
- 13 pancarı ğósdersen zanneder ğābāĥ.
- 14 niye aldıydım ki böyle hanımī
- 15 ğurudur ömrünü hem de ğanıñı
- 16 yatā yatarken sırtıñ soyunmaz

- 17 davulla düdükle gine uyanmaz
 18 kázimiñ buña ğalbi dayanmaz
 19 keşke almasaydım böyle hanımı
 20 ğurudur ömrünü hem de ğanıñı
- 21 saf gibi ğófünür bilmez çamırı
 22 fırına giderken yollarā döker hamırı
 23 allah aylesine virsiñ sabırı
 24 niye aldıydım ki böyle hanımı
 25 ğurudur ömrünü hem de ğanıñı
- ***
- 26 bir cizi talla ğoymadıñ tapıda
 27 ne inek ne tana ğaldı ğapıda
 28 kazandım virir_ısem çapıda
 29 benim_ıavradım beni Pek sever beni
- 30 künde on kişiyē beñzedir huyumu
 31 ğarışdırır asāletim, soyūmu
 32 buzdolaba viriseñ on_üç ğoyunu
 33 beni_ıavradım beni pek sever beni.
- 34 zobayı yak dirsem lambayı yakar.

- 35 hasda olursam ğözüynen bāķar.
 36 yumuş buyuracaķ diyi dışarı ğaçar
 37 benim_ avradım beni pek sever beni.
 38 her sene yıķarsan bi ğóz damı
 39 ne ğayĝısı var ne tasası ne ğamı
 40 isderseñ çıkıñ hafızñ cānı
 41 benim_ avradım beni pek sever beni.

- 42 adñ melekdi, ğaderñ kótú
 43 iylik getirmemiş annemiñ sütü
 44 çiltelerden isledñ pireyi biti
 45 nideyim felēk ğaderim kótú
 46 benden iy sevdilēr kediynen_ ğiti.

- 47 iller evde yatdı ben de ahırda
 48 ğózüm düşdü tavalarda paķırda
 49 ğúnüñ geçdi ğasselerde, çuķurda
 50 nideyim felēk ğaderim kótú
 51 benden iy sevdilēr kediynēn_ ğiti.

- 52 niye kótú olmuş benim ğaderim
 53 ğabahatiñe bizi bizim pederñ

- 54 bir ğún başım_ alır, alır gidērim
 55 nideyim felēk ğaderim kótū
 56 benden iy sevdilēr hayatdā iti.
- 57 ğurtulum diyi ğaçdım ğocuya.
 58 hasret ğaldım ğardaş_ınan bacıya.
 59 kimse dayanmazdı böyle acıya
 60 nideyim felēk ğaderim kótū
 61 benden iy sevdilēr kediyne_iti.
- 62 hiç mi acımaşlar melejm saña
 63 niye gitmediñ aklñ çizdi yola
 64 allah diyeniñ batarmış pala
 65 o zaman olmazdı ğaderiñ kótū
 66 sevmezlerdi kediyne iti

Konuşan: A) Emine Uğur (62 Yaş), B) İlhan Kara (35 Yaş)

Derleme yeri: Gülağaç ilçesi Gülpınar kasabası

Konusu: Düğün âdetleri, eski köy yaşantısı, hac anıları

1 **Kız isdeme nası olur?**

2 A) görmeden isdemiye varñ. danıřā ğollar işi. danışalım, dönüşelim diller. eyle
3 didiler mi dūr varñ. biz dūrüz, ğızınıza talipçiyik. o da danışalım, dönüşelim. ğızımıza
4 danışalım diller. yora da varñ, ikindin varñ, pılav yeñ işde. olacāsa olacağ, geliñ.
5 olmazsa olmıyacağ. gelmeñ diller.

6 ezel sini derdik. sini hazırlanırdı, sini dellerdi. onu iletillerdı, ezel tepsi
7 idellerdi. işde onuñ üsdüne bi dimilik ğollardı. bi de içine ağ ğıvrağ ğollar, beş altı, on
8 ğadar ğarı iletirdi oruya. sōna yimek hazıllar, yiller, içeller son sabında bi
9 şerbet içellerdi. aradan beş, altı ğún geçince şerbet içellerdi. adam okullardı, ğonuyu,
10 ğonşuyu okullardı. ondan gine içellerdi. ezel kūrřü olurdu. kūrřünüñ üsdüne ğızı
11 otutturullardı, herkeş atacānı atallardı. ne atacāsa.

12 **şerbet söz kesme oluyo değil mi?**

13 A) he, nişan olurdu. bi sene dururdu. harman ğağdı mı millet işde böyle çifde
14 çıkımadan bi düün idellerdi ğayrı. on düün bi olurdu, on düün bi olurdu. tek bi davıl
15 gelirdi on düüne.

16 **şimdi düünler iki, üç ğún sürerdı, önceden nasıldı?**

17 A) gine aynı. cuma ğún bayrağ dikellerdi. işde pırşembe ğún indirillerdı.
18 pırşembe ğún gelin çıkardı. hincik bazar da çıkdı ğayrı. ezel kelle aşırılardı. dün eti
19 yidirillerdı... yıķıř olurdu harımlarda çevrilirdi kenarına şöyle. köyde hep okuntu
20 gelirdi, okullardı.

21 A) kışın ne vardı zoba yōdu değil mi?

22 B) tandır yaqardık, tandır. tandır yaqallardı, şöyle ahırda kemer ahırı olurdu.
 23 şöyle kemer kemer evler olurdu. orada h yle ocaq olurdu. ocaq yaqallarmış ezel.
 24 mangal olurdu ğonu ğollarmış cemâtiñ   n ne. ahırların   nine, ğıyına yapıdırıllardı.
 25 ahırdan cıcaq  olsuñ ev diyi. b  fine ev yapallarmış, kemer yapallarmış ezelkiler. oc 
 26 yaqdıñ mı şöyle bi demir mangal olurdu. o mangal şunuñ gibi   n ne k z   ollardı.
 27 işde şöyle başına birikillermiş  imiş. ordan ğızınıllardı işde. soba s nadandan  ıkdı, teneke
 28 zoba.

29 **K rs  de diyollar baş a k ylerde.**

30 A) k rs m z de olurdu.   dan k rs  de yapallardı. k rs y   urardı . bi de
 31  sd ne acer şiy atallardı. şöyle uzatırdıñ ay nı d rt ğı  olur k rs n n .  sd nde b yle
 32  ifde. bi de  st ne kilim ğazı atallardı. bi  ırappa şöyle.  sd ne  ıra  ordı . ğac  ırası
 33 olurdu ezel. bezir ne vardı da ben beziri bilem yom. şöyle civilli olurdu, civilli. ona
 34 biraz b yle  ine bizir  ollar, beziri yaqallardı. tekkeye varıllardı, onu pirşembelerde
 35 o ullardı. o civilli  ıraynan şöyle ora yaqallar gelillerdi. o zar belki bez  ırası
 36 yanarmış  ımış y r. sonra ğac  ırası  ıkdı. ğac  ırası yaqdı . aman   mba  ıkdı. l k s
 37 gibi yanıyo   mba diyi. burunlarımızın huraları k  n b lardı. oturduñ neyi itdiñ mi. is
 38 dolardı.

39 B) oca da mı?

40 A) yok   ,  ıra,  ıra. ğac  ırası. yimeniden bizir a ıdırdı . şöyle  ıvardırdı ,
 41 yimeniyi yırtardı . şöyle bi de  ine ğaz doldururdu . o h pp lerin  ine so allardı, o
 42 yanar dururdu  yle.

43 B) odaların  i gine de  yle sıcak olurdu. bir bir bu uk metre  alın duvarlar
 44 olurdu.

45 A) ahırların ğıyına yapallardı. ar adan cıcaq  olsuñ maldan diyi.

46 B) bir bu uk metre duvar var. hep taş.  i de şıllaz dirik. şıllaz yani cıvık  amır.

47 A) şöyle yalak ideller b y kc z.  ine suyu doldurullardı. biri girerdi, ar adaşın
 48 birisi. ğısa donnan girerdi. ik      işi toprak  atardı. o da b yle  arışdırdı. onu şöyle
 49 iyice  oyulaşdırıllardı. topr nan suyu. tenekeye bi k p  a allar, tenekeye. ta yu ardan
 50 onu  ıkarıllar, onu t lanın araya d keller coradan.

51 Esgiden yaşam şartları zordu. Değil mi teyze?

52 A) amanñ hincikiler patlağ da dolu, el arabası dolu. ezel çölmeklernen su
53 getirirdik çölmeklernen. camız çölmē dirdik. şöyle böyük böyük, ğarnı ğarnı. su gelir mi
54 anam. dūranlarnan su çekellerdi. sırtıña sarañ. ğoca dūranları neyi. hincik ğülek. ğülek
55 ne yoğdu anam. variyetli olanıñ evinde bi demir helke olurdu. davar, ğuzusu olan. inē
56 neyi çölmē sağıdıñ. şöyle bacañ_arasına alırdıñ çölmē, şöyle inē. hinci ğüleñ altına
57 ğoyyoñ, üsdüñe de sıçramāyo.

58 ...ekin işlemye giderdik. eşeklere binellerdi yardıma gidellerdi. doğuz, on ırğat
59 varıllardı. ordaki nādar sevinillerdi. yardım_itmye gidellerdi bir ğún. ekini ğurtulsuñ
60 diyi. orānan varırdıñ işde. bōñ felanñ_ekini ğurtulmamış. daha onuñ_ekini var_ımyş.
61 ekini de sen ğurtardıñ ya ordan beş, altı ğişi gidellerdi. eşeklere binellerdi. o adamıñ
62 ekinin ön işleller, gelillerdı. yardım itmye gideller. öyle ğúnler var_ıdı. arpa yolunur
63 mu. arpa yolardıñ elimiznen. aman bi çapıt dolardık. hincik ne eldiven neyim var
64 elimizde. çapıt dolardık böyle elimize dolardık. elimizi keserdi arpa vallā. ğırğ
65 dönüm_arpa ne yolunur mu lā.

66 B) menderes döneminden_önce ayakğabı ne yōmuş. n_āpardıñız evde eve
67 giderken?

68 A) nālik. şöyle nālik yapallardı āçdan. ondan ne giyellerdi. o da ğayıvirirdi,
69 düşerdi adam. tahtanıñ_altı düz_olurdu. nasdik bulunmazdı, nasdik bulamazdıñ. aman
70 diyim ne çorap bulunurdu ayāmıza. çorap ney yeni yeni allahīm. ip çorap örerdik.

71 B) o tahda ğırılmaz mıydı hacı anne, nası giyerdiñiz onu yav?

72 A) canım üsdüñe ğayış yapardı adamlar. nasdiklellerdi, ğayış yapallardı.
73 alışğanlık vardı. mecbur yörüyecēñ, yayan nōrecēñ. onnan ne suya gidilir mi, suya
74 gidellerdi tā puñara.

75 ...ğón_alıllardı. böyle ırğatlık gelim vaktı ğón_alıllardı. bi top ğón_almış
76 dillerdi. onu hep birer şöyle ikişer çarıklık bişdirillerdi. evde ğaç ğişiñ, on ğişiyyik. on
77 tene hōyle hōyle çarıklık. aman onu bi düvellerdi, aman onu bi düvellerdi. delānlılar

78 böyle geleyen ne yollarda durullardı, iyellerdi. aķ daşınan şiyen höyle sürtellerdi
79 amma.

80 B) niye?

81 A) ıcıķ yumşadı mı ondan sōna onu serellerdi. bezirnen yōurdu ğatallardı. o
82 ğónü yālallardı içine. ğónü atakene ondan sōna onu bi düvellerdi. yumuşardı o, çar
83 dikellerdi. şöyle biri dutardı. höyle höyle pırtıyı keskin bıçānan şöyle yonardıñ aynı
84 tısma, tısma dirik oña. tısma olurdu. şöyle hundan ıcıķ inni olurdu. böyle ince dilellerdi.
85 ondan sōna onnan şöyle ğūzel çarī dikerdi.

86 ...şöyle şöyle de bā yapallardı deriden. onu ayāña dolardıñ. bi de şu adarı çıbıķ.
87 delik delerdiñ. ordan geçirirdiñ. o da çıkmazdı biliyoñ mu. ayaña dolardıñ
88 çorabıñ üsdüne. onnan ekin işlellerdi, çif sürellerdi, harman ğaldırdıķ o çarīnan. ğıj ğıj
89 ğıj yire basar gibi aynı. patik de adamıñ ayānı ārıdıyo bazı.

90 **Bayramlar nasıl geçer burda?**

91 A) zābānan ğaķarıķ işde. odası olan yimek hazırlar. zābānan ğaķdıķ mıydı
92 temizlik yapar hep millet. evini barķını sülüs çıkarır. yur, yıķarıķ çocukları, arķamızı;
93 başımızı yıķarıķ. zābānan da ğaķarıķ işde. odası olan yimek hazırlar. işde doķuz, on ğışı
94 ğonu, ğoñşu bi eve toplanırık. orda yimeklerini yiller, ğófüşüller, daılıllar. herkeş ğayrı
95 ğonu ğomşu birbirine varır.

96 B) bayramcalıñız var mıydı, size alıllar mıydı?

97 A) olurdu lan. ya bi ğapıt dimi ya bi boyama ikisi de. ğapıtı biri alaya boyallar,
98 biri māviye boyallardı. mavi olanları giyelerdi bayramcalıķ çorap üsdellerdi
99 birbirinden. ayakğabı isdellerdi birbirinden. bayramda giyecēk diyi.

100 ğavı toplar çocuklar, şeker toplar. şeker yōudu amma. ğavğa, çörek. şöyle bi
101 oklava alıllardı. çörek, börek, çörek, börek diyi varıllardı işde. çörē olan bi çörek
102 daķardı o oklāya. bi de elinde su tası. ordan ıcıķ da yā ğollardı yāsı olan. bi de yımirtası
103 olan yımirta virirdi. böyle toplallardı. ğuşlū dar işde çocuk toplardı. ondan sōna da
104 ğonu ğomşu birbiriniñ elini öpmüye varır. böyükleriñ elini öpmüye varır. işde

105 seniñ_eviñe geliller, benim_evime geliller. işde öpeller, yimek vaqtı yimek ne gollar,
 106 yiller. böyle olurdu. ğurban zamānı da işde gine böyle temizlīmizi yaparıñ. camiden
 107 çıkan ōñ odaya gitmezler çoñ. ğurbanı yatırır, keser işde. toplanır, ekmeklerini yiller, et
 108 bişiriller işde. k'ah saj ğurallar. dañtıñ ondan sōna da işde. biraz evlere insan virir eti
 109 olamuyanlara, ğurbanı olmuyanlara. işde ğavırma ğavırillar, genelde et cözleller işde, et
 110 bişiriller. ğavırma gollar, yimek bişiriller. gine gine gollar. böyle olur işde. bayramımız
 111 da böyle olur.

112 **Hacca gittiñ mi?**

113 A) gitdim, iki kere gitdim.

114 **Hac nası geçdi?**

115 A) çok iyi geçdi hacılımız. hasdalamadık, ğórmedik. işde dolaşdık, gezdik. iki
 116 gidecēñ. bi gitdñ mi adam bilemō gitdñ geldñi. ikinci de biliyor amma dolaşıyor. hani
 117 acemilik gidiyo. biliyo gitdñ, geldñ yeri insan. ilk zaman delānlıydım gitdñimde.

118 **Çok etkiledi mi seni ğórdñ?**

119 A) etkileme mi canım. hincik aqlıña gelir. düşünseñ aqlıña çabık geliyor.
 120 yattañ, namazlāñı arqadan çıkarıp gezdñ tezdñ yerler hep ğózüyñ_önüne gelip
 121 duruyor. şitan taşladñ yerler geliyō; mekke, medine kenarñ dolandñ geliyō, işde
 122 mezerler ne aqlıña gelir. ğórdñ yerler aqlıña geliyor.

123 **Kabeyi ilk ğórdñde ne hissetdñ?**

124 A) bi dolaşdık işde ālaşdık. sıklaş sıklaş gidiyoğ. amma burcu burcu koğuyo.
 125 o ğadar_adamñ_çinde ha bi nefes ne koğsa diyom. nirden geliyo o koğular ne nirden
 126 geliyo.

127 **Burdakinden daha farklı oluyo insan değıl mi?**

128 A) orda bi āt ne geliyo insanñ_aqlına. iñil iñil aman yā rabbim allāhım. nirden
 129 geliyo o adam, nire gidiyo o adam. bilemeñ. şöyle girerkene bağañ. bu adamı cāmi ne

130 almaz belleñ. nası alıyor bilmem o cāmi. ğurbanlar ğoldüm allahım nası alıyor cāmiler
131 neyi. adam oruya varınca etkilenme mi yavrım. etgileniyor.

132 ...kerbelāya vardık. kerbelāya bizi dıkmadılar. gice vardı. bizim herif bi āladı,
133 bi āladı. bi türlü dıkmadılar. bi iy havlısı neyi var. şöyle pırıl pırıl yanyor. ğayri sōna
134 dıkdı esğarlar. ipdi arabaynan gidiliyo, sonra uçānan gitdik de ipdi arabaynan gitdik.
135 sekiz, dokuz ğünde vardı. geze geze ğāvaqların ğinde işde böyle zikridiyollar ço,
136 birezi. işde orda oturduk, ziyaret yerlerine vardı. işde geziyo. geze geze anca vardı
137 oruya. aman yā rabbīm, allahīm çölmek, çanak óñümüze ğoyyo. öteberi. ne yidik
138 acaba. himcik her şey orda bol.

139 **Şeytan taşlama çok zor geçiyomuş, sizinki nası geçti?**

140 iyi geçti. birinde ben gitmedim, birinde gitdim. şeyimizi hacıya virdik. hacı daşladı,
141 geldi. amma ayakğabını ne alamōñ ki. ayāñı ne basdırdıñ mı bi dā alamōñ eliñe
142 ayakğabını neyiñ. öyle çıkıp gidiyoñ. nası alācāñ, engilemeñ ki, ğup üsdüñe düşeller
143 seniñ.

144 B) ğalıyo mu orda ayakğabı?

145 A) ne ğalıl lā nōre ğalmaz. barī şöyle adamlar. şöyle şöyle adam giremōr ölüm.
146 bismillahi allahuekber çat çıt, çat çıt böyle yulup giriyo.

147 B) o ayakğabıları geceniñ bi saatinde mi topluyollar? herkesiñ ayakğabısı
148 ğalırsa n_ölacak?

149 A) yok, onlar toplar, toplar yirlere yiyollar. şöyle yiyollar. isder varıp giyyoñ
150 ayāña.

151 B) hā, başğasıninkini de sen giyyoñ. senikini de başğası giyyo.

152 A) he canım. öyle tek ayakğabıynan geldik ordan. sōna cāminiñ ğapısına
153 vardım. mekkeniñ ğapısına neyi, medineniñ ğapısına dolu, şöyle yiyollar oruya. mesela
154 ben, ayāna soğan gidiyo. o beytullahiñ kenarını ğıvrarışana bismillahi allahuekber
155 diyoñ, dolanıyoñ hōyle. o düşürdüñ öteberiyi de şöyle bi yir var. ora hep ğoyyollar.
156 nüfus cüzdanı, kātlar, ne buldularsa pulüsler. iletiyir, oruya ğoyyollar. işde yitişen,
157 giden oruya arayollar, giri orda buluyo öteberisini. dolaşışana engilip alamāyoñ ya şey
158 oldu mu onları toplōllar adamlar. bi şey geliyo, o pulüsler alıyor. o beytullāñ ardında

159 h yle bi yir var. ora  oyyollar. orda varıy n, ora aradı n, her  iyi ni buluy n orda ne
160 varsa. yitiren adam orda buluyor.

161 **O zaman  ok  alabalık oluyo**

162 A) oluyo canım, ne v t  ayrı  lene mi rast gitti al llar. gice varıy n adam ikli,
163  şam varıy n  şam ikli, yastı varıy n yadsı ikli, zabah namazı varıy n, zabah namazı
164 ikli. a  urban old m allahım o adam nirden geliyur yavrım bi   feci n.

165 **D nyanın her yerindeki M sl manlar geliyo, bizimkiler hep ya lı geliyollar,**
166 **de il mi?**

167 A) hincik del nli hep. hep del nli.  adın,  ız del nli. passat  ocalar geliyo.
168  incik hep del nli. ma allah millet  iy gibi dolanıyo edr fında. o  oca adamlar yazzık
169 bastonnan bazı, bazı da  iyler dolandırıyo. araplar  ca bindiriyollar. b yle dolanıyollar
170 parasıynan. el arabasıynan h yle bo luk yir var, orayı dolandırıyollar yidi kere varıy n.

171 **Arafat da ı varmış,  ı dı  mı oruya?**

172 A)  ı madı . vardı ,   f ren olmadı yavr m. d nenen elimde hazırlandım
173  ı alım diyi amma  yle  aldı. amma giriden ba dı    yle   r n yo. i lik yapmı lar
174 h yle yo arıya da.

175 **Pey amber  efendimizi  mezarına gitdi iz mi?**

176 A) dı m llar. kitaplık yapmı lar orayı. ora vardı , i inde bi herif oturuyo, iki
177 kere vardık  yle.   yle bitdik ba ında. beytull n bitdik ba ında.   yle  ayan n   n ne
178 itmi ler. orda tuvalet de var, altını tuvalet i itmi ler. vardık oruya. a m r oran n  apısını.
179 bi vardık be , altı herif vardı i inde, a madılar. bi de vardık kimse y du i inde. ba dık
180 kitap var i inde. kitap d  emi ler hep orayı. ne kitabı bilmem. beytull n  urasına,
181 h ylesine d   yo ora. u  tarafında anam. mekke   yle uzun,   ylemel ne uzun gidiyor.
182 asilim  ayrı  na d ru gitdik.

183 **Tavaf nası yapılıyo orda?**

184 A) tavaf da yi ni siftah vard nda ı ram giyy n.  adınlar da hepsini giyyo, ı ramı
185 onnar. tavapı yaptı  mı, dola dı  mı o yidi kere bi uzun yire varıyo , giriyo . bitirdik mi
186 orayı senden t y kesiyo ı ı . sa ı nı kesiyollar, o sa ı nı kesdi mi hep kesiyollar

187 birbirini. ondan sōna tavapı çıkarıp geliyo arkañdan. ümrede oluyo. hep ümriye
 188 gitmemizde ora varrık, o iccık saçımızıñ ucunu aldılar. dolaşdıñ, soyunduñ ümrede. her
 189 zaman giyyolar ya her gitmeñde o umreyi herifler giyyo. hiç bi şey giymör amma herif
 190 altına, üstüne onu dolollar. eğer bi şort ne giysiñ ona şey düşüyor. para, pul ne viriyollar.
 191 ne bīm ne o. unutup insan giyiviriyo, unuduyollar. oña öteberi mi alıyo ğari para, pul
 192 viriyor. ğadınlar da etēni, hırzasını giyyollar. ora varıyoñ, orda işde namaz ğalıyoñ;
 193 anaña, babaña iki rikāt namaz ğalıyoñ, ordan çıkıp geliyoñ, umrede.

194 **Ğurban nası kesiliyo?**

195 A) ğurbana bizi ğófürmediler. türk hava yollarına mı virdiler, kādımız geldi,
 196 ğurbanıñız kesdik diyi. araplar geliyo ğanlı ğanlı. üstleri başları hep batğın geliyollar.
 197 el_arabalarına ıcık et ğoyup ğoyup getiriyollar. kesiyollar, ğurban kesip geliyollar.
 198 çadırlara et seriyollar. işde giden_arıkadaşlar ıcık et getiriyollar, sen ğavırıyoñ orda.
 199 çadırlarda orda milanğaz ne vardı ya yakdık sōna yassağladılar çadır yanıyor diyi. böyle
 200 yangın ne çıktı yār. bizim kıyüñ uşā ne orda çalışıyormuş. açlı kıyüñ uşā ne geldiler
 201 yazdıñ. bizlere yimek ne bişirdiler ordalar ya. çoñunu yassağ ittiler çadırlar yanıyor diye.

202 **Çok dua itdiñ mi?**

203 A) idilme mi yavrīm. hep ğonuya ğoñşuya dolaşıyoñ, tavap yapıyoñ. iki erkāt
 204 namaz ğalıyoñ orda. şu ğoñşularıñ uçun bi dolaşıyoñ. şu hısımiñ, akrabañ uçun
 205 dolaşıyoñ. yidi kere dolaşıyoñ orayı.

206 **Çok dua isdediler mi senden giderkene?**

207 A) isdediler canım hē, o dir iki erkāt namaz ğıl üsümüze, o dir iki erkāt. ideciñ,
 208 nóreciyiñ.

209 **B) torunuña da dua itdiñ mi?**

210 A) çoluğ, çocuğ itdik yār, hepsine itdik yār. niye gitdik oruya. hepsine duğ
 211 itdik. esas ben gitdīmde dursunuma duğ itdim. horantasına allāham iyiliklerini vir
 212 allāham didim. didīm gibi gelekene bağıdım duğam rasgelivirdi. ağıllı başlı olmuş, izine
 213 geldi çocuk. kıñde itdim.

214 **ZemzemİN çıkđı yeri górdüñ mü?**

215 A) hē, bi ev yapmışlar uzuncāz şöyle. camlamışlar orayı da. orda işme
216 ğomuşlar. çıkđı yerde de hortum daķıyollar. aman oruya bi fıçı ğomuşlar. yoķarısında
217 řiyiñ. harımıñ içi dēl de yoķarısında. millet hortum ğomuş, doluyor.

218 B) onu satıyollar hacılara

219 A) satıyollar he, viriyollar ğúlek. ğaplara doldurup doldurup satıyollar. ķarķa
220 dūřıyo su, hortum daķmıřlar oralara.

221 B) hiç yāmrı dūřmüyo, suyuñ arķası kesilmiyo, hayret!

222 A) kesilir mi canım. yiriñ altına yapmışlar. bi ğadınlara, bi irkeklere yapmışlar
223 iki tene. górdüm de ğadınlarıñkini. giriyoñ şöyle. üç geel. hōyle, huruya pas ğomuşlar.
224 yūsek amma. hōyle hōyle var yükseklī, şöyle var. ayāñı ne ğoyup yıkayamōñ. iřde ora
225 giriyoñ, orda ebdes alıyoñ. iki rekāt namaz ğılıyoñ orda. bi de hōyle camlamışlar orayı,
226 orda baķıyoñ, ziyāret idiyoñ. işde orda ebdesiñi alıyoñ. amma bi sōuķ dabanı. yār onuñ
227 altında sōuķlama var yār. ayāñ ne yanmōr. yalın ayak dolařıyoñ. yanmōr adamıñ ayā.
228 yaz ayı ayāñ hiç yanmōr orabınan neyi. yār sōuķlama var altında onuñ dōřřemeli.

229 **şimdi dōñüř nası oldu, üzüñtü oluyor deĝil mi?**

230 A) oluyor canım, olmaz mı orda ālayı ālayı çıkıp dūřıyok yola. böyle duģa
231 iderekden beytullahañ kenarından ıķa ıķa geliyoñ. ıkıp geliyoñ orda. otobüse bindik.
232 gitdīmizde geze geze gitdik, hep gezdik. gelikene gezmedik. geliken iki, üç ğúñde
233 geldik.

...

234 A) ... ıcık insanı sarsıyor amma

235 **Niye?**

236 cıcaķ sarsıyo cıcaķ.

237 **Çok mu sıcak?**

238 cıcağ canım heye. dolaşıyoñ, o_adar insanıñ_çinde dolaşıyoñ. böyle iniyor
 239 ter. insan dolaşıqana böyle adamlar bazı da bi çok oluyo. almör şiy. böyle insan қақа
 240 қақа gidiyoñ. olũn altında da hõyle bi çelikli yir var. mefta geliyo, o olũn altından
 241 geçirip góťürüp gidiyollar her zaman. o mefdā ordan geçiriyollar. bilmem niye
 242 geçiriyollar ordan. orda kũnde dört, beş cenāze kılınıyo.

243 **Hacılardan mı Araplardan mı?**

244 ğari nirden geliyorsa ölü geliyo ölüm. ğari kıoylerinden mi geliyollar,
 245 getiriyollar. ora getiriyollar. orda dolandırıyollar, ordan altın olũn altından hõyle ğapalı
 246 yamaç yamaca ordan gelip geçip, ğoyup gidiyollar.

Konuşan: A)Yeter İlgün (75 Yaş), B) İlhan Kara (35 Yaş)

Derleme yeri: Gülağaç ilçesi Gülpınar kasabası

Konusu: Serbest konuşma

1 Neye üzüldün?

2 A) çocuklarım ayrıldı, onlara acıdım. bi ölüm vardı mefât_ıtdı, vurdu gendini.
3 başğan_ıtdı. o dertleri çekiyom. evlâdın_acıısını allah virmesiñ düşmanıma dahi. yavrum
4 yanar yavrısına, ben yanarım yavrıma. keklik nası yavrılarını öter de altına getirir,
5 guklar. ne guş olursa olsun. hep öyleymiş. bunlar da öyle yavrum. şu bi şekeri evlâdıña
6 saklañ. bunu virim evlâdın hağğı galmasıñ diyi. evlât gelecek gapıyı açacak diyi
7 baqarım yollara. yalnız yatırım burda. on üç sene oldu ben bura çıkıp geleli. bura
8 güccük ölümüñ_evi. gadiriñ_evi bura. bizim_evlerimiz biliyoñ mu ordaydı. gice
9 gaqardım, horantam öldü. mallara baqardım göyuna, guzuya. acaba göyun guzladı mı
10 guzlamadı mı ki. hiç gokmazdım. goca ahırlar var_ıtdı ya orda. baqardıñ, iderdiñ,
11 iylerdiñ, samanlardıñ. o damları kûrürdü mihralım. o_adar damı gar at babam at, at
12 babam at. azaylık gar dâl_ıtdı. ondan sōna allah bu işi virdi başımıza. o vāt bilmōrduğ
13 ne geliyordūnu, hinci anladım. benim yavrum öleli anladım dünyanıñ gaç kōşedini.
14 amma çalışıyom. diyolar ki görme diyollar. ben bunları ekip dikiyom. sıkıntıda
15 yaşamayım diyin. bu bā, bahçeyi görüyom. şordan bi insanın_ōñüne getirsem, goysam
16 o benim hayrıma 'olma mı!

17 B) sen nası gelin gitdiñ?

18 A) at_ınan gitdim. evel atlar var_ıtdı. evel atı getirillerdi. atı üzengisi var_ıtdı.
19 güccük_olursa, boyuñ yitişmesse üzengiye gısaltıllardı ayāña uzat diyi. ata bindik,
20 at_ınan gitdim ben. mezeri dolanıyoğ at_ınan. ata çorap bālallardı... sōna getirdiler
21 evimize. sōna at arabası çıkdı. at_arabasıynan gōtūrüllerdi. bi sandalla atallardı. çarı
22 çallatıllardı, bālallardı. mıkāt_olullardı sandalla dōnecek diyi.

23 B) gaçıyomuş bāzılarınıñ_atı ürkermiş.

24 A) ne dīn sen çavardı lā adam görçardı, giderdi at. tırsım_ınan giderdi. hinci
25 düven goşallardı atları, lāf çok. atlar nası bi düveni çekivirirdi haydi. uçallardı atlar. evel
26 düven var_ıdı yavırım. döne döne başımız āırdı düven cıcağda. sap getirillerdi
27 ğānılarnan.

28 B) tınas da ğışa ğalırdı.

29 A) ğışa ğalırdı, hinci bi yil esdi mi savırılırdı. kes harmanları, tınaz onlar
30 ğalırdı. böyle çaç yāmır yārdı. böyle biterdi, çillenirdi dabanda. onu da nōrürdük
31 ilhanīm. evel dükkānlar... onları böyle tırmalardık tınaslarıñ_edrafını. onu savırırdık,
32 şekere virir gelirdik dükkāncıya.

33 B) bulama?

34 A) bulama nası datlıydı aman āzıma, hinci bulamayı āzımıza almazziḥ. ıjık
35 ğollar, gelirdi. nası lezzet verirdi. ıcī da sōnuya çocuklara ğalsiñ dirdik. öyle var_ıdı.
36 hinci ğatık da çok, iş de çok, dert de çok.

37 B) şimdi o lezzeti buluyoñ mu?

38 A) yok, yok. o āz dadı nirden gelmiş, nirden gitmiş ğuzūm. öyle ğuzum başga
39 ne diyebilirim. gice ğağardım gice. çocuklar uyyacağ da ısdar doğurduğ_a evel. on
40 kilim doğurdum. darāñ dişini bālardım çocuklar uyanmasıñ zin zin duymasıñ diyi. bi de
41 bağardım şöyle içeri aynadan. acaba iy_oluyo mu iy_oluyo. o esme amam var ya esme
42 amam benim dağımıñ biri bi vururdu. o çizirdi. o iki ğapılı yirde tandırıñ yirinde gelir
43 düzeldirdi, sökerdi düzeldirdi. yavırım dirdi şu nağışı şöyle şöyle idecēñ dirdi. şimdi ne
44 ısdar vār ne bi şey vār. evel yapma yapardık duvarlara böyle. yapmayı yıardık. davarı
45 ğúderdi dayım. o çocuklarıñ ğannını doyururdum, iki duvar yapma yapardım. hinci hep
46 hanımlar, hanımlar. yok öyle bi şey. ta puñara giderdik. üç desdiynen puñara giderdik
47 ğarda. ben de tağlit çıkarırdım. yörüñ dirdim, yörüñ. vallaha billaha.

48 **Taklit mi çıkarırdıñ?**

49 A) yā, tamaşalık yapardım. yörüñ dirdim. esğarlar yörüñ dirdim. arğama ğarılar
50 düşerdi. benim ıcık canım isderdi, delānlıydım ben.

51 B) kōyüñ ğaç ev oldūnu ne bilīñ ki

52 A) onu bilemem ilhanīm, yalan söylemeyim.

53 B) mesela sen çocuken kimiñ kimiñ evleri vardı ki kaç ev vardı?

54 A) burlarda ev öyle bi yōdu, sōna çoaldı yavrım. azıdı. duzla mahallesi
55 dirdik. azıdı, gelinim çuāldıkca binā da çuāldı.

56 B) bi ev mi vardı göyunlukda?

57 A) bilemeyom ilhanīm, onları bilemōm onları gūzum. yalan söylemeyim.
58 onları, evelki adamlar bilir.

59 B) inār varmış heralde kıy diyi bilinen yer.

60 A) inār, inār mahallesi dillerdi. evelki evler.

61 B) soķak, damlar ortak.

62 A) soķakıdı yavrım. hincik dāldılar. oralara yaptılar, oralara yaptılar. evel
63 birbiri üsdünde böyle durullardı. berāber hayat. o, ona varırdı; o, ona varırdı. hincicik
64 alıyollar göcā arsa. benim bildim bu ilhanım. sen benden habar alacāñ, aklımiñ vardı bu
65 benim. evelkileri bilmem ben.

66 B) yok canım sen gendi bildiñ gadarını.

67 A) sen hani göyā bu çocuk yazıyor. benim aklımiñ jirdini gonusuyom.

68 **Çok güzel gonusuyon. Çok başnızan iş geçmiş ya hep haber viriyoñuz.**

69 A) ne diñ sen yavrım iki yandaydım ben. herifim mazlımıdı. mal virmediler
70 bize. bunlar bilir ıcıķ.

71 **Nasıl oldu?**

72 A) mal virmediler güççüē. benim horantıya. bu göyun güderimiş. ben
73 buradaydım. ben bilmem. aldı para gendi alırmış. bizim gayın talla alırmış.
74 tallayı gendine alırmış. dünya kimseye galmaz 'ölüm. kefiniñ cibi var mı?
75 ibādetiñi yaparsañ bi eliñ inen virirsen gurban oluyum allaha bi de o yollara düşürsün

- 76 cümleñizi. itmede dēl, dutmada. ipdi ellere sōna ayaklarñıza daş dejlmesñ, allah
77 emeklerñizi yālı eylesñ. başğa ne diyim ğuzum.

Konuşan: A) Meliha Özer (69 Yaş), B) Hasan Özer (49 Yaş)

Derleme yeri: Gülağaç ilçesi Demirci kasabası

Konusu: Evlilik ve düğün âdetleri, Bâ böyreğ hikayesi, masal, anı.

- 1 A) bağ neyse varılırdı, isdenirdi. öyle hinciki gimi olanndan ğız ğörüşme yoūdu.
- 2 iki buçuk sene nişannılı durdum. rāmetlik babam ğapıda, pecede ğórdüyse nerde
- 3 ğórdüyse orda nişannıyı dōdı, bunun babasını gelme diyi. neyse isdediñ mi bi bağlava
- 4 yapılırdı kōy bağlavasından. şöyle iki üç ğarı bi onu ğötürürdü. aradan bi hafda geçinci
- 5 giri dönölür bi řerbet içilirdi. iki üç sūralık yemek olan_evinde biřerdi. orda yemā
- 6 yıllardi, gelillardi ğız evinde ğayfeye. içellerdi. ğız_evinde yemek yoūdu. ondan sōna bi
- 7 hafda, on ğún geçerdi. ğız suya çıkmazdı, çişmeler yoūdu evel. beğer var_ıdı, suya
- 8 gidilirdi. on beş ğún ğız suya çıkmazdı bağ. sinisi geldi, şerbeti içildi mi ondan sōna bi
- 9 de ağ örtme var_ıdı nişan. beş on ğişi ğavım akrāba birikillerdi. olan evi dāvet idirdi.
- 10 ğız evinde yimek bişerdi. herkeş armān neyse kōy adetinden sinisini yapardı. düşük
- 11 dimlik dillerdi, bundan alıllardı. ne ğūñü iki buçuk metre bi libadalık, bi picamalıdı. o
- 12 vağıt geldiler mi ya beş altı, on beş, yirmi ev olurdu. tamam o ğún çalallar, çırılırdı.
- 13 olan evinden gelillardi, ğız_evinde oynallardı. yemā yıllardi ğız evinde. olan evinde ona
- 14 yemek yoūdu. olan evi getirirdi, ğız_evi biřirirdi. ondan sōna o da geçdi mi ertesı ğún
- 15 herkeş münāsıbını o gelen şeylerden dādıllardı. birer ikişer dimilik, sini, tepsi. ondan
- 16 sōna ğız bi suya çıkardı, bi fes giyilirdi niřanlandıña dāhil. şurasına bitecik bi şiy
- 17 çekilirdi. üsdüne böyle bürget, yemeni örtünölürdü. ğız o ğún bi başına tor dirdik havlı,
- 18 büyük bi havlı. onu örterdik. ağışam_ınan desdileri alır, yanına da gelinleri, bacısı varsa
- 19 bi suya çıkardı. bi de nişan var_ıdı. onu yapmadılar sōna. böylece adam ğaç senede
- 20 gendini dekler. böyle hemen āşamdan niřanlanıp zābānan duun yoūdu. bi sene, iki sene
- 21 zengin_olan 'carı. ondan sōna söz_alırdı gelir. ondan sōna şerbet dedimizde bi yarım
- 22 nikāh ğıyalım dellerdi. yarım nikāh neyse. bu geçler birbirine bağarğan zina olur_umuş.
- 23 nikā ğıydık mı ğúnāndan ğacıyor dillerdi büyükler. ondan sōna ben duun yapacām dirdi.
- 24 yap yolūn ağıç_olsuñ. söz almıya gelirdi. birez yavan yağıık yemek bişerdi, yinirdi. ne
- 25 olacak düün, ğaç altın istōñ, ne ğadan eşya istōñ. eşya şimdiki gibi buzdolabı ne dāl_a.

26 işde şu_adan yolluḡ, şu_adan filán. o da öyle geçerdí. ondan sōna bu perşembe de
 27 danışık yinirdi. amma yedi sekiz dúñ_olurdu bi olmada. danışık yidirillerdi. o yedi,
 28 sekiz_adam böyük bi inek, öküz, tana kesilirdi. perşembe gecesi bişerdí o. gōvāler su
 29 dolardı zabānan ḡaḡıncı yıllerdí. perşemb_ōñü āşam yinirdi. gōvā da o ḡún gec_ālirdi.
 30 gōvāyi kim alacāsa yaḡın_āḡrabaları. şu pakit şeker ne yoḡdu. tek şeker ḡollardı misāfir
 31 bende diyi. düñ sābinīñ ōñü. tamam. ondan sōna zabah ḡaḡılırdı cuma. cumadan
 32 çıkıldı mı bayrā dikellerdi cuma ḡún. cumādan çıkdıḡdan sōna dikilirdi, ōlenden sōna.
 33 ondan sōna dibine ne kesen keserdí. zengin_olan davar keserdí, tavıḡ kesilirdi, hindi
 34 kesilirdi. o ḡún aḡşam ḡaḡardıḡ, hamır yūrurduḡ. ufaḡ ufaḡ bazı dutardıḡ üç dōrt desdi.
 35 zabānan yālamaya birikilirdi āḡrabalar. gōvā alanīñ anası, ḡarısı var_ısa o gelir, ḡazanīñ
 36 başına otururdu. tereyāndan bi kilav ḡadan eridilirdi. şöyle üç dōrt salır bi paḡıra
 37 dōkülürdü. içine de nādan bekmez_ıse onu dōkelerdi, ḡarışdırılırdı. bi yandan
 38 bazılanırdı, bi yandan idilirdi şepe şöyle şöyle. birini serellerdi, birini de içine
 39 batırılırdı. çıkarır, onuñ içine ḡollardı şōle ekmek düller gibi düller, ḡollardı. yālama
 40 buyudu. onu aḡşamā_dān dāıdıllardı çoluḡ çocuk. iletđ yerden de bāşış virillerdi.
 41 yımırta, beş ḡuruş, on ḡuruş. hele ben bi deşirmissim dayımıñ duñuñde. cebim
 42 doluydu. ondan sōna bi hafda orda yemek bişerdí. o şiy ekmānen, bekmez_inen dāıtdīñ
 43 yiş hep sāna bi un ḡordu, o eve gelirdi. otururdu, beş altı ekmek iderdí saj ḡurulu. ondan
 44 sōna bi yandan bişerdí yemek, sūra serilirdi. beş on ḡarı birikir, o bi yir giderdi. bi de
 45 bakmıssīñ beş on ḡişi daha gelirdi dúñ_evine ekmā itmaya idiyordu. geldiler mi oña
 46 da yidirillerdi üç ḡún. böyle yiller, gidellerdi. üç ḡúnden sōna sālī mi geliyor?

47 B) üç ḡúnden sōna evet dōrdüncü ḡún sālī.

48 A) sālī ḡún ḡız evine çarşı ekmā, simit ne mi vardı. çōrek yapardıḡ tandırda.
 49 tandırīñ kiremidine vurunurdu. ondan sōna bōñ çōrek ḡúñü dillerdi, ḡızīñ başı yunacaḡ
 50 dillerdi. onu iderdik, o ḡún gine et kesilirdi. bu da et yiniyor, danışık yindi bayraḡ
 51 dikerken. bu da çarşamba ḡún et yinecek. salı ḡún kesilirdi o et. yine öyle böyük
 52 hayvan. o da bişerdí. ondan sōna o ḡún tepsi idellerdi, çōrek idellerdi, hazırlık
 53 yapallardı. irtesi ḡún ḡaḡallardı. tábi o vaḡıta ḡadan çalgısı... dūmbüldekçi, sazçı,
 54 ḡóček, böyük davulcu... onu da bi āḡraba alırdı davılcıyı ben_alıyım diyi. gōvāleri de
 55 bi āḡraba alırdı. yani duñ amma yedi sekiz dene olurdu bi olmada.

87 bi çocuk geldi mi buna bakmıya o gece bekcileri olurdu, kóy bekcileri onu ğatiyen şura,
 88 öte geçirmezdi. iki bekci damlarda govalallardı deliānlıları. hinci bi şey yok. goyun
 89 ğuzuya ğarışır gibi. ondan sōna duvaķ da biterdi cuma oķunurķan. duvaķ paydos dirdi
 90 bekci. herkeş gelinini sūsler ğaldırırdı, gelin bi oynardı. ķar dirdik, ķarını ķullardı,
 91 gelinini alan evine giderdi.

92 B) aķlıñda olan bi türkü var mıydı?

93 A) ırahmetlik amam pek ķırıldı.

94 tirene bindim de tiren sallandı

95 zalim doķdur yareleri elledi

96 iy_olur didi de giri yalladı

97 ķalın bacılarım ta havana ama

98 benim nennimi kim alırsa alsın allı gelini

99 tirene bindim de tiren gitmedi

100 yaralarım azdı sargı dutmadı

101 ķırıldı imine amañ da ķırıldı. defciler gelirdi:

102 ašķādan gelen toz_unan toprak

103 yar baña yollamış bir yeşil yaprak

104 aldım yaprānı vurdum yüzüne

105 yalan dünya ğófünmōr ğózüme

106 pusulañ geldi de talla da duydum

107 elimde dürümüm yimeden durdum

108 sivil elbiseñi şūbede soydum

109 çalıñ bacılarım benim nennimi

110 B) bi bā böyrek şeyi vardı annemiñ. o bā bōře anlatırdıñ bize.

111 A) bā bōrek çocū olmamış. çocū olmayıncı çeşmiye ğızı şey ğótfürmüş, gitmiş
112 at sulamıya. at sulamıya gidinci orda anlatmış çocū olmayıncı. çıkarmış bi alma virmiş.
113 bu almayı soy, ğabını altña ver, gendini de avradña ver diyi. ondan sōna getirmiş,
114 soymuş, yidirmiş. ondan sōna çocū olmuş. amma ben varmayıncı da çocuk dıuncu
115 ismini ğoma dimiş. çocuk olmuş, at da sözüm yabana ğunnamış. adamı beklemişler
116 gelmemiş. bekle allām bekle. sōna demiş ki çocuk benim adıma belirsiz diyollar anne,
117 benim ğismim neyse ğoñ. amān n_āpyım gelmedi dimiş. yemek hazırla, hocayı
118 getirelim, ğoyalım. neyse hazırlamış, yinmiş, içilmiş, ğuran okunmuş. isim ğonacak
119 vakıt musandara olurdu evel odalarda. musandaranıñ _altından çıkmış, atıyıñ _adı bengi
120 boz, olıyuñ _adı bā bōrek dimiş. geri ğayb _olmuş.

121 bi üç ğariban var _ıymış, oñsüz. paşıñ duvarınıñ dibinde oturullarmış. padişah
122 yanındā hizmetçisine dimiş ki yürü in de şo aşşādalarıñ ğönünde ne var bi sor dimiş.
123 inmiş, gelmiş. ne isdōñ. ben dimiş bi sürü bi devem olsa ğútsem, otlasam, satsam, alsam
124 yani hinciki tüccarlar gibi. onu isdōm dimiş. birisinden sormuş. o da dimiş ki ben de
125 dimiş bi sürü davar isdēyom dimiş. birisinden de sormuş. ben heç bi şey isdemem dimiş.
126 bi halāl süd _emmişinden avrad isdōm dimiş. çıkmış, gelmiş. dimiş böyle böyle diyi.
127 dünyāda bi halāl süd _emmiş ğız var, onuñ da dıunü oluyo dimiş. bunu nası idecēk ya
128 dimiş. çocuk heç seslenmemiş, gel ölüm gidelim dimiş. dıun _odasına varalım dimiş. aç
129 ölüm ğózüñü dimiş, açmış. yum ölüm ğózüñü dimiş, yummuş. aç _ölüm ğózüñü dimiş,
130 açmış. dūñ _odasındalarmış. ondan sōna oturmuşlar dıun _odasında ğonuşullar _ıymış.
131 bu sene şu ğadan üzümüm çıkıdı, şu ğadan bāmdan bekmezim çıkıdı. şöyle oldu, böyle
132 oldu. dimiş ki ğó dimiş bi çibık getiriñ dimiş. ben bi üzüm bitiriyim dimiş. hinci yiñ
133 dimiş. napsañız da oña çeneñizi yorarsıñız dimiş. ğülüşmüşler, birbiriniñ ğózüne
134 bakmışlar, gitmişler esgi bi kúflü çibık getirmişler inadına. bāñ çibıklarını dama

135 ğayardık. üsdünden bi asır geçdi mi bi yaz kúflenir, çürür. getirmişler, oda da
 136 otururkana şöyle duvarıñ delîne soğmuş adam. amma bu çubuk üzüm bitirince ne
 137 verecēñ dimiş. duynü olan ğızı viriñ mi baña dimiş. hinci bu sād üzüm bitecek, burda
 138 yiyecāñiz dimiş. duyn sābı da veriyim dimiş. tıngırtısına gibi. o da halāl
 139 süd_emmişinden_ımiş. çıbık orda durarak acerleşmiş. ıcık durarak hani baharın
 140 pambıklanır_ıa bā çıbıkları. pambıklanmış. ıcık dā durarak patlamış, filiz çıkarmış. duyn
 141 sābı gezintiyi artırmış. filiz ğoruk_olmuş. üzüm vermiş. bi salkım bi oda comāt hep
 142 yimiş, ğanmış. üzüm daha bitmemiş. ondan sōna almış ğızı. ğófürmüş, gitmiş. deve
 143 isdeyene dimiş ki kótü bi bortlak getirmiş. sür ölüm, ğófür dimiş. yok dimiş, ben şunu
 144 n_āpacam dimiş. ölüm sür. sürmüş_ümüş. bi ğater deve olmuş. o onu ğófürmüş. davar
 145 isdeyene de bi kótü toklu virmiş. o da dimiş ki ben şunu n_āpacam, bi sürü davar
 146 isdōm. sür_ölüm. sürmüş, o da bi sürü davarı olmuş. ondan sōna onları hep virmiş. bu
 147 halāl süd_emmişini de 'almış, üzümü bitirmiş. olanı da olmuş, bi şey yok. ğófürmüş,
 148 cezere dāñ başına bi ev yapmış. gelinen ğovāyı ora ğomuş. künde ava gider_ımiş olan.
 149 ne bulursa ğuş vurur, getirirmiş. getirdimi ya avrad çörünen çöpünen bişirir_ımiş, onu
 150 yiller_ımiş. amma deve sābıynan, davar sābı zapt_ıtmiş dünyāyı. o çocuk da orda
 151 oturur_ımuş. yörü dimiş cebraile, gullarıñı bi yokla gel dimiş. dilençi durmuna girmiş,
 152 gelmiş. deve sābıñ ğapısına gelmiş, hayır isdemiş. benim dimiş devam ğatır gitdi
 153 dimiş. ben seni düşündüm yok dimiş. kaçıvırmış, benim bi sürü işim var dimiş. sōna
 154 pişman oluñ, baña bi hayır vir de git dimiş. yani adamıñ her yiri esgi berki yara neyse.
 155 vermemiş. davar sābına varmış. bi allahlık vir diyi. davarım sāma indi, ikindinleyin
 156 odladacām. ben seni düşündüm yok dimiş. o da kaçmış. ondan sōna ğop şeye varmış.
 157 cezere_āzınıñ başındā adama. her yirleri yaraymış, pislik akarmış. adamıdī iki esbab bi
 158 şayidimiş. onların da bi çocū var olmuş. ğayrı n_ādanlık bilmōm. beşşıkde yatır_ımış.
 159 gelin ğopmuş, varmış. merdivenden iki basamak çıkarmış. aman dimiş. amicā böyle
 160 nası geziyoñ dimiş. geçirmiş, oturmuş. amıca heç mi çāresi yok bu şeyiñ, yaralarıñ
 161 doğdura neyi gitmōñ dimiş. gitdīm doğdur dimiş. çaresi yok diyor dimiş. söz ki dilime
 162 daş doprak urfan, hanımı aşırı. çocūnu keseller de ğanını çalalarsa benim yaralarım
 163 iy_olacāmıdır. o da onlar_ımış. o zaman adam dimiş kina ğocası gelmiş. ava gidiyor,
 164 avdan gelmiş, bi ğuş ne vurmuş. misafire yidirmişler, oturmuşlar. eviñ_ortasına da
 165 şöyle bi perde dutmuşlar. bi yanda misāfir gelirse o yatarmış. bi yanda da gendileri. öte
 166 tarafa geçince dimiş ki ğocasına ğarı. bu amıca geldi dimiş. ne ğadan doğdura, hekime
 167 gitdiyse dimiş hepsi filanıñ çocū kesilecek, babası filan, annesi filan. onuñ ğanı saña

168 sürülürse yaralarıñ dóküler, dediler dimiş. gel herif dimiş. şu çocūmuzı keselim. şunuñ
 169 góvdesine ilacıñı çalalım, allah bize yenisini gine verir dimiş. olur mu öyle dimiş herif.
 170 olur dimiş. çocūnu kesmiş herifñ. yaralarına tüm çalmış ğanıñı. yatāñı da itmiş dış
 171 yanna. iç yanna da onlar yatar_ımış. çocuk beşşikde kesik yatır_ımış. zabānan ğayrı
 172 hangısı ğağdı ğarı mı ğaktı, ğoca mı ğağdı ğakmışlar_ımış. çocuā gelmişler,
 173 bakmışlar_ımış üyyor. çocuk ğısır ğısır üyyor. gelirler çocuk uyuyorur, canlanmış. dışa
 174 çıkmışlar_ımış. na ğadan eviñ dolusu para, altın yımışlar_ora. ne herif var ne de bi şey.
 175 irāmetlik babam dirdi ki ğapıya gelen sadağacı, hayırcıyı ne tersleñ, ne bi şey idiñ. onuñ
 176 bi kile verseñ de bir, bi avıç verseñ de bir. tek boş döndermeñ dirdi.

177 **Nine, beyiñ nasıl vefat_ıtdi, bi anlatır mısıñ?**

178 B) şimdi gece saat on iki buçuk. ğalıkçı dülber, ferik amā paşayı vurmuşlar.
 179 ordan başlıyorsuñ.

180 A) saat birde geldi çırdı. vuran da dayım. benim_öz dayım. ikisiniñ bi yidi
 181 ayrı giderdi. kúñde getirirdi, ğapıyı açar, döşşāne yatırır, kitle ğapıñı neyiñi. kitlerdim,
 182 giderdi. zerhoş. ondan sōna o ğúñ de tüp yoūdu aqşamdan. dúkkāñı var_ıdı işde çarşıda
 183 manifatura. bi sene çalışdırdı, ondan sōna tüpü boşaltdı. merve de sekiz yaşıñda mı
 184 doqız yaşıñdaydı. bunuñ ğúçcū ğız da sekizdeydi. kim gótfüreceğ, ben didim şora dōru
 185 iletiyim de çarşıya, çocūñ yanna salıyım. ben_ora giderkene bōrūmden geçdi, bi de
 186 parti vardı o vāķıt, böyle seçim. sikortası vardı, ğúlāca gitdi. vardıydım orda dikiyōr bu
 187 dayım olacağ. didim ki ben bu tüpü getirdim_a nire ğoyacām, nirde gendi didim. ne
 188 biyim didi. şordan b_araba geldi; bindi, gitdi didi. şura seniñ dükkāna ğoyum da gelince
 189 aqşam di, tüpü getirsıñ. olur didim, ğoyduğ_ora, gittim_eve. ondan sōna neyse
 190 aqşam_oldu. bi de bi at aldıydı. beylik bi mal, bi de camız. şo büyük mandırada. at
 191 gelmedi, bunu diyom ki yōrū git babaña di de diyom. atıñ çobanıñ desıñ, bulsuñ diyom,
 192 at gelmedi. bu da ğorķōr, gitmōr. neyse bi de aqşam_oldu. çoluğ çocuk yilleşdi, yatdı.
 193 bi vatandaş hizmetci gibi adamı var_ıdı. ğapıyı çaldı, ğağdım, açdım. tüpü getirmiş.
 194 tüpü şef saldı didi, neyse ğapıyı geri ğapatdık, gitdi. ıçık sōna giri çaldı ğapı. gine açdım
 195 gine o adam. o da bekci durduydu bālara. bālar bozuldu. onuncu ayıñ onunda bekmezler
 196 ğaynadı. ismi de durmuş. durmuş senden ğurtulduydum, bōñ bālar bozuldu, bekcilıñ

197 dīnāni virdiñ, gine geldiñ ğúp gece gündüz beni rahatsız_ıdiyoñ didim. rāmetlik oda
 198 öldü. ondan sōna bi teyip vardı, almanyacı vardı, bi kıoye gelmiş. bantlı çalıyodu şöyle.
 199 teyibi verecāmissiñ didi. neyse onu da virdik gitdi. ıjık durduķ. çocuk var bi de ufak
 200 dokuz aylık. ğız cocū. geri ğapı çalındı. ğapdım, açdım, şu tiyibi al didi. aldım. gendi
 201 gelmōr mu didim. geliyor hinci şo yandan dolandı didi. tiyibi de ğoydum_eve. ğapıyı
 202 basdırdım, biraz dā durdum. çocuk mu uyandı nōrdü, ğaķdım dışa çıķdım, cocū
 203 emzirdim. saat tam bir silāh_ıtıldı patadan. didim ki başķa bizim kıoyde kim_ıatacak
 204 silā didim. baķdım, silāñ sesi nirden geliyo, bunu duydum. giri ğapıyı kitledim, örtđüm.
 205 şöyle söykanıvirdim bu silā. tamam hinci gelir didim. bi de o arada orda bi ğomşumuz
 206 var_ıdı. amān ğaķele ğaķ. oluñu vurmuşlar, fılanıñ orda yatıyo. beri yanda şu odada biz
 207 yatıyoķ. şu yandā odada da ğaynanam yatıyo. ğaynatam öldüydü, bi sene olduydu öleli.
 208 cocūñ ikisi de onuñ yanda yatıyor. bunuyınan, bunuñ ğúçcū ğız. bir de üç ğız, bi olan
 209 işde. üç ğız, üç olan_ıdı, ikisi öldü. zati on sene oldu. ondan sōna ben çıķmıssım. o nası
 210 lāf ğız didim, dışa çıķdım. nası lāf olacak kıópāñ ğızı ğocañı vurmuşlar, ölmüş didi. ötü
 211 yandan ğaynanam nası bāıyor. hangısıñı diyo ölumuñ. paşayı, paşayı didi. yatđım yirde
 212 beşşikde cocūñ biri. ğapıyı da kitlemissim. kilidi o ğaynanamgilden yanna
 213 ğófürmüssüm, ğazā daķmıssım, ordan çıķdım, gidiyom. geçdim, vardım. o ğaynım
 214 didim ālayo baş_ıucunda. ğardaşım seni kim_ııtdi ki ğorķarım ğardaşım hılal boķuna ne
 215 gitdiñ diyi şöyle bi daş yulı. orda bu ğaynım sesini salmış, alōr. cin gibi ğaranlık
 216 alettirik neyi yoūdu dā kıoyümüzde. ğaranlıkda ıldızlar şavķı düşmüş. ğanı
 217 ğúlekletmiş_orda. elleri şöylemelīne durmuş. dibine oturdum da şöyle ellerini
 218 topladıydım, dā şu orta barnānda kilidi daķılı. düķķanı kitlemiş, gelōrmüş. kilid etāme
 219 düşdü. kilidiñi de mi dā cebīne soķmadıydıñ didim. bu ğaynımda orda ālōrur. sesini
 220 salmış, yıķıyor_oraları. ondan sōna geçen şey habar veriōr. ğúduk memdūñ kāmıl.
 221 otobüsü ben sürerdim diyor. ismāl çavuş ireis_ıdi dēyor. benden_ızinsiz otobüsü heç
 222 çalışdırma, ğımıldatma dedi diyor. bi de diyor osman çavışnan diyor kim birisi geldi
 223 diōr. ğaķele fılan didi diyor. şefi vurmuşlar, keşife gidelim didi diyor. ğaķdım diyor,
 224 onlar_ınan berāber ismāl çavışa geldik diyor. dime lān didi diyor. kıaķdı ismāl çavış da
 225 kıaķdı diyor. hepimiz berābar otobüsü çalışdırdıķ diyor. ora vardıķ. otobüs dā ğumlukda
 226 ora vardıķ diyor. vardım ben diyor. iyi de arķadaşlar_ıdı babañnan. vardım ben bi
 227 baķdım havķaladım. ireis bey tamam bitmiş bu iş, bu ölmüş. dime lān dedi diyo. vallā
 228 dedim. ondan sōna ben biroş olmusum diyor. neyse ğetmişler, gelmişler. ney orta

229 ışşıdı, sāt birden zabah_oldu. şöyle bi bağıdım. bunun ğuıııı ğız, dā o beııııkdā yatandan
 230 heı kimsenin habarı yok. bu nurcan dedimiz ıocū bindirmiş ıocuı. yaıası_ā iki
 231 yaşında, birisi dokuz aylıdı. cenāze yatıyor_ortada, bi bağıdım. sırtına bindirdi ıocuk
 232 yaıasını ādırmış şöyle. bağıdıydım cennet, nurcanı bindirmiş sırtına ta ora gelmiş. ondan
 233 sōna da millet dā kimiñ vurdū belirsiz dēyollar. kimiñ vurdū belirsiz. ses ğulāma gidōr,
 234 ğulam duyyor. esas bulunmasaydı kimiñ vurdū belirsiz_olurdu. hiı kimse řüpe itmezdi.
 235 ondan sōna bekci olur didim_a iki dene bekci bi de bekci başı. silā atıldı lan şurdan bu
 236 kim diyi yandan varırķan yanda uı kişi var_ımış o vuranıñ. şura ileri dōru varıñ_ele
 237 şefi vurmuşlar dimiş. bekci başı dimiş ki ... onu haııtđıñ mi git dimiş. ondan sōna
 238 varmışlar, iki de onun yanında varmış. sōna ifāde verōllar, böyle oturuyok. ordan bi
 239 ğarartı ıkıdı, bi cıāra var_ıdı elinde diyo. böyle de bi poyraz esiyo, rüzğar. nası esiyo.
 240 silā atınca dēyor ğara tayırıñ_olu, ikisi de öldü, şey de öldü sefā. silā atınca, canı
 241 kesilinci, cıāra bunlardan dūřıncü diyo ifādede tozuttu, gitdi cıığıyı diyo. el lāmbasını
 242 bi viriñ_ele, şurda bi adam vurmuşlar. řefe benzōr bu didi diyor. dā diyor hākimden sāt
 243 birde geziyoñ didi. bi de el lāmbası mı gezdiriyoñ didi. hākime dik direı durdu. hākim
 244 bey bu benim ğardaşım didi, ğaderi öyleyimiş. tek de bitecik mermiyimiş. āřamdan da
 245 bunun babasınıñ dükķanından mermim yok dimiş, o silā da ondan aldıydı. kimi didi
 246 niye verdiñ, o parasını vērmez. parasını ne de ödemiş_ımış. dükķanıñ borcu olur böyle
 247 defderinde de bi yedi yüz elli miydi ne altı yüz mü ne bi para ğalmış_ımış. o ğúnüñ
 248 parasıynan. sōna dirkene ordan burdan ileri dōru bekci başına öyle diyinci varmış,
 249 elindā silā atmış. gendiniñ de üsdü başı hep ğan_ımış. ben ğardaşımı yidim, geldim
 250 diyi. amıcası gelmiş. geberesice idris, bu iy silā oñma, başğa silāh vērelim dimiş. amıca
 251 şurdan cehennem_ol şefe dayandım da silā mı dayanamōm dimiş didiler. halbuysa
 252 ğurşun burdan girinci şurda ğalmış. ben şu ellerini sıvařırķan ğurşun_elime dēdi
 253 şurdan. o ğurşunu ıkıarını o silāñ olmadını bilmōr mu gelen keşif. ne biyim yavrım
 254 geıdı o ğúnler.

Konuşan: Nevriye Demir (71 Yaş)

Derleme yeri: Gülağaç ilçesi Demirci kasabası

Konusu: Serbest konuşma.

1 **Kóyüñüzde hiç kıtlık yaşandı mı?**

2 yaşınamadı da ebemiz dirdi. yaşınamış. bi ğadın gelmiş, ben ölöm dimiş. baña bi
3 ekmek vir dimiş. anladın mı yıkılmış yāni. yıkılınca benim teyzem var_ımış. şuña bi
4 ekmek getirin dimiş. o da getirmemiş. ğadın ölü gibi yatmış. ondan böyle anladırđı
5 ebemiz. ayaklarımızda ayakğabımız yok dirdi. yalın ayāk dir, ğar böyle yağmış_ımış.
6 yani bizim zāmanımızda yāmazdı da. ondan sōna şöyle bi honluk vardı. şordan bi kópek
7 gelivirdi dirdi. kópek girivirmiş, olunu dalamış. ondan sōna doğdur yōmuş, hakim
8 yōmuş, o zaman ğuduz_umuş kópek. ağsaraya dirdi ne çekdik ğótürecām, onu
9 parpılatacām diyi dirdi. işde onlar óyle ğún geçirmiş. ne var hinci biniyoñ 'vızt gidiyoñ.
10 ondan sōna getirdik dirdi esbablarımı dirdi, dārmenin_altına ğollar_ımış. dārmen
11 ğalkırsa adam ölür_ümüş yāni. óyle oldu bi. böyle anladırđı.

12 **Çocuklūñ nası geçdi?**

13 çocuklūmda ne biliyim ben. babam beni çok dóerdi.

14 **Niye, yaramaz bi çocuk muyduñ?**

15 yaramaz dēl. eveli hinciki gimi açık saçığ dēldi. hincik ğapımızın önünde ırmağ
16 akıyor, zāra yurduğ böyle. yıkarğana paçamı çemremisim. sen paçañı neye çemrediñ
17 diye baña bi vurdu. ğózüm cam çırası gibi açıldı. ondan sōna baña bi su vir didi. ben de
18 suyu virmisim azār giri çekilmissim. eliñi şöyle idecāñ didi. bi de o zaman vurdu
19 şarpadan. vallā hincik vurulmāor be! o da óyle oldu mu. bi boncuğlu yimeni
20 örtünmüssüm o zaman. yani o zaman örtünmezdik yani. bu neyimiş didi ğafama bi de
21 óyle vurdu. biz de óyle böyle sıtac geçirdik. hamd_olsun gine de hağķıma da
22 helāl_olsun.

Konuşan: A) Ema Deniz (89 Yaş), B) Zekine Deniz (51 Yaş)

Derleme yeri: Gülağaç ilçesi Akmezar köyü

Konusu: Tarım ve hayvancılık işleri, bayram ve cenaze adetleri, şiirler

1 A) buralar tüm bāyıldı, yeřillik bāyıldı buralar beyle dal ne yoūdu da zerdeli
2 dalları neyi var_ıdı. buruya tüm sōnadan çıkdılar tüm.

3 **Bağ çok muydu siziñ kıyūñüzde?**

4 A) çok bā var_ıdı. her yerde bā çōdu.

5 **Sen çok bağ işi yapmışındır o zaman.**

6 A) bāda batdal itdiler. bā ne yok hinci bi şiy yok. bā budardık, bēllerdik, hōbüle
7 giderdik. birikirdik, bēllerdik. goñşunuñunu, bizikini birikir hōbül_ider, gider, birikir,
8 bellerdik.

9 **Pekmez mi ğaynadırdıñız?**

10 A) bekmez ğaynadırdık, ğuru sererdik. eyle satık ne itmezdik de.

11 **Pekmez nası yapılır?**

12 A) essah bekmezi üzüümü çınarıñ. üzüümü keltir_inen süzerik. ondan sōnamına
13 ğazannarıñ ocakları yaparık, üssüne ğoruk. içine torpā çalarıñ. torpağ kōpürür, gendi
14 gendine daşar, savrulur. onuñ hersini alırıñ. ondan sōna altını yağar, bōrtlerik.
15 ğazanlarıñ_altını kesdik miydi durulur. teştlere ğuyarıñ, ğayri yağarıñ_altını.
16 ğaynadırıñ bekmezi.

17 B) ziyāattan toprağ getirrik. beyaz toprağ_olur.

18 A) şu yandan toprağ getirrik içine, torprağ çalarıñ. şu yanda var bizim, ziyaret
19 dirik. ordan gider getirrik toprā. elerik ğōzelgene. nası bekmezimiz_olur. bekmezimiz
20 neyimiz çok iy_olur. ben bekmezi çok_iy ğaynadırım. yok, bāu neyi battal_ıtdik. hinci

21 gelin de gétđi, bi üzümünü bāri yiyoduğ. battal_oldu bālar. ğurudu. bā bunlardaydı.
 22 bunlara düşen bā bi başğaydı.

23 **Çok mu ğúzeldi?**

24 hīm! nası üzümü oldu. tüm mis_üzümüynen banní üzümüydü tüm. bunlara
 25 düşen yer. çok çēšet üzümümüz_olurdu.

26 **Siziñ burda üzümden başga sebze, meyve yetişdirir miydiñiz, bahceñiz olur**
 27 **muydu?**

28 tallalarnan ğavın_ekerdik, ğarpız ekerdik. delānlılar gider gece toplar,
 29 giderimişmiş. ğānıynan getirirdik. óķüz ğanımız_olurdu. kıt ğanılar. geriynen ğoşardık.
 30 geriynen saman getirir gimi getirir, doldururduğ içeriye ğarpızları. her biri beyle.
 31 samanñ_üsdüne, zahralarımızıñ_üsdüne, ambarlarımız_olurdu zahra ğoymıya.
 32 onlarıñ_üsdüne doldururduğ_içeriye, bol bol yirdik. çürünü mal' yirdi, iyisini biz
 33 yirdik.

34 B) bizim ğúnümüzde tarla tarla ekellerdi.

35 A) řu dallar ne yoūdu ki. buralar hep ğoyun yaylımıydı. otlar biterdi, çayırlar
 36 biterdi beyle. bu evler tüm esgi evler. ğaldı ařřāda. tüm millet sōnadan yapıdı burayı.
 37 kıoy sōnadan dāldı.

38 **Hayvancılıkla da uğrařdıñız mı?**

39 A) ūrařdıđ ya hayvancılı hiç boşlamazdığ. hayvancılıımız var_ıdı yā. yüz dene
 40 iki yüz dene ğoyunumuz olurdu. biz ayrıldığ. adam başına dēy eilişer, yüzer ğoyun
 41 düşdü. çok baķardıđ, ğoyunumuz neyimiz çoğ_olurdu. maya ğazanlarıynan, dipli
 42 kıpelleren ğófürürdüđ. 'ta saratlıya ğótürür, çekdiri, gelirdik. ğúççüseniñ evine maķına
 43 ğurduydu ğavurlar sōzüm hařa. ta oruya ğófürürdüđ, yayıklara doldururduğ. saratlıya
 44 ğófürür, çekdirir, gelirdik sütü. mayalı ğatardığ_içine ebem_inen, babamıñ_anasıynan.
 45 çok da malımız olurdu. bi bizim dēl, herkeřiñ çok_olurdu ğoyun. hinci ğoyun neyi
 46 batdal_ıtdiler. ğoyun ne yok. beyle minalar nirdeydi he yavırım, beyle yapı nirdeydi.
 47 beyle yimek içmek nirdeydi. yunlarıñ ğōsüne ğorduğ da yunda kevrek ekmek yirdik biz,
 48 ekin_işlerdik. erkek gimi ekin_işlerdik erkekler_inen ezeli.

49 **Çok çalışdınız o zaman.**

50 hē, ezeli de hatir, gōñul var_ıdı. kimiñ ekini ğalırsa keşgecelik yiyeciyik biz
51 diyi orā çeken giderdi. o bi tallayı bir elde ğaldırır, gider, ğurtarır gelirdik. yardıma
52 gidellerdi.

53 A) esgerlerimiz esgere gidekāna haşlık ğuyar_ı. geri gelikene ğarşı gidellēr.
54 evlere davet_ıder gótür_rük. k_oyümüzüñ_ıadedi çok iyiydi, 'çok.

55 B) asgere gideniñ_eline ğına neyi yaķalları.

56 A) davılınan düün_ıdeller ik_ún. davıl d_ödürüller esgerler. esgere gedeyo diye
57 davıl d_ödürüller. yemek bişiriller, yemek yidiriller. esgerleriñ_eline ğına vurr_ık.
58 birikenleriñ eline ğına çaları_ı.

59 **Cenaze adetleri nasıldı, bir kişı öldü diyelim. Öldükten sonra neler yapardınız?**

60 A) ne yapacıy_ık, öldükten s_ona varrı_ık. iy k_óf_ü evmize gótür_rük_ıadamları.
61 davet_ıder gótür_rük. āları_ı, yular, yıķalları, gótürüller. ğazma ğúpürtüsü dirik, bi
62 yemek veriller. ondan s_ona yedi ğ_ún didi miydi bi yedisini yidirrik, ğır_ık ğ_ún didi miydi
63 ğır_ıkını yidirrik. elliki didi mi ellikisini yidirrik. ğurban keserik. ğoyun, tavı_ık ne bulursa_ık
64 keserik. yemek yidirrik.

65 **Bu ğazma ğúpürtüsü yani cenāzeden s_ona verilen yemek.**

66 A) öld_ü ğ_ún. yemā_miz hazırlanır, yidirrik. millet cenāzeyi ğodu geldi miydi
67 yiller, dāl_ıllar. çayını verrik, ekmā_ni verrik, dāl_ıllar.

68 **Helva diyollar, sizde helva y_ödu deĝil mi?**

69 o un halvası neyi yapalları ya onları yapmaz_ı_ık. o yalan. biz dēšet yemek
70 yaparı_ı. bolĝun et yemē yaparı_ık. fasille, ne bulursa bulur yaparı_ık. y_öurd, s_üt. ekmā
71 yidirdiñ mi dāl_ıllar, gideller millet.

72 **Peki, bayramlar siziñ k_oyde nasıl kutlanır, bayramı nası geçirirsiñiz?**

73 A) bayramda nası geçirrik, bayramda, şeker bayramında mezere giderik.
 74 berikinde de giderik de şeker bayramında giderik süt götürrük, şerbet yapar götürrük,
 75 çörek çekerik. gavırğa iderik. hazırlık iderik arefe günü. bayram günü de birinci günü
 76 giderik mezerlerde daıdırık, yidirrik, içirrik, gelirik. cuvara içenlere cuvara götürrük,
 77 paķıt paķıt cuvara daıdırık. bizim adedimiz eyle işde.

78 **Hatırlań mı geçmişdeki günlerińi?**

79 A) o günlerde yorgunluk mu gelirdi aklıńa. ekin işlerdik neler gece yarısı
 80 gelirdik, çamaşır yurduķ zabācana elimiz ğinen. maķına yōdu, bi şey yōdu.

81 B) çamaşırı çorānan ıslallarmış ğımış esgiden ilāne hıcbıń orada çoraķ
 82 var ğdı. hinci oralar heP ev olmuş. çorānan ıslallarmış ğımış, bi gece dururmuş ğumuş,
 83 ondan sōna yıķallarmış ğımış millet.

84 A) o dān torpānı getirillerdi; emme buruya geldim, görmedim ben. torpā
 85 ğazanı ıslallardı. onuń duzuynan hamır yūrullardı. çorā ıslallardı ğazanıń içine,
 86 süzellerdi, hamır yūrullardı, hamır. ekmek iderdik. hamır yūrur, ekmek iderdik. emme
 87 o günümüzde bu günümüzden bin kere iyiydi. hinci hasdalımız da çok. yidimiz horum,
 88 ilāc, ilāc.

89 B) Esgiden çekmemiydińiz duzu?

90 A) esgiden çekerdik. dārmennen çekerdik ezeli. hinci çekilmiş alıyoķ,
 91 çekilmiş geliyo. hazır alıyoķ.

92 B) bulguru neyi el dārmeniynen çekellerdi. ğurallardı evlere üç beş ğişi zabāca
 93 türkü söyleyi söyleyi bēyle ğıvradı ğıvradı çekellerdi.

94 A) on kile bulgur ğaynadırdık, on kile bu ev. bu gelin geldim ev. on kile
 95 bulgur ğaynadırdık. zabācana çekerdik üç dört dārmennen. ısıyacana bulgur çekerdik.
 96 hinci, ğediyōń, bi soluķda alıyoń, vuruyoń, çekdiriyoń, ğoyup geliyoń.

97 B) yarmayı, bulguru soķuda döverdik.

98 A) būday, būday. şahman būdayı ğuyardık. soķuda toķmānan düverdik.

99 **Erkenden mi kaķardıńız işleri görmek için?**

100 erken, geceden kaçardık. erkenden, ğún dōmadan el çıkardık tallalarda sıcak
101 düşmeden. hele çĩn düşdũ ğún heç uyķu ğórmездik heç. çiy düşerdi ya ekinler ğururdu
102 ya. çiy de varaķ da ğuķ gimi ııķ carı işleyek, carı olsun diyi, dōkũlmesĩn diyi.

103 **O zaman sen çok ekin işlemişindir.**

104 A) çok işledik, 'çok. bunlar o_adar dāl de. bu yĩni yetenler o_adar dāl de biz
105 çok irezillikler çekdik. şu ğollarıma baķ.

106 B) bunlara dōme diller.

107 A) yourd ğollar, ğara ğollar. ğardaş ekmā yimiyenlere dōdürũrdũk. zabānan
108 ğaķdık mıydı pırnadı dutamazdım. elimden düşer giderdi oraķ bi tarafa. uyuşurdu
109 ellerim. oraķ bi tarafa giderdi bi tarafa. dōmeyi araplar hususi dōdürũr. baķsana
110 benim anlıma zornan dōdũler. utanıyom, örtüyom. bi yere neyi gitdim miydi böyle
111 örtüyom. benĩnde dōdũlerdi iy_olur diyi sultanı da dōdũlerdi.

112 **Niye yapıyollar bunu?**

113 A) hanı bunu araplar, arab_uşaķları bek dũvermiş bunu da sızınıñ uçun sızınıñ
114 uçun dũvellerdi.

115 B) belikiyodu ekin işleyi işleyi sızılıyodu. ondan dōdürũllerdi.

116 ***

117 ğaracōlan dir ki ğonmadan ğōçmem

118 olur_olmazlara sıırımı açmam

119 kıtũler kıprũ olsa ũsdũnden ğeçmēm

120 ũradırım coşğun sele yoluñu

121 muhanede muhdec_olmadan.

122 ğaracōlan dir ki nidik nitmedik

123 bir şu ğũnde melmeketi terk itmāk.

124 çıkıp gét diyollar ğolay mı gitmesi

125 sen getirdiñ beni gel diye diye

126 olan da gel ğaramanıñ_eline.

127 yõmuş kóprüsü de geçemedim seline

128 mēlendiz yuvası perçem beline

129 lāle sümbül yürüsüñ de gidelim,

130 dālar, ğar erisiñ de gidelim diyi.

131 yārimnen bāda geziyim dirdim

132 felek beni bir deryıya düşürdü

133 sevda tamamına dağdı ğoynuma

134 acı sözler cıerimi bişirdi.

135 ğāracōlan dir ki evelden_evel

136 ılıdı suyunda ğazildi mezer

137 eller yariynen ğol ğola gezer

138 seniñ her ğareziñ baña mı ğader.

139 aşşādan da gelen yariñ kevranı

140 çekeñ devesini de olan savranı

141 bu firsad_eldeyken süreñ devranı

142 meçer fırsad ele bir geçer ğımiş.

143 sēn bir zahir yēlisiñ de yolda, yolağda

144 altın kımes şeñeliyo bulakda.

145 ya bir tene yerde ya bir gonağda

146 yarimiñ zūlfüne dēğ zahir yili

147 zahir yēlisiñ de yeller başısıñ

148 al ilīñi ğar memeler üşüsün

149 ōruñ ōruñ yare selām taşırsıñ

150 ben seniñ ğahrīñi çekemem ğóñúl.

151 yārim yanāñ da balñ tekeri

152 dişiñ inci diliñ firek şekerı

153 ōmuz aşşāda gövdeñ yoğarı

154 şöyle bi yosmaniñ yorgunu ğóñúl

Konuşan: A) Naile Koyun (72 Yaş), B) Elmas Balcan (80 Yaş)

Derleme yeri: Güzelyurt ilçesi

Konusu: Eski köy yaşantısı, düğün âdetleri, köy yemekleri

1 A) ... def çalardı amma şinciki çalgının âzını ğııardı. halay çekellerdi, ğarıları
2 çırırđı, oynallardı.

3 B) kelliye ğurşun atallardı, desti vurullardı, yıķıř olurdu. damlardan meýdâni
4 sallallardı. evelden böyleydi. bayrâ dikellerdi. evlerde yâlama yinirdi evelden. bekmezle
5 yâlama idellerdi. ğonuyu ğoñşuyu buyruñ, düñnümüz var diyen âz dadı dâlırdı.

6 **Yemek vermezler miydi?**

7 B) yemek sōna. hayvan kesellerdi. ğoca inek, óküı, tosun kesellerdi.

8 A) ben ramazanın düñüne iki tene tosun kestim de yitişdiremedim. ğocâ
9 ğazanlarnan.

10 B) kelleye ğurşun atallardı.

11 **Nası olurdu o?**

12 B) tüfânen vurullardı. kelleyi dikellerdi şoruya, óküzüñ kellesini. desdi, desdi.
13 desdiyi böyle dikellerdi. kelleye ğurřun atallardı. dama atallardı kelleyi. o kelleyi kim ěr
14 aşırısı o adam alırdı. başış alırdı. sēmen başı olurdu seniñ anlıyacāñ. hah. ondan sōna o
15 ğúnde düñnü ğarılar, gelinler, irkekler toplanırdı. yemekçiler de o evde. yemek yidiler
16 mi ğına dutmuya gidellerdi. devresi ğúñ evelden böyle araba yoĥ, taksi yoĥ. âıtınan
17 getirillerdi. peşni urba giyelerdi. atına bindirillerdi. çarı çullanıllardı ğadınlar. irkekler
18 sēmenler óñe düşerdi. bayrak ellerinde, ellerinde birer def. onnan gelini getirillerdi.
19 hindi ne var. ecit mecit düñnü. ikünlük düñn oluyo, alıp eve dıķıvırıyor. evelden
20 böyleydi ğuzum.

21 **Ġına gecesi yapılır mıydı?**

22 B) yapılırdı. ġúndüz yaġallardı ġınayı ikindinleyin. işde ezen okundu
23 ikindinleyin buyruñ bayr_ältına dillerdi. sēmenler ardına düşerdi, giderdi. ikindinleyin
24 ġınayı dutallar, gelillerdi. yabanda olsun, burda olsun geliniñ_eline ġınayı yaġallardı.
25 ġonunuñ ġomşunuñ ġızları evde yatırdı. ġınada yatıllardı. hinci ġınada yatmak yoh,
26 ġaktı ġayrı. ġız evinde yatıllardı, ōlan_evinden cehiz gelirdi. ekmek gelirdi, ġalbıra
27 dōrallardı ekmā. bi ġoşan çerez, bi el ġadar ekmek o ġınacı ġızlara dāılırdı.

28 **Bu ġızlarñ yatması ādet miydi?**

29 B) ādetdi, dā hālā var da yatmazlar. hemen ġınayı dutdular mı herkes
30 dāılıviriyo. en birisi gelin iniyor, arabadan iniyor. bi ġavırġa ġavırıyollar, dāıdıyollar.
31 ġāvırġa dāıldı mı ondan sōna haydi. herkes evine dāılıviriyo.

32 B) ġavırġayı biliñ mi?

33 **Bilirim, bilirim.**

34 B) buydaydan ġavırġa dāıdıllardı. sēmenlere dāıdıllardı, yengelere dāıdıllardı.
35 hālā daha sürüm_oluyor yani.

36 **Naile teyze, esgi yaşıntıñla şu son birkaç yıllık yaşıntıñı karşılaştırdıñda ne**
37 **farqlılıklar görüyoñ?**

38 A) aman ġuzum esgiden o çalışmayı ben iyi ġófüyom. hinci hasdalık depeme
39 cóķúvirdi birden, o ġúnleri unutturdu. yiñi ġúnlerimi ben unuttum. esgi ġúnlerimi ben
40 hinci dayanıyom o ġúnlere. üzölüyom o ġúnler beyle datlı ġún_ümüş. demek ki o ġadar
41 işdahnan gider_ımissim, çalışır_ımissim. heybániñ ġózüne çocukları ġordum. bi
42 tarafına desdiyi ġordum. bi tarafına da çocukları ġordum. ha bi şöyle çöp bulurdum.
43 sererdim, üsdüne eşşēñ malını örtedim. çocuklar eşşēñ üsdünde. ġarınca çok olurdu.
44 āşama_dar iş ġófürdük. bā bilerdik, ekin biçerdik, düven sürerdik. dā ne anladım, ne
45 biliyim ġuzum. patatis, paķla ekerdik. o ġúnlerim datlıymış.

46 **Ġadınlar topanır mıydı gene böyle?**

47 A) toplanırdı. āşam_oldu mu benim_evim burālīdı. ğóçdüm de sōna çıkdım
48 ben yukarıya. buralık tıklım insan doluydu. šō ğaya benim buruya yeni geldim sene
49 uçdu.

50 **Büyükleriniz esgilere dair anladılar mıydı?**

51 A) onları bilēmeyom ğuzum. benim bubam çok anladırdı. ingilizler
52 ğuyunuñ_çinde sekiz_ay durmuş. sekiz_ay. šöyle ivdirdik mi bit aylımızı alıvırır
53 dirdi. çocuklūmda şu ğız gibiyken aklımda duruyo. vıj vıj ğurşunlarıñ yiri öterdi. bu
54 ğadar. on iki sene asgerlik yapmış benim babam. bi tabır asgeri öldürmüş. ğuyudan
55 çıkdıktan kelli ğözüne de ingilizler ilaç dókmüş, kóf_olmuş. ayāndan dutmuş ortada
56 bölük ğumandanı mıymış ne biyim neymiş babam anladırķan o bölük ğumandanını
57 ölmüş bellemiş. ayā yalın_ayāmış. ayāndan dutmuş, çekmiş. ayānda cizme var_ımış.
58 onları alacāmış. öyle diyi. onu da yat lan yat, yat dimiş. hiç seslenmeden gitmiş, bi tabır
59 asgeri kesmiş, ğavırı. kellesini biriniñ torbasına ğomuş, ğótürmüş. bölüē ğoymuş.
60 ondan sōna bubamı mayısa bālamışlar. ğözü bayā da ğórmez_ımişimiş. fıabi biz
61 bilmēyoķ o ğórmedī ğünleri. ondan sōna anlatdıñı. benim bubam gelmiş, ğözü ıcık ıcık,
62 ıcık ıcık açılmış. açılını ben devletiñ nasıl bu parasını yiyim diyi o virdikleri mayış bālı
63 kiyadını yırtmış. yimem de almam da dimiş. anlatdı böyleydi.

64 **Hıdırellez**

65 A) hıdırillez benim aklımiñ irdinde vardı. burdan birikirdik ğadınlar. šō şinci
66 yiñi evler yapıldı. oruya toplanırdı. ordan da baķ şu ğız ğadar var_ıdım belki de ordan
67 toplandı mı millet yumırtaları boyallardı. herkez ne ğücü yiten çerezini alırdı, çemenini
68 alırdı ne yirse işde manasdır var aşşāda vādi oruya inellerdi. orda çalallardı, çırıllardı.
69 aķşamüsdü olarak ğay gine çalarak türkülerini neyi esgi ğarılar oynıyarak gelillerdi.
70 öyle adet var_ıdı. şinci işdiki ne yapıyollar. televziyon anladır ya

71 **Farklı yemekleriniz neler?**

72 A) ğuzum hinci börē yapmadık adam yoķ. börē de yapallar, et yimē yapallar.
73 bulğur pilāvı yapallar, piriç pilāvı yapallar. hangısı ğolaylarına gelirse.

74 **Onları dimiyorum, siziñ esgiden yapıdñız yemekleri diyorum.**

75 A) ğabağ bişiridik, pancar bişiridik. ne biliyim ben.

76 B) a pağla, ğó pağla, hoşaf.

77 **Farklı pişirdiñiz bi çorba, düğün çorbası falan var mıydı, nası yapardıñız?**

78 B) kesme çorbası var, ovma çorbası var.

79 **Ovma çorbası hiç yapıdñ mı?**

80 B) yapıdım ğaç kere yapıdım.

81 **Yapılışını bi anlatele.**

82 B) hinci saña ben bi şey diyim mi eğer südüñ müdüñ var_ısa ne ālā. yōsa su
83 döküyoñ. böyle oveleye oveleye ovmac çorbasını yapıyoñ. yımirtayı işde ğırarsañ
84 ğırıyoñ. olmayınca neyi ğıracañ yımirta. var_ısa ğırıyoñ. olmayınca neyi ğıracñ, yok.
85 'fākirlik var seride.

86 **İşde o fakirlikde yapılan yemekler varmış.**

87 B) un kōtesi idellerdi evelden. bulğur_unan, dūsüynen yūrullardı. içine suvan
88 dōrallardı, salça atallardı. nanā atallardı. ıspanā, maydunuz dōrallardı. un kōtesi
89 yapallardı. kesme çorbası kesellerdi.

90 **Kesme çorbası da mı hamurla yapılırdı?**

91 hamırdan yapılıyo. böyle kesiyōñ, yūruyoñ. mercimek var_ısa mercimek
92 atıyoñ_içine. talla mercimē. o bişiyor. ondan sōna onu salıyoñ. mangırını ğavırıyoñ
93 aynı hamırdan. biberini, salçasını atıyoñ. döküyoñ içine, içiyōñ. evelden bu yemekler
94 var_ıdı. pates yemē var_ıdı, ā fasille var_ıdı. yourd bişiriyorduñ, mercimek
95 bişiriyorduñ. ona óre işde bişiriyorduñ. bunlar vardı esgi yemekden.

96 **pancar çorbası nası yapılır?**

97 B) pancar çorbasını evlādım südüñ var_ısa incecik dōrardıñ, suyuñ içine
98 atardıñ. deneynen berāber bişerdi. eğer südüñ var_ısa içine ğatardıñ. ğözāl_ālma

99 pancar_ınan berāber onu bişirirdiñ, dókerdiñ, içerdñ. amma südüñ yoṁsa boz bulanık
 100 bişirirdiñ. naneyi yağ_ınan dökerdiñ, boz bulanık içerdñ. o fākırlık gitsiñ bi dā
 101 gelmesiñ. git. amma o ğún buğúñden iyyidi.

102 B)
 103 gelin diyi saña baqđım
 104 buāzıñıa altın daqđım
 105 gelir gelmez senden bıqtım
 106 çekilmiyor gelin derdiñ.

Konuşan: Arife zan (54 Yaş)

Derleme yeri: Güzelyurt ilçesi

Konusu: Masal, bilmece

1 bi erincek āmet var_ı mış. erincek āmedi anladıyım. üç arkadaş yolda
2 oynuyollarmış. biri dimiş ki geliñ oduna gidelim dāya. onlar da haydiñ gidelim dimiş.
3 dūřmūřler yola, gidiyollarmıř. erincek āmet dimiř ki arkadaş ben dāya gitmem dimiř. bi
4 biriñiz bi biriñiz dāya ğótürürseñiz giderim, ğótürmezseñiz gitmem dimiş. arkadaşları da
5 dimiş ki geliñ ğótürelim bunu. bi biri bi biri dāya ğótürmüş bunu. dāya varmış, gine
6 oturmuş ğayanıñ üzerine. öteki arkadaşları odunu yapmış. haydi ahmēt sen de odunu
7 yap. ben yapmam bi biriñiz bi biriñiz odunu yaparsañız giderim, yapmazsañız gitmem
8 dimiş. oturmuş boyuna. bi biri bi biri odunu da yapmışlar. haydi ahmēt eve gidecēk
9 diyollarmış. yok, bi biriñiz bi biriñiz eřřē yüklerseniz giderim, yüklemesēñiz gitmem
10 dimiş. bi biri bi biri eřřē de yüklemiş. haydi ahmēt eve gidelim dimiş. yōk, ben gitmem.
11 bi biriñiz bi biriñiz eve ğótürürseñiz beni giderim, ğótürmezseñiz... onlar da olur dimiş.
12 kıyden getirdik, dāda odunuñu yaptık, eřře yükledik. bi de bi birimiz bi birimiz seni mi
13 dařıyācık dimişler. dāda bırakmışlar. o da ğúñeř inene ğadar ğayanıñ_üsdünde oturmuş.
14 eşşek de yüklü beklemiş. en sonunda yük üzerine binmiş erincek erincek geliyomuş.
15 esgiden dev dimiyollar. cazı ğarısı diyollar. önüne bi cazı ğarısı çıkmış. ahmēt ölüm nire
16 gidiyoñ dimiş. eve gidiyom halā dimiş. benim_ölüm oluñ mu dimiş. olurum halā dimiş.
17 hadi eřřēmizi ahıra dık dimiş. eřře ğótürmüş, ahıra dıkmış. ahmedi yatırmış yatā. ıcık
18 durur_umuş, pencereden baķar_ı mış. ahmēd ölüm uyuduñ mu dirmiş. uyumadım
19 dimiş. annem baña bi tana keserdi, yirdim de öyle uyurdum dimiş. gitmiş, ahırdan bi
20 tana kesmiş. tanayı yimiş, biraz daha beklemiş. pencerecen bi dā çärmış. ahmēd ölüm
21 uyuduñ mu dimiş. uyumadım dimiş. annem baña bi tavık keserdi, yirdim de öyle
22 uyurdum dimiş. bi de tavık kesmiş. onu da yimiş. biraz sōna bi dā çärmış. ahmēd ölüm
23 uyuduñ mu. uyumadım dimiş. annem baña bi ğalbur su getirirdi. içerdim de öyle
24 uyurdum dimiş. bi ğalbur da su içmiş. yine çärmış. ahmēd, ölüm uyuduñ mu dimiş.
25 uyumadım. annem baña dādan bi ğüvercin dutar gelirdi, yirdim de öyle uyurdum. cazı
26 ğarısı gitmiş dāya ğüvercin dutmuya. o zamana ğadar ahmet de öyle erincek, saf
27 dururmuş ama saf neyi değilmiş. çok uyanık mış. kaçmış, gitmiş ahırda tananın bi tānesi

28 duruyomuş. onu getirmiş, ip_inen bālamış. yatāñ_çine sarmış, yatırmış. cazı ğarısı
 29 dolaşmış dāda dolaşmış. bi ğúvercin bulmuş, gelmiş. pencereden çārmış. ahmēd ölüm
 30 uyuduñ mu dirmiş, ses yok. ahmēd ölüm uyuduñ mu dirmiş, ses yok. üç defā çārmış.
 31 durur mu o zamana ğadar. canı çıkmış. hemen gitmiş, bu uyumuş diyi bi saldırmış.
 32 ahmed de hasırñ_arasına búkúlmüş. köşe var_ırmış eviñ içinde. oruya dikilmiş. onu
 33 izliyomuş. cazı ğarısı dişlemiş. tana o can semesiynen ahmedi sanmış o. bi diş atmış.
 34 tana mō dimiş yatāñ içinde. o dimiş bi tana kesdīmiñ_acısī dimiş. bi diş daha atmış. bi
 35 tavıķ kesdīmiñ_acısī dimiş. bi diş daha atmış. gine tana mó diyi can semesi bāryomuş.
 36 bi ğalbır su getirdīmiñ_acısī dimiş. üç dört defa didikten sōna tana ölmüş. gidiyim
 37 ahırda ğay ahmedi öldürdüm dimiş. bi tanıya su viriyim, geliyim. ahmedi afiyetçe yiyim
 38 dimiş. gitmiş, ahıra bakmış tana yok. saĝa bakmış, sola bakmış tana yok. allahallah
 39 niriye gitdi bu tana. gelse baksa yatāñ içinde tana. ah ahmed cıerimi yakdıñ dimiş.
 40 dutarsam bu sefer sana tavıķ kesmeden geçdiñ diri diri yiyecēm seni dimiş. aramış,
 41 taramış. ahmedi bulabilir mi ahmed de kōşede onu izliyormuş. o dāya ahmedi aramıya
 42 çıkınca hasırñ_arasından çıkar, eşşēne biner. erincek erincek kōye çıkar, gelir. yimiş,
 43 içmiş, murad_ınan ğoçmuş.

44 bir varmış bir yokmuş evel zaman_çinde bi adamıñ üç tāne ğızı var_ırmış.
 45 dāda ekin biçiyomuş. önüne bi canavar gelmiş. ā dimiş eĝer baña en büyük ğızıñı
 46 virmezseñ seniñ hayvanlarıyıñ hepsini yirim dimiş. adam ğorķudan büyük ğızını
 47 canavara vėrmış. yani ğurt. ondan sōna ertesi ğúnü olmuş. yine ekin biçerkene dilki
 48 gelmiş ā dimiş. baña ortancıl ğızıñı vermezseñ tavıķlarıñ hepsini yirim dimiş. oña da
 49 ortancıl ğızını virmiş. ertesi ğúnü olmuş. iki ğız gitmiş, yalnız ğalmış. bi kúçük ğız
 50 ğalmış. bu sefer de davşan gelmiş. davşan dimiş ki ā ēr baña en ğúççük ğızıñı
 51 virmezseñ būdayıñ başaklarıñıñ hepsini yirim dimiş. oña da kúçük ğızı virmiş ğorķudan.
 52 ekini bitirmiş, harmanı ğaldırmış, eve gelmiş. avrād ğay bi börek yap da büyük ğızı
 53 gidiyim bi yoklayım dimiş. n_öldü canavarnan dimiş. gitmiş yoklamıya. yimiş, içmiş,
 54 oturmuş. canavar dādan gelmiş. avrād dimiş. evde insan_eti kōkuyo dimiş. herīf dimiş
 55 bubam gelse ğabul_ıtmeñ mi dimiş. iderim dimiş. iyi, çıkarmışlar. hoş beşden sōna ğay
 56 gidiyim ğızım dimiş. iyi dimiş. herīf dimiş. bubamıñ heybesine armān olarak ne
 57 ğoyalım dimiş. şorda kōtü bi ğabak var. ğoy, gitsiñ heybesine dimiş. heybesine ğoymuş
 58 ğabā. aman dimiş baba saķın yolda giderken çal ğabak, vur ğabak dime dimiş. olur

59 ğızım dimem dimiş. yarı yola ğadar gelmiş. aman n_ölacak şu kótü ğabakdan bi diyim
 60 bākıyım dimiş. yarı yola ğadar gelmiş. çal ğabak, vur ğabak dimiş. içinden bi asger
 61 çıkmış, bi asger çıkmış. adama yĩn mi yimeñ mi bi dayak atmışlar, bi dayak atmışlar.
 62 öldürüyollarmış. o zaman can semesiynen geri çal ğabak, vur ğabak dimiş. n_ādar asger
 63 varsa ğabāñ içine girmiş. ğabā getirmiş, eve bırakmış. ertesi ğún ortancıl ğıza gitmiş,
 64 ortancıl ğızla da öyle hoş beşten sōna gine onuñ da ğocası gelmiş dilki. iyi dimiş eve
 65 dōnecekleri zaman babamñ heybesine armān_olarak ne ğoyalılm herĩf dimiş. ne
 66 ğoyacāñ şordā kótü eşşē vir, gitsiñ dimiş. o da eşşā almış buba dimiş. saķın giderkene
 67 sade dah dah di dimiş. hiç çüş dime dimiş. o da olur ğızım dimem dimiş. gelmiş dah,
 68 dah, dah. en soñu bi yolā gelince çüş dimiş. o zaman eşşekten bi altın dōkülmüş,
 69 ğayılmış. adam da çok fakirmiş ya. allām ben bu altınları n_āpacam. doldurmuş
 70 heybeye. ğalanları da orda ğalmış. dah dah dah eve gelmiş. eve gelince gine çüş diyince
 71 bi ev altın dolmuş. aman avrad dimiş. doldur şu altınları, saķla içeri. doldurmuş, iyi.
 72 ertesi ğún de küçük ğıza gitmiş. yine bi börek yaptırmış hanıma. ona da varmış. o da
 73 dimiş ki o da gelmiş işte hoş beşten sōna babam gidecek armān olarak ne ğoyalım
 74 heybesine dimiş. ne ğoyacāñ, şordan kótü daşı vir, gitsiñ dimiş. tamam dimiş. ona da
 75 taşı almış. Aman baba saķın yolda gideken açıl daşım, ğapan daşım dime dimiş. olur
 76 ğızım dimem dimiş. yarı yola gelince aman şu n_ölacak kótü daştan dimiş. bi diyimele
 77 dimiş. yola gelince açıl daşım, ğapan daşım dimiş. bin bir çeşit yemek dōkülmüş ondan
 78 da. ortıya yemekler serilmiş. allaham, ğapan daşım ğapan dimiş. hemen yemekler içeri
 79 girmiş. eve gelmiş. avrad dimiş. ğay yaşadık dimiş. dāmadların sāyesinde çok
 80 zengin_olduk dimiş. ğay mēmurları, āmirleri hep dāvet_ederik eve dimiş. tamam
 81 dimiş. bir ğún büyük orda memurlar varmış. ğay zenginledik ya dimiş. dāvet etmişler.
 82 eve gelmiş, yemē ğoymuşlar. avrad dimiş. daşı getir. daşı getirmiş. açıl daşım açıl
 83 dimiş. bin bir çeşit yemek dolmuş ortuya. onlar 'yirkene bi yandan da düşünmüşler. daşı
 84 nası çalıp gidecek diyi. yimişler, yimişler. daşı çalmışlar. viriñ daşımı dirimiş,
 85 virmemişler. iyi ğótürmüşler. adam yine fakirlemiş, evde un bitmiş. eşşē getirmiş, bi
 86 būday yüklemiş, dērmene gitmiş. dērmene varmış dah, dah, dah. dērmene girinci, çüş
 87 diyinci bi dērmene altın dolmuş. dērmenci eşşē virmemiş, un orda ğalmış. allahım dimiş,
 88 gider yalvarır_ımış, virmezlermiş. eve varmış, ğabā almış, gitmiş dōru dērmene.
 89 değirmenci dayı eşşēmi vir dimiş. ben_unumu ğótürecem dimiş. virmēm, o altın dolu
 90 dimiş. virmiyoñ mu dimiş. virmiyom. çal ğabak, vur ğabak. asgerler bi çıkmış.
 91 dērmenciye bi dayak atmış, bi dayak atmış unuñ_içine ğómmüşler adamı. aman dur,

92 çek asgerleriñi de viriyim eşşē. asgerleri çekmiş, eşşē almış, unu yüklemiş, eve gelmiş.
 93 ertesi gún de daşını çalanlara gitmiş. ordan da yine aynı yapmış. çal ğabak, vur ğabak
 94 dimiş. ordan da daşını almış. adam yimiş, içmiş, muradına ermiş.

95 düz ğayada ğalbur asılı. (kulak)
 96 ğırmızı kúpecik, ağzı ğapacıĥ (ĝumbüldü)
 97 ğuyuya inekene fıkır fıkır gúler, çıkakene şıpır şıpır ālar (teneke)
 98 dörd_ arab bi ğuyuya taş atar. (inek)
 99 içi bitli mi bitli dışı tatlı mı tatlı (incir)
 100 içi kútük, dışı katık (zeytin)
 101 allah yapar yapısını, demir açar ğapısını (ĝarpuz)
 102 sırtı yeşil, ortası al, dışını bırak, içini al. (ĝarpuz)
 103 benim bi ğólüm var, içinde gúlüm var. (lamba)
 104 sarıdır safran gibi, okunur ğuran gibi, ya bunu bilecēñ, ya yarın ölecēñ. (altın)
 105 ğat ğat döşek, bunu bilemeyen eşşek (lahana)
 106 altı tahta, üsdü tahta, içinde bir ğara ğahbe (tosbā)
 107 alacalı mezar, dünyāyı gezer (göz)
 108 çıt dimeden çalıya ğonar (güneş)
 109 alaca bulaca, çıkar ağaca (fasulye)
 110 aman allahımñ işleri, sırtalı ğalmış dişleri (mısır)
 111 iki çatal çöp, çöpüñ_üsdünde kúp, kúpüñ üsdünde top, topuñ_üsdünde çayır, çimen, ot.
 112 (insan)

Konuşan: Hatice Balkış (70 Yaş)

Derleme yeri: Güzelyurt ilçesi

Konusu: Kış hazırlıkları, evlilik âdetleri.

1 yiyeceimizi ğaldırırđık, ilden yirdik, eveli yokluk vardı. birini bulduğ, birini
2 bulamadık yavırım. şimdi bağ her şiyler çığdı hastalık da çoğdı. şincik evelden biz
3 çalışacāđık. ekdimiz, dikdimiz ğarpız marpız böyüyecēdi. ordan yiyecēdik. öyle
4 geçinillerdi.

5 **Kış hazırlığı yapar mıydınız?**

6 yapardık. yiyecek durumundan erişdemizi, mantımızı keserdik. tarhanamızı
7 yapardık ğışlīmızı. patesimizi, sğanımızı hazırlardık. ğışın bunları biz de yirdik. ondan
8 sō patesnen neyi ne bulursak yirdik. hazırlardık, hazırlamaz olur mu.

9 **Erişteyi, mantıyı nasıl yapardınız?**

10 nası yapardık. hamırı yūrurduđ, açardığ. bıçānan keserdik, bişirirdik, yirdik.

11 **Makine yoūdu deđil mi esgiden?**

12 makinamız neyi yoūdu. hiđ biřiyimiz yoūdu. ne makinamız var_ıdı ne bi
13 buzdolabımız vardı zır cıplāđık. çoluk çocuk basđın_ıdı. birini doyurduğ, birini
14 doyuramadık. cırlıclıblak geçdiler, gitdiler. böyle durumumuz yavırım. başđa bi zat
15 bilmōm. zāten bubam da ben ğuçcūkene mefāt_itmiř. anđaraya gitdiydi. ordan gelmedi.
16 anam da öldü, öyle ğaldığ.

17 **Hiç ğórmedin mi ana baba ğúnü?**

18 hiç ğórmedim yavırım. bubam anđarıya gitdiydi, hastāniye gitdiydi. orda ğaldı,
19 gelmedi. kimsem yok benim dā dōrusu. bi allām var. durumumuz öyle. başđa bi şey
20 bilmēyom yavırım.

21 **Ğız isdeme nası sizde, ğız nası istersiniz?**

22 dıurlüē gelillerdi, ğızı isdemiye gelillerdi. biz de virirsek virirdik, virmezsek ğaçar
23 giderdi.

24 **Şimdi ğónlünüz olmadında o ğonderildi mi ğızı istemiyok mānasına gelirdi.**
25 **öyle bi şeyler var mıydı? nasıldı o?**

26 onu dıurlüē gelillerdi, getirillerdi. sorardık ğıza. almam dirse giriye virirdik.

27 **Zorunan alacānız dimez miydiñiz?**

28 dirdik, ben bi ğónúlsüz virdim. biriynen ğonuşuyor_umuş. bilmēyordum.
29 ondan sōna başka kıylerden dıurlüē geldiler bura. ırahmetli bubası da var_ıdı, virdik.
30 onu başka yere virdiydim. o bu virdim yirden ondan sōna getirdiler, altınları daqtılar.
31 ötesini berisini her şeyini virdiler. gitdiler, onlar gitdi kıylerine. ondan sōna baqđım,
32 onlar geldi, gelecekler. bizim bu 'gitmiş. biz burda çay içiyoduğ, misāfirler var_ıdı. çay
33 içekene o ğomuş gitmiş. geldiler, sordular. nuray nirde. ismi de nuraydı. dā yine bize
34 çay virdi, evde didik. ō didi nuray gitmiş.

35 **Şikāyetçi de olmadıñ.**

36 ketim_ımiş de ğorqma ketim didi. nüfusda yazılı dēl. bi tene ismi olan nuray
37 var_ıdı da o öldü. ondan sōna bu ketim ğaldı. sōna o ölen ğızın_üsdüne yazdırdılar,
38 izinnamesini çıkardılar gitdi ğay. onlar da geldiler. ötesini berisini isdemiye geldiler. ne
39 var ne yok hepden virdik. ondan sōna helallaşdık. ğağdılar gitdiler.

40 **Düğün aşamasına gelindi, ondan sōna ne hazırlıklar yapıldı?**

41 ne hazırlı, ne mināsibise ocānı, tüpünü, ötesini berisini, nūvesini, yatānı,
42 yorganını hepten yapardı. dolabını, ötesini berisini alırdık, hazırlardı. gelini getirirdik.

43 **Ğız tarafı ne alırdı?**

44 ev eşyasını yahud mutfak eşyāsını, ötesini berisini alıllardı.

45 **Burda geçiminizi nasıl sağladınız?**

46 şindi benim beyim davar gúderdi. o çoban_ıdı, davar gúderdi. ben de çocukları
 47 yanıma alırdım. çav ekin işlerdik, harman galdırırdık. ondan sona ekini işlerdik, harman
 48 galdırırdık. yiyecēmizi, zahramızı evimize dókerdik. o da davarı guder, gelirdi. azzīnı
 49 gótürürdüm, ondan sō goyunları saar, gelirdim. gelirdim burda yā, çökelik alırdım.
 50 çökeliklerini satardım, yaı eve gordum. ondan sōna öyle geçindik, gitdik. o gışlı yazlı
 51 davar gútdü yazzık.

Konuşan: Durdu Gn (55 Yaş)

Derleme yeri: Gzelyurt ilçesi

Konusu: Anı

1 bizim eviñ dabanında bi m za var. ekine gitdim g nd z b yle ekin bimiye.
2 aħřam iki t ne ocuk var. inek var, sır var. geldim. aynanam r metlik dedi kine
3 ajlıķdan  l yom, acele baña yimek hazırla dedi. ořtum. bi elim inek s r, bi elim ocu a
4 baķar, bi elim aynanayı doyurac m. oştum inekleri s dım alessemet. s d  oc 
5 oydum. s tl  çorba yapıyom. bi elim melemen yapıyor, bi elim s tl  çorba yapıyor.
6 ekm  de b yle tekneynen ayarıh hafdalıķ. o an için de r zg r bi kez fırtına geldi. içeri
7 ekmek_almıya girdim. ekmekleri aldım b yle olt ma. nası fırtına apıları kitledi,  rtt 
8 y ni. g nd zen de aynanam m zanıñ apıyı açmış, f releri kediler dutsuñ diyi baña
9 tuzak urmuş. hiç de amad mız apıyı. hayatda da amazzıh o apıyı. o g n de buyday
10 aldıķ_eve otuz kile. buydayı f reler yimesiñ diyi, kediler dutsuñ diyi açmış. adın da
11 baña dimiye unutmuş. ekm  aldım, bucaķdan bu yana gelirkene buydaya ay m girdi.
12 burdan urtarıyım dirkene h ydy bu ayak gidince  b r n  urtaramadım. ekmekler
13 gitdi, ardından ben de gitdim. aynana orda alessemet yemek bekliyor. Çocuklar b rışır.
14 geldim_eve. ız_anam ben  l yom didim.  l ñ  nne  rs ñ nirdeydiñ diyo. ben
15 ajlıķdan  ld m diyor. ız anam ben m zaya d şd m diyom. m zaya d şd m. ne arañ
16 ız m zada diyor. va la apıyı baña tuzak amıřsıñ diyom. m ziya d şd m, r zg r
17 apıyı apatdı. bi baķdı kim boyumca an_iinde. afam yarılmış. all m, y  rabbim,
18 neyse yatdım eve. o an içinde eşim de geldi. n_ ldu didi n_ lacaķ didim. m ziya
19 d şm ş didi. diller ki  r gelin  leydi baħ baħ aynanaynan d şd , gelinini m ziya
20 ķaķmıř dillerdi didi. gendi d şm ş almış. eveli utanma, ar, namıs var_ıdı. m ziya
21 d şm ş didi. m za da bi y ksek ki saña ne anlatıyım. yatdım, d  yiri belli. da ş yle
22 eliñ_inen oy, buralar hep yarık, atlaķ. bi sene yatdım o d ş nen. buralarımdan b yle
23 anlar dolmuş. her yerime b yle aķa aķa. allahdan ki içine aķmamıř. ekcec m ile
24 var_ımış da içine aķmamıř, dışına aķmıř. yemek ocaķda aldı, s tl  çorba da aldı,
25 melemen de aldı. Çocuklar a uyudu, aynanam da ac uyudu.

Konuşan: Nazlı al (88Yaş)

Derleme yeri: Güzelyurt ilçesi

Konusu: Serbest konuşma

1 altı, yidi dene çocūnan genc ikene beyim öldü. 'nası yařayım ben, 'nası
2 yaşayım.

3 **Çok mu zorlandıñ?**

4 Çok zorlandım, zorluk çok. dālar ğatlar. hinciye buğūne geldik... Çıkdı, gitdi.
5 yaşımda müsāit ğay.

6 **Önceden ne işle meşğul olurdunuz?**

7 ğuzum biz işde esgiden ne iş ğorelim. bol ocuk dōnyaya getirdik. alışmak
8 bol_udu. giderdi işde avar ekerdik, ekin işlerdik ondan sōna davara giderdik. ğūneř işde
9 böyle ğaynarda te uzaklarda davar saar, gelirdik, ğoyun saardık böyle yaz ğūnū, bu
10 aylarda. esgiden ne var hincik. ğeimimiz çok zor_udu. gendimiz alıřacādık. para
11 ğıt_ıdı. ondan sōna ğeim yoūdu. beyim_öldü. benin başka dirliim çok kōtüydü. bir çok
12 ocūm var_ıdı. altı, yidi dene neyi ocā kim böyüdür. hepisini de böyüttüm. hincik de
13 işde ğafam da tansiyon var, ğalp var. benim hincik durumum bozuk da onun_un
14 bilmem. bilirdim esgileri de.

15 **Siziñ burda doğuma olur muydu?**

16 nenelerimiz, annemiz neyi palaz doğullardı. böyle halı değil de palaz doğullardı.
17 işde davariñ yuñunu biz ėiridik. uval doğurduk içine zahra ğonsuñ diyi. dikedik, onlar
18 var_ıdı. annem, yengelerim neyi doğullardı onu. biz amma yapmadık, bize hiç
19 ğōstermediler. biz hiç onları bilmezzik. hazır var mı işde yi, iç, olūnan, çocūnan řiy
20 yap. yā, benim_iřim pek zor_udu. yidi, sekiz dene çocūnan ğaldım bu evde. ōyle daha
21 aıkdayık işde. herkes böyüdü, yirine gitdi.

22 **En çok zorlandım neydi?**

23 benim en zorlandım, hepisine de zorlanırdık. hiç durmadan evde durmazdık. bi
24 yandan gelirdik, bi yandan giderdik işde. zabahdan ğakardık. yir, iġer yavan yaşıık
25 giderdik ŗiye, yazıya. ordan işde ekinde misiñ, yolmada mısıñ ondan sōna su mu
26 sulanıñ, avarda mısıñ ondan sōna da ōlenleyin ōlen okunuġana davara ġıkardı. o
27 ġayalara, tā andaġdā ġayalara. davar saġdıġ, ġuzu emişıdirirdik. ondan sōna evimize
28 gelirdik.

29 **Yani hep siziñ o işlerle ġadınlar meşgul olurdu.**

30 hē, tābi ġadın da var_ıdı, irkek de var_ıdı. irkekler de dıġa virme yo_ıdu ki o
31 zamanlar öyle uzun boylu. ġalışmak, işdi kōydeler_ıdı herkeş. ekin işlellerdi. harman
32 ġaldırılırdı amıcalarım neyi. o ġunlerimiz öyle geġdi. hinciki adamlara ne var, hinciki
33 gelinlere ne var. tābi zordaydıġ biz. ya biz dēy sırtımızda böyle böyle sütleri
34 doldururduġ, sırtımızda getirirdik yazıdan. bizim işimiz pek zor_ıdu. işde sözüm
35 yabana eşşē biner giderdik. eşşek de herkese olmaz ki. biriñ binerse ikiñ, üçüñ yayan
36 yörürdü.

37 **Hastalık çok muydu?**

38 hastalık da var_ıdı ya. bilinmezdi neden ölüyodü. var_ıdı. ne yüzden
39 ölüyordü bilinmezdi. hasdalık olmamı! bi amıcam genc_ıken asgere gitdi. altı ay
40 asgerlik yapamadı. orda ne biliyim dikdiler, işde asgerlik de zor_umuş. o zaman
41 asgerlik de kōtüydü. vereme ōradı, öldü. o zaman bililler miydi veremi tokdurlar, yo_ı.
42 sōna amıcamıñ_ōlu bi geġ yīd asgere gitdi. alt_ıay da o yapıdı. o da vereme ūradı geldi,
43 o da öldü. ölüm olma mı ōhō!

44 **Hekim falan yok muydu?**

45 işde anġarada, böyük şehirlerde belkit var_ıdı. buralarda neyi hekim n_ārar.
46 bilmek yo_ıdu, bilmezlerdi bile neden ölüyodünü.

47 **Böyle otnan, şunnan bunnan ilaç yapar mıydınız?**

48 ilacı da büyük gişiler tamin iderdi fıabi. bunu yapıñ, bunu yapıñ diyi. onlar da
49 var_ıdı yā. işde o adamların didini yapardık, uygulardık yahut. ona göre bi ilaç
50 düzellerdi.

51 **Onu da siz uygulardınız.**

52 he, benim_adamım da şiyden öldü işde gencikene. ganserden_öldü yā
53 gençcēz. o da öyle gitdi.

Konuşan: Döne Yayar (68 Yaş)

Derleme yeri: Eskill ilçesi

Konusu: Serbest konuşma

1 on ğuruş yimbeş ğuruş onlar bi böyük parayıdı. ondan sõna ğız tarafı ıcık ğıza
2 alırdı. olan tarafı da ıcık olana alırdı. pırşembe ğún bayrak kaķardı. cuma ğúnü yimek
3 yinilirdi. ondan sõnam işde cumartesi ğún varılırdı. bazartesi ğúnü ğızı allı pullu alınır
4 gelinirdi, böyle dilli duvaķ yoĝ_udu. içinde al_ataradıñ. dışından bir pul atardıñ, elinden
5 dutar, at arabasıynan getiridiñ. böyle bi naķliyat yoĝ_udu. at_arabasıynan gelirdi. işte
6 dñümüz şekli bu.

7 **Ķına geceleriñiz nası olurdu?**

8 ğına gecelerimiz de işde meselâ şu gece ğına gecesi olur meselâ. ğonuñ
9 ğomşuñ toplanır. oşallar ğızı, ğızıñ_eline ğınayı yaķallar, ayāna ğınayı yaķallar. ondan
10 sõna herkeş dālıřır evine. bizim dñümüzüñ usulü buyudu.

11 **Peki, siziñ bu yöreye has yemekler var mı?**

12 yō, yimāımız aynı böyle devam_ıdı. aynı pilāv, çorbamız, yqurt çorbamız,
13 ayran çorbamız , fasillemiz, sarmamız... aynı bu düzen devam_ıdı yemeklerimiz.

14 **Düğün yemeklerinden bahsediyosun deĝil mi teyze?**

15 he ğuzum dñ. hep aynıydı. hinci dñ dutulurķana yqurt çorbasını bişiriz.
16 sarmayı sararız, fasilleyi bişiriz, banya çorbasını bişiriz, pilāvı bişiriz, irmi bişiriz.
17 amma fuķāra olan sarmayı sarmaz. meselâ fār_olan iki ğoyun keser. elinde olan inek,
18 tosun keser. aynı, anadan_atıya öyle. hindi aynı gine öyle. hinci deĝiřik dñlerimiz
19 olannan ğız birbirini isdeyor. olannan ğız ğonuşuyor. ne bım izinneme çıkardıyollar. bi
20 araya geliP yimek yiyyollar, telli duvaķ giyyollar. bizim bunlar yoĝ_udu eveli. hinci
21 bunlar yiñi oldu.

22 **Peki, sizin eski d nlerinizde oyun olarak ne oynanırdı? Şimdiki oyunun aynı**
 23 **mı yoksa farklı oyunlar mı oynanırdı?**

24 vall  farklı oyunlar vardı. hinci bunları hi  bilmezzik. mesel  bir  adın def
 25  alardı şöyle.   zel   zel s ylerdi.  adınlar  ıkardı, eliynen oynardı.  a  ınan yahut da
 26  onnan,  unnan onları   rmedik biz. yo  du onlar bizim   n m zde.  yle  a  ınan
 27 oynamak fil n yo  du. bir  adın def  alardı şöyle bir.  asn nı  oyunun derisini,
 28  arnını  ekerdik. ona da def   oyardık. bir  adın s ylerdi mesel .  adınlar da  ıkar,
 29 oynardı. bizde  yle hale y de yo  du, t rk ler de yo  du. ne bi tiyip var dı, ne
 30 ıradyo var dı. bunlar bi  iyler yo  du bizim zam nımızda.

31 **Erkeklerle has bi  ey var mıydı, erkekler ne oynardı kendi arasında?**

32 irkekler de kendi arasında  algı  alallardı. sazları var dı, udları var dı.
 33 irkeklerin de oyunu oyudu. s na her  iy bolaldı da s nad n bolaldı. hani
 34 benim olanların d nde bilene bunlar b yle  algılar dutmadık biz. aynı gine i gisini
 35 i ellerdi. elinde olan i erdi. sazıynan, curasıynan i gi i ilirdi.

36 **Kı  hazırlı ı i in neler yaparsınız?**

37 hinci biz eveli  ı  hazırlık  uzum kilerlenden bul ur  aynadırdık. tarhana
 38 yapardı   ı  hazırl . ondan s na bul uru  aynadırdık, bul uru   d r z, onu eleriz.
 39 melengi   atarız i ine   d r z. c c k. irinti y alarız in n s T nden. onu   d r, c c k
 40 yaparız. genevir  atarız,   d r z. onları c c k diller mesel ,  uruya  ı ın mesel  ortaya
 41 bi  iy  oruz. s t  oruz in n s t nden. onu i ine  atarız, onnan yirdik. bizim  ı 
 42 hazırlıklarımız  ok  ok un   d r z.  ı  hazırl m z oyudu. b yle hincikinleyin zebze fil n
 43 yo  du kine. yazın zebze  or d k biz. b yle ekemezdik, dikemezdik. bi yaz  or d k
 44 zebzeyi.  ı  zebze  ormezdik. eveli mesel   u adar un viridi . biraz portakal getirir,
 45 yirdi .  u adar yarma  ot r rd n bir avı . elma alır yirdi . evel bul ur, yarma, yımırta,
 46 y n. onlar viridi . hinci onlar  aktı ayıP.  ı  hazırl m z buydu yani. y urT  alardı ,
 47 k mb r basardık tul . tur u yapardı .

48 **Burda turşuyu nası yapıyorsuñuz?**

49 hinci burda turşuyu sirkeynen haşılıyoruz. ondan sonā şoraya ğoyyoruz. o soğudukdan
50 sōna samırsānı ayıtlıyoruz. yanımızı duzumuzu alıyoruz, iki samırsak atıyoruz, biberini
51 ğoyyoruz. sōna öyle basıyoz turşuyu küpe, basdıķdan sōna da üsdüne sirkeyi
52 döküyoruz, āzını ğapayıp şoruya ğoyyoruz.

53 **Burda yuķa da mı ğış hazırlı olur?**

54 ğış hazırlı olur. hinci ğoñşulardan toplanı toplanırız. bir ğuñ saña bir ğuñ baña
55 birer çuval, ikişer çuval un ider, ekmek ideriz yuķa. böyle ğayarız boy boy. onu sulayı
56 sulayı ğışın yiriz. ondan sōnam da ğışın hiç durmadan tandır çekeriz. tandır
57 fırınlarımızda saman atarız. saçlara beziyi dōķeriz, tandır çekeriz. bizim kōylerimiz
58 şehir ekmē bilmezler. ayda yılda şere gelirseñ, ğōñün çekerse iki şehir ekmē ğōtürü,
59 gideñ, yıñ. ğōtürmezsen yok. ğış hazırlıklarımız bizim işde eveli öyleydi. ama dā
60 hasırlar ğıtlık ğórmüş. ben ğıtlık ğórmedim.

61 **Nasıl anlatılar mıydı?**

62 anlattılar_ıdı. hinci eveli çöbek var. hinci dā bizim buralarda da var çöbek. bu
63 çöbē sōkellermiş. bunu yıķallarmış. bunu ğurudullarmış, dērmende çekeller_ımiş. içine
64 iki şinik, bir şinik mısır bekledillermiş. onu ğatallar_ımış. eveli şu adar ellerine buyday
65 unu geçerse şu ādar da çavdar unu geçerse onu yāsız tavaya ğollar_ımış. çorba
66 bişirillerimiş_ımiş. orucu ondan dutallarmış_ımış. kaynatam, ğaynanam, anam, babam
67 ğıtlı ğórmüş. onlar ğıtlı ğórmüş. onlardan bunları duydum. işde yāsız çorbayı dillerdi,
68 çöbek ekmē itdik dillerdi. hep zenginlere meselā ğadınlar ğuñlē gidellermiş_ımiş. beş
69 ekmē, üç ekmē, iki ekmē. gidellermiş_ımiş böyle ğıtlıkda. bunları ğórmüşler, ben
70 ğórmedim de. duydum yāni. meselā dā bizim ğuñümüze ceyran yoğ_ıdu. sōnadan
71 geldi. meselā şöyle bi direk bālardıñ. batma yapardıñ. oluk nirdē, şiy nirdeydi. şöyle bi
72 batma yapardıñ. tırı vırı inekleri bālardıñ. meselā ev barķ nirdē! şu çocuñ oldu yirde
73 meselā inek bālıydı. şurda gendiñ otururduñ. inek şorda bālıydı. seki dıllardı. gendiñ
74 şurda otururduñ. meselā şurda bi buhari olurdu. oruya ateşi yakardıķ. orayı üfülerdik
75 onuñ daşını. oruya ekmek ğorduk şöyle. üsdüne bi ğap ğapardıķ. o şöyle ğabarı ğabardı.
76 onları yirdik, onları ğórdük. böyle biçer fılan yoğ_ıdu. ekin makinesiynen girilirdi.
77 düven sürerdik şöyle atlar_ınan, óküz_ünen. çitler meselā óküzü olan óküz_ünen

78 sürerdi. atı olan at_ınan sürerdi. şöyle çifde demirli olurdu. ucundan yapışırıdı. tarlayı
 79 böyle sürerdik. at_ınan, arbayınan tapanlardık. etēne tohumu gördüñ şöyle. bi sāña
 80 saçardıñ, bi soluña saçardıñ öyleydi esgi. bizim onları górdük. hincik bunlar yeñi çıkdı.
 81 esgi hasırıñ ekmā zor_udu. çok çalışdık bizler. çok çalışdık meselē şu tarla seniñ. şu
 82 tarla benim. şurayı bize gúnlūnen virillerdi mala ot virecēz diyi. öyle mal, tezek
 83 dişirmek. omuzlarımıza tezek yıardık, omuzlarımıza yavşan yıardık. esgi geçim çok
 84 zor_udu. ama adamı da çok sālıklıydı. yidi sağ_ıdı. tarlalara góbren atılmazdı. góbren ne
 85 bilinmezdi. cenābı allah ne yaarsa onnan, sen tarlıya ne saçarsañ onnan. öyle orānan
 86 direrdik, şöyle tırpannan direrdik. geçim öyleydi. hinci ne var ırātlık. bi şey yoñ.
 87 harman bir gúnde kaçıyo. birezi ulaşıramazdı. ben sabın o tartaflarını bilirim. fıabi iba
 88 düşüncü sap sürülmez. onu kórledini benim aklımlırer. esgi hasırlar böyleydi.

89 **Doğum adetleri nelerdi, doğum oldūnda farklı bi şey yapılır mıydı?**

90 hinci eveli böyle gonya, āsaray yoğ_udu. ğaderiñe dōm_ıden iderdi. dōm_ıtmiyen
 91 cenābı allah tarafından mefāt_ıder, öldü. kōy_ebesi getiridik. ondan sōna çocuk
 92 olmadı mı ya at_arabasına bindiridik. atları ğırbaçlallardı. daşların, dāların arasından dā
 93 yok da yāni sürellerdi. çocuk yirinden diñelip de dünyıya gelecek diyi. kōy_ebesiyen
 94 olurdu. hinci kōy_ebesi fılan ğakdı. dōm_ışı de öyle.

95 **Eskilere dair aklıñızda ğalan, hatırladıñız bi şeyler var mı?**

96 işde aklıımızdā ğalanlar bunlar. ayaklarına ayakğabı górmazlerdi, çarık
 97 giyellerdi. bizler çarık çocūyuz. çarınan böyüdük. babamız ğaradibede ğaradibe dillerdi.
 98 ğoyun alır, gelillerdi. ayaklarına çarıklarını giyellerdi. sırtlarına kepenek, kırık
 99 giyellerdi. eveli kırıklar olurdu, kepenekler olurdu. onların içinde yatıllardı. onlarnan
 100 böyüdük. esgi yaşıntımız bek zor_udu. eveli hacıya gidellerdi. ğırk gúnde varır,
 101 gelillerdi bi yolu. bir hacı yolu ğık gúnde varıllar, gelillerdi. hinci bir gúnde. ordan
 102 şeyden çıkıyoñ arabistandan, ōlüye geliyoñ, namazını burda ğalıyoñ. nakliyat durumu
 103 zor_udu, yoğ_udu.

104 **Bundan ğırk, elli yıl öncesinde çamaşırı nasıl yıkardıñız?**

105 çamaşırı ōniye bir ğazanı ğurardı. ellerimize ğalıp sabununu alırdık. bombili
 106 dillerdi. onnan şöyle bi asbabı killerdik. ondan sōna bileklerimiz_inen çiti babam çiti

107 babam öyle ovceleye ovceleye yıkardık. ondan sōna da ğazana ğorduk çamaşırı. onu
 108 ğaynadırdık, elimize bir kussük alırdık. böyle asbab yanacak diyi ğazanı öyle
 109 ğarışdırdık. ondan sōna da çıkardırdık, tokuşlardık asbabı. şöyle şöyle tokuşlardık.
 110 ondan sōna da duruluya duruluya asbabı bimbeyaz çıkardırdık. onu sererdik. eveli böyle
 111 dēldi ki atlet ne arardı. dē şöyle şöyle milletin ğóynē vardı. deli ğız gibi giyellerdi. esgi
 112 hazır işde onları ğorduk ğuzum.

113 Cenazeler nası olurdu, cenaze oldu mu bi yerde neler yapardıñız?

114 cenāzemiz aynı devam. hinci cenāze ideller. ölümüz öldü mü ya ğuranını
 115 okullar. elindē olan eveli yimek ğörülürdü. hinci etli ekmek yapılıyor. eveli yimek
 116 ğörüdük. ekseriye sıkma yapardıñ. hamırı yquruveridik. yani ğonuñ, ğomşuñ hamırı
 117 yquruveridi. cenāzeden dönmüye millet buyur iderdik. ireli girerdi. girmiyeni girmezdi.
 118 sıkma iderdik. yanına ayran iderdik, öyle ğorduñ. üç dört geç gideller, ğabiri ğazallar,
 119 gelillerdi. ğadını ğadın yur, irkē de irkek yur mesela. ğuranları okunurdu. cenāzemiz
 120 aynı gine öyle devam. mesela devrine oturulurdu, aynı gine oturulur.

121 Devir nası oluyo?

122 hinci hocalar toplanıyo, yaşına ğófe para yapıyollar onun. mesela sen iki millon
 123 dutarsañ iki millon bālıyor hayır. bi bucuğ millon dutarsañ bi bucuğ millon dutuyor. ıcık
 124 da fuğarālçe bağıyor, duruma bağıyor, vasiyete bağıyor. kimi adam vasiyet ğoyyor, kimi
 125 adam fuğāre olan ğoymuyor. mesela zengin_olan sā_ıkān diyor. mevlüt benim evlādım
 126 mesela. ölüm diyor benim mesela vasiyetim altı millar, yedi milyar, sekiz milyar diyor.
 127 o babal altında ğalıyo. onu atıyor ortuya. okunuyor, dokuz hoca toplanıyo. okur bunu.
 128 alan hoca gendine alıyo. almıyan da nirde fāķır var, nirde fuğāre var ondan sōna mesela
 129 okullara, ōsüzlere dağıyor. o ğúnü aynı devam. devir işi bu. ondan sōna hatim indiriyon.
 130 yimek ğófüyon. itmezseñ ğınıyollar. filāncanıñ şōdar emē vardı da bir hatim
 131 indirivirmedi diniliyor. elli iki gicesinde mesela eveli şeker okudurduk. mevlit
 132 okudurduk cāmide. bizim hasırlarımızda, ğúnlerimizde. şerbet dağırdık elli iki
 133 gicesinde. hinci yimek_oluyor. esgi hasır öyleyidi. ya bi şerbet iderdiñ ya bi şeker
 134 dutardıñ, ya deñlse şerbeti iderdiñ şöyle helkelere. elli iki gicesi okunurdu cāmide. onu
 135 dutardıñ. hinci de yimek yapıyoruz elliki gicesine. cenāzemiz de böyle.

136 **Dışardan misâfir geldiğinde nerde ağırlardıñız?**

137 valla mısâfir geldinde elimizden geleni cucünü ğatarız. çayını viriz. evel ekseri
138 ğayfe virilirdi. ğayfesini viriz. eveli böyle çetnevir hizmet yoğ_udu. himci misâfir geldi
139 mi nörüyoñ, gidiyoñ dükkandan alıp geliyoñ fındıñı, fisdıñı. sufrayı düzüyoñ. eveli de
140 eviñde bulunana ne meselâ ğayfe dutardık, viridiñ meselâ misâfire. eñ ağırı süt ğatardıñ
141 üttümüz cücüklerine. oturur, söbet_iderdiñ işde. meselâ ğızından kilekleneñ ğızından
142 kileklenir. olundan kileklenen olundan kileklenir. derdim şu, âim şu. tarlam, şu, tapanım
143 şu. durumum şu. bunlar ğonuşulurdu. mısâfiriñ_eline ğadın_olursa bi ğına yaķardıñ.
144 şuruya bıraķırdık bir yataķ. gendiñ de yatāñ olmazsa ğonuñdan, ğomşuñdan bi yataķ
145 getiriñ. bıraķıñ yatırdırdıñ. yahut da mısâfiri ğótürdüñ ğonşuyuñ_evine. eviñde şurda
146 mal vardı. şindi diseñ yoķ. evelki işde sohbetlerde böyleydi.

147 **Siziñ zamanıñızda bu sayğı, hürmet nasıldı?**

148 bizim zamānımızda ğaynata ğit, yiriñe yat diyenciye_dar gelin beklerdi.
149 ğaynataniñ ayāniñ çorabı çekilirdi. sırtınıñ_asTabı soyulurdu. ğaynata izin viridi, gelin
150 gider öyle yatırdı. hinci vat dut ğaynataniñ yanında ğonuşulmazdı. fıfır fısır
151 duyamazdıñ. dāmat, gelinden su isdiyemezdi. meselâ hanımına işâret iderdi. getirir,
152 şoruya ğoyuviridi hanımı. ordan, yirden_alır içerdi. eline viremezdi. işareti ğórdü mü
153 getirir şuruya ğordu yanına. eveli sayğı bek çoğ_udu. bi seneden sōna, altı aydan ğızım
154 ğayri söyle dirdi ğaynata. saña bi ğoyun viriyim yahut da ğuzu viriyim. ondan sōna
155 gelin öyle söylerdi. eveli sayğı 'pek çoūdu. hinci meselâ ben gelinim. mevlüdüñ bunlar
156 kim emmisi, dayısı. hepiñize ayamak düşerdi bize. kimine hocañendi, kimine beyefendi
157 böyle ayamak vardı. hinci sensin, ben benim. eveli böyle sayğı bek çoğ_udu. hinci
158 her_ış bitdi. eveli büyük ğüçcük belliydi. hinci yoķ.

159 **Böyle sabah ğalkıp abdes suyu dökmek var mıydı sizde de?**

160 tabi, sabah namazı úyúye ğalacaķ diyi úyüyemezdik. ğaynana zoba yaķacaķ da
161 başımıza kaķacaķ diyi. úyüyemezdik, ğaynanadan önce kaķacañ. ēr ğaynana senden
162 önden kaķarsa ğazaķ süpürgeyi eline alıvirirdi, önü süpürmeye dururdu gelin uyansın
163 diyi. öyleydi. ğaynanadan öñdeñ kaķacañ, o zobayı yaķacañ. ğaynata da cāmiye
164 gidecek, o zoba ğızacaķ ısaķ su. ğaynataniñ eliniñ, yüzünüñ suyunu dökeceñ. acaba öte

165 dama ğaynananıñ ğorķusundan girebiliñ mi. öte dama girdiñ mi zat dāmatdan firçayı
166 yiñ. nirde ğaldıñ. attabımı giydir, çorabımı giydir. bi de dāmatdan firça yiñ. hatırlamañ
167 mı onları. yaşadık.

Konuşan: A)Recep Grr (88 Yaş), B) Ali Bge (75 Yaş)

Derleme yeri: Eski ilçesi

Konusu: Serbest konuşma

1 **Recep amcamı biz aamadığ.**

2 B) bu adam eskilden kk buradan_ımiş. buradan şurda amarat diyi bir ky
3 var. oruya gitmişler_ımiş bunnar. gitdiklerini ben de bilmiyom. babası rmetlik gitmiş.
4 bu orda ġri evlenmiş, barķlanmıř. buruya ġd geldi bu adam. burda saņa ıfi durdu.
5 seniņ malıņa, szm yabana atıņa, ġoyunuņa, ġuzuņa baķdı. ha babam di babam, ha
6 babam, di babm baķdı, çekdi. ordan geldikten sna bu adama dutdular bir yz dnm
7 toprak virdiler. bizim dnm_nen yani. bu adam işde saņa virdi ort, baņa virdi ort.
8 ortak_ldu ekine yani. tohumuna da ġarıřmazdı. ondan sra da ġayli bu adam ek babam
9 ek, ek babam ek. bu adam sna bize duruķana oķula girdi. oķula oruya hademe
10 olarakdan girdi. işde orda ġli iki  ocuk var. onuņ af_ıdersiņ kelikleriniņ sprd
11 oraları, hademelik yaptı. ġa sene yapıdıņ hademelik?

12 A) yirmi iki buçuk sene.

13 B) hah, gireken de ucuz da bi paraynan girdiydi. onnan adam devam_ıtdi,
14 devam itdi. her_adam da yani baş gelmezdi o ocuklarnan. biz şurda iki oc baş
15 gelemezdik. gendiņiz de mesela retmenimiřsiņiz. ama şimdiki çocuklar bařaņġılařdı.
16 ele avuca gemiyo. cenbı allah emekliye ayırd_etdi. şu lanı everdi, şu lanı
17 everdikten, ıkardıķdan tekini de everiyim, bunu da everiyim. bylynen şimci hacıya
18 da gitdi, geldi hanımıynan_ıkisi.

19 **Ali amca sen ne işle meřġul olduņ?**

20 ben de benim anam ırahmatlık ufķana_ld. ta şo başda halamġiliņ_vlerine
21 ben babam yanına dşerdim. orda ġarda, dipide yalın ayak gelirdim. o zaman beli
22 ayaķġabı nirde dzeni, lasdikli babam elimden dutardı. anam_ldkden babam řařġın
23 bi avrad_ldı. hani elevaydı. onnan babam bi zaman ġaldı. babam da şur ġderdi burda.
24 esġiliņ sıyrını ġderdi, yaylalara giderdi. yaylalarda ġderdi. sna analıķ inişdesi mal'
25 leşecz diyi inişdesi aldı, gitdi. mal'leşecz diyi o řařġın_nalı. onnan bi d baķdıđ.

26 babamıñ hanım gelmedi. góktemek diyi bi arāzimiz var_ıdı. gabiri cennet_olsun bi
 27 adam ordan góktemē dātdı millete, topraqsız olmıyanlara. babam ırahmetlik gırk dönüm
 28 toprak_aldı. ordan bi yardım çıkdı. sōna bi analık da getirdi üsdüme. o analıh bir zaman
 29 galdı yani. beni evlādı gibi severdi gabiri cenned_olsuñ. ondan sōna babam ölüncük
 30 ben yalnız halamıñ goynunu gúderdim. yetişdik gayrı goyun, guzu gütmüye. halamıñ
 31 goyununu çok gútdüm. halamıñ gocası dirdi ki baña işde davarımız_etlensiñ
 32 geçilerimiz. o zaman tıfdık para iderdi. filī satardı. yidi, sikiz sene beni avıtdı everecēm
 33 diyi halamıñ gocası. evinde iki tene de gızı vardı. halamıñ kızları da vardı. bu dutdu,
 34 gızıñ birini gelin_ıtdı. sōna dutdu, ötekini de gelin_ıtdı. galdı al_emmıñ. benim yalnız
 35 anam ırahmatlık südümü bişirmiş de virmiş. benim gibi başgası olaydı o kızlarıñ birini
 36 de gaçırılmazdı. o zaman kóflük de var_ıdı. ondan sōna şurda çöl diriz. bu adam bilir. gış
 37 goyunu gúderik oluynan. halamıñ goyununu gúderim üç yüz, dört yüz goyunu var. o
 38 halamıñ olunu eve saldım. o ik_üç gún gelmedi. ik_üç gún sōna geldi. niřannisiniñ adı
 39 gayrı zıyat_ımış. zıyatla uyduk canım. ne oldu lan celal. bā nişan dağdı. niriye?
 40 yiřiltömē. bizim_orda gafa çatıladı. bunu bahara dan gúdüyüm. çekiym, gidiyim
 41 didim. bize bi şiy yoğ. ben bu aklıda olduğdan giri beni kim_olsa çoban dutar didim.
 42 gafayı bozdum, gidecēm gayrı. marta gadar gúdüp gidecēm. ırahmetlik ik_üç gün sōna
 43 geldi. didim ki nördüñ memet_emmi didim. adı memmetdi. gózüñ_aydın. olana da
 44 nişanı dakmışsıñ didim. dağdım_alim didi. yalnız yānıř itdim didi. ānadıñ, bize bi tav
 45 dā var. ölüm didi allā söz virir gibi ölümü evermeden seni everecēm didi. biz bu
 46 tav_ınan bi sene dā gúderiz diyom gendi gendime. bahar gelsiñ de bi gidiyim didim.
 47 oña dimiyom amma gendi galbimden. gazi emmi şu çardā satın_aldı. hani kelektemē
 48 var ya. oruya goyunuñ dölünü almiya girdik. arasını şöyle çardāñ gasdılar. biz de
 49 ordayız. anā bu bi dā bağdım sā sola dúñür gitmiye başladı gayrı. o yanna gitdi, bu
 50 yanna gitdi. ondan sōna bu adam gitdi. bize aķsarayıñ çimeliden bize bi hanım buldu.
 51 iyi mi. ordan buldu. orda beni de gótürdü, gitdi. gel didi. alacāñ hanıma bağ didi. ulen bi
 52 bağdım amma varıyom. aynı saña benzer bi adam ğapıda. ulen latifiñ recep ne arar ki
 53 didim. burda onların sülāle mi ki didim. vardık, bizim ğaynana olacağ paķır diriz biz
 54 biliyoñ paķırda bi şiy bişiriyo. yasdıķları dizmişler. dāmat geldi. dāmata baķacaķlar.
 55 yalnız ben ketim_ıdim. beni halamıñ gocası yazdırdı. gırk yidi dōmlu yazdırmış beni.
 56 biz oruya vardık. beni çardı. gelele bi didi. saña şimci izinnāme çıkacağ. izinnāme
 57 çıkarsa derhal asgere gideñ didi. sen_evlenmeyi n_apacāñ didi. yalnız polğramcıydı
 58 amma halamıñ gocası. ne diyecem ben didim. sen di ki didi. memmet_emmi beni

59 buruya asger_ıtmiye mi getirdiñ, evermiye mi getirdiñ di sen, didi. şöyle tâne çekdi.
 60 odada sekiz_on gişi y_ılı durullar amma. ölüm didi. seni nişan daķācaz didi. yalnız
 61 hemen evlenecēñ. evlenirseñ yaşıñ büyük. asgere gideñ didi. ben de didim ki fıabi beni
 62 ğurdu ya. memmed_emmi beni buruya evermiye mi getirdiñ didim. şurdan beni asger
 63 idivir. aķsaraya şūbiye ğótür, şūbüye teslim_idivir didim. ordālar didi ki ōlanıñ sözü
 64 dōru didiler. ōlan ğuruldu, hocası derin ōlanıñ. içeriye girdik amma halamıñ ğocası el
 65 öpmüye gidiyo. biz de onların_arkası sıra el öpüyoğ ğaynatanıñ, aķrabālarınıñ. memet
 66 emmi didi ki ğurnaz_ıdı. siz, bizim_ölumuza bakdıñız. ğolumu ğırık, ayāmı topal,
 67 ğözümü ķóf. bi de biz siziñ ğıza baķalım didi.

68 A) yalnız bunun ğafasında ğıl yok ā

69 B) biz de kel_idik. o zamada bi dā baķdım. o şöyle ğapılıya yarımłā baña
 70 baķdı. o zamata halamıñ ğocası didi ki bi dā çık gel ğızım. bi dā baķalım didi. gine aynı
 71 ķōşeden çıkdı, alaña çıkacaķsıñız, hiç íaf ilāzım dēl didi. biz de baķācaz didi. alaña
 72 çıkdı. tamam mı tamam. sālama bāladiğ, oruya altını daķdığ. gelikenı de ordan bi kelek
 73 sardığ, geldik ğırğılđa. nişan daķdığ. iki, üç ğún sōna gidip hanımı getirecekler bize.
 74 ğúvā ğalacaķ didiler. oranıñ ahlāķı öyleydi. bu da bilir de. ğúvāyi ben_alıgoymam
 75 adetiñiz batsıñ didi. biz buruya geldik. iki ğún sōna memet emmi baña ğalın ğórmüye
 76 gitdi ğonyuya. halı alacak, sandıķ mandıķ işde ufaķ defek alacaķ. ğalın ğórmüye gitdi.
 77 everecek ya. ğoyunu basdıracām. şurda buñarlar vardı. şimdi ķór_oldu. o ķóyde de bi
 78 adam var_ıdı. bizim ķóye nişanlı sen misıñ didi. ben de benim didim. yavırım seniñ
 79 geķmiş_atıldı didi. iyi didim, atılsıñ didim. dā halamıñ ğocası ğalından gelmedi. o
 80 zamana_đar da halamıñ ğocası ğalını ğórdü, geldi. bi dā baķdım halamıñ ğocası
 81 halamgil böyle dizlerine vurular. vay, vay! vay cocuñ emā boş_ıtdi diyor. bi dā
 82 baķdım ikindin çıkdı geldi. hay memmēt hırlı tahtaya mığ çaķma didi. cocuñ geķmişini
 83 atmışlar didi. atsıñlar yav didi. benim bu ırāmetliyi de baña yolda ğósderddiler. bu da
 84 satlıķ didiler biliyoñ mu. bu da orda o zaman desdiler olurdu. desdiynen orda şöyle
 85 duruyordu. arif ā vardı. hilmi ānıñ dayısı arif ā vardı. işde bu da satlıķ didi. olsuñ didi,
 86 ben gider bizim ğaynatanıñ_adı da veyis_idi rahmatlı. veyisiñ ğızına daķarım didi.
 87 memmet emmi ertes_ün bi dā baķdım. biz ğaldıķ ğayrı. biz gitmedik, memmet emmi
 88 varıyor, oruya altını daķıyor. irtesi ğún gine gitdik. at_arabalarnan gidiyiler. nakliyet de
 89 o. at_araba, çift atlı arabası. gitdiler, biz de şurda kelektemenin de ğoyun ğúderdik
 90 hamil_inen. ordan gelini getiriken gelin_arabasına bindirip beni alıp gelecekler

91 ğoyunuñ başıñdan. baķale şu düzene. ulen baķdıķ, maķdıķ gelen yōķ, gidēn yōķ. āřam
 92 bizim ğoyunuñ başında hacı omar, kāmīl hepimiz yatdıķ. zabānan gene eşek çökertene
 93 dōru ğoyunu çekdik. gelin gelmiş. burada ğúvāsiz bi ğún gelin yatıyor. gelini
 94 getirmişler. o zamana dār ta eşek çökertenden baķdım amma iki eşekli geliyo sözüm
 95 yabana eşeklernen baña geliyollar. ben ğórdüm de kāmīle dimedim. kāmīl didi ki ōv
 96 al_ā didi. ey didim. dēy ordan iki eşekli geliyo. hadi len, onlar çalı didim. gele gele
 97 geldi. memiş_emminiñ kemal, bizim halamıñ ali, münüf. biz ğoyunu suya getirdik.
 98 bizim halamıñ_ōlu var münür diyi. o da çaña, kereye meraklı ya ğoyunlarıñ boazına
 99 daķılır. day_ōlu, day_ōlu! ey? müjdemo vir. ne len, geldi mi didim. geldi didi. hadi len
 100 ğoyun içinde çan, kere kútüm seniñ_olsuñ didim. dā avrat burda, dā ğūvāyi hiç
 101 ğórmedi. ondan sōnasına bi dā baķdıķ. oruya ğaz_emminiñ yanına vardıķ, orda oturduķ
 102 moturduķ. halamıñ ōlunuñ orda ğoyunu ğoyurduķ, eşekler_inen geldik. geldim, bizim
 103 hacı omarıñ evinde oturullarmış. halam didi ki geldiñ mi ōlum, geldim hala didim. elim
 104 yüzüm de ğıl ğılçık amma. yaban_adamı gibiyiz. hele bakele ğúvēye. oruya girdim
 105 amma kātibiñ halime didi ki niye geldiñ, çık len dışarı didi. çıķdım yok. daralan çıķsıñ
 106 içerden didim. bizim hanım da ayāñ ğaķdı ğapıdan ben girincik. otur otur didim. alime
 107 hala didi. ğit ōlan saķat gibi ne dur. daralan ğitsiñ burdan didim, deveyi damından mı
 108 ğovacaķsıñız didim. ondan sōna ordan gittik bi berbere, tıraş_olduķ. halam af_idersiñ
 109 su ğoydu, banyo olduķ, gitdik berbere tıraş_olduķ. zabahdan da işde ğūvey olduķ. ğúva
 110 olduķ, ğoyun yabanda ğúdölüyor amma. halam ne dise iyi baña üç ğúnlük ğúveyikene.
 111 hadi ğit ğayri ğoyuna, yiter ğezdiñ didi. yabanda yatacāz. gitdik, üç ğúnlük ğúvē ğoyuna
 112 gitdi, yabanda yatır. azzık tükenincik gelecēz yav. azzık kim bilir on ğúnde mi
 113 tükenecek, yirm_ünde mi tükenecek. azzık túkenincik gelecēz buruya. ta öte yandā
 114 dabandā kútten çifte çardaķlara gittik, yok canım ğafam sarmadı çölü yav. kāmīl didim.
 115 giri yaaçaķ, gidelim didim. o da olur didi. kāmīle ğúvensem gice gelecem canım da
 116 ğúvenemiyom ğoyunu. ğūya bi canavar ğırar, ğurt ğırar diyi. geldik iy mi.
 117 ğuřluķ_olmadan geldik. kāmīl ben_eve gidiyom, isdersen sen de ğoy gel, isdersen getir
 118 ğoyunu didim. kāmīl de benim arķam sıra ğoyunu esgile almış da gelmiş. hani azzık
 119 tukenince gelecēdik ya. ōn da ğútdük. irtes_ün memmet_emmi rāmetlik didi ki ōlum
 120 sen ğoça ğadar ğez bālım didi. ğoça ğırķ ğún vardı evlendimde. münür ğútsuñ didi.
 121 Ēoyunu seçdik. ondan, memmet_emmimden, halamıñ ğocasından üç tāne
 122 ğoyun_aldım. beş de ğeçim var. bekārķana davarım da vardı. onları iyledik. ordan bi üç
 123 ğaba çan dizdim. halamıñ ğocası orda āladı ha! iki ōlan bi baba orda hōnkür hōnkür

124 āladılar. elimi ğoyurmadılar. eve_ādar geldik amma dış damada bi āt çökdü. halamıñ
 125 ğızlar, gendisi ālıyollar. bizim hanım_ınan şöyle biz pel pel bakarız. ondan sōna o oldu
 126 bi dā ğoyununa gitmedim ğayri. bārında buruya çoban durdum, yirmi dōrt ānıñ
 127 ğoyununa çoban durdum. bir ğún evde avrat aç ğaldı ā! valla zır aç. āmet_inen o ğúnüñ
 128 parasıyla atmış lira para toparladıĥ. otuz liralık un_aldık çerçiden. otuz liraya da bi
 129 yōřan keçe aldık, kepenek. böylēyinen ğoyunu baş_ıtdım.

Konuşan: A) Kezban Akay (67 Yaş), B) Navruz Alçay (56 Yaş)

Konusu: Kız isteme âdetleri, cenaze âdetleri, ağıt, masal, ninni, kına türküsü

Derleme yeri: Eski ilçe Böğet köyü

1 A) baştan biz ğıza ğórmüye gideriz. ğız hoşumuza gider ölumuza danışırız.
 2 ölüm filân yirde bi iy ğız var. bizim ğózümüz duttu, biz sevdik. sen ne dīyoñ diriz. olan
 3 da anasını babasını ğırmazsa yohut anne bi de ben bakıyım dirse gider olana gösderiz.
 4 olan da olsun anne, baba siz ne dīyorsañız öyle olsun dir. gider allāñ_ıemri dünür oluruz.
 5 onlar da virillerse nişanı yaparız, gider, sözünü alırız. ik_üç atlı da ğótürüz gendi
 6 aķrabalarımızdan. varız oruya. ğıza yuķsünü daķarız. ondan sōna sözünü alırız. filân
 7 ğún biz gelip dōasını yapacaz diriz. gider dōasını yaparız o ğún. ya cumartesi ya bazar
 8 ya sālī öyle bi ğúnde gider dōasını yaparız. ondan sōna geliriz. aradan az dā geçdi mi biz
 9 dūñümüzü dutacāz diriz. yohut nişanımızı yapacāz diriz. onlar da diller filân ğún geliñ,
 10 nişanıñızı yapıñ, gideriz bazar ğún nişanımızı yaparız ğomşu birliynen. allāñ_ıemri
 11 aradan altı ay geçsiñ, üç ay geçsin, beş ay geçsin dūñümüzü dutarız. dūñümüzde şöyle
 12 olur. bi ğún bayrak ğaldırız. bizim burda adet. bayrāmızı ğaldırız. o ğún bayrak ğaķar.
 13 irtesi ğún bayrak yimē viren virir. bayrak yimē virilir ķóyde. virmeyen toplantıda virir.
 14 cumartesi ğún geline gidilecek diriz. o ğún millet toplanır, yimēni yir. ondan sōna geline
 15 gider. orda geliniñ birez oynar, ğalkır. giriye birezi gelir, birezi ğalır. aķşam ğınası olur.
 16 irtesi ğún bazar ğún de gelini çıkardır, alır geliriz. bizim dūñümüz bu. irkekler gicesi
 17 olur, çalgımızı alır dutarız. buğún irkekleriñ çalgısı olur. o ğún zabā ğadar çalallar.
 18 ğúndüzden başlallar zabā ğadar çalallar. irtesi ğún de geline gideller. gelini bazar ğúñü
 19 alıllar, geliller. aķşam ğınası olur geliniñ. alıllar gelirler bi ğúnde gelin başı olur bizim
 20 burda. bizde adet gelinbaşı diller.

21 **Gelini nasıl överdiniñ?**

A)

22 bismillāhi ğınası, bismillāhi ğınası

23 çıırñ, gelsiñ_ıanası

24 ğız anāsı ğız anāsı

25 hani bünün öz anası

26 atladım, çıkdım işşie

27 sufrada ğaldı ğaşşu

28 ğız evleriñ yaşıı

29 ğal_anam, ğal evimizde

30 il evleri şen olur şen

31 **Gelinlik nasıl yapıldı?**

32 A) gelinlik geldiñ miydi gelin ğaynatıya söylemezdi. ğaynata na zaman izin
33 virise o zaman ğonuşurdu. yanında yimek yimek adet yoğ_uğu. ondan sōna şafağda
34 gelin ğakacak irkenden geldi ğún ğakacak. ğonuya ğomşuya, akrabalara çayını yapacak,
35 çayını daıdacak. isderse ayrı evi olsun şoralarda. o evleri tek tek gezecek, gelin çayını
36 daıdacak. ondan sōna eve gelecek, ğaynānaya, ğaynatıya, ğayın, ğórümce neyse onları
37 daıdacak. gelin, gelinlīni öyle yapacak. gelin her ğún zabah ğakacak erkenden.
38 ğaynatasıñ abdes suyunu iletcek. evini barkını toplayacak. ğocası izin virmezse dışa
39 ğitmeyecek, virise gidecek. işdi biziki böyleydi. büyük güccük belliydi. şurdan iki insan
40 çıktı mı gelin şoruya çekilirdi. o insan geçinceye ğadar gitmezdi. geçecek, ondan giri
41 gelecek. yolda yol kesmek yoğ_uğu, erkekleriñ yolunu kesmek yoğ_uğu. baba dirdi,
42 anne dirdi, ğórümce ğadın dirdi, ābi dirdi. böyleydi. hani sayğı var_ıdı hocam. hindi
43 sayğı yōķ, bi şiy yoh. hinci büyük, güccük belirsiz. o zaman sayğı var_ıdı, utanma
44 var_ıdı ne bilīm herşiyde öyle bi şiyler var_ıdı.

45 **Buralarda taziye nasıl olurdu, cenāze adetleri nasıldı?**

46 A) cenāze oldu muydu ya o ğün cenāziye toplanılardı, ğaldıllardı. yirine gelir,
47 ğuran okullardı. ondan sōna mezarına ğor, gelirdi. ondan sōna ğoñşulardan, senden
48 gelirdi yimek. ondan gelirdi yimek. ondan gelirdi yimek bu ev yaslı diyi. herkesden

49 yimek gelirdi. o yimē iki ğún çekellerdi ğomşular. o yimē yirdik. herkez başsālīna
 50 gelirdi. başñız saolsun, başñız saolsun herkeş gelirdi böyle. bi de ölü öldü diyi yas da
 51 var_ıdı, yalan söylemeyim yas da var_ıdı. o evde şinlik yoğ_ıdu. ondan sōna öyle bi
 52 dūne dirē gidiyim de ben de gezīm dimek yoğ_ıdu. o evde ölü öldü diyi altı ay yas
 53 dutallardı. ālallardı, çok ālallardı. hinci ālamıyollar da o zaman çok ālallardı.

54 A) biz ōşamak diriz. gelini ōşarıķ. gelini ōşarķan ğınasını yaķallar. ğına
 55 yaķarķana ōşanır gelin. geliniñ ğınayı yaķıncıya ğadar oĝsallar. def olurdu. ezeli çalĝı
 56 yoğ_ıdu dūnleri def_ınen yaparídık. hinci açık açığ. tiyip ıalar, dışarıda oynar. irkek
 57 şurda oynar, ğadın şurda oynar. bizde pencereleri perdelellerdi dışardan irkek góreceκ
 58 diyi. iıerde def_ınen oynardıı.

B)

59 elimi yudūm arķlar
 60 bilimi virdīm dutlar
 61 ğúlüb oynadīm yurtlar
 62 ğal anam ğal evimizde
 63 iliñ_ıevleri çin_ıolur çin

64 ıatdılar ocaķ başını
 65 ğurdular dūn aşını
 66 ıırıñ gelsiñ ğız anasını,
 67 ğal anam ğal evimizde
 68 iliñ_ıevleri çin olur çin

69 gellancılar sıra sıra geldiler

- 70 geldiler de evimize doldular
 71 ğızımızı elimizden aldılar
 72 ğal anam ğal evimizde
 73 ilin_ıvleri çin olur çin
- 74 gellancılar cizim cizim cizildi
 75 altın tas içinde ğınañ ezildi
 76 seniñ yazın pek ğucçukden yazıldı
 77 ğal anam ğal evimizde
- 78 zabahdan ğağdım da ārı daşlar
 79 şafak ötüncü de ötüşür ğuşlar
 80 bizim yolumuz da ğurbete işler
 81 develer gelir ğater ğater
 82 yuları boynuna atar
 83 benim derdim baña yiter
 84 seniñ ğınañ ğutl_olsun
 85 saña ālamak geldim, ālarım
- 86 ğabiriniñ üsdü de çiçekler
 87 çiçekler de urğanımı pıçaklar
 88 seniñ babañ da yad_ılleri yavrım diyi ğucağlar

89 ğal anam ğal evimizde

90 ğabiriniñ üsdü çayır

91 çayırda tavşanlar üyür

92 oğuntu sal da herkeze duyur

93 Tavasını ğaleylettim

94 ğayranası yiyen gelsiñ

95 ben yavrumu sekelettim

96 sefasını süren gelsiñ

97 **Nenni:**

98 nenni çeksem uçtan uca

99 dışarlar ğaranlık gice

100 senin amcañ derin hoca

101 neni babam saña nenni

102 nenni diyelim hepimiz

103 halepden gelir yúqümüz

104 çıkalım dellal dutalım

105 satılmaz bizim yúqümüz

106 nenni disem beni yaḡar

107 āzı bal dodaı ŧeker

108 senin ḡoḡuñ ḡūzel ḡoḡar

109 nenni ḡūlüm saña nenni

110 aḡ ḡóvercin ḡók ḡovercin

111 gel ḡanedĩn ben bālayım

112 ḡid amcañdan mekdup getir

113 sen oḡu da ben_ālayım

A)

114 el üstünde selvi sóüt

115 dalini ḡırasım gelir

116 el üstünde selvi sóüt

117 dalini ḡırasım gelir

118 ḡór_olaydĩn ḡurbet_eller

119 yavruya ḡóresim gelir

B)

120 ḡara ḡoyunuñ ḡuzusu

121 alnında elif yazısı

122 oñmadıḡ gelin ḡuzusu

123 neni ḡūlüm saña nenni

A)

124 ğara ğoyun, ğara ğoyun

125 sen tñyññü dara ğoyun

126 il ğuzusu ğuzu olmaz

127 sen ğuzuñu ara ğoyun

128 aķ ğoyunuñ ğuzusuna

129 baķ alnımñ yazısına

130 ne diyim de ben ālayım

131 şu alnımñ yazısına

132 **Metel bilir misiñiz?**

133 B) evel eveliken zaman zamanıķan bir peri ğızı var_ıııı. hñrñ ğızı peri ğızı
 134 dñl de hñrñ ğızı. onuñ bi ana, bi babalar_ıııı. o da kimseleri yoĝ_ıııı. biri gelmiş,
 135 ille peri ğızı sen beni al dir_ıııı. hñrñ ğızı onda baş gelemeyinci ğöçmñ gitmiş anası
 136 bi yire. hñrñ ğızını orda alı ğomuş gitmişler. ala ğoyup gidinci biri gelir, ķúnde bunu
 137 ırhatsız_ıııı. ķúnde ırhatsız_ıııı. biri dimiş ki ille beni al dir_ıııı. ekmñ
 138 eliyen virimiş ya o ğún elceksiz virinci, ğófñncñ biri oña vurulmuş. ille beni al dimiş, o
 139 da ben seni almam baña řergñl olma, almam ben seni dimiş. ille alacñ diyince o da
 140 almam. alırdın almazdıñ dirken bir cazı ğarısına varıyır, diyir ki şu ğadını ben hñrñ
 141 ğızına alacñ. baña boyun virmiyo. ben onu alacñ amma boyun virmiyo dimiş. o da
 142 dur dimiş. řabi, onu ödüllendirecñmiř. onu ödüllendiriyor. varıyor, diyor ki hñrñ aç
 143 ğapıyı ben seni bi yire ğötñrecñ diyor. n_ıııı diyor. annñ babañ hicaza gitmişler,
 144 ordan gelecek, seni ğarşılamıya ğötñrecñ diyor. o da diyo ki ben diyor annem babam
 145 olmayıncı bi yire gitmem. ğızım yanıñda ben gidecñ diyor. ğız öyle diyinci ğanıyor.
 146 n_ıııı ya diyor. seni hamama ğötñrecñ diyor. hamama ğötñrñyor. ğız orda
 147 hamama girinci ñlan ordaymış, ğızıñ da haberi yñmuř ya orda ğız diyor ki ñlana sen
 148 diyor baña bir sabın getirecñ. ben seni 'eyce bi sabınlıyacñ diyor ñlana. ondan ğirli
 149 ben seni alacam diyor. ñlan sabını getirio, ñlan seviniyor ya ñlana sabını süre süre

150 bayıldı. Kâfâsına bi hamam tası vuruyor. ğız çentesini alıyor, ğaçıyor. ondan giri
 151 òlan ordan çıkıyor, bi mektup yazıyor. işde siz bize ğızını ámanet itdiñiz, ben ğızınıza
 152 paymal olamadım. işde şöyle bozuk çıktı, böyle bozuk çıktı diyor. orda diyor ki
 153 ğardaşına òlum git, o bize haram oldu o ğız. git ğanlı góynēni al, gel. bize kes, ğanlı
 154 góynēni getir diyollar. òlan geliyor, ğıza diyor ki bacım aç ğapıyı. ben saña niye ğapıyı
 155 açacām diyor. o da diyor ki ben ğardaşın. ğardaşım benim yok diyor. benikiler hicazda,
 156 ben açamam ğapıyı diyor. diyor işde fılan ğırnı bilmeñ mi diyor. aç ğapıyı diyo. o da
 157 diyo ki benim ālıyo, sızlıyor ğız. kim_ımiş öyle diyor. benim ğardaşım hacıda, ben
 158 açmam ğapıyı diyor. o da diyor ki ben ğardaşım diyor. ğardaşını neyinden biliñ, işde
 159 bi işaret gösterir. ğapıyı açıyor, ğardaş bacı ikisi ālıyollar. bacım diyor hani annem
 160 babam. o diyor sen haram_ıolduñ didiler. beni saldılar, ben seni kesecēm, ğanlı góynēni
 161 gótürecēm. bizim şiyimiz öyle diyor. o da diyor ki ğardaşım gidelim, kes diyor beni.
 162 babamgil öyle didilerse ilet diyor. alıyor, gidiyor bi ormanın başına. ğızı orda kesmiye
 163 ğıyamıyor. çocu da söyletmiş ya. ğardaşım diyor, beni Ğam ācına bāla. saña eziyet
 164 itmeyim, barmāmı kes. ğardaşı ğayri barnānı kesiyor. ordan ğanlı góynēni anasigile alır
 165 gidiyor. anası gidiyo, bi yire yirleşiyollar ğızı kesmiş diyi. ordan bi bey òlu da atına
 166 binmiş, iki tazı, bi kópek arkasında bi arap ava çıkıyollar. bu ilerden górukúncü diyor ki
 167 arap diyor şu ğavağdā görüken mal_ıise seniñ. can_ısa benim diyor. gele gele gelseler
 168 ki bi hürü ğızı öyle gózel. fıabi òlan benim didi ya padişāñ òlu alıp gidiyor. alıp gidiyor
 169 bu evleniyor, bunuñ iki çocu oluyor. diyor ki seniñ hiç mi anneñ, babañ yok. o da diyor
 170 ki benim_ıannem, babamlar ölmüşler, yok. yok benim diyor. bir ğún bey_ıolu ava
 171 giderken diyor ki bey_ıolu çıkıncı ğız çocuā nenni çekiyo:

172 ğardaşım da ben Ğam ācına bāladı

173 barnāmı kesdi de cıerimi dāladı

174 benim_ıanam da hürüm diyi āladı

175 diyo ğız_ıorda. o padişah diyo ki padişahın_ıolu seniñ anneñ babañ var niye baña
 176 dimedim diyor. nirde, işde fılan yirde benim başıma şöyle şöyle iş geldi.
 177 benim_ıannemgil bēyle bi itdiler. benim öldümü bilmiyollar. bu şekilde ben saña var
 178 dimedim diyor. ata biniyo. ille gótürecēm seni anneñe, babaña. gidiyollar. giderken
 179 giderken arab diyor ki siz şurdan gidiñ arab_ınan. arab hizmetçisiymiş ya ben de şurdan

180 av_ıderek ğıvranıp varacām diyor. oruya varıyollar. arab bunu başğa bi yoldan
 181 ğotürüyo dāñ arasından. ormanlā goyyor. hürü ğızı diyo. gidiyo gidiyo. hani benim
 182 annem, babam nirde. işde filān yirde, filān yirde dirken bunu ormana ğotürüyo. hürü ğız
 183 yanıma yakın_ol diyo. olmam diyo. olurduñ, olmazdıñ dirken orda hürü ğızıynan
 184 şiy_ıdiyollar. bu ğızı orda bıraķıyo, gidiyor ōlan. oruya varıyo. annesi, babasının_evine
 185 o da varıyor. āşama hep toplanıyollar. o siftah eziyet iden var ya o da toplanıyor. bu
 186 hürü ğızı geze geze o kōye o da varıyor. hincik diyor ki giderken çobana. bir çoban denk
 187 gelir. çoban diyor. şu ğoyunu kes, saña şu ğadar_ıltın virecem. nāpacañ diyo. ğoyunu
 188 kes baña. eti seniñ, baña ğarnını vir yiter diyor. orda ğarnını bi suya çırpıyo. ğafasına
 189 giyyor. bi kelōlan oluyo ğız. babasıgilñ oruya varıyor. bunlar da hep toplanmış oluya ya
 190 padşāñ_ōlu, araP, o hoca. ğızı başdan çıkartan hoca. oruya toplanıyor hincik bunlar
 191 orda, babasıgil ğuzu, ğurban kesmiş. bunları ārlıyollarmış. o da dimiş ki ekmek viriñ
 192 diye ğapıya varmış. ğız biliyor ya anası babası oldūnu. o da diyollar ki ğardaşı diyor ki
 193 anne diyor bi kelōlan gelmiş diyor. ğózleri aynı hürü bacım diyor. bunu biz ğaz çobanı
 194 dutalım, salmıyalım bi ekmek_ıstedi ya diyor. varıyor diyor ki sen baña ğaz çobanı
 195 duruñ mu durum diyor. anladıyo. ğaz kumesinde yatacañ, yir yok diyo. olsun, yatıyım
 196 diyor. hincik anasına da varı dirimiş ya hürü bacıma beñzer diyi anası dimiş ki hay
 197 ğuzum elim boşalsıñ, şu misāfirleri ārlayım. bi varıyım dimiş. anası varıyor. ah, kelōlan
 198 diyo ğózleriñ aynı hürüme beñzer_ımiş diyor. olabilir diyo ğız. hincik tek tek toplanıldı
 199 ya ğózleri hürüme beñzer diyi bunu da dāvet_ıdiyollar içeriye kelōlan ya. orda işde
 200 yimişler, içmişler. herkes bi türkü söyliyecek. ondan giri o dimiş ben söylem, o dimiş
 201 söylem. neyse zorlatmışlar. herkes söyleyinci sıra buña gelmiş. buña yükleniyollar bu
 202 diyor ki ben söylemem. o giderken de dāñ_ıarasında çocuklarıñ üçünü de kesmiş ya
 203 arab. dāñ arasında işde al beni dimiş. o da almayıncı çocuklarıñ üçünü de kesmiş arab.
 204 buruya da soruncu dādan geldi, zāten dağ gitti dimiş oruya da. orda diyor ki kelōlan
 205 ille söyleyecēñ diyor. orda diyor ben söylersem amma içerdē dışarı çıkmayacak, dışarıdā
 206 içeriye girmiyecek diyor ğız. arabıñ_ıaklı kesiyor. arab ben dışarıya çıkacām diyo.
 207 olmaz_arab beni söyledecēseñiz beniki böyle diyor. hincik hocanıñ da aklı kesmiş. o
 208 siftah başdan çıkararı hocanıñ. o fāt ben de çıkacām, olmaz. saña da olmaz öyleyse ben
 209 de söylemeyim. hincik bunu söylediyollar. aynı ğız ordā söyledi gibi diyor:

210 ğardaşım da beni Çam ācına bāladi

211 barnāmı kesdi de cıerimi dāladi

212 benim_anam da hürüm diyi āladı

213 hürümü hürümü ille üç yavırım

214 diyor. çocuklarını da kesmiş ya. öyle diyinci başındānı yere atıvirinci orda ğavışmışlar.

215 ğocası, herkes mırādına ermiş.

Konuşan: Hürü Alçay (67 Yaş)

Derleme yeri: Eskił ilçesi Böget köyü

Konusu: Tarhana yapılışı

1 **Tarhananın yapılışını anlatır mısın?**

2 tarhanayı işde bũdayını yıkarız. ala ibalı ğaldırırız. alır ğider ũdürüz. ondan sõna
3 getirriz ğazanı ğor, suyunu ğor, bişiriz. iki ũ ğişi toplanır, bişiriz. ondan sõna ikindin de
4 öeriz ũrünne. zabahdan da ğalkar böyle arkadaşlar toplanır gelir bêyle dokeriz. bu
5 odada hindi döküyoruz işde böyle. zıvah zıvah yapıyoruz, böyle döküyoruz. sõra bunlar
6 ğuruyacak. bi sufra altınıñ ũsdüne yohut bi şiye niye çırpacāz. çuvala ğoruz, ondan ğirli
7 oturur, yavaş yavaş yiriz.

8 **Tarhanadan başa kıyıññize ait meşhur yemekler var mı?**

9 helva meşur burda, helva bişiriller. tereyāynan yapallar. ğaymānan,
10 tereyayınan, un_unan yapallar. iy_olur yav. ğaymānan, tereyāynan iy_olur. bulğur
11 pilāvı bişiriz, suluca dókeriz ekmēñ_ũsdüne. sovanı ğırarız, ondan yiriz. hamırı
12 mayalarız, oturur, mayalı ideriz. ğaymak bõrē ideriz.

13 **Kışa hazırlık olarak neler yaparsıñız?**

14 bulğur ğaynadırız, onu ũdürüz, eleriz, onu ğoruz. o sene yapallar ğış açlı,
15 yiyecek şiyi. ondan sõ yaprak sarallar. nebīm işdi birez bi şiyler var ğuzum. tuluk
16 ideller, bastırık ğollar. yā alırlar. onu ğaymā yā yapallar. onu basallar bāda ğışın yimiye.
17 ondan ğiri piynir basallar tulā. onu ğışın yiller, kış yiyece.

18 **Peyniriñizi kendiñiz mi yaparsıñız?**

19 gendimiz yaparız. makineyi çekeriz ğaymānı bir ayrı, yānı bir ayrı alırız.
20 piynirini kesdiriz şiyde, ocaķda. maya çalmayız, kestiriz. onũ da süzer, beklediriz.
21 suyunu çekti mi getirir tulā basarız.

Konuşan: A) Alime Arık (85 Yaş.) B) İbrahim Kasalak (40 Yaş)

Derleme yeri: Eski ilçe Katrancı köyü

Konusu: Serbest konuşma

1 **Bu kıyının yaşantısı nasıldı, ne işle uğraşıldı?**

2 bu kıy ben geldimde beş ev idi işde. bu kadar oldu. işde yirik diriz. dört
3 gardaşlardı, hep evlilerdi. ayrı dellerdi. bi aradalardı, anaları vardı gıymat hala diyi. o
4 çocuklarını avutur, basdırlıklarına bakardı. bunlar da ekin direllerdi. dört gelin, dört olan
5 durdular. bis sürü yer gütürüllerdi onlar. beyle çalışıldardı, birlikdelerdi. sōna ayrıldılar,
6 gayrıldılar. işde beş ev bu kadar oldu dirim ben. benim yaşadımı ordan soruñ dirim.

7 **Kıtlık gördün mü teyze?**

8 büyük kıtlı gördüm. evimizdeydim t̄abi o zaman. geldi kıtlık. beş altı sene
9 sürdü. ekin tarla bitmedi esgilde. çöbek dillerdi, çöbek sökölürdü şöyle golum golum.
10 onu bınara getirir, bınarlar aķardı. bınar çoğ udu esgilde. orda yurduķ, sıyırdıķ, alır
11 gelirdik. anam dōrardı şöyle satır ınan dōerdi. ş uadar da un ğatardı. onu şöyle ider.
12 bişiri, yirdiķ. doydūmuz ğuñ iy. doymādımız ğuñ zabā dar biz yatırdıķ dōşēñ içinde.
13 vay yavrılarım, bōñ doymadılar yavrılarım. yavrılarım aç yatıllar dirdi. o bōrk kıtlı bilir.

14 **Burda Çanakçaleye savaşı gidenler oldu mu teyze?**

15 anladıldardı, babam gitmiş de ben bilmem. ben ğuĉĉūken gitmiş. babam ğaçmış
16 gelmiş, bi sene ğalmış. bi de emmōlları, aķrabalar ğaçmış, gelmiş. babamı aramamışlar,
17 bi sene havādisi gelmemiş. gelmemiş, ondan giri onlara varışın oña da alime diyi hanımı
18 vardı ğarısı. ondan giri ben dimiş ğocamı mı ğórdūñuz, ğapıyı da örtmüşler. çıksıñ,
19 gelsiñ diyi. esgerdi, mısaydı adı. mısa çıksıñ diyi. hacı mısaniñ memmet bi senedir
20 yatırdı. oña varmassiñiz da baña mı gelirsiniñiz dimiş. onlar gelmişler, ğapıya
21 dayanmışlar. babam iki evliydi. ondan giri ğapıya dedem çarımış, ebem yoğ umuş da.
22 getirin, getir dimişler. yayaķ ta kışke getirmişler. dedemi, halamı kışke ğadar yayaķ
23 getirmişler. benim anam da ğayrı babam denkleşdirmiş, çentesini virmiş. oruya salmış,
24 orda ğoyuvirmişler. dedemnen, halalarımı ğoyuvirmişler ğayrı. almışlar, gitmişler buluñ

25 diyi. kóşķ diyi kóy var orda bizim. sen biliñ mi bilmeñ mi bilmem de mezigitliniñ bu
 26 yanda. oraya_dar yayak getirmişler dedemgili. yok diyi saklamışlar bunlar,
 27 çıkaramamışlar. eveli ğoyunlar ğırkılır, yun yıldırdı ya üsdünü örtmüşler, oruya
 28 saklanırmış babam yatımı geldikçe. bilen bi adamıñ yanında çıkarmış. bilen bilir_ımış
 29 de bilmeyeniñ yanında dışardan_adam geldi mi oruya ğaçar_ımış. siz sözde başģa
 30 yerden geldiñiz, yadırgı diyi tanımazlarsa dışarıya saklanırmış, görünmez_ımış. bi sene
 31 ğalmış. arazisi gelmemiş. babam çökütmüş. bilmiyom, ğuççümüssüm. varımıssım ya
 32 ğuççümüssüm.

33 **Amcayla başıñdan gečeñ ilginç bir anıñ var mı?**

34 esgi herifleriñ aklı mı vardı. nesine geçdi, gitdi o.

35 **Anlaşamaz mıydıñız?**

36 anlaşırdık amma işde ben cahil_ıdim. ğarşılıklı ğorkmazdı, ğorkusu olmayışın.

37 **B) Dayak atar mıydı nene?**

38 atardı hē, dóerdi. bir ğıza vuru, bir baña vurudu. sōna bizim tarla vardı, oruya
 39 bazı giderdik ğıza. orda yanında ğurūlak diye herif vardı. çocū olmadı hiç. o da avradını
 40 bencileyin ğuçcūk aldı. çocū için_aldıydı. hoşgeldimize geldiler. böyle
 41 mevlid_emmiyiñ de ğulā ār duyar. ben de didim. eveli hemen çocuklar bizi yıķıvirirdi,
 42 siz ne iş ğórüsünüñ de böyle çocuklara bi işāret_ıtdim. yengeyiñ dēnek şorda yasdıñ
 43 kōşesinde durudu. bir ğızına vurur, bi baña vurur. ben ālayı ālayı gendimden geçerdim.
 44 ğız ālamazdı. ğózüne baķarım yaş yoĝ_ıdu didim. o ğız olduñdan didim. oña usul
 45 vurumuş, baña pek vurumuş. hinci geliyor aklıma.

Konuşan: Heybet Ak (62 Yaş)

Derleme yeri: Eskił ilęesi Güneřli köyü

Konusu: Yöresel yemekler, misafir âdetleri, doğum âdetleri

1 Sıkmayı nasıl yaparsınız?

2 yukacıķ berek_ıderiz misāfir gelirse. içine şöyle hafif yukācıķ beyaz piynirden
3 atarız. şöyle ğatlarız. onu üsd_üsde üsd_üsde yālarız. dört köşe şöyle bıçānan keseriz.
4 üsdüne de başımız selāmed_olursa ıcıķ yā ğızardır, dóķeriz. yanna da pümbür, tomatıs,
5 salatalıķ, turşu, zıytın ne var_ısa ziniye dızeriz. çatalı neyi de ğor mısāfir yir. inek
6 yaparsaķ çorba, piriç pilāvı, tavıķ ğızardırız pilāvıñ_üsdüne. yanna salata ider çocuklar.
7 yourd salatası, domatis salatası. onu da öyle ğoruz.

8 eveli misafir geldi mi ele girerdik. ordan geçiyōñ. hoş geldiñ ne dimezdik.
9 şöyle tēmik atallardı eliñi öpüyüm diyi. ondan sōna da çay, ğayfe ne isderse mısāfir. ya
10 çay bişirirdik, ya ğayfe bişirirdik. ondan sōna da açlını sorarız. acım dirse aynı benim
11 didim gibi bizim burada eveli çorba bişiridik. ondan sōna bi de biz bulğuru ğaynadırız.
12 değirmende çekdik mi onu ğaynadırız suyu, içine de duzu atarız, yarmayı atarız,
13 kevgirden süzeriz. yā ğızardırız, içine biberini atarız. şöyle bi ğözelce tabā yığırız adam
14 aķıllica. üsdüne ğarabiber ekeleriz. onu ğor. bi de ıcıķ suyu ğaynatdık mı şöyle eyce
15 ğaynar, içine de ıccıķ duz atarız gine. içine dört, beş evde ne bulabilirsek yımirtayı
16 ğırarız içine. onu da şöyle ğaşşınan keseriz. altına samırsaķlı yourd döşeriz. onuñ
17 üsdüne de yımirtayı sereriz. onuñ üsdüne de yā ğızardırız, sāde yānı. içine de ızıcıķ
18 biberini az atarız. onda onuñ üsdüne gezdırız. misāfir onğıllu çorbayı ardına da dene
19 pilāvı diriz. onu ğoruz. cılbır deriz o yımirtaya da. onan da onu ğoruz. eveli çarşı ekmē,
20 kōy ekmē yōdu. yuķa ekmek açardık yukacıķ yukacıķ böyle. onu sulardık şöyle. dört
21 kōşe, dört kōşe yaparık. on da zininiñ kenarına şöyle ğatlar ğatlar ğorduk. yanna da
22 soğan keseriz tabā. çatal, ğařřıķ ğorduk. mısāfir onu yirdi. onuñ_üsdüne de çay_ıçerse
23 çay. ayran içerse ayran. ideriz onnan da onu daıdırız. eveli böyle lavabo mavabo

24 yoğ_uğu. şoruya bi ırbık, ileençe, içine bi gúççük tabak, bi sabun. onnan da mısāfir
25 elini yıkardı. onnan gör gider, ıcık da oturur, sohbeT_iderse. öyleydi misāfir ārlamak.

26 **Doğum adetleri olur mu?**

27 işde eveli dōm bu kōyde ebe yapırdı. hısım akrabası var_ısa herkes birer
28 bebe daķımı, atlet gör. çocuā hedāye diye getirilerdi. annanesi getiridi. hincik
29 getiriyollar, çeyrek meyrek daķıyollar para mara. eveli bi bebe daķımı. eveli yoğ_uğu
30 bi şiy. bi elbāse ne entari ne dikellerdi. bi bōçayı gollar. alıllar gelillerdi.

31 **Çocū topṛā belellermiş, nası yapardıñız?**

32 hincik şu ğırmızı toprak var ya onu ğalbura alırdık. havāda elerdik şöyle
33 savurarakdan. tozu uçardın. altı ğumsar ğalırdı. hincik şu gúççük zeytinyā tenekeleri var
34 ya onu açardık şöyle āzını. içine torpā ğoruz zobanıñ_üsdüne ğorduğ. orda devamlı
35 ğızğı durudu. yakardığ, yanık iy_olur diyi. çapıt bez sererdik. o torpā dókerdik şöyle.
36 bezleriñ_üsdüne şöyle ğatlardık, bez ğızardı. ğızdı mı chocū sıkıca şöyle adam_akıllı
37 ip_inen sıkıca sarardık, şöyle bi de bālardık ayāna. ayā ēri olmasıñ diyi.

38 **Bi de ben hatırlarım. bizim kōyde kōstek kesme diye bi şiy var_ıdı.**

39 o saķat chocuk olursañ, chocuk düşer ne iderse onu kōstek diller, kestiriller. ğanı
40 geçme diye.

41 **Onu hızlı yürüyen, kime benzemesine isdellerse öyle yapallarmış sizde nası
42 olurdu?**

43 bizde öyle yoğ. fazla isdibrā iderse ğanı geçme diye ğótürüller, gideller ile. onu
44 da şöyle şiyē goyallar perdeniñ_arasına. böyle çalkadıllar iki kişiyē.

Konuşan: Hatice Dağlı (64 Yaş)

Derleme yeri: Eskił ilęesi Saęsak köyü

Konusu: Serbest konuşma

1 **Ėadın ne işle uğraşırdı?**

2 Ėadın ocna baķardı, evine baķardı. tarlıya da giderdi. irknen yamac yamaca
3 pancara da giderdi. her işi ġfd. amma hinciyse Ėadın olduķ Ėadar rahaT. her şiy
4 dmiye basar. tarla bilmez, tapan bilmez. olduķ Ėadar rahad. her şiy fenneşdi,
5 ġolaylařdı.

6 **Anlatıyollar da erkenden Ėaķallarmıř, hazırlıķ yapallarmış. Siz yapar mıydınız?**

7 irkenden Ėaķılırdı, basdırıķ açılırdı. ġoyun, ġuzu saılırdı, oban Ėaķmadan
8 ġdlr, gelinirdi. y, peynir ayazladılırdı. hinci sTcye viriviriyollar. hiç sıkıntı yok.

9 **Misfiriņizi nası ağırlardıınız Hatice teyze?**

10 misfirimiz gelirdi, elimizden geldik Ėadar hrmezimizi iderdik eveli. şabi
11 böyle yimek ġfdk. ay ġfe var sa onu bişiridik. elimizden gelen hrmedi iderdik
12 amma şinci her şiy hazır. o hrmed, ġıymat ġalmadı esgiki gibi. gine de Ėadınlarımız
13 hamarat. ġfler, misfirlerini rlallar amma esgiki sıkıntı yok.

14 **Nası bi ağırlama olurdu, nası bi sıkıntı yaşardıınız?**

15 misafir geldimiydiņ ya yoğ udu, yoķluk var dı. o ġoņsuya giderdiņ, şo
16 ġoņsuya giderdiņ. vardan, yoķdan dekleřdiridiņ. hamır yuruduņ mesela bi yere
17 giderdiņ. yohut ki var sa bişmiş yapardıņ. onnan rlardıņ. hincik ne var. her şiy bol
18 allaha řķr. ġıymetiniņ olmdına baķma.

19 **Böyle hamur işleri ne yapardıınız en oķ?**

20 yķa ekmek iderdik. tandır yoğ udu esgiden. mayalı ideriz, bazlama yni.
21 onları iderdik. berek yapardıı, ylardıķ. böyle bi biçer filn girdi miydiņ ya. en r
22 yimeklerimiz oyudu.

23 **Bazlamayı nası yaparsıñız?**

24 bazlamayı ufaķ ufaķ bezi dökeñ, hamırı mayalandırıñ. açañ, ğúzel ğúzel bişiriñ.
25 pindir soķañ, sıķañ, yālañ, yiriñ. herkeziñ arzına bālı. nası isderse öyle yapañ.

26 **Dürüm nasıldı?**

27 dürümü de şöyle şöyle açañ. yukadan_az ufaķ. indirin, bişiriñ, yānı ğoyañ,
28 piynirini de ğoyañ. saķta gevrediñ. canıñ ummasıñ. onu da öyle yiller.

29 **Bu yöreye has bilinen yemek var mı?**

30 mesela hinciki gibi dēldi. bulġur pilavı yapılırdı dūnlerde nohudlu. hoşmerim
31 yapılırdı helva diyi dūnlerde. onlar yapılırdı.

32 **Höşmerim nasıl yapılır?**

33 un, şeker. unu yāda ġızardıñ. bişdi mi iyce ġızardı mıydı ya şekerden
34 şerbet_ideñ. dóķeñ. hoşmerim de oyudu. eñ meşur yimekler esgiden buyudu. hamırdan
35 dā önceki sordūñdan mantı iderdik. bunlar var_ıdı.

36 **Çocuklarıñızı nası büyödürdüñüz? Böyle doķtor felan yokdu bildim ķadarıyla.**

37 hinci yaşlılarımızdan çocuklarımız hastaladı mıydıñ ya gider sorardık. mesela
38 siziñ benden sordūñuz gibi. o da dirdi. yavırım tarlalarda biten pazı dirdik bir ot,
39 züverlik. siz üzerlik dirsiñiz. onları ġaynat, virivir dillerdi. öyle öyle böyödürdük.
40 tokđur yoġ_udu. zeyrek lapası vuruduk çocuklara. böyle böyödürdük yani. hinciki gim
41 bez nirde, belek nirde. öyle yani bir dirlik düzen nirde. torpā belerdik çocukları.

42 **Bu görgü kuralları nasıldı?**

43 bizler az şöyle sivrilivirdik miydi ya amcalarımızdan, babamızdan sayġıdan,
44 sevgiden bi böyūñ yanında ayā ġaķdıysañ otur dimeyişiñ oturulmazdı. o ġadar sayġı,
45 sevgi, hatır, ġóñúl var_ıdı. büyüklere sayġı var_ıdı, ġuccüklere sevgi var_ıdı. hiķ bir
46 ġadın bir dışarı çıkıp da böyükdən izinsiz bir çerçi yahut da bir bişiye gidemezdi. bir
47 böyūñ çıkar benim gibi mesela ne gerekliyse o alır gelir, oña viridi. o sayġıdan bi yire
48 kimse çıkamazdı.

Konuşan: Kezban Bozdağ (80 Yaş)

Derleme yeri: Eski ilęesi Bozcamahmut ky

Konusu: Masal, eski ky yaşantısı, trk, ky adının menşei

1 eveli şiy varmış didim çocuklara. Çok ou bunu ānadırım. bi herif var_ı mış
2 herifñ avradı dimiş kine lēcende bu ysk kimiñ barmāna olursa onu al dimiş herife.
3 herif de ondan sna gezdirmiş, gezdirmiş ys. ğızınıñ barnāna olmuş. ğızını alacām
4 dimiş. alınır mı ğız. şabi almamış. ğız ordan çıkar. dericilere varmış. baņa bir
5 ğıldan_elbise dikiñ dimiş. orda bi ğıldan_elbise dikmişler ğıza. onnan çıkmış ğız. eline
6 bir deynek almış. gitmiş, gitmiş. bir eve varmış. eve varmış. orda bir ocaķ başına
7 yatmış. ğıl ğız, ğıl ğız dillermiş ğıza. dnc gelmiş o kye. dnc gelinci dimiş kine ğız
8 ben de gidiyim dne dimiş. o elbiseyi sırtından soyunur, gider. dn_ocāna varır.
9 ondan sna orda oyuna çıkar. oyuna çıkıncı barnānda ys ğrler. ğız dirkine ben
10 derici kyndenim dir. geldik, gidiyoruz, yolcuyum dir. yalan syler orda. ordan byle
11 gelince ānadırlar o vardı yerde beyiñ_luymuř. beyiñ_lu bu şafı duyuncu řabi ğıza
12 aşşık_lmuş. ondan sna dimiş kine bey_lu gelmiş. dimiş kine o ys bulacaķ ya
13 baņa bi sandık_ekmek yapıñ dimiş. ava gidecēm dimiş. ekmek yapmışlar, doldurmuşlar
14 sandık. gitmiş, gitmiş. gider gider tā gitmiş. bu ğız ondan sna o tandırıñ, ta altdā
15 tandırıñ_ine ys ğoymuş. tandır bitmiş ğayrı. bir tek tandır ğel baķalım bck dimiş
16 tazıya. bir sandır ğalmış. bunu da ikimiz sennen yiyecēz, giri mi dnecēz bilmem dimiş.
17 orda ysk çıkar. ysk çıkıncı bu ğız oldnu bilir. o ğız hani sırtında ğıl elbise vardı
18 bilmiyordu ya. yskden bilir. ys şaf ittiler ya. ordan gelir, eve gelir. dir kine baņa dir
19 bir fenā yorulдум, hasdayım. bir çorba biřiriñ de ğıl ğız_ınan salıñ dir. yarıya çıkar,
20 oturur. ondan sna varsa ğıl ğız amma ğrse ğıl ğızı amma vurulur ğıza. onu ğayrı ğırķ
21 ğn ğırķ gece dn dutmuşlar. bey_lu almış dillerdi, byle metel_aallardı.

22 **Esgiden ramazanlar nasıl olurdu, nası vaķıt geirirdiñiz?**

23 nası vaķıt geirecēz işde. eveler ramazan_lsa da şiy_lsa da iş bek oydu.

24 **Ne vardı mesela?**

25 ekin dirmeye giderdik orānan. ondan sōna āzımızıñ orucuynan oruç geldi
 26 zamanlar dúven sürerdik, atları goşardık. ondan sōna işde ıramazan hocası dutallardı
 27 bir_aylık. aynı işde hinciki gibi dēldi tābi. dúven süreller, harman ğaldırılar, ğúze
 28 ğadar ūraşıllardı. harmanlar ğóveridi. çok zor_udu esgi işler. hinci yaz mı geldi, ğış mı
 29 geldi, bahar mı geldi. hiç bilemiyorum ben. vakıt na zaman oldūnu bilemiyorum. çok
 30 zor_udu evel. tinas_ıtılır, malama yılır. ondan sōna būdaylar çok ğaķardı. şuralar
 31 çukurları doldurur. deşellerdi, şuralarda ğaç çukur vardı ğoca ğoca. oraları būdayları
 32 doldurullardı. samanlarını odalallardı. gice zabā_dar çalışıllardı. ğúndüz āşamā_dar
 33 çalışıllardı, öyleydi. elimiz_inen yolardı, ot yolardı. ğoru diye tarlayı ğorulallardı.
 34 pıtıraķ dirdik. çışit çışit otlar_olurdu. çatır çatır sağlam canımız var_ımış da dayanmış.
 35 ĩsanıñ dayandı ğadar motur dayanamaz. o ĩsanlar patır patır elimiznen o oca
 36 tarlalarıñ_otunu yolardı, ğışın mallara viridik. işde ekin direrdik sap çekerdik
 37 ğaynıyınan. o ğaynıyınan sap çekmek daha zor_udu. ğayacāñ, ğayacāñ, üsdüne çıkacāñ.
 38 ğayar, sap dókülür bi daha. dēf dirdik şöyle şöyle şiy_olurdu. onları kendir_inen asıla
 39 asıla sarardık. böyle.

40 **Ğadınlar da erkēñ yapıdı işiñ aynısını yapıyomuş.**

41 irkēnen barabar ğadınlar da çalışırdı. ğadınlar dā erkekden fazla çalışır. hemi
 42 eviñ_ışını ğófür hemi de ondan sōna yabanı ğóf. çok zor_udu.

43 **Çölu, çocū nası büyütürdünüz ya o arada?**

44 o çocuklar nası böyüdü ben de hinci hayrad ğalıyorum. bu hāle girincik hinci iş
 45 ğoremiyorum. beş_olan_ıdı. beş de ğız_ıdı. tokdur ğúldü baña böyle diyinci. bēş didi
 46 şöyle bi düşündü, birāz düşündü, sōna ğúldü. ısmayıl didi kine beş_olan ğardaş, beş de
 47 ğız ğardaş. biri öldü didi. hinci dokuz didi. diyecēm de onlar nası böyüdü, onlara nası
 48 bakıldı bilmem. düşünürüm yazār öyle ya işde böyüdüler_allah tarafından. allah bir
 49 sebep viriyor. cenābı allah büyük.

50 **Yaşantı daha mı iyyidi esgiden, nası ğörüyoñ?**

51 daha iyyidi tābi. o ğúñner bir iyyimiş. hinci düşünüyorum. çok iyyimiş, iy
 52 ğörüyorum.

53 **Neyini iy görüyoñ, şimdi kıótü olan ne?**

54 böyük, güççük belliydi. bet bereket var_ıdı. iyyidi o zamatlar. hısım ğavım birbirine
55 çok sâb çıkardı. hinci hısıma da akrabaya da pek baķan yok ki. herkes bir televzon
56 almış. onuñ ğarşısında oturuyor aşama ğadar, zabā ğadar.

57 **Beraber toplanır, sohbət mi ederdıñız?**

58 hinci ezel deırmen vardı su deırmeni var_ıdı. bulğuru çok ũtülürdü ezeli.
59 yiyecek ıccık ğıt_ıdı. böyle değildi. hincikinleyin böyle zebze ne çok olmazdı.
60 çok_alınmazdı. ne bilım yazār gelmez miydi. ben ondan sōna buruya geldim buruya.
61 bir ğışta binnāme bir tek çerçi gelmedi hiç odada. ğar yağdı. portakalıñ yüzünü ğōfen
62 yōdu bir ğışda. ondan sōna o deırmen iki üç kile bulğur ğaynadırdı bir_ısan. āşam
63 toplanır diyinci hani aklıma düşdü. iki deırmen ğurulurdu. bir deırmen şuruya, bir
64 deırmen şoruya. serilirdi dışarıya gice, āşam. ondan sōna ilēnlere bulğur dolar. üç ğışi
65 bu deırmene oturur, üç ğışi de şo deırmene oturur. bulğur çekeller, çekeller. ğıZ, ğıZ, ğıZ
66 diyi el dērmeninde. ondan sōna nebettirdik. o insanlar o dērmeniñ ilēnde bulğuru bitir'di
67 mi bōñ de ötēler, oturanlar gelir, otururdu başına. dinlenirdi. ondan sōna onuķu da
68 ğaķar, otururdu. yīniden bi dā ilēnleri bi dā doldurur. zabā_ıdar o bulğur çekilirdi. bōñ
69 benim bulğur çekildi, yarın seniñ bulğur çekilecek. oruya toplanılır gine. ondan sōna
70 irtesi ğún onu çekeller. irtesi ğún onuñ bulğurunu çekeller. öyle vakıt geçerdi.

71 **Yardımlaşma çoğudu yani.**

72 çoūdu. birbiriniñ_ışine. söz gelimi biriniñ sapı ıccık galsa ondan sōna sen
73 gelirdiñ, ben gelirdim. o sapı çekivirillerdi. dúven sürülürdü sóz gelimi sórallar dúveni.
74 baķdıķ bizim sap bi halka dā var daha. halka dirdik. halka dōkellerdi eveli. ondan sōna
75 seniñ dúven gelir, benim dúven gelir. ótēniñ dúveni gelir. ondan sōna o sapı çekellerdi.
76 ondan sōna tinas_atılacaķ. herkes yılır, atar ğaldırırdıķ. hinci kirasız kilim_ucundan
77 yapışmazlar. esgiden yapılırdı, esgi adet iyyidi. böylesi iyyidi işde. yalıñız yiyecek,
78 içecek çok yoūdu. ezeli çerçi gelmezdi, çelen gelmezdi. çementi ekellerdi. giderdik
79 çemeni direr direr gelirdik. getiriller çemeni şuruya ōniye yırdıķ çemeni. ebem vardı.
80 çok yaşlıydı ğadın amma iyyidi. o benim ebemiñ_adı, benim_ıdım işde. söz gelimi

81 çoluḡ çocuk, ğız gelin herkes eşşē biner. çok eşşek gelir. eşşeklere bineller sözüm
82 yabana. dōḡülünceye_dār o çemeni çinnediller eşşē. eşşeklere böyle çinnediller,
83 çinnediller. ondan sōna sapını çırpallar, şoruya atallar. ondan sōna ğayrı çemeni
84 savurullar, alıllar. eveli öyleydi.

85 **Ekmek yapar mıydınız, nasıl_olurdu?**

86 e toplanıllar işde. ekmek_ideller. ğayallar.

87 **Ne yapardınız, börek mi yapardınız?**

88 berek yaparız biz. hē, bazlama yaparız, berek yaparız. söz gelimi ondañ sōna
89 ğaymak berē yapañ, yımırta berē yapañ, fimbir berē yapañ. ne yaparsañ yap.

90 **Siziñ yapma şekliñiz nasıl?**

91 yuḡacıḡ açarız, yuḡacıḡ. içine ğoruz her şeyi. hincik söz gelimi tomatis, biber
92 ne olursa işde ğaymak, fimbir. her şeyi atañ. ondan sōna ğatlañ onu, bişiriñ işde, yiñ.
93 eveli bizim ğúnümüzde çiğleme diyi çok yapallardı. onu dürümlük gibi siz bilmezsiñiz
94 tábi. ıccık onu berekden ğalın yapallardı. bir yüzünü bişirdiler mi ya ğaymak
95 çoğ_olurdu. ğaymā üsdüne dōşellerdi sacıñ_üsdünde. lōḡur lōḡur ğaynardı ğaymak.
96 çok iy_olurdu. iy bi şey_olurdu.

97 **Yemek olarak farklı ne yapardınız?**

98 'ne yapacak işde ezelden bi havıç_olursa havıç boranı, bunlar boranı bişiriz
99 dillerdi. ondan sōna mercimek ğaynadıllar, dutmac bişirillerdi çorba esgi ĩsanlar. ondan
100 sōna dutmac dillerdi oña. mercimē ğaynadıllar, yōurdu içine özellerdi. onuñ_içine
101 mantı kesellerdi. ondan sōna dutmac çorbası diyi öyle yapallardı. ezelden işde ellerine
102 ne geçerse onu bişirilerdi. ocaḡ yānısı dillerdi. çölmēñ_içine bulġuru atallardı.
103 onuñ_içine kemik ğollardı. ıccık mercimek, nohut ğollardı. ondan sōna öyle vurular.
104 şimdi onu hiç_itmezler, hiç yapmazlar onları. hic yok.

105 **Havıç boranısı nası bi yemek?**

106 o işde havıcı dōrallardı. aynı onu da kemīnen, şonnan, şunnan vurulardı.
107 üzüml_atallar, ğaysı atallardı. hinci onlardan hiç yapmāyollar. hincik zebze. hiç
108 durmadan zebze bişiriler.

109 Sizde de k y odası var mıydı?

110 var_ıdı. bizim babamıñ_odası var_ıdı esgilde. esgili göçerdik biz ya. dā bu
111 zamatadır durudu. ben dā vardım mı esgile ūrardım. bacası şöyle şöyleyidi. büyük
112 bacaları vardı. üstü çatmalı çatmalı şöyle. durudu da hinci yıkmışlar, diyollar. babam ne
113 hic kimse ğalmadı.

114 Köy odalarında neler yapılırdı Kezban nine?

115 misâfir gelirdi, ârlanırdı babam. ondan sōna çok misâfir gelirdi. onlara neyse
116 esgisi gibi eveli fâbi böyle zebze çok bulunmazdı. çorba yapallar, mıkla yapallar, pıláv
117 yapallar, ayran yapallar misâfire. ondan sōna onları virilerdi. çok onları. mıkla dirdik
118 biz. bilir misiñiz siz. ğıymayınan.

119 Yok, bilmiyok. mıkla nası yapılır?

120 mıkla işde gıyma, soğan dōrañ. yāñ içinde çeviriñ. ızıcık da su akıdıñ_çine.
121 bişdi mi ya onuñ_çine üç yımırta gırañ. üçgen şöyle. ondañ sōna mıkla diye oña dirdik.

122 Esgi yemekdi, misafire ikram edilirdi. Değil mi?

123 misāfire ik'ram. ondan sōna erişde keseller yahut erişde bişirilerdi. ayran
124 yapallar, pılāv bişiriler. çorbayı bişiriler. misafiri ārlallardı. eveli misafiri ārlallardı.

125 Çok misâfir olur muydu?

126 çok gelirdi. hiÇ odası ēsik ğalmazdı. evimizde de çok gelirdi misāfir. evimize
127 de çok gelirdi hani. aķranlar, emsallār, bu hocanın aķranları işde, yaşlı aķranları,
128 babamın aķranı, çok onlar ğonuşduķları, tanışlar çok insan gelirdi. beyimiz de gelirdi.
129 misāfire işde o zamatlar çay yoğ_udu. ğayfe viridik.

130 Bu kóy odalarında nine destanlardan, savaşlardan, hazreti aliniñ ǵıssalarından...

131 böyle şeyler anlatılırmış. hatırlañ mı?

132 ben çocuklara böyle ānattım. himci çok dolacak bu 'ya.

133 Olsuñ, olsuñ bize de anlat.

134 eveli didim. div varmış didim. ĩsanları yirmiş didim. böyle çocuklara hinci
 135 yakında ānatdım. allahallah didi çocuk. şöyle durdular. böyle hikāye biz dā hiç
 136 duymadık didiler. ondan sōna kesikbaşın ğarısını yimiş, ōlunu yimiş. kesikbaşın
 137 ğōdesini yimiş. duymussuñuzdur bunu siz. avradını da almış, gitmiş ğuyuya. ondan sōna
 138 hazreti ali efendimize de řikāyetci varmış kesikbaş yuvarlana yuvarlana. varmış o
 139 düldüle dimiş. beş yüz ğulaç kemend_almış. kemendi büyük daş varmış
 140 ğuyunuñ_āzına, oruya bālamıř kemendi. ğuyunuñ_çine kemend_inen inmiş hazreti ali
 141 efendi. beş yüz ğulac ne yitecek. o indikden sōna:

142 inerdi ğuyuya yavlaç ğazı

143 getirirdi tekbiri, selāvatı

144 hem gece ğúndüz inerdi

145 hem ğóz ucuynan namaz ğılardı diyor.

146 ondan sōna inmiş tañır manğır, tañır manğır. bizim ismayıla ben hincik bazı
 147 daķılırım. dirim kine aynı seniki öyle oldu dirim. tañır manğır gidiyoñ ğuyuya dirim.
 148 tañır manğır gitmiş, gitmiş. sekiz ğún dā ayā yire irmiş. sekiz ğúnde ayā irdikden sōna
 149 orda bi sāt oturmuş, diñlenmiř hazreti ali efendimiz. bunlar asıllı mı, asıllı dēl mi
 150 bilmiyom. heralde böyle hikāye. orda baķmıř. bir ğadın var namaz ğılar. hem ālar hem
 151 ğılar. o kesikbaşın aylesiymiş. ordan geçmiş öte yannıya. öbür ğapıya varsa ğapıyı açsa
 152 beş yüz ğulaç var. beş yüz ĩsan var. boynundan bālı duruyo elleri div elinde. onlar diller:

153 beş biñidik, beş yüzümüzü ğodu

154 ķunde yüz ğışileriñ ğözünü yidi, dimiş.

155 beni kim didi size. bize mustafa geldi, dimişler. orda baķsa div horul horul
 156 uyyor. dive bir bārmıř:

157 ali nāra vurdu diyor

158 div oyanıb yirinden darı geldi diyor.

159 oyanıncı:

160 yā ali sen mi geldiñ duşmanımız

- 161 seniñ_eliñden yıķıldı canımız dimiş.
- 162 o da dimiş.
- 163 el duyar, barnaķ getir
- 164 tanrının bildine iman getir dimiş.
- 165 biñ yaşıdım dimedim
- 166 daha ömrümde din ğayĝısı yimedim dimiş.
- 167 zülfükarı ali çaldı diviñ başına
- 168 kesdi başın, kesdi saray daşına
- 169 on milyon müslüman ķamusu geldiler
- 170 ol diviñ hazinesini aldılar.
- 171 onuñ hazinesini almışlar.
- 172 ali doā itdi, amin didiler
- 173 gendilerini ğuyu āzında buldular
- 174 ali doā itmiş, āmin dimişler. hepsi ğózlenmiş, ondan sōna iy_olmuş. hepsini
- 175 ğuyunuñ dışında gendilerini bulmuşlar. şöyle baķdılar, baķdılar ben bunları torunlara
- 176 ānatırķana. hiç böyle hikāye biz duymadıķ. bu nirden gelmiş babanne didiler. birbirine
- 177 soruyollar. sen duyduñ muydu diyollar. duymadım diyor.
- ***
- 178 durnam dertli gezdiñ, derdimi açdıñ
- 179 el vurup yaremiñ āzını açdıñ
- 180 işiñden mi ayrıldıñ, yoluñu mu şaşdıñ
- 181 durnam nirden geliñ, aslıñ maraşdan

182 ğanatlarıñ ıslanmış borandan, ğışdan
 183 sen hiç mi ğorķmazdıñ alıcı ğuşdan
 184 saķın eĝriceñi aldırma başdan

185 durnamıñ ķanedi de bir sari tilden
 186 çekiyom ayrılık ne gelir elden
 187 ğışlanıñ ūrundan, bazar yirinden
 188 dōru bir ğatere gidiñ durnalar.

189 hacılar ķōyü de hacılar ķōyü
 190 erciyasdan_ıner içilmez suyu
 191 yanime gelmedi ehbābıñ
 192 geliñ ehbablarım, geliñ yanıma
 193 ğonteyiñ samanını basıñ ğanına

194 ğova ğova indirdiler yazıya
 195 dut_ıtdiler alĝın alĝın tazıya
 196 iş başa düşüncü bakmaz ğuzuya
 197 ğaç ğuzulu ceylan ğaç avcıñ geldi
 198 avcılarıñ elinde ğaç ğuzuñ ğaldı
 199 süre süre indirdiler dālardan
 200 mor sümbüllü bāçelerden, bālardan

201 kerem dir ki şu geđđĩn yollaran.

202 ğaç ğuzulu ceylan ğaç avcı geldi

203 avcılarĩn elinde ğaç ğuzuĩn ğaldı

204 yidi ğalem_inen de yazı yazarım

205 aslım ürgüplüyüm de ğurbet gezerim

206 yol_üsdüne ğazĩn benim mezerim

207 gelip geçen ğarib_ölmüş disĩnler.

208 **Köyũn adı**

209 o ğadın öyleydi. şurda tarlıya gidiyormuş da tarlıya gidekene yoluĩ_üsdünde
 210 iki adam. burdan çıkmışlar, gidiyollarmış. gidekene bōçayı unutmuşlar birisi. ulen
 211 māmĩt dimiş. bōçayı unutduķ dimiş. bōça diyinci bu ķóy ordan bōçamamıt ğalmış. o
 212 bizim ğarı ondan sōna tarlıya gidermiş. giderkene yoluĩ_üsdünde adam orda sqannan
 213 ekmek yimiş. ondan sōna sqanĩn ğabĩ dōķülmüş oruya. orda çıkısı var_ĩmiş. adam
 214 unutmuş, gitmiş. parası varmış orda. ekmek yidi yirde. onu bulmuşlarmış. onu ğayrı
 215 āsaray virmişler, yatırtmışlar āsaraya. bōçayı unutmussuķ dimiş ya onu adını bōçamāmĩt
 216 ğalmış buranĩn, bu ķóyũn adı ondan ğalmış.

Konuşan: A) Zeynep Demir (85 Yaş), B) Cafer Sağlam (49 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy ilçesi

Konusu: Evlilik ve düğün âdetleri, eski köy yaşantısı

1 **Atmış, yetmiş sene evvelinin düünleri nasıl olurdu?**

2 A) gúzden gúze bi dün_olurdu. zenginler_iderdi. fakırlar idemizdi ya
3 davılınan.

4 B) fakırlar da alır mı ęaçardı?

5 A) alır, ęaçmazdı ya işte dõru davulsuz idellerdi. davılınan dün idellerdi. ęıvrım
6 ęótürüllerdi. ęıvrım da ya bi õlaę ya bi şey. para yõdu ya. õlaę mõlaę ęótürüllerdi,
7 ondan sõna ęına giderdi. hoca õne düşer, kõy hocası arkada davılınan ęına ęótürüller.
8 ęabire vardılar mıydı ęabirde durur. ęabirde davul bi durur. orda bi duā ideller. ordan
9 geri davul dövölü dövölü ęına ęótürüller. ertesĩ_ünü gelin getiriller. esgiden õyleydi.

10 **Geline nasıl ęına yağılırdı?**

11 iki_ün, yohut bir ęún dün idelerdi. yemekli olurdu dünleri. ondan sõna iki_ün
12 yemek verilirdi, ertesĩ_ün ęına giderdi böyle ikindinleyin. ęına da āşamdan ęızbaşında
13 ęalırdı ęızlar. zabā_đar o ęızlar oynar, şey_ider. zabānan gelin ęıkardı. esgiden õyleydi.

14 B) ęına yağallardı le mi orda?

15 A) hē, orda ęına yağallardı.

16 **Ėına yağarken gelin õşarmışsınız, nasıl õşardınız gelini?**

17 o zaman teft_inen iki ęadın oturur, ęıza türkü ęırılırdı. anası ālardı,
18 ęızın_eline ęına yağallardı.

19 **Ğıtlık olur muydu?**

20 ğıtlık olurdu. bi sene millet nādar aj ğaldı. nevşārinden bi zengin bi un dādıyo didiler.
 21 un da acımuş. hızar ufāmıymış, neyimiş. oruya getdi babam ırāhmatlık. ordan şöyle bi
 22 torba un aldı geldi. unu hamır yōrdı anam. hamır heç hamır dāl. malın ğarması gibi
 23 oldu. o zaman da ufām ben, onu ıcık biliyom. böyle tandırı yaqtılar. üstem ānın ğarısı da
 24 geldi yanna. üstemlerin elinde vardı. bizim elimizde yōdu. o tandırı yaqdı, anam
 25 ırāhmatlık sayi tahda getirdi. sanki ekmek idecek. heç ekmek olmuyo. eliyne şöyle
 26 ğodu. tandır da cayır cayır yanıyo, sajdān kaķmıyo ekmek hızar ufā gibi. o zamanā dar
 27 o üstem ānın ğarısı didim didi ki anama ferik diller. ferik didi sen bunu çocuklara nası
 28 yidirecān didi. bu çocuklar bunu nası yiyecek, zehirlenirler, boşla şunu didi. boşlayım
 29 da aj çocuklar ne yidiriyim didi. ikisi bi āladılar orda bi ālaştılar. yōdu o zaman, öyleydi.
 30 bu şey böyle oldu, ondan sōna o sene onun şeyine allah bi ekin verdi bahara. o hızar
 31 ufānın şeyini gōtördüler, ödediler nevşāra. millet yiyemedi onu.

32 B) onun parasını aldılar mı hala?

33 A) aldı, geri zahrasını aldı. yiyemedi, o zahrayı geri verdiler oña. mecbur, devir
 34 öyleydi.

35 B) babam rahmetli anladır hocam da bir ğún böyle acık, iki ğişi gidiyoķ diyo.
 36 sekiz ğünde yavşan mı ne diller duza gidellermiş çalışmıya. öyle ikimiz gidiyoķ diyo.
 37 yatacāk. ğannımız ğurūl ğurūl idiyo diyo. bi hışırların arasına girdik diyo. zabahleyin
 38 ğaķdık yola devam idiyoķ amma diyo. içimizden duā idiyoķ, ya rabbi bi ekmek olsa da
 39 yisek diye diyo. yolun ortasında böyle patika yol şöyle diyo hala ekmek yapılmış,
 40 mayalı. sıcacık, baķıyoķ diyo ne insan var ne ev var ne is var ne cis var. bir yidik diyo.
 41 cenābı allah öyle bi şey vermiş ki yani. hālā ğózlerim dolup geliyo yani.

42 A) öyle anladırda da ıcık çifçiydim mullametlerde diyo, dayım olurdu
 43 diyo. ğızın eline ızıcık şey veriller diyo. çorba çöl'mā ğollardı evel. tas ne şey yoğ udu
 44 ya. öylen olurdu, getirir çocuk diyo. yanına tek iki ekmāk ğollar diyo. zabānan bā
 45 bellemiye gittim ahmet kōyüne ğız geçirdim ta ōlen yakın diyo. ādem ırāhmatlık çibī
 46 toplamış ışğını diyo, şöyle itmiş diyo. ıcık o yandan dişlemiş, ıcık o yandan dişlemiş
 47 diyo. bi de diyor geldi yanıma. yusuf didi diyo. baķale ben bōn üç ğúndür açım, heç

48 ekmāk görmedi ğursām didi diyo. bi āladı diyo. ekmāñ birini de oña virdim diyo. bi
49 ekmāk ğaldı diyo. onu öyle ānadırdı, öyle yōmuş. eveli yoğlūdu, o adamlar ne çekmiş.

50 B) babam anladırdı da ot yıllermiş o zaman. ğarnı şişen, ölmüş amma.

51 A) yoğ, yoğ. ondan sō da ıcık biz böyüdük. harp çıkdı. harp çıkıncı bu kēzkin
52 benim iki dene dayım varmış, harbe gitmişler anam ırahmatlık āladı. ikisi de
53 susuzluğdan atıñ dırnāna inmişler dirdi. suvāriiler ğimiş. bi de böyle ıcık harp durdu.
54 şimdiki gibi telefon melefün yoğ, a bi dek bir ortağóyda total şahanıñ odasında bi
55 redjō mu varmış, ne varmış. onuñ altına yılillar şöyle dün gibi ordan habar dñiyo.
56 ālaman ayā kağıyomuş didiler. o zaman alaman şiy ğimiş. biz de uşādık. alaman ayā
57 kağarsa türkiyeyi tüm alır didiler. hemi öyle ālaşıyo ğadınlar. bi de sōna bir ğún erlik
58 yine bóyle erlik miydi feyzullah vardı. o mināriye çıkmış. nası bi bārdı ēy ahāli! evimiz
59 cāmiye yakındı. her kim allahını severse ayā çarık dutañ, eli diynek dutañ zabānan
60 herkeş asgere. bir ālaşıyollar, herkeş asbab yuyyor. eviñ kim varsa devili çoluğ çocuk
61 harbe gidecek. ğadınlar öyle ālaşır. harbten ğorğdular yeñi çıkdılar. yeñiden başladı.
62 sōna total şahanıñ şiyini dñiyeken mñiyekene demek ki albayıñ biri birine dimiş ki
63 ben zaman gelirse dimiş seni bi yaldadırmı dimişler. o zaman gelince de o albay, o
64 albaya telefon itmiş. seferbirlik ilan ğidiyom diyince o da albay da yav nası olur da bu
65 seferberlik oldu diyi...

66 B) yani o öcünü almak ğiçin bütün vatandaşdan çıkardı

67 A) bütün dünyaya duyurmuş oldu. öyle öyle o şiyler.

68 **Siziñ zamānıñız çok zorluymuş teyze.**

69 çok zordu, çok, çok. kimse ayakğabı ğórmeler bilmezlerdi ğadınlar, erkekler
70 yōūdu ya. ıcık kótü mótü çarık marık bulullarsa ğiyellerdi. ğadınlar bulamazdı. harpten
71 çıkdı hoğumet yoğ ku. harpten çıkdılar. davar sāyollar ğadınlar. biz de uşāk işde. bóyle
72 ğopduruyok. iki asger geldi. emretmiş zār şindiki atatürk yiñi çıkmış. nādar fes varsa
73 topladı. fes ğidi hep. avrat kimi çekişiyor, kimi saklıyor. topladı, şoruya ateş ğitdiler,
74 yakdılar fesleri.

75 **Şapka kanūnu çıkınca yasakladılar, değil mi?**

76 yasaqladılar. ondan sōna menderes çıkandan sōna ğavuruñ biriynen anlaşdı, zār
 77 dış devletlernen. türkiye bi zengin dedi, bir ayakğabı ğórdü, bir asbab ğórdü,
 78 zenginlemeye başladı. şu ğaputuñ metresi bi ğuruş_udu ya alacak para yōūdu. bi ğuruş
 79 yōūdu, devir öyleydi ne biliyim. bizler öyle ğórdük, şimdi bunlara diyom da siz ne
 80 şey_ıtdiñiz de ne ğazandıñız da. şimdi çok. hoķumetde çok sende de çok. amma o
 81 zaman hoķumetde de yōūdu sende de yōūdu ğurban_oluyum.

82 kōr haçça dirdi ki rahmatlık bā bekliyok ğoca herif_inen. āpuñar hindiki gibi battı
 83 diyo. yedi sene gelmemiş āpuñar.

84 B) kúsmüş diller.

85 A) kúsmüş, gitmiş. herif_inen yatıyoduķ bi de inilti cōķdü oruya diyo. bi inilti
 86 cōķdü. kaçdım didim ki diyo len didim diyo orda āpıñarın başında yataallarmış. bi baķale
 87 didim diyo. bi su iniliyo didim, vardıydım diyo. deñiz devrilir gibi āpıñar patlamış diyo.
 88 devrilip_akıyo. zabānan ortakóye habar verdik. n_ādar cōluķ cōcuķ varsa āpıñarın
 89 başına birikmiş. onun gibi evelden öyle ğörüyoduķ, hindi ne biliyim ben.

90 **Şimdi siziñ bu cōcuķluķ, genclik çağlarıñızda ortakóy kücükmiş ya. o zaman**
 91 **bağ var mıydı, üzüm_olur muydu?**

92 A) olmaz_olur mu. üzümümüz olurdu. onnan o üzümüñ bekmeziynen
 93 şey_ıdellerdi eviñ geçimini.

94 **Sultan hala diyo ki biz bāda cōķ bekledik diyo. gece yarılarında gelirdik bağdan**
 95 **diyo.**

96 A) bağ beklerdik, biri ğopar da yir diyi ödümüz sıdardı.

97 B) hocam şimdi geçim evindeki bahce, on, on beş dönüm de tarla efendim bi
 98 de bālar olur, bi de ğapısında inekler olur. geçim her şey meselā ğuru diri bahceden
 99 ğalkar. fasulye, nohudu işde batlıcan ğurusu, fasulye ğurusu işde şudur budur o ordan
 100 ğalkar, soğan, patates ordan ğalkar. bādan da üzüm_alır, inēnden de ayranını ondan
 101 şeylerini alır. ğurbanıñdan ğurbana da bi et yellerse yeller. öyleydi yani.

102 A) ğurbandan ğurbana da t  ze mal kesilir ğoca ğoca mal kesellerdi. yo  l  n
103 derdinden. ge  imini   u  un.

104 **Baĝ bozumunu nası yapardı  ız?**

105 b   yetdi miydi burdan te  ti, ğazanı toplallar, b  n ba  ına varırdı  . keser, oruya
106 yı  rık.   irahna olur,   irahneye. mesela bunlar gibi ge     ocuklar   ınardı  , biz de   ınardı  .
107 ğaynadır te  de, ğazana ğorduk. onu k  pd  r  rd  k eyce. duruldu muydu te  de ğoru  ,
108 altını ya  arık. gecenin bi yarısına   dar ğaynadırık   onu. bekmez topr  n   ğoru  . ğaynadı
109 ğaynadı g  yulur, bekmeze d  nerdik. onnan     d  rt endirim bekmez   olur. onu a  saraya
110 ğ  t  r  ller, satallar. yiseler ke  ke yiseler de evde yiseler. yo  l  nda satılacak da eve ı  ık
111 yata   y  z   yohut ğadına ğıza don, i  li onlar alınırdı.

112 **Ula  ım yo  du deĝil mi o zamanlar?**

113 A) yo  , yo  ,   urdan burdan y  klellerdi hayvanı. ke  ke   imdiki gibi teneke
114 meneke... k  p. k  p, hamam b  azına varınca e    k e     d   nce diyor k  p ĝırıldı mı diyo,
115 bekmez d  k  ld   m   diyor. lav  a rahmatlı diyo. yatdı, i  iyo diyo. ala samanlı arıya
116 ĝitmesin diye diyo. esgiden   yleydi yavrım. k  p ĝırıldı o  dar bekmez adamın bi sene
117   ekdi diyo. yo  luk bi yandan onu satacak da derdini ĝ  r  cedi diyo. e   ek e     d   nce
118 k  p ĝırıldı, bekmez d  k  ld  , lav  a rahmatlı deyzem yatdı diyo, bi i  iyo alasamanlı
119 araya b  ri gitmesin. neler vardı yavrım    du ya i  de ğafamızda ğaldı mı.

120 A)     r   alılıardı eveli ızcık zahramız   ıkar.     rc   gelir, hok  met yarısını alır,
121 gider. orda bi ihdiyar var   dı. ihdiyarın ızcık zahrası var   mı  . varmı  ,   l  m    ğomu  .
122 o  a ızcık bi   iy ğalmı  . dimi   ki on   da al b  ri ben   ocuklara ne yidirec  m dimi  . ĝ  t
123 demi  . abdes   alıyım, namaz ĝılıyım da dimi  . dilekce veriyim dimi  , n     aparsa yapsin
124 seni demi  . varmı  ,   p  narda bi abdes   almı  . namaza durmu  . cen  bı all  . adam orda
125     r   almadan adamın idrarı durmu   mu. adam   ır   ır   irmi  . aman   irin da ben   unu  
126   tesini berisini n     adar zahrası varsa verec  m. fazla da verec  m varmı  lar, yo  k dimi  .
127 ben dil  k  eyi alamam, dilek  e verdim bi d   fe dimi  . adam   yle b  rı b  rı gitmi  . esgiden
128   yle yo  l  du,     r var   dı.

129 **Oĝlunun yaramazlıkları**

130 burdan babası ğúççüdü. onuñ guccü de memmet_ıdı. babası ıcık böyüdü o
131 memmetden. takşıya binermiş zabā ğadar gezermiş. takşıyı ğırar_ımış, getirir ğapıya
132 ğor, yatar_ımış. memmet de takşıya biner ğoya işde çarşıdā dükkāna gider.

133 B) ğıran kim hala?

134 mevlāne. memmediñ habarı yok yazzık. memmet de binermiş takşıya,
135 loķantaya gidermiş. şindiki panganiñ oruya varıncı takşi durur_umuş. memmede bi
136 zopa çekermiş takşıyı ğırdıñ diyi. halbisi ğıran başğası. dayā yiyen memmed. yav ben
137 ğótürmedim, şurdan şuruya ğótürdüm, ğırıldı. n_āpıyım şöyle oldu, böyle oldu. iki_ün
138 sōna duyarık ki bu ğırmış. takşıyı şöyle ğıvrandırır, ğıvrandırır; getirir, ğırar, ğormuş.

139 B) davar sāmaya gitdīmizde oruya gitdik, dur onu anlat, onuñ delmesini
140 çalmış.

141 A) he işde davar sāmıya dāl. seniñ_omariñ dününü itmiye gitdik, bu ev
142 yapılyo yeni. delmeyi şiye ğomuş, şiyiñ arķasına ğomuş, orda āç sóķüyomuş. o delme
143 içinde de yedi yüz lira para var. yedi yüz lira da epey paraydı o zamanlar. biz de
144 bunlarda düün idiyoh. fahrettin, ğarısı, ben hep ordayıh. mevlāna da burda ōraşıyor.
145 tomatilerde şurda oturuyomuş. mevlāna bi o yanna siñiyo. bi o yanna ğopuyo, bi bu
146 yanna ğopuyo. onu yaynıkdırdı mıydı delmeyi nası almış ordan. için'dā parayı almış,
147 ğayb_olmuş, geldi bizim yanımıza. dedi ki ben didi büyük bi para buldum. nirden aldıñ
148 len. dedemiñ delmesini çaldım, içindā parayı aldım didi. aman dime ha dime.
149 iyı_ıtmissiñ. bi de geldik_āşam_ınan. yav didi kimse gelmedi, bi tek şerif geldi, şerif
150 mi aldı nūrdü delmede para vardı, ğayb_ıtdim. hiç mevlāneyi bilmiyo ki. öylece o
151 parayı yidik. bir ğún de içerde arķasını yıķıyacām ğoca herifiñ. bu da guccük. bu geliyo,
152 ille diyo para oldūnu biliyor onda. ille diyo bi şey_ıdiyim bunu diyo. diyom ki git
153 diyom ōlum, duyurmadan. şuruya balķun eveli şu evde daban ğat_ıdı. orda sini ğurduķ,
154 zabānan çay içeciyyik. onuñ da arķasını yudum, içerde geyinecek. mevlāna içerde. biz de
155 siniye şöyle oturduķ, çay içeciyyik. o da içerde giyiniyo. 'nası delmeyi aldı, ğaçdı
156 mevlāna, şurdan siniden 'nası atladı, çekdi. o zaman da o da don, ğóynek o da atladı,
157 arķa sıra ğopdu, yola da gidemedi. ğavur ğadası yıjd_olası şu paramı getir didi. ár sen
158 alıp gidersen seni şöyle iderim. haydi didi o paraniñ_üsdüne bi sōuķ su iç diyo. bu hiç
159 ğorķmazdı ondan. o parayı da öyle yidi.

Konuşan: Sultan Sağlam (84 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy ilçesi

Konusu: Eski köy yaşantı, masal

1 ipdiki řunuñ _anasını almış zamanında. yini evlendinde. asgere gitmiş, dört yıl
2 asgerlik yapmış. gelinceye _dār ğarısı hasdalamış. ğonşu da halasınıñ ğızı çıkmış.
3 deyzesiniñ _olu balcıdaydı. buñu dutuyollar, oña veriyollar. ğarı hasdı ya. ondan sō
4 vèrince de bu yidi, sekiz _ay āleřiyō. edrafından kel zuban diyollar. ğarı, yaşlı ğarı
5 dimiş. bu saña ikiñize de heriflik yapamaz. o da ğaç dimiş başka biriynen. bu dutuyo,
6 ğaçıyo. avrat da o zaman o arada iyi olmuş _umuş. ğaçandan sōna on ğún ğadar duruyo,
7 avrat hastalıyo birden. hemen _ölüyo. ilk hanımı ölüyo. ötā da ere gidiyor _a ere gidiyo,
8 ğoca avrad _ölüyo. bunlar yalıñız ğalmışlar. hamırı yōurruk dir. ekmā ider hōyle çarpdı
9 mı ekmāk ta yuķarı sıçrardı. ondan sōna beni verdiler. ben de gelin geldim bōñ bi ğına
10 geldi, zabānan gelin çıkdı. ortakōy şiyi oydu. bōñ bi ğına gelir, yanında iki adam gelir,
11 alıp ğor, gider. öyle olduğu.

12 **Bu Ortaköy halkı ğeçimini nasıl sağlardı?**

13 millet bānan, bahçaynan, ekinнен ekin eme yarar olmazdı. öyle çalıřma yōūdu.
14 tarlası olan _ekerdi. harman kaçacaķ da reşberler yüzü ğülecek. ıcıķ harman kaçar. onu
15 da öşürcü olurdu esgiden o da gelir, ne varsa alır, gider. ğalan ne ğalacaķ, yimesine anca
16 yeterdi. hep ulaf biterdi. ekinнен rahmet olmazdı. ğūbre bilinmezdi, öyleydi.

17 **Bu öşürcü nedir nineciğim?**

18 öşürcü de hokumetten geliyor. topluyo, ğötürüyo zahrayı. hokumete
19 yatırıyollar. bi ğoca herif var _ıdı. bayā doħsan yüz yaşında var _ıdı. öşürcü gelmiş,
20 bunuñ da zahrası az çıkmış. onu da öşürcü alıyo. bi adamıñ biri geliyo, öyle topluya
21 zahrayı. olsuñ olmasıñ veriyollar. alıp gidiyo. ğötürme benim yiyācām ğalmadı dimiş. o
22 da ğötürüyüm dimiş. ben bi namaz ğılıyım da duāya duruyum da sen ğötür baķalım
23 dimiş. öşürcü alır, gider. bu da namazı ğılar. duā ider. adam řōruya çıķmadan sancı

24 yaşalamış. ondan sōna getirmişler zahrasını vėrmiřler, adam ōlmıř anında. yā bōyle de
25 oluyo.

26 **Peki nine ğıtlık olmuş mu, anlatıllar mıydı?**

27 ğıtlı bilemiyom ben.

28 **Var mıymış?**

29 var_ı mış da un diye getirmiş kepā diller. hızarıñ kepāni. onu yimişsik. ben de
30 bilmiyom. ğuşcukene. benim bōyık bacım var da bilirse o biliyo. o işde zamānında
31 milletde un da yōmuř, zahra da yōmuř. o zaman bekdeş diller kepek getirmiş un diye
32 hızarın kepānı didiler. şimdi dā ōyle ľaf_ideller. onu da hamır gibi yōrmuř. anam
33 ırahmatlık saca ğoymuş. ğomřunuñ biri dimiş ki biz de dā yiñi mi olmussuk bilmiyom.
34 çocukları ōldürüñ, bunu niye bōyle idiyoñ dimiş. cayır cayır yanar_ı mış. altı kepāk,
35 hızar kepā. kimi yimiş, ğarnı şişmiş. esgiden ōyleydi. kimi hiş yimemiş. ōyle oldüñ
36 duyardık.

37 **Aķlıñda ğalan bi meteli anlatabilñ mi?**

38 evel zaman işinde ğalbır zaman işinde iki çocuk var_ı mış. dambaşıya
39 řıķmıřlar, gidelim dimiş iki çocuk bir eve varalım dimiş, acıķmıřlar. eviñ birinde ķópek
40 uluyo birinde tütün tütüyomuş. ķópek uluyan eve mi varsam tütün tüten eve mi varsam.
41 ķópek uluyan eve varsam ķópek yaralar, tütün tüten eve varsak dimişler, hadi varalım.
42 bunlar řıķmıřlar. ordan toprak ūtmıřlar. orda dev var_ı mış. sıřāñ dimiş, sışan
43 belliyomuş. yiñitten durmadan toprak yiter_ı mış. sıřāñ dirkene geri dışarı řıķmıř o dev
44 de. geliñ ğuzularım geliñ dimiş. deve onları yiyecek_a. geliñ içeri oturuñ dimiş.
45 gelmişler, oturmuşlar. āřammıř dışarı, içeri misāfir_ı mış. deyme acıķdık dimiş. bi su
46 verseñ de içsek dimiş. olur ğuzum veriyim. devmiş o da. dev içeri variyo, idrar yapıyo,
47 eletiyo, çocuklara veriyiyo. ondan çocuklar içiyo, aman deyme duşluymuş suyuñuz dimiş.
48 olabilir ğuzum, olur dimiş. ondan sōna dururķan dururķan dev bi dişim saldırmış. aman
49 ebē şurda bi şiy var dimiş. ğorķma ğuzum bizim evde arıalaca da var sarıalaca da var
50 dimiş. deve gitmiş ya dişi kesmemiş. ordan neyse yatmışlar. orda bi de yarım ğótlü gelin
51 varmış. bi torba daķmıřlar řōruya. torbanıñ birine horuz ğomuş o gelin. birine de bızā
52 ğomuř. ğuzum siz ğačiñ dimiř. dev sizi yiyecek dimiř. orda geliyo dev, dutuyo, bi
53 dişliyo. dişini ivetmeye gitmiş de. gelince bi dişler, horuz ğık ğık diyi ōtmıř, işinde

54 adam var bellemiş. yā dimiş, seni horuz gibi öttürüm dimiş. ondan sōna bızāya varmış.
 55 bızāyı dişlemiş. bızā da bārmış orda. ha dimiş seni bızā gibi bārtırım dimiş. açmış,
 56 bakmış_ı. ne çocuk vār ne bi şey var. birinde bızā birinde horuz. bu arkasına
 57 düşmüş. dev getmiş. çocuklara bi bıçak vermişler. bi ırbık su vermişler, ıcık da kıl
 58 vermişler. ha gelirse kılü serpiñ gözü görmesin. daha iredde çıkar gelirse su serpiñ.
 59 sudan evel bıçak. bakmışlar, çok gidiyollarmış, bakmışlar geliyo. oruya evelā bi bıçak
 60 atmışlar. bıçak devin_ayaklarını kesmiş. eyce kesmiş. bu seferece kıl_atmışlar. kıl de
 61 varmış, gözüne duman durmuş. öyle öyle dirkene daha da geçerse şu ırbıā suyu dōkūñ,
 62 siz de öte yanna geçin dimiş. bunlar ırbı suyu dōküyollar, öte yanna geçiyo, bura
 63 deniz_oluyo. gūzūm, yavrılarım nası geçdiñiz dimiş. ebē dimiş. deliklidaşı boynumuza
 64 dağdıl, gūdük kūrā da belimize soğduk. hatladık geçdik dimişler. o deliklidaşı gafaya
 65 geymiş, kūrā da sırtına dağmış. dev hatlamış, suyuñ içine girmiş. o iki çocuk gurtulmuş.
 66 masal de bu. ufağmıymışsık zār heç mi yokmussuk. beyle anladıldı.

Konuşan: A) Fiyatlı Karakulah (56 Yaş) , B) Ramazan Karakulah (62 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy ilçesi Camızlık köyü

Konusu: Masal, halk hikâyesi, evlilik ve düğün âdetleri

- 1 A) bi var_ıymış, bi yqumuş. allāñ ğúnú çōķ, çqumuş. çok dimesi de ğūnamış ya.
- 2 bi avradñ yedi dene ōlu var_ıymış. avrad gendi hāmileymiş. bacıları yqumuş. bu yedi
- 3 ōlan evi terk_ıtmış, ğomuş gitmiş. gitmiş bi dāñ arķasına yirleşmiş. avrad evde yalñız
- 4 ğalmış. avrad dqura dqura dqursa ki bi ğız dqurmuş. ğardaşları da dimiş ki anam ğız
- 5 olursa al bayraķ dik. ōlan olursa ā bayraķ dik dimiş. ğız_olursa biz gelirik dimiş. avrad
- 6 al bayraķ dikmiş. ğoñşuları da al bayrā çekmiş, ā bayraķ dikmiş. ğardaşları depiye çıkşa
- 7 baķsa ki gene ā bayraķ dikilmiş. aman anam gene ōlan dqurmuş, gitmiyelim dimiş. bir
- 8 ğún böyle ğızlar oturmuş, yuñ dider_ıymış. o ğız da var_ıymış. birisi işde bi şey itmiş.
- 9 al_ebişim_ölsün ben ossurmadım, al_ebişim_ölsün ben ossurmadım. dirkene ğız
- 10 dimiş kine benim de al_ebişim_ölsün ben ossurmadım dimiş. ötä ğız da dimiş ki ğız
- 11 yavrūm seniñ yidi dene ğardaşñ var. sen niye al_ebişi öldürüyoñ dimişler. ğız na
- 12 zaman. tābi var. sen git de anañdan sor dimişler. varmış anasına. annēm dimiş. böyle
- 13 böyle oldu şu yunuñ başında da dimiş. al ebişim ölsün didiydim dimiş. beni ğınadılar.
- 14 benim ğardaşım var_ıymış yedi dene dimiş. hē, var ğızım. hiç ğız olmuyu diyin evi
- 15 tek_ıtdiler. iyi. anam dimiş. ben ğardaşlarımıza gezmiye gidecām dimiş ğız. git ğızım
- 16 dimiş. anası bu ğızı hazırlamış her şeyiyen. bi kūlden eşşek yapmışlar, üstüne bi hābe
- 17 atmışlar, hābeniñ ğózlerini doldurmuşlar. ğızım dimiş. hiç eşşā çō dime dimiş. deh ço,
- 18 deh ço di dimiş. iki tāne çō dime dimiş. iyi. ğız deh ço, deh ço, deh ço. ğardaşlarıññ
- 19 yanına varırķan bi de çō dimiş. çō diyince kūl tozmuş gitmiş, ğızıñ_elinde hābe ğalmış.
- 20 varmış ğız, eve girmiş. eve varsa ki hiç ğardaşlar yok. hep ava gitmişler. ondan ğız
- 21 baķsa ki orta yirde bi av yatıyo. ğız avı bişirmiş, indirmiş, yumuş, yapmış, çatmı. ıcık
- 22 da ğomuş, yimiş. saklanmış ğız. bir ğuñ böyle iki_ún böylē dimiş ki en ğuççük
- 23 ğardaşları bu bizim_avı bişirip de hazırlayan kim. biz bi ğózliyelim dimişler. dimiş ki
- 24 ğuççük ğardaşı ben ğózleyim, siz gidiñ de dimiş. ğózlemişler. gene avı atmışlar orta yire
- 25 gitmişler. ğardaşı ğózlemiş. ğız bi de çıķmış saklandī yirden. o avı bişirmiş, indirmiş,
- 26 yumuş gene silmiş, süpürmüş. saklanacā vakıt ğardaşı dutmuş. dūr baķıyım sen is misiñ,
- 27 cis misiñ dimiş. isim de cisim de siziñ de baciñızım dimiş. e bizim bacımız yoūdu.

28 var_ıdı ben işde bacınızım siziñ dimiş. niye böyle itdiñiz de işde böyle biz_ıtmedik.
 29 işde kóy çekemediklerinden böyle itmiş dimiş bacısı. iyi. bacısına izzat, ikram, şölan,
 30 fılan ğardaşları. bacısını bu ğardaşları hep tek tek evermiş. yidi ğardaşa yidi dene
 31 ğız_almış. durup duruğan bacıları hasdelemiş. bu yidi ğardaşñ yidi ğarısı bu ğıza işde
 32 kimi şelān yidirmiş. kimi çayan yidirmiş. kimi ğurbā yidirmiş. kimi şonu kimi bunu. ğız
 33 hasdalanmış. ğızñ ğarnı bu_ādar olmuş. allaham dimişler ğardaşları biz bu bacımıza
 34 nidelim dimişler. nidecık dimişlēr. bi deve getirelim. üsdüne saralım, bi uvuya
 35 ğoyuralım dimişler. gitmişler, bi deve getirmişler. sandñ_ıçine ğomuşlar. deveniñ
 36 sırtına sarmışlar. ğótürmüşler, bi uvuya ğoyurmuşlar. deve yayılırmış üsdünde sandınan
 37 bi a deve. ondan bi de o zamanaça şordan bi sır ğúdennen bi bey_ōlu gider_ımiş.
 38 bey_ōluynan sır ğuden ikisi birbirine dimiş ki şō deveniñ_üsdündā mal ise benim can
 39 ise seniñ diyi varıllarmış. bey_ōlu dimiş ki can ise benim dimiş. varsalar baqsalar ki bi
 40 ğız. sandī açsalar ki deveniñ_üsdünde. bey_ōlu bunu almış. almış bu ğızñ
 41 ğótürmüş_evine. tedāvi ittirmiş. yidī, içdī ğurbā, yılan, çayan tüm ğızdan dókülmüş.
 42 tedāvi ittirmiş ya herifi. ğız da bunu nitmiş, ğurutmuş. bir bişiyе ğomuş işde bi torbaya.
 43 ğaldırmış, saklamış. ğardaşları künde o yanna ava gidellermiş. bu ğızñ da üç, dört tene
 44 uşā olmuş. çocū neyi. gene ğardaşları o yanna ava gider_ımiş. ğız da ğardaşlarını
 45 ğórrümüş de sāb çıkmaz_ımış. bildiklik virmez_ımiş. çocuklar ğoca oca olmuş. ağılları
 46 ermiş. ğız dimiş ki ben bōñ şō deñizin ğıyına asbab yumuya gidecām dimiş uşaklarına.
 47 deñizin ğıyına ğazanı almış, asbab yumuya gitmiş. orda asbab yur_umuş. gene
 48 ğardaşları ordan geçmiş ğızñ. geçincē ğız tābi biliyo ya uşā çırmış. geliñ buruya dimiş.
 49 varmışlar. anaları üretmiş uşā. ölüm dimiş. siz çırñ dimiş.

50 hüt aşşım hüt

51 var şonu yūt

52 yidi ardaşñ yjeniyik

53 ā deveniñ buveniyik

54 diñ dimişler. öyle üretmişler uşaklarına anası. uşak bi de başlamış:

55 hüt aşşım hüt

56 var şonu yūt

57 yidi ardaşñ yjeniyik

58 ā devenñ buveníyik

59 dimişler. iki üç sefer dimişler. dayıları durmuş, eyce bi dīnemiş uşāñ dayıları. bi de uşā
60 yanına çirmişlar. yjenim dimişler geliñ baқыım yanımıza. varmışlar. siz neyiñ nesisñiz.
61 biz šō avradñ çocūyuk dimişler. beni onuñ yanına bi ğotürñ, getirmişlēr. ārı ğız
62 anlatmış. mesele böyle böyle ğardaşım dimiş. geliñ, ğarlarıñızñ yapıdñı ğósderdecām
63 dimiş. o šelānan çayanñ, ğurbāññ ğurusunu ũrlerine dókmüşler ğardaşlarıññ. baksa ki
64 ğardaşları her şeyi yidirmişler. eve varmışlar. avradlarını hep yidisi de boşamış. şoruya
65 onnan bi de ğatır getirmişler yidi dene, ğazan getirmişler, ğazanñ içine ğomuşlar.
66 savuşdurmuşlar.

67 A) bi sayışmal' var_ıymış. kóy yerine bi ğóç gelmiş. çadır gelmiş durmuş. içinde
68 de bi ğız varmış 'dünyā ğózeli. ğızñ adı da ğúlizar_ıymış. bu sayışmal' at óklemiye
69 geçmiş. atı óklerkeniye orda sayışmal'_ınan ğız ikisi birbiriynen anlaşmış. birbirine
70 havas olmuş. havas_olunca işde dúñúr düşmüş. savsam dimiş seni baña viriller mi
71 dimiş sayışmal ğúlizar dimiş. virmezler sayışmāl' dimiş. dúñúr neyim salma, beni saña
72 virmezler ya dimiş. biz dimiş yarın āhşam ğóğeciyyik burdan dimiş. ben ğóğeken saña bi
73 mekdup yazar, daşñ_ıltına bırakırım dimiş. o mekdubu al, oqu dimiş. beni ara, bul
74 dimiş. olur mu dimiş, olur. zabānan kaksı ki sayışmal' ğulizargil gitmiş, ğóç_almış
75 gitmişler. sayışmal' hinci bi ğır_ata binmiş bunuñ peşine düşmüş. kādı okumuş, beni
76 ara, bul sayışmal' diyin kātta yazar_ıymış. ğır_ata binmiş sayışmal', düşmüş_arkalarına.
77 gitdī yerden sorar_ıymış. çışmeler burdan ğúlizarım geçdi mi, soqk suyuñuzu içdi mi
78 diyin işde. çeşmeler de geçdi, soqk suyumuzu içdi diyin dile gelillermiş. işde gitdī yerde
79 sorar, gider_ıymış. böyle bi harbe ıraslamış. arabüzengiye. ondan arabüzengiye
80 harb_ideller_ıymış. bu sayışmal' da acından ölmüş ğulizarı arıyacām diyin. o harbde de
81 ğanlı pilāv bişer_ıymış, ğanlı pilāv. içinde bi çömçe dikili. sayışmal' atı oraya ālemiş,
82 ğaşşı almış, bi de piláva girişmiş ğanlı piláva. yirken yirkene arabüzengi şöyle bakmış.
83 'ēy yıt dimiş. o ğanlı pilāvı beni ğazanan yiyecek dimiş. benim_uçun ağan şu ağan
84 ğanlara bakale şöyle dimiş. ğarnı doyunca ondan tamam. nirde bi harb_oluyo, işde
85 felān yerde. gel. varmış sayışmal'. geleni dōramış, gideni dōramış. arabüzengiye

86 ğazanmış. arabüzengiye ğazanınca dimiş ki arabüzengiye arabüzengi sen burda dur ben
 87 geleneçe. benim bi yitim var. onu buluyum, geliyim. seni gideken alırım dimiş. oldu mu
 88 oldu. orda durmuş arabüzengi. gider_ımış gene git gitmemissin, git gitmemissin. bi
 89 ğapısız, pecesiz eve ıraslamış sayışmal. ıraslamış. nasıl şeyinen ğomuş_umuş. yıkmış
 90 duvarın bi yanını. elindanın adı neydi. ğılıç_ınan. içinde bi dünyā ğözeli ğız. ğızın da
 91 üç ğardaşı var_ımış. o ğızın_üçün ğardaşları üç senedir harb ideller_ımış bi dān
 92 arkasında. aman ğardaşım dimiş ğız o zamanaça. benim_uçun ğardaşlarım üç senedir
 93 harb_ıdiyo. nası vurduñ da yıkdıñ. şimdi beni öldürüller, geliller dimiş. bacım
 94 öldüremezler dimiş. sen benim ğarnımı bi doyur dimiş. o ğardaşların da senin_uçun
 95 nirde dönüşüyo dimiş. baña bi görset dimiş. ğız orda sayışmalın ğarnını eyce bi
 96 doyurmuş. işde demiş felanca dān arkasında harb_ıdiyollar benim_uçun dimiş.
 97 sayışmal ata binmiş, varmış. orta yirlerine sür_atı dimiş bacıları. selamı kim_alırsa
 98 ondan yanna ol dimiş. sayışmal varmış, atı harbin ortasına sürmüş. selam_aleyküm
 99 dimiş. ğızın ğardaşları aleyküm selam dimiş. orda orayı da hallitmiş sayışmal, orayı da
 100 hep öldürmüş. ğardaşlarına dimiş kiniye ğızın ğardaşlarına. ğardaşım dimişler bi
 101 bacımız var, saña vireciyik dimişler. saña virdik_olu virdik dimişler. o zaman sayışmal
 102 dimiş ki ğardaşım ben bacınızı ğordüm, eviñizin bi yannı duvarını da yıkdım dimiş.
 103 acımdan_öldüm dimiş. vurup yıkma mecmuriyetinde ğaldım dimiş. iyi olsun, bacımı al,
 104 git. hele senin de bi bacın dursun dimiş. benim bi amānetim var onu bulmayınca ben
 105 kimseyi almam dimiş sayışmal. getmiş, bi kıoye varmış, misāfir olmuş. o kıoyde de o
 106 ğızın dünü olur_umuş gulizarın. ondan varmış, bir ğoca ğarının_evine misāfir olmuş
 107 sayışmal. hiç kimi kimsesi yōumuş. bi ğoca ğarı var_ımış tek başına. ebem acıkdım
 108 dimiş. iyi, sayışmalın ğarnını ğarı doyurmuş. ebem dimiş sayışmal kıoyünüzde ne var ne
 109 yok, baña bi anlat dimiş. ölen, yiten, dün, bayram ne var_ise dimiş. guzum kıoyümüzde
 110 ölen, yiten yok dimiş. kıoyümüzde dimiş bi yörük ğocu geldi dimiş. yörük ğocünün bi
 111 ğızı var, ğulizar dimiş. oña yidi gündür dün_ıdiyollar, bey_ölunun oluna viriyo dimiş.
 112 bey_öluna dimiş. babası ğulizarı dimiş. ebem dimiş, ğulizarı ğorebilin mi dimiş. aman
 113 guzum dimiş. beri beñzer adamları ğulizarın yanına ğomuyollar dimiş. benim gibilerini
 114 ğollar mı hiç dimiş. ğollar ebem seni dimiş. nası ğollar guzum, beni ğomazlar dimiş. şu
 115 yüzz_āl dimiş sayışmal ğarıya. şu yüzz_āl dimiş, bırnāna dağ dimiş. sen var ğulizarın
 116 yanına dimiş. ār seni ğomazlarsa şu yüzz_ābarnāndan çıkart dimiş. şöyle ğulizara görset
 117 bi dimiş. ğulizār şu yüzzā bağ bi dimiş. oldu mu oldu. bi de varmış. ben dimiş ğarı
 118 ğulizarı ğorecām bi giri çekilin, ğulizarı ğorecām. get ğavur çatlağ dimişler. beri beñzer

119 adamları ğomuyallar, seni ğollar mı ğulizarıñ yanna dimişler. beni ğollar, ğollar. ğulizār
 120 seni ğórecām ğızım dimiş. şu yüzzū ğaldırmış böyle gulizar. ğulizar bilmiş sayışmalıñ
 121 yüzz□oldūnu. çekilñ, ebem gelsiñ yanıma bi dimiş. çekilmişler, ebe varmış yanınā.
 122 anlatmış bu ğarı. ğuzum dimiş. bi sayışmalı adlı bi olan geldi, seni ğórmek isdiyo
 123 ğulizarım nası ğófūr seni dimiş. nası ğórecek ebem beni dimiş. ben yarın öylenden soñu
 124 ikindin_üsdü sarayıñ dolmabahçasında ğızlar_ınan gezmiye çıkacām dimiş. orda
 125 gelsiñ beni alsıñ, gitsiñ sayışmalı dimiş. oldu mu oldu. böyle selām söyle sen dimiş. ğarı
 126 gelmiş bi dē ğuzum sayışmalım ğulizarıñ selāmı var dimiş. yarın öylenden sōra sarayıñ
 127 bahçasında gezmiye çıkacāmı arķadaşlarıynan. alıp gelecñ ğızı dimiş. oldu mu oldu.
 128 sayışmalı da hazırlanmış. yarın öylen soñu olmuş. varmış dolmabahçiye ğızı alıp
 129 ğaçmıya. bi de varmış bu yandan nası ğulizarı ſiye atdıysa atıñ terkine bi de ata vurmuş,
 130 sür. bu yanna gelmiş. o üç ğardaşñ bacısını almış terkine, sür. amma bu dūn halkı hep
 131 düşmüş sayışmalıñ peşine. ſiyiñ yanına gelmiş, arabüzenginiñ yanna ğızıñ ikisiynen.
 132 orda arabüzenginiñ yanına gelmiş. acıkmışlar. ğız alıp ğaçma ğoley mi. arabüzengi
 133 bunları ekmeklemiş, çöreklemiş. o zamanaça dūññ halkı gelmiş tábi. bey_ōlu
 134 evleniyo. köy tüm yörümüş, silahlanmıſ. arabüzengi dimiş sayışmalı, biz yatalım ıcık
 135 uyyalım da dimiş. sen ğóz ğılavuz_ol dimiş. arabüzengi ğılcı eline almış. geleni
 136 kesmiş, gideni kesmiş. dereler ğanları almaz_ımıſ. sayışmalı, üst yanna durmuş,
 137 ālar_ımıſ. arabüzengi, sayışmalı uyartmaya ğıyamaz_ımıſ. ālar_ımıſ. ğózünden bi
 138 damla yaş düşmüş sayışmalıñ yüzüne. o zaman sayışmalı ğózünü açsa kiniye. ğanlar
 139 celkeliyor. sayışmalı, kaç da şu hālime bi bak dimiş. sayışmalı_ınan gelenleri hep
 140 ğırmışlar. ğızıñ üçünü de almış, sür_eve. eve gelmeden adam yollamış. babam dimiş.
 141 bize halıyı halıññ_üsdüne ziliyi ziliññ_üsdüne sarıñı da daha onuñ üsdüne döşesiñ
 142 dimiş. ben üç ğız_ınan varıyom dimiş sayışmalı. sayışmalı gelse kiniyē saraylar
 143 döşenmiş halıynan, ziliynen. ondan ğızları almış, içeriye girmiſ. sayışmalıñ babasıynan
 144 anası bir ğún_olmuş işde dimişler ki gelinlere bi gezmiye gidelim herif dimiş avrad. iyi
 145 avrad dimiş. sen git de ben_ondan sō giderim dimiş ğayınbaba. avrad bi de gelmiş. üç
 146 dene gelin bi sayışmalıñ_üç ğarısı buña nası hizmetler idellermiş, ğaynanasına nası
 147 hizmetler idellermiş o biçim. bi de eve varmıſ avrad. gelinlerdā iyilā bak, avratdā kötülē
 148 bak. aman herif dimiş. sayışmalıñ üç ğarısı var. sayışmalı ilayık dāl, saña ilāyık.
 149 ğayınbabıya gelin ilāyık olur mu. nūreciyik ya avrad dimiş. ne biliyim ben dimiş. git de
 150 bi ğóf dimiş. herif gelse ki aynı didi gimi. nası ideciyyik de bu sayışmalıñ elinden
 151 avradları alacıyyık dimiş herif. nası ideciyyik sayışmalıñan dóñüşe girelim dimiş. kıyyü

152 birikdirelim sayışmal'ınan ğüreşe girelim dimiş. kıyıü birikdirmişler. sayışmal'inen
 153 ğüreşe girişmişler. sayışmal' aldını vurrumuş yire. aldını vurrumuş. babası dimiş kine
 154 ölüm sen nası yiniliñ dimiş. babam beni kimse yinemez dimiş. benim anca şu saçımdan
 155 bi til'alır bālarsañız beni o yiner dimiş.

156 B) babasıynan ikisi ğüreşe girmiş. babası dimiş ki aman ölüm dimiş.
 157 iliñ'çinde beni yıķarsañ ayıb'olur dimiş. oña iyi niyetlilā babasına yıķılmış. babasına
 158 yıķılınıcı babası cellatları birikdirmiş.

159 A) babası cellatlara elini ğolunu bāladmıř. ğótürüñ bunu bi uvuya atıñ dimiş.
 160 bu cellatlar da öldürmüye ğıyamamış. sā ğózünü almışlar sayışmal'ıñ sol cibine
 161 ğoymuşlar. sol ğózünü almışlar, sā cibine ğoymuşlar. dāñ arķasına ğomuşlar iřdē bu kez
 162 babası girişmiş. kıyı birikmiş gene. gelinlernen dónüşe. arabüzengiynen harb'idirmiş
 163 kıyı teslim oluñ diyin. arabüzengi de teslim'olmam dir'imiş. sayışmal'ıñ ğarısı ya.
 164 ondan onlar dónüşe dursuñ. sayışmal'ın üs yandan üç ğuvercin gider'imiş. insanölu dāl'
 165 mi dimiş. bizden tozzaķ düşer, tozzāmızı bulsa, alsa da ğózlerine ğózlerini ğoysa da
 166 sürse esgisinden iy'olur dimiş. sayışmal' de işde allah tarafından bulmuş tozzā. sā
 167 ğózünü almış, sol ğózüne ğoymuş, sol ğózünü almış, sā ğózüne ğoymuş. tozzā da şöyle
 168 sürtmüş'ümüş. ğórmüř ğózü sayışmal'ıñ. ğórmüř, daha harb'idirmiş arabüzengiynen
 169 babası ya. kıyıü toplamış. bi de sayışmal'ıñ nārası varmış. sayışmal'ıñ nārası varınca şiy
 170 dimiş kine arabüzengi avradlar dimiş. sayışmal'ıñ nārası gibi bi nāra geliyo dimiş. bizi
 171 būñ teslim'alıllar dimiř. nası ideciyyik ya dimiř. bilmiyom dimiř. o arada nası
 172 anlaşmışlar sayışmal'inen?

173 B) anlaşamamışlar. ya şincik olan varmış ondan soñu babası harb'idiyo
 174 ğızlar'ınan ya. beni de asger alır mısıñız dimiş babasına. babası bilmiyo ya babası
 175 ölunu öldürdüler diyo. dāñ arķasına cellatlar ğótürdü kesdi, geldi diyo. yav dimişler
 176 ondan sō bu ğocā orduyu ğırdı. ondan sōna da seni mi şiy'itmiyecek dimiş babası.
 177 bunuñ da bi sayışmal'ıñ babasının orda atı varmış biliyoñ mu at kimseyi
 178 bindirmez'imiş, 'heç mümkünü dēl. olan varmış ondan sō ata dürrüş dimiş. ata
 179 hatlamış, binmiş. millet hep hayrat'itmiş. at gendiniñmiř zāten gendiniñ kimseyi
 180 bindirmezmiş. ata binincek sürmüş. bu hep fábi, halk da sürmüş arķası sura bunlar
 181 girişmiş şiye, harbe. girişince ondan soñu hincik o arabüzengiyyi fábi teslim'alımış.
 182 alıncaķ hemen dimiş ki ondan soñu 'amman dimiş. ben sayışmal'im. ben siziñ ğocañızım.

183 yalnız babam hincik gelir aman hiç kimse öldürmesin, ben öldürecām elim_inen diyin
 184 dimiş. onu da dimiş ben hemen bırakıyım. kelleyi yidi yirinden kes dimiş olan.
 185 hemen_anası dutmuş, arabüzengiye ğaldırmış, yere vurmuş. amma ğayınbabası
 186 ğopmuş. amman duruñ, duruñ. halk dursuñ, ben onu elim_inen kesecām diyin nası
 187 gelmiş ondan soñu kesecā zaman nası sayışmañ bırakdıysa yidi yirinden kesmiş
 188 arabüzengi.

189 **Ġız isdemiye nası gidilirdi?**

190 A) nası gidilirdi, büyükler birlenirdin. ğaynana, ğayınbaba, emmisi, emmisiniñ
 191 ğarısı toplanırdık, giderdik. orda allāñ_emri dirdik ondan. datlıyı yirdik. ondañ sō bi
 192 ğún keserdin. yolunu keserdin, cihazını keserdin, yatānı keserdin. olma mıydı bunlar hep
 193 olurdu. ondan ne alacıyın, ne satacıyın onları keserdin. ondan sōñra bi başlık keserdin.
 194 eveli başlık olurdu. süt haqqı. baña sekiz bin lira virdiler_idin. amoñ eñ bahalı ben
 195 gelmişimissim. ondan sō bi asbab giydirdiler baña. şey neyim aldılardı fanille, dotdiri.
 196 asbabı giydirdikten sōna aradan bi hafda geçdikten sōna bi kıómbe çekmişler taç
 197 kıómbesi, bi pilāv bişirmişler tavānan. ondan gezmiye geldiler, yūtten tekrar asbab
 198 giydirmiye. iş_inen, dost_unan, ğavimiynen, akrabāsıynan geldiler. ğapatmayı dañtdılar
 199 pilāv_unan.

200 **Ġapatma nedir?**

201 A) pilāv, tavık. onuñ adı ğapatma oluyor. ıcık pilāv, ıcık et tavīñ_etinden işde.
 202 hēp evlere virdilēr. ondan sō millet evlere virince işde yolunu alan geldi. kimi bürgü
 203 para yoğ_udu ya. kimi yemāyinen geldi. yemek var_ıdın. o zamankı adet öyleydi.
 204 orda asbabı tekrar giydirdiler. giri geldilēr.

205 **Saz, söz var mıydı?**

206 A) saz, söz var_ıdı. benim d_ide avrat getirdiler, avrat oynattılar. yā! bek iyi
 207 d_üm olduydu valā.

208 B) tam daķımıynan apdal var_ıdı. tam bi daķım apdal var_ıdı. sona apdallar
 209 çıkarıp çıkarıyollardı. çimeli var_ıdı. omar diye bi adam gece gitmişler ondan sōna

210 nevşeriñ nirden bi yirden bi avrad getirmiş. bizim haberimiz esas yoḡdu. zabā ġarşıydı.
 211 zabā ġarşı odada yatıydık. şu odada. aptalların ben yatıyodum yalıñız. boḡnuḡ
 212 boḡnuḡ bi ses geldi şu yandan. odadan kaçtım. aman didim bu ses neyimiş zabā ġarşı.
 213 zabah şöyle açılma tav. ġóle gelmişler, ġóle düşmüşler avradın barāber.
 214 moturluynan getiriyollar. ġopduḡ, mısa da Kaḡdı. bizim mısaynan ikimizik. mısadan
 215 başka adam yok. giri yannı uşaklar ġuççük. mısa da kaçdı ben de kaçdım, ġopduḡ,
 216 vardıydık bi getiren adam, o motorsikletçi, bi adam daha bi de yanlarında bi avrad oruya
 217 ġóle düşmüşler. ġölden bunları çıkarttık. ordan çıkarttık, geldik ondan sō aşşā bizim şu
 218 esgi şurdā şu hincik garac yapılı ya ora evdi. oruya getirdik ondan sō şeyitdik
 219 rahmatlık bizim amcanıñ ġarısı döndü de varıdı. geldik ondan sō orda avrad üşümüş
 220 tâbi biliyoñ mu ġóle düşmüş. bunlar ateş yakdılar, avrad ġızınıyor. ben didim ki bu
 221 avrad oynamaya geldi didim. ne bildim len nası itdim. döndü bi yandan çekişyo ne
 222 orusbusu böyle orusbu olur mu şunuñ gimi avrad orusbu olur mu didi. avrad ġızdı
 223 ondan sō tam yani gendine gelince kaçtı ondan soñu zilleri aldı, oduya geldi. odaya
 224 gelince bizim ne ġadar ev halkı varsa şöyle baḡaḡaldılar biliyoñ mu. bu kâz odaya
 225 gelince bayā da varımış adam biliyoñ mu. allām bu ondan soñu bi oyun oynadı abōv,
 226 bi ġór. üç ġún ġaldı. o zaman dūn bi hafda olurdu yavrum. sekiz ġún olurdu dūñ. nasıl
 227 yitişdirirdik, nasıl iderdik.

228 A) içgi neyi de vardı eveli. hinci içgi neyim yok.

229 B) bāşış avrada dāqılıyo, avrad aptallara 'virmiyo. aptallar didiler ki biz
 230 giderik. niye gidiyosuñuz. ya bu gidecek. ya biz gideciyik.

231 **Onlar getirmemiş mi onu?**

232 B) yō, aptallar ayrı geldi. aptal bir ġún önce geldi. avrad bir ġún soñu geldi.
 233 davıl da vardı, saz da vardı, cümbüş de vardı. yāni daḡım tam. kōçek de varıdı.
 234 esgiden aptallarnan kōçek vardı, erkek kōçek varıdı. hinci şorda bāzı erkek kōçekler
 235 çıkıyo ya aynı öyle erkek kōçek varıdı. hincik biz de didik yav arkadaş seniñ bāşışiñ
 236 ayrı, bunuku ayrı. seniñ parañ ayrı, bunun parası ayrı. olur mu olmaz mı, olur mu olmaz
 237 mı aptallar bi kaçıyollar, küsüyollar, yürüyüp gidiyollar. mısa gidiyo bi çevirip geliyo.
 238 didim ki hiç çevirmiye gerek yok. hangı bir ġún bunlarnan biz dönüşeciyo. içgisini
 239 viriyoruk, cārasını viriyoruk, ekmānı viriyoruk. sen ayrı oynuyoñ, o ayrı oynuyo.

240 sañane. öylece bunu avrad işde bir ğún_önce gitdi. sōna gitdik bunu getirdik getirmiye
241 de getirdik, sekiz ğún sōna aldık, geldik.

242 bir hafda gelen millete ekmek verirdik. bi de ğız evinde yatma var_ıdı. bir ğún
243 önce bi ekmekçi giderdi. orda ekmek bişirirdi. bir ğún soñu oruya bi ğınacı giderdi.
244 ğınacı da ğalırdı orda. ne biyim niye ğalırdı, bilmiyom. şöyle kıyüñ_ içinde şurdan
245 şuruya adam ğalır mı len. kıyüñ içinde de yatardıñ. biz burdan bi hasibeye geline gitdik
246 çeltē. çeltekde yatdıñ. yatmış ben geldiydim ya. ben ufādım bek büyük de dāl_ıdim. na
247 ğadar arabaniñ tekeri varsa tekerini çeltēñ adamı hep çıkartmış, sókmüşler. zabānan
248 vardık kı ondan soñu millet geline vardılar ki ondan soñu arabaniñ hic tekeri yok.
249 arabaniñ şō tamam önünde tıpa olurdu ya onları sóken almışlar. ğapā sókmüşler
250 almışlar, gitmişler tümünü. ğoca ğoca adamlar. adamlar n_ādar çekişdilerdi. gitdiler
251 hususi şiyi buldular, geldiler. giri o ğapağdan neden de. öylece biz hasibeyi aldık geldik
252 çeltekden.

Konuşan: Atiye Gr (73 Yaş)

Derleme yeri: Ortaky ilçesi Hacı İbrahimuşağı ky

Konusu: Serbest konuşma

1 **Eskiden ne iş yapardıñız?**

2 ğavramıya sıcaķda ekin_işlerdik. amma bi şu ķyde bekit on kişi orucu anca
3 dutardı. amma sıcaķda dutulur mu. amma ben yimedim. yokardā biliyo sizi yaldatsam
4 yokardā biliyo. senede işde ğa senede bi ekine gelirdi biliyoñ mu. ğa senede bi
5 ğavramıya ekin_işlerdik. orucumuz_ña gelirdi. dutan dutar, dutmuyan dutamazdı. şu
6 sıcaķta dutana da cenābı allaha hoş varsıñ da zor dutallardı yani. ben de yalıñızdım
7 kimsem ydu amma ben dutardım.

8 **Nası zorlanır mıydıñ teyze?**

9 zorlanırdım zorlanma dāl lm da bura dursuñ da ğzyurdu dirik. hindi gitdiniz
10 yoluñ_snde eřme var, dal var şorda. orda davar sālırdı. hinci davar nirde. malcılık
11 yapıyıllar da davarcılık kaķtı. eme yarar yok. ta oruya lm yayaķ giderdik. ordan davar
12 saĝ gelirdik. belimizde helke davar saĝ gelirdik orda. hā hinci bi navrış dirik dēy ta şo
13 dāñ_altında oruya yayaķ giderdik. teberimiz ordaydı. ta oruya gelirdik. hā ekin
14 tarlasında szm yabana hayvan bulursaķ hayvana binerdik. hayvan bulmazsaķ yayaķ
15 gider, orda su sular gelirdik. amma hincikiler lm harman şiyen geliyo, ğapiña
16 dķlyo saman. dene dirseñ ğapiña geliyo. hinci ireşberlik ney, şiylik ney bizlere
17 baķınca hincikleri yaşamayı yaşıyullar da hincikiler de bizler ğadar da yaşıyamıyur.
18 neden yaşıyamıyur bilemiyurum. derdi hemān alıyullar.

19 **Siziñ zamanıñızda çalışma oĝudu, hastalık yoĝudu.**

20 hastalık ydu, bi dillerdi ki ısıtma geliyu dillerdi. bi ısıtma var_ıdı. ısıtma da
21 bekit beş ğişiye, on ğişiye olsuñ tarlada dillerdi ısıdıyok dillerdi. hasdelik hec ydu.
22 hasdelik ydu, amma hincin n_ldu. aman bñ buāzımız ārıdı. bas doķdura. aman bñ

23 nŭrdü. ğafamız ārdı. bas dokdura. bi torba hap getir, hape dayan. o fāt hap de yoŭdu.
24 hap_olsaydı.

25 **Nŏrŭdŭñüz ya teyze?**

26 aman ne var nŭrecik ōlum callık culluk yirdik. ne bi çay olurdu ne bi bi şiy
27 olurdu. bā ğaynadırdık, ta gider o dāñ ardında. bu evleri hapadırdı; bi hafda, iki hafda
28 giderdik. hinci yiyecek ūzüm de bulamıyoğ. ğapıya dikdiyseñ asma dikdiñ. bā bahçe
29 hep ğurudu, bi şiy yoğ. oğdar gendimiz gider, bellerdik. giderdik yalnızlıkda hincikiler
30 bağdan bahcadan geçdiñ. bi oğlan var geldi bazardan, içeriye anca düşdü yatıyu yani. bi
31 de torun var hindi siydir. ō'tā torun inā ğótŭrdü. bu da hinci ğuzuyu alır gider. ğuzuları
32 var ğapıda. anası da yatıyu, babası da yatıyu hinci içerde. esgiden bizler ōlum yatma,
33 kaçma nirde. tinas atañ, düven sürŭlŭrdü. düven daha bu vāt düven sürŭlŭrdü.
34 ókŭz_ünen. dah, dah dah. ondan kerli tinas yıacıyıñ, tinas atacıyıñ. cec ideciyıñ hinci ne
35 var ōlum, bi şey var mı?

36 **Vallā şimdi yoğ o ğadar. Biçer hepsini hallediyo.**

37 cŭcŭm biçere vermiyullar. paralarını da ğayıtlıyullar. ah bazara ğótŭrŭp
38 satıyıllar. olan olmuyan satıyı. amma bizler çok çekdik. bereket allā ŝŭkŭr hinci iy kŏtŭ
39 elimiz, ayāmız dutuyo. hincikileriñ, geçleriñ çoğ bizden kŏtŭ.

40 **Siziñ esgi topraklar niye sağlıklıydı, sağladı?**

41 vallā, hinciki yimeden mi ki o yā, paket yā yiyyıllar. biz o yāları heç bilmezdik.
42 davarımızı saardık. ğaymak sererdik biliyŭñ mu. bişirirdik, ğaymak sererdik. ināmizi
43 makineye verirdik. onuñ yānı yirdik. ōlum bilmiyom ki hincikiler yimeden mi içmeden
44 mi. adanadan ŝiy geliyo ğışın. yaz nasılsa ğışın da zebze öyle. amma gendiýiñ ğapıdā
45 yetmeniñ dadını buluyoñ mu. bulamıyoñ. esgiden adanayı nirde bulacıyıñ, şiyi nirde
46 bulacıyıñ, bazarı nirde getireciýiñ. bilmezdik ki onu. ğapımızda ne yiterse onu yirdik.

47 **Kendiñiz yetiştirir, kendiñiz yirdiñiz.**

48 gendimiz yetişdirdik, gendimiz yirdik. amma hincikleri nŭrŭyo. evde ne yoğ.
49 yā yoğ, baldırcan yoğ, ğŭmpŭr yoğ, ōtā yoğ, beriki yoğ. amma bizler almazdı. hic
50 bilmezdik, hic, hic, hic. hincikileri haydiñ ğızlar, haydiñ bazar. bizler öyle çekdik.

51 **Farklı yemeğiniz ne vardı şindikilerden?**

52 bosdan ekerdik tarla tarla. inanırsañ ğabını da ğuruturduk. bosdaniñ, kelāñ,
53 tāzeniñ ğabını da ğurudurduk. onu da bişirirdik. yaprak düzerdik. hincikiler yaprak patlā
54 ğuruyo. patlā neyi bilmezdik esgiden. bādan_ alır, düzerdik. hā ğumpuruñu ğaldırırdıñ,
55 paķlañı ğaldırırdıñ. hepsini de gendiñden ğurudurduñ. onu bişirirdiñ. bazardan bi kilo bi
56 şiy getirdi bilmezdik. onları bişirirdik. bu mantıyı ney biz bilmezdik. hinciki alınan
57 mantıyı neyi. hincikiler bildi dā. ben bileli on beş sene, yirmi sene rahat oldu. gendimiz
58 keserdik, onu bişirirdik. amma hincikleri mantıyı kim bişirecek, mantıyı kim kesecek.

59 **Sizin kıoye has farklı yemekler var mıydı?**

60 ben çok hecazcılarıñ yemāni gendim yaptım. ğardaşımıķını yaptım,
61 bacımıķını yaptım. giderdik, davar kesellerdi. hincikiler nūrüyo. ekmek çıkacak.
62 ğoleyine gidiyılar. oña ne dirsiniñ ğıymalı hinci o çıktı. hañısı olsun, ölün_ olsun,
63 diriñ_ olsun. bizler giderdik ğazan ğazan o mantıya varanaça, paklaya varanaça,
64 ğumpüre varanaça onu bişirirdik bizler. böyle bazardan ğıymaymış şoymuş şuymuş onu
65 bilmezdik. ğapında da ğücüñ yetdiñçe davariñ_ olsun bir_ olsun, iki olsun kesellerdi,
66 onu bişirirdik. hincikleri gidiyollar, getiriyollar_ onu. yanına bi de ğara su getiriyılar.
67 biz_ onu hiç bilmezdik. ğola mı diyoñuz ne diyoñuz ölüm onu da yiller, içillerdi. hinci o
68 çıktı. ben bişirirdim. himci bişirme dāl yemeklerini ney de öyle gider, gelirdim onuñ
69 bunuñ yemāna da giderdim. amma hinci yemekden geçdiñ.

70 **Bu siziñ kıoyde esgi düünler nası olurdu?**

71 esgi dūnleri iy diyoñ ölüm da esgiden bi ölü öldü. ğoca ğarılar varırsa varırdı.
72 şinci ölü ölsün bekit ğız_ olsun, gelin_ olsun oruya bir şiy duruyur. hinci dūnler de öyle.
73 esgiki dūnlerde ölüm daķma nirdeydi, para nirdeydi. ufaķ ufaķ penes gibi şiy olurdu.
74 daķallarsa elindā olanlar bir_ olsun ik_ olsun ben yüzzü de ğormeyikdirim
75 bekit_ onlarıñ birnānda. vallā ölüm ben yüzük, müzük heç ğormeyikdirim. amma
76 hinciye baķınca para nirde, pul nirde millet çapıt gibi şiy idiyo yani. ğavım_ olsun,
77 aķrabāsı olsun. daķılıyu. gid_ ölüm esgiden neydi. bi siyli asbab giydirillerdi. fes,
78 püskül, salta hepisinden alınacak bu. hinciye ne var gidiyo, ā kıoyñā alıyo, giydiriyu
79 sırtına. ne alırsa ne alıyo. esgiden öyleydi giyme miyme. fes_ olurdu, duvaķ vurullardı.
80 püşkülünü mü arañ bir sürü fesde. otuz sallama dillerdi. şurdan şuruya sallañ. bi şurdan

- 81 sallañ. bi şurdan gerdanlıķ_olurdu. hapis damında örüllerdi boncuķdan. onlar olurdu.
- 82 hincikiler tüm altına boyyo. esgikiler öyleydi.

Konuşan: A) şaziye Solak (80 Yaş), B) Pembe Demirel (72 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy Akpınar köyü

Konusu: Tarım işleri, kış hazırlığı, kıtlık

1 A) yavrım evelki yokluk yokluğdu. ne anladacıñ haydi āřamaça evel eliñ işini
2 görürdük. āřam zabāça da gendi işimizi görürdük. fukāreydik, bi şiyimiz yoğdu. yiyecek
3 yok, ićecek yok. yođdu, hep yokluđdu. eyle işde. fakırlık öylesine, ana baba yođdu
4 öylesine. yokluk pek çoğ_udu eveli.

5 Ğıtlık var_ı mış, sen ğıtlığı biliyomussuñ.

6 A) ben ğıtlı bilemem de

7 **Anlattılar mıydı?**

8 A) anadırdı he, adam anladırdı.

9 **Nasıl olmuş ğıtlık teyze?**

10 A) nası olmuş, yoğ_umuş. şinci benim ğardaşı mıñ ğızı varmış. bi de bacım
11 var_ı mış. bunlar da biz pek fakır dāl'missik. dimiş kine yok, bi şiy yok yiyecek.
12 ālaşılırmış biz ne yiyeciyik diyi. ālaşılırmış öyle. o da dimiş kine yavrım ne yiyeciyik
13 dimiş. getmişler bi acı un getirmişler. acı un da řevketiñ acı unu diller_ı mış. dārmeniñ
14 tozu mu ğayri hızar ūntüsü müymüş, öyle bi şiyler yimişler. bacım yimiş de ğardaşı mıñ
15 ğızı ğuççūmuş. ben yimem_onu git dimiş, o zehir gimi acı dimiş. yokluk öyleydi eveli.
16 çok yokluğdu nāpıyım işde.

17 B) ebemiñ geldiğini anlat.

18 A) hindi benim_anam urumdan gelmiş ta ğayseriden neden gelmiş. üç_ay yol
19 gelmiş. ālayı ālayı üç_ay yol gelmiş. cami cami getiririllermiş cendermeler.
20 getirillermiş, bi cāmiye hapadılırmış. orda bün dururmuş āsarayıñ cāmisinde. ordan
21 çıkallarmış ğoçusarıñ cāmisine eletillermiş, orda durur_umuş. ğoçusarıñ kóylüne
22 gelince ğoçusarıñ kóylünde dātmişlar bunu. ğonşuyu kóylere dātmişlar. ğarısı

23 olmuyanlara hep vermişler. benim_anam da dimiş kine oranıñ mıhtarı ben dimiş bunu
 24 işci dutuyum da ğızıñ hanası var, halı doķusuñ ğızıma dimiş. anam iyi halı
 25 doķur_umuş. halıyı doķutmuş orda şiy_ıtmiş. babamıñ da ğarısı ölmüş ğüler kıoyünde.
 26 amıcam da mıhtar_ımış. ofāt mıhtar, mıhtar_ınan ğonuşur ya getmiş, bunu babama
 27 almış, gelmiş anamı. gelikene altı ay ālendim evinde diyu. halıyı doķudum diyu. boy
 28 halısı, daban halısı doķudum, yasdık doķudum diyur. seccāde doķudum diyur. heç biri
 29 de ğıymatımı bilmedi, allāñ sırtıma bi elbise alıp da savmadı diyu. cırcıplak atıñ
 30 terkisine verdi, savdı beni diyu. oruya gelmiş, iki ölannan üç ğız var_ımış. anamıñ
 31 ölluķları. onları büyütmüş gelin_ıtmiş. halı doķumuş, yasdık doķumuş, seccāde
 32 doķumuş, onları gelin_ıtmiş. sōna ğardaşımı da vurmuşlar. vurunca burda bi hafda
 33 yatmış ğardaşım. ilıñ_evinde yatmış. eveli aķsaraydan gelirmiş keşife at_arabasıynan
 34 hindiki gimi taksi dāl ya. at_arabasıynan gelmiş, keşif_ıtmişler. bi bakmışlar, kıoķmuş
 35 bi hafda. ğar şu boyüyumuş. eve diyu varanāça inekleri varmış, buzalamış. camızları
 36 varmış, buzalamış. hep boduķlar, buzālar ölmüş anamgil varanāça. sonra keşif gelmiş,
 37 keşf_idince yıkıyacaklarmış. yıkıyan_olmamış kıoķtu diyi. benim babam dimiş ki
 38 evlātım dāl mi ben yıkarım onu dimiş, yıkarım dimiş. sōna bunuñ ğayınbabası da kıoyüñ
 39 hocasıymış. biliyuñ mu dimiş kine öyle olmaz hacı ā ben yıkayım dimiş. burda
 40 yıkamışlar, ğaldırmışlar. öyle yokluıdu, pek yokluıdu eveli ölüm.

41 A) çardaķdan gelin getirmişler babamıñ_anasını çardaķdan ğerinen getirmişler
 42 şuruya ğomuşlar ya ğapıya ğoyunca içeriye hemen kimse ğórfmeden gelin içeriye
 43 girdirmişler. hindiki gimi oynandı yōdu ya. gelin gelmiş öyle. çardaķdan gelmiş ta
 44 ğerinen.

45 **Geri ney teyze?**

46 A) şu moturuñ_üsdüne söz başķa bi kilimden geri dikellermiş. yere serilen
 47 kilim var ya onlardan geri dikellermiş. ğeriniñ_içine hindiki gibi ğanı dāl ya kııt
 48 ğanıymış. kııt ğanıynan gelin getirmişler, şuruya dayamışlar eşşā. içeriye gelince
 49 sormuşlar. ğúva muvā kimse birbirini ğórfmez_ımış hiç. oynama ne olmazdı eveli.
 50 dúñ_evleriniñ ğapısında ğayınbabam vardı, ben buruya ğeldim sene mısa emmiñ
 51 ğapıda bekçi dururdu. erkek uşānı girdirmezdi gelinleriñ içine. ğadınları ğórfmesiñ,
 52 ğúnah diyi girdirmezlerdi. ğapıda haleý sekiyüller, ğapıda oynuyullar. erkānen_āsik

53 oynuyu. bizim adam dirdi kine çok kötü güne galdık, ölsem de gurtulsam dirdi. eveli
54 böyle iş yoğudu, günah dirdi. zinā yapıyullar bunlar dirdi. kaçır gelirdi, düşün evinden
55 öykelenir, gelirdi.

56 **Esgiden demek böyle yoğudu teyze.**

57 A) yoğudu. böyle bi şey yoğudu. düşün evi olurdu, düşün olurmuş da hindi
58 kadınlar içerde gapıda bekçi var. aynı bekci. aşam hasan ā diyu kına siz burda yoğuduñuz
59 aşam ellām aşam. varacıyın diyu, tu diyeciyyın diyor. avradlar evelkūn aşam temizlemeye
60 gitmedi diyor. bōñ diyu çoluğlu çocuğlu kitlendi cāmi diyu.

61 B) goca aşam terefiye varmış.

62 A) namaz gılan, şey iden belinsiz oldu diyu, her şey belinsiz oldu diyu. yav
63 böyle olur mu diyu. kıyūñ iki dene bekciñ var diyu mıhtara. gapıya gidiyu silahlı gelse
64 de dursa ne dir diyor. camidānı alayını orda durdurur. kıyūñ alayını soyar, soykalar,
65 gider diyu. amma bekci olursa eşşin āzında bizi bekler, geri çıkar evimize gelirik
66 diyu.

67 B) amma hocalar da diyu kına camiye her varana, çocuklara seslenmeñ diyor,
68 bellesiñ diyor.

69 A) seslenmiyecin a çocuk çocuk dāl diyu. gūr gūr gūr, namaz gılmıyullar.
70 ordan çıkıyullar oruya, ordan çıkıyullar oruya, senin namazını da fesada veriyullar diyu.

71 **Bu da gış hazırlığı gibi bi şey heralde, siz önceden gış hazırlığını nasıl**
72 **görüdüñüz?**

73 A) nasıl görürdük, şunları gıyar gurudurduk, şonları gurudurduk ondan sōna
74 mantı keserdik hamırdan, erişde keserdik. işde öyle öyle hazırlık yıardık. hindi bazardan
75 geliyi. turşu gurardık, bekmez gaynadırdık. beş atı kúp bekmez, beş, altı kúp turşu
76 gurardık.

77 **Siziñ turşu nasıl gurulur?**

78 A) nasıl guracıyık, biberi getirrik, domatise getirrik. dā içine salatalık varsa onu
79 atarık. samırsak düverik, duzunu atarık. yuruk, yıkarık, duzunu atar, āzını örterik.

80 **Çereşde bekmezi nası yapardıñız?**

81 A) bekmezi orda ğaynadırdık, teşt_inen tandırda çökerdirdik. ordan duruldur,
82 süzer, yüzünü alırdık, bekmez yapardık.

83 B) sırahnáya atardık, çınardık, altına horul horul aķardı. o ğazana dolardı.
84 ğazanda tek tek bölerik. şoruya bā teştini eletirik, ğoruk, orda ğaynar. şöyle ğabarır,
85 çöker, ufaķ ufaķ ğaynar, ğarışdırırık. ondan sōna onu ğazanlara bölerik. durulur, o giri
86 tekrar bekmez_olur. çökecek ğabıñ çoūsa iki üç kere çökeriñ, ğabıñ yoūsa iki kere
87 çökeriñ. ğaplarıña ğoyañ. ondan sō oturur tek tek onuñ_üsdüne ğoruk. torbuya ğor,
88 süzerik. bekmezi ğoruk. olur bi şöyle 'ġipġırmızı ne biliyim ben şo teştten ğúzel durur
89 bekmez. o ğaynayı ğaynayı ğoca teştin_ içinde bayā dibinde ğalır. şöyle ğaplara bölerik,
90 baķarıķ, ğoyulaşdıysa baķarıķ işde bilen bilmiyene. ğüççükler ne bilsin, böyüklere
91 danışır. olmuş, bölün hadi indirin indirin olmuş. bölerik. ondan sō teştin kenarına şoruya
92 ğoruk, ğazana ğoruk, sour. ordan sō giri süzerik dülbetler_inen. kúplere ğoruk. āzına
93 eveli ğarın geçerdı. şō malın ğarın olur ya ğarınları yıķardı. ayrıyeten onu ılık suyunan,
94 bıçānan ğazıyı ğazıyı yıķardı, duzlardı. onu giri ıslardı. o kúplerin_āzına şöyle
95 harpadan geçirirdik. ğururdu, bālardı. eveli ğapaķ oyudu. şöyle şöyle cıncık kúpler
96 olurdu. şöyle turşu kúpü olurdu, şöyle şöyle bekmez kúpü olurdu. çatal dirdik iki tāne
97 ğuplu. böyüklere büyük turşu kúpü dirdik. böyle böyle kúpler_olurdu. hindiki turşular
98 daha modalı da hindi limon duzu ğatıyullar, meselā sirke döküyullar. evel biz_onu
99 yapmazdı. yoūdu, yoktan n_olacaķ. olmayınca n_olacaķ. bekmeziñ meselā bekmez
100 ğaynıyur ya damlamanın o şireyi dóķerdik, o datlandırırdı işde ıcık onu. amā kile şire
101 dóķmediñ mi dillerdi. hani böyle eveli sirke mi vardı bosbolamat, iliman duzu mu vardı
102 bosbolamat.

103 sirke yerine üzümün suyunu döküyullar. üzümün sōnama suyunu dóķerdik
104 kúplere. allaham zabānan kaķardı o bekmez allahañ ğúnne ekmek olur ya o bekmezi
105 zabānan kaķarıķ. elinde olan yālar tereyāyınan. tavada şöyle cızzıt ıcık erir. üsdüne
106 bekmezi dóķeñ. acık durur diri ğaba dóķeñ, yüzünde şöyle pul pul pul pul durur.
107 bekmez yālama diller. onu misāfire ğorduk. bekmez yālardı, bulġur pilāvı yapıdı,
108 tarhana çorbası yapıdı. onna misāfir ğonüllerdik.

109 **Onlar misafirin yiyeceġiydi deġil mi?**

110 B) misāfir de yirdi, gendimiz de yirdik. gendimiz de ğara bekmezi ğorduk,
 111 turşuyu ğorduk zabānan sıcaĥ ekmānan adamlar ĥifte gidiyullar ya. aman bi yillerdi, bi
 112 yillerdi āşamdan ğalmış yemā ne. eveli sıcā_ekmek ayrı bi datlıydı. hindi
 113 sıcā_ekmekler ne biliyim ben unlara öz de ğatdılar, yapıyuruĥ. bi sene yiyyuruĥ. oluyu
 114 bi daş. diş daĥdıĥ, diřimiziñ de kesdī yoĥ. diş de kesmiyür, şuramız oluyu bi ĥaĥaĥ.
 115 řindiki ekmekler ğözüne ğurban oluyum. evelki ekmekler de işde böyle öz yoūdu. hani
 116 ızcık ızcık_aĥardık şöyle her ğún_ıderdik ya ızcık ızcık şöyle yotururduk, aĥardık.
 117 aman bi yumuşak_olurdu pambuĥlar gimi. eveli şöyle bezi olurdu. bi adam üç dört
 118 ekmā yirdi. o ekmā. öyle bi nezzetli olurdu ölüm. içine arpa, būda hepsini ğatırdı. üç
 119 ĥeřit_olurdu. ğatılırdı, yunurdu, yıĥanırdı, ğururdı. hindi ĥórĥótü oturuyuruĥ. eveli
 120 ayāmız yalın, başımız ğabaĥ. aman sergi ser, aman topla, aman bulĝur ser, aman yunnaĥ
 121 yıĥa ĥeřmede. aman dārmenlik bulĝur ğaynat. ĥocuklar şorda ālar, ālayıdursuñ. şordan
 122 firek cacī bişirrik, hıyar cacī bişirrik, yqurtlarıĥ. ebe ĥārır, gel ğız gel ğayri gelin bunuñ
 123 ğaynanası öyle dir. gel ğız sataklı gel şu ekmāñı yi de öyle ğóf. gelirdik, bi ekmāmizi
 124 yirdik yavan yaşşık. giri ğopardık_o işiñ başına. o sergi ğuruyacaĥ, ĥaĥacaĥ. iki üç ğún
 125 sererdik. eveli böyle harman orta yirdeykene bu aralarda yāmır yaardı. harmanıñ ğıyı
 126 řöyle ğómĝö ğüverirdi būdadan. meselā harman sürölüyür ya, toplanırdı.

127 A) biz uřādık işde düven sürölür. düvenleri düvenlere ĥatıyılar, yāmır yāmıř.
 128 şiyleri hep halaĥa yapıyıllar malāmaları. içine oturmuşlar, misir bişiriyüller, üzüm
 129 getirmişler. bāñ ğıyında harmanlar. öyle yiniyü. anam bā beklerdi ben de yanında
 130 ğalırdım.

131 B) eveli böyle yemek mi vardı, eveli meselā düven sürölüyü, harman ĥaĥıyu.
 132 şurdan ğó domatisi ala dönmiş, dönmedik dōrardık. içine de salatalık, salatali da
 133 yqurduñ_çine dōrardıĥ. bunları belimize şöyle ekmā bālardık bōĥĥayınan. elimizde iki
 134 ğap harmana ekmek ğótürürdük heriflere. yıardıĥ, orda herifler_inen otururduk, herifler
 135 de keřge yüzümüze ğülse. buyuruñ hanım nūrdüñ, napdıñ diseler. niye gecikdiñ sen,
 136 nūrdüñ bu zamana ğadar. baĥ felān geldi, yiyyur. hay ğózúñ ĥór_olsuñ seniñ. otururduk
 137 ölüm arsızlīmıznan onu da yirdik. aĥık nūrecik. onu da yirdik onlarnan barabar dōñüş,
 138 ĥekiř. giri gelirik. ğayri ğol ğórmiyemi gideciyik, eve gelip yemek mi yapacıyık. böyle
 139 perişan_ıdıĥ amma da ofāt da datlıydı. şimdikilerine baĥıyuruĥ ne biliyim hinci de ĥoĥ
 140 ırahadıĥ. dadı yoĥ. bize dadı yoĥ, hindikilerine dadı iyi. bunlar televzundan anlıyullar,

141 alğıdan vergiden anlıyullar. bunlara datlı, bize yoğ dadı. çok şükür gine allahıma
142 hamd_ü şükürler_olsun.

143 Gúzel gúnlermiş o gúnler, siziñ gúnleriñiz. anlatıyoñ böyle gózüyüñ içi gúlüyo
144 anlatırken de.

145 B) gózel gúnlerdi dōrusuñ guzūm, dōrusuñ. erkekler harmanda yatardı,
146 yabanda yatardı ne biliyim işde giderdi. ellerimiznen çok_ekin yolduğ. şu gadar da
147 ekin_olurdu. gúbre yoğ_udu, kellesi olsun yiter gurban oldūm, yeter. onu elimiz_inen
148 yolardığ, tırpannan yolardığ. hele bu ğarılar, hele bunlar nādar yonca işlediler orānan.
149 amān eveli öyleydi işde. evelki ğarılarıñ tövbe esta evelki hayvanlarıñ haqqı ödenmez.

Konuşan: Pembe Demirel (72 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy ilçesi Akpınar köyü

Konusu: Evlilik ve düğün âdetleri, eski köy yaşantısı

1 **Eskiden evlenme işleri nasıl olurdu?**

2 esgiden nēdeciñ işde. geliller, isdellerdi. allāñ_ emri dillerdi anıya babıya.
3 hindi olannan ğız birbirinim isdiyi. eveli var mıydı. baba neriye verirse oruya varılırdı.
4 babam neriye keserse ğanım_ oruya aķar dirdik biz de. ana baba niriye keserse yalā, o
5 yalā ğanımız aķar dirdik. işde ondan sōna ne biliyim ben gelillerdi, gidelleridi. işde bi
6 yālķ bālama vardı eveli. yālķ dillerdi āz datlılīna biliyoñ mu. eveli işde bi ğolumuza
7 ğolķaķ giydirillerdi, başımıza fes. fēs, púsķul, sallama ondan sōna üç kişi neyse. ondan
8 sō onu ğollayıp bellerdi. öyle başķa bi şiy yok. davul neyi yok da āz datlanıyodu yālķ
9 bālamada.

10 **Amcamla nasıl evlendiñiz, düğünüñüz nasıl oldu?**

11 düünümüzde davul yoūdu. işde ne biliyim ekmek_ idellerdi. ekmek_ olurdu
12 dūn ekmā. ondan sō aşcı gelirdi. işde yemek yapardı yavan yařşıķ neyse. bir ğún,
13 ikĩ_ ün yenge yatardı orda, gelmezdi. o ğún yatallardı devilki_ ünü erkenden zabāñ
14 ķófünde geline bi duvaķ vurullardı, getirillerdi gelini ahıra ğollardı. orda dururdu işde
15 beş_ altı avrad_ unan. ğuvā da āřam_ oldu mu hindiki ğuvālar hemen yanına geliyi.
16 bizim ğuvālar gelemezdi. birbirimizi ğórmezdik dēy ölüm söylemesi ayıp ğuvā dolanır
17 ya o vaķta ğadar. ğuvā dolanırdı, ondan sō ğuvā gelirdi. şindikileri_ ğmi hemen birbiriñi
18 nirde ğóreciñ. nirde yañıña varacaķ. ğuvā saķlanırdı gelin gelekene. büyüklerden
19 utanırdı, ayıp dillerdi. işde aķřam da ğuvā dolanırdı, ğuvā gelirdi. eski dúúnler nasıl
20 olacaķ işde bóyle ud vardı, hayā var_ ıdı.

21 **Büyükleriñize sayğıñız nasıldı?**

22 çōdu ğuzum sayğımız. ğardaşlarımızdan utanırdıķ. imķānı mı var buña
23 baķmıya. ğardaşlarımızdan ğorķardıķ, iki yandā ğoñřudan utanırdıķ. ben şurdan

24 ışmarlıyım bunlarıñ evi burda. hurda bacım var. ipdi varıp geldĩñ ğardeşim şo yandan
25 gelirdim, bu yanna başamazdım. bu, şurdan başardı hayatıñ hurdan. bu başaken ben
26 yerlere girerdim. aman baña bak iyi kenardan bi ğófen olacak diyi. eveli ud, haya vardı.

27 **Ėaynanaya, ğayınbabıya da çok sayğı var_ımış.**

28 aynı, aynı öyle sayğıımız fazlaydı. bu anasınıñ yanında benden su isdiyemezdi.
29 adımıızı ğonuşamazdış birbirimize asla. ğayınbabıya gelinlik_olurdu, ğaynánaya
30 gelinlik_olurdu. ğayınbaba sırtı soyulurdu āřam oldu muydu. gelin soyardı, yatırırđı.
31 zabāñ kóruñden erkenden kaşardığ ğayınbabıya hizmet_ıderdik. abdes suyunu verirdik.
32 ekmāk iderdik, hamır yóururduğ. ekmā iderdik erkenden. imkanı mı vardı lafıñ. ğor,
33 çifde giderdik. şoruya giderdik, şuruya giderdik. çocuklarımızı ğucāmıza alamazdış
34 utandıımızdan. ğaynana, ğayınbaba başardı. bayā bi ayrıydı, ayrı.

35 **Eski daha mı ğúzeldi şimdiye ğóre?**

36 ğózeldi de perişanlığı çok perişanlık çekdik. hani eveli öyleydi iş. meselā
37 ekin_işlerdik tarlada. tırpannan bunlar işlerdi, biz de toplardığ başşak topar, desde
38 toplardığ. zabāñ kóruñde kařacıyıñ, ekmā yapacıyıñ, yemā biřireciyiñ tandırda. sözüm
39 yabana eřřānan gideciyiñ. onlara ekmāk vereciyeñ, yimek vereciyeñ. giri gelirdik öylene
40 davar saardığ. giri āřama yimek yapardığ. eveli pekdi. hindi ırrahatık da himdi de ne
41 biliyim hiç milledĩñ dadı yok, 'tüm geçler hasda. allaha şükürler olsuñ bizler evel
42 iyyidik. hindikilerine başarak gene iyyik çok şükür.

43 **Esgiler niye sağlam?**

44 esgiler nēye sālām, ötüñ televzunda bi ğarı çıķmıř yüz beş yaşındaymış.
45 kórdüñüz kórmediñiz bilmiyorum. soruyullar işde deyze sen nası yařadıñ. ben diyu
46 yaylada yaşadım yaylada diyu. südü yidim, yóurdu yidim, dān suyunu içdim diyur.
47 ondan yaşıyurum ben diyu ğarı ğóreciñ. baṽ deve gibi. evelki ğarıları bi ğóf yavrım. biz
48 ğarı mıyış hindik. elleri, ayakları deve gibi olurdu ğarılarıñ. esgilere biz imkanı yok
49 uyamazdış. amma onların haķķını da ödüyemezzik, onlar bizden çok çalışdılar çok.
50 ğaynanamız, ğayınbabamız, babamız, anamız. gece yatmadılar, ğünüz durmadı,
51 zavallılar.

52 **Çalışma derken, hep ekin işi mi vardı sebze, meyve işi mi vardı?**

53 var_ıdı. zebze vardı hē, zebze ekerdik işde. ekin_ışı vardı, zebze işi vardı.
54 hani eveli omuz zoruynan_ıdı. hindi ne biliyim hep biçere, makineye.

55 ... şu ğadın óyle anladır ğúlerin̄ şeyine gittim de tek bi āme būda aldım, bir_
56 āme. āme hu adar. bi āme būduya zabahtan aḡşama ğadar çapa çapalamış, aḡşamaça
57 ekin_ışlemiş. böyle ğadıncāz. neler ğuzum neler. eveli neler vardı. mursal_āñ öyle
58 anladır. hamdilere vardım. zabānan acım varıyurum dir. aceb bi dürüm verecekler mi ki.
59 varaḡan barabar bilillerdi. dirdi ki dir. ğıraz dirmiş ki ğadına ğoma yav şu çocuk geldi,
60 şũa bi dürüm ver dir_imiş. heç yoḡ, ana baba sıırım yir_imiş, sıırım. eveli çarık
61 var_ıdı. şu malların̄ sırtındā ğon. ayaklarına çarık dikellerdi bunlar. onu yüzellerdi,
62 ıslallardı, sıırım cızallardı şöyle. çarık dikellerdi, ayaklarına giyellerdi. adamlar o sıırımı
63 yimiş. işde olan da su altında ekini olan sulamış. olmıyana vermiş. virdiyse virmediyse
64 yoḡ. böyle ľaf_ıdellerdi esgiler. bizler ğormedik, allah ğósdermesin̄.

65 **Peki, teyze sizin zamanınızda çocuklar okutulur muydu?**

66 yoḡ, okul yoḡ. biz açıldı bayā işde yedi, sekiz yaşlarında var_ıdık. bizleri
67 'vermediler. hani ōlanlar gitti de ğızları vermediler ki benim babam mıḡtar_ıdı. ha
68 n̄orecek top_ıynuyacaklar, top belliyecekler. ney belliyecek dir, ne dillerdi oña hele
69 at_ıt, at_ıt. at_ıt belliyecek didi esgi ğarılar. vermediler okula bizi. evde otururduḡ.
70 buda böyüdü, bu da gitmedi. sōna bunun̄ ğüççük biladeri vardı. benden de ğüççük selim
71 dillerdi. onu verdiler. bu da gitmedi, ben de gitmedim. gidilecāmiş de işde gidemedik,
72 vermediler. evelki öyle. yoḡsuzluk dāl de işde k̄órlük, k̄órlük.

73 **Biraz geri ğörüşlülük müymüş teyze, öyle miymiş?**

74 hē, gidenler gitdi. bellediler. benim emsallarımdan birezi gitdi okula belledi.
75 hindi ben heç adam ne isderse, televizonda ne çıkıyorsa bilemiyom. bu da baña ğönü
76 olursa söylüyü, olmazsa çekişiyü. şō işde bilmiyün mu diyur. anlamıyurum yazıyı
77 bilmezseñ onu bilmezseñ hepsi bóyle işde. esgi k̄órlük yā. okumazsañ öyle olur. bu
78 okumadı ya bu bilir gene. maşşallah hesabı da idiye. yarı burda yarı asgerde ūrendi.

79 **Peki, teyze okula ğónderilmezdi de ğuran öğretmiye de mi ğónderilmezdi?**

80 oña da gönderillerdi. onu da okutmadılar. oña giderdik işde zabāmızı alırdıḡ,
 81 namazlīmızı bellerdik. ġayınbabam hocaydı, maḡamı cennet_olsuñ. ġúççüdük.
 82 paláz_ınan, tezzānen giderdik. altımıza palázi atar, otururduḡ ġuru yire. tezzā da ġırar,
 83 sobuya ġayardıḡ. hocanıñ_eline 'ġocā bi üvendere böyle. bizi okudurdu, ġafamıza tāḡ
 84 taḡ vururdu. sübāneke, namazlīmızı belleñ. amma onu da belliyen belledi. bunlar ofāt
 85 belledi. bunlar elif cüzüyü okudular, ondan sō ġuranı okudular. biz_onu da
 86 belliyemedik. öyle vardı hocamız da. eveliden oḡul yōudu. bizim ġúnümüzde açıldı da
 87 işde biz yidi, sekiz yaşıdaydık işde virmediler. hoca mekdebinde namazlīmızı belledik
 88 çok şúḡúr. şimdi maşşallah ġoca ġoca ġarılar meselā benim gibi ġarılar aḡlı başındaysa,
 89 ġafada bi sıkıntısı yoḡsa gidiyu, ġuranı belliyür. elif cüzüyü okuyur, ondan sō ġuranı
 90 belliyür. ne mutlu. çoḡ ġarı belledi çoḡ. ben boş_oturuyum bi şey yoḡ. ġafam duru dāl
 91 ġuzūm, ġafam. ġafam duru olsa ıcık gene bellerim de.

92 **Niye, üzülüyoñ mu?**

93 işde hani meselā yalnız ġalıyorum. bi de hasda çocūm var, oña üzülüyürüm.
 94 ille ġafañ daḡılıyu oruya.

Konuşan: Lütfiye Bekdik (73 Yaş), Kınalı Bayrak (58 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy ilçesi Gökler Yaylası köyü

Konusu: Kına türküsü, mani, halk hikâyesi, anı, türkü

- 1 kezbanı sürmüşler, ıcık onlar aklımda âr onlar_olursa onları söyleyim.
- 2 Olur, olur teyze. Nasıl sürmüşler bi anlat_ele?
- 3 nası mı sürmüşler. göcası hapisdeymiş, kimsesi de yōmuş. ğaynanasıynen
- 4 ğaynınıñ ğarısı arpa işlemye gitmiş, bunu eve ğoymuşlar. dadıırlı nuh buña zulüm
- 5 yapar_ımyış. onlar gidenden sōna bunu dutmuşlar, eve ğomuşlar. evde de bi çocuk
- 6 var_ımyış. o çocā bakıyumuş, ğaynınıñ çocu. suyu getirmişler. içeriye girekene hemen
- 7 bunu orda dutmuşlar ğünüz, sürümüşler. almışlar, gitmişler. biz şu_adar çocūduk.
- 8 arķası sura gitdik. sōna bu fābi süründü müründü gitdi de ondan sōna bunuñ türkūsü
- 9 var_ıdı.
- 10 melek bacı didim de dutdum_eliñden
- 11 aşamadım da şu musluyuñ belinden
- 12 ğurtulurum da ğoca papaz seniñ_eliñden
- 13 dāme dede dayım çokdur kederim
- 14 nādar kıtıyümüş benim ğaderim.
- 15 bunları söylemiş.
- 16 sarı keziban da dambaşında oturur
- 17 ğara ğaş üsdüne de sarı kekil yatırır.
- 18 deli nuh da sar kezbanı ğötürür
- 19 dāme dede dayım çokdur kederim
- 20 nādar kıtıyümüş benim ğaderim.

- 21 ğapımıza da ğara kilid_ısdılar
 22 gece ğolladılar da ğündüz basdılar
 23 hapisde nazlı yarim de umudunu kesdiler
 24 āla anam_āla kıtüyümüş ğaderim
- 25 bi de geçlerin_üsdüne diyim.
 26 pencerenin ğoluna
 27 boya çalayım boya
 28 dön sevdim bu yanna da
 29 bağıym doya doya
- 30 uzun uzun ğamışlar
 31 ucunu boyamışlar
 32 benim nazlı yarimi de
 33 pek ğuççükten ğurbete yollamışlar
- 34 kırd_olu da oturmuş dārmenin bendine
 35 tımar verirdi esgi yānlar gendine
 36 dayanılmaz da deli ğönlün fendine
 37 ğader böyleymişdi memmet çavış

38 memmet çavış da der ki atları çatıñ

39 gürşun sargın geldi de süpere yatıñ

40 aman arkadaşlar aman sıtkımı atıñ

41 gader böyleymişdi memmet çavış

42 hinci bu güççüklük'dāler duruyur aqlımda da hincikilerini unuduyom. yalan
43 söylesem_allah var. hem de gūzum acıyı gōygun gōrdüm, unuduyom.

44 dirim ki ben_ölünce ālañ dirim biliyoñ mu. şuña dirim ki gıza işde şuna āla,
45 geline dirim şuna āla:

46 bir gōyun yatmış da yoluñ sāna

47 bir ód düşdü yanıyor da cjerimiñ baña

48 gōl gōl selāmlar gōyyom gara memmedim sā gōluyuñ baña

49 varıncı da eller iyisi yijdim gelir yanıña

50 açıldı gapanmuyur da yaremiñ gōzü

51 bağırıma gōyduñ da gūzum gōr_ınan kōzü

52 çok hizmetler_ıtdiñ de halēl_eyle yaşanıñ gızı

53 bunları gendim dirim. bunlar gendimden gelir.

54 açıldı gapanmıyo da yaremiñ gōzü

55 yareme sardılar da bal_ınan duzu.

56 arhasında galmış da irili ufaqlı gūzu

- 57 yağıdın cıerlerimi de kıl_ıetdiñ ğara memmedim
- 58 zatı bārım yareliydi, beni del_ıetdiñ ğara memmedim
- 59 ğumaş elbisesi de sandalında sallalı
- 60 ğalem ğaş_ıüsdünde de ğara perçemi daralı.
- 61 evleri ğarşımda duruyo ğuzum dolanıyom da yolları aralı varamıyom.
- 62 ellerime iş_ıiderim ğara memmedim ben seni
- 63 ğózlerime yaş_ıiderim ğara memmedim ben seni.
- 64 yirmĩ beş sene oldu ölüm_öleli.
- 65 **nasıl öldü teyze öluñ?**
- 66 biçer_ıusdasıydı da biçer depeledi ğurālda.
- 67 **Allah rahmet eylesiñ.**
- ***
- 68 evimiziñ_ıürü de búlbúl mesgeni
- 69 ben söyleyim de sen yaz desdanı
- 70 nası yolduñ getdiñ ğāpe felek
- 71 ğo tevekli bosdanı
- 72 ğóz ğóz ğózelendi de yaremiñ ğózü
- 73 yareme sardılar da bal_ıınan duzu
- 74 tek bi hafda derdime ortak olmadı

75 ğara memmedim deyzeyiñ ğızı

76 kıoyüñ iki yarılında çok türkü yaqtım o musa diyen allahıñ ğazabına
77 ũruyasıcaya. çoğ, inan türküyüñen satın aldım onu da çocukları dāva idince çocuklar
78 dedesiniñ yanında çocuklar, ōlumuñ iki tene ōlu ğaldı da sōna anası ere gidenden sōna
79 mahkemeynen vardık da şahitlik ğitti celaliñ sağatları var, bağamaz diyi.

80 menderes ğinen ğonuşur da musanıñ dili

81 hem dostu hem düşmanı da aradı ğúnünü

82 yokdur möhürde de mısanıñ ğózü

83 her vilāyetde dīnenir de yavrınıñ sözü

84 hüseyinlere türkü yağanda dede memmediñ ğızı

Mani

85 gidiyom meşelerde

86 yā dolu şişelerde

87 evliler yar ğoynunda da

88 ergenler kışelerde

89 enteresi ğit gimi

90 ğozleri var bit gimi

91 evli gider evine de

92 ergen gezer it gimi

- 93 pencerede duruyur
 94 boyu duvar örüyor
 95 al peşgiriñ_üsdünde de
 96 yarim namaz gılıyor
 97 ay duar sini gimi
 98 ikindin günü gimi
 99 yinile bir yar sevdim de
 100 cennetiñ gülü gimi
 101 oduya serdim halı
 102 boyuñ iriyhan dalı
 103 maşallah diñ gónşular da
 104 kimiñ var şöyle yari
 105 herifleri göe çıkarırdık sanki essahtan herif gimi ómrümüzü alacanı bilmezdik.

106 **Bir anınızı anlatır mısınız?**

- 107 iy sıkıntı ölumuñ kaçıp geldij. hacı burda yqudu. bu da oqurdu, gırşarında
 108 özbānda oqurdu. hacınıñ_evden çıkdı günü ordan gaşmış, gelmiş. ipdima ben hoca
 109 olacām diyi yinemedik. oqudu, oqudu. okuyacām diyi özbāna verdiydi gırşarine. ordan
 110 kaçmış, gelmiş. hacı da godu gitdi. gelince bu āşam üzeri ğapımızıñ öñüne geldi, gelince
 111 bu da beni tembih_ıtdi gitdi babası. eve gelir melirse yüz verme, ğoma didi. ben
 112 ğomam didim, ğayınbabam da afarızladı. ğaynım da bi yumruk vurdu buña. yumruk
 113 vurunca bu godu gitdi. delildim, godu gitdi. ğaynım halil_inen ikimiz ta aflāñ ğartal
 114 ğólünden, ğarapuñardan_ārı aradıı, geldik yandım çatır çatır yandım. āşam_ezanı
 115 okunağana gaşdı. biz gitdik arğası sura, geldiydik bizim ğapı māşer yeri olmuş.

116 ayāmızñ birini ğaldırıyuruñ, birini ğaldırıķana carīt dibi yǵlıyo. ğarda, dipide ğaşdı.
 117 yandım cayır cayır aman feratım ğurbanlarıñ_olurum. eve geldik, geldiyydik bizim ğapı
 118 bi māşer yeri olmuş. azdıķ halil_inen fehmleriñ bānñ_içinden. sözüm yabana ķópēñ
 119 ürültüsüynen geldik. gelince birikdiler hep, babam ırahmatlık ālıyo, ğayınbabam ālıyo.
 120 ondan sonācıma ben deliliyom.

121 ğazdñ odunlara el vurmadım feratım

122 üşümüssün bi ğızdırsam ne var_ıdı

123 acıkmıssñ bi doyursam ne var_ıdı

124 diyom. özbāndan_aç gelmiş, bunu da geri söylediler. hep ğapımıza yǵldılar, dayım
 125 ırahmatlıķ diyo kine bunu ele vermiyelim de o öldü ğayrı, ğetdi o diyo. aradılar, 'zabaha
 126 ğadar aradılar. o ğetdi diyo, bunu ele vermiyelim de diyo. halil dōmuş diyelim, bunları
 127 çoluķ çocuk hep dama doldurullar diyo. ğuzum içerden ciğerim yolunuyo onlar öyle
 128 didikçe. içerim yolunuyo, ālıyom, ālıyom diyom ki ğayınbabama neye biliyoñ mu,
 129 ğayınbabam da var:

130 derler içinde mi daşlar dibinde mi

131 baķñ bālím benim ğuzumuñ_ızi

132 ben deli ğoyun gibi meliyom da

133 yōsa temelli mi gitdi

134 dıķķatli baķñ bālím ā saķallı dedeleri

135 nirden ğófünüyo ışķarpiniñ_ucu

136 diyom. ölü arıyollar ta burallardan_ārı arıyollar. babam ırahmatlık ğapıdan ünlüyo.
 137 sözüm senden_uzak_olsuñ. uluma ğavır, uluma diyo. ğosañ ne var_ıdı eve diyo. ben
 138 ne biliyim, ben ğomadım, ğayınbabam da dūdürdü ğaynıma. delildim. dēy ondan
 139 sonracıma zabah oldu, ortalıķ ıçıķ açıldı. halil, fayıķ aflā maflā aradılar. 'aflāñ_adamı
 140 da geldi, ğürelñ_adamı da geldi. birlendiler, arıyollar, yok, ölü. gece varıyor, bu vara
 141 vara varıyu bizim ķóylü. ğaçıyo. o aflāñ_özüne o yūsekoķuluñ yanındā özüñ_oruya

142 varınca oruya hemen ğara kıómülüyo öze. oruya uyķusu geliyo bunuñ. bu ta özbāñdan aç
 143 çıkıyur. iyī uyķusu geliyu. uyķusu gelince gendi diyu ki oruya uyyacādım, bi de
 144 baķdıydım amcam ceketini şöyle toplamış. beni dutdu, dutacaķ diyo. amıcası nāriyo
 145 hayal ğörüyo. ordan kaķıyo, geliyō, ortaķōye apdıramanıñ ğapısına yıķılıyo bizim kıoylı
 146 apdıramanıñ. apdıraman da evinde yōumuş, bacanāñ evindeymiş. o zaman buralarda
 147 telefon yōudu. ğarısı çıkısa ki ğapıda babayīt çocuk yatıyur. o zaman işde on, on beş
 148 yaşlarında var_ıdı. ordan ğarısıynan ğızı hallesiyyullar, bunu içeri alıyullar.
 149 sommiyenin_üsdüne ğoyyullar. o zamanaca bacanāna telefon idiyor inişdesiyle. telefon
 150 idince diyo ki buruya bi adam geldi, bizim ğapıya yıķılmış. içeriye aldıh, gelebilirseñ
 151 gel diyo. evden_eve varamıyullar dipiden. sōna bacanā neyi lōküs_ünen bunu
 152 getiriyullar. gelince bunu alıyullar, sommiyanın_üsdüne yatırıyullar. apdıraman veriye
 153 sobuya odunu. şu saçlarınin_ıçı şöyle buz dutmuş diyu. bunu ayıķdırıyullar, oñarıyullar.
 154 soruya apdıraman kimiñ nesisin. kıoyden cemalin_öluyum diyo. apdırman_ā hiç diyip
 155 nimeñ diyo. buña bi çay veriyollar orda. ııķ dili neyi dönüyo. kimsiye dimeñ zabānan
 156 çatalçeşmeye gidecām diyor. o zamanacarı bunu getiriyolar, oruya yatırıyolar. dimem
 157 diyo apdıraman. zabānan irden bahdiyara diyo ki ölüm git, ehmed dayıñgile heber ver,
 158 çocuk burda diyu. burdan gene halil, fayıķ ortaķōye varıyollar. varınca ehmed āmgile
 159 varıyullar. davud ceylanın_evine. varıyullar, hatlıyollar. çocuk şurdan_aşşā āşamdan
 160 berli şepilgen. ben ğayri delildim, delildim, gidiyom ğayrı. umut kesildi. o zamanacarı
 161 diyullar ki feratı bulamadıh bōyle bōyle diyince yav diyo tavıt ben_ekmek_almıya
 162 gitdim de diyo bahtiyar didi ki ferat bizde didi diyu. öyle diyince şaşırtma oldular.
 163 çocukları aldılar, geldiler. durdu, bir_ay ğadar durdu. o acıyı unuttum, feratı düve düve
 164 öldürdüm. niye sen okumadan ğaçdıñ, niye okumadıñ diyi. allah rāzı olsun, o da okudu.
 165 şinci de hoca oldu, birinci de hoca. gene de babası ameliyetliydi. hocalını da yapar, allah
 166 rāzı olsun. dinini diyānetini de bilir. ğardaşlarını da başucuna birikdirdi. iyi kıötü kimine
 167 dükkān açdı, kimini almanyıya saldı. allah işini, ğücünü ras getirsin. bu sıkıntı çok ğeçdi
 168 başımdan. ğaynanam hasdaydı, ğörümcem hasdaydı. yumruk ğadarıyķan geldiyydim.
 169 işide heç ğún ğörmediyydim. gene de bunları ğafamda dutuyumusum.

170 **Başka bir anınız var mı?**

171 ğaynanam_ınan izinnāmiye gitdimi ānadıyım. mecmüre dutdular. herkeş
 172 izinnāmiye gidecek diyi mıhtar. izinnāme de aķsarayda çıkacaķ biliyōñ mu. o zamannar
 173 hurşit_āñ da mıhtar_ıdı. izinnāme için bunlar hep toplandılar, gitdiler. ğaynanam da

174 ıcıķ ğoduş_udu. gitdiler eselerin ayşā, ğaynanam, ğara fatma, ahdiker. bunlar hep
 175 gitdiler. bunlar gelekene bi yāmıra dutuşmuşlar yolda. dutuşunca geldiler. benim başıma
 176 da gelecek ya ben de gidecām izinnāmiye. diliñe dur disāne.

177 ekecikden gelir de immaniñ sesi

178 yāmır yādı, ıslandı da zernişaniñ fesi

179 gene didini yaptı da eselerin delisi

180 diyi bunları söyledim işde. elde baña söylüycānı bilmiyum ya. zernişan bundan baña
 181 kitiledi. yā sen bóyle dimissiñ. kıy iki yarı. zilfi gelin ğızımız, zernişan öte mahleynen
 182 gelin ğızımız da öte mahleynen biz bu yanı mahleynen. emsal aş dūmiye gitmiş. hani
 183 bunlar bi şaka. aş dūmiye gidince ğaynanam gelmiş öyle yörürdü hanı rahmatlık
 184 dimeyim de soķudan būdayı çıkarmış, serpmiş. ondan sōna zilfiyinen ikisi. zilfi de bizim
 185 gelin ğızımız. almış gitmiş soķuyu. almışlar, gitmişler. nūrelim gel buruya didim haççe
 186 bacıya. haççe bacı geldi. haççe bacı ırahmatlık oldu, ben_oldum, mısaniñ ğarısı,
 187 ismāl_āniñ ğarısı torlandık toplandık. azīme, döndü deyzem. biz de vardıķ. zilfiniñ
 188 ğarşısına.

189 şu bayda kıllük ğayaniñ yüzü

190 yenge savdılar bizi

191 soķuyu aldı da gitti

192 ehmed_āyñ gelin ğızı.

193 bóyle şak_ıtdık. zernişan hotluyur orda. bize neler söylüyur. he böyle şakalarım da
 194 geçdi hani. diyecām_e. daha ne diyim ğuzum alaycını didim.

195 heç bi zaman getmez de ananiñ baharı yazı

196 yarama saldılar da bal_ınan duzu

197 nādar iy_olursa olsun ramazanım

198 illāha düşman ğosterir eliñ ğızı

kına gecesi kız övme

- 199 urġanımı salladılar geceden
 200 ġulāma bi ses gitdi üceden
 201 zalım anam ġayıtlıyor geceden
 202 gelinim ġınañ ġutl_olsun, āziñ datl_olsuñ.
- 203 geliniñ ġınası al bqum bqum ġözünüñ sürmesi mor d̄um d̄um
 204 anası ġızından ayrıldı b̄on
 205 ġızım ġınañ ġutl_olsun, āziñ datl_olsuñ.
- 206 ġınacılar geliñ, geçiñ, oturuñ.
 207 altınımı asbabımı getirin
 208 ben hasdayım, ben anama ġötürüñ
 209 gelinim ġınañ ġutl_olsun, āziñ datl_olsuñ.
- 210 ġınacılar çay başına düzüldü
 211 ġınayı ġórünce beñzim bozuldu
 212 anası ġızından b̄on yozuldu
 213 gelinim ġınañ ġutl_olsun, āziñ datl_olsuñ.

Maniler

- 214 teṣti düz ġoy ġaynana

215 sũtũ sũz ğoy ğaynana

216 õluñu eliñden aldım

217 bārĩña buz ğoy ğaynana

218 ār vurunan at benim

219 dar başındā dut benim

220 sen neñe şışıyoñ gelin

221 seniñ sardĩñ yıtt benim

222 ufacık ğuş üzümü

223 ğormesem ğaynanamĩñ yüzünü

224 omuz omuza versem de

225 öpsem õlunuñ ğózünü

226 ğaynana ğanser

227 ğörümce üñser

228 gelin başgomser

Maniler

229 havada ğar sesi var

230 başımda dal fesi var

231 yıkarım seni dālar

232 arkañda yar sesi var

- 233 dam_üsdünde duruyur
 234 boyu duvar örüyor
 235 al peşgiriñ_üsdünde
 236 yarım namaz gılıyor
- 237 dama dółdüm ayranı
 238 oldum yariñ hayranı
 239 yar şōradan gelirken de
 240 sandım ğurban bayramı
- 241 duan_ayıñ ışı
 242 elinde çay ğaşı
 243 sen sallan ben bakıyım da
 244 mahleleriñ yakışı
- 245 dam üsdünde bir adam
 246 elinde yeşil bādem
 247 ğurban_olsuñ benim yarime
 248 benim gibi on tāne adam
- 249 ay dōdu batmadı mı

250 ala gz yatmadı mı

251 seni yaradan  allah

252 beni yaradmadı mı

253 ay duar ayan ayan

254 yollara dştm yayan

255 dşne girmez  iken

256 gynu a girdim uyan

257 giden  ay dutulur mu

258 duza bal gtılır mı

259 şu zahmarı ayında da

260 yalnız yatılır mı

261 **şah İsmail Hik yesi**

262 bi padişa   lu varmış. o k ye bi y rk gelmiş. y rk gelince onu  da g lizar
263 isminde bi g zı var  ırmış. şah  ism l   a havas  olmuş. padşa    lu   a havas  olmuş.
264 bunnan anlaşıllarmış, y rk bunu duyunca gece s k mş, g muş gitmiş  adırdı. g z da
265 mekd b yazmış, daşı   altına g muş. işde şah ism l ben gidiyorum, acele yetiş. şah
266 ism l gelmiş işde babasına, anasına. t abi k y   de b y   ya aman şah ism l yavrum işde
267 sa a şunu getirelim, bunu d ny n n g zını getirmişler. şah ism l dimiş:

268 kimi al giymiş kimi g rmızı

269 kimi g l topluyor kimi nergizi

270 kimi şışıslamı  kimi veziri  g zı

271 he  birisi de g lizara be zemez

272 dimiş. şah ismāl binmiş atına, gitmiş. gide gide gitmiş varmış bi düzlük_ovada bi gale.
 273 galeye bakmış. galeniñ ne sâ var ne solû var. vurmuş galeyi uçurmuş. içeri girmiş_çemiş.
 274 bir ğız orda âlıyo, oturuyo galeniñ_çinde. niye diyo. benim üç tâne ğardaşım var diyo.
 275 şu dāñ ardında harb_ıdiyu ğardaşlarım diyu. sürüyo, o dāñ_arķasına varıyo. oruya
 276 varınca diyo kine çok tarafa getsem ğorķdu gitdi diller. ız tarafa geçsem cesurluk peydih
 277 itdi geçdi diller diyo. hec_olmazsa diyo ortuya varıyım bi selām veriyim de diyo.
 278 kim_alırsa o yanna geçiyim diyo. varıyo, selām veriyö. selām verince üç ğardaş alıyo.
 279 onların_alaycını şah ismāl oruya seriyo. ondan sō şoruya oturuyo. biri diyu ki ya biz
 280 niye oturuyoķ. bu adam geldi, bizi ğurtardı. biz varalım, bu adamı alalım, gótürelim.
 281 geliyollar. gelince ğıza hücumluyollar. biz_orda harb_ıdelim de sen burda galeyi yıķdır
 282 diyince diyo ki aman ğardaşlarım bi şah ismāl isminde olan geldi, yıķdı, ben de sizi
 283 didim. içeri girmedi, geri gitdi diyur. duyukdursuñuz ğuzum bunları. o zamanacarı bunu
 284 dutuyollar ğardaşları bunu buña veriyollar. ğulseren_çemiş ğızın_adı. buña veriyollar. bu
 285 bi hafda ğalandan sō derinden derinden bi of çekiyö. niye diyo şah ismāl nemiz āsik de
 286 of çekdiñ diyo. hani benim duydüm heyket böyle. biz heyket dirik buña. o zamanacarı
 287 diyo ki vallā ğulseren diyo, ben bi ğulizar var, onu bulmadıķdan kerli heç kimseye
 288 yar_olmam diyo. o zamanacarı iy diyu, olur diyu, gidelim diyur. kaçıyor olan atına
 289 biniyu. ğardaşlarına da diyu, bu gidiyu. gidekene ğardaşları diyo ki aman ha aman şu
 290 yoldan ğetme, şu yoldan ğet. yolda bi arap var, herkeşi keser diyu. olan sürüyo o yola.
 291 oraya varsa kine şöyle bi çardāñ_önünde bir ilānıñ_çinde bir pilāv duruyo ğaşşınan.
 292 ordan bir iki ğaşşık pilāv alıyo. pilāvı alandan sōna hemen geliyor. onun_ismi de
 293 arabüzengiymiş. gelince diyo ki ēy yīt diyo. o pilāv ğannan bişdi diyo. bennen hamleñi
 294 sina da pilāvdan öyle al diyo. kaçıyollar. bunun_ıkisi birbirine bu vurunca ğızı atdan
 295 düşürüyo. bārının_üsdüne oturuncu dur yīt diyu. benim vādim var, ben gendimden
 296 üsdüne varacādim. sen de benden üstünümüssün, saña varacām diyo. onnan da ğalıyo bi
 297 hafda. bi hafdadan sōna bu gene bi of çekiyö. diyo ki benim_ismim arabüzengi niye of
 298 çekdiñ, nemiz āsik diyince vallā benim bi ğulizarım var. ben onu bulmadıķça kimseye
 299 yar_olmam diyu. getiriyollar bunu. o zamanacarı bu geliyu. gidiyollar, varıyollar. isfān
 300 şāri diyi bir ķóy var_çemiş. oruya varıyollar. varsalar ki bu yandan girekene bir davul
 301 dúlúyo, bir dúñ_oluyor. varıyollar, ğıydan geliyollar. ğınalınıñ_evine giriyollar.
 302 ğınalıya diyollar ki bu düñ neci diyince vallā bi yörük var_çemiş. ğaçmış, gelmiş de
 303 diyu. hinci burda ğızını bi veziriñ oluna verdi diyu. onun dñü diyu. o zamanaca olan
 304 çıkarıyo, ğarıya bi yüzzük veriyö. nādar da para veriyö. şu yüzzü alıp da oruya bi

305 varabilñ mi diyo. yavrum kimseyi ğomuyollarmış, ğız yedi ğat
 306 perdeniñ_arkasındaymış. hele bi var diyo. ğarı varıyo, ğarı bükülerekden varıyo. gidiñ
 307 gidiñ eveli siziñ_ıdi ya hinci bizim_oldu. ben olan başıyım diyerek varıyo.
 308 perdeniñ_arkasına elini uzadıyo, yüzzü ğızıñ_ıavcına ğoyunca ğız ğarısı içeriye çekiyu.
 309 ğarı bunu anladıyo. allah_ızın verirse zabānan başım bālanacak. ben dirim ki diyo ben
 310 bahçayı gezmedikden kerli gitmem dirim diyu. oruya gelsiñ diyor. bu öyle diyo.
 311 zabānan olan varıyo, ğız oruya varıyo arkadaşlarıynan. şah ismāl_inen arabüzengi
 312 varıyo. ordan ğızı atıyollar, düşüyollar yola. şah ismāl diyo ki ğulizar senden_ayrılalı
 313 ben uykusuzudum. ben ııık uyyum diyu. arabüzengi diyor ki ğulizarñ dizine yat, sen
 314 uyu diyu. ğulizarñ dizine yatıyo, şah ismāl uyyo. arabüzengi diyo ki şöyle bi çıkıyım
 315 bālım diyo. şöyle bi çıksa baksa ki ğoca vezir bir alay geliyo arğadan. arabüzengi
 316 onlarıñ alaycını öldürüyo. kimi ğacıyo, kimini öldürüyo. geri geliyo. gelince ğulizar
 317 ālamıya başlıyo. ğulizarñ ğözünüñ yaşıyan şah ismāl uyanıyo. arabüzengi acıkdığ yav
 318 diyo. arabüzengi diyo ki şuruya bi ğaç keklik vurdum diyo. onları getirelim de burda bi
 319 piknik yapalım diyi. aşmışlar_ımış şöyle depeyi, orda dēy on on beş dāne ölü. ordan
 320 biniyullar. geliyullar arabüzenginiñ_evine. arabüzenginin evinden bir ğater deve
 321 yüklediyyollar. ordan da geliyollar beri ğulsereniñ_evine. bi ğater deve de ordan
 322 yüklediyyollar. bu üç_ıavradı alıyo, geliyo. gelekene şöyle yayla gimi bi yerde bir çift
 323 süren var. ğarşılyullar. aman diyyollar babasına seniñ ölüñ geldi diyyollar. get yavрім
 324 ölüm gideli bu_ıadar oldu. imkān mı var ölümüñ gelmesine diyu. neyse varıyullar
 325 bunlar eve. varınca bunlara ayrıyeten ğonak döşüyullar. oruya oturuyullar. aradan beş
 326 on ğún geçenden sōna ğaynana gezmiye varıyo. gelinler hemen ğopuşuyullar, ğolundan
 327 dutuyollar, çıkarıyullar. ğaynana geliyo diyo ki ğocasına padişām şah ismālñ üç ğarısı
 328 var üçü birbirinden ğözel kimseye layık dāl saña ilāyık diyu. aman_ıavrad nūrdūñ sen
 329 diyu. yav ne nūrüyüm, isdersen gendiñ de git diyor. gendi de geliyo, gendi de aynı o
 330 fikirde oluyo. şah ismāl evine dāvet_ıidiyo. şah ismāle zehir yidirecāmış. arabüznegi de
 331 bilgili miymiş yōsa ğalbinden mi bilir_ıımış şah ismāl şu yüzzü barnāña dağ ekmā öyle
 332 yi diyu. yüzzü barnāna daııyu ekmā yiyyu. bi şiy olmuy. sözüm yabana bu
 333 kōpekcilerine ğırttırıyo. diyu ki kōpekcilerine bunu diyor ğótürñ ğuyuya atñ diyu. bu
 334 ekmā yidi, zencire bāladım ğırdı diyu. sen neyi ğıramañ ölüm diyince bizim_ıevde şu
 335 adar bi sicim var. ben_ıonu ğıramam baba diyu. onu getiriyullar. onu ğıramayınca bunu
 336 attırıyo ğuyuya. bunun ğözleriniñ ikisi de kōr oluyo. ğayrı sādān soldan pādīşah harba
 337 adam getirio. sözüm yabana öylesiniñ şiyi çok_ıolur. getirio. gelinlere dūñūr salıyo,

338 dúñúr varanı gelinler öldürüp bi çuvala göyyollar dúñúrçüleri. soñ zamanda açıklıyullar,
 339 biliyullar. bilince gelinler_inen bunlar harp iki yannı da geliyor harbe, güvercinler
 340 birbiriynen cıvıldaşıyur. yelek_atıyullar, gözüne sürüyo. şah ismāliñ gözü iy_oluyo.
 341 şah ismāl bi ata biniyo, varıyo. varıyo, yayla gibi bi yerde bir adam çit sürüyo.
 342 selāmin_aleyküm. aleyküm selām. arkadaş kıyüñüzde dün mü var. dün var. yav diyo
 343 sen niye bu halda ihtiyar halında çit sürüyoñ. öluñ neyiñ yok mu diyo. yok ölüm diyo.
 344 öyleyse ben saña olan oluyum. ged ölüm ged diyo. hinci devirde ölandan babaya fayda
 345 yoğ, babadan olana fayda yoğ. işdā şah ismāli güyuya attırdı da ğarılarıynan
 346 harb_ıtdiriyo millete diyo. ille baba bi bi şey ver de ben seniñ öluñ_oluyum. gidiyim,
 347 onu anama veriyim. o anam ben öluñ_oluyum diyo. varıyo bu, bi yalık verıyo. varıyo
 348 eve. evden ğayrı bi tüfek, silāh neyse alıyo. varıyo, varaķana gene harb_oluyo. varınca
 349 şah ismāl bu nāra vuruyo. nāra vurunca arabüzengi nārasından biliyo. bunu
 350 harb_ıdekene gene bunu vurunca atdan düşürüyollar. harb_ıden arabüzengi elinden
 351 geldi ğadar da daş, diynek ötāleri. bunu gene arabüzengiği yıķıp bārınıñ_üsdüne
 352 oturuyo. ölüm diyo babası kes kes, sen onu kes diyo. yav amca büyükler duraķana
 353 ğuççükler keser mi ben dutuyum da gel sen kes diyo. onuñ yanına varınca arabüzengiği
 354 babasını göyuruyo babasınıñ hincini çıkartdırıyo.

355 memmet çavış da dir ki yürām çatal
 356 ğuş gibi uçsañ da ğır_atım dutar
 357 boynumda fişām de tām yedi ğater
 358 yaķdım mı canımı yat memmet çavış

359 ğız emmisiniñ_öluna havas_ımış. ğız emmisiniñ öluna burun indirmemiş.
 360 emmisiniñ_ölu çok havas_ımış. ğız tenezzul_etmemiş ğoya oña. ğız zengin aramış, iy
 361 aramış. ğızı dutmuşlar bir büyük zengin yere vemişler. altın maltın çok. ğızı vermişler,
 362 ğız varmış. āşam_olmuş. herkeş_evine dālmış. ocāñ başında bi küllü ğoca oturuyo. ğız
 363 da ıcık aklı benim_aklım gibiymiş. dede ne oturuyoñ, ğak git de sen git de öluñ gelsiñ
 364 demiş.

- 365 dede dime delisĩn
 366 sen dedeyĩn ğúlüsũn
 367 dolan da gel boynuma
 368 soyun da gir ğoynuma
 369 dimiş. ğız ordan tapayı atmış. eve gelmiş, emmisiniĩ_õlunuĩ yatdĩ dama gelmiş.
 370 elimi elime aldım
 371 yüzümü yüzüme aldım
 372 emmim_õlu didim geldim
 373 kaç gidelim emmim_õlu
 374 o da dimiş:
 375 óközümü çifte ğoşdum
 376 tohumumu yere saçdım
 377 ben bi haleb ekmā düşdüm
 378 ben gidemem emmim ğızı

 379 óközüñü ğurtlar yesĩn
 380 tohumuñu ğuşlar deřirsĩn
 381 haleb ekmāñi allah řařırsĩn
 382 bin gidelim emmim_õlu

 383 atımĩ ayāñĩ nalı yokdur
 384 sırtımĩ çulu yokdur

- 385 bu ġazının yimi yoġdur
 386 ben gidemem emmim ġızı
 387 bu fāt de ȳlan ŗiye geġmiŗ:
 388 al ȳnümü ġul iyleyim
 389 aġ incimi yim eyleyim
 390 ġatġı bāmı gem_iyleyim
 391 bin gidelim emmim_ȳlu
 392 ġarŗımızda ġızıl ġaya
 393 annıñnı annıma daya
 394 bin gidelim emmim_ȳlu
 395 baŗlıġ gelen ġamber taya
 396 dimiŗ. binmiŗler, gidekene yolda ȳldürmüŗler.

Türkü

- 397 ġaradır ġaŗlarıñ yay_iylemiŗler
 398 aġlımı baŗımdan zay_iylemiŗler
 399 buġún ġúzelleri pay_iylemiŗler
 400 gidem baġam yar kime düŗdü
 401 ġaya dibi ġurgenlik
 402 ne hoŗ_olur ergenlik

403 babañ basdırma salmış da

404 sennen baña ğurbanlık

Türkü

405 ğaraguşuñ ğanedinde yazısı

406 ergen ğızıñ yürände sızısı

407 yār yāmır boyraz_ınan, yel_inen

408 gendi gelmez selām salar el_inen

409 ğoyurmadım şu dālara sesimi

410 ğaz_açıyor dabancamıñ pasını

411 yıtt giyer laciverdiñ hasını

412 yār yāmır çiseñ kaçır uvadan

413 selvi boylu yar uçurdum yuvadan

414 ıramazan ayında

415 ne var ilıñ kóyünde

416 yarım tıraş oluyo da

417 anğaranıñ berberinde

418 keten işlikli yarım

419 dolañ ğarşıdan dolan

420 benden saña ğō varmış da

421 yalan_ aslanım yalan

422 vay benim ādeli yarım

423 eller bādeli yarım

424 yĩñile buradaydı da

425 zabit çimeli yarım

426 bir ay dōdu üceden

427 şavķı düşdü peceden

428 şu gōzeliñ efķarı dāl mi de

429 beni çabuk ğocadan

Konuşan: A) Sultan G r r (75 Yaş), B) Meryem  elik (65 Yaş), C)  mm g ls m  elik (54 Yaş), D) Nail  elik (62 Yaş), E) Mevl t Akbulut (64 Yaş)

Derleme yeri: Ortak y il esi Balcı kasabası

Konusu: D   n  detleri, d   n yemekleri, misafirlik  detleri, eski yaşantı, fıkra

1 **D   nler nasıl olurdu?**

2 B)  nceden okuntu y udu b yle  teberi. inne da ırdı,  aşşık da ırdı, millet
3 birikirdi. eveli b yle havluda nede de oynaşma yok. ahırda, pecede oynaşı . millet orda
4 teft_inen,  aşşınan oynaşıllar, g leller. ordan  ıkallar,  ız_evine gideller,  ınaya
5 gideller. orda bi  ına ya alları_eline.  apıda bi  ına ya alları. b yle eline  ollar duvara
6 neye.

7 A) iresmi  ıkar ellerini .

8 B) he, iresmi  ıkarıllar b yle. ondan s na giri  lan evine gelinir. yimek
9 bişiriller ne biyim ne yim  bişiriller.

10 **Peki, d   nlerde ne yemek yapardı ız?**

11 B) ne olurdu, hindiki gimi  teberiler n_ aresi  o zaman.

12 A)   pakla bişer,    pakla bişer, pil v bişerdi. ş ruya getirdim, ş rda bi
13  ard mız vardı. memmedi  d    ola ana. orda ne biliyim pil v dirik biz esgiden fasille
14 ondan s na nohut

15 C) aside

16 A) he, aside buruya oturdular, cim t oldular, yediler, gelinimiz geldi. i eriye
17 aldık neyse gelinimizi.

18 C) nik ah ekm  yindi.

19 A) nik ah ekm  ondan s na işde  şam oldu   v lerini so dular, işde bu.

20 **Aside dediğiniz nedir?**

21 A) un_unan bekmez çalacāñ. ğarışdırı ğarışdırı bişiriñ. indirñ onu da iyice
22 ğoyu olur. üsdüne yā dökeñ ğózēlce. aside didimiz o.

23 **Misafirlik geleneği nasıldı, misafir nası ağırlanırdı, misafire hürmet çok muydu?**

24 A) olsa da işde olurdu fábi, yātamız neyimiz olmaz da illerden bulur gelirdik.
25 yatağ bulur, gelirdik. alırdıq_çeriye neyse yavan yaşşık ğor yidirirdik, giderdi.

26 B) amma gel gelelim yatağ yōudu. gece yarısı gider, ğoñşularñ ğapısını
27 çalallardı. hani misāfir geldi, yatağ yok. bi ğat yatāñızı viriñ de ıçıq yatsıñ, misāfir geldi
28 diyi. anamgil böyle lāf_idellerdi. bizler bilmiyok fábi ta oraları da. ha bi ğomşulardan,
29 elindā olanlardan yatağ getirillermiş, yatırıllarmış.

30 C) ne yidirirdiñiz, ne var çay ne yōudu. iy?

31 A) çay n_āriyacak ğız

32 B) ğabak bişerdi.

33 A) en ğıymatlı fasilyeydi. bi beyaz fasilye var ya. he fasilye işde en ğıymatlı.
34 onlardan bişerdi.

35 B) onlardan bişerdi. işde ne var_ıdı esgiden bi şey yōudu bişecek anam. pilāv,
36 bekmez, tārana çorbası.

37 A) şimdi o zenaatleriñ biri var mı o diyecekleriñ.

38 B) heç yok heç. onlar ğaldı.

39 A) deñişdi yav deñişdi. aħşamaça masalara neler ğonuyo. esgiden var mıydı
40 onuñ biri.

41 B) yōudu, yōudu.

42 C) ne var_ıdı esgiden.

43 A) esgiden mi esgiden işde bi ğó, yeşil fasille dirik o var_ıdı. hele hele şu
44 biyaz fasilleyi duydu muydu millet dellenirdi. himci onu kim yiyyo da, kim içiyo.

45 **Meşhur yemek oydu öyle mi?**

46 A) aboṽ, aboṽ

47 B) bekmez_ıdı.

48 A) bekmezler ğaldı, alan da yoğ. vallaha

49 B) esgiden olmadından büyükler saklar_ıymış çocuklardan. çocuklar āşamaça
50 millet bekmez istiyo.

51 A) anam benim bildim bā bellenecek diyi bi desti bekmez böyle ğordu, başka
52 ğoñşuya ğötürürdü. hani ya çoluğ çocuk yir de. bā bellenecek ya onu saklardı imeciye
53 yidirilecek diyi. öyleydi fıabi anamız anladırđı da.

54 **O zamanlar daha tatlıymış deĝil mi teyze?**

55 A) o zamanlar ğurban oldüm dünyada bi dat vardı. şimci ney büyük ğuççük
56 belıñsız. hatir ğoññıl yoğ. yiyecek de çok, içecek de çok da. esgiki dat yoğ canım vallā.
57 āşam vāz_ıdiyom terefide. nūrecak işde gene de vilāyetñ. başñ_ıçinde, āleniyok,
58 melmeketimiz.

59 **Gelin ğaynana ilişkileri nasıldı?**

60 A) ğaynanaya, ğayınbabıya ğarşı gelinir miydi. imkānı mı var. son damında
61 ayrılıyodu, ayrılıyoduğ. ben ğórmedim gerçi ğaynana, ğayınbaba udu da. işde o
62 miyremden sorulacak. o çok çekdi. ğaynana, ğayınbaba ğórmedim ben.

63 **Ğaynanañızla yaşıantñız nasıldı miyrem teyze?**

64 B) amoṽ, ğaynana bizi öldürdüydü eycene. bi deli ğaynanamız vardı deli
65 ziyneb dillerdi adına. ğayınbabamñ adı del_alıydi. ğaynanamñ_adı da deli
66 ziyneb_ıdı.

67 A) herkes deliynen añılıyo.

68 B) deliye aķıllı dinmez, aķıllıya deli dinmez. çok deliydi şu kóyde birinciye
69 gelirdi hani azaysızlıķdan yana. bize çok iddi ğaynımñ ğarısı var_ıdı. allahım bunnan
70 ikimiz çok çekdik çok. ayrıldım daha gelinlik_ıderdim ğayınbabaya. ğonuşmazdık, hiç
71 ğonuşmadık. onuñ yanında ekmek yimezdik. yanına ekmā ne oturtmazlardı. gelinler

72 şorda ayrı yirdi, ayrı otururdu. çocuklarımızı ğucāmıza alamazdık, baķamazdık
 73 çocuklara. baķsañ, ne itseñ aboṽ ğaynana bizi öldürürdü. sır var_ıdı, yabanda sırmız
 74 olurdu. āşam namazı gelirdi sır. iki çocuk vardı böyle bi ğaynımın ğarısının bi de
 75 benim. dir ki çocukları hemen sır gelmeden ğayb_ıdıñ dir. hepimiz elimizde çölmānen
 76 bekliyok. sırrı bekliyok. inek saacıyık. hemen çocukları alırık, ikimiz de elimizde
 77 çölmānen bekliyok, sırrı bekliyok. inek saacıyık. hemen çocukları alırık, beşşie yatırık,
 78 içeriye ğoruķ. isder ālasıñ isder şiy_ıtsıñ. kendi halinde çocuklar alıģın_ıdı, uyurdu.
 79 vallaha dir ār çocukların ayāndañ dutup ğafañıza çalarım dir. ğayb_ıdıñ hemen ortadan
 80 dir. vallaha şöyle ğaynanamızın ğafasını ğördük müydü ödümüz yarılırdı. imkānımı var
 81 ğaynananın yanında sen öyle ğonuşmuya, ľaf_ıtmiye. ğafasını ğörsek dellenyoduķ.
 82 vallaha şöyle iş ne ğórekene ödümüz yarılırdı. eh işde ayrı evlerde yatardık ğaynımın
 83 ğarısıynan. beşşikleri hōyle dalımıza alırık, yatmıya giderik. erkekler ğayfede, odalarda
 84 olur. ľamba yanardı, ğaz ľambası. vallaha o ľambayı neyi ār yaķarsıñız ışı dir. vallā
 85 camları vuru vuru ğırarım, açıkda ğorum dir. ğorķumuzdan hemen gelirik, beşşikleri
 86 ğoruķ.

87 A) eveli ľamba olurdu. elektirik n_āryo.

88 B) sen nire ľamba yaķacāñ, niye soba yaķacāñ. soba n_āryo, ľamba n_āryo.
 89 o soķ damlarda yatardı. çok azaysızdı ğaynanamız, çok fenāyidi. allahım işde diyom
 90 ya ayrıldım gene ğún dirlik vermedi. bir_aradaydık. gene ğún, dirlik vermezdi.

91 A) şimdi başı puñar, ayā ğól. böyle olana ğadar bu adam çok çekdi. ama ben
 92 ğormedim.

93 B) ğól oldu ya ğól olana ğadar da çekdik, ne çekdik.

94 A) benim ğocam bi tek hudey başınaydı. anam didi, aman ğuzum bu bi tek
 95 hudey başına. seni buña veriyim. bunda iyi oluñ didi.

96 B) ğaynana derdi bāri çekmeñ.

97 A) ğaynana derdi bāri çekmeñ didi vallā. o da ğodu almanyıya gitdi. çöpçü
 98 oldu. tā amerika tarafından_arı gitdi, gezdi

99 Esgiden niye öyle sıkıntı çıkarıllardı, adetten miydi yani?

100 B) he, adet_ıdı, herkez yapmazdı. deli olan, ğaynananın fenālari yapardı. hepsi
101 de yapmazdı.

102 A) işiñ telāşı. iş var_ıdı, iş. iş çoıdu o zaman.

103 C) gelinleri onlar ayrı bi şey ğófürdü esgi ğaynanalar.

104 E) sen gelinnen nasılsıñ?

105 B) amoṽ, bi de benim gelinden soruñ bālım.

106 A) yok, biz gelinlerimize bi şey dimiyok kına.

107 B) benim bi tek olan, bi ğız zāten. bi tek gelinimiz var. amāṽ, aynı ğızımız
108 gimi. hiç gelin ğózüne ğomazzık. bi olumuñ ğarısı. hadi, işdē çocuklar onuñ. biz neler
109 çekdik anam imkán mı var hindik.

110 A) biz yapamazzık, yapamazzık.

111 D) siz yapamazsınız. neden yapamazsınız biliyoñ mu?

112 A) cıldır çekildi şimci dünya deñişdi.

113 D) eğitim düzeyi gitdikçe yükseliyo, eğitimsizlikdendi onlar.

114 B) he, he didiñ gimi öyleydi, öyleydi.

115 A) umur ğórmemişler. şimci herkeş piyasıya uyyo ğardaşım.

116 B) valła hiç gelinimiz gimi dāl. ğızımız gimi elimizde. bi gelinimiz var hadi.
117 oña biz nası eziyet_ıdelim. nası saklıyalım bi şey vermiyelim. yohut yidirmiyelim.
118 amoṽ, hepsi elinde. yir, yapar, ğófür.

119 C) Size yōurt, süt virmez miydi ziyneb teyzem?

120 B) yok ğız yok.

121 A) yōurttan sütten geçdiñ ğapıdā dalını sürttü.

122 B) yōurtdan, sütün geçdiñ ğuru çökelik_olurdu. peynir ne nirden olacaq.
 123 bazardan ğayınbaba aldı geldi de vallā ta şiyiñ_çine un sandı vardı. un sandıñ_çine
 124 saklamış. şerif dirkine ğız bacı ğız niriye ğodu kına dir. biz ekmek iderik. çavdarıñ
 125 ekmā o da. ziyn_arı vallā zabānan yōurağan şu ellerim ğopacak gimi olur. çavdarıñ
 126 hamırı ğoyurmaz_elimi. buz gimi suyunan. hē, ordan getirir, iderik şerif_inen. bizim
 127 ğayın var_ıdı ölen. şerifñ ğocası. duzu getirir, şöyle tahtanıñ_üsdüne atar. dir kine bi
 128 de duzlu ekmek ideñ dir. duza böyle üverik, onu ekmek iderik. ırahmatlık böyle içerde
 129 gezine gezine onu yir.

130 A) amma o deli ziyneb didiñde bi cığır acısına ūradı. gendini yirlere sürdü.
 131 bunlara itdi aziyetden.

132 B) derdi çekti. kim_olursa olsun. herkes bilirdi. şu kóyde sor. del_aliyenen, deli
 133 ziyneb niyle di. herkes bilirdi bunu. ünlü, şanlı bi adam_ıdı. neyini bunun saklıyacık.
 134 he, bize vermezdi vallā. o biç çökelik derdik. peyniri neyi bilemezdik. bulamazdık da
 135 imkān mı var_ıdı. eliñ_üstü varıp da bi tek alıp yimiye, itmiye. o ne virirse o olacaq.
 136 imkān mı var ğız süde, yōurda nası eliñi sürecāñ.

137 E) dedeñ ne dimiş, dedeñ?

138 B) hangısı?

139 E) çapan dedeñ.

140 C) ebeñ yōurdu çalarmış işde mayalarmış. orda maya dutmadan varır,
 141 yir_imiş. lēyn cığırından yanasıca 'gene mi yidiñ dir_imiş. dā yuvāndan da çıkmadı. o
 142 da yuvānı ne biliyim ū_aparım. yiyecām mecbur yiyecām dimiş. sırı gidiyomuş.

143 B) sır ğüdekene ıcık yōurt ğomuş. anamgil lāf_idellerdi. torbuya yōurt
 144 ğomuşlar. orda puñarıñ başında öylen oldu mu ekmāni yir_imiş orda. orda yimiş.
 145 burdan da birisi óküzleri seçip de getirmeye varmış. diyo ki diyo hemen puñarıñ oruya
 146 ayāna varmış. torbayı yıkıyomuş, üsdüne yatıp içiyomuş. yōurduñ akan suyunu
 147 torbadan yıkıyo ya. aman diyi diyo bu da araya gitmesñ dir_imiş. yōurduñ suyunu

148 hemen üfeler_imiş torbayı. böyle idip üsdüne yatar, içer_imiş. çok yօurt severmiş
149 adam. yօksuzlօnan.

150 A) şimci yօurdu kim yiyecek. vallā ayāmıza geliyo.

151 B) yօurt n_arıyodu. orda yօurdu nirden topluyo. gօñşulardan halbır alıyo,
152 ekmek topluyo. sır gօdüyo. ondan sօra da birer gօşşık da elinde helkesi var. o helkeye
153 her gօpıdan bir iki gօşşık yօurt gօyyollar. anamgil böyle l_af_idellerdi. bi ellerinde
154 helke olurdu, bi ellerinde de halbır olurdu. halbıra her_evden bi ekmek atallardı. iki üç
155 gօşşık da yօurd_atallardı. onu da gօtürür, çolū çocū yirdi. horantalıydı adamlar. elde
156 yok. yokluk tütüyo ortalıkda. çavdar ekmāyidi. bօdayı neyi nirde bulacāñ.

157 B) bibim l_af_iderdi işde bi şey yok didi. zabānan kaçıyօk. gօca gօzannan bi
158 tarhana çorbası, onlar tarhana aşı dinirdi. tarhana aşı bişirillerdi, bulgur aşı bişirillerdi.
159 gօ pakla dillerdi. iki çölmānen bişiriller, tandıra indiriller. bօrtleller, tandıra indirillerdi.

160 A) ben babamı heç bilmem. babam da dir_imiş ki anama. çuval çırparmış.
161 elinden dutmuş şu elleriñden kesiyim bāri. çuvalı her gօñ çırpıyօñ dimiş. o da dimiş len
162 herif çırpıyacām_a n_ürüyüm, uşak doymuyo dimiş yav.

163 B) ekmā niriye gօrdü bibim seped_inen.

164 A) ekmā tā yukarı asardı uşak yiyyo diyi.

165 B) sele dillermiş. yօkarı gօr_umuş uşak uzanıp da alamasıñ diyi. ali de
166 altından diynānen dırter_imiş. delā soğ, diynānan dırtdü mü aşşā devrilirmiş şöyle. ali
167 cibine doldurur, gօçar_ımış. yoklūñ zoru, yok. bi sürü horanta.

168 A) direkler_inen şimci içerde, ekmā kim niynesıñ, yօurdu, sütü kim niynesıñ.
169 bēndiñ miydi takşiniñ bi biri geliyo, biri gidiyo. yօurt getiriyollar. hinci, dadı yok.
170 ciğirim, gօzum.

171 E) şimdi yokluk azaldı da insanların birbirine gօrşı saygısı gօlmadı. ama
172 insanlar da önceden birbirine dutgundu. birbirine yardım yapallardı. şimdi o yok.

173 A) benim gúççük olan da böyle bi láf iderim de ana dir anlat da dıneyim dir
174 izmirdā. işde aklıma geleni böyle anladırım. çekdiklerimizi, yabanda tezzek deşirdiñi
175 dir. tezzek deşirmissiñ dir. he deşirdim

176 C) nası deşirirdiñiz?

177 A) nevāleyi eker mükür bi de tezek deşirmeye çıkardım.

178 B) yaķacak yok. kúnde ekmek idilecek. neyinen idilecek. ekmā kúnde saķķı
179 lāzım.

180 A) yoūdu, mal maş yoūdu. herif ğodu gitdi, çocuklar ufādı, üç deneydi. ğodu
181 gitdi. ekmek Peşine düşdü, dezzek deşirirdim. işde o uşā büyüdüp de dağ daşa salana
182 ğadar ne çekdik.

183 B) memmedi çaķır tikenıñ dibine yatırırımış, üsdüne de bürnānı atarmış.

184 A) bürnānı atarım, sıcaķda tezzek deşirirdim ekmāk idecām diyi. neleri ğórdük.
185 gene ki geçlikde çekdik. şimci ğocalıķda çeksek ğözlūnen gidiyom. ğórmem ki o tezzā
186 ben. ğófemiyom ki. ğózlerim sulanıyo. tengillenyom gideken. bulantı geliyo.

187 D) o zaman ne vardı ki āç bile yoūdu.

188 A) āç da youdu. öyleydi.

189 B) āç n_ārıyodu.

190 D) cam yokdu, çerçeve yokdu, ğapı yokdu.

191 A) herkes bi yaylaya çıkdı, bi tek saña ğomazlardı kına. evelden bu kıómür ne
192 nirdeymiş ğardeşim bunlar hep.

193 D) yerıñ_altındaydı da

194 B) kim çıkarıyodu kim veriyodu.

195 D) gerçekten de öyle yani cam olmadıñı bilirim bu memleketde. mesela şu
196 pencere de mi oruya çapıt depeller. oruya ğapadılar. ğúndüz oldu mu açallar.

197 D) peki, kepirıñ hikāyelerinden de anladıñ, fıkrālarından da anladıñ.

198 C) ölmüş de hava bacı ād idiyomuş ya. arşın ellim, ğulaç ğollum diyo. rızā
 199 amca da diyomuş. havā, havā çıkarır gósderrim, ölü içerde yatıyo. hiç de öyle dāl, hiç
 200 de öyle dāl. adam da çok sayyo, tevekkel. ğadın böyle ğarısı ağıd idiyomuş. arşın ellim,
 201 ğulaç ğollum, ne biyim sallama samır kırkılı. adamın biri de gelmiş diyomuş. hava
 202 dōru āla, dōru āla öyle diyomuş.

203 A) gençlīnde öyle hāt görmedim, gózellik diseñ bi tek yok. ğulaç ğollu da dāl
 204 dimiş. onun nesini üvüyoñ dimiş. tıkr tıkr ğurumuş. sen onun neyini üvüyoñ yavım
 205 dimiş. valla yüzü de duruyo daha, ğaldırmadık dimiş. ölü içerde duruyo dimiş. öyle itme
 206 dimiş. dōru āla ālıyacāsañ dimiş.

207 C) bunun dedesi var_ımuş. yukarda ot biçiyomuş. aşşā mahalleli bi adam da
 208 akşaray tarafından geliyomuş. ondan sōna şu ot biçen heralde çapan. ben bunu bi
 209 ğorğuduyum, bunun ekmāni yiyim, azzını dimiş. bu gelmiş sōdün dibine yatmış. adam
 210 böyle gizlenmiş. bunun dedesi çalıyomuş, haberi yok. hō diyomuş böyle. dedesi
 211 edrafına bi bakıyomuş. bi daha. bunun dedesi tırpanı da omuzuna almış. 'nası ğacıyomuş
 212 böyle. eve dōru, kıye dōru bu ğaçıp gelmiş. cin dimiş, beni ğorğudacak, cin geldi
 213 buruya, cin var burda. geri adam çıkmış len çapan benim aşşāda hassōñ kıf memmedim
 214 gel. ne biyim neyini ney_ıtdım dā yeni cin_ıdın. adam_ol, adam şimdi dimiş. şimdi
 215 adam mı olduñ diyomuş. daha yeni cin_ıdın, beni ğorğuduyoduñ. şimdi adam mı olduñ
 216 diyi kıfür_ünen ta bizim parķa ğadar ğaçmış. bi de omuzunda da tırpan. tırpanı at
 217 şoruya. adam ta çarşıya ğadar ğaçmış bunun dedesi.

Konuşan: Yahya Kse (52 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy ilçesi Ozancık kasabası

Konusu: Sivrisinek destanı

- 1 arabanın içine giren sineklere ben nirde rastladım ben bi anlatıyım mı?
- 2 bir gün bi sinā rasladık dāda
- 3 tam on beş yıl bıraķmadık peşini
- 4 böyle mahluk nasıl olmuş bu āda
- 5 görmemişler on bin yıldır eşini
- 6 bir dağ andırmak daydı başı
- 7 vcdu tutmuştu dāları, taşı
- 8 ganatları ğapatmışdı güneşi
- 9 gkğřā sandık onun ğaşını
- 10 gyr dolandı, dünyāyı sardı.
- 11 doķundu buynuzu, dāları yardı.
- 12 bütün dünya insanları doyardı
- 13 yeselerdi bi ynlk aşını.
- 14 on biñ kişi üzerine çullandı
- 15 feryādından gcā cihan sallandı

- 16 ğanı ile okyanuslar allandı
 17 bin ğişi zor kesdik onu başını
 18 sinek ölmüş diyi haber aldılar.
 19 eşi, dosdu hep yanına geldiler
 20 aman bu bizim kúçümüz dediler
 21 hemen yakalayın bunun eşini.
 22 nefesi on yedi yılda söyündü
 23 millet en çok bu konuya deyindi
 24 yününden binlerce insan giyindi
 25 otuz ayda yüzebildik naşını
 26 gözleriyle yıldızlara bakıldı
 27 keminden nice köprü çakıldı
 28 derisi tabaqlandı, kağıldı
 29 tamam bin çadırın çıkıdı meşini
 30 durmadan çalışdı binlerce ğasab
 31 hayretten ne sinir ğaldı ne de bir āsab
 32 dişini saydılar, ettilerdi hesab
 33 on biñ yıl dediler daha yaşını

34 yahyanĩ bu masalı gelmez romana

35 ne romana sıār ne de zamāna

36 bunda aramalı başka bir māna

37 yoksa kim düşünür sinek_işini

Konuşan: A) Fikriye Demirer (74 Yaş), B) Doğan Demirer (56 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy Sarıkaraman Kasabası

Konusu: Misafirlik âdetleri, cenaze âdetleri, anı, bağ bozumu, kış hazırlıkları

1 A) çifçimiz, çobanımız vardı, odamız vardı misâfirimiz âsik_olmazdı. hâne
2 sâbıydı, hiç bi sıkıntı görmedim ben.

3 Oda dediğiniz bu köy odaları mıydı?

4 A) köy_odaları var_ıdı.

5 Ne için guruluyo bu k_öy_odaları?

6 A) hinci sen temsil misâfir geldiñ. senin bi şeyiñ yoh, burda odada galırdıñ,
7 ekmâni yirdiñ. yatânda yatardıñ. na zaman gidecâñ, yârın gidecâñ. yârın kaçır giderdiñ.
8 öyleydi bizim yaşantımız.

9 Yani misâfir edilirdi orda insanlar.

10 A) tâbi misafir_idilirdi. haftalarnan misâfir_idilirdi. onların yemâni virirdik,
11 yatâni virirdik. her şeyler güzel_idi o zamanları.

12 Şimdi ben gitdim yerlerde k_öy odası bulamadım, hep kaçmış.

13 A) hindi kaçtı gayrı.

14 B) burda da var odalar da gidilmiyo.

15 A) var da çalışmıyo.

16 B) şimdi misâfir didiñ gimi arabaynan geliyo, hemen gidiyo.

17 A) meselâ ac_olursa bi yemâni yiyo, yohut bi çay_ıçıyo, ğahveltı yapıyo,
18 ğoyup gidiyo. o zaman öyle y_ödü.

19 B) bunların odası bu mahallede, bizim şu mahallemizde bi teneydi, amcası
20 hānedardı bunların. deveciler deve getirirdi, şu kıyılardan deveynen kil filān getirillerdi
21 burda. günlerce, haftalarca galıllardı

22 A) gayserililer gelirdi, pırtı satallardı, eskiki gimi böyle gidip de oralardan
23 şey almazdık. şeyler getirillerdi, bizim odamızda haftalanan galıllardı. onların
24 yemāni virirdik, yatāni virirdik, orda yatardı.

25 **Hiç bi karşılık beklemiyöñüz değil mi?**

26 A) yō, 'hiç bi karşılık beklemezdik. allah rızası uçun yapardı. o dönemleri
27 geçirdik biz. hindi misāfir yok. geliyo işde sen temsil geldiñ. bi çay içeñ, şey ideñ, hadi
28 göñ gideñ. vesāyitiñ var. o zaman böyle şey yoğ_udu. biz bunları gördük.

29 **Cenāze ādetleriñiz nasıldı, nasıl galdırırdıñız cenāzeyi?**

30 A) cenāzeler de bizim kıyümüzüñ_adedi toplum_olur. çok geliller cenāziye.
31 cenāzeyi yular, yıķallar neyse galdırıllar, yemāni getiriller, yidiriller, her hāne yemek
32 getirir.

33 B) her hāne üç beş gün o cenāze evine şiy_olmaz.

34 A) zulum_olmaz.

35 B) sen getiriñ bōñ, ōlenāşı ben getirrim, aķşam bi başķa hāne getirir oruya
36 yemek siniynen. gelen misāfirler orda yiller.

37 **Aķıt yaķallar mıydı esgiden?**

38 olurdu, olurdu. āt yaķallar. hindi āt mūt yaķan yok. ğuran okuyollar.

39 A) baķ ben saña bi şiy diyim mi

40 **Buyur.**

41 A) benim ğörümceñ_evinden bi üzüm geldi. fıķra anlattıracāsañ.
42 ğörümceñ_evinden bi üzüm getirdi ğörümceñ şu Kıadar bi şiyinen iki üç salķım. ben
43 de ekmek_idiyom. benden hiç kimse bi şey ummuyo ben ekmekdeyim_a. ekmekden

44 adım, benim aynımın arısı da arada. ekmáten adım, ieriye vardım, üzümün
 45 birisini yidim. ötekilerini de yidim, dönderdim, yidim, dönderdim bilinmesin diyi.
 46 ondan sōna zabānan gine atık. óylüyük, biz yemek, ekmá idiyom ben. aynanam
 47 didi ki ırahmatlık fikriye didi órümünilden gelen_üzümü getir de yiyelim didi. óyle
 48 diyinci benim_ıçerime bi iy girdi. üzümü ben yidim ya. bu gitdi, giri geldi hemen. anā
 49 üzüm yok didi. ız niye. vallā yok_üzüm didi. ben de hiç seslenmiyom. onnan ekişti,
 50 dōnūşdı, sōna bi ún gedi aradan. anama didim ki aynanaya. ana didim anne
 51 dimezdik. ana didim üzümü ben yidim, onnan niye ekişdin didim. niye dimedin yav
 52 didi. ben de diseydim senin diyecek hālın yodu didim. bennen ekişir diyi dimedim
 53 didim. he, böyle iyler oluyo.

54 **Başıñızdan geen bi aza oldu mu gemişde?**

55 A) aza da ne oldu, aynım_öldü, motor devrildi. bu öldü başa bi iy yok.

56 B) yetmiş birdeydi.

57 A) gendi motorumuznan. benim ocuk da vardı, aynımın ocū da var.
 58 bunların_ikisine hiç bi iy_olmamış, sāde o. ilk azayı o zaman yaşadık óyde
 59 olaraktan.

60 B) iy_olarak mesela bu tıratör_olsun azayı ilk orda yetmiş birde filān
 61 bunların_odası 'bir ay úvercinlik gibi gelen o zaman. o zaman şey yodu ya herkesde
 62 böyle motor, taksi hiç yodu. arabaynan sözüm burdan_uzak eşşānen başsālına gelen.
 63 bizim óyde ilk azā öyle oldu.

64 **Sizin burda üzüm yetişir mi?**

65 A) yitişir.

66 **Bu balarda alışır mıydınız, ba bozar mıydınız?**

67 A) bozardık.

68 **Nasıl olurdu ba bozumu?**

69 A) bā bozardık, bekmez aynadırdık.

70 **Onları anlatabilir misiniz biraz?**

71 B) zabānan nası giderdiniz?

72 A) nası giderdik, ġanıyı ġoşardıġ. hindiki gimi motur yōdu, ġānıyı ġoşardıġ.
 73 ġāzanı, ġabı onları doldururuġ ġānıya. oruya varrıġ, üzüümü keserik. burda şirahne dirik
 74 terekeden oyma, oña üzüümü doldurruġ, yıķarıġ, onu çīnariġ. ondan sōna o şiyden
 75 aķıdırıġ. yaz bunları yazıyosañ. benim bildim bunlar işde. onu çīnariġ, ġazanlara
 76 doldurruġ. kesdirme dirik biliyōn mu. kesdirrik, onu da şoruya ġoruġ. duruldu muydu
 77 alırıġ. leēne ġoruġ teşte. onnan ġaynadırıġ, bekmez olur.

78 **Sizin burada toprak ġatıyollar mı içine?**

79 A) ġatariġ, toprak ġatariġ, yōurt ġatariġ.

80 **Toġraġı ne için ġatıyollar?**

81 A) toprā eşgi olmasın diyi ġatariġ. yōurdu da beyaz olsun diye ġatariġ.
 82 bekmez beyaz olsun diyin. yōurt ġatariġ, ġaynadırıġ.

83 **Peki, kış hazırlığı ne yaparsınız?**

84 A) fasille, nohūt, tahrana yapariġ, erişde keserik, mantı keserik ġış hazırlı.
 85 bamyamız olur, bamya ġuruduruġ.

86 **Turşu yapar mısınız?**

87 A) turşu yapariġ.

88 **Sizin burda nası yapılır turşular?**

89 A) bizim burda nası yapılır, sirkeyi ġurarsak sirkeynen haşilerik. o sōdu
 90 muydu şeyine doldurruġ, maydınız atariġ, sarımsak atariġ, üsdüne sirkesini ġoruġ. sirke
 91 turşusu olur. öteki domatis turşusunu da doldurruġ. gine sarımsānı atariġ, suyunu ġoruġ,
 92 duzunu ġoruġ. o da öyle bi turşu olur. ġış hazırlımız da böyle olur.

93 B) esgiden meselā su deġirmenleri var ıdı. meselā şu çayın şiyinde üç beş tene
 94 deġirmen var ıdı. deġirmene gidilirdi meselā hayvanlar ınan. orda yatañ, sıra gelmez.
 95 orda deġirmenci meselā herkesin unundan alır, ekmek yapar. pilāv pişirir, dārmene āyid

96 bahce olur, ordan zebze getirir meselâ bütün bu kıyilerden buruya dârmene gelillerdi.
 97 bizim burda üç tâne dârmən var_ıdı. burda geceleller üç beş gece belki bir hafda
 98 ğalan_olurdu. çünkü sıra gelmezdi löbet. orda yatallar, orda yiller, sohbet ideller. öyle
 99 güzel sohbet hatda bizde bi yatdı. babam_ınan gitdik_ordan ğanıynan. dışarıda içerde
 100 oldū halde dışarda da şeyler, çuvallar dışarda.

101 A) bulğur ğaynadırdı dērmennen çekerdik. el dērmənı olurdu şöyle onnan
 102 çekerdik. bizim şiylerimiz onnan geçdi.

103 **Sarıkaraman ve civarında kız isteme ve düğün adetleri nasıldır, kız nasıl istenir?**

104 A) ben meselâ seniñ ğızıña dūñūr varacām. oturuñ, duruñ, sōbet_ideñ, ondan
 105 sōna o konuyu açañ. allahıñ_ıemri peygamberiñ ğavli ğızıñı ōluma isdiyom, dirik. o da
 106 bi ğúñ virir. hemen virmez ya bi ğúñ virir işde gidiñ, şu ğúñ geliñ dir virecāse o ğúñü
 107 varrı, gine bu konuyu açarı. allah yazdıysa virdik dir. öyle olur, ondan sōna bi
 108 şerbet_olurdu esgiden. şerbet_içellerdi.

109 **Şerbet bizim bildimiz söz mü oluyo?**

110 A) āz datlılı oluyo ya o zaman da şerbet dillerdi. şerbet_olurdu. şekerı özeller
 111 neyse şerbet içeller belirlemek uçun. filanıñ ğızını ōluna almış. kıyü dāvet idellerdi.

112 B) biz de biliyo_şeyleri meselâ ben de elli altı yaşıdayım. bizim
 113 zamanımızda da oluyodu.

114 **Yani şerbet içilirdi, belirlenirdi.**

115 A) hani nişannılanmış. bōñ neyse doanıñ ğızı ıramazanıñ_ōluna nişannılanmış.
 116 bu böyle olurdu, duyurma olurdu. onnan böyle gider, na zaman öhtekarıñ_olursa
 117 hindiki gibi dāl_ıdı o zaman. ha_ıderseñ ğışın dūñ_olurdu o zaman. harman
 118 kaçınca. o zaman dūñ ğurulurdu. neyse bazarlı_ā gideller. bazarlık bozulurdu. kıyü
 119 dāvet_ideñ, yemek bişiriñ.

120 B) esgiden hocam bizim burda bir hafda olurdu, belki başka yirlerde de aynıydı
 121 da burda şiy dālırdı meselâ okuntu var ya o zaman şöyle kātlaire çay şekerinden bir iki
 122 tâne sarallar. ço_ğ yakın hānelere virillerdi. belirtmek_için işide filanın dūñü oluyo. o

123 zaman dıştan gelen çok olurdu. burda da odalara paylaşdırılırdı. mesela yabancı yerden
 124 geliyollar, adamların altında vasayıt yoğ. o odalarda yinir, içer. hānā sābi ārlar bunları.
 125 dn şeyine hiç masırafı olmaz. hāne sābı ārlar, yatırıronu mesela ertesı gün dn
 126 şeyine tekrar teslimider. düünler böyleydi esgiden. gva çıkma şeyi vardı esgiden
 127 şimdi yok da sādılar bi odaya götürür mesela gva olan kişi yi. orda galıllar. ertesı gün
 128 gva çıkma işi olur. omuzlarına gāma dutallar filān.

129 A) at yapallar, oyun yapallar. gādın arap yapallar. böyle oyun yapallardı.
 130 esgiden böyleydi.

131 **Çok şenlikliymiş siziñ düünler. şimdi salona gidiyorsun bitiyor hemen.**

132 A) he, hindi bir gün bayrak akıyo, yarıntasın dn bitiyo. esgiden bi hafda
 133 olurdu. bizim zamanımız böyleydi.

134 **Ama güzelmiş o zamanlar değil mi?**

135 A) gzeldi. hindi şöyle gzum millet birbirinedutunudu. bn nirde dn
 136 var oruya birikillerdi. yarın nirde şiy var oruya birikillerdi.

137 B) esgiden bizim ymzde sayğı vardı. bunun ayınpederi hacı neşet diye
 138 bi kişi vardı. biz gendi dedelerimizi pek bilmek. onlar evel ölmüş de mesela çok sayğı
 139 gsderilirdi.

Konuşan: Latikar Ecik (65 yaş)

Derleme yeri: Ortaköy ilçesi Harmandalı kasabası

Konusu: Düğün âdetleri, gelin kaynana ilişkisi, pekmez yapımı

1 hindi ğız isdemiye vardı. neyse olanın anası, babası vardı. yavrim biz
2 allān emriylen peygamberin ğavliyen ğızı olumuza istiyoh. o da bālım işte allah
3 yazar, diler, çocuklar birbirini isderse olur diyoh. hindi öyle diniyo, evelí isdeme yoh,
4 hemen viriyodu. evelí gósdertmiyodu. ne ğızı olana gósteriyodu, ne olanı ğıza.
5 hemen tamam öyle diyoh, olan ne gelmesi yoh, görmesi yoh. ğız da olanı görmesi yoh,
6 hemen viriyodu öyle. önce öyleydi sōna da ğayri bu âdetler çıkdı. olan ğızı isderse ğız
7 olanı isderse yavrim allān emriylen, peygamberin ğavliyen çocā düür oluñ. o da
8 allah yazar, dilerse olur diyu yavrim.

9 **Ondan sonra nası gelişıyo?**

10 ondan sonā da neyse bi sene veya iki sene nişannılı duruyo. ondan sona düün
11 hazırlıklarına başlıyoñ, ara görüyoñ, eşā alıyoñ geline. ne isderse onu alıyoñ yavrim. ne
12 isderse o alınıyo mejmur. ondan sōna da okuntusunu bastırıyoñ. ğız evine de viriyon,
13 ora dādıyo, bizler dādıyoh. bu düün şiyi başlıyo.

14 **Önceden otuz, kırk sene evel okuntu var mıydı?**

15 kıylerimizin içine okuntu dātma yoh, atıf kıylere evel evinden okuntu var.

16 **Böyle kattan basılan okuntudan mı yohsa...**

17 evelí sāde yazılırdı, hindi kattan basılıyo. sōna icat oldu ğuzum bu kattan
18 basılıp da şiy itmek. evelí hani böyle ğalemnen yazıydu herkeş, bildiine, tanıdına
19 dādaca yirlere dādıyodu öyle. amma himdi her tarafa kıyün içine ēlan oluyo. gene
20 tanıdıñ yirlere okuntu basılıyo, dālıyo. ama hindi bizim bu kıylerde öyle şey dātma
21 yoh. evelí kıy içine şeker dādıdıldı. sözüm yabana eşşāñ üstüne bi hābe atallardı.
22 şeker dādıdıldı. hābenin gözüne şekerı doldurullardı. kimi arpa alırdı, kimi būda alırdı,
23 kimi un alırdı. kimi para virirdi, hani biliyoñ mu böyle virirdi şeker dātana evelí. hindi
24 o şiyler yoh. ēlan idiyollar kıy içine, kıyün içi öyle haberi oluyo. tanıdıklarına da

25 oğuntu basdırıyoñ, daıtıyoñ. ondan sōna getiriyoñ, içgi içiren içgi içiriyo. içgi içirmeyen
 26 gōzelce düün_ıdiyo aklıllı başlı. içkiyle şiy_olanıñ binası ne olacağ. içgiynen temelini
 27 gurarsañ n_olacak yavrum, dört gūn sōna heybet başıña bi şiy gopacağ. iki olan everdim
 28 allā çok şükūr ne içgi icad_ıtdim ne de bi şiy icad_ıtdim. birazları neymiş içgi olmazsa
 29 düüne gelmezler. benim düünüme içgiyle geleceklerse hēc gelmesiñler didim. çok
 30 şükūr_allaha şu yazı almadı gelenimi, gidenimi.

31 eveli cehiz serellerdi. bi duvardan bi şiy. bu damdan meselā ta şo bizim
 32 garaca. urğan bālallardı, cehiz serellerdi. kilim, halı şöyle dallarıñ_üsdüne sallanırdı,
 33 atılırdı şöyle. eveli öyle olurdu yavrum.

34 **Gelen bakardı geliniñ cehizine değil mi?**

35 gelen amanıñ he öyle bakardı işte babası, anası virdi şiyi asardı öyle biliyoñ
 36 mu. öylecāz asardık bir duvardan bir duvara ki ta böyle bu evden tā o eve bālanırdı. o
 37 ğadar ceyiz, eşya virillerdi. benim_anam çok namazlā ne virdi. şu halı ğadar iyi
 38 namazlālar olurdu. hindi onlar ne ğadar deārli. çoğ deārli o bi iy namazlālar oluyo.
 39 doğuma namazlālar ki çeşit çeşit. onlar çok hindi deārli de biz deārini bilmedik. ama
 40 ben de gene deārlendirdim de hep halılara verdim. dağım dağıyollar, gelin_uza
 41 gidiyollar yavrum. ğaynana, ğayınbaba, daha yakın_ağrabaları.

42 **Düğün öncesinde mi düğün sonrasında mı?**

43 düünden_önce. ondan sōna şerbet_ıçıyoñ. tümnden millete gene bi oğuntu
 44 salıyoñ. geliyollar şerbete dağım dağıyollar. birāzi düün_ıdekene şerbet_ıçıyo, o zaman
 45 dağılıyo. sen_ile dağarsañ_ıl de saña dağıyo o zaman getirip. bizim büyük_olanda yüz
 46 tāne çeyrek dağıldı. bilezikden neden hāriç ğayrı. bunu da şerbet_inen bir_ıtdik.
 47 düğünnen bir_ıtdik. seksen doğsan dene dağıldı buña da.

48 **Peki, düğünde neler yapılır?**

49 düünde neler yapılıyo ğuzum. didim ki büyük_olanda āllah didim yā rabbi
 50 baña gōsterirse didim düün_ıtmeyi, çifte davul ğetirecām, düün_ıdecām didim. çifte
 51 davul geldi, dövülüyo şorda. sevincimizden bizi bi āt sardı mı ğuzum gōrümcem,
 52 amıcam ben bi āt sardı sevincimizden. ālaşa ālaşa işimiz bitdi.

53 **Düğünde ha!**

54 düğünde he, davul gelip de çiftler çiftler biri bi yanda biri bi yanda dölünce, allah
55 bize bunu da gösterirmiş diyi. bizim önce dokuz_on sene çocuğumuz neyimiz_olmadı ya
56 yavrum

57 **Evet, evet.**

58 ey allahım her şeyi gösterirmiş_adama. öylece üç gün düğün_ıttık gayrı.

59 **Peki normalde kıyünüzün düğünleri nasıl olur?**

60 aynısı oluyo. birezi içgiynen idiyo, birezi de böyle idiyo.

61 **Kına geceleriniz nasıl olur?**

62 kına gecelerimiz de hindi bi kına yapallar yavrum, hindi de millet bi tezzānen bi
63 kına yakma çıkartdı. tezzā bi gaz dökeller, olana da kına yakallar, kına yakar gibi. kına
64 da yakallar öyle. dolanı dolanı milled_edrafinde kına tırkusu söyleyi söyleyi. çok
65 manzaralı şey yapallar yavrum.

66 **Düğünde güreş_olur muydu?**

67 eveli bizde çocukana olurdu. eveli güççükene ben çocukdum daha şu çocuk ne
68 gibiydim. şorda bizim kıyün kıyında mezer var. ta o mezerlñ_orda güleş yapallardı,
69 yalı güleş dillerdi ona biliyon mu. birikirdik hep, çoluk çocuk, kadın, kız. öyle bi
70 biliyom ben.

71 **Deve oyunu var mıydı?**

72 var_ıdı, bizim günlerimizde çoudu o. bizler genciken hanı çoğ_ıdu. ik_üç
73 senedir batdı o iş. inneli deve diller_ıdı biliyon mu ona. adamlar_ıçine girerdi, bi
74 boyun yapallardı, şöyle süslellerdi. üstülerine bi tüylü şeyler atallardı, gezerdi, üç kıyü
75 dolanırdı. millet erkek, kadın peşine düşerdi. davul, hey, nāra olurdu, hepsi olurdu.

76 **Senñ zamanında gelin, gaynana ilişkileri nasıldı?**

77 o zaman çok zor_ıdu gelinlik. gaynana kolay_ıdı da gelin işi zor_ıdu. hindi
78 gaynanalar gelin_oluyo yavrum.

79 **Geçimsizlik oldu mu hiç?**

80 gaynananam ıcıķ huysuz_udu, gaynanam geçimsiz_ıdı. bir anamıñ_evine
 81 dolansam -anamıñ_evi kıyıñ_ıçindeydi yavрім- şoruya diñelir, bar bar bārırdı, başı
 82 boncuķlı, bürgülü gelin gayb_ıtdim, gófen yok mu. kıyıñ_ıçine şoruya eline bi
 83 dınek_alır, diñelir bar bar bārırdı. hindi yavрім evlatıyıñ ğarısı, perde çırpañ, içine
 84 bukeñ, halıñı, dirliñi ele bildirıñ mi. ayıb bi şiy. o da benim canım cıġerim ölüm_olursa
 85 gelinim_olmaz. gózüne ğurban_oluyum. o bilmezdi öyle şiyi. bir ğuñ amıcañ beni bi
 86 doķtura gótürüyo çocuk meselesinden. o zaman da doķtur diyo bu inneyi her_adam
 87 vuramaz, ben kendim elimnen yapacām didi ğoçsara gitdik. amıcaıñ da şurdan şöyle
 88 bir yara çıķdı amma 'şöyle. geldik, beş_on ğuñ ğaldık, yalan yok. inneyi ben vuracām,
 89 her_adam vuramaz bu inneyi, ölüm tehlikesi var didi, orda ğaldık. orda neyse geldik.
 90 gaynanam geldi, şöyle itti, gelin didi altıñı daķındım, asbabıñı giydim didi. didim kine
 91 anām n_āpacāñ, n_āparsañ yap, ben gendi derdimdeyim, ben n_āpacām, altını
 92 n_āpacām, astabı n_āpacām didim. ben kendi derdimdeyim, didim. ğarısını toktura
 93 gótürdü diyi ölunuñ yüzünden böyle yara çıķdı da yavрім, ğuzum seniñ_o yarañ ney
 94 diyi sormadı. ğılıbık ğılıbık dirdi gece yarısı ğapıya dep̄inen vururdu, kaç disāne
 95 yanıñdāna ğılıbık dirdi gece yarısı. gaynanam öyle çok fenāyidi, çok geçimsizlik
 96 yapardı.

97 **Çocuñuzuñ_olmadıñı sıkıntı yaptı mı?**

98 olma mı! ğaç evermeye Kaktı. allah rāzi olsun bu şiy_ıtmedi. çok şeyler
 99 yaşadıķ, eveli öyleydi ğuzum.

100 **Sizin bu Harmandalı'nda kış hazırlıķı olarak neler yaparsınız?**

101 bulğurumuz yōsa bulğur ğaynadırıķ, hazırlık yaparıķ ğıśa. yarmamız yōsa
 102 yarma dōdürük, onu hazırlık yaparıķ. fasille ekerik, gó fasille dōrarıķ, ğuruduruk, derin
 103 dondurucuya ğoruk bu yazıñ ğıśı gelecek diyi. ğül cacı olsun, ğül dolması olsun,
 104 medimek cacı olsun. derin dondurucuñ varsa derin dondurucuña poşetleñ, ğoñ. yōsa
 105 ğuruduñ, ğoñ ğıśıñ bunlar yinir diyi. her şiy. ekmek_ıderik, direklerinden
 106 ğayarıķ_ıçeriye. ğarda, ğıśda ğıśın eveli idellermiş, hindi olmuyo. mecmur hepisi
 107 hazırlık_oluyo.

108 **Üzüm yetişir mi burda?**

109 üzüm filân yetişir, yirik, içerik, bekmez ğaynadırık. yarın_oruçtan sōna iyi
110 kōtū ğaynadacāh.

111 **Nasıl yaparsınız pekmezi?**

112 bekmez torpā olur, getirrik. keserik, çereşe atarık. ondan sōna ayran dōken,
113 ayran dōker. ğarışdırı ğarışdırı, çalpayı çalpayı ta ilāne dōkdūn müydü çalpamıya başlar.
114 ondan sōna geri aln ilānlerden, ğazanlara ğoñ, ğazan da sözüm_içeri ayna gibi olur.
115 ondan durulduñ. ilānı tekrar giri indirin, yuñ, yıkañ, giri bekmeze başlañ goymuya.
116 ğarışdırı ğarışdırı bişiriñ gōzelce bekmezi. bal gibi bekmez_olur. hindi millet
117 yaban_işini bıraķdı. yabanda olurdu eveli bālarımız. hindi evlere asma yapıyollar,
118 asmalardan bi sürü üzüm çıkıyı. hemi yimelerine yetiyi, hemi bekmezlerine yitiyi.
119 bizlerin_evelki ğúnlerimizde ik_uç dönüm bāmız oluyodu. ğopana ğadar çolūmu
120 çocūmu toplayıp gidiyodum. kimini içeri yatırıyodum. kimini de alıp gidiyodum ğucu
121 acık_işe yiteni. geliñ bālım, bā belliyecik. ana baba nōrüyōñuz ana. nōrelim yavрім,
122 babam_almanyada niye çalışıyo. çocuklarım ırahāt_itsiñ diyi çalışıyı. ğuzum gene
123 gendimiz yirik. yavaş yavaş şurayı beñzer belliyelim, beñzer gōrelim dirdim. biliyōñ
124 mu. ğücü işe yiteni alır giderdim, ğücü işe yitmiyeni beşşā yatırır giderdim yavрім.
125 gelsem ki çocuklar beşşikten çıkmış, ālıyullar. bu avradıñ çocū ālıyo mu, ālamıyo mu
126 diyi kimisi dinler_ımiş ya! bir ğún bizim gōrūmceniñ_ōlu geldi, yav yenge didi
127 çocuk_ālar_ımiş didi. çocuk dolukta āladı, kimiñ çocū didim. siziñ çocuk yav didi. o
128 āladı bu_kāz ben_āladım. o āladı, ben_āladım. e ğaripsiñ, kimse yok. çocū içeri
129 yatırdım, gitdim. ālasa da ālamasa da ğulām duymuyo, işimi bari gōfüyüm yabanda
130 diyom. nūrecāñ ğuzum, aman neler çekiliyo neler. hindi de dert ğocası olduķ, dert sardı
131 yavрім. heç hastalımız gitmiyo ğuzum. devāmlı hap_ınan, ilac_ınan yaşıyok.

132 **Esgiden ne yapardıñız hastalandıñızda?**

133 valā bilmem, eveli ısıtma dillerdi yavрім, bir ğún bi ğuzu ğüttüm, geldim,
134 ğüççüüdüm. şu çocuk ğadar var yōudum ellām, dā ğüççüüdüm. amā bi ısıtmıssım,
135 yatmıssım, gōzümü ğapatmıssım, ğüneşe yatmıssım_amma doñuyom daha ğüneşde.
136 anamda bādaymış rahmatlık. āzıma, yüzüme sinekler vızır vızır_ider_ımiş anam
137 gelmiş ki. o arada hemen bi ara tokduru olur_umuş. hemen dek gelmiş, çevirmişler.

138 ğayri bir_iki inne ne yaptırmışlar. öyle hani öyle pek doḡdura gitme yuḡdu yazı
139 yabana. vasāyit de yuḡdu, doḡdura gitme de yuḡdu. bi sefer aḡlım_ererek bi ğırşārine
140 bi moturnan amcamgiliñ moturu vardı, onnan ğótürdüler. bi aḡın dolduḡ biliyoñ mu.
141 doḡdura ğótürdülerdi bi öyle biliyom. başḡa öyle doḡdura neyi gitme yuḡdu. eveli çok
142 hastalanmıyo muydu insan, nası oluyodu, bilemiyom kine

Konuşan: Fehmi Konar (59 Yaş)

Derleme yeri: Ortaköy ilçesi Harmandalı kasabası

Konusu: Köy yaşantısı, köy odaları, anı

1 dedem rahmatlık vardıñ, Osmanlı bi adamdıñ. yidi sene asgerlik yapmış, üç
2 sene ingilizde esir ğalmış. bu adam.osmanlı bi adam_ıdı. üç dāne ayle gelmiş, göçebe
3 hālindeymiş osmanlı dönemlerinde. biri ğarşı mahalliye ğonmuş, biri bu mahalliye
4 ğonmuş, biri obür mahalliye ğonmuş. ğavğa yapmışlar gendi aralarında. ondan sōna
5 yerleşim_alanı, büyümüş, gitmiş. eñ esgi kōken bizim konar ailesi. bizim bu civar
6 konar ailesi var, sahası çok geniş, büyük. ondan sōna pınarlar var. vaġla ben bóyle
7 biliyorum_efendi.

8 osmanlı döneminde zaten hani televzonlarda çıkıyor ya göçebe hālinde develernen,
9 ğatırlar_ınan sularda bóyle oturup yayla halleriyle gelir gideller_jimiş. mesela şurda
10 kütüklü kōyü var. bekdijñ şu buazdan gelmişler. burda çāşır dirik. şimdi ğündöndü şöyle
11 olur ğayrı çāşır. deve otlatmıya gelmişler_oruya. orda baqsalar ki çevre sahası geniş,
12 irahat, bol, çāşır_otu da bol. develer de tam yayıldı bi ortam. dimişler ki tamam biz
13 buruya oturalım, yerleşelim. su da o dönemlerde bol_umuş. oturmuşlar, yerleşmişler,
14 ğalmışlar. hesab_itseñ yüz_elli hāne çıkar. o zaman otuz, kırk hāneydi. benim
15 aklımañ_erdjinde on beş, on yidi hāneydi. bilirim yani hemen hemen_o toplumu. ama
16 saha giddikçe böyüdü, böyüdü yüz, yüz_elli hāne oldular.

17 **Köy yaşantısı eski zaman diliminde nasıldı?**

18 işde efendi benim_aklımañ_erdjinde annem rahmetlik var_ıdın. zābānan
19 erkenden kaçtı mıydı af_idersiñ malımızı, sırrımızı saġallardın. ğünlük_ekmek
20 yapallardın. yufka ekmek ğünlük. ben_işte bu çocukdan biraz daha küçükdüm. bulgur
21 pilavı, bulamaç, çorba, mercimek çorbası tani diri çorba. bu tür şeylerden bişirillerdin.
22 zābānan -ırgat_adı geçerdin o zaman- ırgat_adıyla yemek salıllardın. yufga ekmā
23 yapacak dokuzda, dokuz buçuğda. ekmek bitecek, ondan sōna yemek yapılacağ. yemē
24 alacāz, ırgata ekmek gōtürācāk ki saat on, on buçuğ_olurduñ. adamlarıñ gōzü çalır çalır
25 ırgata ekmāk geliyu mu diyu öyle baġallardın. yani çok 'perişan bi yaşantımız var_ıdın
26 ama huzurlu ve mutluyduğ. döklüm saçım bi pantulun_alırdık, ilkoğula giderdik.

27 onuncu ayda ilköğul açılırdıñ. ne biliyim iki üç tâne yamalî olursa olur. bi pantulunnan
 28 biz o ğış da çıkarırdık yazı da giderirdik. bi pantulunnan. ayāmızda tek bi pabuç,
 29 soqğuyu lasdik, hadi böyle şimdiki gibi fantāziye bol döklüm saçım hiç bi şey yoğ.
 30 soqğuyu lasdiklerimiznen yırtılırsa yırtık giyerdik, devam iderdik_o şekliyle. kışın
 31 bi yun çorap örüllerdin yaşlılarımız. soqğuyu lasdik giyyoz ya. okula gider, gelirdik.
 32 hāla çocukluk, geçlik bu ya buzların üzerinde ğızak yapar, ğayar gezerdik. delindij
 33 zaman ebem rahmetlik vardın, inneyinen_onuñ kenarını yuvarlayı yuvarlayı kapadırdı,
 34 o çorab_ınan da ğış çıkarırdıñ. velhāsılı bóyle bi yaşantılarımız vardın.

35 **Çok zorlu bi yaşantıñız varmış.**

36 çok zorlu, daha büyükleriñ_anlatdıña. mesela onlarıñ_anlatımı daha felâket
 37 dōru. gece af buyur şurda çocuklar var. aileleriniñ yatāna girmezlermiş malıñ ğarnını
 38 doyuracak gece. zabaha ğarşı da dan yiri āınca da çit ğoşacak. admış yetmiş değar yir
 39 imār_idecek_onnan. o atmış yetmiş değar yerden o dönemiñ behrinde yüz_elli kile ya
 40 da iki yüz kile mahsül ğaldırırdıñ. ğúbre yoğ, ilaç yoğ. o kadar bereketli, o kadar tatlı, o
 41 kadar lezzetli. zevk veren bi ekmek yapallardın. şorda bi ğomşu ekmek yapıdı zaman
 42 burcū burcū koğardıñ_ekmek. şimdi ekmekler nerde, o ekmekler nerde, fırana varıyoğ,
 43 fırın bile ğoğmuyo mübārek. hani diyecām siz sorduñuz ben de söyleyim.
 44 baş_arıtmayım inşallah da.

45 **Yok estağfirullah, buyurun.**

46 biçerdöver biçiyo, getiriyo ğapınıñ_önüne dóküyo, bin kile, bin beş yüz kile
 47 mahsül döküyoğ ğapıya. ara vere borcuyduñ, tırağtörüñ masrafıydıñ, şudur budur dirken
 48 hiç bi şey ğalmıyo, diñelip ğalıyoğ. iş sāhası da yoğ bu durumda. eskiden iş_inen kendi
 49 kendimiziñ zamanını gideriyorduk. ğayb_idiyoduk hani zamanımızı. çalışmakla
 50 gideriyorduk vağtimizi.

51 **Geçmiş zamanlardan büyükleriñiz neler anlatırdı?**

52 dedemiñ_anlatdı hatırımda bi ğaldı, bu gerçek_amma. şu ğarşı ırmağ geçer.
 53 bekdīñ_öbür tarafından ğızılırmak_akaar dikine aşşā. öbür tarafda gediler diyi bi kōy
 54 var_ımış. o köyde esgiden çete hālinde eşğiyalıā çıkmışlar, vatandaşlar yedi kişi. çoban
 55 denk geldi, sır ğüden dek geldi. kim denk gelirse aç ğaldıkları zaman adamıñ_elinden

56 dūerek, zorla alıllarmış_elinden. sır_olsun, goyun_olsun yemek_çin alıllarmış.
 57 'zar_ālatmışlar bu civārı. burdan esgiden halk parti dönemlerinde gara şevket mesela
 58 devedamında ünlü bi adam_ımı. ādeta bi reisi cumhur ğadar şeyi var.

59 **Eşkıya mıymış?**

60 yok, eşkıya dēl. muhtarlık yapar_ımı. yani çok hükümdarlıymış. bu civar tüm
 61 merāyimiş. yav şevket_ā benim biraz tarlıya ihiyācım var didiñ zaman git_olum filān
 62 yirden on beş dōnüm yir sür. ben de ğoltūma bi ğuzu ya da bi hindi alır, varır
 63 eletirmişim. şevket_ā bunu buyur yi diyi. adam ğosterir_ımı. baña on beş, yirmi dağar
 64 yir ğosterirmiş. ben elli dağar, yüz dağar yir sürüyom o hindiniñ sāyesine. öyle bi
 65 hükümdar veren bi adam_ımı. burda hacçakır dirik ğarşı mahallede hep bunlar tābi
 66 eski ölen bunlar. bu da burda hükümdarlık yapar_ımı. hacçakır didim adam. işde
 67 bekdikde vesaire. öyle bi... bunlar_ālar aracılıyla anlaşmışlar. demişler ki yav bu adam
 68 bizi zar āladıy, bu yidiler. yidi tāne eşkıya. at_ınan, isdediklerini vurdū vurduğ, ğirdi
 69 ğırdı. çete hālinde gezeller_ımı. n_āpalım, n_āpmıyalım. yav biz bunları tuzā
 70 düşürelim, al_ınan, ğıstıralım, üldürelim dimişler yav ya da yağalıyalım. olur mu olur.
 71 haber haber birbirlerine bekciler_aracılıynan, vezirler acılıynan. bunlar hep
 72 silahlanmışlar, dedeme gelmişler. dedem de osmanlı, harbe girmiş, ilk birinci dūnya
 73 harbine girmiş_ımı. dedem dimiş ki insan, insandır. ben hayatda insana silah
 74 sıkmam, sıkmadım ama bu da deveğolunda asgeriñ_erzānı çeker_ımı. hani şimdi
 75 araçlarnan kōmür ne çekiyollar ya şimdi o dōnemiñ_aracı da deveyimiş. asgeriñ_erzānı
 76 deveyle çekellermiş. dedem gitmemiş, burdan bi ğaç ileri ğörüşlü kişiler gitmişler.
 77 adamı dar būaz diye bir yer var. dere böyle, yalnız çıkışı yoğ. dereye ğıstırmışlar
 78 at_ınan. atıñ çıkışı yoğ. dereden gideken gideken yamacı tamamiyle yüksek set
 79 depeyimiş. adamları vurmuşlar, öldürmüşler hep. o zamanıñ camız ğānısı var_ımı.
 80 camız ğānısıynan, yüklemişler, getirmişler. ğarşı mahallede üç kişi alāaz takmış şehit
 81 gibi. yedisini de bi çukura guyulamışlar, biri canlıymış, genç babayjıt bi olan_ımı. o
 82 hacçakır didiñmiñ_enişdesi, damadıymış bi tanesi de getirenin. barmānda iy bi daşlı
 83 yüzük var_ımı. asılmış, asılmış çıkartamamış yüzü, dimiş bıçā çıkarıyım da bıçānan
 84 kesiyim. kimi çorabını almış, kimi işde elbisesini almış. eşkıyalar ğıyāfeti yerli
 85 yerindeymiş, düzgün_ümü. yani. o da yüssü kesip alarkene adam canlıymış, eliniñ

86 tersiynen 'bi dene vurunca adamı sırtı üstü yıkmış. bi müddet bu adam korkmuş, çok
87 gorkmuş. bi müddet bu adamın bebesi olmamış. işde yirmi ya da yirmi beş sene oldu
88 olmadı, maraşdan bi hanım getirdi. ondan oldu iki tane çocu.

89 **Dedeñiz o eski harp anılarından anlatır mıydı hiç?**

90 bana dñl de işte hapisāne arkadaşları gelirdin yanlarına. fertekli fehim_efendi
91 diye bi hapisāne arkadaşı var_ıdı. çok severdin. iki tane ölu olmuş, babamın gardeşi.
92 fertekli fehim_efendi arkadaşının_adını gömuş, ikisi de ölmüş. en sonunda torunu
93 olarak ben dünyāya gelince benim adımlı gömuş. haddā bu da ölür, bu isim bunlara
94 düşmüyü diye üç yaş beni küçük yazdırdı. ben esas ana dōmum elli, elli üçlü olarak
95 asgere gitdim. bu da belki ölür diye biraz nüfusa geç kayd_ettirmişler. ben de
96 ölmemişim. o düzenin üzerine gitdik biz de. büyüttürmedim de ben hāsılı.

97 **Yani anlatırlar mıydı böyle savaş hātıralarından, eskilerden, kulak**
98 **misafiri oldunuz mu?**

99 harp_anılarını da anlatmaları üç sene ingilizde yisir ğalmışlar bu adam, dedem.
100 kuvayı millie deniliyo, deve kolunda çalışıyomuş bi arkadaşınan beraber. sekiz, on
101 beş dene develeri var_ımış. asger erzā çekellermiş, yiyecek işde erzuruma, erzurumdan
102 anğaraya, anğaradan nevşehire vesaire böyle il il dolaşıllarmış fılan yirdeki sevkiyatları.
103 yiyecek, giyecek, ğıda maddesi, çamaşır. bunları taşıllarmış, onlardan anlatdıldın
104 birbirlerine. baña dēl de ben çocuğtum, o zaman kahve yoğ_udun, şeker de yoğ_udun,
105 nadir belirli kişilerde var_ıdın kahveler. yanılmıyorsam iki tane kahve, dört tane ya da
106 beş tane arpa, nohut, ala pağla ğavururdum biliyoñ mu. içine etkisi olurdun, dērmeni de
107 baña virirdi, hadi tosun_ölum dirdin. ben zorlanı zorlanı çekerdim_onu. üüdürdüm
108 velhāsılı. hadi bi de bize ğāve yap dirdin. ğāve yapardım, ne oldūnu da bilemezdim. onlar
109 içellerdin, içdikten sōna da dibiniñ tortusunu bōyle barmānman yalardım, deşik gelirdin
110 āzıma, dadı duzu olmazdı, bilemezdim yani. kahveniñ ne oldūnu da bilemezdim. ondan
111 sōna tahtabaşı dillerdin dabanda, şu oda, eski oda dedemiñ_odası sonādan yapıdılmışlar.
112 tahtabaşının_oruya, dabana otururdum. dizimiziñ_üstüne otururduk, mümkün mü öyle
113 gendimizi dātıp da oturmağ. onlar_öyle ğonuşullardın. ğafa işde burdan girer, burdan
114 çıkar, çocuğluk bu ya. valła böyle bi şeyler anladıldı, bilemiyorum.

115 **Köy odalarının fonksiyonu neydi, ne için ğurulurdu köy odaları?**

116 misāfir için ğurulurduñ genelde. o zaman terbiye, düzen vardın, toplumda bi
 117 düzen vardın. ğadınıñ, çocuklarıñ_evi bir ayrı. her şeyden_önce sayğı var_ıdın
 118 büyüklere ğarşı. büyüklerimiz, yaşlılarımız o zaman ne diyim, tārif ediyim. diyelim ki
 119 bōazķóyünden ya da bekdikden misāfir gelecek, zabānan_ortakóye gidecek. ha ben
 120 buğún harmandalında ğalıyım, kim benim dosdum, ben kimíñ yanına varabilirim,
 121 sınırim ğoca hasanıñ yanına mesela dedem. onun_evine bi misāfir_oluyum derdin.
 122 ğadın, ğız, ayile mümkün dēl, oruya gelmezdin. erkeklerimiz bizler mesela
 123 yetişkin_isek siniyi elimize alırır. annem bize sofrayı virir elimize siniyi. biz odaya
 124 ğótürrük, odada sofrasını yerler, yemeklerini yeller. sofrayı giri toplarır, evimize
 125 getirriz, óyle bi sayğı var_ıdın. misāfir genelde çok gelirdin. hele hele nevsēriñ_adamı
 126 çok gelirdin. çerçiler vardın af_ıdersiñ at arabasıynan ğırır leblebi satarlar. onlar geldij
 127 zaman misāfir olullardın. ba'ba, em'mi, am'ca misāfir_alıñ mı? hay hay efendim.
 128 misafirperverl̄imiz çok_üstün_üdü bizim. harmandalı çok misafirperverdin. on yidi, on
 129 sekiz tāne oda var_ıdın benim_aķlımıñ_erdikten sōna. sōna hep bōrüne yama yaptılar,
 130 aīle evi oldu bunlar.

Konuşan: Fadime Ekici (65 yaş)

Derleme Yeri: Ağaçören ilçesi

Konusu: Serbest konuşma

1 benim babam hocaydı biz çok fakırdıh. babam başka yirlerde bā dirik ordan
2 şiy ne gótúrúrdü, erik gótúrúrdü, ufak tefek gótúrúrdü. kıylerden satardı, onnan un ne
3 getirirdi. ne biliyim ben hani hindiki gibi dāl_ıdı. eskiden öyle çay yōh, şeker yōh.
4 ondan sōna biz hep bunun şiyini çektik.

5 babamın zamanı işte biz eme yarar yime içme görmedik. diyom_ıa fakır_ıdık,
6 bürümüzde zenginler var_ıdı hacı evliya ne. onlar zengin_ıdı, davarları neyi vardı, her
7 şiyleri vardı amma biz yiyemezdik biz gene onlardan hanı iyi şiy_ıderdik. onlar giri
8 bize imrenirdi. siz fakırsınız, bizden iyi yiyyoñuz, iyi giyyoñuz dirdi böyle. hanı fakırlar
9 yiyemezdi, yimāni ney yiyemezdi. ırahmatlık annem bi gún didi kine çok bi fakır_ıdık
10 didi işte ābim, ben varımışık. evde un yōmuş, yiyecek hiç bi şiy yōmuş. onu da diyo siz
11 ālıyoñuz, ālıyoñuz. yatıyoñuz, uyyoñuz giri ālıyoñuz diyo. ordan bi goñşu gelmiş, dimiş
12 kine bunlar niye ālıyo dimiş. öyle diyinci dimiş kine babamdan içiri gendi gitti gelmedi
13 dimiş un getirecādi dimiş. halbiyse una neyi de gitmemiş_ımış. yōmuş kine. şu
14 maqbule var_ıa gitmiş evden bi şiy un basmış, gelmiş. bi ölçek ondan sōna annem diyo
15 anam hemen onu yōrmuş, yapmış. ābim şöyle diyo bağıdı didi kine diyo hah didi diyo
16 hemen vardı diyo ekmā bi aldı yidi, bi daha aldı yidi diyo durağana diyo sen de diyo
17 ālıyoduñuz öyle acık diyi diyo. sen de diyo kıaktıñ diyo, yidiñ diyo ondan sōna diyo
18 başladıñız oynamıya, gitmiye. biz zamānında böyle çok çekmissik. yime içme öyle yōk.
19 ne biliyim ben kimde ne görürsek zenginlerde onu havaslardık. çok kötü şiyler geçirdik
20 biz. hani hindiki her şiy iyi ölüm her şiy. peyniri bilmezdik, eme yarar 'yimezdik, çayı
21 'bilmezdik. ne biliyim ben diyom_ıa biz pek öyle zabahları turşuynan şiy yinir mi, pilāv
22 yinir mi zabah ğahvaltısına. onu yirdik. çok kötü gúnlerimiz geçti.

23 **Eskiden gerçekten geçim şartları zordu değil mi teyze?**

24 zor_ıdu, ben buğún biz ayrıldık, bizim bi şiyimiz yok. orda bi goñşumuz var
25 baña didi kine sen didi gocā kaç geri şiy saman getirdi ğapıya döktü gendi ğapılarına.
26 bunu çek didi saña bi torba kes viriyim didi. onnan da ekmek yapacık. öyle hışır ne

27 yoğ_udu. o kesi ben samanı zabahaça habipleriñ_evine çekdim. gendi de geçmiş ğún
 28 nireye bi yere gittiymi. çekdim çekdim zabāleyin geldi didi kine nirdeñ geliyoñ ben de
 29 didim kine tek bi torba kes vėrdi o ğarı var ya didim kine ben bunu çektim baña bunu
 30 virdi. bunnan ben ekmek yapacām didim. öyle diyince ğızdı didi kine insan didi
 31 şiy_ıder mi allahtan ğorğar didi. bunu nası virmiş saña didi. bi daha gidip ne itme didi.
 32 ondan sōna evde yiyecek yok, içecek yok. gitti birileriniñ işine bi ğún bi çaydanlık
 33 almış. ondan sōna bi hamır yōрмақ için bi ilān almış. ondan bi tane tabak bi ğaşşık
 34 almış. geldi, bunlara ben bi keflendim, bi keflendim yok kine bi şey ahıra ayrıldıñ çırayı
 35 söndürdü müydü şōrdan bi böcükler yōrürdü. onları górdüm mü aqlım başımdan
 36 giderdi, ğorğardım. ateş yōğ, lāmba yōğ o çıraynan otururduğ biz.

37 ondan sōra da tandırımız vardı şöyle tandır her ğún ekmek olurdu. ondan sōna
 38 āzına bi bėyaz toprak sürerdik. şōrdan ārı düzölürdük. hepimiz birden ayāmızı soğardık.
 39 üst yanımız üşür, ayāmızı soğardık. üstümüze de bi şiy örterdik. tavayı nāsı ğızdırırdık
 40 bak tavaynan abdes suyu ğızdırıllardı. evel kŭn sultana anladıyom da bi hoca vardı.
 41 gelirdi dirdi kine miyrēm ğızım ben üşüdüm dirdi. ha baña bi su ğızdır da vėr dirdi. o da
 42 dutardı tavaynan yimek yidimiz tavaynan şōle tava var onnan ğızdırır su virirdi abdes
 43 suyu. ilaha ğızım allah senden rāzi olsun dirdi bak demek ki yōmuş onnan ğızdırıp
 44 viriyo. o yālı tavaynan suyunan abdesi ğoca alır, alkış virerek giderdi. işte bizim öyle
 45 ayāmız yalın... hiç ōsurēmiz neyimiz bitmezdi öyle ōsürürdük, hastalardık. ayāmızdan
 46 alamazdık kine

47 **Doktor var mıydı?**

48 doğdur yōdu. bi sālıqçı vardı sebat diyi o da yaşıyo ellām hindi ya. bi o bağardı
 49 sağ sola. başka ne doğdur var_ıdı ne bi şiy var_ıdı. benim babam hiç bi tāne doğdur
 50 yüzü górmenden öldü. gendi hocaydı bağ. ğadır ğúnü birden bire sancılandı. siftah ğadır
 51 ğúnü sancılandı. sālıqçı sebatı getirdik. didi kine ben buña el gatamam didi. bunu acilen
 52 anğaraya gótürüñ didi. abim de yōdu burda oraya gótürdük. ğoydular işte amcamıñ
 53 torunu vardı, ğoydu. orda ameliyatiñ_ıltında vefāt_ıtmış. cenazesi de orda ğaldı,
 54 kimsemiz yōdu, getiren olmadı. amma gendi de ürüyasını górdü bağ. diyom_ıa hiç bi
 55 Tane böyle sevgi mevgi bi şiy yok. şurda bi hasır var, şorda bi sommiye var. öyle
 56 yatıyoğ, yanımda yatıyo baña didi kine ğızım kaç didi davul şu tarafa geçti didi bi kaç
 57 da bişiyler hazırla didi. şu ğadar taman şekerler oluyo ya şeker ğabımıñ içinde yidik,
 58 bidecik sıra ğaldı. ondan sōna pek severdi çayı da onu içti bi bardağ içti. ikinci bardā

59 gelinci didi kine ğızım didi bunu da içmiyelim de osman gelirse –o da anğaraya gitti
 60 çalışmıya- o içsiñ. olur mu baba didim. yav olmaz didim. hayr_ola di bakıyım didi. ben
 61 de hayr_ola didim. bi ürüya gördüm ğızım didi. şöyle yüksek bi yere çıkdım didi. bütün
 62 her taraf uştı, ben orda ğaldım didi. hocalar hep geliyo didi. bürümden geçtiler, ben
 63 hocaları görmedim didi. eşhedüenlā lailahe illallah muhammeden resulullah diyi didi
 64 hocalar bürümden geçTi ben orda ğaldım didi. hocalar beni görmedi didi. ben onları
 65 duydum didi. ürüyasını gendi görmüş. vardım ğoñşuya gene aynı anladıyo bu üryayı.
 66 aynı hoca dimiş kine ordā bütün hocalar birikmiş ğaripleri ğaldırılarmış kimsesizleri.
 67 bu dimiş iyi bi adam_ımış dimiş. bıçañ altında can virdi dimiş. eyle allah diyerek can
 68 virdi dimiş. bütün hocalar birikdi kimsesizler ğaldırdı. çok büyük hoca nāsib_oldu
 69 buña dimiş. gendi de bóyle üryasını görüyo. babam hocaydı diyom_ā şöyle şöyle
 70 sandıklar dolu hep kelāmı ğadimler ğaldı. biz elettik camiye ğoyduk.

71 **Pannıda çok ālim vardı.**

72 bi hacı mevlit vardı, bi babam var_ıdı. hiç dişi dōķúlmeden öldü babam. hacı
 73 mevlid_inen ikisi devamlı bi dūa itmişler biliyoñ mu. dimişler kine dūa idelim seniñ
 74 hēç dişiñ dōķúlmez dimiş. dūa itmişler. babam öldü gitti, hiç dişi dōķúlmedi. öyle derin
 75 bi hocaydı. şuruya ğadınнар gelirdi şordan öyle yanında her lafi ğonuşurdu. dirdi kine
 76 ğızım n_ölur ğonuşmañ, ğúnah dirdi. pencereniñ āzından ğakmazdı, devamlı kitap
 77 okurdu. cuma ğúnú niriye giderde gitsiñ o cumāya yitişirdi. hemen giderdi yabandā işini
 78 neyi bitirirdi cumāya yitişirdi.

79 **Küçükken başıñızdan geçen unutamadığınız bir anıñız var mı?**

80 unutamadım, vallā ben hatırlıyamıyom ki işte babam yılından ne hēç
 81 ğorķmazdı. beni yanında ğótúrúrdü, ğuçç_ıdım. bi ğún baña didi kine bacım dimiş bu
 82 yandan geçme, ğorķma dimiş. biliyoñ mu. baña didi kine ğızım hiç ğorķma buruya bi bi
 83 şiy geliyo, orda devamlı abdes alıyo. hanı uzanmış oruya, su içermiş. ğızım ğorķma, bu
 84 adama hiç ellemez didi. ben orda durur muyum ğayrın. hanı öyle şiylerden hiç şiy
 85 itmezdi. ne biliyim ben devamlı ilā sóylerdi babam.

86 **Eskiden köy odalarını hatırlar mısınız? Köy odaları var mıydı?**

87 bizim bōrümüzde köy odası vardı. söz meselâ bizim evden giderdi yimek.
88 başka ğoñşulardan giderdi yimek, her evden giderdi. iki üç sene oraya ğorlardı, hep
89 oturur orda yıllardı. ordan ne gelirse pilâv ğalsıñ, ne ğalırsa ğalsıñ biz yirdik, ğalmazsa
90 yoh, öyleydi. vardı kōy odaları. hep birikillerdi.

91 babam çarık da giyerdi baķ. çit sürerdi devamlı. o şıh irbāmıñ çiftini sürerdi. başlı
92 giderdi bi liraya mı delikli paralar oluya ya. işte ōnü gider, çit sürerdi akşamaça. işte
93 var_ıdı köy odaları ne var_ıdı. eskiden dēy ta ğırşārıne gidellermiş sözüm yabana
94 hayvannan bazara gidellermiş, ortaköye gidellerdi. babam zabah giderdi işte orda
95 depeköyde yatardı. bazarını ider ertesi ğún giri gelirdi.

96 **Büyüklerin yaşantısı nasıldı? Ğoñşuluk ilişkileri çok sağlammış mesela.**

97 ğoñşuluk ilişkileri de çok iyiydi bi de söz meselâ hani biz ğayınbabamızıñ,
98 ğaynanamızıñ yanında çocūñ ğolundan dutmazdık. sâb çıkmazdık. ğaynımız düverdi,
99 yerine ğóre ğayınbabamız düverdi gelinleri. adamlar hiç sâb çıkamazdı benim ğarım
100 diye, öyleydi. onlar sâb çıkamazdı, biz çocuklara sâb çıkamazdı. daha ben hindi oldu
101 böyük ğayınım var daha ğayınımıñ yanda çocuklarıñ adını añmam. öyleydi, öyle
102 ğórdük. ses saklardık, hēc ğonuşmazdık kine. yavaş yavaş içinden içinden ğoñuşurduk
103 ğaynımıza, ğayınbabamıza. oturur biz onlardan yimek yimezdik hiç. onlar yirdi ğalanını
104 biz ayrı yirde yirdik. evelden öyleydi.

105 **Bayramlarınız nası geçeridi eskiden Pannı'da?**

106 bayramlarımızda işte ne biliyim ben eskiden iyi sayğı, sevgi vardı iyi geçerdi
107 de hanı yoksuzlūñ derdinden pek bu zamanķı gibi olmazdı. baķ, bu zaman ōlum yiyecek
108 de çōķ, giyecek de çōķ, her şiy çok. o zaman yiyecek, giyecek bulamazdık. çok çok da
109 cināyet olurdu yav. ırātsız olurduk çok. káh pencerede vurullardı, amma şiy yüzünden
110 arayı sürüyoñ, bāda yēr aldıñ, yoħut hırķızlık yapıñ. onun yüzünden takır takır
111 vurullardı, çok ırātsız olurdu. ğoçsardan gelillerdi, şoruya bi masa atallardı cevizleriñ
112 altına. en çok da o aşşā da olurdu. ondañ sōna varsañ ki millet birikir orta yirde yarallar.
113 böyle hanı çok olurdu biz ğuççükene pek huzursuz olurduk. hele bi ğún ğapı
114 süpürüyom, biri bi ālıyo, bi ālıyo zabah erkenden. atı bālamıya gidiyo oruya. hemen
115 siñiyo oruya, ğafasından bi vuruyo, öte yandan çıkıyo. işte diyom_ā böyle şiyleri

116 górdü müydü çok huzursuz olurduk biz. adam vurmalar öyle çoğ_udu. hırkızlā
 117 girellerdi. ırahmatlık gaynanam dirdi kine gayınbabam ölmüş işte yoh ölmeden.
 118 gayınbabam başka yire gitmiş yazār bazara neye mi gitti, goçsara neye. ondan yanıma bi
 119 gomşunuñ çocūnu aldım, yatıyo diyo. esgiden evler bóyle sālām dāl. arķayı uçurmuşlar,
 120 kerpiçleri çekmişler, içeri girmişler. ondan sōna yiñi de lohusayım diyo. şöyle bi çalan
 121 oldu diyo. didim kine bi baķtım, bi bārdım diyo. amōv didim diyo. çocūma, gırķlı
 122 çocūma bastıñız didim diyo. zābāça yatmış zābā ġarşı lāmbayı söndürmüş_ümüş. o
 123 zamanaça giri girdikleri yirden çıktılar, ġaçtılar diyo böyle işte hanı insan ġorķardı,
 124 yohut vuracaķlar, yohut hırķızlık yapacaklar hanı bóyle şeyler çōdu. resmen gelir
 125 pencereñe vurur, yoldan geçekene suya giderik arķadan başlallar lāf atmaya. işte öyle
 126 ölüm ne biliyim ben pek eskiden böyle şeyler var_ıdı.

127 **Peki, teyze bu ekmek yapma işleri, kış hazırlıları, bu yemek kültürü nasıldı?**

128 ekmek hazırlıkları da 'her ġún esgiden ekmek yapardıġ baķ, her ġún. bóyle
 129 satın alınma yōdu. baldırcan ġuruduruk, işte fasulye ġuruduruk hep ġuruları arķasında
 130 sındırırık. tandıra ġoñ, tandırda bişirir yirik. hani her ġún de ekmek yapardıġ, o sōuķda,
 131 sıcaķda her ġún. bizim bi ġoñşumuz vardı. dēy işte saāt onaça, on bireçe ızcık şöyle
 132 ekmek yapar, ondan sōna ġānıyı ġoşar erkekler ġor erkenden ekin işleller tırpannan.
 133 onlara yimek ġótúrur. ondan sōna ordan giri gelir dēy aķşama dōru, dēy geç zaman
 134 gelir. ġānıynan gene unu hazırlar. gene ertes_ünü ekmek yapar, giri oruya gider geç
 135 geldiñ diyi iyi bi de ġānınıñ şeyini çeviriller. iyi bi zopa atallar. ġarı gelse kine ġafa
 136 yarıķ. gene ekmek yapañ. o çocukları ne türlü böyütüller onlar baķardıġ, baķardıġ. o
 137 zopayı yir gene de varır o ekmā yapar, yimā hazırlar. her işi yapar. öyleydi. ötün işte
 138 şurda bizim ġoñşu vardı. diyom kine bu ülenler gendilerini yaşıatmadı, bizi de
 139 yaşıatmadılar diyom. şünkü gendileri ne eme yarar ne giydiler ne yidiler ne de bizi
 140 giydirdiler ne de yidirdiler, zopaynan şeynen şey_ittiler. eskiden üleydi ölüm. bi şeye
 141 sınırlense gelse bi şey söyleseñ başlallar dōmüye, üleydi esgiden.

142 **Kış hazırlıklarını nasıl yapardıñız?**

143 kış hazırlı, bulġuru ġaynadardıġ. ondan sōna fasülle ne ekerdik. onları
 144 ġurudurduġ. işte ġış hazırlıkları hep bunları yapardıġ. bazardan, çarşıdan bi şey yōdu
 145 alıp yiyemezdik. baharaça yabana giderdik ne var ne yok bi eme yarar bereket de
 146 olmazdı. ekerdik, dikedik ġışın ortasında geldi mi o da biterdi. başlardık bulġur yimiye,

- 147 bulğur çorbası yaparıḡ. şu hamırdan yaparıḡ. ne biyim onlardan yapar, yirik. ızıcıḡ bi yā
148 atarıḡ, eski ġarılar zāten yāyı da saḡlallar, kilitleri olur ızıycıḡ şu Ƙadar yā viriller,
149 bunnan yimā yap baḡıyım diller. onnan yaparıḡ biz de .

Konuşan: Nuriye Bekleviç (72 yaş)

Derleme Yeri: Ağağören ilęesi

Konusu: Serbest konuşma

1 **Ėıtlık hakkında ne anlatırlardı?**

2 Ėıtlıkda cacık cavlağ toplallar yıllermiş. 'onları mı diyin yohsa?

3 **he he.**

4 üzüm hişiminden ekmek yapallar_ımış. cacık mı şöyle bi ekmek bulullarsa
5 onu 'yirik diyo anam Ėor giderdik gine diyo Ėırgılara cacık toplamıya diyo. Ėiri 'öyle
6 'öyle 'öyle diyo haldañ Ėılıkdañ düşmüş. ebem miyrem ebem var_ımış. bir okęa şöyle
7 bir okęa una ęalıřır_ımış ağşama_dara o Ėıtlıkda evelden öyleyimiş. anam böyle
8 anladırđı. anam da Ėıtlı Ėórmüř, seferbirli Ėórmüř. anam da bu sene öldü.

9 **Allah rahmet eylesin, mekânı cennet olsun.**

10 işde bunları anladırđı anam da. böyle perişanlığ çekdik biz yavrım dirdi. bazı
11 gelinler atardı. Ėıtlık bunlara bi Ėóruk de Ėit ne var dirdi anam. Ėıymatını bilmiyollar
12 dirdi. allah o Ėıtlık Ėitsiñ de geri gelmesiñ dirdi anam. Ėıtlık öyle zor_umuş.

13 **İnsanlar yiyecek ekmek bulamazmış. Hızarıñ unundan ekmek üğüdürlermiş.**

14 işte bi çif unu var_ımış. onnar da yinmez_ımış acı. onnarı çekerdik diyo. arpa
15 bulduğ arpa dârmende diyo. ıcık şöyle Ėırılırdı diyo. neler çekdik biz yavrım neler dirdi.
16 hanı anam bilirmiş. o zaman da tüm anladırđı.

17 **Saya Ėezme ney hala?**

18 saya da işte ıcık bulgur toplallardı. Ėafalarını şöyle sarallardı, böyle
19 bişiylerenin neynen sarallardı, bulgur toplallardı, un toplardı. para viren para virirdi,
20 başlarına su serpellerdi. bazı da sayañ yâsiñ diyi o zaman Ėıt_olurmuş yâmir ne yazâr
21 bağsâne su ne serpellerdi. hanı o zaman öyleymiş.

22 **Bunları niye toplallarmış?**

23 bilmiyom neyiñ uçuysa saya oynallardı onlar. yazār haşlıķ yapalım diyi
24 bulğurunu hep gótürüllermiş öyle hep. daha ne idi'yollarsa öyle ğışın ğúnüne öyle
25 yapallardı. ğışın oldumuydu ğışın toplallardı.

26 **Çocuklar ne tür oyunlar oynardı?**

27 vallā cami oynallardı şöyle ellerinde toplallardı. esgilerden cami diyerekten
28 şöyle bi tüvellek daş dëllerdi, septeleller gidellerdi. onlardan oynallardı. şöyle cızgı
29 cızallardı şöyle atallardı orayaça septeleye septeleye giderdiñ hanı cami oynuyok
30 dëllerdi öyle oynallardı uşaklar.

31 **Geçiminizi ne ile saĝlıyoduñuz, kadınlar önceden ne işlerle uğraşardı?**

32 eskiden tırpan çalallardı, dırmıñ dırıllardı. desTe basallardı omuzunda 'desteyi
33 ğaldırılırdı yun yıallardı eskiden öyleydi. bulğur ğaynadırlar dārmenden çekilirdi şöyle.
34 hanı uyku uyumazdıñ itdilermiydi herkeş ğúnlük virillerdi. sen ben çokuşurduķ. çalışdı
35 yok işin yōsa.

36 **Tarla işleri olur muydu? Baĝa bahçeye gider miydiñiz?**

37 yā gitmez olur muyuķ!

38 **Bir ğünüñü anlat mesela.**

39 zabānan kaķardıñ, ğarnıñı doyurduñ muydu onnan bunnan neyse bi ılınĝaç
40 yapardıñ şöyle dala çapayı vur onu ğór sonu ğór işTe onnan ūraşırdıķ. āşama_dar
41 onnan ūraşırdıķ. o zaman perişanlıdı. hincik perişanlıķ 'yok kine. esas o zaman
42 perişan_ıdı. gine de iyi datlıydı o zaman. hincik dadı yoķ.

43 **Ney datlıydı o zamanı?**

44 işi olsun, ne olursa olsun hanı o zaman hatir ğóñúl var_ıdı. hinci hatir de yoķ,
45 ğóñúl de yok, dadı da yoķ. onu diyom.

46 **Ġomşularıñızla nasıldı arañız?**

47 Vallā ġoñşular iy_olursa biz de iyi olurduķ. ġoñşular çekişirse biz de
48 çekişirdik. altta ne ġalacıñ o saña söüncük sen de oña süen. böyleydik.

49 **Ġoñşularıñızla ne yapardınız, ekmek yapar mıydınız?**

50 ġoñşular_ınan birlenirdik ekmā yapardıķ. sen ben yapardıķ. ondan sōna āşam
51 da oldu mu herkeş darmadān olullardı. herkeş evine gidellerdi. ondan sona da sen zabah
52 olurdu gine aynı o gine aynı o... aynı işleri yapardıķ.

53 **Sıkılmaz mıydınız?**

54 yō, alışġnlık var ya ne sıkılacıyñ, her işi ġorúrdüñ. sen onuñ başına geçTiñ
55 seniñ ġoreviñ.

56 **Çocukları nası büyüddüñ? Bi de onu anlat.**

57 amōv onları hiç sorma. 'bez bulamañ 'belek bulamañ. perişanlık köynek
58 bulamañ cıscılbaķ öylelīnen böyüdük irezillīnen. vallaha yalan söylemiyom. bi şiy
59 bulamazdık. anam nitmiş bili'yō. ondan sonā kıynām yōmuş. 'ġüççümüssüm ben onuñ
60 bunuñ sıcāna soķulur yatarımissim. anam hemen bürgüsünü 'biçiyo bi kıynek dikiyo.
61 'anām dimişsim bürgüden kıynek ne iyi sıcāmış ġī dimişsim. oña da ġülüşmüşler. hanı
62 sıcak diyi idicik oña da ġülüşmüşler. böyle ġúnlerimiz geçti babām hincik hepisi var da
63 dadı yoķ gitdi. dadı yoķ. hepisi var. o zaman öyle perişanlıdı öyle irezillīdi o zamanda.

64 **Çocukları döver miydiriz?**

65 nōrecān canıñ sıkıldı mı duman attırıñ dōma dāl. iki çarpañ, sen durmuyoñ
66 diyi. o zaman da öyle dúverdik.

67 **Okul var mıydı, çocuklar okutulur muydu?**

68 o zamandan okul n_arıyodu ıcık süPānekeye gittik, mulla osmanıñ oruya ıcık
69 belledik onı. giri yanda oķumayı öyle hiç bilmedik. babam da salmazdı, ġaçaklınan bi
70 bazı giderdik. mulla osman vardı. o oķuttu bizi. o zamanda

71 **Eskiden ğız çocukları okutulmaz mıydı?**

72 o zamanlar havas yōdu. oğudullardı o zamannar havas yōdu. çok bi
73 benimsemezlerdi hincik ne ğadar sıkı biliyoñ mu. herkeş şindi defterini alan gidiyo
74 oğumuya.

75 **Erkek çocuklarını da mı oğutmazlardı?**

76 onlar da k'ah oğurdu, k'ah oğumazdı. onlar da öyleydi. sıkıştırmazlardı, arçasını
77 ğútmezlerdi uşaklarınñ o da öyle. o zaman 'öyleydi. mal ğútsüñ dursuñ.

78 **Öyleymiş, yani oğumaya pek heves yōmuş eskiden.**

79 yoh yoh. nāriyo çōu oğumazdı. gine salsalardı ıcık bellerdik de babam salmadı,
80 ğız evlādı oğur mu diyi.

81 **Erkekler ne işlerle uğraşırđı?**

82 onlar da işTe ne bulursa kúrek, ğazma gidellerdi çalışmıya, ekin işlellerdi
83 ğırğılarda, başka yêrlere gidellerdi. herkeş geçim uçun. kimseyi bulamazdıñ, o zaman
84 öyleydi. o zaman fağırlıdı. hinci hepisi var da işTe didim gibi dadı yoh.

85 **Ailede en çok kimiñ sözü geçerdi?**

86 babamıñ, babamıñ sözü geçerdi, anam ōdar dāl anamı ğāliye almazlar da
87 babamdan ğorğardıñ. bi yanna savallar mıydı adamı. hincik gelinlik yapallar herkeş
88 ğayınbabasına böyle oturup da ekmek yime ne yōdu. şoruya çekilillerdi, ekmā ğollardı
89 onlara, gendileri yimezdi. o zaman udluydu. hincik hanıya ud nirdē, dert nirde hepisi
90 öyle yā.

91 **Gelin, ğaynanası ğayınbabasıyla mı ğalırdı?**

92 hē, gelinlik sürellerdi, öyle hemen gidelim ayrı bi eve oturalım dimezlerdi.
93 herkeş bir arada o zaman öyleydi. hincik ondan geçdiñ. bi baş bālıyoñ ğaynanadan ıcık
94 aralık dur şoruya. ōdar dāl anamı ğāliye almazlar da babamdan ğorğardıñ.

95 O zaman rahat idebilir miydiniz? Ğaynananıñ Ğayınbabanıñ yanında rahat
96 Ğonuşabilir miydiñiz?

97 Ğorķań ne Ğonuşabiliñ. onların didi söze gideciñ. öyle Ğarşı marşı gelinmezdi
98 didi söze giderdiñ. sayğı vardı. hincik sayğıyı kim şiy Ğidiyo. kim itirdi de kim bulacak
99 sayğıyı. hincik Ğaynana Ğayınbaba çöplük oldu. kim tanıyacak, kúllā Ğoydular, kúllā
100 oturtturuyollar Ğaynanayı neyi kúllā.

101 o zaman perişanlidiķ_a amma gine datlıydı. gine her şiy datlıydı. Ğayrın
102 ayaklarıyıñ altına Ğarābacıñ biri girerdi biri çıkardı yalın. ayakĞabı nāryo, bi şiy yok.
103 ayāñı süre süre şo otlara hatlardıñ. o Ğúndeydik biz. vallaha yalan söylemiyom. babam
104 ıcıķ inneynen hōyle delerdi. ora ıcıķ buz gibi squrdu. Ğór Ğór Ğór yanardı şöyle Ğarābaç.
105 ayakĞabı yōdu bi şiy yōdu. babam ne çarıķ aldı çārınan gezellerdi. ayakĞabı nāryo.
106 ondan sōra da hanı boruķ Ğazallardı. boruķ onu ütellerdi şöyle diderdik, ineklere virecik
107 mala üstüne kefen mi neydi onları iderdik babamgil şöyle vururdu. onları şöyle
108 diderdik. Ğıyallardı malıñ üstüne samanıñ üstüne atardıķ, mal da ondan yirdi. böyle
109 Ğırma nāryo, kepek nāryo, bi şiy yōdu. düvennen mal sürellerdi. Ğānyınan na zamana
110 çekersen çek. ūraş yat, Ğānyınan öyle çekerdik.

Konuşan: Mehmet Özbek (84 Yaş)

Derleme yeri: Ağaçören ilçesi Kederli köyü

Konusu: Serbest konuşma

1 babamın amcasının ğarısı ayşe ğarı vardı da ben bu kıyının altı hâne oldunu
2 bilirim dirdi. bizim burda hacı ibrām var ımış. elinde bi dinānen adanadan gelmiş kıye.
3 sözüüm burdan uzakda kıyden uzak deil de o zaman kıyde ğavur çöümü. bunun
4 çalışısına bakmış da ğavur dimiş ki ibrām ölüm dimiş saā bi çit okuz alıyım da ğazan
5 ğazan, parasını vir baña dimiş. bahar gelmiş, buña bi çit okuz parası vermiş. bi çit
6 tosun almış, o tosunları şō yokarda, şō bāların yanda orda üredir imiş. tosun da
7 yoruldu muydu ğoyurur umuş yayılıma, dīnenir imiş, gendi bel alır girişirmiş. o
8 sene tosunlar ınan belleyi melleyi derken ordan bi otuz dönüm per gitmiş, üç yüz kile
9 būdası çıkmış gelecek seniye. derken derken allān da verimi var ımış. adam
10 zenginimiş. beş ölu olmuş, beş ğızı olmuş. bi ğater deve almış. üç tane çifti var ımış.
11 üç tane çifti dutmuş. çiftinin birini imdadın babasının adı ğonana hacı fasının o deve
12 çeker imiş. onun yanına vermiş deviye. biri de ismāl ā var ımış. onun ğardaşı orda
13 ireçberlik onun yanına virmiş. çiftinin biri de gendi yanında ğalır ımış. kıyden imiş
14 çifti, ahrabası olur umuş. üç ambar dolu būdası var ımış. o kıyın altı hâne oldunu o
15 ğoca dohsanda bi ğıtanlık gelmiş. o altı hāneyı ğoca dōsanda yedi sene bēslemiş. zabah,
16 ölen, āşam ğoca ğazanlar ınan pılav, aş ğaynatdırır ımış. böyle teştlere dōker imiş.
17 çoluğ çocuk ğaşı eline alan gelir imiş. yeller, içeller imiş ğasımölu cehennem ateşi
18 ğórme diyen gider imiş. ondan sōna ğoca dōsandan yedi sene sōna, sekizinci sene sōna
19 bi ırahmet olmuş kıyde. ot şöyle bitmiş, mal davar bi şey ğalmamış ki onun ğaynı
20 ömar ā var ımış. o ömar ā didim adam çok çalışkan adam ımış, a allah da
21 vermemiş. gece gendi işini ğófür ümüş. ğúndüz elin işini ğófür ümüş. o hacı
22 ğasımın, hacı ibrāmın orānan ekin işlemeye başlamışlar. üçü hacı ibrām, ömar ā, bi de
23 camiliden ismāl ā var ımış. bunun üçü bunun ekinini işleller imiş. zabānan vardılar
24 mıydı şu tarlaya biri şu baştan gider imiş. biri de şu baştan gider imiş. biri de ortadan
25 gider imiş. tarlanın başında şöyle üçü birleniller imiş. babam dirdi ki onların destesini
26 on, on beş yaşındā çocuk ğaldıramaz dirdi. orağları şımciki tırpan ğadar var ımış. nalik
27 olurdu nalik benim bildiimde. nalij şuruya dağallardı, şöyle uzardı nalik. acıkmıya

28 oturdular mı öyle bi ekmek ne almazlar_ımış. búkımu açallar_ımış. arasına pendir,
 29 yōurd gollarmış, búkımu şöyle dürüm_ideller_ımış, onu yillermiş, üstüne de bi
 30 gulğulu su içeller, kaķallar_ımış. ondan sōna babam dirdi ki arķası üstü şöyle yattı
 31 mıydı lapaynan çamır kaķardı dirdi. işte o lēyli ğarı, leyli ğarınıñ_adı ğonan eveli
 32 deñişirik meñişirik yoğ_umuş ya soyundu yatdılar mıydı toplar_ımış, yur_umuş.
 33 zabāça şoruya serer ğurudurmuş. zabānan giyeler, gideller_ımış tarlıya. ondan sōna bu
 34 adam ölmüş. baķ şu caminiñ yanından dutmuş. caminiñ yanından aşşā ğuru kōprü dirik,
 35 şu yanna bi yol_ayrılır. ordan dutmuş o tapırı, şurdan yamaçtan baķ şu belden bu tapırı
 36 dutmuş. yoķarı çıkınca şu hamisler deller, hamisiñ babası faraza var_ımış. ordan gelmiş
 37 şō ğoyañ başına ulen ğasımōlu şurdan şu yannı da ben sürüyüm yav dimiş. şurdan_ileri
 38 geçme de hadi şo yoķarı sür bālım dimiş. şō ğızlar damı dirik o bele_ādar dutmuş.
 39 amma o adam ölünce ğardaşım şimdi ğaç parça oldu. on beş parça oldu, on beş parçayı
 40 da geçdi. dört olan bölüşmüş. benim ğardaşım yok. liyli ğarı benim halam_olur öpöz.
 41 buruya gelirdi liyli ğarı. babam didi ki -fadime böyük ğız_ıdı. aşı yukarı on altı, on
 42 yedi yaşında var_ıdı. kāmile nişannılıyıldı. buruya geldi āşam_üsdü geldi. yemā ne
 43 yiyenden sōna- bacı zabānan bu sennen gitsiñ de orda nevşerli sarı hoca var abduşānda.
 44 hemi ğuranı hemi namazlı okudur_umuş. bacı bu orda okusuñ didi. āmet ğótürüyüm,
 45 okusuñ, iyı_olur didi. ğızlar_ınan gitsiñ didi. oruya vardım, uç ğún durdum. o sarı hoca
 46 bi zopa atıyo uşā. āşam geldim, ğuçcük osman da odaları var_ıdı, odadaydı. iyi, ben
 47 gidecām didim. ölüm niye gidiyoñ didi. hoca adamı çok döyo yav didim. ölüm gitme,
 48 babañ düver seni didi. zabānan kaķtım bu yanna ayak yoluna diyi yörüdüm. bu yanna
 49 hacārayı aşdım. nasıf var_ıdı nasıf. nasıf beri bu yanda düyüzde çit sürer_ımış. ordan
 50 bi çekdim dikin_aşşā, depekōyüñ yoluna düşmüşüm. ulen ulen ehmediñ_ōlu ulen
 51 depekōye gidiyoñ ulen didi. len_leşşöleşşek şo yola git didi. ordan döndüm, buruya
 52 geldim. bizim ev aşşāda kōyüñ_içindeydi. o caminin oruya ğadar dikine yoķarı ora
 53 bizimdi. ordan döndüm, geldim zabānan babam, öz sular_ımış. āza var_ıdı, ordan
 54 aşdım, beni ğorünce kūrā aldı baña bi ğopdu. anam da ğapıda kirman ārir_ımış
 55 rahmatlık. anam didi ki okumaña, yazmaña hayır getirrim, bir_olanı da deli mi idecēñ
 56 düve düve didi. babam_öldü, beş tāne bacım var_ıdı. bi olan_ıdım ben. bacımıñ beşi
 57 de öldü. bi veram dinen zıkım var_ıdı. beşi de verama dutuldu. allah bu ya baña da
 58 gelmedi işde. ondan sōna babam da öldü. anam, ben asgerden geldim, ğırk yedide
 59 asgerden geldim. anam bi hastaladı. eveli delgi dillerdi. camızlık bir adam vardı da ben
 60 emsal_ıdı adam. innelerdi ğarnıñ. burdan_anamı ğótürdüm rahmatlı at_arabasıynan.

61 o zaman taksi ne n_arıyodu. geliniñ biri de burdan gitmiş. varınca anam_ınan bildik
 62 çıktılar. adamı sordum şō derede öz suluyo didiler. vardım ğayrı, öz suluyor.
 63 selām_aleykúm. aleykúm selam. hoş beş. yiñenim ne hayır didi. amca didim durum
 64 böyle böyle. bi hasdam var. oña bi baķ didim. geldi, şöyle bi baķdı. şöyle damlar var,
 65 şöyle çardaķ var şorda. orda dört beş dāne ğoçsar destisi var suyunan dolu. anam suyu
 66 górdü müydü çarpılıyo. şöyle bi baķdı, anama didi ki ben bunu innelemem ğardaşım
 67 didi. niyē didim. bu, suyu içer, ölür didi. benim başım_ārır didi. adama yalvardım
 68 didim ki ölse bile didim baķ. ben yalvarıncı adam duramadı. anamı şöyle -yerde yatıyo
 69 kaķdı.- şöyle ğómlāni topladı, elini şöyle ğarnına bi ğodu. o geline didi ki ĩneyi getir
 70 baña didi. anama didi ki ĩneyi vurmadañ, su içeciñ mi didi. yanıyom didi. ğoçsar
 71 desdileriniñ yanında şöyle eveli bi baķır tas vardı, geline didi ki şō tası doldur, gel. vir
 72 didi. içdi anam. bi dā içeñ mi didi. içirim didi. bi dā doldur didi. bi dā doldurdu, onu da
 73 virdi, içdi. baķ didi, seni inneliyacām, bu inēyi yiyenden sōna bi filcan su iç, ölürüm,
 74 ölmezdim aķlıñdan ğaldır didi. buña on ğún su içirmiyeciñiz didi. bu daralıncı bi sāde
 75 ğayfe veriñ didi. bu su içer, didim. içdi zaman ğapadıñ üsdünü, kitlen didi. eveli oķce
 76 bilmem şo şu ğıymetliydi, bizde de çōdı. burdan ğótürdüm, verdim. çok saōl, bunlar
 77 işe yarar didi. getirdim babam ırahmatlık ğapıda gendi çit ğurardı. oķce, ıysem bilmem
 78 yonar durardı. anamı indirdim_arabadan. durum böyle böyle didim. buña sen
 79 muķāt_olacñ didim. evde kimse yoķ. bi benim ğarı, bi ben, bi anam, bi babam. ulen
 80 indir_at şoruya didi yav. babam ıcık deliseviydi. kór mü içmesiñ, ölürse ölür didi.
 81 baķale didim, ölürse ölür dime didim. perişanı sen_oluñ didim. buña muķāt_olacaķ
 82 sensiñ didim. orda zabānan ben ğodum çifte gittim. böyle bahar zamanı mayısıñ_içi.
 83 bilmem zebze mebbe şo şu dikiyollar. çitten ōlen_üstü geldi midi, ğoyurdu mudu
 84 bahceniñ_içine yerini çıkarmış_içerden. dalıñ_altına yerini sermiş. bōrüne el_ılānine
 85 şöyle bi su doldurmuş, ğomuş. anam āzına yüzüne çalkıyo, dōküyo. vāh didim,
 86 dizlerime bi vurdum. baba didim şu itdiñe bi baķale didim. ōñunden_alđım, ana içdiñ
 87 mi didim. yoķ_olum didi. neyse zabānan gittim çifte, yoķarda şorda bizim bālar var,
 88 orda çift sürüyom. uşāñ biri şoruya çıkTı. memet_emmī çifti ğoyur da gel didi ya
 89 dişime daş dā'di, geldim. anam zekārete binmiş. ölüm su içdi miydi inneniñ yerleri
 90 ğaralır didi. o zaman ğurtulanıñ 'heç şiyi yoķ, gider didi. anam_on daķķa durdu,
 91 teslim_öldü, gitti. anamı ğaldırdı. ondan sōna babam bi hastalā dutuldu. bacılarım
 92 eliñ_evindeydi, bacılarım hasdeledi, getirdiler, atdılar. biri benden böyüdü evel öldü

93 ya. ötāniñ dördünü getirdiler, atdılar. babam de hasde. şu oduya girdiñ miydi dört
 94 bacılarımıñ yatā, bi de babamıñ beş. zabānan kaçardım. abdes ilānini elime elime
 95 alırdım, bardā da elime alırdım. ellerini, yüzlerini yıkadırdım. sorardım sen ne yiyeceñ,
 96 sen ne yiyeceñ. babam nefes darlığı vardı, bi şey yiyemezdi, ancak yāsız, duzsuz un
 97 çorbası yirdi. ötāleri dirdi ki abi et var mı didiler. var didim. heç bi şeyi ēsik_ıtmezdim.
 98 bize şu_adar şöyle etiñ yāsız yirinden sacıñ_üsdünde bişirsiñ. şöyle şu_adar
 99 ekmānen_al, gel didiler. ötālerine didim, ötāleri didi ki abi bize de şöyle bi kıómbe
 100 yapsıñ. bi yannı yālasın, bi yannı yālamasın, getir didiler. getirdim, virdim. o en güççük
 101 didi ki zabānan sıkıntıñız var mı didim. ābi bōfüm_āryo didi. babam didi ki abiñ
 102 napsıñ, yat didi. işine mi bakacāk, bize mi bakacāk didi. babā didim. bunlar cahil,
 103 bunlarıñ gónünü gırma didim. elimden geldiğ ğadar nazına dönecām didim yav. verdim,
 104 acık da ben baharın şōrda yoluñ_üsdünde burçağ_ekiyodum. öküzün boynuna
 105 boyundurıy ğodum, burçağ saçıyodum. şō yoluñ üsdünde daş var. daşıñ başına oruya
 106 çıktı bi çocuk. memet_emmī çiti göyur da gel didi. geldim_ıdı, şō güccük bi loğma
 107 isdemiş_etden. bi loğma dā dişlemiş, loğma āzında ğalmış, oldū yire canı çıkmış.
 108 geldik, millet birikmiş, onu da ğaldırdı. āşam_üsdü biri didi ki ābi ben burda
 109 daralıyom. yatdıñız yere gótürün beni didi yav. sırtıma aldım, ğarıya didim ki şunuñ
 110 yatānı al, gel didim. eveli evlikler geniş_olurdu, şöyle bi direk_olurdu ortasında. oruya
 111 yerini serdim, ıcık_ekmek ğodu ğarı. onlarıñ_ekmāni verdik. didim ki ne yiyeceñiz
 112 didim. abi alma var mı didim. var. ğırşārine gitdim miydi alırdım. buralarda alma
 113 n_āryo. baña bi alma soy da vēr didi. soydum, virdim. almayı yidi. bi dā soyum mu
 114 didim, soy didi. onu da soydum virdim, ondan bi dişledi. gözlerini asdara dikdi, abi ben
 115 bir hoş_oldum didi. yanıma yakın gel didi. bizim hasan var_ıdı. amıcam olurdu. şūña
 116 çārıyım da hocayı getirsiñ de bi ğuran_okuduyum. vardım ğapıya tak tak vurdum
 117 murdum hasan masan. uyardım, kaçmadı. deli mevlit var_ıdı, onuñ ğardaşı hacı
 118 var_ıdı. onlarıñ_evleri de şō ev ğadar_ıdı. vardım, ğapıyı vurdum, ne diyoñ len didi.
 119 kaçale yav, hasdeniñ biri ārlaşdı, şu hocayı getir de bi ğuran_okusuñ. git len zati
 120 ölecek, işiñ mi yok didi. ulen allah belāñizi virsiñ, ğözünüz kıó_olsuñ. siziñ gibi ğoñşu
 121 da akıraba da sōdüm, saydım, döndüm. ğayri eve geldim. dilimiñ döndüü ğadar ğulhü,
 122 elham_okudum. on dağkada o da teslim. zabānan onu da ğaldırdı. yirm_ün sōna biri
 123 öldü, onu da ğaldırdı. biri bi sene çekdi. başımıza gelmedik ğalmadı, durum bóyle.

124 **Gençlerin zamanında oynadığı bir oyun var mıydı?**

125 gençlerin oynadı bizim zamanımızda şöyle bi şuruya bi çukur eşellerdi.
126 beş_altı_ışi birikirdi. yini yitişen delânlılar, on beş_on altı yaşında yalak_oynullardı.
127 onun_çine varıp kim adımını vurûsa yandâ bekçi oña vurabilirse vururdu, vuramazsa
128 ona vuranâ_dar ôtâ o dikilirdi başına. babam dirdi ki ölüm esgiden on beş, yirmi
129 yaşındâ gızlar yirmi yaşındâ olanlar ğarışır gece yalak_oynullardı. heç bi şey_olmazdı.
130 sōna ıramazan bayramı geldi miydi beş_altı gişi birlenillerdi, saya gezellerdi.

131 **Nedir bu saya gezme?**

132 kiminden yâ alıllardı, kiminden_et alıllardı, kiminden bulğur_alıllardı,
133 kiminden bekmez_alıllardı. geçler toplardı, birikillerdi, şöyle bi ğurup ğurullardı,
134 bişirillerdi, yillerdi, sohbet_idellerdi. o bulğuru şeye virillerdi, datlı matlı alıllardı.

135 **Bunu niçin yapallardı, bu âdet miydi?**

136 evel âdet_idi. ama şinci âdetler kaçtı. eveli âdet kóylerde teneke çalallardı,
137 davul çalallardı bu ıramazanda. onlar kaçtı hinci herkeş bi saat_alıyo ğuruyo şöruya.
138 saat üçde çaldı mıydı kaçıyo, yemâni yiyyo. ondan sōna tamam.

139 **Başından geçen hiç unutamadığını bi olay ya da hatırañ var mı?**

140 unudamadım işde ben elli beş_atmış yaşınâ_dar dâ mahkeme ğapısı
141 ğórmedim. elli yaşından sōna uşak yetişince burda bi adam_öldü. bizim çocūa bu
142 öldürdü, vurdu didiler. on_altı, on yidi yaşındaydı. bunu mapusa atdılar. bu aқsarayda
143 gönderdiler, mapus yatıyo. ordan bi avukat duttum, sinan ğalyon isminde. orda çalıklar
144 ğaribâmın_olu ğadir vardı, orda arzuhalcılık yapıyo. hoş beşden sōna didim ki
145 ğadir_efendi hemşerim baña bi avukat_ılâzım. başımda bi iş var, baña ehlinden bi
146 avukat bul didim. iyi allahañ dōrusu sinan ğalyon var, onu dutalım didi. vardıñ, onu
147 duttuñ altı biñ liraya. didi ki yalınız ben bi dosyayı inceleyim de iki saat sōra geliñ didi.
148 ik_uç saat sōna yanına vardıñ. çünkü didi dosyayı incelememiñ sebebi esas şahit yok
149 didi. ğósderttikleri hep yalancı şahit didi. sōna duttuñ_onnan aşşa yoқarı yedi sekiz_ay
150 ūraşdıñ. adam iyi, dōru da acık dutuñ ğonuşamıyo. ğoçsarda hafize ğarı var_ıdı doқdur.
151 onun bu yandan doқdan hâkim ğocası var_ımış. hâkimlij bırakmış, buruya gelmiş,
152 burda avukatlık yapıyo. onu tasviye itdiler. vardım_onuñ yanına didi ki yarın gel ben

153 bõn aqsaraya bi gidiyim, dosyayı inceleyim didi. saña bi cêvap verrim didi. ertesi_ünü
 154 yanına vardım. dosyayı inceledim, õluña ceza viriller didi. on_altı sene ceza
 155 veriller_õluña ya õluñ gurtarır didi. nası gurtaracıyñ didim. yargıtaya gider dosya didi.
 156 yargıtayda gurtarrım didi. onu da altı biñ liraya dutduñ. gayri iki gún sõna yanına
 157 vardım. ne var didim, dosyayı incelediñ mi, inceledim didi. durum böyle böyle didi.
 158 yalnız õluñu yargıtayda gurtarrım, on bin lirañı daha alırım didi. neyse gurtar da seniñ
 159 gónüñü görürük didim. orda girmiş, dosya incelerken, õlanı barat_ıtdirmiş. aqsaraya
 160 dosyası gelmiş. ğapıda duruyoduñ. söz vaqtiyinen_aşılır, ğarıynan ney_ıdı bi iş
 161 góruyoduñ. ortakóye gelmiş, ortakóyden bi taksi dutmuş, geldi. ölüm ne hayır didim.
 162 baba dosya geldi barāt itmişler, beni goyurdular didi. iyi didik. harmanı ğaldırdıñ.
 163 harman yoķarda şõ bān başındaydı. şõrdan dene getiriyoh o çocūnan. bi taksi geldi
 164 arķadan şöyle geçdi. şo havız ğadar geçinci yolñ_üsdüne taksiyi durdurdu, indi.
 165 baķdım sinan ğalyon. neyse geldi, hoş beş. ne hayır niriye gidiyoñ didim. yanıña
 166 geliyom didi. ne hayır didim. õlanı goyurtdum ya didi. ondan sõna paramı vereciñ didi.
 167 ne biliyim õlanı senin goyurtdüñü didim. git_aqsaraydan dosyayı yoķlat didi. gayri
 168 sekiz biñ lira virdik de uyuşduñ. ondan sõna uşak ğabarınca şurda motornan patus
 169 sürüyollar. bizim_ımdadıñ bir bacısı var_ıdı. çok_aksi bi ğarıydı. şöyle tınası varmış,
 170 uşak da patus goşmuş. dimişler ki yav hala tınası savurma. bi saat de sürerik şu harmanı.
 171 ondan sõna baña kimse ğarışamaz, ben savurum, sizi mi gözlüyecām dimiş. õlu da
 172 dimiş ki anā boş vir yav dimiş. adamlarıñ ğafasına saman savurma dimiş. ayıb_olur
 173 dimiş. õlan ğomuş, gitmiş. bizim babamıñ_adı ahmet var anğarada. baña kimse
 174 ğarışamaz diyinci vay diyo. buña ğafasına bi ğoyyo dirgennen. orda geldi miydi herkeş
 175 ğaraķola çekilmişler, ğarınıñ ğafasını yarmış. biri didi ki ordan ne duruyoñ uşak harman
 176 yirinde birbirini ğırdı, ğarõlluķ_oldu burda. aman geldim_ıdı kimse yoh. gayri gitdiñ
 177 ğarınıñ gónüñü górdüñ. şiy itmedik ğarõldan. acık beş_on ğuruş da şiy virdik. ğarıya
 178 bi otuz lira virdik. şükúr uşak da dālandan sõna ırahatlaşdım.

Konuşan: A) Elif K ksal (55 Yaş), B) Zeynep Alıcı (57 Yaş)

Derleme yeri: Ağağ ren il esi Yağmurh y ğ  k y 

Konusu: Eski k y yaşantısı, anı

1 A) esgiden k y d  nleri olurdu, ęazanlar  ınan yimek yapılrđı, bir hafda
2 s rerdi, oğuntulular gelirdi yatardı. evlere ęonuya ęomřuya paylaşılırdı esgiden. ondan
3 s na at  ınan gidellerdi gelin  almıya. atları ęořallardı millet, at  ınan gidellerdi. s na at
4 batdı, motur  ıķdı. bir zaman motur  ınan gitdiler, geldiler. siyli giyelerdi, bu gelinlik
5 y du, beyazlık y du. k y  odaları var  ıdı, bi hatir, ę     var  ıdı esgiden. ne biliyim
6 ben eskini  şiyleri  o .

7 **Gelin olma  nasıl oldu?**

8 A) gelin  olmamız ş yle. all   emri didiler, iki irkek gelirdi.  yle ęadınlar
9 y du. ş yle sağallı b y kleri alılar, gelillerdi. all   emri didiler mi iş bitti. ben  olur
10 tarafında d ldim ilkin  a ya yalan yo . son dan şiy yapıdı . babam da mı tar  ıdı,
11 mı tar ęızıydım ben. babam yirmi sene mı tarlık yapıdı. bu odalarımızı  dilleri olsa da
12 s ylese. cullu ları odanın  altına ęapatırdı  k rem  i en tavu , cullu . k nde beş altı
13 t ne o gelen mis firlere kesilirdi. hinci mis fir mi geliyur. hinci mı tarlar ır hat, herkeş
14 ır hat. bizim her ę n beş altı tane tavı , cullu  ęazana girdi i bilirim. bizim ęuzularımız
15 hi   uremezdi, ęoyunlarımız vardı biraz  uremezdi. ęuzu oldu da ı ı  ş yle oldu muydu
16 h   meti   adamları gelirdi. d ru  alı  d l ne gidellerdi. ęuzuyu getirillerdi. anam o
17 ęuzuyu kesellerdi, anam ę zelce onları y zellerdi. ondan s na i ini doldururdu, acayip
18 bi doldururdu. ondan s na  angala da ardı. ęızart  allah ęızart, ęızart  allah ęızart
19 d nderi d nderi. ortuya serellerdi, yillerdi. yani biz neler ę rd  , ęe irdik de
20 unuduyurum amaliyet  oldum ben, ameliyetten s na unuduyurum daha d rusu.

21 **O zamannar b yle mis fir  o du değil mi?**

22 A)  o  mis fir canım ne di  n sen. bizim suframız var ya sufra, sufraya
23 ęariřırdı. inan ki ba  ha. candarmalar gelirdi birinde ben evde b yle tekim, nişannılıyım
24 da. iki candarma  ıķtı geldi. bi d nem babam yıķıldı. ondan s na mı tarı   evi de ęarřı.
25 oruya varmadılar iki candarma  eşmeni   onu ndan berli  ıķTılar, geldiler. ę  uyurum
26 da. d ru geldiler, hızır dayım nirde didiler. hızır dayı  yo  didim, ben kimse yo  didim.

27 biz acıh didiler. acısañ dā mıhtarıñ_evi ora didim. hani ben tekim, iki candarmıya nası
 28 ekmek veriyim. gidiñ, orda yiñ didim. mıhtarıñ_evinde yisek, mıhtarıñ_evine dönsek
 29 buruya gelmezdik didi. biz burda suvanı şaklıyacıyık, yiyeciyik didi. ondan sōna biz
 30 ekmāñ ğazanını biliyuruğ didi. anahtarın yirini de biliyuruğ didi. ondan sōna çıktılar
 31 oduya. oda zāten kitli. oduya iki candarma çıktı, ğapıyı açdılar, ben içerden yuğa ekmā
 32 virdim. onlar_içerde ne buldularsa babamın balı var_ıdı, dolap var_ıdı. onuñ_içinde
 33 bal. biliyullar, yerini neyi bilillerdi. açtılar, yidiler, içdiler haydī, ondan sōna biz çay
 34 içeciyik didiler. ğoyuñ, gendiñiz içiñ didim. ben yaklaşamıyurum. odaya çıkamıyurum,
 35 tekim yani. iki candarma. ne çıkacām. kimse yoğ, öyleniñ ğaranlık sıcā. ondan sōna
 36 yatdılar, çatdılar, yidiler içdiler, çekdiler, ğodular gitdiler. aradan bir muddet geçdi,
 37 tahsiller geldi. gene ğapıda oturuyuruğ bóyle tahsiller geldi hadi nōrūñ. acıkdık hızır
 38 emmī, acıkdık çır çır çırşıyullar. inan ki bağ bóyle. gelillerdi, anam nūrsūñ kağardı,
 39 hazırlardı, iderdi. biz buranıñ şiyini çınayıp gidemezzik diyin hāla babam
 40 ölmeden_önce giden sene gene öyle gelillerdi. o esgi adamlardan, o yiñilerden seniñ
 41 gibi bi delānlı gelmiş. ondan sōna tesādūf ğoca da ğapıda çay içermiş. n_āpıyoñ
 42 hacī_emmī diyin çārmışlar. çay içiyürüm, geliñ_ölüm, buyuruñ, çay içelim dimiş.
 43 haydi, adamlar arabayı ālediler, durdular, geldiler. orda hep_oturuyuruğ ğapıda. ondan
 44 sōna geldiler, yidiler, içdiler. aradan bir muddet geçdiydi ğocuya ekmek
 45 mekmek_almışlar. gene bir zaman gene çıkdılar geldiler onlar. óyle bir insan_ıdığ yani
 46 bilmiyurum... yatağlar serilirdi kine óyle sermeser_olurdu. yuñ döşşekler serilirdi.
 47 adamlar başları şıye şıye yatallardı, hızası üstüne. geceleriñ yarısına ğadar yatmazlardı,
 48 bir öyün yimānen kağmazlardı. gece yatarğan bi da yataklık gelillerdi. bi da oturullardı.
 49 oturullardı, acıkıllardı. bi dā yimek yillerdi. yanı ğahvaltı mahvaltı bi dā yapallar,
 50 yillerdi, içellerdi.

51 **Eskiden ne işle meşğul olurduñuz kóyde?**

52 A) bā bellerdik, ondan sōna ğürem_inen keşik virilirdi. yirmī_otuz kişi
 53 toplanıllardı bi bāya. en_azından on beş kişi olurdu. en az olan yirleriñ bāları. bi
 54 kúrek_ıatardık. kúre atdığ da birbirimiziñ_āzına bağdığ mı bi hēy_inen bi nārāyınan, bi
 55 túrküyünen bāyı bitirirdik. ondan sōna tarlalara fasille ekellerdi. tenekkeynen fasillesi
 56 ekellerdi. bi ğoca tarla. gene otuz ğırık kişi toplanırdı, geçlerden toplanırdı. o fasilyeyi
 57 çapalardı. túrküyünen, haynan, nārāyınan. ondan sōna bitirdik miydik kúrāñ başına
 58 başımızdā bürgüleri dikedik. bayıra dōru gelirken bi hey_inen, nārāyınan o evine

59 gelirdik. o evde yimek yapıldı. ğazanlar_ınan yimek yapallar_ıdı imecilerin
60 ğarınlarını doyurullardı, çaylarını içellerdi. ondan sōna tefti elimize alırdık, ğaşı
61 elimize alırdık. içeri girer virir_alır oynardık. o yorgunlūmuza yanmazdı. esgiden
62 öyleydi yani. hincik ne var. hincikiler, şoruya gidip yoruluyu, geliyi.

63 **Bayā eğlenceli, şenlikliymiş.**

64 A) çok şenlikliydi canım ne diyūñ sen. bulğur çekerdik, bağ anladıyım. bulğura
65 otururduk gece sabā ğadar. dört kile, beş kile, on kile horantası başkın_olan
66 ğaynadıllardı. o dārmen bi buruya dārmen ğurulurdu, bi şoruya ğurulurdu. ondan sōna
67 dōrder dōrder kişi otururduk bi dāşın başına. aynan seniñ didiñ gibi kıy yanardı. bi bura
68 bi benim evim dāldi ki bi şiy de oruya ğurallardı. o onu basdırırdı, o onu basdırırdı.
69 esgiden ne ğınallardı, ne idellerdi. öyle ğúnlerimiz geçdi. cof coflu ğúnlerimiz geçdi.

70 **Bağ işleri nasıldı?**

71 A) bāy budallardı zamanı geldi miydi. önce ğözünü açallar. ondan sōna budak
72 zamanı budallar. budadı mıydı onnan ğalır. ondan sōna üzüm_olur, ğorū olur diyen
73 hisābı üzüm yitdi miydi gene beş_altı ğişi toplanıllar. o bāñ üzümünü keseller. şırahna
74 olur, şırahneya doldurullar. gideller bekmez toprāndan toprā getiriller, toprā da saçallar.
75 ayaklarına birer cızma mızma giyeler, yohut da iyice yullar yıķallar. dayanıllar altına da
76 bi şiy ğollar. şöyle bi şırahna yapallardı, altına da ğapları ğonurdu. burdan çīnanırdı,
77 şurdan şarıl şarıl aynı balķonu yıķañ da su aķar ya aynan öyle aķardı. ondan sōna onları
78 alıllar, teştlere ğollar, duruldullar. altlarını yaķallar, ğaynadıllar, onnan bi kesdiriller.
79 kesdirdiler miydi şōruya bi indiriller. o kesdirmeyi yiñitten bi torbuya ğollar. o torbada
80 ēyce bi atılan topraķ ne süzer. altınıñ durusu çıkar, duruddular mıydı ğazana ğollar,
81 altını yaķallar, serin serin ğaynadıllar. o da bekmez_olur. bekmez_inen ğabaķlı
82 yapallar. süzme yourd_ınan ğayınbabam pek ğōzel yapardı, ayrınlı bekmez. o ādar mı
83 ğūzel_olurdu, bal gibi sünerdi böyle. bal yanında halt_işlesiñ. esgiden öyleydi ölüm,
84 aķlıma gelenler bunlar.

85 **Hastalık olduğunda nasıl tedavi olurdunuz, doktor var mıydı?**

86 A) doķdur olunmazdı. yavrum doķduru kim bilirdi de. doķdura neyi
87 giden_olmazdı. böyle bu ğanser_jimiş, ülser_jimiş, ğalb_jimiş malb_jimiş hiç kimse
88 bilmezdi kine. meselā bōñ filanca hastalamış, zekārette, yohut da hastalamış. kıyden bi

89 a kişi varırdı, gemiş_olsununa varılırdı. onuñ inā, danası yōsa yōurt çalallardı.
 90 ondan sōna işde bunuñ evinde ne bulunmuyursa ondan_alıllar hediyeeyinen varıllardı,
 91 gemiş_olsun dillerdi, halelleşillerdi. eskiden zekāret çekerdi ölüler. haaten hinci yoğ
 92 zekāret mekāret. aniden gidiyu, urpeden gidiyu. esgiden öyleydi yatalıdı, evinde
 93 uzanı uzanı ölürdü. dodur nādir yani. dodur öyle yōdu ki. hastaladıñ irip mırıp olduñ
 94 muyduñ yapra cacıları bişirillerdi. bāñ yapralarını neyi urudullardı. onlar_ınan,
 95 şonnan şunnan hasde iyī_olurdu. yani öyle bi dodur mokdur pek kimse bilmezdi kine.

96 **İmkān da yotu. Değil mi?**

97 A) imkān da yōdu, bilmezdi yani. öyle bi ha hincikiniñ burnu anasa hemen
 98 dodura gidiyur. vāsita var hinci. vāsıtalalar yo, bi şiy yo.

99 **Nasıldı o eski adamlar, köyüñ eski insanları?**

100 A) yavırım kōyde esgiden neřāldı biliyüñ mu. bi misāfir geldi zaman benim
 101 misal dōrt tāne ocūm var. o dōrt ocuk gelip de o misāfiriñ_ōñüne sufraya oturup da
 102 sufrayınan yiyemezdi. ha sen varıp da ırkānen oturup da aşşık yarışdırıp da ekmek
 103 yiyemezdiñ. esgiden_öyleydi. bi hatir vardı, óñúl vardı. büyük vardı, uuk vardı.
 104 duřmanıñ da olsa şu yoldan giderken suya giden şu adamıñ_ōñünü geemezdiñ. eliyen
 105 böyle geç dirse geeñ, geç dimezse geemeñ, öyleydi. küslük yapamazdıñ. meselā
 106 böyüklerimiz sennen kūs_üdü. ha biz de yiñi yetiřip geliyu. biz sennen kusemezdik,
 107 kusemezdik yani. babamız_anamız bizim dōñüřdümüz_ünen siz kusecek dēlsiñiz dirdi.
 108 biz bōñ küserik, yarına barışırık, yalıñız siz arıřmañ ortuya dillerdi. biz de o yōdu yani,
 109 terbiye terezi iyiydi. alıma gelenlerden böyle. ama şindi yo.

110 sayı var_ıdı. ayınbabıya gelinlik yapardıñ, seslenemezdiñ. gelin_olurduñ,
 111 niřanlandıñ mıydı fis fis aynananıñ neyiñ yanda neyi onuřamazdıñ. fisirderdiñ, böyle
 112 dāmadı óremezdiñ. damad gizli gelirdi dē ahırda, pecede gizli gelirdi. gizli beş daa
 113 órürdüñ, giderdiñ. öyle hinciki gibi elini sallayı sallayı gelip_oturamazdı yāni,
 114 olmazdı o. na zaman evine gelin_olursañ o zaman órürdüñ. yani öyle imkānı yo
 115 óremezdiñ.

116 **Peki, siziñ aynanañız, ayınbabañızla birlikte yařantıñız oldu mu?**

117 A) oldu.

118 **Hiç unutamadığınız bi anınız var mı onlarnan?**

119 A) ğaynanam, ilk gelin_öldüm rahmatlık odada yatardı gendi, biz de bi evde
 120 ğalırdı. davar, ahır, eviñ_çindeydi. inekleriñ, atlarıñ_ahır eviñ_çindeydi. meselâ
 121 şurdan giriye. şura soğak_olmuş_oluyor, onuñ_arçası da ahır_olmuş oluyor. burdan
 122 girer, burdan çıkar. şura da oda olurdu. yâni burda atlar_ınan, sözüüm yabana
 123 inekler_inen ūraşırdı. öyleydi. zabānan irkenden kaçacāñ. hocanıñ_ezeniynen berāber
 124 kaçacāñ, o malları ğórecāñ. ondan sōna ğaynana, ğayınbaba kaçmadan_önce sen
 125 ayakda dikilecāñ, kaçacāñ hazır vazıyatta. hinci hanğıñızıñ hanımı kağıyor. sayğı var.
 126 meselâ yani hepimizinki öyle. ondan sōna vay hālîñe bi uyanamazsañ ğapıya gelillerdi,
 127 tāk tāk vurullardı. ğaynanam hele bi bārdı mıydı kóyüñ_alt başından üst başı duyardı.
 128 nası kağıp da yire basdımı bilemezdim. bi de on yidi yaşında gelin_öldüm. yō, on_altı
 129 yaşında. on beş yaşında nişanlandım, pek_acelem vardı, babam virdi. beni çok_ezdirdi,
 130 çok_ezildim, uyanamazdım, hele ğısa ğúnüñ şeylerinde. ondan sōna kaçacāñ inek
 131 sāyacañ, davarları ğórecāñ. ondan sōna oraları ğórecāñ, ğaynanaya, ğayınbabaya ocā
 132 yakacāñ, çay ğaynadacāñ. tüp müp yok. o zamanları şorda bi ocağ olurdu, çiprileri
 133 getirin, ondan dayañ, demiri de ğorduñ. ondan sōna demir_inen ğümleri ğorduñ, orda
 134 su ğaynardı, çay ğaynardı. yimek orda yapılırdı. onlarıñ oñüne ğorduñ yemā, gendiyn
 135 oñüne de bi tavaya ıcıcık ğorduñ. yönüñü şu yanna dönerdiñ, şorda yirdiñ.
 136 ğaynanaynan, ğayınbabaynan oturup yiyemezdiñ. iyi bi şeyler oldu muydu gelin
 137 yiyemez, nirde artık yırtık var gelin_onu yir. gelin yimez o şeyleri. baña bi tâne elma
 138 virdiler, o zaman ortakóyden elma almış gelmiş şu ğadar bi elma herkeşe dāttılar, baña
 139 da virdiler bi tâne. bağ, çocukluk_aklım ğafamda ğalmış dimek kine sandıma ğoyum da
 140 sandım kóksuñ didim. sandā ğoydum elmayı, yimedim. herkeş çatır çutur yidi. aradan bi
 141 ğaç ğún geçti beni deneller_imiş. elmayı yiyecek mi yimiyecek mi diyi. ben_onları
 142 bilmiyurum ki. allah işte yaptıracak baña, ben de elettim sandā ğoydum. ondan sōna
 143 elmamı oruya ğoydum, aradan bi ğaç ğún geçdi, istediler_elmayı. ben daha elma şorda
 144 duruyur didiydim. biz seni denedik didiler. elmayı giri aldılar_elimden. hadi
 145 denediyseñiz giri viriñ giri yiyim meselâ dāl mi. hani denemissiñiz, durmuş. virmediler.
 146 elimden o bir_elmayı giri aldılar. ondan sō saña soğkgyu ayakğabı alacām, bi de
 147 fındıklı bürgü alacām didiler. esgiden tamam şöyle bōm bōm bürgüler_olurdu ya
 148 ondan_alacām didiler. beni ğandırdılar, almadılar. amma ğaynanam_ınan hālā dirim ya
 149 ğórümcemden_öldü. ğısğandından beni öldü. ğórümcem var_ıdı. ğórümcem beni çok

150 ğışğanırdı. ğuççükten de gelincek beni çok_ezdi. ğórümcem yüzüne oldu, hālā da
 151 oluyur yani. ondan sōna biz_ayrıldıĥ. yabana tezzā gitdik. yabanıñ tezzānı topluyuruĥ,
 152 serip ğurudacāĥ. tezzā getirdim, serdim bāñ başına. ğórümcem duttu, geldi oruya,
 153 paçayı çemredi. depıyınan eyce çınadı yabanıñ tezzā. hasitliniñ derdine orayı da çınadı.
 154 ben_evden siyr_idiyurum, bağıyurum, ğúcüm ğózüme yetiyü, öyle ālıyurum. başka bir
 155 bi şey ğādir_olamazdım. ālardım, öyle ālardım. sōna ğaynanam didi kinen hamır yör,
 156 ekmek yapılacaĥ didi. hamırı yördüm, tandırıñ başına oturdum. dā on beş ğúnlük
 157 gelinim. oruya oturdum, ekmāñ başına. ekmā bi yazdım, böyle bi yapıyurum, ekmek
 158 yapılmıyur. unları özsüz_ümüş. şu ğadar şu ğadar yapıyurum. allām
 159 yapılmıyur_ekmek. halbıysa beni de ekmāmi geldi ğaynanam gendim ğayli anamgilde
 160 ekmek yaparĥan tesādüf geldi, ekmek yapışımı ğórdü de baña ben yalıñızım, bu gelini
 161 alacām, carı ekmek yapıyur diyin, öyle gelmiş_imiş. amma ekmā yapılmadı. hanı
 162 yapıdñ ekmek didi. anā, yapamıyurum, yapılmıyu didim. hani yapıdñ_ekmek de ğyle
 163 yapılmaz, şeyle yapılır didi, aldı aldı başıma kóteledi. bi de arĥadan n_āpıyım,
 164 yapılmıyu didim. dā bi de baña söylüyüñ didi sobanıñ kürānı atdıysa kúrek kellemin
 165 kóküne geldi.

166 B) benim babama aşşık yusup dillerdi. dedesiniñ_ismiymiş ya dirdi kine
 167 rahmatlık ğızım dirdi. şiye gittik çatalhüyük diller. biliyuñ mu bizim kóyde bi hüyük
 168 var. oruya çıkdık diyü. bi aşşık daha gelmiş. ğırşārli miymiş, nevşārli miymiş dimiş kine
 169 yav aşşık dimiş siz buraları nirden sularsıñız dimiş. o aşşık da dimiş kine baĥ dimiş
 170 şöyle bi bulut var_ımış. şō buludu ğörüyüñ mü dimiş. biz buraları hep o -bizim kóyde
 171 dere, tepe çoĥ, biliyuñ mu- sularık dimiş. hincik aşşıklar atışmış atışmış bu dimiş kine:
 172 havadan indi bi sapraĥ
 173 arasında yeşil yapraĥ
 174 oymāc_ınan ğurdiniñ_arasında
 175 ğaç kile topraĥ
 176 ver bunuñ manasini aşşık dimiş. şu kóynen şo kóyüñ_arasında ğaç kile
 177 topraĥ_oldūnu verebiliñ mi?

178 **Ne bileciñ tabi.**

179 B) bizim aşşık yiñmiş. benim babamıñ dedesi. işte ölüm çok biliñ de
180 unuduyun o anda.

181 **Zeynep teyze eski ramazanlar nasıl olurdu?**

182 B) eski ramazanlar, şimdiki gibi dāl idi. geceleri bi tintıncı dutallardı, eline bi
183 teneke verillerdi. tak tuğ tak tuğ gapı gapı gezerdi. kıyden birisi meselâ. bizi uyarırdı.
184 kağardık ölüm, ceyran yōdu, lamba yōdu, çıra yōdu, ışık yōdu. kağañ, gideñ eliñi
185 gōzüñü üfeleyerekden. bi soğum, bi gaşşık bi şey yeñ. gurbanlarda ölüm böyle gurban
186 mı kesilirdi. alırdıñ bi kōtü olağ, çebiç, keserdiñ işde bi yannıñ gōfürdü, bi yannıñ
187 gōrmezdi. eveli öyleydi işde. arefe günü gelirdi o tıñ tıñ çalardı ya o adam sözüm
188 yabana eşşāñ üstüne hābeyi atar. un, kōmbe çekilirdi arefe gūñü. arefe gūñü mıhağğak
189 kōmbe çekilirdi. bili'yi, gazan gazan yōrullardı böyle hamırı.

190 A) bayram geldi mi millet gelin gızı varsa gelin gızına kōmbe çekerdi, tavū
191 bişirillerdi, doldurullardı, hābiye gollardı, ala hābe olurdu, dallara atallardı. ondan sōna
192 gıza gezmiye gidellerdi. gaynana iki gūñ sōna yohut da bi gūñ sō varırdı. ondan sōna
193 asbab gōtürüllerdi. bi ölölere öldü müydü o gelin gız meselâ gaynana tarafına asbabıñ
194 tersini giyerdi, yas dutallardı.

195 **Yas nasıl dutulurdu?**

196 B) ölü öldü ya allı, pullu, yeşilli giyilmezdi. bu elbiseyiñ ters tarafını giyerdiñ.

197 **İlk defa duyuyorum, hiç duymadıydım.**

198 B) he, yas dutulurdu. burda ondan sōra dñe gitdik. bizim gōrumcem
199 ırāmatlıkil öldü. donumuñ devre tarafını giydim. dñ evine vardık, dñ evinde niye
200 böyle geldi didiler. gōrümcesi öldü de ondan ters tarafını giydi, geldi didiler. öyleydi
201 işte.

202 benim ğardaşım hacırbāmuşāna gelin virdik, burdan gelini gōtürdüler, biz de ev
203 döşemeye gidiyoruz. bizim gelin de var ğardeşimiñ hanımı. ondan sōna oruya vardı, o
204 kıylüler geliyullar. lutfiyeyi ahıra girdirdiler, altına da bi tezzek gōydular,

205 tezzāñ_üsdüne çıkartdılar. al duvağ böyle duvaklı, şimdi kıylüler geliyor. duvānı şöyle
 206 bi ğaldırıyullar. babama diyullar ğözün kıór_olsün, pek de ğözel ğız_ımış, yumruk
 207 ğadar ğızı niye virdiñ diyullar, duvā indiriyyullar. neyse ondan sōna orda süzün_allah
 208 süzün, süzün_allah süzün. herkeş gitdiler, daha süzünüyü bizim bacı orda,
 209 indirmüyullar. haydi evini serelim. ev, kıumes. şurda şu yannı ğadar bi yer. bi aynalı
 210 ğaryula vardı demirden bi ğaryola ğoya onuñ_adı aynalıydı. meñşur_udu. ondan sōna
 211 ğaryolayı ğurduñ. ğaynaniñ çocuklarıymış. burda düzelendiler amma ta oruya ğadar
 212 çocuk düzelendi. avrat çok dörmüş. dizleri şurda_arı yırtık yırtık çocuklarıñ. öyle
 213 bağıyullar. şu kimiñ. ğaynanasınıñ çocukları. orda bizim orayı oñardık öyle. daha
 214 bizim bacı orda süzünüyür. bi yimekçi ğoydular, alel usül bi yimek ğoydular. yimā
 215 yidik. vedālaşdık, evimize geliyoruk. geldik kinen anam tahdabaşınıñ_üstünde öyle
 216 ālıyur. çeşmeniñ başından döru ğarşıdan bārarakdan geliyüm. aman anām, ālama
 217 diyurum. vallāha billāha diyurum bacım bi irahat, bi irahat, bi irāt diyurum. anam o
 218 zamana_ādar dınecek laf dāl. papazıñ ğızı, ne bildiñ_onuñ_irāt oldunu didi. anam
 219 vallāha irāt didim. vardı varalı tezzāñ_üsdüne ğoydular, ahırda öyle süzünüyü didim.
 220 esas onuñ macerāsını alacām. yaprā sar dimiş ğaynanası. bu yazık haşlamış.
 221 tortop_ıtmiş. bilmiyur yaprā sıkılmış, sıkılmış toplamış şōruya. bi de ğaynanası gelmiş öte
 222 yandan. gelincek hani yaprak dimiş. anā yudum, haşladım, ğoydum dimiş. ğovur_avāñ
 223 ğızı dimiş. hiç mi babayıñ_evinde böyle bi şey ğórmediñ dimiş, dayanmış lutüyya.
 224 ondan sōna dōmüş bacımı. orda devlisi ğúnú gitmiş bacım bāya, bāya çıbıñ_altına
 225 oturmuş. yaprā orda ğopardır_ımış, ğopardır_ımış toprānan şeyi sarar_ımış, belliyu
 226 ğoya. toprānan yaprak sarıma belliyur. orda bi ğomşuları dek gelmiş, ğórmüş. nōrüyöñ
 227 lutiya dimiş. nōrüyüm, yaprak sarıyüm dimiş. ğız toprānan yaprak sarılır mı dimiş. ğapı
 228 bi ğoñşular_ımış, bilillermiş de bunu. nāpıyım dimiş, ālamış. yaprak sarmayı
 229 bilmüyürüm, beni dōdüler dimiş. burda yaprak öreniyurum dimiş. ondan sōna o öyle bi
 230 olmuş. zabānan uyanamamış, uyanamayınca dut sen pendiriñ suyunu depesine dōk.
 231 sırtından aşşa, asbab_ınan yatar_ımış zāten. asbab_ınan yatar, asbab_ınan
 232 kaçır_ımış. ğocası da asgere gitdiydi. ondan sōna çeşmiye suya varmış. suya varsa
 233 kinen amcalarınıñ ğarıları ğórmüş. öta yannı şerbetli şerbetli olmuş sırtında. ğız n_oldu
 234 bu sırtıñdā ney dimiş, diyememiş. eve varıyü, ğaynanasınıñ ğaynanasına varıyü, diyu ki
 235 āmman -ğaynanasına artık diyullar.- artık gelini dūmüş, pendiriñ suyu ne üstünde yazık
 236 diyemedi. iki ğözleri böylüklu pñar, suyu aldı, ğodu gitti dimiş. eve gelse baksa kine
 237 yatağ, yorğan cımcılık. ğaynanasınıñ ğaynanası geliyor. ğaynanası ekmāñ başında, hiç

238 mi allahtan görkmuyuñ diyur, hiç mi utanmıyñ diyur. u zamana ğadar emmileri hacı
 239 varıyur, ölüm ğovur artik ilinñ çocuna bóyle yapmış, bóyle yapmış. haber sal da babası
 240 gelsin ğótürsün çocunu diyur. buruya yesir virmedi bununı eline diyur. óyle mi óyle.
 241 ismail bi eline deynek alıyur, geliyu, ğaynının ğarısına yanaşıyur tandırın başında yeñ
 242 mi yimeñ mi sen bundan ne istiyuñ diyur. ondan sōna ğocası hiç seslenemezmiş. davara
 243 varmış, ğayınbaba davar ğúder imiş. bāya varıyur diyur kine yav bu ğarıya avradıyñ
 244 hağğından gelemiyuñ mu. bu ney, ben gendi ğózüm ün en ğórdüm. yatağ hep pendir
 245 suyu, ğadının sırtı pendir suyu. bi de üsdemelik dōyursuñüz. elleri yarığ, ayakları yalın
 246 bacımın. ondan sōna bu neyin nesi diyur. o zopaynan diyur gidecāñ hışır dırıyıp,
 247 gelecāñ diyur. bu tē salıyur, hışır dırıttırmya. tarlaların içine hacı nirde var, nirde yoğ.
 248 hacı gene dek geliyür. varsa bağsa kine elin tarlalarının işlerinde lutiya 'ğaranıyur.
 249 ondan sōna gel bağıyım lutiya, buruya gel diyur, çarıyur. nūruyuñ diyur. emmi hışır
 250 dırıyurum diyur. nireleri dırdın diyur. dahā şoralara, şoralara ğoydum diyur. kirpiti
 251 çıkartıyur lutiyanın yapıd hışırları yağıyur, gel bağıyım, bin arabıya diyur. emmim
 252 emmim ğurban oluyum varıncağ beni düver, yapma emmim. yalvarmış a yoğ.
 253 yağdıysan beni ğótürme, ben bi da dırrım, ğótürme. emmim beni ğótürme, yağma beni
 254 öldürüller diyur. ondan sōna bu giri alıyur, geliyur. gel bālım ğúlcān diyur ğardaşının
 255 ğarısına. ğardaşına çarıyur. ulen bu dāların başına issiz tarlalara yumruğ ğadar bu gelini
 256 niye savdın, bu geline bi bi şiy yapsalar, bi bi şiy olsa depem tüm dikine kaçıyur.
 257 ondan sōna yazzık dāl mi bu ilin çocuna diyur. ulen ğardaşım sen de hiç mi şiy yoğ, sen
 258 bu avradına seslenemiyursañ ilin çocunun yolunu ğoyuruñ, gitsin çocuk diyur. ben
 259 elimnen ğótürecām bu çocū diyur. babama çarıyullar. babamın anam varıyur. ismāil
 260 gendi telefon idiyur. telefon yoğ daha. esgiden çarmışlar, haber geliyur. ondan sōna
 261 elin ğızıl ğandaysa babama çık, gel diyur ğayınbabasının ğardaşı. bunlar varıyullar, sen
 262 şu çocuyuñ ğolundan dut, şu çocūnu bi ğótürmeye bağ diyur. yazzık yav bi
 263 hacımahmutuşa ālıyu, iniliyu diyur çocun için. siz niye virdiñiz, senin hasiyetin,
 264 şerefın yoğ mu diyur. o da diyur. ismāil siz gelip de dūñür olmadıñız mı diyur. en
 265 birinci sebebi yaşar. ben size dimedim mi elinde ğuzu, ğuzu güdüyur, geliyudu lutiya.
 266 yazmasını eline almış, çelik oynayıp geliyur cāmiden berli. hattā pencereden -hiç
 267 aklımdan çıkmaz- dahā dūñür gela'cāñız ğız geliyür didi babam. oynayıp geliyur.
 268 pencereden, odanın pencereden sarğtılar eyce. bu yaşar, o ismāl, bi ğaç ğişi pencereden

269 sarıktılar, lutiyaaya öyle bağıdılar. işde didi babam, ellerine alamadı. çocū verdi, allah da
270 yazmış. işde öyle bi acılar çok, hangı birini anladacām.

Konuşan: Hacı İhsan G ng r (79 Yaş)

Derleme yeri: Ağağ ren ilęesi H srev k y 

Konusu: Hik ye

1 adamın birisi b yle  ok sıcak bir g nde bi  cın ęolgesinde yatıyor_umuş.
2 af_idersin ossuręan b c  oyd sen, belki  oyde ęaldıysan bili . o b yle y riye
3 y riye gelir. adamın burnunun buradan ge ince uyanmış. uyanmış dimiş ki y 
4 rabbel_ lemin bunu sen niye yaratdın dimiş. yani all  şirk ęořmuř bir nevi. cen bı allah
5 bu a bi dert vermiş, bi hastalık vermiş, gezmedik yer ęoymamıř, ęurtulamamıř. iyi
6 dinle. ondan s ra bir g n r yasında dimişler ki buna sen tek tarafı ossuręan b c n 
7 topluyacağsın, yiyeceksin de ęurtulacaęsın, dimişler. bu da aynısını yapmış. ęır  tane
8 ossuręan b c  toplamış, yimiş ve ęurtulmuř. derdinden, hastalından ęurtulmuř.

9 bir g n de yolu istanbula d ş y r, istanbuldan da izmire gidilecek. vapur
10 yolcul  işTe vapıra yolcular doluyur efendime s yleyim. hareket idiyir vapır.  ana kale
11 vey tta gelibolu a ıklarına varınca bi fırtına başlıyır ki vapır s  yatıyor, sola yatıyor,
12  a ıyır. işde kimi  alıyır kimi sızlıyır, kimi diyur  ilem hasret gidec m kimi  olu 
13  oc na şu bu. bu da iyi de saz  alarmış ha. adam da  ok muazzam saz  alar_ımış.
14 doğanıyır saza, bu da gelir bu da ge er  alama diyi t rk s n n adına. lan diyullar dey s
15 millet ęan_ alıyur. başsana herkes ęan_ alıyur, başsana herkes  alıyur. ha diyur, ben
16 onun işine bi ęariřtim da cenabı all n_işine bi ęariřtim da ęır  tene ossuręan b c 
17 yidim de ęurtuldum diyir. onun_işine ęariřılmaz diyir. yarım saat ge meden bi g neş
18 doğuyur, fırtına kesiliyir. ę rd n z m  diyir onun_işine ęariřılmaz diyir.

Konuşan: Zhre Aıkgz (78 Yaş)

Derleme Yeri: Ağaren ilçesi Hsrev ky

Konusu: Kız isteme âdetleri

1 ... anası, babası bilirdi esgiden. d_olurdu varılırdı. hepsi olu ocuk allah
2 rāzi olsun. verirdi, gelirdi. hindiki gibi lanıñ, ızın ireyinde dāldı urban_oluyum. ana
3 baba ne dirse onu şiy_iderdik. aynana, ayınbaba sayılır, sevilirdi. ayın, onu oñřu
4 sayılır, sevilirdi. şinci urban_oluyum kimse kimseyi sevmiyir, saymıyır. anaya,
5 babaya bi itikadı yok adamların.

6 **Hosrafta ız nasıl istenir?**

7 allān_emri dinir. nası_istenir lum. varılır bi arıya, ıza danışılır, gelinir
8 ondan s da d varılır lum.

9 **Hemen viriller mi?**

10 verirse verir, vermezse geri dneñ, geliñ. zorunan alınacak hāli yok ya. herkes
11 māfık rrse veriyir. eveli zengine, malı o_olana neyi imrellerdi. hindi onu
12 istemiyullar. lanıñ_ışı var mı oña veriyiller. dnya malın_olsa hiç bi ıymatı yo.
13 ızın_alsın da gitsin diyi. yavrım esgiden_yleydi.

14 **Sz, şerbet nasıldı?**

15 var_ıdı, şerbet de var_ıdı. bayramcalık giderdi, eveli byle şerbet zangır
16 zungur ydu. herkeş gendi gendini anca idāre ediyirdi yavrım. sañsanat zamanı deşildi.
17 biz yle rdk urban_oluyum. hinci sañsanatlı. herif ekmā, yiyacā olmasa bi saz
18 getiriyir, şoruya oyyur, dangır dangır aldırıyır yavrım.

19 **Nine, dğn hazırlığı ne yapılırdı?**

20 başlık var_ıdı. biz cışracının ızına otuz bin lira virdik. o da işte iki halı, sedir
21 halısı, drt yastış,  at yataş verdi cışracı. yalanı allah sevmez. başKa zangırı
22 zunguru lan_evermedik. rstemın ızını aldık, gendimiz yaptış, gendimiz

23 aldıḡ ölüm. hindi iki ölümüz evlendi. dörd olan evlendi. ikisini görüdü, ikisini
24 görmedik. işte ne verseysek, ne alırsak aldıḡ. olanın kız sevdikten sonra ölüm.

25 **Çehiz hazırlanır mıydı eskiden?**

26 hazırlanma mı, haña doḡunurdū, namazlā doḡunurdū, çuval doḡunurdū. yol
27 verilirdi, yol namazlāsı doḡunur. hindi hal hatep var mı çorap bile vermiyullar ayāña
28 ölüm. ammā! eski öyleydi ḡurban oluyum. ḡaynanası gelecek, ḡayınbabası gelecek.
29 bayramda ne getirecek. ya bi yelek, ya bir ḡómlek. hindiki gimi öyle sentetik süntetik
30 yōdu. çapıttan dikilip geliyidi.

31 **Peki, düḡün nasıl olurdu?**

32 dīner de nāpardıḡ, bi mal keserdik. ocā bi yemekçi getirirdik. dī olurdu,
33 avratlar birikir, oynallar, gülellerdi. odalara erkekler otururdu, ḡadınlar eve otururdu.
34 keser, dūn iderdik. bir hafta dī olurdu. bi mal keserdik, onnan ḡaldırırdık. öyleydi
35 ölüm. ḡına davarıydı o da biliyūñ mu. ḡına davarı gelirdi, kesilirdi ḡızıñ evine.
36 olanıñ evine de gendi keserdi işde.

37 **Ḡına nasıl olurdu teyze?**

38 ḡına özenir, yanardı. ḡına türḡüsü çırılırdı. ḡız anası, ḡız anası niye ālamıyu
39 bunuñ öz anası diyi.

40 **Düḡünlerde ne oyun oynanırdı?**

41 ḡaşḡınan her şey oynanırdı ölüm. erkek haley sekerdi. herif ḡıza allāñ emri
42 dirseñ olanın ḡızı eletiyiller, oynuyūñ. evelden o yōdu. gece gelirdi, görüşölüp giderdi.
43 ḡūñüz olan gelir de ḡösteriller mi. hindi ananın babanın yanında geliyi ālā, oturuyu,
44 ḡonuşuyu, geçiyi, ḡoyyur, gidiyir ḡuzum. eveli gece gelirdi felāncanın ḡızının nişannısı
45 gelmiş diyi. emmilerim vardı benim dört dene. gelenleri, ḡuvalallar, dutallardı gece.
46 aman yural daḡalım, ney idelim diyi. delānlı ḡollar mıydı kōye hāricadan. ha hinci
47 hosraf öldü ḡurban oluyum. kimse yoḡ. allahtan gelemezlerdi avşarlılar. hep bizim
48 kōyūñ ḡızlarını aldıydı. gece, ḡūñüz illa ḡadirleri olmayınca gelemezlerdi. olanlar vardı
49 bizim, emmilerim neyim varıdı. gelen bizim eve gelirdi. öyleydi. hindi
50 bizim olanlar evlenacā kız yoḡ. olanların başlı işi olmayıncı ḡızı vermiyullar.
51 nāpalım dokuz kōyü dolanıyuruḡ.

52 **Düğün yemekleri nası olurdu?**

53 her şey olurdu. hoşaf gáynardı, sütlü bişerdi, yahnı olurdu, hayva bişmesi
54 olurdu, her yimeğ olurdu. gaysı olurdu. hindi onlar yoğ. bi piriç pilavı bi de et olursa
55 üstüne goyyullar başka yok. bi de Pide, başka yoğ. ıcık yourd unan, kolayınan. evelden
56 gazān gazān yemek yapardı. ilahna sarılırdı, yaprak sarılırdı, her şey olurdu, her şey.
57 çorbasıynan, yahnısıynan bi sininiñ üstüne gaç çışid yemek gonurdu. hindi yoğ.

Konuşan: Fidan Alıcı (84 yaş)

Derleme yeri: Ağaçören ilçesi Kılıçlı köyü

Konusu: Cenaze âdetleri, halk hikâyesi, kına türküsü, dini kıssalar, ilahi

1 Teyze, ılılı'da cenaze âdetleri nasıldı?

2 cenâze öldü müydü herkeş birikir, başsâlı dileller. ondan sna cenâzeyi
3 ğaldırmaya aallar. bi hoca gelir. erkâse erkek yıkar cenâzeyi. ğadın_ısa ğadın yıkar.
4 abdes_aldırır, ondan sna abdesini kaldırır. cenazesini defin ideller. arkasından da bi duâ
5 ideller, mevlit_okudullar. işte böyle

6 başka bi şiy var. nazzik şiye gitti, ğavurlar alıdı ermanı da. onuñ besdesi var.
7 hindi baale bunu bi hoca ermanıya virmiş. sözüm, uzak_olsun. orda iki ocuk_anası
8 olanâca bırakmamışlar. bırakmayıncı bu iki ocnu almış, gemiye binmiş. gemiye
9 binmeden evel çocuklarını suya atmış:

10 edirneye ben vardım

11 dört bi yanna şan virdim.

12 Çocukları ataran

13 gözümü yumavirdim.

14 nazzik gittiñ baña yazzık,

15 cşlerim ezzik.

16 yumurtanıñ ğulpu yoh

17 gözlerimde uyku yoh

18 sr gemici gemiñi

19 gözlerimde görku yoḡ

20 edirneniñ hamamı

21 yandan çıkar dumanı

22 kimselere şüpem yoḡ

23 öldürsünler imanı

24 nazzık cıġerlerim ezzik

25 gittiñ baña yazzık

26 bi de arzıynan ġamberi diyācām:

27 arzıynan ġamber var_ıymış. bunnar ġamberi bulmuşlar biliyiñ mi. ikisi
28 yetişmiş. bir de yetişinci bunnara cazı_arası dimiş ki allah ġambere varsaydıñ, o benim
29 ġardaşım, dimiş. ġambere dimiş ki arzıya o benim bacım, dimiş. neden baciñ, seni
30 buldular, dimiş. bunnar birbirini sevmişler biliyiñ mi. anneyinen baba virmemiş.
31 virmeyinci bunnar birbirine āşıķ_olmuş. annesi bi ġuzu kesmiş, zehir_atmış. sen
32 çeşmiye vardıñ mı bilezzīñi yazmış arzıynan ġamber diyi. ben hani bazı sette pette
33 dirim. bilezzīni çeşmeniñ başında unutmuş. onu da ġamber_almış:

34 sen çeşmiye vardıñ mı

35 eliñi yüzüñe çaldıñ mı

36 allah_aşķına ġamber

37 bilezzīmi aldıñ mı

38 o da:

39 ben çeşmiye varmadım

40 elimi, yüzümü yumadım

- 41 iki ğózium kıór_olsuñ arzım
- 42 bilezziñi almadım
- 43 aķ hind_olsuñ hind_olsuñ
- 44 muhabbetler canda olsuñ
- 45 ne ğózüñü and_ideñ ğamber
- 46 tek bilezzim send_olsuñ.
- 47 o zamanāça eve geliyir. annesi aş bişiriyi, sütünü ğoyyuş:
- 48 aķ yazıya yazıya
- 49 anam ā ğattı ğuzuya
- 50 inanmazsañ ğamberim
- 51 bir loķma at tazıya
- 52 diyur. bir daş ğorba bişiriyi, sütünü sāyı
- 53 annem aş bişirir, loş_ider
- 54 içeni zerhoş_ider
- 55 içme ğamberim, içme
- 56 süt bizi ğardaş_ider
- 57 diyur, o da diyur ki:
- 58 anneñ_aş bişirsiñ, loş_itsiñ
- 59 içeni zerhoş_itsiñ
- 60 ana baba bir dāl
- 61 süt bizi ğardaş_itsiñ

- 62 o zamanāça arzı gelin gidiyi. atınıñ başından dutuyu. diyi ki:
- 63 aķ ğavaķlar, ğavaķlar
- 64 dibine dóķúlmüş ufaķlar
- 65 arzum gelin gidiyi
- 66 sıķdıрмаñ al duvaķlar
- 67 diyi. ondan sōna:
- 68 sultan dayım dāl mi
- 69 kesesine ğayım dāl mi
- 70 çek eliñi keseden
- 71 arzı benim payım dāl mi
- 72 diyi. dayısına gidiyi. biliyiñ mi. o zamanāça geliyi, gelin oluyu bu arzı. oña türkü
- 73 söylüyü:
- 74 yel_eser ökçek ökçek
- 75 bir gelin ğórdüm ķōñlekçek
- 76 elinde deste ğúl var
- 77 ebruli gendinden ğóķçek
- 78 ördek misin, ğaz mısıñ
- 79 o da:
- 80 hem ördām hem ğazım
- 81 hem gelinim hem ğızım
- 82 diyu.

- 83 ayāma basma, tahtıya bas
 84 ğalbiñi bozma derviş baba
 85 benim beyim dā gibi
 86 dā hayatta sā gibi
 87 eridi yūrām bā gibi
 88 resmini duvara adım
 89 dünyadan umudu kesTim
 90 ben bu ğadere kúsdüm
 91 aķan sular duruldu
 92 benim ğönüm yoruldu
 93 ğarılık sıfatı vuruldu
 94 sürüyü sattım, çobana ihtiyācım ğalmadı, didim.
 95 bā ayrı, bostan ayrı
 96 ayrıldım dostan ğayrı
 97 dost bulsam neye yarar
 98 bu ğara yazıdan ğayrı
 99 ateş_öldüm kúlüm yoķ
 100 bülkül_öldüm dilim yoķ
 101 ben cihāna geleli
 102 ālamadık ğúnüm yoķ
 103 bunu didim, bunu gendim beste yaptım.

104 **Mani biliñ mi?**

105 ğaynanam ğara basTı

106 beni  luna kesti

107 kesti kesti n rd 

108 gine b rına basTı

109 ğaynanam ğara z r

110 gelince beni b ar

111 b dunu aramam da

112 k y  başıma y ar

113 hindik bura  aşı _olmuŗ, yimemiŗ, i memiŗ. cen bı ha  dimiŗ ki git bur 
 114 getir, ehmed binsiñ dimiŗ. a şama seyr_eylesiñ dimiŗ. bir de bu bur  getiriyi. ahmed
 115  lıyr. yıldız gibi parlıyarak geldi bura . gelinci didi ki   yle itti. k stah didi cebrail. sen
 116 niye bindirm y  , kim binecek sa a didi. o da utancından bi tere d ŗT , sarı g l bitti.
 117 biliy   m . ben bu a  ŗ dım, didi. beni mah erde bindirmesse ben gendimi
 118 helak_ederim didi. bindi. bindirince o zam na a cebrail nurdan bi perde indi. bir de
 119 gideken daŗ   yle  a tı, yer  ladı, peyg mber terledi, bi teri d ŗT ,  ırmızı g l bitdi.
 120 cebr il terledi, sarı g l bitdi. o zaman a bunnar rev n_ittiler. daŗ  a ıncı destur didi,
 121 daŗ  aldı. gideken iŗte her heybetler geldi g z n  _ r ne. bi adam daŗ yiye, d k l y .
 122 bu ney diye cebr la soruyu. o da diyur ki yetim ha  ını yiyen diyu, bu diyu. bir de
 123  arnında yılan g r n y , ateŗ mi g r n y . bu ney diyu. bu da f z yiyenler diyu
 124 cebr il. iŗte her Şiy, hepisi geldi g z n  _ r ne. hepisi gelince nasr nı geld , ba mad .
 125  ıza sordu. ba saydıñ hep   medler nasr nı olurdu, incile dapardı. bi de bunları ge di.
 126 cinler ateŗ_ald , ya mıya geliyir. bi de didi ki bunlar Şu du ay  o u didi. her kitapta var
 127 ya. onu okuyuncu onlardan  urtuldu. bir de d ŗ nden_ a ıldı bi. bu kim didi. bu da etini

128 gósteren çarşıda didi. bi de bi pis_et var. bi temiz_et var didi. ipti göcaynan bi ğarı eti
 129 yidi, pis eti temiz dāl. bu ne didi. bu da hareme gidiyu, sabahlıyu onuñ goynunda didi.
 130 o didi. halēli göyup da hareme giden didi. bir de bi ğarı geldi. peygamberim oña da bak
 131 didi. bu kim didi. bu da dünyā didi. ār baķaydıñ hep dünyālık olurduñ didi. sōna bi
 132 hamīr_ınan sūt virdiler. ikisinden birini iç didi. içdi, sūtü içdi. ızcık ğaldı biliyiñ mi.
 133 niye hep içmediñ, içiyim mi. geçdi ğayri, ğazandıñ didi. bi de vardılar birinci ğatda
 134 ismāyil gelirdi. kilidi ğümüş_ümüş. ismāyil_isminde birinci ğatıñ bekçisi. vardılar
 135 semāde hazreti aliniñ bacısınıñ_evi var_ıdı. biliyiñ mi. oruya girdi, bi namaz ğıldı, ıcık
 136 uyudu. onuñ_abdesi bozulmuydu didi. bir de erenler, evliyālar tüm_ındiler. inince
 137 onlara iki vāķıt namaz ğıldırıdı. namaz ğılınıcı şöyle yardılar ğassīna ğadar. zemzemler,
 138 zümürdler_ınen yıķadı bunu. giri şöyle itdi. geldi. burā da bi ğaĈ geldi, ip getirdi
 139 cennetten, bāladi. bunlar revan_ıtdiler. 'herkeşi ğórdü gideken, hepsini ğórdü. 'ğaç
 140 hānēye varanāça 'hepsini ğórdü. bi yer var_ımış. inan çıķamaz_ımış, çıkan
 141 inemez_ımış. bi yer var_ımış. ğar tabaķası, mar tabaķası, nur tabaķası hepisi var. oruya
 142 varıncı, arşı ālıya varıncı cebrail diyu kına ğardaşım baña bura haram didi. bir adım
 143 atıyım, yanarım didi. ya ben ğaribim. nidiyim dirken ğanetlerim yoruldu didi. biliyúñ
 144 mi. o zamānaça efdet döşşā geldi. efdet döşşāyinen gitdi. ondan sōna o ğayb_oldu,
 145 bulud_üzerine gitti. sübānekeynen selām veriyi, ettayatiynen bu selāmını alıyı. biliyiñ
 146 mi. o zamānaça perdeler sıyrılıyır, dalġa dalġa hābibim hābibim gel. perdeler sıyrıldı,
 147 vardı. gel habibim saña āşık_oldum. sen beni bilirim doymadıñ. o zamānaça dile dilēni
 148 didi. ümmetim didi. hani birezi ğalıyı, hep dimiyim. ümmetim diyinci didi ki:

149 zātımı miraç_ıttım zātını
 150 dile yazdım adımnan adıñı
 151 ben saña āşıdım ya lātif
 152 ümmetime benden selām söyle
 153 cennetimi onlara ğıldım nāsib
 154 ben cebraili aramıza soķma didim,
 155 sen ümmetiñi soķtuñ.
 156 bi avıç toprā minnet_ıylediñ.

157 didi. o zamanāça didi ki meleykeye. bunu gôtür, cennetimi, cehennemi góster didi. bi de
 158 vardı cennete varıncı ırmaqlar aķıyı, birbirine ğarışmıyı biliyiñ mi. bunuñ kilidi nirde
 159 didi. gendiñde hābibim didi. bi de besmeleyi çekince açıldı. o zamanāça meleykeler var
 160 altın ğafasdāki ummetlerimi góster diyu. o meleykeleriñ duālerine de bundan
 161 ümmetlerime de sevab_olsuñ diyu. o zamanāça ezrāiliñ yandan gitti. sādā insanlar
 162 zevkine, keyfine burcu burcu kóquyuğ. soldāda zebāneler pis pis kóquyu. varıken ezrāili
 163 górdü. şurdan şuruyā_dar gózü var_ımış. gorktu biliyuñ mu. gorkuncu vardı ezrāiliñ
 164 yanna. elinde bi defter var. hiç gózünü ırmıyu diyu. bi defter var onda da yapraklarında
 165 iyī amel, kótü amel yazılıymış. bi de bu ne diyüğ. bu ğúnlük acel defteri didi. otā de iyī
 166 ameli, kótü ameli yaprak düşer, bilírim didi. sāñ_adamına iyi meleyke salarım,
 167 soluñ_adamına kótü meleyke salarım didi. azap verir. o zamanāça ben bu ğórevi gireli
 168 hiç öhtekerimden gelemiyüm didi. hiç memnun dālím, hiç gülmez_imiş. bir de
 169 cehannámá vardı. vardı, mināre ğadar uzun_umuş cehānnám. o da hiç ğúlmemiş.
 170 merhaba diyi hazreti peygamber. cehānnám bi dalĝa açılıyır. nar. bi dā açılıyır, Taşlar
 171 ğızarmış. bi dā açılıyır. 'ta yoķarda ümmetlerim diyi ālıyır. benden selām söyle, affittim
 172 diyi.

173 bi de topraķtan yaratıldımız var, onu biliyorum. hindi cenābı haķ dimiş ki
 174 meleykeler var_ıken. bi daķķada ben bi adam yaratacām, yeryüzünü donatacām. onlar
 175 da úzúlmüşler. dünyayı fesada virir, biz seni zikr_ıderik. yoğ, siziñ_aķlıñız_ermez
 176 dimiş. ben bir adam yaratıyım, yeryüzünü donatacām. o zamanāça meleykeniñ birini
 177 salıyır. git bi topraķ_āl, hēr taraftan. şeytan ğopuyu, diyi ki amān dirim ya diyu senden.
 178 beni nuruñdan yarattı, ateşten yarattı. insan yaradacağ, benden_üsdün_olacağ. ben oña
 179 secde itmedim didi. cennetten çıkarttılar ya. o zamanāça ezrāil, dā ezrāil o dāldi. o aldı
 180 didi ki sen niy_aldıñ didi. aldım, didi. öyleyse sen de ezrāil aleyhisselamsıñ didi. sen
 181 canları böyle alacıñ didi. daş yürekliñ didi. bir de o zamanāça işde toprā yórdı, hamır
 182 hāline geldi. bi topaķ cehānneme ğodu, bi topaķ cennete ğoydu o topraķtan. o zamanāça
 183 bi ğalıp duz attı. şeytan āzından girdi, çıñTı. ben didi dinsiz salacām bunu. didi ki sen
 184 meleykeler müdāfa itti. cenabı haķ benim has ğullarım_olacağ ki aslā sen yanıldamañ,
 185 sîhîrbazları yanıldıñ, gendiñi yanıldıñ didi. bir de o zamanāça ğalp meydana geldi, uruh
 186 gelinÇi giremedi. giremiyorum ya resûlallah didi. gireciñ, didi. zorluķla gireciñ,

187 zorlukla çıkacın didi. bir de o zamanāça geñzine girdi, geñzine girincik fışğırdı.
 188 elhamdürillah didi. adam_ oldu şöyle döruldular. dā balçık çamuru ya sonā o çamır da
 189 yıldı. meleykeler sen kimsin didi. ādemim. neden yaratıldın. toprağtan didi. bōründe
 190 ney. hava didi. derimden yaratıldı didi. o zamanāça bunlar adam_ oldular. cennete
 191 goydu bunları, siz şunu hiç yimiyēcīñiz didi. biliyün mu. burda sefa sürecīñiz didi. o
 192 zamanāça şeytan geldi, tavus guşuynan, yılan da bekçisi. hırkızı bāya bekçi goydu.
 193 tavusa didi sizi heç çekemiyürüm amma size ölüm var, şundan yiseler size bakma ya şu
 194 adem_ inen hava yise didi. bir de onlara eletti şeytan, tavus ğaldı. yiyinci bunların şekli
 195 döndü. beri öte ğaçıyıllar. niriye ğaçıyın didi cenābı hağ. işte didi şeytan pislikleri
 196 geldi, şu ğıylara sürdüler. neden işlediñ didi. bizi yılan yaldatdı didi. yılanı niçin
 197 yaldattı. şeytan yaldattı, şeytan geldi. cin has olması mahkemēye gelmez, şeytan gitti.
 198 bunları birini bi dāya atdı, birini bi dāya atdı. bunlar hava anamız ālayı ālayı guşlar
 199 pers_ oldu. bunlara dayanamadı. cebrāle didi. git ğaç sene sōna bi su vur didi. hava
 200 yıķansın didi. ğózelleşdi cılbak, çiçekler_ inen örtünüyullar. bi daha ādem aleyhisselāma
 201 o da yıķandı, o da ğózelleşdi. didi ki dünyanın her tarafını gez, şartını yirine getir didi.
 202 cennetiālādan bi yakıt getirdiler. mekke adını goydular. burda ikiñiz yaşıyacıniz didiler,
 203 biliyün mu. ateşleri yōdu. cebrāli ateşe saldılar. bi zerre ğadar ateşi getiremedi. hayat
 204 deñizini goyurdu, o ateş söndü onun kılını getirdi. bi de didi ki ben size ekiz ekiz
 205 çocuk virecām didi. o zamanāça didi ki hābil_ inen ğābil ben niye nişanımı virecām
 206 didi. ğózel beniki çirkini niye alacām. aynı anadan babadanığ diyincik onu aldı, onu
 207 öldürdü, almadan öldürdü. biri birini öldürdü. o zamanāça iki ğarga geldi. döñüşdü,
 208 öldürdü, ayāynan cızdı oruya goydu onu biliyün mu. beyle itdi, o da öyle itdi. toprağ
 209 çırdı, ādem_ atamız geliyor. ādem hābil, ğābili öldürdü. ğanını baña ğatdı, gel didi. yas
 210 dutdular biliyün mu. ondan sōna āladılar, sızılادılar. yā resulallah, didi
 211 tavut_ aleyhisselam ölu var_ ımış. buña ğaç sene ömür virdiñ didi. o da didi ki şu_ ādar.
 212 pek_ ız ha ıcık uzat didi. ğudret elim_ inen yarattım, ben_ uzadamam, amma ömründen
 213 virirseñ uzadırım didi. on sene onun_ ömründen aldı, oña goydu. ğún geldi bunun vāde
 214 yetdi. sen mi virdiñ didi ezrāle benim canı mı. viren_ alsın didi. ölüm necedir didi.
 215 cenābı hağnan ğonuşdu biliyün mu. ölüm, aradan ğuvatlı bi çalı çeker gibi iri yarı davar
 216 yüzer gibi diyinci öhö öhö diyi ālayıncı toprağ didi ki ne ālañ, seni benden_ aldı. baña
 217 ğatmıya söz virdi. boğç virmeyen ödenir didi.

218 **Kına türkülerini bilir misin?**

219 ğınacılar çay başına düzüldü

220 yeşil ğınam artan taşda özendi

221 ğınayı ğófüncü beñzim bozuldu.

222 ah_anam ah virme beni yabana

223 vireydiñ de kıyümüzde çobana

224 anam beni niye verdiñ kırtlere

225 beni ğoyduñ dertlere

226 kırtleriñ devesi gider, geç gelir

227 yayılır yayılır ğarnı aç gelir.

228 kırtler dilleşdikçe baña ğuç gelir

229 niye virdiñ anam beni kırtlere

230 ğoyduñ beni bilinmedik dertlere

231 kırtleriñ kúll□yoķuş didiler

232 var_anam yeriñe yakış didiler

233 kırtler dilleşdikÇe bakış didiler

234 ah_anam beni niye virdiñ yabana

235 virseydiñ kıyümüzde çobana

236 alleşir ğurbālar, üter ğúllerde

237 ğırıldı ğanedım, ğaldım çöllerde

- 238 ördüm çorabı ğúvāler kesdi
 239 gitdiñ yollara ğadem mi basdıñ
 240 gittiñ ğurbete mek'an mı duttuñ
 241 ğórdüñ ğózelleri beni unudduñ

İlahi

- 242 tevhidle yap her işiñ
 243 ğurtar minnetteñ başıñ
 244 olur ğabir yoldaşıñ
 245 lâ ilāhe illāllah
- 246 vurulur mahşer çayı
 247 erir yürekler yayı
 248 resūl alır sancaı
 249 lâ ilāhe illāllah
- 250 bunuñla al ahiret
 251 viriller hūri cennet
 252 geceyi ğúndüze ğat
 253 lâ ilāhe illāllah

254 ğórmeñ azabi ālemi

255 ismi rabbil ālemin

256 çoĥ söyle bu kelamı

257 lâ ilāhe illāllah

258 ğózel mevlamıñ_adı

259 heç gitmez āzım dadı

260 lâ ilāhe illāllah

261 erenleriñ yörā

262 yakın eyler yırā

263 arşıñ kürsüñ firā

264 lâ ilāhe illāllah

265 yonuz da bunu didi

266 yanar yürek aşķ_odu

267 mevlamıñ ğózel_adı

268 lâ ilāhe illāllah

269 bunuñla al āhiret

270 viriller hūri cennet

271 geceyi ğúndüze ğat

272 lâ ilâhe illâllah

273 ğórmeñ azābi ālemi

274 ismi rabbil ālemin

275 çoĥ söyle bu kelamı

276 lâ ilâhe illâllah

277 al eliñe ğalemi

278 yaz mevlamıñ _adını

279 şekerlerde bulmadım

280 ben tevhídiñ dadını

281 illâ allah hu allah

282 aşkı́m sende çok _allah

283 lâ ilâhe illâllah

284 yeşil _örtü bālarım

285 gúnahıma ālarım

286 muhammed mistafanıñ

287 şefâtini umarım.

288 illâllah hu allah

289 aşkı́m sende çok _allah

290 lâ ilâhe illâllah

291 nur muhammed sallallah

292 yeşil_örtü başında

293 hilâ yohtur işinde

294 aşk_inen allah diyen

295 cemal görür dışında

296 illallah hu allah

297 aşkım sende çok_allah

298 lâ ilâhe illallah

299 devemiñ yukü üzüm

300 mekkeniñ yolu uzun

301 sevgili habibimiñ

302 sancāniñ_altı bizim

303 illā allah hu allah

304 aşkım sende çok_allah

305 lâ ilâhe illallah

306 nur muhammed sallallah

307 güzel şıımıñ sözü

308 arşı ālaniñ_altında

309 arasıñ bulsuñ bizi

- 310 ğururlanma insan_õlu
 311 ölmemiye çareñ mi var
 312 hezen vurmuş bir ğúl gibi
 313 solmamıya çareñ mi var
- 314 insan_õlu ğuş misālî
 315 yuvasından uçabilir
 316 insan_õlu hiç misālî
 317 bir ğún_olur ölebilir
 318 dālar daşlar ҡúl misālî
 319 bir ğún olur solabilir

Konuşan: Dede Baylan (50 Yaş)**Derleme yeri: Ağaçören ilçesi Sofular köyü****Konusu: Anı**

1 ... önden giderkene daha ben gurdu hap hap hiç görmedim. amma yalnız
2 af_idersiñ iki kópēm var_ıdı. birisi boş, birisi bālı. şu yaylada yatarđık biz. o zaman
3 işde havlu çevirmesi çalıynan felān oluyurdu yani böyle. geçilerde allāhañ ğúnüne her
4 ğún çıkıyur, yokarıyı buradan seniñ şu öbür araba ğadar yokarda yatıyur yani. onları bi
5 getiriyürüm, giri gidiyü, giri yatıyur işte falān. geçi de gurdu bildirir yani. biliyu musuñ.
6 ğoyun da bildirir, geçi de yani. kıkırdamıya başladı geçiler. ben de bi çadırım var bóyle
7 çadırıñ içindeyim. yalnız o boş kópēñ bi denesi gurdu, birini aldı, gitti. biri de öbür
8 taraftan geliyü. iki āzlı yani. birisi āz vermiş, birisi de geçiye alacağ. yalnız bunu da
9 biliyorum yani geçi pıkırdıyur ya ben onuñ oldūnu biliyorum. ben de didim ki yani len
10 boşver alsıñ biri de hēc_olmazsa kúnıde her ğún on sefer aşşā indirmeden_ise birini alır
11 yazār bi dā da çıkmazlar yani hesābını yapıyuruz biz kendimiz. bi de o geçi de benim
12 kendi geçim. hatta geçi bā dimesiynen barabar bārıf bārmaz kópek bi yandan ben de
13 çadırdan çıktım, işte elimizde o ğúnūñ behrinde silāmız, diyneksiz yetişdim. kópek
14 üstüme getirdi hayvan bóyle beni. ğıvrattı, üstüme getirdi ya şimdi çalacām kópānan
15 şöyle geliyi, elde avuçda bi kópek var beni ğoruyan onu da vurursak biz ğompile
16 ğalacıyık yani. neyse biz tābi kópek aldı, gitti. geçiye ğurtardık, geçiye accık yaralamış
17 şöyle yani buāzından. biz o tek aynı ıstıķamete gidinci çit_olunca yani kópā sıkallar
18 gibicesine yani insan bi kişiyē, iki kişiyē şimdi ne desiñ aynı ğurtla kópek hesabı aynı.
19 öbür kópē da ğoyuruyum da didim bu da onnan barabar gitsiñ. biz de onu ğoyurduk. o
20 da af_idersiñ buluda ürüyü biliyiñ mu. yani ğedefe ürümüyü de yani. avşara dōru
21 gidiyü, vav diyu giri geliyu buña dōru. ülen sen gel buruya didim. buña iki diynek
22 çektim. giri bāladım. ben elettirik, silām elimde kópān peşine düşdüm. hani kópā destek
23 barime veriyim yani. orda yalnız düşüp de şey_olmasın. neyse bayā gitdik, ğōñūñ
24 bālarına altına ğadar gitdik. altı yidi yüz metre. orda da döndü, geldi hayvan öylece. bi
25 de şurda şiyde aldırdım. bi ğaraltı aħşam_ınan gidiyü böyle. hasde bi geçi var_ıdı.
26 tikenıñ_çinde ğalmış. ğaraltı gidiyi yalnız_ā bizim_o bi kópek var yanında hayvan o
27 da yılgın canavardan, yaşlı. o gidiyü, ben gidiyürüm. böyle alabildīme aşşā dōru

28 gidiyürüm yani. o deriye indi ben de üstüne atladım böyle. o hasde geçiyi ğurtardığ. öte
 29 yanna gitdiydik, üç deneymiş nāmussuzlar. üçü de orda bekliyür. aman didim geçi sen
 30 gel biz en_ıyisi ğoyunumuzuñ yanına duralım da kıópēnan barabar vermiyelim. böyle
 31 maziler oluyu işte bāzı.

32 **Bu canavar dedimiz ğurt bunlar aç ğalınca mı iniyo sürüye?**

33 yav bunlar tok da ğalsa aç da ğalsa bunlar çok zararlı bi hayvan yāni. öldürmek
 34 yani onuñ ğórevi. bi tene yiyecek amma önüne aldıktan sōna ulaşabildi yere ğadar ğırar
 35 gider. üstünden_atlasa ğoyun gene ölür. ödü patlar, ölür.

36 **Ġarşı ğarşıya geldiñ mi hiç?**

37 hēç, daha ğórmedim. işte o aĥşam da yani anlattım bu iki meselede aĥşam
 38 ğórdüm. nasıl bi ğıballı oldūnu da seçemedim. yani mavi mi veyātta ğó mü çapay mı o
 39 şekilde de ğórmedim.

Konuşan: A) Fatma Öztürk (72 yaş), B) Ömer Dede Öztürk (75 yaş)

Derleme Yeri: Ağaçören ilçesi Avşar köyü

Konusu: Düğün âdetleri, eski köy yaşantısı

1 **Nasıl düğün yapardınız?**

2 A) ezelden üç gün ekmek yapılırdı tahta gurup. dört didi günü oduna
3 gidellerdi, odun toplallar gelillerdi ganiynan. ondan sōna ğarşı avratlar, yılırdı ğapiya.
4 hale y sekerdi oduncu gelekene yemek yapılırdı. o gün öyle geçerdi, devli günü bayrak
5 kağardı. ondan sōna millet birikirdi, oynasırdı, yemekçi olurdu. eveli aşçı neyi yōdu.
6 ğadınlar yapardı yemā, büyük ğadınlar. yapallardı, geçler oynardı, çalardı. davul da
7 ezelden çok gelmezdi hani. gendileri oynar, sekerdi. sōna sōna geldi davul düdük. o
8 günlerde yōdu davul düdük. amma o günleriñ dōru oynamaları bugünden iyyidi. çok
9 ğadınlar oynardı, çıkallardı ğaşşınan, teft ğinen ğadınıñ birisi bohçalanıp türkü çırardı.
10 eş_eş çıkallardı, ğaşşınan oynallardı. hindik o âdetler yoğ ölüm. bi şey yok hindi. o
11 âdetler çok ğiyyidi. bi hafta dūn olurdu, millet osanırdı, o dūnden o dūne ğaşşik
12 çalacıyık, türkü çīracıyık diyi ğızallardı tükenmüyür dūn diyi. daha neşeli olurdu,
13 iy olurdu. öyleydi, evelden çok ğiyyidi. hincik ne var, bi şey yoğ. bōn bi cuma günü
14 bayrak ğaşıyır, bazartesi gelin iniyir, o da hep şu kıynānen başka bi şey yoğ. ezelden
15 siyli asbabı, atardı fesi püşkülü atardı ki nası ğōzel. altın dağılırdı buralarda. cangır
16 cunğur nası gün üdü o günler. hindik ne var da ne. hindikine hēç imrenme.

17 **Peki, ğına geceñiz nası olurdu?**

18 A) vallā işte bōn yemekçi giderdi. başka kıyde olsun, kıyüñ ğinde olsun
19 yemekçi giderdik. orda ğalan bir ğişi ğalırdı. hani ğalan giderdi, geri aħşam varırdı.
20 orda ğına yağardı ğeline, gelin ğıza ğına yağardı. yatırardı gelin ğızı, birezimiz
21 gelirdik birezimiz hani yer bulunursa yatardı orda, dūn sābinde. orda yatardı, zabānan
22 da ğağardı, kıyden gelen olurdu. gelini alardı, düşerdik yola. şo kıyden bu kıye
23 gelirdik. amma çok ğüzel ğidi.

24 B) dōñuşúrdúñüz, çekişirdiñiz.

25 A) canım dönüş, çekişe bakma, ezelden işte başka yabancı yerlere gitdîmizde
 26 asbablarımızı dikellerdi, döşşâ dikellerdi, üzüm dizellerdi yokarı kıylerde. çok şatamalı
 27 olurdu hani. arabalar çok olurdu, arabanın atlarına sözüm yabana zili dağallardı, canı
 28 dağallardı, bi görecân. hindi nirde bilellerdi. yarışşâ gidellerdi. hindik, aman hincik vallâ
 29 ben bu arabadan da bi şey anlamıyurum, taksiden de bi şey anlamıyurum. bi şey yoğ.
 30 dünden de bi şey anlamıyurum. eski çok iyiydi, çoğ.

31 **Böyle birkaç teyze tefti eline alıp bir şeyler çağırır mıydı?**

32 A) arañ mı!

33 **Ne dirdi?**

34 A) valla ben ne biliyim, ben onları çok bilmiyirim.

35 gız anası, gız anası

36 yok mu bunun öz anası

37 yok mu bunun çıkaracağı dayısı, ğardaşı

38 diyi böyle çırıldardı, çok çırıldardı da hani ben gendim çırmadım. denkleme işti aklıma
 39 geliyi.

40 **Başlık olur muydu ezeli?**

41 A) ezelden var ıdı başlık.

42 **Nasıl olurdu?**

43 A) minderiñ altına soğallardı. öyle fazla olmaz da hani gelillerdi dúnúr, bi
 44 altın dağallardı gelin ğıza, gelin gız elini öperdi. onlar da bi tavık keser, yemek yidirirdi.
 45 minderiñ altına soğallar gidellerdi. ne soğallarsa. ondan sōna işte ğardaş yolu çıktı, bi
 46 millan, iki millan yolluk çıktı hindik. hindik çok evelkide bi şey yōdu yavırım.

47 **Düğün hazırlığı yapar mıydınız evveli?**

48 A) dün hazırlı olma mı.

49 **Ne yapardıñız?**

50 A) ne yapacıyık yavrum bi şey yapmazdık hani dūn hazırlı ne yapacıyık.
 51 gitdiñde al gel çarşıdan üzüm, ğaysı, şo şu etini. malıñ olursa keserdiñ, malıñ olmazsa
 52 ne kesecāñ. alırdıñ, giderdiñ, getirirdiñ başka yerde satıñ. malıñ olursa ğapıda keserdiñ.
 53 ahçı yōdu. ğadınlar, büyük ğadınlar yapallardı gōzelce, üş dört ğún yemek yapılırdı, çok
 54 misāfirler gelirdi, odalar almazdı, yatılırdı. hindik vardıñınan, geldiñ bir oluyur
 55 yavrum. bi şey yoñ hindik. hemen bitiyi, baksañ ki gelin iniyir, ā duvānan ğunuyu
 56 ğapıya. ezeli gelinnen ğuvā gōrūnmüyüdü, ğuvāyı saqlallardı. gelin şordan çıkdı mıydı
 57 ğuvā saqlanırdı. akşam getirillerdi içeri, seniñ gimi geçler yanında ğurev inen içeriye
 58 yitellerdi, sādıc ğalırdı, zabānan geri biri geceden gelirdi ğuvāyı çalıp gitmiye. öyleydi
 59 yavrum o ğúnlerde, hiç bi şey yoñ bugúnlerde. e ğuvāyinen gelin şurda oynayı oynayı
 60 yoruluyur, getiriyir, içeriye ğoyyur, gidiyir. haydi! hindik hiç bi şeye yaramıyır, hiç.
 61 ezeli çok iyiydi yavrum.

62 **Teyze böyle birbirini gōfmeden evlenme var mı, nasıl olurdu onlar, bi anlat.**
 63 **amcamla nasıl evlendiñ?**

64 A) babam verdi, bunun babası allāñ emri didi. benim babam da verdi, biz
 65 gendimiz hiç birbirimizi gōfmedik. gōrüşmüye gelene ğadar. gōrüşmüye geldi bacımıñ
 66 evine böyle uzaktan. ondan sōna bacımdan beni çırdı, aldı gitti bacımıñ evinde bi kaç
 67 dağka avustu durdu, işte o kadar. sōna gene geldiñde evimize geldi. çok çok bacımıñ
 68 evine gelirdi.

69 B) gōfseydim almazdım ki

70 **Şimdi millet birbirini gōrüyo, amma geçim düzen olmuyo teyze. Ney bunun**
 71 **sebebi?**

72 A) bunun sebebi ney işde. ezelki gelinleriñ giydı ud, ud muydu. azı da udluydu,
 73 hindiki gelinleriñ giydı ā keten ... öten n olacağ. bak hinci ipdiden yusup oldu ya
 74 ğuyuya ne attı ğardaşları. bilir misiñ?

75 **He.**

76 onuñ filimine bakıyırır. o ğadın geldi niynesin onu, niynesin bunu. ğız otur da
 77 şunu dinle bi. onuñ dadını bilen bilir yavrum. ğurban olamıyıllar mı hindikiler oña

78 buña. yoḥ, hindikilerine ḡō di, yalan di ondan_oluyur işte. başka bi şey yoḥ. ah o ḡúnler
 79 yavırım, o ḡúnler çok ḡózel ḡún_üdü sayḡı var_ıdı, sevgi var_ıdı böyüñ_için. benim
 80 ḡaynanam_öldü, gitti de ḡayınlarına bi tāne ḡonuşamazdı. bazı ben ḡonuşurdum da
 81 baña dirdi ki gelin sen ḡonuşuyuñ ḡórüyüñ mü benim ḡonuşmadım adamlardan dirdi.
 82 onlar çırırđı. hele şurda bunuñ_emmisi var_ıdı işde onlar çırırđı. baña ḡúflek dirdi
 83 babamıñ adı memmet de ḡúflek deyi çırırđı. varırdım_işte bi şey diyecāse dirdi de. hani
 84 hindik ne bóyükle var, ne güccük var yavırım ne ḡaynana, ḡayınbaba sayḡısı var, ne ḡonu
 85 ḡoñşu sayḡısı var. hēç hindiki gelinler çocü ḡucāna alıyır. al dedesi, al dedesi. amōv biz
 86 dedeniñ yanında al nirde ḡorḡardıḡ, evdānden ḡorḡardıḡ, ḡoñşudāndan da ḡorḡardıḡ.
 87 zamānımız geçen_ādar. şo hatip, ḡara mustafa var_ıdı. ḡorḡumuzdan çocü ḡucāmıza
 88 alamazdıḡ. ...tohumları ḡucānda çocuk ḡórseñ bunnan beraber şoruya dursañ da
 89 ḡonuşsañ, şo moturuñ yanna dur bunnan ḡonuş. bunuñ bibisi var_ıdı. beni bi hafta
 90 dışarı çıkartmadı. sen nası gelin_ölduñ da herif sābı olduñ da ḡānınıñ yanında durduñ
 91 da ḡonuşuyuñ onnan diyi. vallā baḡ. biz çok sıtam çektik yavırım. hindik
 92 ḡurban_oluyum hiç bi sayḡı var mı, gezdiñ yirde, ḡórduñ yirde. yoḥ ḡuzum yoḥ, hindik
 93 yoḥ.

94 **Peki, teyze çocukları nası yetiştirirdiñiz?**

95 onu heç sormasañ daha iy_olur yavırım. şo dālara giderdik ekin işlemeye,
 96 zabānan ḡayınbabam bindirirdi arabıya. ben gelin geldim buruya çocüm_üç sene
 97 olmadı. üç seneden sōna bi ḡız_öldü. maraḡlılardı gelin dōm yapmadı diyi. ondan sō
 98 çocuk_öldü, çocuk ḡırḡlıyıḡan işte ḡırḡı çıkdı, çıkmadı. zabānan sırn_ınan_aldı, sap
 99 çekmiye ḡótürdü şo dālara. āşam geri sırnan getirdi. şurda da bi ḡarı var didi ki hac
 100 hüseyin, sarı hüseyin hani geline, ōlana, toruna maraḡlıyđıñ, didi. bu gelin şafaḡta gitti
 101 didi, āḡşam geliyor, o çocuk nōrdi içerde didi. çocuk gider, gelir şōrda bālar vardı
 102 şuralarda. hindi buralar ev oldu hep. bāñ yanına getirillerdi. burda bi
 103 ḡorümcemiziñ_āşşāda bi güççük çocuk vardı. getirirdi beni emzir diyi. amanıñ çocuk
 104 gelirdi, ḡoñsümü verdim mi yavırım çocuk öldü. hā, hā dirdi emmezdi de. ondan sōna
 105 yatardı ōleneçe. ordan getirirdi, geri buruya getirirdi. o sıcak toprā da gerisi ebesi
 106 belerdi. biz dāda āşam_üstü sırnan geliyorik, sırnan gidiyirik. o çocuk, ne
 107 çocuk_olacaḡ. yatırıñ ōlenā_dar toprāñ_içinde yatar. gendiñ_ekmek yapañ. ondan
 108 sōna su yoḡdu ḡurban_oluyum hindik su dolu, her yirde dolu, üç çeşme içerde.
 109 ḡuyulardan bi ḡucaḡ urḡan, elinde iki helke, deste, su çekeñ. onu getiriñ, ondan sōna bi

110 topak hamır yōuruñ. ekmek yapañ, ondan sōna goñ gideñ tarlıya. o çocuklar benim bi de
 111 saķat ğız var_ıdı. yedi sene haleb_olsuñ, řu dalımda gezdirdim. evelķūn onuñ
 112 evindeydik. pannıdaydı da dāvet_ıtdı, oruya gittik. didim ki ğızım allah seni ğurtardı,
 113 haleb_olsuñ, seni çok taşıdım, didim. ben has-teledim zamanda belki nasīb_olur da gelir
 114 de sen de baķañ mı, didim. aman_anam baķarım, niye baķmayım,
 115 ğurban_olurum_anam baķarım, didi. öyle böyle yavrum geķdi ğúnümüz. ne su
 116 bulabilirdik, ne şiy_ıderdik. vallā goca ğuvalar var ya işde o ğuvalardan su getirirdik de
 117 aşşā ğuyuya giderdik, yokañ ğuyuya bi damla getirirdik de durulurdu. şu dülbentlennen
 118 süzer de destiye ğor_ıçerdik. su yōdu, bi şiy yōdu. yārına kaķamaz, ekin_ışlenir, sap
 119 çekilir, harman yerine gelinir, bi asbap yurduñ. bi de harman kaķacaķ, bi de öyle asbap
 120 yurduñ. su yōdu.

121 B) su yōdu da sabın 'var mıydı, sabın da yōdu, kil de yōdu.

122 A) ğayrı sabını hiç dime.

123 Çamaşıñı nasıl yıķardıñız ya

124 A) iki ğazan doldururduñ, bir ğún sōna ğarşı çeşme var_ıdı, tā aşşāda. o
 125 çeşmeden bir ğún āşamaça eşşānen getirirdi, sözüm yabana doldururduñ iki ğazan. goca
 126 bā ğazanları, onnan develk_ūn de āşamaça ıslatırdıķ, elime de ğaynanam bi ğalıp sabın
 127 verirdi. al ğızım bunnan yu dirdi. ben ğō asbaba gendim řōruya ayrılana ğadar ğō sabın
 128 hiç bilmedim. ā asbaba anca yetirirdim bi ğalıp sabını. neler geķti ğuzum neler neler. o
 129 ğúnler bundan_ıyyidi, vallā iyyidi. o perişanlıķ da bundan_ıyyidi. hincik oturdumuz
 130 yerde hasdeleyirik, oturdumuz yerde hiç hastalıktan ğurtulmuyuruķ. ğözüm ārıyı, ğafam
 131 ārıyı, dizlerim ārıyı. o ğúnde āşamaça çalışıyırdım, ne ārır yiriñ var_ıdı, ne bi şiy
 132 var_ıdı.

133 Hastalıķ yok muydu?

134 yōdu bū_adar bóyle. en çok bir hasdelik olurdu, onu da dillerdi ki ısıtma
 135 dillerdi, ğurale dillerdi. yatar yatardı, ölen ölürdü, ğalan giri kaķardı. bi sıhıya gezerdi,
 136 o da ısıtma hapi satardı, sarı. o hapten gelirdi, ğapı ğapı hasde olana dātırdı. ben onuñ
 137 verdī o hapi üç dört sene yuttum. ısıtma gibi dutardı böyle dombur dombur doñardıñ.
 138 ik_üç sene yutdum o hapi. işte böyle böyle geķdi ğúnümüz yavrum.

Konuşan: Hacer Bahçeci (90 yaş)

Derleme yeri: Ağaçören ilçesi Kırımıni köyü

Konusu: Serbest konuşma

1 ... didiñ gimi lum ınası var, ına türküsü de ırılır. ına da yağıılır, elbise
2 giydirilir, altın dağıılır, sözüm yabana davul getirilir, kek gelir, oynanır, bayrak kaçar.
3 lan başından, ız başından okuntulusu gelir, lan bařınıñ ta ayrı gelir, ondañ saña
4 söyleyim burda aynı bildiñ, sylediñ gimi aynı buranıñ adetleri öyle. allāñ emri didiñ
5 miydi bir_ altın dağallar, bilezzik dağallar, ondan s da bi şerbet_çeller. işte seniñ lan
6 başı akrabāsına duyurur biz ız başı neyse akrābamıza duyurruk. işte böyle bi dn
7 urarık. cehiz virrik, lan başı da alır, ız başı da verir.

8 **Eski hikāyelerden anlatılır mıydı?**

9 onları bilmezzik, onları hani evelden rmedik, ben bilmem esgi adamları. yüz
10 yaşında arı vardı şurda. ř odanıñ sābi yüz yirmi yaşında öldü ya o bilirdi. anladırđı,
11 evelden böyle renek ydu, dirdi. ondañ saña söyleyim bi şiy ydu, dirdi. omağcı
12 memmediñ adamıymış ayınbabam, dirdi. eviñ ymuş, hasırıñ yirine uřoñmaz atmış.
13 ydu eski renekler, hinci her şiyler çıktı lum. uşgonmaz_ınan ev yapallar_ımış.
14 hani hasır yirine. Çalı, angal getiriller, rteller_ımış. Öyle yirlerde oturullar_ımış.
15 hincik çatılı, hasırlı zel içeri dşeli, soba var. ocağta āzına kñ doldururduk. zerine
16 bi kerme dayardık, fr fr yağardığ, bezir ırasını bilirim babam zengin_ıdı.
17 camızımız var_ıdı. bezir yağardığ, az ydu. snadan az çıktı. durağana lāmba çıktı,
18 durağana alettirik çıktı diyekene aldı gitdi hah.

19 **Eskiden yaşantınız zor mıydı?**

20 zor_ıdu, ydu. sözüm yabana eşşek de bulamazdığ ifte şacak. kz de
21 bulamazdığ. duyduñ mu. geldim ben babam zengin_ıdı. ocā aşır_ā dillerdi. buruya
22 geldim, herifim fuğāre idi. bi yanda sözüm yabana eşşeknen öküz yatardı. bi yanda da
23 biz yatardığ. ahırda yıkanır, gelirdik mallarıñ_inde. ondan s titriye titriye evde adam
24 varsa ondañ orğā orğā aman rmeřiñ, aman_ıtmeřiñ. gelirdik, hā herifiñ oynuna
25 girerdik. arda apıda yıkanırdık. o nler gitti de hindiki baş_ıcunda televzin, tiyip,

26 hamemlik ayrı, ğúneş suyu ayrı ğuzūm. neler çıktı, onu ğórdük. bizim ğúnümüz
 27 öyleydi. üç ğardaş_ıdı bizim herif, üçü de bir_aradaydık. ayrı ayrı oturumumuz vardı
 28 ya. tandıra ğúdül atardı. ğúdülñen giderdik, hangımız evel kaçarsak onu alır, giderdik.
 29 sōna ğalan buz gibi suya girerdi. ocā bi tezzek ğómerdik şu_adar, üstüne de bi bardak
 30 ğorduk şöyle, hindi şunlar çıktı bak. çanak bardak vardı. üstüne ğorduk, o ılırdı.
 31 ğaynanam var_ıdı, kaçır, abdesini alırdı o ılık suyunan. bahtı ki onnan yıķandıysak
 32 bilir. bōn sırtñ yıkanmış benim abdes suyunnan. ocāñ içindā tezzek şu_adar ne
 33 ılıdacak. öyle deşer, ğómerdik.

34 **Bağlarda, bahçelerde çalışır mıydınız, nası yapardıñız?**

35 bālarda hendāni yapardık, bellerdik, hiniki gimi ğarını ekerdik. aynı hindi
 36 öyle. suyu olursa dokuz_ev sulardı, üç çişme var, hinci kesildi şorda yoluñ üstünde.
 37 dokuz_ev sulardık keşşinen. bi gece bi ğündüz ben, bi gece bi ğündüz ötā. dokuz ğünde
 38 bi su gelirdi. böyle böyle miydana getirdik. daha iki üç ğún_ıldu hinci yirden su çıktı,
 39 havāya atıy su. bak, şurada su çıkarttık, her yirde ğumbürdüyü su. duyduñ mu.
 40 yiriñ_ıltından su dōne dōne. dünān boyunca burğuyunan çıķdı. yine şu arada yer
 41 var_ımış moturuñ altında ahır var, malıñ ahır. hindi ordan deñiz gibi su çıkarttı. onnar
 42 nirdeyimiş, saklımıymış, hiç mi bilmezimissik. aķan çişmelere ğopardık. kim
 43 çıkartmışsa hayrına işte onuñ suyunu içellerdi ölenāca. o çişme de kesildi. hindi
 44 herkesiñ ğapısında çişme, ğuyu böyle geldi. şurda ğuyu var_ıdı, ta şordan, avşardan
 45 gelillerdi suya. su da yōdu avşarda, buralar gene beçenek başıydı. şu yannı tarafda su
 46 yoh, ğıraç eskiārılı tarafı, avşar tarafı. bizleriñ gene beçenāımız var_ıdı. ğurbālar
 47 ötüşüyudu ğürruk ğürruk. hindi ğurbā hiç sesi duyulmuyu. ciyenleş kaçardı dā boyunca
 48 beçenekleriñ_içinde. damıñ boyunca ğar yārdı. içerden çok ğazanlara ğar ıslar,
 49 içellerdi, suya gidemezdik. çır_açallardı. ııycık ğar yāyır, zabānan kaçırır. öyle
 50 ğórdük yavrim, bizim ğúnümüzde, babamıñ neyiñ ğúnünde ğar çok yārdı, damlarıñ
 51 boyunca yārdı.

52 **Peki, atalarıñız nirden gelmişler?**

53 atalarımızı söylellerdi, şinci bāçacı diller bize. bi de çomakçılar diller. çomakçı
 54 diyince apdallar çomakçı, öyle diller. çomakçı da zengindiñ, duyduñ mu. kıyüñ bi
 55 yarısı da çardaķtan gelmiş. şābenli buruya ğonacāmış. bura sinekli diyi ğitmiş, şō
 56 bayırıñ ğumuna ğonmuş. buralar da sinek çok_olurmuş. su var_a, ciyen ne var_a.

57 sinekli diyi buruya ğonmamış. şābenli gitmiş, oruya ğonmuş. buruya da işte bahçacı,
 58 çomakçılar ğonmuş. çomakçı dillermiş, çomakda davul düvellermiş, diller apdallar
 59 çomānan. ğırimini öyle ğalmış.

60 **Gırımdan gelmemiş mi?**

61 yo, yo, yo ğirimden dāl. çomakçı dillermiş, çomakçı.

62 **Kırım Tatarlarından gelme değil mi burası?**

63 amma benim herif didi ki anam tatarlardan gelmiş, dirdi. anası ayrı, anası
 64 tatarlardan gelmiş. benim herifiñ anası tatarlarmış, sülālesi tatarlarmış. kıyü bir dāl ya
 65 hepisi, ğarışık. şu mahalle o yandan gelmiş, tatarlardan. hastānede yatıyurum, irahmatlık
 66 herif öldü ya. tatarlar geldi hastāniye. kıombe çekmiş, tatarı ğórünce bizim herif gelirdi,
 67 niye böyle sevindiñ dirdim. anamıñ sülālesi didi. hah, duyduñ mu. bizim soyadımız ayrı.
 68 tatar da var ondan sōna altın da var soyadıñı söylerseñ bozdepe de var. ne bīm hepsi var.

69 **Teyzē, ekmek yapar mıydıñız, yuğa yapar mıydıñız?**

70 abōv, yapmamıyık! zabānan ğağardık erkenden, benim anamıñ neyiñ ğúnünde.
 71 babam tırpan çalardı, babam zengin_jidi. iki yüz, üç yüz dönüm yiri var_jıdı. tırpancı
 72 gelirdi kederliden, abduşāndan, ondan saña söyleyim cāmiliden. sekiz_on tırpan gelirdi,
 73 ğür ğür çalardı, yatā alırdıh, dambaşıya çıkardıh. evde, içerde yatılmazdı. ğadın yatānı
 74 dambaşıya sererdik, ırğat gelecek diyi ğapıyı süpürürdük, döşşek_atardık, yasdık
 75 ğorduk. eveli duzlu destiler satılırdı. duzlu destileri doldururduk. ekmāk yapılmamı
 76 allāñ ğúnüne ekmek yapardıh, börek yapardıh. yā ğızardırdık, sekiz_on ekmānen dışına
 77 çıkmayınca yimezlerdi. ıcık şinciki kedi yimez yālıyı sürüyürük cırt cırt cırt hadi.
 78 yimiyi, kedi de yimiyür. camızın yāları bēyle çıkardırdık, çömlek. çatallara basardıh
 79 şöyle. beçenekde camızlar yatardı suyuñ_çinde.

80 siyli giyerdik, hindi bi ğoca dona girdik, ğoca dondan da ğuççıldık eyce.
 81 fistona girdik. eveli fes, puskül altın şuruyaça, duluk bastun şuruyaca, ğoluñda bilezzik,
 82 iler_önünde ünük, arkañda siyli, ünük bā puskül_ünen. daha benim gelinlik asbabım
 83 duruyur. duyduñ mu öyley_jidi. hindi fisdonu dağıyuruk, haydi. ināk ölen sāluyur, sütçü
 84 de ölen geliyür. südü nirde ğorecādık. yā alırdık, yā satardık. almazsa adamıñ horantası
 85 çok olursa çölmeklere, çatallara basardıh. yirlerdi çoluk çocuk, evi horantalı olan.
 86 duyduñ mu ölüm. ben öyle ğórdüm, benim ğúnüm öyleyidi. ğızlīmdan babam

87 zengin_ıdı, camızımız da var_ıdı. bir dolu camızımız var_ıdı, bir dolu da ināımız
 88 var_ıdı. inek ekiz bızalardı vallā billā. bir gün vardım babamnan çay dutuyuruğ. babam
 89 camızı yālardı ırahmatlık bezirnen. ovardı, gollarını çemrerdi, gúnüz yālardı, gece
 90 ovardı. 'ēyce alsın yā gónünü diyi. ondañ saña söyleyim. ben de çıkardım. inek
 91 bızalamış, şöyle ayāna elledim. camızıñ boğu belledim, aman bağıdıydım bi sarı bızā.
 92 dedē didim. babama dede dirdim inek bızalamış da, bi dā var dahā didim. bir dolu
 93 ināımız, bi dolu camızınız, bi dolu atımız var_ıdı. yılķı atları. sürüynen davarmız da
 94 var_ıdı. burda kıóyde olmazdı davar. hindi herkesiñ içerisinde davar. çölde yatardı,
 95 baharın güzuyu da ordan alıllardı dölünü neyi, baharın buruya gelekene şō yamaç
 96 boş_ıdu. hep hindi tarla oldu bağ eviñ pılanınaca. oruya davar şordan gelirdi, şöyle
 97 'çağmak daşı gimi 'appā. hicdi içerden gāpgara çıkıyı, tüyüne bağınca ikrah geliyi.
 98 davarlar gelirdi ki 'çağmak daşı gimi güzular altında. sāmıya buruya getirillerdi. dölünü
 99 çölden_alırdık. kıóye davar hiç gelmezdi. çobanlar da çoban_ıdı. o adamlar gitti, hindi
 100 döküntü galdı. hindi çoban, sır güden nirde. emmim vardı da davarıñ gıymatını bilmem
 101 dirdi.

102 ırahmatlık dersliydi, hocaydı. gitti, efendi babaya danışdı şurda. vardı didi ki
 103 son kesenim var olan didi. ben, on dönüm tarlayınan on göyun virecām ergencilīnin
 104 yirine didi. iki gardaşı var, belki evermezler didi. bu avrat da bi şey yapamaz didi. bu
 105 çocūn ergencilīnin yirine on göyunnan, on dönüm tarla virecām, didi. satsıñ_anası,
 106 eversiñ didi. gardaşları garişır da everirse āla, ne mutlu, didi. onuñ da davarı da
 107 bölüşdürmez, tarlayı da bölüşdürmez didi. durdu, durdu, durdu. hiç seslenmedi. bi cızı
 108 yir viremeñ didi. onuñ allā yok mu didi. hu hu didi, āladı. olan işte, ayrılmış_olan ne
 109 fayda. avradı iy_olursa, olan, iy_olur. avrat kıót_olursa oluñ da kıótü oluyor duyduñ
 110 mu. faydası yok, bi yanıñdānın faydası var. efendi baba öyle didi, hiç_olmaz didi. o da
 111 nitti. cenābül_allah ölmeden everdi. olanıñ yaşı güççüdü, gızıkı de böyüdü. olanıñ
 112 yaşını böyütdük. olan da gödu, esğara gitti. anā didi, mektup gelirdi, hindi telefonnan
 113 gonuşuruğ. yirmi yaşında yapıñ, beni de esğar_ıtdiñ didi. burda gayri daşlı mercimek
 114 çorbası içiyurum didi. esğar_ocānda, didi hah. hindi öyle eliyenen_everdi. ne borcu
 115 galdı, ne harcı galdı. ödedi, başında galdım, olan da esğardan geldi. bunuñ garişı da
 116 yiñicekıylü. cenābül_allah yardım_ıtti. dōruymuş efendi babanıñ didi. allā yok mu,
 117 buña allah hümbet_ıtdi. hiç bi şey viremeñ, didi. geldik işte. evelden ölüm böyleydik

118 işte. böyle gördük, böyle geçirdik. fistan giyerdik hindi erkek de don giyyür kızlar da
 119 don giyyür, pantul giyyür. erkek_öldünü da bilemiyuruq, ğadın oldūnu da bilemiyuruq.
 120 kızlar_evelden fistan dikerdi ğuççük ğızlara. bizler de siyli giyerdik. üç siyli. ünükler
 121 önümüzde, ğolumuzda ğolçaq hindi hēy ne ğızı belli, ne olanı belli, ne gelini belli.

122 **Nine, büyükleriñize sayğıñız, hürmetiñiz nasıldı, nasıl yaşardıñız?**

123 eskiden neşāl yaşardık, böyümöze böyük yaşardık. baqTık, böyük şordan
 124 geliyür. çocuk_uz varsa ğucāmdan ataridik. böyük geliyür diyü. şöruya ğar_olsuñ_atar
 125 giderdik. ğayınbabanıñ, ğaynananıñ yanda çocuk emzirmezdik. olanāca gelinlik
 126 yapardık ğaynanaya, ğayınbabıya. hindikiler al dedesi, al_ebesi al_anası, al herif.
 127 herife ğótüttürüyü çocu. hindikileri öyle. bizim ğúnümüzde ēyleyidi. şordan bi ğarı
 128 geliyi. elinden ğarşılardık, desdiyi alır, doldururduq. savışdırır, giderdik. ğarı dāl_a
 129 kürü gelsiñ, gene gelen yok eliñden desti almıya. şo çeşmiye ğarılar giderdi. orda kızlar
 130 vardı baqtı ki ğarı geliyi, ğarşılardı. elinden destisini alır, doldurur, virir, savışdırırdı,
 131 haydi git dirdi. hindi sen nirde ğalmıssıñ, duyduñ mu.

132 **Ğorķar mıydıñız babalarıñızdan anañızdan?**

133 abōv, ğorķma dāl_a. hele ğardaşTan. ğardaş basdırī ğórmüyen geliniñ ğızı
 134 olmaz_ımış. ğardaşıñ basdırī olmayınca ğız haşārı olur, ğorķusu olmaz. ğardaş, baba
 135 ğorķusu olmuyan duyduñ mu, hah. benim ğardaşım ölu yōdu, altı ğızı var_ıdı.
 136 ğaynanası didi ki tāda bişirmiş, tavada yimiş didi. anasıynan bi şey ğórmemiş didi.
 137 babaya hōrmet_ıtmemiş didi. babası almayadaydı, çocuklar ğórmediydi, ğardaşı da
 138 yōdu, anaynan böyüdüler, anaynan_ıttiler. işde tavada bişirmişler tāda yimişler. ğardaş
 139 şordan gelir, elime su dók dir. çarık_olur. çarī çıkart dirdi. bi bā ğocā ipi olurdu. dolandır
 140 dolandır şöyle dolak. ip ip çarıkda ip olma mıydı. hah, çarū ğóne, ğóne de ip yapallardı.
 141 onu çıkarttırırdık, kızlar bacısına gel şunu çıkart diyi.

142 sözüm yabana nirde eşşek_ölürse oruya gidellerdi ğón yüzmüye. filanıñ eşşā
 143 ölmüş diyi. ayaklarına çarık giyellerdi. iskaripini nirde ğóreceklerdi delānlı olanlar.
 144 at_ölmüş beçenekde. at yüzmüye gidellerdi, ayāna çarık giymiye. ğurbanı kesellerdi,
 145 ğónü do do do bölüşüllerdi. ārtma çarık yapallardı ekin işlenekene. ondan saña söyleyim
 146 'düve 'düve tokaç_ınan, ğuyrūnan soķu baq. onūda ne_şāl dikellerdi ğıvırı ğıvırı.

147 Böyle ğardaşıñla, anañla, babañla bi unutamadığın anıñ var mı, hiç aklıñdan
148 çıkmyan?

149 amōv, çıkar mı aklımdan. dört ğardaş_ıdık, dört bacıydık. ikisi öldü bacımıñ,
150 iki ğardaşım öldü. iki ğardaş ğaldık, iki bacım öldü, iki ğız ğaldık. yanıúfúk. ölu da
151 öldü, torunu da öldü ne ğuzum, ğardaş_acısı daha zor_umuş. ğardaş, acımañ mı. acıya
152 acıya bi ğaldım. acınma mı, ölüyür, gidiyir, ğardaş aklıñdan, çıkar mı. baba aklıñdan
153 çkar mı, ana aklıñdan çkar mı. ötün didim, ayāma bi daş dādı. vay_anām didim. anayı
154 añdım da babamı niye anmiyurum didim. yazār ana daha şiyliyimiş, duyduñ mu. hiç
155 baba añılmıyur yanımda da bi adam var. yalan dāl didi, bi şiy oldu muydu anam
156 diyuruk. baba aklıña sonradan geliyur. giden çıkar mı acıdan. baba hiç aklıñdan çıkmaz,
157 ana da çıkmaz, ğardaş da çıkmaz. acısı içinden ölenāÇe. ğardaşımıñ birini almanyada
158 öldürdüler. ğardaş acısı da çıkmıyur, babanıñ_acısı da çıkmaz, ananıñ_acısı hiç
159 çıkmaz. öyle ölenāce içeriñden gider mum çırası gibi yanar. ğardaş daha zor_umuş.
160 ğardaş gibi yar_olmaz_ımış, bādat gibi şan_olmaz.

Konuşan: A) Dursune Yeşilöz (68 yaş), B) Zilifa Yeşilöz (55 Yaş)

Derleme Yeri: Ağağören ilçesi Yeni şabanlı köyü

Konusu: Maniler, hac anıları, köyde yaşanmış olaylar

- 1 A) ... bekliyorum. beni de mŭane itsâne ōlum didim. seni muāne itdim didi.
- 2 vay ğuzŭm didim:
- 3 şu caminiñ alemi
- 4 ğurşun yazar ğalemi
- 5 mādem toğtur dāldiñ
- 6 niye aętıñ benim yāremi
- 7 didim.
- 8 misirim çapa isder
- 9 çapacı para isder
- 10 halk partiniñ ğızları
- 11 sıradan zopa ister
- 12 ağlıma çok geliyir de işte hinci uyıştu misāfir geldi, ğafa gitti. ipiy oluyu şu bekciniñ
- 13 mısdafanıñ ğızı gelmiş. deyze ha iki māni söyle, ben söyledim o yazdı, ödŭl almış.
- 14 dimiş ki bunu kim söylediyse bu yazıları ben alacām, muęāt olacām dimiş. amān bi şiye
- 15 yaramazdıñ ya ğórúyuñ mu didim.
- 16 B) dede āndan ğününden neden anlat.
- 17 A) hanim bacım didim. ha baña bi ěle hēp söylüyüñ didim. ğurban oluyum
- 18 bibim ğızı didi. ezrāiliñ at ğúdenine verdiler. ğúnden yannı kólge oluyurum, yāmırdan
- 19 yannı dulda oluyurum dayı_ğızı didim. ğayınbabam geldi miydi baña kötŭlŭk yapıyu
- 20 didim. sōna da dökŭlŭyŭ ya niyneyim. baña yapıyu da ōyle dökŭlŭyŭr didim. eskiyi
- 21 niyniyecīn. uçdu, uçdu gitti.

22 B) eskiden saygı var_ıdı.

23 A) saygı var_ıdı, ğaygı var_ıdı. hinci. yallah, ya bismillah sen ā, ben ā al inā
24 kim sā.

25 **Unutamadığınız bir anınız var mı?**

26 A) hamid dayım yatar_ımış. ıcık biz fikirsizik. orda yatakan anam dambaşıda
27 ğórmüş, söylesāne. o arada bi de neyse sóylemiyim, gece geliyiller, hamid dayımı
28 vuruyullar. o zamanā_dār ğarısı biliyú. biri halığ_ıdı, biri de tomağ_ıdı diyu. aman o
29 dāl_ıdı diyullar miyullarisa da ille bu diyu. çalı gideken yırtmış, soyyullar, baқыullar.
30 öyle şiy oluyor. turgut hacı var_ıdı. gendim ufādım ya tilbiyimissim gayrı.
31 anamgil_inen gitdim, oruya vardım. yarı yolda ölmüş, gelmiş. orda oynuyakan
32 moynuyakan uyumussum, ğalmıssım. orda neysē anam gece getirmiş, bi de yataktan
33 uyandım, anā, beni kim getirdi, didim. āşam ben getirdim ğuzum didi. oruya uyumuş,
34 ğalmışsıñ didi. ben olmassam seni kim belliyecek didi. ğardaşıyñ ğarısıynan ğardaşlñ
35 mı belliyecek didi. sırtına aldım, geldim didi. ğúzún de ğū yusup vuruldu. gene uşaklık
36 hepimiz oruya gittik. ğavmñ biri ğurpeden aşşā düşdü. ālıyullar yusup yusup
37 düşmanlarına gelince de āım āım aķıştı yusup. bize gelince de yan yan baķıştılar, diyú.
38 öyle ālıyu. ğan da ğólek ğólek ğólek gidiyú. ordan neyse geldik. anā, daha ğózüñ
39 sancıyu mu didim. sancıyı ğuzüm didi. anā, öyle ālıyullar didim. ne diyú ālıyullar didi.
40 düşmanlarına gelince de āım āım aķışuyu ya, bize gelince de yan yan baķışıyu. ğıranlar
41 giresice beriki öpöz emmimiziñ uşā didi. emmimiziñ uşāna gitmez miyik didi. öyle
42 ğórdük ölüyü de işte. babam öldü, hasteledi. babam da ıcık ğızıl_ıdı, anam çalışırdı.
43 biliyüñ mu. anam çok çalışırdı. anam da ayrılmış, ben de ğuççüken dınecek ľaf dāl sini
44 batasıca anam avrat getirmişler, anamdan da vazgeçmez_ımış, anama da el kólgeli
45 itmez_ımış. olmussum, ben olmussum olmaz oluyum. gidermiş anamı da şiy itmezmiş,
46 çevirirmiş. şindi dınecek ľaf dāl, anamñ bir ayı ğalmış, beni dóm yapacāmış anam.
47 ğarnında üç dāfa ālamıssım. ben şu_adar varım, kucçüdüm ya aķlım pek fenāymış.
48 umar çerkez vardı, umar çerkeziñ yanna vardı. umar_ā, bu çocuk ğarnımda üç dāfe
49 āladı didi. āh miyrem bacım didi. niye ālıyoñ ğızım diseydiñ, başına ne gelācāse onu
50 söylerdi didi. eveli biri anasınıñ ğarnında ālamış, niye ālıyoñ ğızım, niye ālıyoñ diyince
51 anā cinganiñ arķa sıra gıdecām diyi ālamış didi. orda çocuk oluyor, çocū içerden dışarı
52 çıkartmıyılar, bu cinganiñ arķa sıra gıdecek diyi. beklediyullar. böyüyo çocuk,

53 yetişiyur. yav ğayrı satlā geldi diyullar. şinden sōna çocuk gi'der mi cingānıñ_arka sura.
 54 hemen de olunca ğayınbabası hani āladı ya essah mı yalan mı diyi şu annını sıyırıyu.
 55 baksa ki cingānıñ arka sura gidecek diyi yazılıymış. ne olursa annında yazılıymış. orda
 56 neyse diyü yetişip böyüyünce cingānıñ arka sura yörüyü, gidiyü cingān göçüp
 57 yörüyünce diyü 'aman kōy yörüyü diyü ozamanā_đar ğayınbabası çırıyu diyur dedesi.
 58 geliñ diyü anasının ğarnında āladıydı ben de alnını böyle kestiymdi hani suya girmeye
 59 gidiliyu ğadın ya o gelen_ādar kesiyü, buruya bağıyu. gelin, anasının ğarnında āladıydı,
 60 ben de açtım bağıtım, yazılıydı diyu. öyle gitti, dur bālım bunuñ başına ne gelecek didi
 61 hoca. yā ğardaşım işte eskiler böyleydi. eskiden sayğı var_ıdı, birbirine dutğunluk
 62 var_ıdı. hinci sen ā ben ā al inā kim sā.

63 B) tahsini nasıl vurmuşlar bi de onu anlat

64 A) tahsini dambaşında ğupúrdetmiřler, açmamış. bi daha ğupúrdetmiř, o kim
 65 dimiş, dışarı çıkmış. dışarı çıkıncı vuruyular orda. ğurruk şambas_ınan kúrt vuruyur. o
 66 zaman_ādar aldıķ havfimizi diyullar. orda hani böyle ğonuşuyullar. bu da
 67 toktur_umuş, şalını çıkardıyur, sıkı sıkı sarıyur. sıkı sıkı sarınca ölmúyü. sabā Kadar bu
 68 öldü diyullar, şart yok, ışbat yok. gidelim, ğaçalım diyullar. ğaçıyu bunlar bir de
 69 sabānan geliyu, bi kiři geliyü dārmene, nūrüyoñ böle ala ğanlı diyu. böyle böyle beni
 70 şambas_ınan, mıstafa vurdu diyu. bizim dayıynan āhmet de arķadařı varmış, oruya
 71 gidellermiş, biliyoñ mu. orda bi de umar çerkez dek geliyullar, barabar gidiyullar.
 72 bunlarıñ üsdüne kağıyullar. o diyu ki beni şambas_ınan kúrt öldürdü diyu. o
 73 zaman_ādar bu da diyu ki bunlarıñ üsdüne hani didi ya o da öldü onu da inkār iderik
 74 diyullar. o arada bunlar şiy_ıtse de bunları doluyullar, bi de āřamleyin getirmişler,
 75 ölmüş. aman bi koķıyu, anamıñ sırtındayım. anam indi, bizim dayınıñ ğızı da orda erde.
 76 ālařıyullar, birbirlerine sarılıyullar. āřama uyumusum, anam almış gelmiş. anā, āřam
 77 ne zaman geldik. anām didi, āřam sen uyuduñ da aldım, geldim didi. işte bunu
 78 biliyorum. bi de işte dede memmedi vurdular. allah kimseleriñ başına vermesiñ. solak
 79 ğocanıñ yandaydı. geliniñ de ürüne düşmüşler. allah kimseye şeytanlık yapan olmasiñ.
 80 hani kótú de dāller hinci, yalan söylemeyim. ürüne düşüp beri öte diyeken burda
 81 ūrařmıřlar, o da bizim odaya geliyullar, orda ūrařıyullar. ğaç diyullar, adamıñ biri ğaç
 82 diyu. ordan ğaçıyur. hani birbirini yaķalayınca ğurtaramıyur. baş barmānı dışleyince can
 83 acıyıncı ğoyuruyu. hani o, ondan ğüjlı geliyu, biliyuñ mu. ğaçıyır. sōna bu pannıya
 84 gidiyur, yā satmıya gidiyu. yā sataķan o da ordaymış. bu bıçānan ğuvalıyur. ğuvalayınca

85 can ğurtaran yok mu beni bıçaqluyur diyu. çeviruyu ğurşunu orda yirleşdürüyü, orda
 86 öldü. arabaynan aldılar geldiler. allah kimselere acı vermesiñ, verene de allah
 87 peygamber sabrı versiñ.

88 **Bildiğınız manilerden, kına türkülerinden birkaç tane söyler misiniz?**

89 A)

90 ğınacı geldi çaya düzüldü

91 ğınayı ğörünce ğızıñ benzi bozuldu.

92 eyvah anam eyvah

93 ben anamdan yozuldum.

94 gelin geldi ğapımıza

95 seviç geldi hepimize

96 hoş geldiñ allı gelinim

97 geliniñ giydī atlas

98 geline inneler batmaz

99 gelin ğuvāsiz yatmaz.

100 geline bak geline

101 ğınalar yakmış eline

102 gelin ğurban olayım

103 saçlarıyñ teline

104 çorabıñ āna baķ
 105 çevir de bāna baķ
 106 ğız ben seni alırım
 107 haymananıñ dāna baķ

108 çorap mil_inen olur
 109 sevda dil_inen olur
 110 aç ğapıyı nazlı yar
 111 ğoñül bir_inen olur

112 zabānan geline gelin ğurban oluyum şuralarımızı ğór git de öyle gidelim. gelin buraları
 113 bi çaldı bi de şıyledi:

114 yuk dibinde üzüm
 115 ben vardıkça süzün

116 gelin didim süzün allaham süzünüñ biliyuñ mu didim. ben görsem de hazır olsañ
 117 biliyuñ mu didim. ğülüyullar. çok māni bilirdim işde hindi aķlıma gelmiyi.

118 B) haca gittiñ, nürdüñ oralarda anlat işte.

119 A) oralarda da oraya vardıķ. iyi sıra sıra şöyle düzüldük. biri su istedi, içtiler
 120 suyu, gider ben suyu getirrim didim. nası gidiyuñ didi. elim ayām yok mu giderim,
 121 getirrim didim. gittim. oralar şöyle zebāni gibi iri iri adamlar. onlar şöyle ğarşı gelince
 122 hiç adama yol vermiyullar. onlar_ınan barabar şu havluda durācama şo havluya
 123 geçmissim. āmman ben azdım, nūryüm. bi dá ben ğórdüm adamı pek seçerim. barābar
 124 gitdiydik, āmman ğoñşu ben azdım, benim hacım hasteydi, hacım ğalp ğırizinden
 125 gidecek, beni hacımıñ yanına yetiştir didim. o zamanā_dar ben hacıñı bulamam didi.
 126 gel bün bizim orda... ben asla yatmam, beni hacımıñ yanına gótüreciñiz, didim. umar
 127 dedeynen hacı ā da çıķmışlar beni arallarmış, namazı boşlamışlar. o zamanā_dar hacı

128 dursūn orda nūruyūñ didi. aman aslanīm ben burda buñalı buñalı buñalgıç geçiriyurdum
 129 didim. arada ğaldım diyi didim. umar dideniñ ğarısı çirdı, ğayrın vardım umar dede
 130 hinci bir atıyım mı. at bālım hinci atıyım mı. vur yā vursāne didim. yārnıma vur, ğafama
 131 da vur didim. ğafaña vurmam, ğafañ bozulur, yārnıña vurursam yārnıñ ālır, dayım
 132 perişan olur didi. valła hani kimseniñ yanında ğıymatım da yoĥ ya valła getirillerdi
 133 hemen namazlāyı ūrūme serellerdi. ordan kaçınca da bennen bi sarılıllar, öperdi. umar
 134 dideniñ ğarısı dirdi. yav bu ne, senin ğózellīñ aslı ne. sen nasısıñ da böyle idiyuñ didi. bi
 135 de orda namazlā ğótürmemissik. onlar namazlā ğótürmüşler her ğótüren. burda
 136 ğófümcem bi sufra verdiydi, o sufrayı seriyuruĥ, ikimiz ğılıyuruĥ. bi de ben sufrayı
 137 dürüyüm, alıyım diyen_ādar omar dedeniñ ğarısı şöyle hatlamış. onlara carı yürüyücām
 138 diyin nası basamā basdıysa ğurp yıkıldı. hemen polisiñ biri ğoptu, beni duttu, ğaldırdı.
 139 onlar ğadın polis biliyuñ mu. biri de onu duttu, aldı, geldi. sen arkadaşını neden
 140 gözlemiyon didi. sen arkadaşını, ğózlüyecīn bak, o seni didi, namazlāyı getirmiş, ūrūne
 141 sermiş. sen de onnan barabar namazlāyı düren_ādar dursāne de hemen carı yörün,
 142 birbiriñizden dutuñ gidiñ didi. azdıydık, öyle giri birleşdik. çok şükür oralar gezdik,
 143 allaham cümlemize nasīb iylesiñ.

Konuşan: Zekiye Altındağ (81 yaş)

Derleme yeri: Ağaçören ilçesi şabanlı köyü

Konusu: Anılar, serbest konuşma

1 **Ğızlar bu köyde nasıl gelin giderdi?**

2 duvānan gelin giderdi ğızlar. nası gidecek. hinci hoptiririm çıktı hep açılı. işte
3 saña bunu diyim.

4 **Nasıl gelin olduñ? Bi anlat hele.**

5 benim gelinlīm batsın yav.

6 **Niye?**

7 benim yerim yakın_ıdı, hemen ordan geldim, buruya girdim.

8 **Eskiden düğün nasıl olurdu?**

9 n_olurdu. davullu, düdüklü olurdu getiriller, ata bindiriller at_ınan çekellerdi.
10 ne biliyim ben. yenge giderdi, ğınacı giderdi. yenge orda yatarı. hinci öyle yoh.

11 **Kına nasıl yakılırdı?**

12 ğınacılar geldi, çaya düzüldü

13 ğınayı góróncü beñzi bozuldu.

14 túřkú çırılırdı. aklı irenler, bilenler.

15 **Nasıl geçti ömrün, neler yapıdıñ?**

16 heç bi şiy yapmadım, heç. ğoca var_ıdı, ğayınbabam var_ıdı. ğaynanam ıcıķ
17 tevekkel_ıdı. ğayınbabam bāyā güçlüydü. ğorķusundan bi yanna çıkamazdıķ.

18 **Niye?**

19 Niy_olacak basdışık var_ıdı evelden. hinci herkeş alabildine gidiyü, gelinler
20 de gidiyü. ğızlar da gidiyü ölüm.

21 **Hiç kızdı mı sana ğayınbaban?**

22 gızmaz olur mu yav, gızmaz olur mu. ekmek gecikirse gızılır, tarlaya gidilecek,
 23 ekin işlenecek, tırpan çalınıyor, burda yemek görülecek, mal maş sālacağ. o
 24 perişanlıklar var_ıdı.

25 Çocukları nası büyüttüñ?

26 çocuklar da sefil mefil böyüdüler. hinciki gibi ciğolata çocuklar dāl_ıdı ki
 27 esgiden. hinciki çocuklar ciğolata. onları şöruya atañ ya āzına bi emzik veriñ, ya bi
 28 sormuğ veriñ. üzüm_ünen neyinen şoruya atañ. goca ebem var_ıdı. yirimiz yakın_ıdı.
 29 ortancıl olanı yanına getirirdim beşşī davara gidekene. bir ğún ğaçmış, saklanmış ebem.
 30 sōdüñ dibine oturmuş. yoğarda babamgiliñ orda çeşmeniñ altında sōüt var_ıdı. yanına
 31 oturmuş. geri ğucakladım, öptüm, geri aldım geldim.

32 Zordu o zaman çocuk büyütmek.

33 imkân mı var_ıdı. çocuunu neyi şey_ıdecek yav çocuk okuşluyacak var mı.
 34 hinci alan buruya çıkarıyı.

35 Önceden millet birbirini görmeden evlenirmiş amma geçim olurmuş. Şimdi niye 36 geçim olmuyor, çok boşanma oluyor?

37 abōv, niye olmuyo hemen hinci didim_ıa gelinler de ciğolata ölüm vardıkları
 38 yerde. haydı íaf söylenmiyir, āz açılmıyır. nūrecek, boşanacak. hinci hanimiñ
 39 ğonuşurķana, sen hanime ğonuştıñ ıcığ serteldiñ biliyūñ mu. o ğulānı dıķarsa, duymaz
 40 gelir de bi yanna dolanırsa geçim olur. 'havķ dirse geçim zor ölüm. öyle boşanıyılar,
 41 hah. boşanmıya yuva ğurdu, havas mı boşanmıya, yuva dātmiya havas mı. benikileri de
 42 boşandılar ölüm. benikileri de savdılar. bi kōtü gidiP de bi iyi gelmez.

43 Geçim için bazı şeylere katlanmak lazım. Değil mi teyze?

44 hep katlanacıyıñ. avradıñ ıcığ şey_ıtdimiydi sen āzıñı kapadacıyıñ.
 45 sen_ıttinñiydi o ğapadacak. 'havķ diyi öyle dırnaķlaşırsa geçim zor ölüm. geçim zor
 46 böyle zor böyle ayrılınıyır. benim gız_ınan olan deñişirik de dāl_ıa deñişirik gibi oldu.
 47 neyse şurda aşşā kōy diller oruya verdik. içer_ımiş, içmez olasica ğocası. bunu ğuvalayı
 48 ğuvalayı şey_ıtmiş. çıktı, geldi. ğayınbabası mapiste, ğaynanası gelmiş. ille altın
 49 gelecek. hincikiler olsa altın verir miydi. al didik, verdik, savdık.

50 **Eskiden boşanma çok olmazmış, neden?**

51 işleriynen meşğul olullardı ölüm, yazı yaban var_ıdı. hinciye var mı. biçer
52 geliyur, ekini işliyur. samancı geliyur, samanı yapıyur. daha nē istiyeciyniñ. avratlardan
53 rahat yoñ. ne boşanacañ. o ırrahatlā da ğayil olmuyullar, daha da olmuyullar, hah.
54 eskiden bóyle dāl_ıdı, daha bu aylarda düven sürülürdü, harman kaçardı, harman
55 yirinde bi sürü toprak birikirdi, onnar elenirdi, perli perişan haydi! bunlar. avradı da
56 savsa ğalacañ.

57 **Yāni herkes geçim derdindeydi diyofiñ.**

58 he, geçim derdindeydi o zaman. zābānan ğayınbabam na zaman kaçardı,
59 biliyuñ mu. şafak yiri āırıkān kaçardı. malı ğoyurmuş, inā de ğoyurmuş. didim ki dede
60 dirdim ırrahatlā. dede didim inā sāmādım, nası itdiyse barmāma bastı inek. barnāmi
61 ğırdı ayāmiñ. hah, öyleydi.

62 **O zaman meşğale çokdu, meşğale çok olunca insan tartışmaya, ğavğaya fırsat**
63 **bulamıyodu.**

64 yoñ canım, yoñ canım ğavğa nirde, şiy nirde! herkeş işiynen meşğul, ğuzuya
65 giden ğuzuya giderdi, davara giden davara giderdi. mal ğútmüye giden mal ğútmüye
66 giderdi. ayrı ayrı çoluk çocuñ. hinciki şu çocuñları burda oturacañ.

67 **Bir de saygı vardı, değıl mi teyze?**

68 bi de böyük, ğüççük var_ıdı.

69 **Böyük, ğüççüğe saygı var_ıdı, o yüzden insanlar anlaşıyordu değıl mi?**

70 öldürse diyemezdik, niye vuruyoñ diyemezdik ğayınbabama. ne yapacān.
71 ğüççük olan var hinci mala ğopmuş, yanı çık_ıdı. burda bōrümde de şiy diyu bōn kaç da
72 yarın çok yat, mala gidecek ya dedesi. biz neciyik yav. bastırıklı çocuk iy_olur da gine
73 de dedeleriniñ bastırıynan, babaları ıcık tevekkel_ıdı. dedeleriniñ basdırıynan oldular.
74 bastırıksız yalangıyı yel gótürür.

75 **Eski ile yeni yaşantıñı ğarşılaştırdıñda hangisi daha ğüzel, eski mi yeni mi?**

76 eski yaşantı ğózel, ne dirdi ğayınbabam biliyuñ mu. hinci yalnızım diñ dirdi.
77 bu yalnızlā gine ğul oluñ dirdi essah_ımış. kimseye ğüç yetmiyi hinci.

78 **Büyüklerin tecrübelerinden faydalanmak gerekiyo.**

79 yā, büyüklerin lafı dōru, tevārik gibi. ebem var_ıdı, ebem derdi ki ğavur islam
80 beliñsiz olacağ dirdi. ölüler at_ altında, ayak_ altında ğalacağ, insan etine düşecek dirdi.
81 o ğúndeyik biz. öyle dirdi de ālardı. biz geldik o ğúne. yelden mi gideciyik, selden mi
82 gideciyik. bağ istanbul hasār oldu selden.

83 **Başından ilginç bir olay geçti mi?**

84 geçmedi, geçen sene olan ğuzu ğúdüyü, davar ğúdüyü. davarı seçdi, ğúdüyü.
85 ōlana didim ki sen bi aqabiye ūrañ yavrım didim. doğuzda, onda gece ğótürüyü, aqabiye
86 bi ūrañ didim. olan gitti bi ğaç ğün, gidince canavarlar bunu yağalamış. canavar hiç
87 aklıma gelmedi de şōrdan iki ğişi çıkısa gelse nūrebiliñ sen geceynen yalıñız didim. öyle
88 diyince hiç gine diynemedi beni, gitti. atasözü dutmağ iyi. atanıñ sözü essah olur da size
89 yalan gelir.

90 **Daha sonra n_ oldu peki?**

91 giri geldi, canavarıñ birisi gelmiş, bu ıışık dutmuş, elinde alettirik var.
92 silāh_ atmış, bilmem heç bi şeye bağmadan gelir_ imiş. geri aşşā kōye inmiş, yoğarda
93 evi var. oraya inince bi canavar da orda var_ umış. bunlar da ğaçanaça hal çekmiş. bi
94 daha o oldu, gitti. davar da ğúdüldü, sır da ğúdüldü. gendiñi tedbir alacıyıñ, çeke
95 düzen_ alacıyıñ, dineni duyacıyıñ. böyüñ lafını duyacıyıñ. böyüñ lafını duymassañ
96 çamıra düşeñ.

97 **Sen canavar ğórdúñ mü hiç?**

98 ğordúm. çapa çapalıyúdum. göllü yeri var şu yanda uzağ. yalıñızça, kimse yoğ.
99 yoğarda dal budak da çoğ da çapa çapalıyúdum, geleñ gideñ de çoğ olur da o vāt orda
100 kimse yoğ. bizim de ekin var. onuñ içinde yatar_ umış. çıktı, goydu gitti gendi başına.
101 ğoçaştan yanna, bu yanna. yolunan gitti.

102 **Anneni vurmuşlar, nasıl oldu bu olay, anlatabilir misin?**

103 anamı dün halğında vurdular. anamı hinci duşman da dāller_ ıdı ya duşman
104 gibiler. emmisiniñ_ ölu dimiş ki ille dimiş babamıñ ğapısından yol giderdi. emmisiniñ
105 ölu ille yol buradan gidecek yenge dimiş. babam da oña ğarşı çıkmış. burdañ geçmeñ,
106 şu yoldan, şu orta yoldan geçiñ diyi. yanaştırmışlar silaha. ğardaşım_ ınan,

107 ğoñşular_ınan şorda ğocanın odası var_ıdı, ğoca sâdi daha o fât. oturuyurduh. amanıñ
108 dışarıdan bi silah atılıyur ya didim. ôtâ ğız_ıdı heral. ebemi vurdular dimiş. giri geldim,
109 onlar bi dâldılar. olanlar da var, ğoñşular da var. bi dâldılar, elleri boş. ta babamıñ
110 ğapısına gelmişler, ğardaşım olacâ ğoñşu ğapatmış içeriye. öldü, sizlere ömür de ğapıyı
111 çekmiş, ğapıyı dutuyur. ortancıl olan eline bi daş almış. ta ğapıya varıyır o daş_ınan.
112 daşı nası attıysa şurayı yarmış. amman ayhan vuruldu didiler ben varınca. yengeler giri
113 ğaçıştılar. ayhan vuruldu didiler. öyle dâldılar. burdâ olanın da ğurşunu babama diyi
114 atmışlar da babamıñ şöyle burdâ da gelmiş orda durur_umuş odanın ğapısında şurdan
115 girdi, şurdan çıktı. şurdâ olanıñ da. anamıñ da ğassından dâmiş, feric_oldu. on bir sene
116 oturdu oturağda. allah vermesiñ, aman onları virmesiñ. işte dūn hal_ında yoluñ uçun
117 şiy_ittiler.

118 Oluyo teyzem, olmasa iyi de oluyor.

119 oluyor, oluyor ölüm da olmasıñ. aman olmasıñ, aman olmasıñ. gayınbabam
120 öyle dirdi. allah ocāma ğan ğumasıñ dirdi. öyle bi şeyleri allah aralı ğótürsüñ.

Konuşan: Hayriye Uğurlu (84 yaş)

Derleme yeri: Ağağören ilçesi Sarıhasanlı köyü

Konusu: Bağ bozumu, düğün âdetleri, anı

1 **Bağ bozumunu nasıl yapardıñız? Bir anlatır mısınız?**

2 ğúz gelir, işte tavı geldi miydi bā ğaynamanıñ tavı gelir biliyũñ mu. bā
3 ğaynama zamānı geldi miydi bālarımızıñ başında çereşimiz_olurdu, tandırımız_olurdu,
4 tārımız_olurdu. ğazan ğap yetmezdi, biliyũñ mu. evelden böyle ğazan, ğap ğıt_ıdı hā!
5 ondan sōna üzüümü keserdik, yaķacāmızı oruya yıġardıĥ, torpā getirir, hazırlardıĥ, ğarşıda
6 torpaĥlık var. üzüüm torpā. üzüümüñ_üstüne atañ. üzüüm_ondan datlanacaĥ, bekmez
7 olacaĥ. atmazsañ eşki yapacāsañ onuñ_üstüne atmañ. o torpā üzüümüñ_üstüne atañ, o
8 torpaĥ datlandırır, çīnañ, kestirmeyi yapañ. teşte dökeñ, şırayı çereşden alıñ. altındā
9 tavadan teşte dökeñ. altını yaķañ teřtiñ. o orda kestirme diriķ. kestirilir. alırıĥ, ğazanlara
10 doldurruĥ, yüzleri duruldu muydu onları alırıĥ, ayrı bi ğaplara ğoruĥ. o teşdi yuruĥ,
11 aradıırıĥ. tandırıñ_üstüne ğoruĥ. aldımız, dutdūmuz şireyi de onuñ_çine dökerik.
12 bekmez_iderik. ğarıřdıırısañ daha ğūzel_olur. ayran ğorsañ daha ğūzel_olur içine
13 ğaynarķana, ğarıřdıırıķana. süt ğorsañ daha ğūzel_olur.

14 **Anneñ, babañ zamanında yařantıñız nasıldı?**

15 benim babam bi tek ocaķ_umuduymuş. dört ğız_ımış, bi ōlan_ımış. benden
16 büyük bacım ya iki buçuķ yaşında ya üç yaşında o da hēç bilemiyür, ben de babam
17 askere gidekene yedi sekiz aylımışsım. babam da orda şehit oluyor, mefāt idiyir, ğalıyr.
18 ğızlar da řabi giden ğetti. ipdiki büyük ğızlar ğetti ğocuya. ğūççükler ğaldı. biz de nası
19 büyüdüysek büyüdük. ebem var_ıdı ebem de ğara řsām diye diye şu iki ğozleri
20 ķóř_oldu. āmā oldu ğózleri. şu iki hotları çıķdı, tosulayaraķ yörüdü. annadacām mı,
21 dīniyecēñ mi?

22 **Anlat, anlat**

23 o iki ğozler gitti, ğozleri şöyle baķdı, ğara su indi, ğozleri ķóř_oldu. neyle
24 bōyüdüysek halamıñ yanda, ebemiñ yanda. bu eviñ yeri, babamıñ eviniñ yeri. evimizde
25 de bu ķötü mötü ev ğaldı. oturduĥ, oturamadıĥ. duruķana bi halamıñ yanna gittik işde.

26 iki ğız bi ebem orda böyüdük. neyle böyüdüyse. allaha çok şükür zarar ziyan gelmeden
 27 böyüdük. elhamdürillah, kimse şu kór tırnāmızdan dutmadı. beş dāne erkek var_ıdı.
 28 bibimiñ dört dāne ğayını var_ıdı. bide ğocası beş. allahañ dōrusuna ğalınca kimse de
 29 dutmadı şo kór dırnāmızdan. onlar da hēç allahañ dōrusu. beni de bibimiñ ğayına
 30 aldılar. o da beni alasıya ğadar baķ ben habar verecām. o adam da benim şu kór
 31 dırnāmdan dutmadı beni alanaca. bacı ğordú beni. inaniñ baķ, inaniñ. o beş erkāñ yatdı
 32 yir cennet mekān_olsuñ. öyle böyüdük. babam orda ğalmış, şehid_olmuş. dedem orda
 33 ğalmış, dedem bozantada ğalmış. babamıñ askerlik itdī yir nireyse bildim yoķ. hangı
 34 melmeketse kiminen itdiyse asgerlī bildim yoķ. bilemiyürüm_orasını. böyle böyüdük
 35 ğuzum.

36 **Düğünleri nasıl yapardınız, nasıl ğız isterdiñiz?**

37 ğızı da allāñ_emri der, varırdıķ. ğız sābi emmisine dayısına danışırdı. eveli
 38 böyleydi, hindi danışma yoķ da. emmisine, dayısına danışırdı. münāsıb ğorullerse,
 39 cenābı allah da yazdıysa olurdu. hindikiler ğayri olan_ınan ğız anlaşıyur da öyle
 40 evleniyür. biliyūñ mu. böyleydi.

41 **Ondan sonra ne yapıldı?**

42 ondan sōna da işde şerbet_içerdik. ekmekçi olurdu, ğazan ğaynardı, öyün
 43 biřerdi. toplum_olurdu. řerbet içilirdi. ondan sōra da dūn_olacaķ ğayrı. ğücü yeten
 44 davullu düdüklü dūn_ıderdi. řanlı řerefli getirirdi gelinini. öyle alırdıķ_olum.

45 **Uzun sürermiş eskiden düğünler, bir hafta sürer miydi?**

46 bi hafda sürmezdi canım. bi hafda sürmez de üç dōrt ğún gene sürerdi. bazı
 47 neyse ğúnuñ birinde cumartesi başlardı, ğapalı bazar gelin_alınırdı. derken_işde
 48 ondan_evel gir çık, gir çık gene de haftayı bulurdu.

49 **Ne oyunlar oynanırdı düğünlerde?**

50 d_ıderdik, teft çalardıķ, oynanırdı, yenge gidilirdi, davul düdük_olurdu,
 51 sāmen gidilirdi. bařķa kōydeyse sāmen bōn ekmekci giderdi, yarıntası ğúnu zabānan da
 52 yenge giderdi, gelin_alır gelirdik ordan. bir ğún_evel ekmekçi giderdi. onnan ğamyon,
 53 araba neyse yayaķ. ondan sōnā gidilirdi. ekmekçi giderdi, ertesi ğúnu de yenge giderdi,
 54 sāmen giderdi. gelin_alır, gelirdik.

55 **Ġınayı nasıl yakardıñız?**

56 Ġınayı da işde Ġınacı giderdi, ekmekçi gitti miydi arkasından da ekmekçi
57 gidecek yarın da gelin gelecek ya o Ġünü gece bi Ġınacı gider. Ġına yaķalları_orda.
58 Ġınacı gider ayrı Ġayrı. ekmekçiden sōna da Ġınacı gider. yengeden_ayrı Ġınacı gider
59 āşemleyin yıraķdaysa da yakındaysa da. Ġına yaķalları, gelin Ġıza Ġına yaķalları, başına bi
60 şiy atallar. ā bi şiy ondan sōna eline Ġına yaķalları. avcına para ne Ġoyma yōdu eveli ya.
61 böyle giderdi. Ġınacı da Ġūzel giderdi.

62 **AĠlayıllar mıydı Ġızı hiç Ġına yakarkene?**

63 āladılırdı, ālallardı.

64 **Ne diyi söylellerdi?**

65 aşşādan gelim gelim geldiler

66 havlımıza dolum dolum doldular

67 anamıñ_elinden beni aldılar.

68 anam_ālama

69 Ġınacılar geldi, çaya düzüldü.

70 altın tasda Ġınam özendi

71 Ġınayı Ġōrünce beñzim bozuldu.

72 **Gendiñiz mi yakardıñız?**

73 yakardık, herkeş yakardı. iyi türkū çīran, iyi Ġınayı yaķan, sesi iyi_olan
74 yakardı. tefti iyi çalan Ġınayı da yakardı. Ġına tūrķūsünü de çīrırdı.

75 Ġutnū_enteri olurdu. Ġadife şalvar_olurdu. pūşkül_olurdu. altınlı fes olurdu.
76 ondan sōna at ārlenirdi. atıñ_iki yanna pūşķūller daķılırdı. atıñ boazına nerli bālanırdı
77 pūşķūllü boncuķlı. gelini ata bindirillerdi. ayānı üzengiye Ġollardı. Ġutnū_enteriyi şuña
78 dōru atıñ, şuña dōru serellerdi. Ġutnū_enteriyi arķasına dōru serellerdi. pūşķūl_arķasına
79 geliniñ dōķūlürdü. fesden tozzaķlar şōyle ıraplar_olurdu. eşarplar_olurdu. şōyle şōyle
80 tozzaķları yapallardı. efil efil epilerdi. pārıl pārıl_iderdi. bi buruya aynı daķallardı bi

81 buruya aynı dağallardı fesiñ. emmisi dayısı atıñ başına geçerdı. atı çekerdi emmisi
 82 dayısı atıñ bi yandan biri dutardı. emmisi dutardı, bi yandan bi yandan dayısı dutardı
 83 atıñ geminden. ār geliniñ_ellerinden böyle yengeler düzüürdü. ondan sōna
 84 geliniñ_ellerinden böyle aşşā dōru dutallardı. ğutnū_enteri parıl parıl, gelin parıl parıl
 85 öyle.

86 **Bayā siziñ o zamanlar farklıymış. Şimdi hiç görmüyom ben.**

87 yo, yo, yo hindi óyle bi şey hiç yoñ. hindi indir bindir. o dünlerimiz
 88 mēşur_udu. deve donadıllardı. deveye işte iyi kilim şöyle kilimden keçeden
 89 deveniñ_iki yanna idelerdi şöyle. kilimleriñ_ucu yerde. deve ğófünmüyür.
 90 deveniñ_ıık ayakları ğörünecek. deveniñ başını donadıllardı, sırtını donadıllardı.
 91 başından iki ğişi çevip çekerdi deveniñ. deveniñ_ucunda şöyle bi şey dağallardı. ondan
 92 sōnā giden gelinleriñ, ğızlarıñ başına şöyle bi vururdu deve eveli.

93 **Gelin alınıp evine girerkene üzerine ğavurga serpellermiş.**

94 üzüm serpellerdi, ondan sōna bōda, bunları ğatallardı, gelin ğapıya indi miydi
 95 serpellerdi geline dōru, ğapıya serpellerdi. hindi para serpiliyo ğayrı ya. gene de o da
 96 serpilirdir ya.

97 **Ğapıya bal çalallarmış ağzı datlı bulıñsun diyi. burda da var mıydı öyle bir şey?**

98 öyle bal ne çaldını bilmem de işdi işdi ben gelin getirecām, biz neyse olan
 99 evreciyik, gelin getireciyik yerimiz dar. sāliniñ_evine ğoyduñ, gelin sāliniñ_evine indi.
 100 āşam da evimize gelecek de gelikene yani şu suvuya yā mı bal mı bi şey çalallardı,
 101 dellerdi.

102 **Bir anıñ anlatır mısıñ?**

103 ğazadan_öldü benim_adam.

104 **Nası oldu?**

105 bālada benim_adamıñ emmisiniñ_uşā var. muttalip dillerdi. bizde buradan çoñ
 106 toplum dūne gitdik, onuñ dūnüne. umarıñ_otobusu vardı, duttuñ. dūne gitdik. gidekene
 107 gidekene yolu zatan şaşırdıñ. sabrı gitti o bālāya, hacı bekir gitdi o bālāya. daha giden
 108 olduydu. yolu bilemedik, yolu şaşırdıñ. ğoçsarı geçdik, anğaraya geçdīñ. yolu

109 bilemedik, şu yola mı gidilecek, şo yola mı gidilecek. bi tarlada kertān ğazıyo
 110 bir_adam. o adamdan sorduĥ. şu yanna mı gidecĭk, şo yola mı gidecĭk. o da didi kine şu
 111 yanı yola gidecĭñiz. o yannı yola gitdik. şo yanda yol var bataĥ didi. o yanı bataĥ didiler
 112 şo yola git. umar didi kine bu yannı yola gidelim didi. ōlan da didi kine baba yol batarsa
 113 perişan_oluruĥ didi. dē yenikten o adamıñ didĭ yola döndük. gene vardĭĥ. ğarşılayın bi
 114 yol geliyür. yol çatal. bir yol gidiyür bālā tarafına dōru. bir yol geliyür bālā tarafından.
 115 ordan bi adam geliyur. biz şöylesine gidiyuruĥ, o adam da böylemesine geliyür.
 116 cennetiñ_osmanı indirdiler didiler kine şu adamdan bi sor yol dōru gelip dölek gidiyur
 117 mu. indi, sordu didi kine adam gitdĭñiz yol dōru, ben de o yanna gidiyim didi. gitdik, o
 118 yola vardĭĥ. muttalibiñ_evine gidenler, ālenenler kıyüñ içine girdik, muttalibiñ_evini
 119 bulamadĭĥ. baĥ ezrāyil düşmüş peşimize. bunlar da burdan silah ne almadı allahañ
 120 dōrusu. neyse gücünücük bela evi bulduĥ. muttalip ikĭ_uç el bi silah_atdı. o, ōtā didi
 121 belki alaydıĥ biz de iderdik didi neyse şu bu. oturduĥ, durduĥ, güldük, oynadıĥ, yidik,
 122 içdĭk, yola düşeciyik.

123 Gelin inenden sōna?

124 yoh, yoh daha anĝaraya geliyoh salona. bālāya vardĭĥ da salona geliyuruk
 125 daha. anĶarada oluyur dūn. ordan çıkdĭĥ. didi kine ğaynımıñ ğarısı biz orda ğalsaydıĥ
 126 da onlarıñ_arabasıynan gelsek n_olurdu didi ırahmatlık sapiye. o da güldü didi kine
 127 şöyle bi buĥelgeç var biliyüñ mu anĝaraya gidekene bi buĥelgeç var. şurda iniñ didi.
 128 burda siz ikiñiz ğalıñ da muttalip gelikene o arabaya biniñ siz didi. olur didi. ğarıñı
 129 benim_elimden alsıñlar didi. ben de burda ğalıyım didi. ğülüşecek ğayın ğarısıyĭĥ. didi
 130 kine adamıñ zaten gendi adamı arabasına ancak dolacaĥ didi. arabamız baĥ gidiyur didi.
 131 gidiyuruĥ, bindik gidiyuruĥ. döneynen ben gene umarıñ_arĥasında oturiyurum. o
 132 bōründe, ben arĥasındayım. arzuynan sülük de ğapıdan yanda oturiyur. giriş ğapıdan
 133 yanda oturiyur. bi adam geldi. ben anĝaraya gidiyürüm, beni de al didi. umar didi kine
 134 alamam ğardaşım ben ceza alırım didi. ordan ıcıĥ ne gitdik ne gitmedĭk. bi ğadın geçdi.
 135 didi kine ğardaşım ben de anĝaraya gidecām ha beni de al didi. o arada adam o ğadını
 136 aldı. o arada adam peydah oldu. arzu diyür ki, ğardaşım ğayri gel_ışte bin, şüfōr bin
 137 diyür. adam binmedi. umar didi kine yā adamıñ_aklına şöyle geldi o ğadın onu aldı da
 138 beni almadı dimā geldi didi. ōlum, ğayrı arabamız poçaĥlamıya başladı. ordān
 139 anĝaraniñ_içine girdik. yanımıza muttalip şöyle bi çocuk ğatdı. salını ğosdert bunlara
 140 didi. salını geçmissik. çocuk didi kine amca salın bu yanda ğaldı didi. bizi

141 muttalip_ amcam salını ğosdert diyi siziñ yanıñza bindirdi didi. ulen nası döneciýik,
 142 nirden döneciýik. dönecek yir yoĥ, ordan döndük. bi yere döndü oranıñ da altında tüm
 143 dinemit doluymuş. bi adam geldi şüfürüñ_önüne şöyle durdu. ğardaş sen nörüyöñ didi.
 144 kúlüñüz ğalmaz sizin ya anğara da mahvolur didi. buruya girilir mi didi. ordan gitmeden
 145 ezrāyil düşmüş. dñü itdik, yidik, içdik, ğúldük, oynadıĥ, çıkdıĥ, geleciyik. aşır orda
 146 ğaldı ğarılarıñnan. ğoçsarda galdı aşır ğaynımıñ_ölu. sülü ām ırahmatlık da didi kine
 147 biniyürüm_arabaya. ilk oturā oturma, soqıĥ geliyür, üşüñ didi. ikinci oturā otur didi.
 148 yanıña da kimseyi alma sabrı gelsiñ didi. ordan arzı bacım geldi yanıma oturdu.
 149 ireşidiñ_anası. o da ğocam_ınan emmi uşā. bi ğafam ārıyır_amma. arzı bacım sen şu
 150 arқа oturā otursañ da ben şuruya ıcıĥ yatsam didim. ğız beni ğaldıracaĥ da sabrıyı
 151 yanına bindirecek ğorúyüñ mu didi. bi de vallaha didim, vallaha onu da bindirmem arzı
 152 bacı, ğurban_oluyum ben şuruya yatıyım tek o da başka yire yatsıñ. ordan o da geldi
 153 yanıma oturdu didim kine arzı bacıñı ğaldırdım ğönüne bi yer gelir, sen şu arқа oturā
 154 geç, otur da ben buruya yatıyım didim. şöyle dizinden dutdum қақақана ayāñı şöyle
 155 ũrūme atdı. қақма arzıdan mı ğorқuyuruĥ didi. oturduĥ. oturduĥ_a iyi yatdım gene
 156 ğafam_ārıyır. elimdā atқıyı şöyle ğafama ğodum, yatdım. birez gitdik. ğaynımıñ ğarısı
 157 o didim döne didi kine umara emmōlu baĥ bi taksici çekmiş de şuruya yatmış, ıcıĥ da
 158 biz bi yannı yatsaĥ didi. mola verecām, makasda duracıyılıĥ didi. ğarahamzalıyı geçdik.
 159 işte dırmanıyırıĥ ğarahamzalıyı ğayrı. ğarahamızıalıyı geçdīk. dā iki dal orda durur.
 160 sapıñ_іçi etine işledi ya. hacı bekir umarıñ yanında tek_oturaқта oturuyur. hacı bekir
 161 uyumuş. o arada araba sallanmış. sülü ām didi ki ulān umar bizi mahvidecādı. hacı
 162 bekiri ordan ğaldırdılar. sülü ām_ınan sabrı vardılar. umarıñ yanına vardılar, oturdular.
 163 uyutmuyacaĥlar. sülü ām heber virdi işdi şöyle túrkü çırdı, şöyle oldu, böyle oldu. ben
 164 gene yatdım. o arada arabayı adam yola ālemiş, işaretini, daşını düzmüş. gendi de yazār
 165 içinde miydi yohut şüfür müydü māvin miydi tarlanıñ içinde dókmüye ğetmiş, didiler.
 166 bilemiyürüm onu da. o arada bi nası şaқıladıysa şaқılamaynan barabar imāv didim,
 167 dilim durdu vovovo diyurum_a anladamıyurum. sabrı ğafadan gitmiş, sülük beyin
 168 ğanamasından gitmiş, hacı bekiriñ şurdan ğan aқıyır. ismailiñ ğózüne ati dolmuş. cevviñ
 169 dişi ğırılmış. döneniñ buarsıĥ ğopmuş. arzınıñ ğolu ğırılmış. haşad_olduĥ. aman yā
 170 rabbi, ğapıyı açdı hacı bekir çıkdı, amōv allah baña bi cesarat mi verdi, allah baña bi
 171 ğeñişlik mi verdi, sabır mı verdi. hacı bekir_inen_onları o ğılçıñ_іçine nası düzdük.
 172 bilmem. umarıñ döşüne şuruya çökdü direksiyun. imқан yoĥ umarı çıkartmanıñ.
 173 gelen_arabalar ğayrı ālendi. bir yalvarıyurum, bir yalvarıyurum. yani ne didimi

174 bilmiyürüm. adam halatı direksiyuna dağtı. direksiyunu burdan çekdi. umarı da
 175 çıkartdı. bi aqsaray otobüsüymüş, geldi. osmanın ğıçı ğırıldı, ayak haşat. sabrı alacanlı.
 176 kimini arıya yatırdılar, onu benim ğucāma verdiler. ondan sōna işde ğoçsaraça o da
 177 öldü. sülük alacanlı oldu, beyin ğanaması. ğoçsara petrolün oruya geldik. araba bizi
 178 yıkıyor. otobus. hacı bekir didi kine ğardaşım bi yannı canlı bi yannı gitdi. ben bunları
 179 n_āpiyım. ben cezā alırım didi. eski hastāneydi, hindiki hastāne dāl. oruya indiremem
 180 didi. oruya bizi yıltı. bizi de ordan neynen ğótürdülerse, ğayri aqlım gitmiş,
 181 bilemiyürüm. hasdāneniñ ğapısına varınca onları ölümhaniye almışlar. dirileriñ de
 182 birezini yazār cangurtaran anğaraya ğótürmüşler. umarnan sabrıyı da ölümhāniye
 183 almışlar. umarın_ölu ısañ elinden dutdum şöyle. yatalım şuruya gel, ısağ didim. ğayrı
 184 ğafam gitmiş. hayriye ben buñalıyurum didi. o zamaña geldiler, aman ğafayı bozacak
 185 didiler, içeriye aldılar. içeriye girince ğafam yerine geldi. savcı mı hākim mi geldi
 186 amma ben gidecām, onu niriya atdıysañız baķacām diyi şu yaķalarını herifiñ şöyle
 187 yoldum. böyle içliklerinden yoluyurum. didi kine bu ğadına hēç seslenme yok didi. bizi
 188 ırhatsız_ıtdiñiz diyen olmuyacak didi. ālasıñ, bārsıñ, çırsıñ didi. gendi halınca hiç
 189 ellemiyecīñiz didi. bāraḡ, çıraraḡ o zabahı itdik. zābānan hastāneniñ ğapısına
 190 çıkdım_a ğoçsar ceng_alıyu hozan dānda. hacı bekir çeşmede elini yur_umuş. vardım
 191 didi kine -evi de pannıdaydı ya- sāliye bi telefon_ıdiyim didi. nası aqlıma geldiyse
 192 musa āma da bi telefon idiyim. musa ā didim de ğaynım, en büyükleri aqsarayda. bi de
 193 oña telefon_ıt didim. iyi didiñ didi. telefonu alınca dimiş kine sabrınıñ ğolu ğırıldı
 194 diyince sabrı öldü diñsāne dimiş musa. ondan sōna da ğayri ıspālarlı ğazi gelmiş onuñ
 195 ğamyonu var, bi de ğoca bekiriñ ğamyonu var. ölümhāniye giriyim de sabrıynan umara
 196 bi baķıyım dimiş. yazār ben de nūrüyursam amman şu ğadınıñ sesini duymadan ğacıyım
 197 ben dimiş. işte ondan sōna da hasdāneniñ ğapısına ğoca bekiriñ ğamyonu geldi. onları
 198 arabaniñ, ğamyonuñ içine ğoydular. bizi de yazār içine atdılar. çıkdı, geldik. cāminiñ
 199 ğapısına geldiler. cāminiñ ğapısında ısağ hiç yok. ısağ esgerde. cāminiñ ğapısında onları
 200 yudular, ğótürdüler. sülük ondan bi hafta sōna öldü. böyle oldu ğazēmiz.

Konuşan: Hlbz Mutlu (72 yaş)

Derleme yeri: Sarıyahşi ilesi

Konusu: Anı, ky yaşantısı

1 yoğluk var_ıdı, perişanlıdı. yabanda, yazıda olmuza ocmuza bağamazdığ.
2 gendimizden haberimiz olmazdı. bā ğaynadırdığ yiyecāk ekmāk bulamazdığ, ekmāk
3 idemezdik bā ğaynadacāk diye. sna da ekmek bulamazdığ, yemek bişiremezdik. yle
4 perişan_ıdığ. bahar geldi miydi elimizde, dalımızda ķrek bāñ ğzesi aılacāk, bā
5 budanacāk, bā sulanacāk o vazıfe. ondan sna zm meydana gelir. zm keseciyik,
6 yağacak toplayacıyık, bekmez ğaynadacıyık. ereşleri şırayı Điniyecik. şerbet ıkacacę,
7 bekmez olacacę.

8 İş oğ_ıdu yani.

9 iş oğ_ıdu, oluk, ocā bağamazdığ. ğolay ğolay yemek bişirib rlerine
10 ğoyamazdığ. bi bulęur pilāvını zor bişirirdik. onu da uyķu uyumazdığ. na zaman
11 ķaęacāñ, zabah_ezanı oķunmadan ķaęacāñ da bi pilāv piřireceñ de azzık_alıp bāya
12 gidecāñ ekmāk bulursañ. gece uyumañ, ekmāk_ıderseñ ekmāk buluñ, itmezseñ o da
13 yoğ. hindi aylık ekmāk_ıdiyoğ, ırahatığ. o zaman ok perişan_ıdığ. erkekler de
14 perişan_ıdı. zlerimiz, z dirik, sular aķardı. ayaklarında mes yoğ, şimdiki gibi cizme
15 yoğ, ayak yalın suyuñ_inde. ekin sulallar. yle perişan_ıdığ. ğānyınan sap ekeller.
16 harmanı dķeller, sapı yıāllar. ondan sna bi dvennen kznen dn, babam dn. o
17 yumuşar onu kenara yıāñ, ortadā sapı dādıñ. ondan sona yumuşuyandan sna giri ortuya
18 birikdirıñ. rne bi yaāñ falaķa dirik, ķz ıkamaz iinden. ondan sna tınaz atılır,
19 saman bi yanna, dene bi yanna. āsik_erkek temizliyecāñ onu da eve getirecāñ. onu da
20 řr dillerdi. şyle damęa basallar cece yarısını hķmet alır, yarısını saña verir. o
21 bdayı eve ğoyamañ. o tınaz ataķana ala samanlı ıcık alallardı. o torbalardan
22 haķ_ıdebilirseñ, haķ idemezseñ hemen geliller, damęa basallar. cecıñ ğıyına varamañ.
23 yarısını ona verecāñ yarısını eve ğoyacāñ. olñ ocñ sırtına amaşır alamazdığ, st
24 başı yırtık.

25 **Çoğu da saklar ımış**

26 saklardı işde. ıçıķ alabilirse alamazsa o da yoķ. ıçıķ gece çalarsa biz çuval dirik
27 hābeniñ içine ne alacāķ ondan. iki kile būdadan ne gelir. ocuklarıñ sırtına çamaşır
28 alamazdıķ. bā ğaynıyacaķ da harman ğaķacaķ da çocuğa çamaşır alācāñ. alabilirseñ,
29 alamazsañ o da yoķ. öyle perişan ıdıķ o zaman biz.

30 **Şimdiki zaman daha iyi deĝil mi?**

31 ōh, hindi herkeş. uyķu nerdeydi, durak nerdeydi. o zaman oldu muydu yatda
32 yatallardı uvalnan erkekler. at ğuder, ōķūz ğuder bahar dōdu muydu uyķu ĝórmez. ne
33 erkāķ ĝörür, ne āsik ĝörür. öyle perişandıķ, şimdi ne var ōlum sultan sūleymen ĝúnünde
34 yaşıyoķ. ōlene ıdar yatıyoķ. Çarşıdan ekmā getiriyōķ. bi de çay ĝoyyoķ oh, gel keyfim
35 gel. ekmek nirdeydi, aş nirdeydi. zabānan ķaķañ, geceden ķaķacāñ, hamırı yōracāñ. sa
36 dirik şurda onu bi şöyle dayıyacāñ. ocaķ nerde. orda bi yemek bişirecāñ. herifiñ ūrüne
37 ĝoyacāñ. giri idecāñ ekmek. ocuk bōründe, beşşik bi yanda. vañ vañ vañ şorda vañılar
38 üst baş yırtıķ. öyle yaşadıķ ĝuzum biz.

39 **Baĝa gitdiñde falan?**

40 oruya ĝótürürdük, orda āca ip bālarıķ, salıncaķ yaparıķ. yapamazsak sürünür,
41 tosmalar durur.

42 **Ĝüneşin ıaltında ocuk hastalamaz mıydı?**

43 hastalansın, kimin ıumrunda. yının dibinde, tarlada yın yıārıķ. onuñ dibinde
44 yatar. ĝarınca vıngır vıngır dolar. şunuñ āzına şöyle şunuñ ıiçine üzümü ezecāķ, içine
45 ĝoyacāñ, āzına ķaķacāñ. sormuķ. hindi emzik ıemiye. oña da ĝarınca dolar bekmeze. o
46 ocūñ ıeline, yüzüne ĝarınca dolar. ocuk ĝıpgırmızı geçer. o ocuk nası bōyüdü.

47 **Vallaha allahın takdiriyle büyümiş yani o şekilde şimdi düşünüyom da.**

48 vallaha ōlum takdir. üsdünü başını şimdi pisler ocuk. sileñ öyle yaşıyan
49 durur ocuk. pisiynen deñişirme nirde, çamaşır nirde biz bunları yaşadıķ ĝuzum.

50 ğırşere gitdim, benim çocüm_ölü olurdu. çocüm_olmadı. beş sene ondañ sōna
 51 öyle oldu. bi hamileydim, bi arkadaş_ınan ғırşerine gitdik. tokdura gótürdüler beni.
 52 yanında bir yañılırdı. eniştesi, ғaynanası bendim. şu ғızılıрмақ var, burdan gitdik. başқа
 53 yere gitdik, ordan da yāmırdan çıkamadıh. arabalarnan dōndük, arabalarnan ғayıkdan
 54 geçdik. vardıh, gece bi misāfir_olduh. gece yatdıh, sabānan gitdiñ, tokdura çıkdıh.
 55 tokdurdan geldik, geri dōndük. burdan da ғayıkçıya tembih_ıtdik. biz gelincek biz bi
 56 ateş yaқarıñ, sen bizi al. ikindinleyi geldik barajıñ ғıyına. ғayıkçı da ғomuş қóye
 57 gelmiş. ateş yaқıyoñ yoñ, ıslık ғalıyoқ yoñ. bu didik öte yanna gitmiş. ғuzum öz n_ādar
 58 disem saña şu pencere boyunca var. bu öte yandan gitmiş, keliñ_önüne geçelim.
 59 yanımızda bi arkadaş var. bi erkek, iki ғadıñıñ. dalımızda bi hābe. ben üzerim yüklü ya
 60 ben boşum. ғadın da o yanna geçecik. sudan geçemedik, elimize birer dīnaқ_aldık.
 61 şöyle basıyoқ, ғómük girerse ayāmızı çekecek, girmezse yörüyecik, şöyle birez
 62 yörüdük. burdan hemen şu demir ғadar yörüdük. oruya varınca bōrümđā ғadın çökdü. o
 63 ār geldi. ғadıncāz şu yanna ғabalıyo çıkamadı, enişdesi didi ki anne ben de varsam ben
 64 de çökerim. āşam ezeni oқunuyu. ғaldık, hiç kimse yoñ yabanda. ғadın şöyle idiyir,
 65 böyle idiyir. ayānı yerden çıkardı zor ғúcün. neyse ordan çıkdıñ. ortada ғaldıñ bu
 66 yanna da gitsek ғómük, o yanna da gitsek ғómük. bizim de ölümüzü hiç kimse
 67 bulamaz, yaban. o zamanā_dar öte vardıñ, ғodu, suya indik. çemredik, ayāmızı
 68 çıkardıñ. zahmarıñıñ_on beşi. suya girdik, şöle yörüdüydük, erkek ıcık vardı şuruya
 69 çıkdı. olan yörüdü yörüdü şu direk ғadar gitdi. bayā su aldı, ordan öte geçdik. gecenıñ
 70 on beşi, ғışıñ ғúnü. didim ki olana biz şurda duralım. giri öte yanna geçecik, nası
 71 geçecik. ordan geçdik, giri nası geçecik. o da didi ki yav biz burda durursaқ biz doñar,
 72 ölürük, yörüyelim. yörüyen ғızar. başladıқ қóyden sözüm hāşā қópekler uluşuyur. o
 73 adam yoқ, ғayıkçı yoқ. geri қóyden başқа қóye gideciyik, geldimiz yere gideciyik. ya
 74 rabbi nası gideciyik. ғaranlıñ, yollar, dālar bilmedimiz dā. yine yörüyü yörüyü vardıñ.
 75 gine o suya geldik, gine ordan geri geçecik. қóprü var_ıdı, қóprü de uçmuş. elinde ha
 76 lamba bāri olsun. bi kirpit ғalıyır, şöyle bi deftere yaқıyır, olan baқıyır. bi kirpit_inen
 77 ne iş ғófulür. çıkdı şöyle sōüt dalına, sōütten iki ңitirgi kesdi. didim ki yavrım didim
 78 hinci tek tek gitsek su bizi alır. el elden dutalım, geçelim. geri o sudan geçecik. giri
 79 böyle çemredik, diz ғapā ғadar suyuñ_içinde eniştesi ғaynanasıñıñ, ғaynanası
 80 benim_elimden dutdu. biz şöyle çıkdıñ, ғurtardıñ sudan. bi de қópekler şurda hāşā
 81 ürüyo. yabanı biliyollar. depeniñ_içindeyik. қópekler dolup taşıyo. ordan iki gelin çıkdı
 82 elinde ңıraynan. ғörüyoñ, şöyle bi dolandılar. қópek_ürüyo ya ele hırsız var diye. giri

83 gitdiler. yandā adama didim ki şonları çır didim. bizi gótürsünler. görkdu. hırkız var
 84 diyi. yok didi çırmadı. neyse ordan düşdük. şöyle gidiyoduñ, aynı bizim bu ev gibi
 85 yoluñ üsdünde bi eve garşılaşdıñ. o gine görkuyur olan. pencereyi vurdum. ordan bi
 86 adam çıktı. gece saat kaç gayri bilmiyim ki. adam çıñdı aşam, bi de gapıda kópē var,
 87 höyle idiyi. o da bizi górmüş ümüş gidekeñ gavañ dikiyomuş. adam almandan gelmiş.
 88 burdan gidenler türkmenler dimiş avrad içerden, tanımış. bir gún de onuñ evinde
 89 yatdıñ ya giri döndük. adam didi ki böyle böyle oldu galdıñ yavrım yolda didi. o ne
 90 diyecek, gel didi teyze gótürüyüm didi. bizi misāfir olarakdan başga bi odaya eletti.
 91 bize bi gāve. yanında şöyle güzel bi torunu oturuyullar. allah işlerini ras getirsiñ, bizi
 92 misāfir aldılar. erkā onların yanna oduya aldılar, bizi de gelinleriñ yanına aldılar.
 93 biriniñ gocası hāfızmış, biriniki asgerdeymiş. neyse onlar ısdar doquyu. yatdıñ. amma
 94 uyku var mı gayri uyumuyom, oturuyom. deyzem yat diyi. gelinler de çoñ iyi davrandı
 95 ya uyuyamadım, yoruldum. ordan zabā itdik guzüm. ordan geri gırşerine gitdik. kóye
 96 geçemedik.

97 **Geçecek hiç bi yer yok yani.**

98 yoh, geçemedik. geri gırşerine gitdik. beş gún geldik beş gún. ordan başka bi
 99 kóye vardıñ. ordan geldik de. öyle gúnlerimiz geçdi. ben tokdura gitdim sanki. çocuk da
 100 öldü. öyle de perişan olduk.

101 **Yürüyerek mi gidiyoduñuz?**

102 yoh, oruya otobus ünen gitdik. oruya varandan sōna. burdan arabaynan gitdik.
 103 at arabasıynan barajdan geçdik gideken. hindi geleken de ordan arabaynan geldik. başka
 104 bi kóy var harmandalı mı devedamı mı ne. oruya geldik, ordan at arabasıynan. o da
 105 çamırdan gış gúnü ya araba çamırdan çıkmıyı. teker çarpıyı böyle. üst baş galmıyı. biz
 106 bunları yaşadık cjerim.

107 **Bi olay olmuş Gelin Ayşe diye.**

108 o gelin ayşeniñ olayı gadın gelin olmuş. işde bu benim gelin. benim
 109 duydüm yani bilmiyim de işde benim olanıñ aylesi bundan başgasına gidiyi, başga bi
 110 yere. o buña getiriyi. arada iki herifiñ arasındaymış gadın benim duydüm. bu
 111 getirdikleri yer bu gadını öldürüyollar. kōñe gómüyollar ahırıñ pisline gómüyüller.
 112 orda bi hafda durmuş. cendermeler üsünden gelmiş, geçmişler ölüyü górmemişler

113 ahırda. oruya asmışlar. gendi asdıysa da onlar asdıysa da orayı bilmiyem. onlar da
 114 dutuyu orda koğuncah, içerde gayri leş koğuyo ya ahşamdan kağıyolar, çuvala
 115 goyyollar. gāniya goyup ırmā atıyollar. ordan da gızılırmā atmışlar hindiki bu ırmā.
 116 ordan da bizim bu kóyden atılıyı ya başga bi kóye ırmağ gótürüyü, vuruyı. kenara
 117 vurmuş_ölüyü. orda górmüşler ölüsünü. gadınıñ_ölüsünü orda górmüşler de oña türkü
 118 yakmışlar.

119 çamırlardan bata bata

120 gelin_ayşam suya gitmiş ilğınlardan duta duta

121 aman_ayşam, gelin_ayşam

122 itme ayşam gelin_ayşam

123 göyun gelir güzuyunan, ayāniñ tozuyunan

124 gelin_ayşam suya gitmiş al ğanlarda yüze yüze

125 aman_ayşam, yaman_ayşam

126 dālar başı duman_ayşam

127 ilĩñ sözü yaman_ayşam

128 ben bilmiyim de yüz senelik bi türkü. o deñizde bulmuşlar da oña bi türkü yakmışlar. o
 129 ğadını gótürmüşler, benim duydüm davariñ_içine ğatmışlar, soymuşlar
 130 öldürmeden_ıvel dāmızdan davariñ_içine ğatmışlar cılbağ. o ğadın davariñ_içinde
 131 cılbağ gelmiş kóye ğadar. davarnan gelmiş, soymuşlar. aziyet idiyi ya. davarnan kóye
 132 ğadar tosmalaya tosmalaya gelmiş. ondan sōna da öldürmüşler. işde ğaç sene oldu. bunu
 133 hangı müslüman yapar.

134 **Doğru söylüyosuñ teyze gerçekden.**

135 yapmıyosañ, bozūsa, sevmiyosañ sav gitsiñ. ta dāda bizim dā nire o dādan o
 136 davar_ınan o ğadın nası geldi cılbağ, soyduñ da getirdiñ. ğahrolasıca, bunu hangi
 137 mezhep, hangi kitap yazar ölüm.

Konuşan: şerife Aydın (71 Yaş)

Derleme yeri: Sarıyahşi ilçesi Bekdik ky

Konusu: Serbest konuşma

1 ...babam rahmatlnan drt mal ğořardıĥ, szm yabana iki at, ik kz. ben dah dirdim.
2 babam ırahmatlıĥ elde tohum serperdi. h, ĥalıřırdıĥ babam ırahmatlnan, ondan sna
3 gelirdik. ğoyun ğderdim, ğoĥ ğderdim, ğuzu ğderdim. depeleri, dleri şyle
4 yznde işdi eskilerden oyudu. perişanlmız oyudu bizim. yle ırt mırt dldidik de
5 babamızı ğnnde. babamı_adamı ĥoĝ_udu. işde yle ğfyoduk, dutuyoduk.

6 **Osmanı babayı ĥiřisi olup da seni alacm dimesini anlat.**

7 babamı ĥiřisiydi, sarıyeşili. ben de tbi. didi ki bir ğn bazķyden birisi
8 baa dr gelmiş. didi ki şerife didi. ey didim. arabanı_anahtarı,
9 at_arabasını_anahtarı baa vir didi. _lacaķ_osman didim. d şu evler yudu ya.
10 şunu tekerlerini sķym didi. varsı_araba yrync herkeş bi yanna tekerler ğitsi,
11 bunlar_ls didi. allah deli canıı alsı mı 'osman didim. neyse o bazķyly savdıĥ.
12 bunda da bunlar baa dr geliyo'muş. didi ki şerife didi. ne diyo didim. eker nasuflar
13 saa dr m geldi. ben de h didim. h didi. didi ki seni ben alacm. seni onlara
14 virmem didi. allah canıı alsı 'osman ben saa varır mıyım didim. neyse osman ben
15 saa varmam diyince osman ğayrı bir ğn m durdu, iki ğn m durdu, osman 'fır ğitdi.
16 ĥıķdı ĥiřilikten, e bu baa gelmiyecek. ğodu ğitdi. ne diyim osmana. osmana ben
17 vuraabilirdim baĥ, dvedebilirdim. osman da bennen byle yaşıt gibiydi ya.
18 ben_osmana yz virmezdim. işde osman_ ĥiřilikten_yle ĥıķdı, ğodu, ğitdi.

19 **Nene ktkly nası dvdi topal ğadiri ĥiřisini, onu bi anlat.**

20 adnen, imdadi yusuf_unan geziyodu. ortalıķ da ks ya
21 ķf_osmanı_lundan_tr. hemen bu helim_mmigili_avlusunu dibinden
22 geĥeken hemen helmi emmi var. onların_avlusuna girdim. bi saĥda dolu ğaynar ķl.
23 şunu didim şurdan gidekene alıyım. ğafasına ĥalıyım, dķym, serpiyim didim. şyle
24 bi daş_aldım. -ķl ğaynarmış- şunu ğafasına bi ĥalıyım didim. bi de zahide de

25 bunlardan çıkdıydı alilerden. ğuyuda su çekiyodu. aman ne didi ya baña.
 26 benim_arkadan tuttu beni. fıabi vuramadım, gitdi. ğayri çekişdim müküşdüm ya. gitdi.
 27 adnan_āyınan işde öyle bi dā da şey_ıtmedik. dönüşdük moñüşdük gitdi. amān.

28 **Topal Hacınıñ çifçisini nası dövduñ?**

29 total hacınıñ çifçisini de bayram var_ıdı ya deli bayram. lātikeri urunğuşda
 30 dōmüş. biri baña didi ki bayram lātikeri dōmüş didi. nası, niye dōmüş didim. dōmüş
 31 didi. hindi şöyle bir dīnek_aldım elime. hindi burda at ğúder, başğasınıñ, ğonşunuñ.
 32 şöyle sözüm yabana cēmāatden. atlarıñ şöyle çeñesinden tutmuş. yüzüñğuyulu geliyo.
 33 şöyle durdum. didim ki bayram, ey didi. lātikeri dōmüssüñ, niye dōduñ didim. dōmedim
 34 yenge didi. yav ğocaman_ıdı da nası cesaretsiz_ımiş yav. niye dōduñ didim. dōmedim
 35 didi. lātikeri dōmüssüñ ben duydum didim. buña şurdan ala omuzlu bi atdım dīnānen.
 36 sözüm yabana atñ biri bi yanna gitdi. biri bi yanna, ğaçdım. bayram gitdi. oruya varmış
 37 dimiş ki kel nasıfıñ gelini baña bi dīnek vurdu, ben ğayri bu kıyde durmam dimiş.
 38 bayram gitdi, çıkdı, kıyden çıkdı. bizim_odaya ğırık sardırmıya gelmiş bizim
 39 ğayınbabaya. tanımadım. biriniñ çocunuñ mu ğolu ğırılmış, gelininiñ mi ğızınıñ mı ğolu
 40 ğırılmış, bize geldi. hindi bir_elimde üzüm sāni bir_elimde sini. ğayınbabamıñ yanına
 41 geldim. didi ki yenge didi, ey didim. oturuyoduğ. beni tanıdıñ mı didi, yōğ didim. amma
 42 o zaman da pislendim. ben kıtükülü bayramım didi. danıdıñ mı beni didi. ben de
 43 tanımadım didim. beni bi dīñak vurduydıñ. dāl mi didi. sen de ırahat dursaydıñ da o
 44 lātikeri dōmeseñ_olma mıydı didim. ben de saña vurmasam olma mıydı. odaya gelince
 45 de bayā utandım.

Konuşan: Nazlı Demirtaş (78 Yaş)

Derleme yeri: Sarıyahşi ilçesi Boğazköy kasabası

Konusu: Düğün adetleri, geçmiş yaşantı

1 toplantı oldū zaman üç adamdan deve yapallardı. edrafına kilim donatıllardı.
2 deveniñ ucuna ĩne daķallardı. baş gidiyo olurdu adı yani ğıra gidekene. ona buna
3 saldırırdı. başış almak için yere yatardı ğızın ğapısına varınca. bilmem işde böyle.

4 **Düğünler nası olur?**

5 bir hafda dūn çalınırdı. yataklarda işde yatılı ğalınırdı. vasıta yoydu gelip
6 gitmē, o ustaların ķahırı çekilirdi. böyle yani. giyim ğuşam siyli giyilirdi. şimdi dūn
7 dernek ğolaylaşdı. cuma ğünü bayrak ğaldırıyollar, cumertesi ğünü baş gidiyo, pazertesi
8 gelin çıkıyo, tamem bitdi. eveli al duvak vurulurdu, al duvak giyinilirdi. geliniñ yüzü
9 ğórülmezdi. şindikilerinin giydī keten af idersin ğıç atan öyle. eti ğörünüyo, her
10 yerden ğol ğanat açık. evelkileri fermana dinirdi, salta dinirdi, giyilirdi. ud, terbiye
11 vardı. geliniñ yüzü ğórülmezdi. al duvak ğapalı olurdu. şimdi yoh onlardan. şimdi bi
12 tül atıyollar yüzüne. her tarafı ğörünüyo. öylesine işde. ne anladım ben size.

13 **Ğınayı nası yakardıñız?**

14 ğına yakan işde cuma ğünü bayrak ķakdı mıydı cumertesi de ğına yakallar.
15 burda cumertesi bayrak ķakar, yemek viriller, çalallar, oynallar. bu sıralarda ikindin
16 sıralarında baş gider. biliyo musuñ. baş gidince varır işde ğapıya dayanıllar. ğapıyı
17 kitleller, başış alıllar. ondañ sōna dışarıdan geleniñ içerden işde ğónünü ğörer, ğapı
18 açılır, ğız içeri girer. işde ne biliyim ben, nası anladım.

19 **Düğün gitme nası olurdu?**

20 şimdi dıyır gitmek, kıyde kimiñ ğızını tanıyosaķ, çocūmuz kimiñ ğızını
21 seviyosa onu ğitsin felaniñ ğızına dir olan. oruya toplanırık. babası olur, anası olur.
22 amcası varsa o olur, oruya varırık. orda oturruk, allāñ emri, peyğamberiñ ğavli tabī
23 ğızına dūñür geldim diyi pat diye dinmez, biraz sohbetten sōna bu ķonular geçer. ondan
24 sōna bi tanışalım diller. ğafamıza bi danışalım. ğız olanı, olan ğızı isderse olabilir.

25 gideller o ğúnü. ertesi ğún bi daha geliller. n_õldu. ğónü yõsa cêvaplar, ğónü var_ısa õ
 26 dõşekler çift serilir. buyuruñ, buyuruñ, buyuruñ dõşşekler çift serilir. ondan o ğúnü söz
 27 kesilir. eveli başlık var_ıdı, başlık kesilirdi. işde şu ğadar başlık, şu ğadar bilezik.
 28 bilezik de yõdu altın denirdi. şimdi bilezzik_oluyo. farz_ıdelim on bilezik vireceksñ,
 29 daķacaķsñ. işde evini ayrı yapacaķsñ, işde cehizinde şunu şunu alacaķsñ. üş halı beş
 30 halı neyse. böyle oluyodu, düünler böyle ğuruluyodu.

31 Güreş oluyor muydu?

32 güleş_olurdu, güleşciler_olurdu. yabandan güleşçi getirilledi. bi şöyle saha yõdu da bi
 33 duvar dibinde, bi oķul dibinde oruya birikillerdi. davul çalardı, güleş_olurdu. sini
 34 donatılardı güleşçilere, giysi ğonurdu üzerine. çorap morap işde verillerdi. yol
 35 kesilirdi, yol kesileken böyle cahiller geçerdı yoluñ_üzerine. geline ğoç ğaldırdıllardı.
 36 gelin gelirken yoluñ_üsdüne çoban ğoç getirirdi. gelin ğoçu diz gelirdi arabaynan
 37 gelirdi gelin. diz gelirdi. güjlü olursa ğoçu bu yandan_alır, öte yanna ğürp_ atardı
 38 gelin. ama biraz cılız, zayıf_olursa ğaldıramazsa düün sâbi bâşışını verirdi. böyleydi.

39 Ğına nası yakılır, ğınayı bize biraz anlat.

40 ğına gecesı bir cuma ertesi ğún olur. õña õlan ğınası dinir. pazar ğúnü de sabah
 41 gelin çıkacaķ ya õña da ğız ğınası denir. ğınayı tasa özeller, ğaba özeller. ğızñ_anası bi
 42 ğına ğabı verir. õña özeller, ğınayı yaķallar, içindâni dâdıllar eşe dosda, çolâ çocâ. o ğap
 43 geliniñ_olur. şimdi ğınayı yaķakene gelin avcını açmaz, altın_ısder. yanında elini
 44 dutallar ğız tarafı. geliniñ_elini dutallar.

45 Gelini getiriller, at_ınan mı getiriller?

46 gelini arabaynan getirillerdi, at_arabasıynan. gelir, araba durur. geliniñ yolunu
 47 veriñ. geline ne virecâz, ellâm bi ğara tosun verdik. geline ğüvayı veriller. ondan sõna
 48 böyle olurdu. bi ğara tosun verdik yetmiyo mu dillerdi. işde öyle söyler geçerdı.

49 gelin geldi ğapımıza

50 altın doldu kúpümüze

51 seviç geldi hepimize.

52 bu da söylenirdi.

53 hindi duvaḵ açma maḥma ğalmadı. o zaman çıkallar kıyũ içine sabānan ğĩz duva
54 buyur, ğĩz duva buyur herkes duāya gelirdi, geliller. işde bir, beş o zamanın parasıynan
55 daḵallardı. işde ondan sōna neler olurdu, olurdu.

56 gelin geçinilirdi. olan babasınıın yanında dururdu, gelin ğaynaniın yanında
57 dururdu. çekilirdi bu ğahirler çekilirdi. gelin oldu muydu hindi düün yaparsaın baharın
58 çibıā ğadar gelin suya çıkmazdı. gelinlik olurdu, gelin oturup sufraya ekmek yimezdi.
59 ğalırsa ğoca sini olurdu. gelin ğalırsa sufradan artık yırtık şorda gider gizlice yerdı.
60 ğalmazsa belki de aç ğalırdı. ben şunu yiyeçām diyemezdi bu gelinler. ğaynanalar sandı
61 kitlellerdi. ıçıķ ceviz olurdu, üzüm olurdu, sandıā ğonurdu. bi misāfir geldi miydi
62 ğaynana giderdi, belinde anahtar, 'şıf, açar gelirdi. ceviz, üzüm şuruya ğonurdu, ğaynana
63 getirirdi. ār hindikileri yapsaķ bizler olsaķ gelin o sandı da ğırar, o dabā da ğırar, o
64 ğaynananiın da ğafasına çalar o tabā. ğaynananiın ğafasında ğırar onu. inan ğırar. hindi
65 onlar olmaz. mümkün dāl. hindi onlar mümkün dāl yapılması. şimdi gelinler ğaynana,
66 ğaynanalar gelin. hindi gelinler bizik, bizik. yani ödümüz çıkıyo, aklımız çıkıyo. aceb
67 yüzümü ēecek bi şey mi olacaķ. benim gelinim beş senedir gelmezdi almanyadan. bir
68 ğaynı öldü bunun da on beş ğún geldi, ğaldı burda. öylelikçe gitdi. ben gelinimden
69 āriyip incimedim. üç gelin getirdim. birisi burda kıyde, biri de bunun hanımı oraya
70 ğótürdü. biri de sizlere ömür. olan mefāt itdi. ğarısı, çolū, çocū anğarada. gendim de
71 genc idim onların şey itdiinde kimseye de el üfelemiyodum. gine el üfelemem
72 allāın ināyetiyle. gendi işimi gendim yapabiliyom. bizler mümkün dāl, bunları yapsaķ
73 bizim gelinlerimiz bizim ğafamızda ğırar o dabaķları. şey dimiş ki ğışiniın birisi acep
74 kim idi aklıma gelmedi. cevizi getirmiş, soymuşlar, çuvallara doldurmuşlar. ğaynana
75 da onlar yabana gidince ğótürmüş, şō tandır damınıın başına iki çuval cevizi çırpmış. iki
76 çuval cevizi oruya çırpmış, üstüne de misir çöpü atmış. sizin gibi de misāfir gelmiş,
77 demiş ki eviın genci misāfirim geldi, ceviz nirde demiş. ceviz getiriın demiş gelinlere,
78 ğarılarına ceviz getiriın demiş. bulamamışlar cevizi, arıyollarmış, yoķ. ğaynana saklamış
79 cevizi. ordan demiş ki gelmiş de hani ceviz nirde demiş. yoķ, bulamadıķ demişler
80 çürmüşlar ğocalarını. biz cevizi bulamadıķ demişler. yoķ, anaın nitdiyse gitmiş demişler.
81 biz iliın içinde giremiyoķ, diyemiyoķ demişler. öyle diyinci olan, anasını çürmüş. demiş
82 ki ana ceviz nic oldu demiş. ceviz nirdeyse yerini baña söyle demiş olan. damiın
83 başındaymış ceviz. dahā ölüm demiş. damiın başına ğoduydum, çoluķ çocuk yir diyi

84 dimiş. gitmiş, o cevizi almış gelmiş. içeriye gomuş, bu ceviz bi daha burdan
 85 kaçmıyacak dimiş. kitlenmiyecek bu kapı dimiş. 'sakın kitlenmiyecek bu gapı dimiş. ār
 86 burdan bu ceviz giderse yapacā ben biliyom saña dimiş. yav bóyleydi olanlar
 87 dikdatör_üdü. hincik_af_idersin. galdır gótünü goyum borkümü diyo af_idersin. gaba
 88 gidiyo da ne biliyim ben. böyle oluyo bu işler.

89 **Teyze sen çok görmüş, geçirmiş bilgili bir teyzeye benziyoñ, hayatındañ,**
 90 **yaşadıklarından şöyle biraz anlat.**

91 şimdi nasıl_anladıyım, geldim. ellibiriñ_üçüncü ayında geldim. buruya
 92 geldim, bi de ollüm vardı. af_idersin çok bit var_ıdı. yiyeceklerden maddeler gısaydı.
 93 çoluk çocuk basdırıp da şey_edince bu benim_adam tãbi bi şeyimiz yodu, malası
 94 var_ıdı elinde. duvar suvardı, binā yapardı. ben de peşinde amelelik yapardım. ondan
 95 sōna bi daķım_ev alırsak ücuretimiz üç yüz liraydı. işde öyle böyle çalışdık, çabaladık,
 96 meydana geldik, çoluk çocuk böyüdü. gayınların sıkıntısını çok çektim. o kıyden
 97 geldiğim_çin devedamından orda bi dikili aç yodu. baña ismime ğaradālı diye bi laķap
 98 ğoydular. ğaradālı beri, ğaradālı öte diyi. bunlar_ınañ haşır neşir_olduk. sōna
 99 adam_almanyaya gitdi. üş beş elinde oldu. getirdi buruya bi ev ğondurdu. üç_olan
 100 everdik, onlar_ınan haşır neşir olduk. böyle hayatımız geçdi sıkıntıynan. ekdik, dikdik,
 101 biçdik. tarlada tapanda çalışdık herif_inen berāber. adama emekli de olmadı. böyle
 102 gençlimiz duracak belledi, hanım_ınan böyle çalışacıyık belledi. motur_aldı. yalnız
 103 doldurruk, peşinde giderim. kimseye yövmiye vermezzi, aman gendimiz ğofelim. yani
 104 yoklū ğördük ya. sıkıntıyı çekdik ya. ondan sōna bu yaşantıları yaşadım. eveli künde
 105 ekmek_iderdik, tahta dizimizde. erkenden kaçardık, tarlaya ekmek ğorduk, biçere
 106 ekmek ğorduk, ğötürürdük motur_ınan tarlamıza biçer gelince. yemāni yidirir gelirdik,
 107 işde sōna sōna haftalık_ekmekler çıkdı. haftalık yaptık, sōna aylık çıkdı. şimdi senelik
 108 çıkdı. şimdi senelik ekmā yapıyok, içeri ğoyyok, yüzüne bakıyok, örtüyok yüzünü.
 109 ısladıp ısladıp yiyyok. yani yaşantılar böyle geçdi, bu yitmiş sekiz yaşını böylece
 110 buldum. bu çocuklarıñın sıkıntısınan. beş dāne ğızım vardı. everdik, çıkardık,
 111 nişanladık. işde onların düün derek ğahrını çekdik. hısım, akraba sāhibi oldu. şimdi
 112 yaşlandı, oturuyo, ama gene de oturmuyom gene de çabalıyom. allah bi cesāret
 113 veriyo. kimseynen dönüş çekiş yapmadım. kimseynen cingānlık yapıp da vay ben de
 114 söyleyim dimedim. işde didim demin de anlattım amma daha gelinlerime
 115 ğaşıyın_üsdünde ğözün var dimedim. gelinlerin bu adamdan anadan babadan.

116 birisinin_anası ayrı mefāt_ideniñ. birisi olan_ideniñ de babası ayrı. ordan yanımda
 117 getirdim. birisine de daha şöyle böyle diyi şey_itmedim. benden şikāyetleri belki
 118 yoĥdur. yoĥdur şikāyetleri. hani şünkü çekişmedim, kimsiye bi şey dimedim. öylesine
 119 şurda bi ğomşularım var. sen dünya durduĥça dur diyollar, sen burdañ gidersen bura
 120 öldü diyolar.

121 **Yani, maşşalah kendiñi sevdirmisñ.**

122 yani öyle, muamberim ğurban_olurum çocūm. öylesine. hısımlarım da iyiyidi
 123 işde. allah ğuĥ ğuved versñ. dayanma ğücü versñ. yaşıantım da mallarım vardı.
 124 ğırķ_elli şurda davarım vardı bu havluda. mala saman ğoyacām diyi ğazāya ūradım.
 125 motur saman ğoyyodu içeriye, ūfürükçü motoru bilirsñiz. moturuñ patuzu. onuñ şeyi
 126 çalışırken şafñ_üstünden tozdan buñaldım, kendim şey_itdim. nası etēmi topladım da
 127 hatladıysam, etēmden sardı beni kūt diyi yere vurdu. ğózümü ğayb_itdim, ğolum
 128 āızalandı. bu sıkıntıları yaşadım. on sene, üç ay oldu. altıncı ayñ tam otuzu öylen
 129 saatñ on iki buçuydu. burdan onuñ_üstünden ğazā yaptım. ğafam, ğózüm parçalandı.
 130 ğózüm yüzümde fıldır fıldır idiyo böyle. içime ğan ğumbür ğumbür akıyo.
 131 moturuñ_altında yatıyom. saman ğoyan çocuk ğórmüyo beni. hurda bi ğoñşu ğórdü.
 132 'aman ölüm ğadın ölüyo didiler. adam moturuñ sesinden duymuyo. sōna adam ğopdu,
 133 geldi. olanñ ğolunda ğadın öldü, ğadın öldü diyince adam geldi isdopu çekdi. şu necip
 134 kālere gizlenmiş, gitdim. ğaçdı didiler ya. adamñ gidecek hāli ğalmamış.
 135 söner_isminde bi çocūdu. ondan sōna o ğazāleri yaşadım. ğonyada yatdım on yidi ğún.
 136 bu çocuklarım geldi, bi de ğızım vardı. o da geldi almanyadan. ğonyada yatıyom. ğafam
 137 ha bóyle. mümķún dāl yani sargı bezi gelişmiyo. yatdıĥ. ömür_evimiz berk_imiş.
 138 geçdik, o ğúnler geçdi. ordan geçdim anĶarada ğaldım, ğózümü iyi yapallar diyi.
 139 ğózümün_ıçı ğörüyo. fevķalede ğörüyo yalnız ğóz kemīm üç santim aşşā düşdü için
 140 şundan seni iki tāne ğörüyom şu ğózümü açdım mıydı ohō ta şorda ğörüyom birini
 141 birini de yerde ğörüyom hangısı ārı da hangısı yalan, hangısı gerçek bilemiyom.
 142 ğurban_oldūm_allah kimseniñ başına vermesñ. gine de allahñ yanda bi iyi tarafım
 143 var_ımış. allah beni yabana atmadı ğucāna aldı. giri saķat bırakmadı. ğafam kōfte
 144 olduydu. şurama şu eliñi soķsaydıñ ta içine giderdi eliñ. öyle.

145 **Çok tehlikeli bir ġazā atlatmışsın.**

146 çok tehlikeli ġazā atlattım, diyom_ā allahañ yanında bi iyi tarafım var_ımış.
 147 sen n_āpacāñ. saġat_alıġoymadı, dengemi eksik_alıġoymadı. şu ġolum burdan kesildi
 148 bóyle. ondan sōna şura ġıvrana ġıvrana, ġıvrada ġıvrada içine oturmuş ġolumu. çoġ
 149 çekdim ġolumdan, ġózümnden de her ġününe şükrediyom. yatıyom, kaçıyom. allaham
 150 orucumu dutuyom, yine nāsib_ıtdiñ, terefime gidiyom. ız çoġ ġórevlerimi yapıyom.
 151 allaham çok şükür saña diyom.

152 **Bak ne ġúzel, Allah seniñ_ömriñü uzatmış, bi ġazā vermiş amma. orda sen**
 153 **hayatıñı da ġaybedebilirdiñ. saġat ġalabilirdiñ.**

154 şu saġat_olanları ġórmüyoñ mu arabe ġazesinden, şondan şundan ama
 155 saġat_olmadım, hafızam yerinde çok şükür_olsuñ. şu saġallıya baġıyom. bu ġaldı
 156 adamıñ ġulā duymuyo, ġalışamıyo. ġalışmadan, şeyden ġaldı, her şeyden ġaldı. yalnız
 157 idāre ediyok birbirimizi.

158 **şimdi kocası ölenlerde, ġarısı ölenlerde ġörüyoġ. perişanlar, en_azından**
 159 **birbirini de desdek verirsiniiz**

160 oluyok, işde o durumları ediyok. hacı, ben senden evel_ölüyüm de sen ġal
 161 diyo. ben perişan_olurum, sen gendi gendiñi idare edeñ diyo. haġlı adam bi şiy
 162 beceremiyo. ġenġlinden berli her şiyi gendim yaparım. dā bu elini vurup da baña bi...
 163 ama bi haġķını inkār_ıtmeyim, zebze zāmanı ġarımı çeker. ġúzel ġarıġ yapar. ben de
 164 dikerim. çapasını, suyunu gendim yaparım. ġarī ġúzel çeker. bulġur ġaynadırım, gendim
 165 ġaynadırım yalnız, bā ġaynadırım kendim ġaynadırım. ondan sōna gereken işleri,
 166 ār_ışleri kendim yaparım. bu işde çalışır malışırdı. şindi de tam üç senedir elini
 167 ısaġdan sōuā vurmuyo hiç. öylesine idārede idiyok gine. doġsana girdi, doġsandan_ay
 168 aldı.

169 **Hiç de doġsan gibi ġóstermiyo**

170 baġım_ıyi baġım saġatince ekmāni viririm. biraz şeker hastalıġ var da fazla
 171 ġaçırdı mıydı perhizini ġayb_ıtdi miydi daşlar_ölçüü gimi ayāñıñ_altından yara
 172 patlıyo. hindi ayāñıñ şurdan şu yanı rengi deġşik. ödüm ġopuyo şimdi de orucu dutuyo,
 173 terāfiye gidiyo. ben yidi yaşında oruca başladım mümķün dāl' orucu ben yimem didi. biz

174 sinayım didi. önceki günü dutdu, ilk günü. bi ârıza görmezse devam itti, devam_ıtdi
175 ama zöhürde de çok yiyo. ilk âşam da çok yiyo. ayânın rengi deşdikçe görkuyom.

176 **Doktorun uygun görmesi önemli. Eğer uygun görürse tutar da görmezse de**
177 **tutmasın. sağlık bu nihayetinde**

178 şimdi, diyo şurda sohbet radyolarını ben dinliyorum, diyo. sâlık, ibâdetden_ireli
179 diyo.

180 **Sağlık_olmadan ibâdet_olmaz.**

181 olmaz, sâlık_ibadetden ireli diyo, sâlık_olmayınca ibâdet_olmaz diyo. şeker
182 hastaları, tansiyon hastaları, yaşlılar diyo yani dutamayan yiyecek_allah yiyecek diyo.
183 adama yidiremiyorum ben. yimiyo, dutuyo.

184 **Allah gücünü guvvetini versin_o zaman nâpalım, yapacak bi şey yok.**

185 versin yavrum. öyle yavrum öyle. güç guvet virsin, dayanma gücü virsin
186 hepimize. allah hayırlı ölüm_ünen götürsün bizleri. gurban_oldüm_allah hayırlı
187 ölüm_ünen götürsün. allahtan tek dilâm şu beş altı çocuım var. allah_onlara
188 yük_ıtmenden cümleynen berâber gurban_oldüm mevlam ikindinler yüzü hürmetine
189 hayırlı ölüm, iki üç gün yatak bir gün toprak, allah rahmet_ıylesin disinler.

190 **Hayırlısını versin hepimiz için. zor yani herkes_çin zor.**

191 evlâdım bunda yaşlandı mıydı şindiki bu devirin geçlerinin yanında yüzden
192 düşüyosun. yüzden düşüncü esgi alimiyonun_alıcısı var. esgi nâylunun_alıcısı var. eski
193 her türlü farazın_alıcısı var. amma göca adamın_alıcısı yok. şoruya da götürüp de
194 yolun_ortasına gonmaz ki goysan. gonmaz, goyamazsın bunu de mi. bunun da gahrini
195 çekmesi çok zor. şurda görüyök. kimi yabana azdırıyo, kimi bahçeye goyyo, kimi kıpru
196 yanlarına goyyolar, hep bakıyoğ şunlarda. allah öyle duruma düşürmeden
197 gurban_oldüm_allaha gendi bilir. inşallah düşürmez.

Konuşan: A) Mahi Koçak (85 Yaş), B) Sreyya Koçak (65 Yaş)

Derleme yeri: Sarıyahşi ilçesi Yaylak ky

Konusu: Evlilik ve dğn adetleri, serbest konuşma

1 **Ğızı nasıl isdersiñiz?**

2 A) allāñ_ emriynen diyerek varırık, ġnleri olursa veriller, ben emme herifliyi
3 de yrdrdm. eyle dilim. ġaç_lan everdiyse heç boş dnmedim. drd_lum var.
4 boş dnmedim.

5 **İknā eder miydiñ yani?**

6 A) hē, herkeşe dilim_ inen_ olsun, delilimden_ olsun, aklımdan_ olsun. vardım
7 ġızı boş goyurmazdım.

8 **yle virdiler, ondan sna ne yapardıñız?**

9 A) ipdi bi yālık bālardık, ondan sna şerbet_ içerdik. ondan sna bir astab
10 giydirmiye giderdik. her şeyiynen. ondan sna da dn_ iderdik.

11 **Dğnleriñiz nası olurdu, ne yapılrđı dnlerde?**

12 A) şurayı bi ġreydiñ, ondan_ uçdu işte bu halayın derdinden, bu mahallenin
13 halayından. vallaha haġġat diyim.

14 B) şimdi bayrā ġollar, eñ_ az beş_ altı ġn davul dvlr.

15 A) aman hindi cumā ġn ġaldırıyılar, ertesı ġn... bir hafda davul
16 dvdrrdk vaştında, eyle iderdik, her şiy olurduñ. hsāmetdiniñ_ lunda ġoca tosun
17 kesdim, ç ġn, drt ġn dn_ itdim. eyle iderdik.

18 **Arap yapallarmış, o nası yapılrđı?**

19 A) yzne ġara srallardı. ondan bi ıcık... ā yñ daġılırdı buruya. şirkin bi
20 palt giydirillerdi, bi de ġayıř ġuřadıllardı. o bi de eline şiy_ alırdı. çoluġ çocuk d
21 yarılırdı. ondan_ evel ne vardı ġorġallardı.

22 **Oyun yapallardı yani, ŧenlik_olurdu.**

23 A) ŧenlik_olurdu. iki de erĸā ferece giydirillerdi, ġadınların_asbabından
24 giydirillerdi. onlar da bir_ayrı. arab_ōlu onları alır, ġaçardı. giderdi, gelirdi. deli olurdu
25 onlar. milleti ēlendirmek uĸun.

26 **Eskiye mi seviyōñ, ŧimdiye mi iyi nasıl?**

27 A) eski iyi, hinci cin dūñu gibi. dūñ n_ārıyor. ızıcıĸ bi ŧeylik yapıyıllar. ızık
28 ufalġaçlar alamancı parası ĸoĸ ya onuñ_uĸun. esgiden bulur buluşdurur ĸoĸ yapardıġ.
29 hemi de davarımız neyimiz o zaman ĸoĸdu. davar keserdik, mal keserdik et ne ĸoĸdu. o
30 zaman eyleydi. ŧinci satın_alınıyor, idiliyor.

31 B) ġışın arab_aşı ĸekellerdi telteli yapallardı bekmezden. başĸa bi ŧiy yokdu ki
32 ĸōyde bunlarnan vāĸıt ġeĸirilillerdi.

33 **Abimñ dedi ŧeylerin_ yapılıŧını bi anlabilñ mi arab_aşını nası yaparsñız**
34 **meselā?**

35 A) nası mı yaparık, bi tavıĸ keserik. bi ĸorba biŧirrik, bi de hamır biŧirrik
36 duruca. erkekler onu yapar. telteli de bekmezi ġaynadırık ġaynadırık. mat_iderik. eyce
37 döner, ıcıĸ_un ġatarıġ. beyle beyle ĸarpar, ondan sōna gendi gendine tel tel tel tel
38 dōĸūlūr.

39 B) Aynı piŧmāniye gibi olur.

40 **Bu eski yemek oluyo deġil mi?**

41 A) bu yemek dāl. odalara toplanır, bōñ arab_aşı ĸekilecek. dāvet gelirdi, millet
42 dāvet olurdu. onu yilleri o ġūñu. ekmeksiz ġaşŧınan bu bōyle.

43 **Misafirlik nası olurdu?**

44 A) yerin, odañ_olursa yatardı misāfir. emme oda da ĸoĸdu. hususiye
45 erkāĸ_odalarımız_olurdu. herkeŧin vardı. beyle olurdu misāfirlik.

46 **Eskiden bu saygı, sevgi nasıldı, büyüklere çok hürmet gösterillermiş.**

47 A) böyük, güççük yok_ölüm. hatılamam var. zenginiñ yörüyüşü ayrı, faķırıñ yörüyüşü
48 ayrı. esgiden büyükleriñ yanında gelin, ğadın çocuk ğucāna almazdı, gendi çocuknu.
49 hindi gendi çocukm, gendinikini şuruya dutıyır, sen şordan baķıyıñ. hindiki devir beyle.

50 **Siz nasıldıñız teyze?**

51 biz de eyleydik, benim ğayınbabam öldü ya benim babam, dedem, emmilerim
52 var_ıdı. ğoca ğoca hepsi, onlar var_ıdı, onlarıñ yanında yapamazdık.

53 **Gonuşamazmıssıñız öyle mi, ğonuşamaz mıydıñız?**

54 yoh, yoh gelinlik var.

55 **Gelinlik yapmak ne oluyor?**

56 seslenmeden durruk ğayınbabaya, ğayna seslenmezdik, him_inen.

57 B) meselā bi şey istiyeciñ, nası olacak?

58 A) nası mı olacak, varıñ, alıñ. alamazsañ usulca him_ideñ herife, ğayınbabaña.
59 bunu isdiyirim diyi.

60 B) meselā şurdan bi erkek gidiyir, şurdan direk geçecāñ, onu bekler,
61 yoluñ_önünden geçme yoh. onu bekliyecēñ.

62 A) o adamıñ yanından hayvana binir, tarlaya giderdik. oña binme yoh, çou erkā
63 ğórdü müydü ğurp_inerdi ğadınlar. hindi eyle dāl.

64 **Evleneme birbirini ğörmeden oluyomuş, siziñ zamanıñızda da mı öyleydi?**

65 A) töbe di.

66 **Nası olurdu ya?**

67 A) baba verirse verir, baba kele versıñ, kóre versıñ oña varırdıñ. benim
68 geldim_adam öpöz babamıñ_emmisiniñ_ölu. temelli babamıñ davarını ğúddü. didi ki
69 sen buña varacāñ didi. acımdan öle öle oturdum. emme iddāyınan ben de babamı
70 geçdim. zekātılık mal_ıtdim hep. çalışacām diye. telefon_ıtmeyi bilmezdi, ğara yazıyı
71 bilmezdi eşim. iyi davar ğúderdi.

72 B) amma seni de yaşatdı gine canım.

73 A) yaşatdı saolsuñ. baķale yaşatdı nası oldu, bi Şiye ğarışmadı alğıya vergiye.
74 gendiñ de biliyiñ. babamıñ yeri de çoıdu. zapt_ıtdim onları, onu da ğalkındırdı. ğızlar
75 hindi üçer ğún āleniyidi. gelin getirdiñ mi, getirdim. iki ğún var, baķ. gelin gitmiş. allah
76 belasını veresice gelinler.

Konuşan: Sleyman Serin (74 Yaş)

Derleme yeri: Sarıyahşi ilçesi Yaylak ky

Konusu: Savaş anıları, ky odaları ve işlevleri

1 bu kye ilk gelen kişiler uzun ibrāhim, kszlları, dede bekirlları,
2 hacıtorunlları. bu ğabileler gelmiş, yerleşmiş. snadan gene başka ğabileler de gelmiş.

3 **Eski muharebelerden, savaşlardan anlatılar mıydı?**

4 oĝ anlatılardı ammā ırahmatlıķ memmet_ā var_ıdı yedi sene ğalmış. hindi
5 bi daha var on doķuzu unutmadıysam ondoķuzu yirmiye bāladī sene
6 bykleriñ anlatdīnı sylym. ordan yazı yazmış hac_osman_ā, bekır_ā asger
7 varıyır, asger ać dimiř. yonan harbine. ordan asgeriñ_alay sariyāřini geliyor, tabır
8 buruya geliyor, ç yz ğişilik bi tabır. şu dere boş_umuş. az buralarda da ky_odaları
9 var_ıdı. hatdā yirmi ğadar oda var_ıdı. daha hālā odalarıñ bazıları duruyur. o odalara
10 asgeri yerleşdirmişler. bu suyuñ_aķdī yere ğtrmşler, burda ğadınlar yardımcı
11 olmuşlar, çamaşırlarını yıķamıřlar. mlāzım ibrahimmiş bařlarındā subay. istanbul
12 řĝdarlı bir subay. bunu oĝ defalarca anlattılar, dinērdik. orda burda yıķamıřlar. ç
13 ğn ğalmışlar. ordan burdan_asger gitmiş. gidekene tandır kmbesi çekmişler. bizde
14 tandır kmbelerini biliyiřiñiz. bayramlarda çekilen kmbe. her_ev tandır kmbesi
15 ekmiş. burda hacı osman_ā denilen bir_adam oĝ zengin_imiş. o adam oĝ hayır
16 sābiymiř. onuñ oĝ eserleri var kyde. şindiki mıĝtarıñ slālesi ve dedesi. o bi tosun
17 kesmiş, benim dedem bi ğuzu veya ğoć kesmiş. bunlar ğavurma yapmışlar, sırt
18 entelerine ğoymuşlar. ekmākleri de içine ğoymuşlar. burdan drt tāne biri
19 benim_amcam, biri hacı osmaniñ_lu, biri ğaraca vardı onuñ ğardaşı, halil bunlarıñ
20 drdn de burdan birer ata bindirmişler. atlarıñ tārkisine de kmbeleri ğoydular. gidiş
21 o gidiş bi dā de dnmediler. o yonan harbinde afyonda gidiş_o gidiş. onlar burdan
22 ğetmişler. orda adnen bey diye bi subay bunları ğarşılamış. onlardan, gidenlerden oraya
23 ğadar giden bi ihtiyařıñ biri geri gelmiş. topallu diye topallarıñ mevlid_ıdı.
24 hastalanmış. yoldan o dnmş, gelmiş. gelmiş burda lmş. orda subayı ğarşılayıncı
25 asger geliyor ya ać demiřler. orda varan o ibrahim ve mlāzım demiř ki bizim asger ać

26 dāl, ālara ūradıh, sırt çentelerinde ekmākleri var, ğavurmaları var diyinci oĥ dünya
 27 var_ımuş demiş. ek'māñ, aşñ hani harbiñ_öldü zaman. yani on doĥuz, yirmi de yonan
 28 harbinin... yedi dēvlet biliyisñiz, siz benden daha iyi biliyisñiz ki türkiyeye girmiş.
 29 onların zamanında işde ordan o asgerden ğayri burdan gidenler de girmişdir yazār
 30 asgere ki gelmemişler. yani bin doĥuz yüz yirmide yonan harbine giren_ölmüş, ğalmış.
 31 kúnyceleri gelmiş yani. ondan sōna gelenler böyle yani. kóyüñ durumu eyle. şindi şöyle
 32 bi durum var. bu hacı osman dede allah ğani ğani rahmet_eylesñ. kóyde dört tene
 33 çeşmesi var. biñ sekiz yüz seksen sekiz baĥ, cāminin yapılış tārihi. bu cāmiyi o adam
 34 yaptırmış. temel_atmış dedemle ikisi. ondan saña söyleyim burda iki tāne kóprüsü var.
 35 ğoçsarı bu yanniye geçeken hacı osman kóprüsü dillerdi, kóprüsü vardı. onu o adam
 36 yaptırmış. āda nerdeyse oruya çeşme yaptırmış. nevşārda bunların aĥrābaları gider,
 37 gelillermiş. orda dar geçit var_ımuş. ğışın geçilmez_ımuş. oruya kóprü yaptırmış,
 38 çeşme yaptırmış. amma çok zengin_ımuş. çoĥ arazisi varmış adamın çok çalışkan bir
 39 adam_ımuş. allah rahmet_jylesñ. işde onun_ölları da gene allah var. onlar da gene
 40 kóprüye, çeşmiye... burda bi orta çışme diller. onu getirmiş. şindi gene akıyır. orda
 41 yazılı hacı osman çeşmesi. o adam üç beş sefer ğırh, elli kişiyen hacıya gitmiş. devesi
 42 var_ımuş. hacıya adam gótürmüş, getirmiş. işde onun torunun torunu mıhtar. kóyümze
 43 büyük bi eserler bırakır. işde kóyüñ hālını ğoriyirsñiz.

44 **Bunlar iyi insanlarmış. Kóyüñüze hizmet etmişler. Peki, kóyüñüzde hiç eren,**
 45 **evliya var mıydı, hiç anlatılır mıydı?**

46 şimdi odaya oturullardı, herkeş ğabile ğabile. büyükler işdā harpte öleni,
 47 harbiñ_oluşunu, yedi sene adam asgerde ğalmış. aç ğaldını, susuz ğaldını
 48 bunun_ımcası ğadir var_ıdı. allah rahmet_jylesñ. yarım hafız_ıdı, hocalık falan da
 49 yapardı. bu didim_adamlar hep öyleydi. yemende, hindisdanda yesir ğalmışlar.
 50 düşünebiliyñ mi. aç ğalmışlar, ot yemişler. derdi ki yolda şöyle ğazandelen diyi bi ot
 51 var. onun hāricinde hepsini yidik. o ğözümüzü kór_ıtdı, derdi. hani o doĥandı bize.
 52 amma ot yidik dirdi. sōna işde ölen_ölmüş, ğalan... bayā bu kóyde şehit, ölmüyen çoĥ
 53 az yani. bunlarda var, bizde var, onlarda var. yani hep esgiden öyle ölmüşler, ğalmışlar.
 54 allah rahmet_jylesñ. işde onların sāyesinde biz şimdi yaşıyoruz. allah büyük. allah o
 55 ğúnleri ğósdermesñ, bi dā heç bir millete ğóstermesñ. ne demek yonan ğaracadāya
 56 ğadar gelmiş. ordan o hacı osman dede, millet óküzü, inā, eşşā neyi varsa almış, burdan
 57 arabisdana dōru yürümek isdemişler. hani yonan ğaracadāya geldi ya. altınını, asbabını

58 toplamış milledî. cāminiñ gōzel bi havlusu vardı. gōrķmañ, allaha gūveniirim, bu beş
 59 vilāyeta düşman giremiyecek, bunuñ_çin serî oluñ demiş. heç gōrķmañ, heç şeyiñizi
 60 bozmañ demiş. o doqdan gelen ķurtler, rusdan ğaçan ķurtler dimiş ki 'amman
 61 düşmanıñ_eline düşmeñ, arabisdana ğaçalım, düşmanıñ_eline düşerseñ
 62 ğōzüñüzün_önünde ğadınlara, çocuklara haķāret yapıyıllar demişler. hattā yonanlılar da
 63 çok haķāret yapmışlar yani. biz ğórmedik de onlarıñ_anlatdına ğóre. şunu da bi
 64 anladıyım. boazķóyde bi adam var_ıdı. burada onuñ asger arķadaşları vardı. onlarıñ
 65 yanına geldî zaman o şunu ğórdüm dirdi. düşmanı yürüddük bolvadiniñ derdi. bolvadini
 66 neyi ben o zaman bilmezdim de sōna sōna asgerden geldikten sōna bolvadini neyi işde
 67 ne oldūnu bildik. okuma yōdu, yazma yōh, okul yōdu. orda derdi bi aıla ğızları
 68 toplamışlar. bir çok ğız yani beş_on dene ğayri n_ādar bilmem. teslim_ōlacāñız türkler
 69 geliyir diyinci çocukların hep birer tene ğōslerini kesen gitmiş, kesen gitmiş. ğızlar orda
 70 cıscılbaķ ğalmış. o adam boazķóylü adam anladırđı bunu. hamdi ā diye birisi. ben
 71 bunları ğözüm_ünen ğórdüm, elleri dōşünde ğōsleri kesik yüzüñguyulu dirdi hep
 72 çocuklar yatıyıllar dirdi. on beş yaşından yirmi yaşına ğadar olanları toplamışlar, bunu
 73 ben ğórdüm dirdi adam. amma dōru, amma yāñış, o adamıñ_anlatdını söylüyüm o
 74 odada. aynı siziñ gelip de biz_inen bóyle ğonuşdūñuz gibi anladırđı yani böyükler. o
 75 ğadir amca da ayāmız yalın dirdi, birer patatis_inen ordan oruya ordan oruya. ingilizler
 76 bunları mısırdan yemene, yemenden yeni delhiye oralara sürdüler mürdüler. şu ğaraca
 77 vardı allah rahmet_ıylesiñ. ğurbanını neyi çıkarmışlar, anası babası ālamış. olaniñ biri
 78 çanakğalede ğalmış biri da şey idinci bir_öluda ğalıyı burda. o da yonana gidiyi. o da
 79 orda ğalıyır. adam öldü, ğaldı didiler. allahañ_ışı yedi sene sōna çıķmış, gelmiş. yani
 80 bunlar anlattıķları. benim bildim şeyler bu ķadar.

81 **Amca bu ķóy_odaları siziñ burda çokmuş eskiden ne yapılırdı ķóy_odalarında?**

82 orda topalanıllar, herkeş ğabile ğabile otururdu, misāfir çok gelirdi.
 83 ğayserililer, pırtı satardı, ğap satallardı. şurda baķ bu süreyyagiliñ_evinin yerinde
 84 bunlarıñ_odası var_ıdı. oraya da ğayserililer gelirdi, ķōşkerler gelirdi. hoca gelirdi,
 85 nevşārdan hoca dutallardı. hoca, oda oda yirmi ğún sıraynan odalarda. bunlarıñ_odası
 86 vardı, onlarıñ vardı, bizim var_ıdı, herkeşin var_ıdı. orda sıraynan sıraya ğollardı.
 87 bekçi var_ıdı. sıraya ğollardı. burda demirçi yōdu. nevşārdan, ğırşārdan demirçi gelirdi
 88 eveli demir burunlardı. o odalarda sıraynan yatardı. bunlar o zaman beyleydi. şindi
 89 odalarda hindiki gibi dāl. ğadın ğızı ğórmezdi, ğız ğadını ğórmezdi. evde yimāķ bişer,

90 odaya gelir yillerdı. ordan saña söyleyim zabānan herkeş işine giderdi. işte öyleydi o
91 zaman. bi düün oldū zaman, imkānı var mıydı, davul vurulsuñ da bi ğadın şorda
92 ğórüksuñ. imkānı yqudu ğórükmezdi. amma şindi davul vuruncu erkek bakıyr. bizim
93 torunlar benim ğózümüñ_önünde canğır canğır oynuyur. eveli deller ğıyāmet ğopacak
94 dillerdi. inan ğıyāmet ğopuyur.

Konuşan: A) Fikriye abık (72 yaş), B) Mercan ztaş (75 Yaş), C) Güler Gündoğdu (56 Yaş)

Derleme yeri: Sarıyahşi ilçesi Sipahiler köyü

Konusu: Kına türküsü, düğün türküsü, mani, kız isteme detleri

A)

- 1 gınacılar geldi, çaya düzüldü.
- 2 altın dasda yeşil gınam özendi.
- 3 gınayı gfnck beñzim bozuldu.
- 4 eyvh gızlar ben_ anama doymadım.
- 5 eşim gızlar ben_ anamdan ayrıldım.
- 6 hatladı ıķdı eşim
- 7 sufrada ğaldı ğaşşık.
- 8 byk eviñ yakışıyı
- 9 eyvah gızlar ben_ anama doymadım.
- 10 eşim gızlar ben_ anamdan_ ayrıldım.
- 11 gelin geldi ğapımıza
- 12 aķa doldu kpmze
- 13 sevi geldi hepimize
- 14 hatladı ıķtı eřiñ

- 15 sufrada ğaldı ğaşşıķ.
 16 büyük eviñ yaķıyı
 17 eyvah ğızlar ben_anama doymadım.
 18 eşım ğızlar ben_anamdan_ayrıldım.

- 19 hayvalınıñ ğara daşı
 20 aķdı ğózlerimiñ yāşı
 21 hacıb_emmimiñ ğoç ğardaşı
 22 eyvah, eyvah, eyvāh

- 23 havyalıdan çıķdım yāyan
 24 dayan he dizlerim dāyan
 25 ala ğózlü ğoç ğardaşı
 26 uyķudaysañ_uyan.

- 27 biner atıñ iyisine
 28 çıkar ķóyüñ ğıyısına.
 29 ğardaşıımı öldürmüşler
 30 heber idiñ dayısına

- 31 havyalıdan çıķdım yayan
 32 dayan he dizlerim dāyan

33 ala gzl gç grdaşım

34 uykdayısañ_uyan.

35 çıkdım gzanıñ daina

36 gari dizleyi dizleyi

37 ziliflerıñ tel tel_olmuş

38 beyler aman āman

39 melham gzleyi gzleyi

40 atayım mı gahbe felek atayım mı vay

41 seniñ_uçun mapslerde yatayım mı vay.

42 hele gozana gozana

43 ahlım_ermiyor dzene

44 gozan_lu ld diller

45 beyler aman āman

46 yasağ mezili gazana

47 atayım mı gahbe felek atayım mı vay

48 seniñ_uçun mapslerde yatayım mı vay.

49 ırakıyı şaraba gatayım mı vay.

50 şu silleñiñ çelenleri

51 daşdandır amman amman amman

52 sevdimiñ gaşları ışdandır amman amman amman

53 şu silleye vara gele yol_ıtdim amman amman amman

54 dur şu di̇ye ğarnemiye el_ıtdim_ōlan, ōlan, ōlan

55 gidiyom, gidemiyom. yolu terk idemiyom

56 sevdīm_emmim_ōlu

57 ğoyup da gidemiyom.

58 sillelim āman, āman, āman

59 arabacı arabañı ğoş getir

60 arabacı arabañı ğoş getir

61 ben_ölürüm, mezerime daş getir amman

62 amman daş getir amman

63 araplı gelin gelin maraḳlı gelin

64 ğocasından boşanmış da orusbu gelīn

65 arabacı arabañı yellendir

66 arabacı arabañı yellendir

67 şeker getir, duzu, ğızı dillendir amman

68 amman dillendir amman

69 araplı gelin gelin maraḳlı gelin

70 ğocasından boşanmış da orusbu gelīn

71 ā gelin dē indim_ola yaylādañ yayladañ

72 ğaşıñ dāl de beni gózüñ āladan, āladan ā geliñ, sen biliñ.

- 73 ğoca āllah mı seni söyledeñ. söyledeñ
 74 alırım ahdimi ğoymam ā geliñ, ğurbanım sen biliñ.
 75 ā gelin_oturmuş, çorab_örüyör, örüyö
 76 çorabiñ üsdüne gúller deriyo ā geliñ, sen biliñ.
 77 kıór_olasıca ğózüñ gene ğörüyor, ğörüyo.
 78 alırım ahdimi ğoymam ā geliñ aslanım, aslanım

B)

- 79 camızı gelmiş de ğapıyı dizler
 80 anası ālar, bacısı yolunu ğózler
 81 seyrine çıkmış da gelinler ğızlar
 82 kaç ğardaşım usül, yavaş gidelim
 83 camızı gelmiş de āliyemedim.
 84 ğır_atı boşanmış da bāliyamadım.
 85 sensiz elleriñ ğızını da siledā āliyemedim
 86 kaç babam_ölu kaç hal_oldu bize.
 87 silaniñ tikenı ğúl_oldu bize.

A)

- 88 āsarayıñ yürdu seni kimler dördu
 89 seni dōran analar aman bal_ınan mı yōurdu
 90 haydı bal_ınan mı yōurdu
 91 āsarıya varālım, al peşgiri alālım

92 al peşgiriñ_üşdünde aman yarim nāmaz ğılalım

93 haydi yarim nāmaz ğılalım.

B)

94 anam beni haşlarĩ haşladı

95 saçlarımı ğúl suyuna besledi

96 anam beni ğurbed_uçun beslersiñ.

97 yumdum ğózlerimi açāmiyorum

98 şu ğörünen anam yiliñ sōüdü

99 ben giderken ekinleri ğördüm

100 yok muyudu kıyüñüzüñ yijdi

101 yumdum ğózlerimi açamıyōrum

102 emmiden, dayıdan geçemıyōrum

103 anamı, anamı gelin_ānamı

104 özediler yakmadılar ğınamı

A)

105 mani buyuralım, māni buyuralım

106 doslāra duyuralım

107 ōlan bize gidelim, ālen bize gidelim

108 ğarnıñı doyuralım

109 mani benim_emzerim, mani benim_emzerim

110 ğınalı yar ğózlerim, ğınalı yar ğózlerim

111 ğitdi yārim gelmēdi, ğitdi yarim gelmedi

112 gelir diyi ğózlerim

A)

113 ğaynanam ğara kedi

114 bir_ekmā, yāyı yidi

115 yidi yidi nōrdü

116 zopayı gendi yidi

117 ğaynanamñ_elini

118 arı vursuñ dilini

119 hindi ölu gelirse

120 ğırar ğambur belini

121 B)

122 bir ölannan bi ğızı var_ıymış adamñ, adamlar haca gitmiş. ondan sōna bi de
 123 kelōlan var_ıymış. ğıza ğóz dikmiş emmisi. ğóz dikeyir, ondan sōna diyir ki onlar gelinci
 124 ğızıñ şunnan şunnan şeyle yaptı diyir. bunlar diyir ğızıñ kıyñāni ğana batır diyir
 125 ğardaşına, al gel diyir. hürüymüş ğızıñ_adı da. bi dāya varıyıllar, dāya varıncı ğız
 126 ğaçıyır. arıyıllar diyiller ki bi dev_ölu var_ıymış. dev_ölu ava gelmiş, ğızı orda
 127 buluyur. ordan diyir ki şo ğız ise benim, can ise seniñ diyir. iki avcı varmış, geliyir. o da
 128 geli ki dūnya ğözeli bi ğız. ğız, eve varınca diyir ki ben su getiriyim de ben sañā
 129 şiy_ıderim diyir. suyu getirmeye gidinci ğız ğaçıyır. varıyır, bir ğaz damına giriyir. o da
 130 aynı anasınñ_eviymiş, oruya giriyir. orda otururmuş, anası varıyır, diyir. adñ ne diyir.
 131 kelōlan diyir. vay yavrım diyir. ğózleriñ hürümñ ğózlerine benziyir diyir. 'hep diyir, o
 132 adam geliyir. ordan diyir ki 'hep kıyüñ_adamı toplansñ, ben türkü çırtıracām diyir,

133 yoḥ diyir. ğaz damında bi kótü var kelōlan. kimse yanına varmaz diyir. yoḥ diyir, o da
 134 gelsiñ diyir. halbiŕe oyumuş alğaçdı da. zengin bi adam_ıymış. diyir ki:
 135 huvānı da deli ğōnül huvānı
 136 kesdi ğardaş, durmaz barnāmıñ ğanı.
 137 zalım_emmim etti baña bōhdeni.
 138 diye beyle türkü yaқыır ğız. emmisi diyir ğaқыım, dayısı diyir ğaқыım, ğardaşı diyir
 139 ğaқыım. herkeş ğaқыım diyir. bu k̄āz da baksa ki aynı o, alıp gidiyir adam bunu. daha
 140 çok da ğalmadı ğafamda. anam bunu söylerdi.

141 **Teyze anılarından biraz da sen anlat.**

142 C) ne biliyim yetimlikde böyüdüm. babalık var_ıdı, ğardaş_olacak vardı.
 143 anam yanında getirdi. çoḥ çileler çekdim. sōna babalīm_almanyıya gitdi.
 144 ğardaşım_olacak var_ıdı, o pek fenāyıdı, ev barkı dóker, saçardı. aziyet_ıderdi. umardı
 145 ismi, umar_ābi yapma, itme dirdim. arkadaş_ı vardı ğulā çinliyesice aset dillerdi. umar,
 146 niye yapıyıñ yazzık bu saçı kesik dirdi. niye dōқыıyñ saçını dirdi. olsun, bi dā süpürsüñ
 147 dirdi. babalīm sōna almanyıya gitdi. babalımda çoḥ yapmış. sōna gençlīnde iki yandan
 148 şiy virmişler. işde bunu baқыım, idiyim diyerekden. beni balkundan_atmış.
 149 ölmemissim, beşşik şöyle āzıñ ğuyulu döñmüş. işte çile çekecām, çile ğórecām āsıjk
 150 işde. sōna ğırpık dillerdi dayısı vardı. o almış, beşşinan ğavramış. hasan hüseyīn belīñe
 151 mi durdu, yoluña mı durdu. bu ğız_evlādı. yarın bi çayıñı bişirir, bi ekmāñı, aşıñı
 152 hazırlar. anam gizli gizli varır, güççümüssüm... sōna anam yuvuya vermiş. yuvada
 153 ondan sōna iy_olur, şiy_ıder diyi. dayım_almış. bacım sen şiy_ıtme diye. anam benim
 154 yüzümden çıkacāmış. dimiş sen bacım çıkma, ben bunu yuvuya verdim dimiş. giri ebem
 155 dayanamamış. kezibanıñ bitecik ğızı ğüller diyerekden. ilk herifinden ben_ımissim.
 156 yuvuya virinci giri ebem dayanamamış, giri almış. hindi yuvada ğózel bi tahsilli bi
 157 adam_olurdum. olursam_olurdum, olmazsam bu çileleri bāri çekmezdim. sōna giri
 158 böyüyünce ebemiñ_elinden getiriyiler, alıyıllar anamgil. sōna babalīm allah var benim
 159 yüzümden almanyıya gidiyir, iş sābı oluyor. bi didīmi iki itmezdi, her didīmi alırdı. sōna
 160 o gelin_ıtdi. o uzaklaşdı, onlar izmire gidince öz babam vardı hacı babam. oda
 161 rahmatlık_oldu o da. ğızım didi. anayıñ_āzına bakma yedi atanıñ haқыı bir didi. git
 162 didi, ilgilen. bak biz uzaklaşıyırık, gidiyirik didi. öbür ğapıda o bildirmedi seni ya bu

163 adam iyi didi, seni gtrr, bildirir didi. gitdik, geldik. işde o da ırahmatlık_ oldu.
 164 eylesine 'ne biliyim ben. ġardařım_ olacak da ilk dilde çekdi. itme ġulum, inileme
 165 buluñ. o da eyvah didi, ben o ġıza yaptım, çoġ yapmıssım, yapıdım şiyi de çekiyirim
 166 diyerekden.

167 **Kız alıp vermede eskiden bi zorluk çıkarılır mıydı?**

168 C) başlık vardı he, ondan dillerdi dayı şiyi greciyik.

169 A) dayı yolu, emmi yolu.

170 C) dayı yolu yatıracıyık. ondan sna işde beş yz, altı yz veriñ dirdi.

171 A) ben sekiz yze geldim, sekiz yz lira başlım vardı.

172 C) şiy_ idelllerdi, az_ olsun n_ lacaķ. ha çok oldnda n_ luyu diye işde hani
 173 dayı yolu grlrd. evelden ġadife madife alıllardı, yolluk dlırdı.

174 A) tozz yapardık fesimize, altın daķınırdık, mecrediye daķınırdık.

175 B) seyli giyerdi, ayna daķallardı, işde onları bi di blım.

176 C) aynı şurda parıl parıl.

177 B) yelek daķallardı.

178 A) tavĩn yelni boyardık, tozz yapardık.

179 C) hindi bolluk çoġ, evelden hiķ bi şiy yudu. gendi ġcĩ_ nen yapardıñ.
 180 hindi iki ġat yataķ viriyĩ, daha varlıklı olursañ daha çok viriyĩ. ırhat_ olsun diyi.
 181 amma evelden de ġızlar vardı yirde şiy gibi ġalırdı, ne biliyim ben erine sarılırdı
 182 drd_ el_ inen. hindi ayrılık çoġaldı.

183 **Eskiden niye yle olurdu?**

184 C) sayġı vardı, sevgi vardı, erkenden kaķardık, ġayınbaba, ġaynana uyurdu.
 185 kaķardık ġapıyı, peceyi sprrdk. elimizde peşgir, ırbık ġayınbabaya hrmet, hizmet
 186 yapardık. ġayınbabayı, ġaynanayı yatıranaķa yatmazdık. o ġnleri de ben ġordm, hani
 187 imķnı mı var ġayınbaba, ġaynana yatmayıncı sen yatabilir miydiñ. ama şimdi samanlık

188 saray şiylik göley oldu. hindi hiç bādaş ğuramıyıllar. geç geç ğızlar ayrılıyır. ben hindi
189 bi yerden ayrıldım, bir_ay, iki ay ğapıya çıkmadım. bitecik bebe annesiydim o yaylā
190 vardımda. üç çocũ_çine vardıydım. gelen şiy_ıtdi miydi ğapıyı örterdim, hiç
191 ğörünmedim. hindi hiç aldırış yapmıyıllar, benimsemyiller. óyle yas çekerdik.

192 **Peki, birbirini ğórmeden mi evlenilirmiş?**

193 C) he, hani ne biliyim ben iresim_inen evlenillermiş.

194 A) telefon yõdu, lāmbalar yõdu, ğaz lāmbası var_ıdı. çırayınan otururduk,
195 ahır ğórerdik.

196 C) ...anam babam didiydi óyle vardıydım ben.

197 **Yani sizĩ hiç sózüñüz geçmezdi.**

198 C) he, hindiki geçler, hani böyle geliyor, ğonuşuyur, hani danışıyır. ondan sōna
199 evet, hayır yapıyılar. amma bizim ğünümüzde eyle yõdu. çamır gibi yapışıp ğalırdĩ.

200 B) nereye verirseñ oruya varırdĩ eveli.

201 **Hadi birbiriñizi istemiyosuñuz, olur muydu óyle?**

202 C) zornan yapallardı.

203 B) mecmur sevecĩ.

204 C) óyleydi, anayı babayı yıkma yõdu amma şimdi ana baba diyor. ben
205 istiyirim, o beni istiyor, ben_onu istiyirim. hayır, kesinlikle o olacaķ diyor. o da işde
206 bādaş ğuramıyıllar, anlaşamıyıllar, yarı yolda ğalıyıllar. amma bilhassa da ananĩ,
207 babanĩ hani ğõnũ, rızāsını alınca daha iyi, mutlu, mesud_olabiliyi bazısı da. bazısı
208 da olmuyur, işdi ne biliyim ben.

209 B) söz gelimi kāfiyeyi ğõñsüz verdiler. pannıya ğadar ālamış hani. zor
210 gitdiydi, mecmur ğaldı. gelmek var mıydı hindiki gibi. ilā orda ölecĩ, çāre yok. o
211 ğunler eyleydi.

212 B) gelin yimez, gelin uyumaz, gelin yorulmaz, gelin oturmaz. eyleydi eveli dāl
213 mi. heç gelinlik zulum_üdü yav.

214 C) hinci sen geline hizmet_ııııı, gelinden bi mücvet göremiyiñ ki gelin geldi
215 miydi ne yidirecāñi şaşıyıñ. amma öyla dāldı esgiden. ğaynanıya, ğayınbabıya gelin
216 daha iyi hórmet, hizmet yapardı. anası babası nasıl_ısa o anne baba da eyle sayğıyı,
217 sevgiyi isderdi.

218 B) ğaynanam kitlerdi ğapıları, eveli ğapılar kitlenirdi. rahmatlık yeternen oruç
219 dutarıñ. ocā üç yımırta gómmüş ğaynımıñ ğarısı didi ki yatma bōn size yımırta
220 yidirecām. ondan sōna lātefe, ben üçümüz oturuyoñ uyukluyu uyukluyu. ğaynanam da
221 odanıñ ğapısında yatıyır. pencerden bañmış, bunlar niye oturuyu, bi kōtü ıışık var. çıra
222 yañardıñ. çırayı şiyiñ_arkasına ğorduñ. ıışık düşmüyücek içeri eyle ğaranlıkda.
223 gózlüyürük, gózlüyürük. bi de ğaynanam ta arkadan dolanmış, ahırdan ğapımız vardı,
224 gelmiş. elleriynen çekdi, yımirtalar açā çıktı. ğaçdıñ, biz ğaçdıñ, ğarı ğaldı. bunlar bi
225 ğavğa yaptı, bi ğavga yaptı. yımirtadan geçdiñ. hani o ğúnler eyleydi ğuzum.

226 **Yokluk varmış esgiden**

227 B) yoñlııııı. kitlerdi, acı suvan kitlenirdi ğuzum.

228 A) bekmeziñ_āzı kireçlerdi.

229 B) bekmeziñ_āzı kireçlellerdi. neyse didi ki bi misāfir geldi.

230 A) şeker ne yoıııı.

231 B) şekerı nırde góreciñ. misāfir geldi oduya, oña didiler ki baña anahtarı virdi
232 ğaynanam didi ki git de bekmez ğoy, getir. oruya da etāma da bi ekmek ğodum.
233 hırkıızlık yapacām ya. acım yavрім, nōrüyüm. ordan etāmda iki peşgir_olurdu. peşgiriñ
234 birsine altından ekmāk ğodum. oruya vardım, bañdım yeşil_ıııı. yeşili elim_ınen
235 sıkıdım. ekmāñ içine ğodum. ordan odanıñ ekmāni verdim, gelekene bañdım fakırāñıñ bi
236 ārı kópāk vardı. bürgüyü dambaşıya ğoyup da arkaya gidip de yiyecāđım. kópāk_almış
237 gidiyir. hindi vallā oruya varıyım, o arıya ahlıma düşer. o ğúnler eyleydi. on beş baş
238 horantanıñ_ıçinde ğaldık 'on sene. hindiki gelinler durur mu?

239 C) bi de şimdi şeyle idellerdi. sınullardı, virillerdi gelin onu yiyecek mi,
240 dutacak mı diyerekten. onu giri isdellerdi. nāpdıñ hadi getir virdimizi dillerdi. bazıları
241 da yirdi amanıñ bu gelin ev yapmaz, bu geliniñ buazı büyümiş dillerdi. bir ğún baña şiy
242 virdiler, ğınalı şeker mi akide şeker mi bunu ev ğoy misāfir gelir, misāfire dutācıyık

243 didi. ben de g oydum, bi tene aldım. benim  aynanam da bek azmanlıydı. gel n gel n
 244 didi bu  ekerin  biri  asilmi  didi. am n anne n   pıyım bi tene aldım didi. fazla
 245  iy  itmedim ya didim. bi d  b yle yapma didi. sayılı g oyduydum, sayısından bi d  bi
 246  iy eksik olmuyacak didi. y  neler neler her  iy  inen  ar ıla dım.

B)

247 zab anan  aktım tarla   r n r
 248 tarlaya vardım  olum yorulur
 249 a      lsem belim  ırılır
 250 y karı d rulsam
 251 ne zor umu  bu bur   yolması,
 252 bur  k tarlasına gelin olması

 253 elimin   ınasını  amır itdiler
 254   z m  n  s rmesini   m r itdiler
 255 b r  k tarlasına gelin itdiler
 256 ne zor umu  b r  k yolması,
 257 b r  k tarlasına gelin olması

Konuşan: Sultan Öztaş (78 yaş)

Derleme yeri: Sarıyahşi ilçesi Sipahiler köyü

Konusu: Kız isteme âdetleri, kış hazırlığı

1 ōlan ğızı, ğız ōlanı ğórmez bile. biz ğözümüze sardırđı mıydı babasıynan ben
2 giderik. biz felān yerin ğızına düñürlüē gidiyirik. o da dimezdi ki ben ya alırım ya
3 almam dimezdi. giderdik, allāñ_ēemri dirdik. allāñ_ēemriynen, peygamberin ğavliynen
4 varırdıñ, isderdik. o da hele bir ğún viriyim, hele bi gidiñ, geliñ gendi gendāmize bi
5 danışalım, ğonuşalım. mināsıp ğórersek buyuruñ dillerdi. ğórmessek varmazdıñ. ik_üç
6 ğún durruñ, durabiliñ mi. onuñ didine fırsat vermez, bi varrıñ. yā, daha iki, üç ğun
7 muddeti var. bunuñ muddeti mi olur. ğonuşalım, danışalım vañıt varķana ğız ōlanı
8 ğórsün, ōlan ğızı ğórsün, birbiriynen_anlaşırsa biz allāñ_ēemri diyirik. ōlanı getiriñ
9 bālım. ōlanı saķlarıķ, yanna ğoyamazlıñ da başķa yerde durur. ordan dirik, ōlanı
10 getirdik, ğız_ınan ğonuşduralım dirik ğızın anasına, babasına. yohut da aķrabası,
11 ğardaşı yakın_olana, şoña şuña ōlanı bi ğonuşdur dir. bi ōlanı ğonuşdur, nasıl_ımış. lal
12 mı, tat mı, turp mu neyse. varır, ōlannan o adam ğonuşur, aynı emsali ōlannan. ğızın
13 babası gider, ōlandan ūrunca sorur. nasıl, ğonuşması nasıl düzgün mü o da fena dāl, iyi
14 dir iyiyse. iyi dālse bize yaramaz dir, çıķañ geliñ. eyle eyle işde everdik.

15 **Neyse bize yarar didiler, ondan sonra ne yapılır?**

16 ondan sōna ğún kesdiler, iki üç ğún sōna geliñ. iki üç ğún sōna burda aķrabaları
17 buyur_ıtdik, dāvet itdik. gitdik şennen şannan bi yüzük daķdıñ. başına bi yālıñ bāladıñ,
18 hah. ondan sōna hadi gidelim, bi şerbet içeciyyik gene ğún isterik_ondan. işte filānca vāt
19 git burdan. at, araba dolu. bindirrik aķrabaları buyur iderik ķóyyü. ordan davul dutarıñ,
20 giderik, oynarıñ, gülerik. hadiñ bālım ğız_ınan ōlanı bi araya getiriñ, ortuya bi masa.
21 şerbeti içeller. bekmez şerbeti dāl biziki şeker şerbeti. ondan sōna da ğız_ınan ōlanı
22 ortuya ğollar. oñullar, nikāh olur ya. o nikāhı sorallar, ondan sōna da ğız_ınan ōlana
23 daķıñ varsa daķ ğayrı. sādān, soldan daķı daķılır. herkeş ayrılır daķı daķılāndan sōna.
24 evli evine ķóylü ķóyyüne. esgiden ğünümüzde nasıl_ıdı, evelden aķlımızın_erdikleri
25 bizler ōlan everip ğız çıkartmadıñ da giderdik düñünlere, varırdıñ. el_ōlan_evermiş,
26 hadi bōn dūne gidelim. dūne ğabaķ gider mi. bildiñ ğabā ğótürüllerdi. oñuntu evelki ta

27 evelki ğún. ğabağ ğótürüllerdi vardık_ortuya. oynadılar, ğöldüler. geline gidilecek iki
 28 ğún sōna, biz de gitdik ğırımınine. gel bağalım sen nesisin. ahrabayı ğırıyıllar. bi sürü
 29 tezzek dağmışlar, iki uç de kemik ğomuşlar. bi de kemik ğaval. şununan ğaval çekeçik.
 30 tezzānen oynuyacın, hadi bālım. cağğıdı cuğğudu gelin_ortuya. yanın_arşında bi dāha
 31 var. ortuya gelin beyle.

32 sōna sōna gene ıcık asırılaşdılar. evelkiler heç yōn_ardıydı. bekmez
 33 şerbetiynen ğarınçalı, onu da evinde bulunmadı zaman haydi baharın şerbet içeciyyik,
 34 bekmez yok. bacım sende bekmez varsa ıcık, var ellām ıcık ğarınçalı. gider_onu
 35 süzdürüllerdi, helkeye ğollardı, şerbet içmiye gidellerdi. onu üzellerdi ğaranlığda. ondan
 36 sōna iki uç ğún sōna bi helke ğurtarmaya gidellerdi. gidilmezse, ıcık gecikirse
 37 ğöldānenin didi helkeyi eřřān buāzına bālar, sözüm yabana eřřān ğótüne bi dīnek, eşek
 38 dōru helkeyi ōlan_evine ğótürür. hā, ğızın ğónü olmamış. helke geldi, ğopallar giri
 39 ğızın_evine. ğız da dir helkeyi ğurtaraydınız. ben de beyle itdim. işde beyleler_idi. çōğ.

40 fasilyeyi bişirirdik tandıra evelden çanak destiler olurdu. o ğırıldı mıydı onu ğudül
 41 yapardık, āzını şeyle ğeņiřdirirdik, onnan atardık. āzına da bi ğapak, ekmek yapardığ.
 42 her ğún yapardığ ekmā. ondan sōna arğasında fasile haşlanır, ğağān, onu yıkañ,
 43 azaylinda hazırlañ, içine dókeñ, tandıra ğoyañ. ne yimesi olurdu, nası datlı olurdu onnar.
 44 pek_iyi olurdu, tandır yemā. burcu burcu geriden ekmek yapdın belli olurdu. burcu
 45 burcu koğardı. şindi hiç dadı yoğ onların, tandır yemānın hiç dadı yoğ. tandır yemā gimi
 46 hiç yoğ vallā. şu ocağ, ocağ çatardık, biz ne bilelim tüpü, ne bilelim öteyi beriyi. ocağ
 47 çatardık başlı ocağda malın fişğısını yapma yapardık duvarlara ğururdu. onu ğurudu
 48 muydu onnan yemek bişirirdik. şoraya bi ocağ çatañ cingānlar gimi, bişirin_orda, yin.

49 Kış hazırlığı yapar mıydınız, neler yapardınız?

50 yapardık tabi, bulğur ğaynadırdığ, çoğ, beş altı kile bulğur ğaynadırdığ
 51 adamına ğöre. onu ğaynadırdığ, dödürürdüğ, şurda daha soğumuz, benim soğu
 52 var_orda. şorda soğu var, o soğuda döğellerdi. toğmanan geçler birikirdi. o döğen geçlere
 53 ekmek verirdik, yemek verirdik. unu serer ğurudurduğ. elimiznen, el dārmeniynen
 54 çekerdik. keşşik verirdik birbirimize. toplandık, el dārmenleri olur, onnan çekerdik
 55 bulğuru.

56 **Tarhanayı nası yapardıñız?**

57 tarhanayı da yarmadan. yarmayı düveñ ya. yarmayı düveñ, ğuruduñ, sōna
58 bişiriñ yarmayı. torbuya yourd_alıñ. youtu özeñ berkişince, özeñ onnan ğatañ
59 tarhanaya. yourd_unan youruñ, ğatañ, torbuya ğoñ, süzdürüñ. ııcık eşgisevi çaldı mıydı
60 dambaşıya çığardırdıñ, ııcıl mayhoş olsun diyi sererdik hasırlarıñ_üsdüne. şeyle itdiñ
61 miydi ğózel ğózel dırnaqlı elleriyiñ_üsdü çıķardı. ğózel ğózel bişerdi nası iyi çorbası
62 olurdu. onu da eyle yapardıñ.

63 **Turşuyu nasıl yaparsıñız?**

64 turşuyu da şeyle yaparıñ. getirrik, toplarıñ domatisi. innelerik birer tarafını. şu
65 bidonlara ğuruyoñ hindi, evel kúplere ğurardıñ. beyle ğoca ğoca kúplere. yurduñ eycene
66 biberini ııcıl yalandan haşlardıñ. biber, domatis, ğoruñ, o zaman nirdeydi sirke.
67 sirkeniñ_adini da bilmezdik. ğorunan, şunlar_ınan. yarısını ezerdik sirke gimi. ğorū
68 sıkır, ezer, içine ğorduñ üsdüne de ğoruñ ğorduk. samırsak, bol samırsak_atardıñ. āzını
69 ğapadırdıñ. olurdu bi turşu.

70 **Fasulye ğurudur muyduñuz?**

71 yirmi kile fasile çıķartdıñ_olurdu, yirmi kile. fasileyi satacāmızı satardıñ,
72 satmadı mı yiyacāmızı algorduk. hindi de ğayrı guççılduk ya, iki ğarıñ dikiyirik bize
73 yetiyir. şu fasile işde yeter n_olacañ. evelden iki kile, bir kileyi yirdik. ğalabalık oldū
74 zaman adam yirdi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

A

acer	: Yeni (13/26).
acerleş-	: Yenilenmek (40/139).
afarızla-	: Azarlamak (62/112).
aķabiye ūra-	: Tehlikeyle karşı karşıya kalmak (79/85).
alacanlı	: Yarı canlı, ölmek üzere olan (80/175).
alaycık	: Hepsi (62/279).
āle-	: Durdurmak (71/43).
alel usūl	: Alelacele (71/214).
alessemet	: Alelacele (46/4).
ālen	: Vakit geçirmek (63/57).
āleş-	: İkamet etmek (10/20).
alettirik	: Elektrik (79/91).
alkış vir-	: Övmek, kutlamak (68/44).
ama	: Hala (40/97).
apa	: Ağabey (26/4).
appā	: Bembeyaz (77/97).
ār-	: Yünü iğ ile büküp iplik durumuna getirmek (70/54).
ārı	: -e kadar (63/98).
arķa sura	: Arka sıra (78/155).
ārlen-	: Eğrlenmek (80/76).
asbab	: Elbise (48/108).
asdar	: Tavan (70/114).
asırīlaş-	: Modernleşmek (87/32).
aside	: Un ve pekmezden yapılan bir tür yemek (62/215).
āsik	: Kadın (60/52).
āsıl-	: Eksilmek (86/246).
asTab:	: Elbise (48/149).
aşrāfi	: Etrafi (14/12).

aşşā	: Aşağı (75/10).
aşşık	: Aşık oyunu (2/99).
atraf	: Etraf (66/15).
avak	: Bön, avanak (71/223).
avar	: Sebze (47/8).
avara ğal-	: Vaktini boşa geçirmek (4/39).
avustu dur-	: Ayakta beklemek (76/67).
ayamak	: Saygı göstermek (48/157).
ayazlad-	: Soğukta bekletmek (54/8).
ayıtla-	: Ayıklamak (40/62).
ayle	: Aile (37/23).
az-	: Yolunu kaybetmek (78/142).
azār	: Herhâlde (7/113).
azaysız	: Geçimsiz, huysuz (63/89).
azaysızlık	: Geçimsizlik, huysuzluk (63/69).
āzına bak-	: Birinin sözünü dikkate almak (86/161).
aziyet	: Eziyet (63/131).
azzık	: Azık, yiyecek (49/118).

B

babal	: Vebal (48/227).
bādaş ğur-	: Anlaşmak (86/206).
baldırcan	: Patlıcan (59/50).
bālım	: Bakalım (70/38).
başgın	: Çok, kalabalık (45/13).
basdırık	: Sıkı terbiye, disiplin (77/134).
basdırık	: Yağ, peynir, yoğurt gibi yiyeceklerin yapıldığı ve saklandığı yer (54/7).
basdırma	: Pastırma (62/403).

- bastırık** : Ayran, şıra, peynirin torbalarında süzölmeleri için üstlerine konulan ağırlık, iri taş (51/16).
- başanğılaş-** : Yaramazlaşmak, kimseyi dikkate almamak (49/15).
- baş gel-** : Başa çıkmak (49/14).
- bāşış** : Bahşış (58/229).
- başşak** : Başak (61/37).
- batdal it-** : (Bağı) bozmak (42/6).
- bat-** : Ortadan kalkmak (66/73).
- batğın** : Pislenmiş, kirlenmiş (38/196).
- batma** : Hayvan yemliğı (48/72).
- bayā** : Bayağı (61/66).
- baymık-** : Bayılmak (22/162).
- bayramcalık** : Bayramlık (73/11).
- bazı** : Bir ekmeklik hamur yumağı (40/34).
- bazlama** : Hamurda pişirilmiş kalın yufka /54/20).
- bekit** : Belki (59/2).
- bēl-** : Bölmek (22/25).
- bele-** : Çocuğı kundaklamak (54/41).
- belinsiz** : Belirsiz (60/62).
- bellet-** : Öğretmek (5/11).
- bencileyin** : Benim gibi (52/40).
- berek** : Börek (54/21).
- bıñar** : Pınar (52/10).
- bızala-** : (İnek) yavrulamak (77/88).
- bibi** : Hala (63/157).
- bicecik:** : Sadece (22/61).
- biçer** : Biçerdöver (54/21).
- bildiklik** : Bilme durumu (58/45).
- birik-** : Bir araya gelmek (68/90).
- birlen-** : Bir araya gelmek (11/148).
- bolal-** : Bollaşmak (48/33).

bõn	: Bugün (11/15).
bõr	: Yan taraf (2/12).
borda	: Pudra (23/48).
bortlak	: Deve yavrusu (40/143).
boruk	: Dağlarda yetişen bir tür ot (69/106).
bosbolamat	: Bolca, çokça (60/101).
boyak	: Boya (20/76).
boyun vir-	: Yüz vermek (50/141).
böhden	: Yalan, iftira (4/99).
böre	: Pire (32/60).
börk	: Takke, külah (83/88).
börtle-	: Haşlamak (28/94).
böylemesine	: Böylece (80/115).
böyüt	: Büyütmek (77/112).
buarsık	: Bağırsak (80/169).
buhari	: Ocak başı, baca (48/74).
buķelgeç	: Kavşak (80/127).
búķúm	: Yufka ekmeğinin dört tanesine verilen ad (70/28).
bulama	: Köpük helvası (39/34).
bulamaç:	: Hamur çorbası (22/77).
buñalgıç	: Bunalım (78/128).
buralık	: Burası (16/10).
buyday	: Buğday (40/57).
buzala-	: İneğin doğurması (60/35).
bürget	: Baş örtüsü (40/17).
bürgü	: Başörtüsü (58/202).
bürnek	: Çarşaf (63/183).

C

cacık	: Genellikle yeşil yapraklı sebzeler ile yapılan bir tür sebze yemeği (60/122).
canı um-	: Canı istemek (54/28).
carı	: Hızlı (42/102).
carıca	: Hızlıca (4/52).
cec	: Savrularak samanından ayrılmış tahıl yığını (59/34).
celkele-	: Göllemek (58/139).
cenderme	: Jandarma (81/112).
ceyran	: Elektrik (71/184).
cıcaık	: Sıcak (38/238).
cılbaık	: Çıplak (74/200).
cımcılık	: Sırılsıklam (71/237).
cırcıplaık	: Çırılçıplak (60/29).
cızı	: Çizgi (77/27).
cihiz:	: Çeyiz (58/192).
cilbir	: Yoğurtlu yumurta (53/19).
cingil	: Üstü kapalı yoğurt helkesi (8/18).
ciyen	: Çiyan (77/56).
cizi	: Çizgi (37/26).
cözle-	: Mangalda et pişirmek (38/109).
cücük	: Çekilmiş ince buğday (48/39).
culluk	: Hindi (71/12).
cura	: Küçük saz (48/35).
cuvara	: Sigara (42/76).

Ç

çanğal	: Çengel (71/18).
çapıt	: Eski bez parçası (63/196).
çatal	: Kulplu pekmez küpü (60/96).
çatğın:	: Deli (22/8).
çatkı	: Gelin duvağı (62/390).
çallat-	: Çarlatmak (39/22).
çalpala-	: Çalkalamak (11/62).
çāşır	: Kırılarda yetişen, susuzluğa dayanan bir çeşit ot (67/10).
çav-	: Güneş doğmak (17/31).
çebiç	: Bir yaşındaki erkek keçi (71/186).
çekiş-	: Ağız kavgası etmek (65/49).
çeltekkçilik	: Irgatlara hizmet eden kişi (33/14).
çēmel	: Baston (22/34).
çemre-	: Kolunu ya da paçasını sıvamak (14/30).
çerçi	: Köylerde dolaşarak ufak tefek eşya satan gezgin satıcı (49/128).
çereş	: (Pekmez yapmak için) İçinde üzümlerin ezilerek sırasının çıkarıldığı, taştan oyulmuş yer. (66/112).
çetnevır	: Dört dörtlük, eksiksiz (48/138).
çıkı	: Çıkın, bohça (32/63).
çıkıla-	: Çıkın yapmak (9/65).
çır-	: Çağırmak (76/83).
çırappa	: Çıra konulan yer (38/32).
çilte	: Şilte, minder (37/44).
çim:-	: Yüzmek (24/46).
çipri	: Çalı çırpı (71/132).
çiseñ	: İnce yağmur (62/412).
çit	: Çift (83/26).
çitirgi	: Çalı çırpı (81/77).
çit sür-	: Toprağı sürüp işlemek (62/341).

çivil	: Küçük taş (36/39).
çokuş-	: Toplanmak (69/34).
çöbek:	: Kökünden sakız çıkarılan bir çeşit ot (48/62).
çökelik	: Çökelek, yağsız peynir (63/122).
çömçe	: Kepçe (58/81).

D

dā-	: Değmek (21/49).
dāl	: Değil (39/12).
dāfe	: Defa (14/94).
dam	: Oda (48/165).
dambaşı	: Çatı (57/38).
dānele-	: İleri geri konuşmak, laf çıkarmak (11/237).
danışık	: Düğün yemeği (40/27).
dekleşdir-	: Denkleştirmek (54/16).
delisevi	: Delice (70/80).
delme	: Yelek (56/139).
dene	: Tane (14/1).
deñişirik	: Farklı kıyafet (70/42).
deñişirme	: Değiştirme (81/49).
depele-	: Tepelemek (62/66).
desde	: Biçilmiş buğday yığını (61/37).
deşsek	: Döşek (62/82).
devliki gúnü	: Ertesi gün (14/36).
devre	: Ters (71/199).
dēy	: Ta! (Gösterme ünlemi) (61/16).
dezze	: Teyze (10/4).
dık-	: İçeri sokmak (38/132).
dırı-	: Tarladaki ürünü tırmıkla toplamak, tırmıklamak (71/246).

- dırnaķlaş-** : Sözle sataşmak (79/45).
- dilleş-** : Konuşmak, söyleşmek (74/228).
- dimilik** : Gelin için hazırlanan hediyelik kumaş (38/7).
- dînel-** : Dikilmek, ayakta durmak (66/181).
- dipi** : Tipi (62/151).
- dirgen** : Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı (70/174).
- diynek** : Değnek (11/80).
- dizgel-** : Çömelmek (34/30).
- dömec** : Yöresel bir çorba türü (27/106).
- dotdiri** : Kadınların giydiği şalvar (58/195).
- döküntü** : İşe yarmayan, değersiz (kişi) (77/100).
- dölek** : Doğru, düz (80/116).
- döy** : Dev (14/64).
- duluk** : Yanakla boyun arası (77/81).
- dúmbüldekçi** : Darbuka çalan kimse (40/53).
- dúñúrçü** : Kız istemeye giden kimse (62/338).
- dutğunluk** : Bağlılık (78/61).
- dúven** : Harmanda buğdayın sapı ve tanesini ayırmaya yarayan, alında keskin taşları bulunan ve hayvanlar tarafından çekilen ağaç alet (11/189).
- dūran** : Yayık (38/54).
- duruld-** : Duru hale getirmek (66/115).
- dutğun** : Birbirine bağlı (63/172).
- dutmac** : Mercimek, yoğurt ve mantı ile yapılan bir çorba türü (55/99).
- dūlbet** : Başörtüsü (60/92).
- dūr-** : Katlamak (78/140).
- dürü** : Gelinin çeyizi (3/170).
- dürüm** : Yufka ekmeğın içerisine çeşitli katıklar konularak sarılmış durumu (54/27).
- düzme** : Kare halinde kesilen mantı (8/50).

düzül : Sıralanmak (78/119).

E

ebdes : Abdest (38/225).

eftik id- : Zaman geçirmek için ufak bir işle uğraşmak (17/13).

ekmekle- : Doyurmak, yemek vermek (58/133).

ekseriye : Çoğunlukla (48/116).

elcek : Eldiven (50/138).

elet- : İletmek, götürmek (11/201).

elevay : Beceriksiz (49/23).

ellām : Herhalde (68/48).

El üfele- : Muhtaç olmak (83/71).

emete : Hala (3/23).

eme yarar : İyi derecede, yeterli düzeyde (68/5).

emişdir- : Sağmal hayvanları sağdıktan sonra yavrularına emdirmek (21/9).

emme : Ama, fakat (42/84).

emsal : Yaşıt, akran (55/127).

engile- : Eğilmek (38/142).

enlik : Ekin biçerken sol elin parmaklarına geçirilen, eldiven şeklinde tahtadan yapılan bir araç (21/29).

entere : Kadın giysisi (11/68).

erbişim: : İbrişim (14/54).

ergen : Bekar (62/88).

erincek : Üşengeç (44/1).

erişde : İnce şeritler halinde kurutulmuş hamur ve yemeği (60/74).

erlik : Sahur (56/57).

esgi : Kıyafet (22/136).

essah : Gerçek (2/135).

eşgisevi : Eşkice (87/60).

evlik : Oda (70/110).

eyce	: İyice (56/107).
eycene	: İyice (63/64).
eyle	: Öyle (15/13).
ezeli	: Daha önceden, eskiden (55/78).

F

fanille	: Fanilya (58/195).
fasülle	: Fasulye (8/50).
fāz	: Faiz (74/123).
fenneş-	: Teknolojik olarak ilerlemek(54/4).
ferāt id-	: Feryat etmek (22/116).
ferece	: Kadın üst giysisi (84/23).
feric ol-	: Felç olmak (79/115).
fermana	: Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek (83/10).
fisğır-	: Hapşırmaq (74/187).
fikirsiz	: Düşüncesiz, düşünmeden iş yapan kişi (78/26).
filik:	: Keçi tüyü (49/32).
firek:	: Olgunlaşmamış yeşil domates (60/122).
firek cacī	: Olgunlaşmamış domates ile yapılan bir yemek türü (60/122).
fisirde-	: Fısıldamak (71/111).
fiston	: Kadın giysisi (77/81).

G

geçmiş(i) atıl-	: Nişan atmak (49/79).
gelebçek	: Kelepçe (4/126).
gelinlik id-	: Kaynana ve kayınbabaya saygıda kusur etmeyecek biçimde hizmet etmek (63/70).
geliret	: Gelir (23/31).
gellancı	: Gelin alıcılar (50/69).

gençcēz	: Gencecik (47/53).
gene	: Yine (61/91).
geri	: Saman vb. şeyleri taşımak için kağı arabalarına gerilen hasır, çul (32/58).
gevred-	: Ekmek, yufka vb. kızartmak (54/28).
gıcillık	: Salıncak (34/73).
gimi	: Gibi (60/15).
gözle-	: Beklemek (78/140).
gücünücü	: Zorlukla (80/123).

Ğ

ğadan	: Kadar (34/47).
ğafa(sı) çatıla-	: Akli başına gelmek (49/40).
ğafa kek-	: Başını sallayarak onaylamak (14/26).
ğalan	: Gayrı, artık (22/132).
ğalın góf-	: Düğün hazırlığı için gerekli alışverişi yapmak (49/76).
ğalbır:	: Kalbur (24/18).
ğali	: Gayrı, artık (1/46).
ğambur	: Kambur (86/127).
ğamga	: Küçük ağaç kıymığı (17/74).
ğapalı bazar	: Pazar günü (80/47).
ğapatma	: Pilavlı tavuk yemeği (58/198).
ğarerle-	: Kararlaştırmak (31/38).
ğarık	: Tarh, bölüm (tarla için) (83/163).
ğari	: Gayrı, artık (38/244).
ğaryula	: Karyola (35/13).
ğassık	: Kasık (74/137).
ğāve	: Kahve (81/91).
ğavrama	: Ekin biçmeye yarayan orak (59/2).

- ğayıl : Razı (24/67).
- ğavı : Kavrulmuş buğday (38/100).
- ğavırğa : Kavrulmuş buğday (42/75).
- ğavırma : Kavurma (38/109).
- ğavğa : Kavrulmuş buğday (38/100).
- ğay : Artık (43/69).
- ğayıt : Eşya (24/91).
- ğayıtla- : Eksiklerini gidermek için hazırlık yapmak (62/201).
- ğayıl ol- : Razı olmak (79/53).
- ğaylan : Gayri, artık (5/27).
- ğaynata : Kayınbaba (1/16).
- ğazma ğúpürtüsü: Kişinin öldüğü gün verilen yemek (42/61).
- ğıbal : Nitelik, biçim (9/82).
- ğıç : Ayak (38/31).
- ğımraş- : Kımıldamak (15/46).
- ğır- : Telef etmek (49/116).
- ğırdır- : Telef ettirmek (11/8).
- ğırma : Bir çeşit av tüfeği (40/67).
- ğıstır- : Sıkıştırmak (67/70).
- ğıtellik : Cinayet (33/28).
- ğıvrak : Gelinlerin yüzüne örtülen kırmızı ve pullu bir çeşit başörtüsü (38/7).
- ğıyık : Büyük iğne (34/26).
- ğız- : Isınmak (81/72).
- ğızın- : Isınmak (38/27).
- ğó : Yeşil (60/128).
- ğō : Dedikodu (62/420).
- ğóbre : Gübre (48/84).
- ğolçaķ : Kolluk (61/7).
- ğólek ğólek : Su birikintisi halinde (78/28).
- ğoma : Bak! Bak hele! (61/59).
- ğómğō : Yemyeşil (60/126).

- ğómük** : Derinlik, çukurluk (81/61).
ğón : Hayvan derisi (38/75).
ğönünü ğır- : İncitmek, üzme (70/103).
ğönünü gör- : Hoşnut etmek (70/159).
ğönülle- : Gönünü hoş etmek (60/108).
ğönü ol- : Razi olmak (11/25).
ğop- : Koşmak (83/132).
ğopçı- : Gönünden kopmak (36/69).
ğórset- : Göstermek (18/24).
ğoruk : Olgunlaşmamış üzüm (71/72).
ğófük- : Gözükmek (85/92).
ğóvā : Damat (40/30).
ğóver- : Yeşermek (55/28).
ğoyā : Güya (2/124).
ğoymak : Un, yağ ve şeker ile yapılan bir tür tatlı (31/21).
ğoyurt- : Serbest bıraktırmak (70/166).
ğózelgene : Güzelce (42/19).
ğuccük : Küçük (2/2).
ğüdü : Ağzı kırık testi (87/41).
ğülek : Kova (38/54).
ğülekle- : Göllemek (40/212).
ğulğulu : Küçük testi (70/30).
ğumbúrde- : (Su) Çağlayarak akmak (77/39).
ğumpur : Patates (59/55).
ğupúrdet- : Kapıyı çalmak (78/64).
ğur- : Bir kimseyi istenilen yönde konuşması için tembihlemek (49/62).
ğuşgonmaz : Yapılarda kullanılan uzun ağaç (77/13).
ğuşluk : Kuşluk vakti (2/18).
ğuva : Kova (76/16).
ğúva : Damat (60/90).
ğuvāla- : Kovalamak (79/47).

gúvencir	: Güvercin (17/48).
gúver-	: Yeşermek (60/126).
gúvey	: Damat (1/13).
guvurda-	: Mırıldanmak (17/65).
guzla -	: (Koyun) doğurmak (39/9).

H

habar ver-	: Geçmişe dair yaşananlardan bahsetmek (80/30).
hābe	: Heybe (58/16).
hakğat	: Gerçek (84/13).
halbır	: Kalbur (63/151)
halbīsi	: Halbuki (56/136).
halbiyse	: Halbuki (35/40).
halbıysa	: Halbuki (71/159).
haldır-	: Titremek (22/141).
halelleş-	: Helalleşmek (62/148).
hamemlik	: Banyo (67/26).
hana	: Halı, kilim ya da bez dokuma tezgâhı (60/24).
hapad-	: Kapatmak (59/27).
haral	: Büyük çuval (33/9).
haddā	: Hatta (67/93).
hasdele-	: Hastalamak (58/31).
hasır	: Asır, eski zaman (48/81).
hasır	: Yer örtüsü (68/55).
hasitlik	: Çekememezlik (71/153).
haşārı	: Şımarık (77/134).
haşıla-	: Haşlamak (48/49).
hatla-	: Atlamak (57/66).
havaslan:-	: Heveslenmek (22/15).
havas ol-	: Aşık olmak (58/70).

- havf** : Öç (78/66).
- havıç boranı** : Bir havuç yemeği türü (55/98).
- havkâla-** : Saldırmak (40/227).
- havli** : Avlu (4/126).
- havş ol-** : Kabarmak, yara olmak (36/103).
- hayâ** : Utanma (61/20).
- hayat** : Avlu (61/25).
- hayva bişmesi** : Ayva tatlısı (73/53).
- hecazcı** : Hacca giden kişi (59/61).
- hedik** : Kaynatılmış buğday (11/38).
- helke** : Kulplu kova (38/55).
- heyket** : Hikaye (62/286).
- hışır** : İri saman (68/26).
- him** : Yüz işareti (84/57).
- hinci** : Şimdi (11/73).
- hindi** : Şimdi (66/130).
- hollan-** : Horlanmak (35/67).
- honluk** : Bahçelere su almak için duvar dibinden açılan delik, kanal (41/6).
- horanta** : Bütün aile fertleri (21/19).
- hot** : Kalça kemiği (80/20).
- hotla-** : Atlamak (15/29).
- hörmed** : Hürmet, saygı (54/11).
- hudey** : Tek başına (63/94).
- huncâz** : Şu kadarcık (27/69).
- hura** : Şurası (22/164).
- hurda** : Şurada (22/7).

I

- ıcık** : Azıcık (11/147).
- ıccık** : Azıcık (53/15).

ılıd-	: ıllıtmak (23/36).
ılık-	: Kanı akmak (17/54).
ılınğaç	: Küçük çocuk salıncağı (69/39).
ırbık	: Su kabı, ibrik (53/24).
ır-	: Ayırmak (74/164).
ısdar	: Halı dokuma tezgahı (39/39).
ısıt-	: Sıtma tutmak (66/134).
ısıtma	: Sıtma (59/20).
ışgın	: Budanan bitkinin yeni sürgünü (56/46).
ışı-	: Aydınlanmak (33/8).
ışmarla-	: Kaş göz ile işaret etmek (61/24).

İ

iba	: Çiğ, nem (48/87).
ikilemek	: İkinci kez söylemek (1/22).
ıkrağ	: Tiksinme (77/97).
ılâ	: İlâhi (68/85).
ilēn	: Leğen (9/83).
ileençe	: Leğen (53/24).
iliman	: Limon (60/101).
ilkinā	: İlk önce (34/54).
imeci	: Birçok kimsenin toplanıp birlikte bir kişinin işini yapması (35/44).
imrel-	: İmrenmek (73/11).
ingin	: Alçak (33/42).
inni	: Enli (38/84).
ipdi	: İlk önce (38/134).
ipdiki	: Önceki (80/18).
ipdima	: İlk önce (62/108).
irahmatlık	: Rahmetli (77/65).
ireli	: İleri (48/117).

irinti	: Yarmanın yağlanmış hali (48/39).
irişmiş	: Veli, keramet sahibi (16/85).
iskif	: İstif (35/26).
is:	: Duman (38/37).
iskarpın	: Ökçeli ayakkabı (77/147).
issiz	: Issız (4/112).
işdi	: İşte (1/49).
işek	: Sidik (21/49).
işli	: Atlet (56/111).
işlik	: Gömlek (62/418).
işşik	: Eşik, merdiven (17/73).
ivet-	: Keskinleştirmek (57/53).
izinnāme	: Evlilik belgesi (45/38).

K

kākūl	: Alna dökülen kısa saç (34/127).
kāse	: Bardak (4/60).
kāmilleş	: Olgunlaşmak (18/26).
kekil	: Alna dökülen kısa saç (62/17).
kendir:	: İp (55/38).
kepenek	: Çobanların omuzlarına aldıkları keçeden giysi, aba (48/98).
kerme	: Tezek (11/205).
kes	: İri saman (39/29).
kes-	: Kararlaştırıp söze bağlamak (58/193).
kesdirme	: Kaynamış sıradan yapılan pekmez (71/79).
keşgecelik	: İmecilere ikram edilen yemek (42/50).
keşşik	: Sıra, nöbet (77/37).
ketim	: Nüfus kaydı olmayan (45/36).
kevrek	: Kızarmış ekmek (42/47).
kiflen-	: Keyiflenmek (24/47).

kilav	: Kilo (40/36).
kile	: Tahıl ölçü birimi (17/85).
kileklen-	: Şikayetlenmek (48/141).
kirman	: Elde yün eğirmeye yarayan araç (70/157).
kirpit	: Kibrit (81/76).
kitile-	: Sinirlenmek (62/181).
kitle-	: Kilitlemek (40/212).

K

şólge	: Gölge (17/34).
şómbe	: Saçta pişirilen yuvarlak ekmek, çörek (11/142).
şómül-	: Gömülmek (62/142).
şon	: Hayvan gübresi (77/15).
şoşker	: Kunduracı (85/84).
şótele-	: Bir şeyi hızla kaldırıp atmak, fırlatmak (71/153).
şóylük	: Bir yerleşim alanına bağlı köy (60/22).
şóyneş	: Gömlek (24/39).
şúrsü	: Ev içinde, içine ateş konularak, etrafında oturanların ısındığı küçük tandır (38/10).
şürü-	: Kürekle atmak (39/11).
şussük	: Çamaşır yıkarken kullanılan, tahtadan, yassı tokmak. (48/108).

L

libadalık	: Fistan üstüne giyilen elbise (40/11).
löküs	: Lüks lambası (38/36).

M

maçca	: Kanser (15/39).
māfık	: Uygun (73/11).
mahle	: Mahalle (62/181).
malama	: Dövmüş fakat savrulmamış taneli saman (55/30).
manzaralı	: Eğlenceli (66/65).
mapus	: Hapishane (70/142).
maşatlık	: Hayvan satım yeri (5/44).
mayalı	: Tandırda pişirilen bir çeşit ekmek (8/68).
māza	: Evin altındaki sığınak, kiler (46/1).
mazlım	: Sessiz, sakın (39/69).
medimek	: İlkbaharda kırlarda yetişen, ufak, yeşil yapraklı, ıspanak gibi yenilen bir ot (66/104).
mefta	: Ölü (22/159).
melemen	: Menemen (46/5).
melengiç	: Tahıl (48/39).
meleyke	: Melek (74/159).
melham	: Merhem (85/92).
meñşur	: Meşhur (71/210).
meşur	: Meşhur, ünlü (1/11).
metel	: Masal (55/21).
mıķāt ol-	: Sahip olmak (32/29).
mıķla	: Kırma, soğan ve yumurta ile yapılan bir tür yemek (55/121).
mısandara	: Tavan arasındaki küçük oda (11/189).
millon	: Milyon (48/123).
mitil	: Yüz geçirilmemiş yorgan (32/81).
motur	: Traktör (65/72).
muzumsuz	: Lüzumsuz (14/88).
mübāreke	: Gelin kutlaması (5/31).
müsürüf	: Tutumsuz (1/42).

müvel : Sebze (28/22).

N

nālik : Naylon terlik (38/68).

namazlā : Seccade (11/226).

namazlık : Namaz sureleri (61/87).

naná : Nane (43/88).

nazı geç- : Dediğini yaptıracak kadar itibar sahibi olmak (11/146).

neci : Nedir (10/3).

nenē : Nine (22/112).

neşāl : Nasıl (77/123).

nevāle : Yiyecek (63/177).

nezzetli : Lezzetli (60/118).

neyle : Nasıl (80/23).

niyle : Nasıl (63/133).

O

ofāt : O vakit (60/26).

oķuntu : Düğün davetiyesi (38/19).

oķuřla- : (Bebeği) sevmek (79/33).

ōlluk : Üvey oğul (60/31).

ōn: : O gün (17/60).

ondan kerli : Ondan sonra (21/4).

osan- : Usanmak (17/14).

ōřa- : Gelin için türkü söylemek (48/9).

ovcele- : Bir şeyi avuķta sıkarak ovalamak (48/107).

ozamanacarı : O zamana kadar (62/156).

o zamānaķa : O zamana kadar (74/144).

Ó

ókle- : Bağlamak (58/68).

Ö

öcüt : Ödünç (35/27).
 ödü sıld- : Korkmak (27/93).
 ödü yarıl- : Çok korkmak (63/82).
 ōlenāşı : Öğlen vakti (65/35).
 ölü damı : Morg (22/151).
 ölümhane : Morg (80/175).
 önüne düş- : Öncülük etmek (1/30)
 öteberi : Eşya, araç gereç (38/155).
 ötūn : Geçen gün (61/44).
 öykelen- : Öfkelenmek (60/55).
 öylecāz : Öylece (66/36).
 öylelikçe : Öylece (83/68).
 öyün : Öğün (63/13).
 öz : Küçük dere, çay (62/141).

P

paķır : Bakır kap (40/34).
 paķla : Fasulye (28/53).
 pali : Küçük köpek (14/23).
 pambuķ : Pamuk (60/117).
 paṅga : Banka (65/135).
 pantul : Pantolon (77/119).
 para kes- : Başlık parası belirlemek (11/48).
 parpılat- : Ovalatmak, masaj yaptırmak (41/9).

pate	: Patates (28/53).
patlak	: İçine turşu, pekmez vb. konulan plastik küp (28/82).
patuz	: Patoz (22/29).
pece	: Pencere (28/10).
pendir	: Peynir (15/20).
penes	: Kadın başlıklarına takılan küçük, ince altın veya gümüş para, pul (59/74).
peşdemal	: Havlu (5/73).
peşgir	: Havlu (62/95).
pırtı	: Giysi türü eşya, kumaş (65/22).
pıtırağ	: Ekinler arasında yetişen, dikenli tohumu giysilere, hayvan tüylerine yapışan bir çeşit bitki. (55/34).
pislen-	: Şüphelenmek (82/42).
poçakla-	: Sallanmak (80/138).
polgramcı	: Numaracı, oyuncu (49/57).
puñar	: Pınar (39/46).
pus-	: Ses çıkarmamak (17/64).
pürçek:	: Saç tutamı (34/127).

R

reşber	: Çiftçi (57/14).

S

sacıkı	: Çoğunlukla tandırda yakılan iri saman ve gübre karışımı (63/178).
sādiç	: Düğünde gelin veya damata her hususta yol gösteren kişi (65/127).
sallama	: Sırmalı yelek ve şalvar (61/7).
salta	: Eskiden giyilen bir tür kollu cepken (83/10).
sāmen	: Seğmen, düğün alayında öncü konvoy (40/78).
samırsak	: Sarımsak (87/69).

sān	: Derinliği az olan metal kap (82/40).
sandalla	: Sandalye (39/21).
sañsanat	: Saltanat (73/16).
sarma	: Yaprak sarması (48/16).
satican	: Zatürre (4/44).
sav-	: Göndermek (11/10).
say-	: Saygı göstermek (7/83).
sayi	: Sahi, esas (56/25).
sekelet-	: Büyütmek, yetiştirmek (50/95).
seki	: Basamak (48/73).
seklem	: Yünden dokunmuş büyük çuval (23/75).
sele	: Ottan örülmüş sepet (63/165).
sergi	: Kaynatılmış buğdayın soğutulmak için üzerine serildiği nesne (60/124).
sertel-	: Sertçe konuşmak, çıkışmak (79/39).
ses sakla-	: Yeni gelinin bir süre kayınbabasının yanında konuşmaması âdeti (68/102).
sette pette	: Konudan konuya atlayarak, dağınık olarak (konuşmak) (74/32).
seviç	: Sevinç (78/95).
sırım	: Deri parçası (61/60).
sini	: Büyük tepsi (7/5).
sinnemec	: Saklambaç (34/67).
siyredi	: Siyer (34/45).
soķu	: Tahıl dövmeye yarayan büyük taş dibek (42/98).
soķum	: Lokma (71/185).
sommiye	: Ağaçtan yapılan basit kanepe (62/149).
son kesen	: Son doğan evlat (77/103).
sormuķ	: Bebeklere, tülbent içine tatlı konularak yapılan emzik (79/28).
souķģuyu lasdik	: Lastik ayakkabı (67/29).
souķlama	: Soğutma sistemi (38/227).

söykân-	: Yaslanmak, uzanmak (40/182).
sūra	: Sofra (40/5).
suva-	: Sıvamak (83/94).
sülüs	: Tamamen (38/92).
süper	: Siper (62/39).
süzün-	: Konuşmadan durmak, süzülme. (77/116).

Ş

şakla-	: Bölmek (71/29).
şalvarlıh	: Hediyeelik şalvar kumaşı (11/54).
şatamalı	: Şamatalı (76/27).
şavk	: Işık (17/42).
şepe	: Saç ekmeği (40/38).
şerbet	: Nişan töreni (65/108).
şih	: Şeyh (68/91).
şillaz	: Sulu çamur (38/46).
şirahna	: Şıra yapılan yer (56/106).
şinik	: Tahıl ölçeği (11/74).
şişek	: Bir yaşından yukarı koyun (16/32).

T

tahsiller	: Tahsildar (71/37).
tahtabaşı	: Üstüne şilte serilerek yatmaya ya da oturmaya yarayan bir çeşit tahta karyola (67/111).
talipçi	: Talip (38/3).
taltıf	: İltifat (35/67).
tamaşalık	: Oyun, temsil (39/49).
tana	: Dana (44/39).
tandır	: Yufka ekmek pişirilen yer (11/152).

tanış	: Tanıdık, ahbab (55/128).
tapanla-	: Sürülmüş tarlayı tapanla düzeltmek (48/79).
tapaşlamak:	: Hamurun üstünü düzeltmek için hafif hafif vurarak elle sıvamak (28/60).
tas	: Tabak (56/43).
tav	: Oyun, numara yapma (49/44).
tav	: Zaman (58/213).
tebelleş	: Musallat (24/43).
temelli	: Sürekli, daimi (62/133).
tengillen-	: Sendelemek, düşecek gibi olmak (63/186).
terefi	: Teravih (60/61).
terki	: Atın eğrine takılan küçük heybe (60/30).
tes	: Hayvan gübresi (28/19).
teserleme:	: Şiir, fıkra, hikâye vb. verilen genel ad (22/47).
teşt	: Hamur leğeni (11/151).
tevârik	: Tarih (79/79).
tevek	: Bitki kök ve yaprakları (62/71).
tevekkel	: Saf, uyanık olmayan kişi (63/220).
tezek	: Yakacak olarak kullanılmak üzere kurutulmuş hayvan gübresi (16/12).
tınas	: Harman yığını (39/28).
tıntıncı	: Eskiden Ramazan ayında teneke çalarak insanları sahur vaktinde uyandıran kişi (71/192).
tilbi	: Uyanık (78/30).
tiken	: Diken (63/183).
toklu	: Bir yaşını doldurmamış koyun (16/36).
tokuç	: Çamaşır tokmağı (24/48).
tokuşla-	: Kirli çamaşırları yıkamak için çamaşır tokmağı ile vurmak (48/109).
tomatis	: Domates (53/4).
torpağlık	: (Pekmez yapımında kullanılmak için) toprak alınan yer (80/6).
tosmala-	: Emeklemek (81/41).

tosula-	: Dizleri ve elleri üzerinde yürümek (80/20).
tozzak	: Tüy (58/165).
tuluk	: İçine basma peynir konulan deri tulum (51/15).
türsül	: Çamaşır deterjanı (32/61).

U

ulaf	: Yulaf (57/16).
ūd-	: Öğütmek (51/2).
ud	: Terbiye (76/72).
udlu	: Utangaç (69/89).
umur	: Görgü, bilgi, deneyim (63/115).
üntü	: Öğütülmüş şey (60/14).
urğan	: Halat, kalın ip (65/132).

Ü

ünle-	: Seslenmek, bağırmak (62/136).
ūra	: Rüya (16/9).
ürüya	: Rüya (68/65).
üsdele-	: Israr etmek (11/48).
üsdemelik	: Üstelik (71/245).
ütdür-	: Kaybetmek (23/53).
üüd-	: Öğütmek (2/59).
üv-	: Ovmak (63/128).
üv-	: Övmek (63/204).
üvendere	: Çiftçinin hayvanları yürütmek için kullandığı ucu çivili değnek (61/83).

V

vañıla-	: Ağlamak (81/37).
vesāyit	: Araç (65/28).
veyāt	: Veyahut (71/11).

Y

yābe	: Kir (34/23).
yadırğı	: Yabancı (52/30).
yağır	: Sırt (78/130).
yağlama	: Mayalı ekmeğin küçük parçalar halinde teryağda kızartılması ile oluşan bir yiyecek türü (31/22).
yahTe	: Kir, bulaşık (32/42).
yaldad-	: Kandırmak (56/63).
yālık bālama	: Ağız tatlılığı (61/6).
yamalıklı	: Yama yapılmış nesne (5/23).
yāniş	: Yanlış (85/73).
yapma	: Tezek (87/47).
yār	: Herhalde (38/210).
yarıntası	: Ertesi gün (11/138).
yarma	: Buğdayın iri çekilmiş, dövmesi (42/97).
yayağ	: Yayan (52/22).
yayılım	: Yayılma yeri, otlak (70/7).
yaylım	: Otlak alan (42/35).
yaynıkdır-	: Belli etmeden, gizlice bir işi yapmak (56/146).
yazār	: Herhâlde (55/48).
yazı	: Düzlük, düz yer, ova (65/30).
yemekçi	: Aşçı (76/5).
yenge	: Erkek tarafından kız tarafına gelen düğün alayı (11/82).
yeñilen-	: Tekrar bir araya gelmek (22/60).

yeñitten	: Tekrar, yeniden (14/3).
yerlere gir-	: Çok utanmak (61/26).
yıkıl-	: Seçimi kaybetmek (71/24).
yıkış	: Güreş (34/113).
yılgın	: Bıkkın, usanmış (hayvan) (75/27).
yīnilik	: Hafiflik (36/68).
yıraķ	: Uzak (80/59).
yimeķ ğóf-	: Yemek vermek (48/130).
yimeni	: Baş örtüsü (5/64).
yīñile	: Yeni (62/99).
yīñi yitme	: Genç (36/68).
yirin-	: Üzülmek (34/54).
ysisir	: Esir (67/99).
yit-	: (Meyve) olgunlaşmak (71/73).
yitir-	: Kaybetmek (38/160).
yohut	: Yahut (68/124).
yokşuzluk	: Fakirlik (63/149).
yol	: Düğün hediyesi (11/53).
yol-	: Koparmak (80/187).
yolma	: Ekin biçme (16/52).
yon-	: Yontmak (38/83).
yourtla-	: Yoğurt katmak (60/122).
yozul-	: Bir şeyden soğumak (62/112).
yövmiye	: Gündelik ücret (83/105).
yu-	: Yıkamak (22/159).
yuka	: Yufka ekmeği (35/44).
yukacık	: İncecik (53/20).
yumuş	: Emir (37/36).
yunaklık	: Çamaşır yıkanan yer (24/44).
yunnak	: Çamaşır yıkanılan yer (60/120).
yūñsek	: Yüksek (40/74).

- yural : Yular (73/46).
 yüzden düş- : Kıymeti, değeri azalmak (83/191-192).
 yüzüñguyulu : Yüzü aşağıya gelecek biçimde (82/32).

Z

- zaar : Küçük köpek (2/5).
 zabānan: : Sabahleyin (22/105).
 zahmarı : Zemheri (62/259).
 zahra : Zahir, tahıl (22/30).
 zamaḥ : Erkeklerin düğün eğlencesi (3/188).
 zār : Herhalde (56/76).
 zāra : Tahıl (41/16).
 zar ālat- : Çok zulüm etmek (67/57).
 zat : Büsbütün, daha fazla (48/165).
 zati : Zaten (16/19).
 zebāne : Zebani (74/162).
 zekāret : Ölmek üzere olunan vakit (70/89).
 zerhoş : Sarhoş (40/182).
 zini : Tepsi (53/5).
 zır : Tamamen (45/13).
 zopa : Dayak (70/46).
 zornan: : Zorla (22/143).
 zōhür : Sahur (83/174).
 züverlik : Üzerlik (54/39).

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı : Muammer DOĞAN
 Uyruğu : Türkiye (TC)
 Doğum Tarihi ve Yeri: 6 Ekim 1979 / İserlohn (Almanya)
 Medeni Durumu : Evli
 Tel : +90 505 627 08 79
 e-posta : muammerdogan@hotmail.com
 Yazışma Adresi :Hazım Kulak Anadolu Lisesi, Büyük Bölcek Mahallesi, Tatar Sokak
 68100 Aksaray / Merkez

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Niğde Üniversitesi SBE	2005
Lisans	Niğde Üniversitesi TDE Öğrt.	2001
Lise	Aksaray Anadolu OTML	1997

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2009-2012	Aksaray MEM ARGE Birimi	AR-GE Uzmanı
2005-2009	Hazım Kulak Anadolu Lisesi	Öğretmen
2004-2005	Aksaray 75. Yıl Anadolu Teknik ve EML	Öğretmen
2001-2004	Aksaray Hırkatol İlköğretim Okulu	Öğretmen

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLAR

1. DOĞAN, Muammer (2009). “Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar -1”, *Turkish Studies*, 4 (4): 236-249.
2. DOĞAN, Muammer (2009). “Aksaray Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar -2”, *Turkish Studies*, 5(1): 294-312.
3. DOĞAN, Muammer (2010). “Aksaray Ağzından Görülen Deyimler Üzerine Bir Değerlendirme”, III. UDDTS, (16-18 Aralık İzmir).
4. DOĞAN, Muammer (2008). “Yeni Uygur Türkçesinde Türkiye Türkçesinden Farklı Sıfat-fiil ve Zarf-fiil Ekleri”, *I. Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Sempozyumu Bildiriler*, 27-28 Şubat 2007, Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri:83-89.